ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԾՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 3 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4236

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ՎԵՐՋԸ ՈՂՈՂՈՒՄ
ԻԶՄԻՐԻ, ՊՐՈՒՍԱՅԻ, ԻԶՄԻՏԻ, ՄԱՂՆԻՍԱՅԻ ՄԷՋ

Շարժէն մեռած կը հաշուեն 100.000 հոգի

Թուրքիոյ երկրաշարժի ահաւոր հետեւանքները դեռ չճշդուած, ահաւա-ւոր նոր[illegible] մը, ողողում, այս անգամ արեւմտեան Անատոլուի մէջ, — Իզմիր, [illegible], Իզմիտ, Մանիսա, խորհրդ են.:

Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտեմբեր 31 թուականով.— Աղետալի ողողումներ պատահեցան Մարմարայի երկու ափերուն վրայ: Զորս գետեր յորդելով 14 քաղաքներ եւ գիւղեր ողողուեցան: Կը կարծուի թէ տասնեակ հազարաւոր բնակիչներ կորսնցուցած են իրենց տուները: Շատեր ջուրերէն քշուեցան փախած ատեն եւ կը վախցուի թէ ուրիշ բազմաթիւ անձեր ալ կորսուած են իրենց տուներու երդիքներուն վրայ: Հարիւրաւոր շէնքեր փլան յորդահոսան ջուրերու [illegible]մէն: Երկաթուղիի շատ մը գիծեր սրբուեցան, գրեթէ անկա-րելի դարձնելով օգնութեան գործը:

Դաժ[illegible] Պոլսէն երկրորդ հեռագիր մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Հեղեղներ[illegible] անձրեւներու հետեւանքով գետերը եւ գետակները յորդե-ցան գլխաւորաբար Իզմիրի, Իզմիտի, Պրուսայի եւ Մանիսայի մէջ, ահագին վնասներ պատճառելով այդ շրջաններուն մէջ: Բազմաթիւ տուներ փլան: Հաղորդակցութիւնները խզուեցան: Առայժ լուրեր կը պակսին մարդկային կորուստ[illegible]ին: Ջուրերը քշած են անհամար ոչխար եւ արջառ:

44 ցնցումներ 48 ժամուան մէջ

Երկրաշարժի մասին հասած նոր լուրերու համաձայն, 44 ցնցումներ պա-տահած են վերջին 48 ժամուան ընթացքին: 28 տարեկան երկրաչափ մը, որ առաջին անգամ Երզնկա հասած էր աղէտէն վերջը, հետեւեալ նկարագրու-թիւնը կ՚ընէ.

— «Երզնկ[illegible] հասայ աղէտէն 24 ժամ վերջը: Բոլոր հանրային եւ անհա-տական շէնքերը[illegible] էին: Ողբեր եւ հեծեծանքներ կը լսուէին ամէն կողմ: Ոչ մէկը կ[illegible]ր գտնել ուրիշին: Բոլոր բժիշկները մեռած էին եւ ողջ մնացող-ները աջ[illegible]ը վազէին անլուր յուսահատութեամբ: Բաց ի կառավարիչէն, միակ պաշտ[illegible] որ ազատած էր, քաղաքապետական գլխաւոր խորհրդա-կանն էր, [illegible] փուեցաւ մեռկ վիճակի մէջ, մտքին հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած[illegible] որ կը թափառէր աւերակներուն մէջ: Իր հաշիւներուս համա-ձայն, ող[illegible]ներուն մեծ մասը մեռած է անկէ ի վեր, ձիւնին եւ սաստիկ ցուրտին հետեւանքով»:

*** [illegible]ոյ կուսակալը, որ իր պաշտօնավայրը հասած էր երկրա-շարժէն 35 [illegible] առաջ, յայտարարեց թէ բնակչութեան 80 առ հարիւրը վի-րաւորուած[illegible] ... եալը մեռած է: Միայն երեք պաշտօնեաներ ազատած են, — ընդհ. [illegible]խարը, դատաւորը եւ ոստիկանութեան հրամանատարը:

Քանի [illegible]արկեալներ մեռած գտնուեցան բանտին աւերակներուն մէջ: Երկու դ[illegible]ր հիմնայատակ կործանած ըլլալով, հարիւրաւոր աշակերտ-ներ մեռա[illegible]ն պատմութիւնները կը հաղորդեն Սուշէհիր, Զարա եւ Իփսա-լա քաղաք[illegible]: Այս վերջին քաղաքին մէջ բոլոր ոստիկանները մեռան: Ցխուն Ն[illegible]իկաններ ղրկուեցան Սըվազէն, բարեկարգութիւնը պահպանե-լու համար:

Մօտա[illegible]հաշիւներու համաձայն, հինգ հարիւր գիւղեր կործանած են երկրաշարժ[illegible] Քանի մը քաղաքներու մէջ ամէն շէնք փլած է եւ աւերակնե-րուն մէջ [illegible] ծածկած: Մէկ հատիկ բժիշկ չէ մնացած այդ քաղաքներուն մէջ: Ուտ[illegible]այ եւ հարիւրաւոր ողջ մնացածներ կը մեռնին ցուրտէն եւ անօթութեն[illegible] երկու կառախումբ լեցուն աղէտեալներ մեկնեցան Երզնկայէն: Կառախումբ[illegible] չեն կրնար անցնիլ շատ մը ճամբաներէ որոնց վրայ ցեխը [illegible]ր կազմած է, իսկ շարժը լայն ճեղքեր բացած:

*** Ներ[illegible] եւ առողջապահական նախարարները, որոնք Անգարայէն շոգեկառք[illegible] էին դեկտեմբեր 28ին, Երզնկա կրցան հասնիլ դեկտեմբեր 31ին, ձիւնը[illegible]ած ըլլալով ճամբան: Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ Մալաթիա-յէն Երզնկա[illegible]եցաւ իր մասնաւոր կառախումբով, անձամբ մխիթարելու համար աղէ[illegible]ները: Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ հանգանակութիւն բացուած է: Առաջին գում[illegible] հասած էր 400.000 ոսկի:

Տեղակա[illegible]րթերը երկու օրէ ի վեր աւելի որոշ տեղեկութիւններ կը հրատարակե[illegible]կրաշարժի աւերներու մասին, քաղելով ուղղակի Պոլսէն եւ Անգարայէն:

Պոլսէն կը [illegible]ագրեն դեկտեմբեր 30 թուականով.— Նոր եւ ուժգին ցնցում-ներ զգացուե[illegible] այսօր Թոքատի մօտ, ուր 5000 հոգի մեռած եւ քանի մը հա-զար հոգի վի[illegible]որուած են, եւ Իզմիրի մօտ: Դիտարանի պաշտօնեաները այսօր ազդ[illegible]եցին թէ նոր շարժեր կրնան պատահիլ յառաջիկայ վեց ա-միսներու ըն[illegible]քին:

Մահե[illegible]թիւը չէ ճշդուած, բայց ամէն պարագայի մէջ 50000էն աւելի է: Հռոմի մ[illegible] կ՚արծեն թէ մեռեալներու թիւը հարիւր հազարէն պակաս չէ, քանի որ [illegible]ծանած են ութ քաղաքներ, իւրաքանչիւրը աւելի քան 20,000 բնակչութեա[illegible]:

Ցուրտը [illegible]զերոյէն շատ վար իջած է կարգ մը շրջաններու մէջ եւ ձիւնը կը սաստկա[illegible] թշուառութիւնը հազարաւոր փախստականներու, միեւնոյն ատեն դժուա[illegible]նելով օգնութեան գործը: Զինուորական օդանաւերը օդին հանդարտել[illegible]ը սպասեն, ուտելիք, հագուստ եւ դեղ ձգելու համար: Հա-զար բանուոր 24 ժամ տքնեցան երկաթուղին մաքրելու Սըվազի մէջ:

Թրքակա[illegible]ղբիւրը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն առաջին կորուստներու մասին.— Կիրասոն՝ 1120 հոգի մեռած, 700 շէնքեր կործա-նած: Ամասի[illegible] 707 հոգի մեռած, 71 հոգի վիրաւորուած: Օրտու.— 22 հո-գի մեռած, [illegible]տուներ կործանած: Կիւմիւշխանէ.— 34 հոգի մեռած, 334 հոգի վիրաւ[illegible]ած: Երզնկայի մէջ — շարժին կեդրոնը — կործանեցաւ զին-ուորական վ[illegible]արանը, ուր կը գտնուէին 600 ուսանողներ:

ՎԱՏԻԿԱ[illegible] պատմական դիւանատունը, փառաւոր պալատ մը, այրեցաւ, երկրորդ հր[illegible]է մը վերջը: Կը կարծուի թէ հրդեհը չարամտութեամբ ծրգ-ուած է: [illegible]անատունը կը պարունակէր բազմաթիւ թանկագին գանձեր:

Աննկարագրելի թշուառութիւն

*** Անգարայէն կը հեռագրեն Աժանս Հավասի.— Միայն Երզնկա քաղա-քին կորուստը կը հաշուեն 5000 մեռեալ: Սըվազէն Անգարա հասած ճամբորդ մը կը պատմէ թէ ամբողջ գիւղեր փլած, յետոյ ծածկուած են ձիւնի թանձր խաւերով, այնպէս որ անկարելի է ճշդել կարգ մը վայրերու դիրքը: Ձիւնամրրիկը կը շարունակուի կատաղօրէն, եւ օդանաւերը դժուարութիւն կը կրեն ուտելիք եւ դեղ հասցնելու համար աղէտեալներուն: Ցեխը եւ ձիւնը ա-նանցանելի դարձուցած են ճամբաները բեռնակառքերու համար. երկաթուղին քանդուած է կարգ մը վայրերու մէջ, հետեւաբար կարելի չէ երթալ աղէտի շատ մը ծանօթ վայրերը եւ դժբախտ ազատեալները ենթարկուած են անօթու-թեան եւ սառուցեալ ցուրտին, հակառակ բոլոր ճիգերուն: Պոլսէն ալ ազա-տարար շոգենաւեր մեկնած են Սեւ ծովու նաւահանգիստները, աղէտեալ վայ-րերուն մօտ: Նոր տարուան խրախճանքները ինքնաբերաբար ջնջուեցան ամ-բողջ երկրին մէջ: Ամէն տեսակ հանդէսներ յետաձգուեցան իբրեւ սուգի նշան, թատրոնները եւ սինէմաները փակուեցան:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Թոքատի եւ Հաֆիքի (Սըվազ) մէջ կանգուն մնացած վերջին շէնքերն ալ փլան նոր ցնցումներէն, նոր զոհեր պատճառելով: Հաղորդակցութիւնները տակաւին չեն վերահաստատուած շատ մը աղէտեալ վայրերու հետ: Բայց երեք օգնական կառախումբեր յաջո-ղած են Երզնկա հասնիլ եւ վիրաւորներու առաջին կարաւան մը հասած է Անգարա: Կը հաստատուի թէ Երզնկան — քաղաքը թէ գաւառը — ամբողջո-վին քարուքանդ եղած է: Ոչ մէկ շէնք կանգուն կը մնայ: Ամասիոյ շրջանն ալ մասնաւորապէս ազդուած է շարժէն: 35 գիւղեր ամբողջովին սրբուած են: Տեղ - տեղ հազիւ 3 — 4 հոգի ազատած են 400 բնակիչներու վրայ:

Գերմանական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Էրզրում քաղաքն ալ վնասուած է. բայց ապահովաբար Էրզրումը կը չփոթեն Երզնկայի հետ: Ձեկոյցը զոհե-րու թիւը կը հաշուէ 30.000, որ կը վերաբերի Երզնկայի:

«Լը Ժուռ» այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, կ՚աւելցնէ թէ շարժէն աւերուած տարածութիւնն է 155.000 քառ. քիլոմեթր, որ կը համապատաս-խանէ Ֆրանսական 25 նահանգներու տարածութեան կամ Ֆրանսայի մէկ եր-րորդէն աւելի:

Երզնկա իր արուարձաններով ունէր 16.000 բնակիչ, իսկ շրջանը՝ 44.000, ուրեմն 60.000, որուն 30 հազարը մեռած են:

*** Թուրքիոյ առողջապահական նախարարին յայտարարութեան համա-ձայն, 30,000 հոգի մեռած են միայն այդ քաղաքին մէջ, ուրիշ խօսքով՝ ամ-բողջ բնակչութեան կէսը: Ողջ մնացողներուն 20 առհարիւրը վիրաւորուած են: Վերջին լուրերը կ՚ըսեն թէ օդանաւերը սկսած են բանիլ, ուտելիք եւ փայ-տածուխ հասցնելով աղէտեալներուն որոնք չափազանց կը նեղուին ցուրտէն: Երզնկայէն վերջը ամէնէն աւելի վնասուած է Թոքատ, ուր 5000 հոգի մեռած են առաջին ցնցումներուն հետեւանքով: Նիքսար քաղաքը տառապէս ջախջախ-ուած է ահագին ժայռի մը փլուզումով: Քաղաքը հաստատուած էր լերան ստորոտը եւ ժայռը գնաց փռուեցաւ տուներուն եւ փողոցներուն վրայ, միասին քշելով պատմական բերդ մը:

Վտանգը միշտ կախուած կը մնայ ամբողջ Թուրքիոյ վրայ: Շաբաթ օր-ուան նոր շարժին հետեւանքով Տիքիլի քաղաքը (Իզմիր) ծանր վնասներ կրեց: Շատ գետեր իրենց անկողիններէն դուրս ելած ըլլալով, ողողումներ ալ պատա-հեցան:

*** Հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ ամէնէն աւելի վնասուած վայրերը կը նմանին բացօթեայ ընդարձակ հիւանդանոցներու եւ գերեզմաննոցներու:

*** Ամէն կողմէ օգնութիւն կը հասնի աղէտեալներուն: Ֆրանսայի ե-րեսփ. ժողովը նախագահին եւ վարչապետին յայտարարութենէն վերջ հինգ միլիոն ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց: Բոլոր երեսփոխանները ոտքի ելան, երբ նախագահը ցաւակցութիւն կը յայտնէր: Անգլիական կառավարութիւնը 25.000 ոսկի ղրկեց, Ամերիկեան Կարմիր Խաչը՝ 10.000 տոլար, Յունաստան՝ 8000 տոլար, Եգիպտոսի Թագաւորը՝ հազար ոսկի: Այս առթիւ յանձնարար-ուեցաւ Անգարայի եգիպտական դեսպանին որ ստուգէ աղէտեալներուն ամէ-նէնստիպողական պէտքերը, օգնութեան հասնելու համար: Միջազգային Կարմիր Խաչի վարչութիւնը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղելով Կարմիր Մա-հիկին, տեղեկութիւններ խնդրեց օգնութեան գործին համար: Այս առթիւ կոչ մը պիտի ուղղեն կարգ մը Կարմիր Խաչերու, որպէսզի օգնութեան հաս-նին: Պուլկարիա եւ Աֆղանիստան ալ կարեւոր գումարներ տրամադրեցին, իսկ Եգիպտոսի անգլիական հրամանատարը վրաններ ղրկել տուաւ:

Ցաւակցական հեռագիրներ ալ կը տեղան ամէն կողմէ: Նախագահ Ռոզ-վէլթ եւս հեռագիր մը ուղղեց Իսմէթ Ինէօնիւի, իր խորին վշտակցութիւնը յայտնելով:

*** Տերակոյտէն վերջը, երեսփ. ժողովին մէջ ալ, նախագահ Պ. Էռիօ ջերմ ցաւակցութիւն եւ համակրանք յայտնեց Թուրքիոյ: Այս առթիւ էր որ վարչապետը ձայնակցելով, յայտնեց թէ մասնաւոր վարկ մը պիտի պահան-ջուի, օգնելու համար «Թուրք ազնիւ ազգին»:

*** Թուրքիոյ վարչապետը շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղեց Պ. Տալատիէի, որ փութացած էր ցաւակցութիւն յայտնել երկրաշարժին առթիւ: Այդ հեռագրով Տոքթ. Րէֆիք Սայտամ կ՚ըսէ թէ «Թուրք ազգը, որ սերտ կապերով միացած է ֆրանսական ազգին, խորապէս զգածուած է Ֆրանսայի համակրանքի արտայայտութենէն»:

Յունաստանի վարչապետը պատասխան - հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ արտաքին նախարարին, ուր կ՚ըսէ թէ «Թուրք ազնիւ ազգը իր ինքնայատուկ գործունէութեամբ պիտի կրնայ նոր եւ սքանչելի կառուցումներ կատարել աւերակներուն վրայ: Ուրախութեամբ թէ տառապանքի մէջ, երկու միացեալ ազգերը արեւելեան Միջերկրականի մէջ պիտի շարունակեն խաղաղութեան եւ քաղաքակրթութեան այն գործը զոր պատմութիւնը սահմանած է իրենց»:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ նպաստներու նոր օրէնքին գործադրութիւնը սկսաւ յուն-ուար 1ին: Պաշտօնաթերթը հրատարակեց մասնաւոր հրամանագիր մը, որուն համաձայն պարգեւ պիտի ստանան այն ամոլները որոնք առաջին զաւակը կ՚ունենան երկու տարուան ընթացքին: Այս պարգեւը պիտի վճարուի երկու անգամէն, առաջինը՝ երախան ծնած ատեն — պայմանաւ որ ֆրանսացի ըլլայ եւ օրինաւոր զաւակ — երկրորդը՝ վեց ամիս վերջը, եթէ նորածինը ողջ է: Պարգեւներու գումարը կը տարբերի համաձայն իւրաքանչիւր նահանգի: Ամե-նամեծ գումարը, 3000 ֆրանք, պիտի վճարուի Փարիզի մէջ (Սէն եւ Սէն է Ուազ): Երկրորդ մեծ գումարն է 2400 ֆրանք, երրորդը՝ 2000:

Նոր ցնցումներ եւ ուրիշ աւերներ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 1 թուականով.— Երկրաշարժի նոր եւ բուռն ցնցումներ զգացուեցան այս առտու ժամը 7ին, աւերելով Պէրկամայի շրջանը, Եգէական ծովուն վրայ, Անատոլուի ծայրագոյն արեւմտեան կողմը: (Պէրկամա 1000 քիլոմեթր հեռու է Երզնկայէն):

Իզմիրէն հասած հեռագիրներու համաձայն, հաղորդակցութիւնները խզուած են երկրաշարժի նոր վայրին հետ եւ դժուար է մանրամասնութիւն-ներ ստանալ աղէտին տարողութեան մասին: Ցնցումը սարսափելի ողողում-ներ պատճառած է:

Իզմիրի շրջանին մէջ հեղեղներն ալ մեծ աւերներ գործած են: Ողողում-ները նոյնքան ծանր աղէտ մը կը կազմեն որքան երկրաշարժը: Յորդած գե-տակները ամբողջովին ջուրերու տակ թաղած են այնհովիտը որ կը տարածուի Խօտէմիշի, Թիրէի եւ Թօրպալըի միջեւ: Բոլոր կամուրջները քանդուած են:

Օգնութեան չորրորդ կառախումբը կրցաւ ճամբայ ելլել դէպի Երզնկա, այլուր փոխադրելով երկրաշարժէն ողջ մնացած 300 կիներ եւ ուրիշ արկած-եալներ: Տակաւին հարիւրաւորներ կը մնան կործանած քաղաքին աւերակ-ներուն մէջ: Շարժի զոհերէն հազարաւորներ թաղուեցան երէկ եւ այսօր, Երզնկայի շրջանին մէջ:

Պրուսայի շրջանին մէջ, բազմաթիւ դիակներ կը ծփան յորդած գետե-րու եւ գետակներու ջուրերուն վրայ: Քէմալ փաշա, Քարաճա պէյ, Մանիսա եւ Եէնիշէհիր քաղաքները ամբողջովին ջուրերուն տակ մնացած են:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, 12 գետեր յորդած են Իզմիրի եւ Պրուսայի շրջաններուն մէջ, ամբողջ Մարմարայի երկայնքը: Կ՚ըսուի թէ Իզմիտի նա-ւահանգիստն ալ ողողուած է: Կը վախցուի որ շոգեկառքի հաղորդակցութիւնը ընդհատուի Պոլսոյ եւ Անգարայի միջեւ: Մենէմէն քաղաքը հաղորդակցու-թենէ զրկուած է:

Ամասիոյ մէջ, որ երկրաշարժէն վնասուած էր արդէն, գետն ալ յորդելով ողողած է քաղաքին թաղերը:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ պաշտօնական տեղեկագրի մը համա-ձայն երկրաշարժէն մեռած բնակիչներու թիւն է 45,000, առանց հաշուելու ուրիշ աղէտեալներու զոհերը:

*** Նախագահ Իսմէթ Երզնկայէն մեկնեցաւ ուրիշ աւերեալ շրջաններ երթալու համար: Մեկնելէ առաջ ունկնդրութեան ընդունեցաւ առողջապա-կան եւ ներքին նախարարները, ինչպէս եւ Երզնկայի կառավարիչը:

Վիրաւորներով լեցուն երեք կառախումբեր Սըվազ հասան: Տակաւին կա-րելի չէ հաշուել նիւթական վնասները, բայց առ այժմ 30—50 միլիոն ֆրանք կը հաշուեն:

*** Թուրքիա նոր օգնութիւններ ստացաւ այս աղէտներուն առթիւ: Թատ-րոնները եւ սինէմաները բացուեցան, բայց հասոյթները կը յատկացուին Կարմիր Մահիկին: Շատեր իրենց նոր տարուան ծախքերը յատկացուցին ազգ. հանգանակութեան: Պետական պաշտօնեաները որոշեցին իրենց թոշակներուն 5 — 10 առ հարիւրը նուիրել աղէտեալներուն: Յունաստանի Կարմիր Խաչը որոշեց ընդհանուր հանգանակութիւն մը բանալ: Իրանի Շահը 10,000 ոսկի ղրկեց իր անձնական գանձէն: Թէհրանի մէջ խորհրդարանը բացուած ատեն, երկու վայրկեան լռութիւն պահուեցաւ, ինչպէս եղած էր Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ: Իրաքէն ալ կարեւոր գումար մը ղրկուեցաւ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻ ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատա-րակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 235, դեկտեմբեր 30.— Պահակախումբերու գործունէութիւն, հակառակ սաստիկ ցուրտին, Մոզէլի եւ Սարի միջեւ: Երէկ հաղորդուած օ-դանաւային գործունէութիւնը որ եւ է ընդհարումի տեղի չտուաւ երկու օ-դատորմիղներուն միջեւ:

Զեկոյց թիւ 236, իրիկուն.— Աւելի կրճատեալ գործունէութիւն յառաջա-պահ զօրախումբերու միջեւ:

Զեկոյց թիւ 237, դեկտեմբեր 31, առաւօտ.— Մեծ գործունէութիւն գի-շերուան ընթացքին, հակառակ ցուրտին եւ ձիւնին: Պահակախումբերու բազ-մաթիւ գործողութիւններ եւ ընդհարումներ ճակատի կարգ մը մասերուն վրայ: Հրետանին ալ քանի մը անգամ գործեց երկու կողմէն:

Զեկոյց թիւ 238, իրիկուն.— Գիշերը հանդարտ անցաւ:

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 239, յունուար 1.— Ոչ մէկ դէպք ընդհ. ճակատին վրայ:

Զեկոյց թիւ 240, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ընդհանուր ճակատին վրայ: Թշնամի ջոկատ մը արշաւ մը փորձեց մեր յառաջապահ դիրքերէն մէ-կուն վրայ, Վոժի արեւմտեան կողմը, բայց ետ մղուեցաւ:

*** Երեք չորս օրէ ի վեր անընդհատ ձիւն կը տեղայ Վոժի շրջանին մէջ Պատերազմին 120րդ օրը վերջացաւ 1939ի հետ: Այս առթիւ ֆրանսական սպա-յակոյտը իր գոհունակութիւնը յայտնեց գործողութեանց մասին, որոնց շնոր-հիւ Ֆրանսա կրցաւ կատարելագործել իր պաշտպանողական միջոցները: Զինուորական իշխանութիւնը այլեւս չի ծածկեր թէ Մաժինոյի գիծը կաս-կածելի բացեր կը ներկայացնէր պատերազմին սկիզբը, մասնաւորապէս տկար ամրութիւններ գծին Ժիւռայի եւ Ֆրանտրի թեւերուն վրայ, որոնց մէջէն թշնամին կրնար խուժել, եթէ արագ արշաւ մը փորձէր ստուարաթիւ ուժե-րով: Ինչպէս դիտել կու տայ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատա-կիցը, օդանաւային ուժն ալ բաղդատաբար վար կը մնար, երբ պատերազմը ծագեցաւ, իսկ Ֆրանսայի ռազմական արտադրութիւնը չէր հասած այն բարձր չափին զոր Գերմանիա աստիճանաբար ապահոված էր վերջին տարիներու պատրաստութիւններով: Այժմ այս բոլոր պակասները լրացած են եւ Մաժի-նոյի թեւերը նոյնքան զօրաւոր են որքան կեդրոնական մասը: Հակառակ մարտկոցները, որոնք միջին ուժ ունէին պատերազմին սկիզբը, այժմ կրնան կասեցնել օդանաւային ահարկու արշաւներ, իսկ օդատորմիղը ներածումներ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Անգլիոյ նոր զօրաշարժը

Անգլիա շոգեգլանի յառաջ կը տանի զինուորագրութիւնը: Անցեալ յունիսէն ի վեր զինուորագրուած են 6773.000 հոգի, 20 — 22 տարեկան: Օրէնքով ծառայութեան ենթակայ են բոլոր անգլիացի այրերը, 18 — 40 տարեկան:

Թագաւորը յունուար 1ին նոր յայտարարութիւն մը ստորագրեց, որուն համաձայն դրօշի տակ պիտի առնուին 23 — 28 տարեկան երիտասարդները: Ասով մէկ միլիոն զինուոր պիտի աւելնայ, արդէն իսկ արձանագրուած մէկուկէս միլիոնին վրայ: Հրաւիրուած զինուորցուները անոնք են որ 19 տարեկան են եւ այս տարուան յունուար 1ին պիտի ըլլան 23, 24, 25, 26 եւ 27 տարեկան: Ծառայութենէ ազատ կը մնան, առ այժմ, անոնք որ 28րդ տարին կը թեւակոխեն յունուար 1ին: Նախորդ երեք յայտարարութիւններով դրօշի տակ հրաւիրուած էին 20—21, 20—22 եւ 20—23 տարեկանները: Նոր հրովարտակով, կառավարութիւնը իրաւասութիւն կ'ունենայ կանչելու 19էն 27 տարեկան բոլոր երիտասարդները:

Պարտաւորիչ զինուորութեան հաստատումէն ի վեր արձանագրուած կամ դրօշի տակ առնուած զինուորցուներու թիւը կը հասնի 2.500.000-275.000.000ի, առանց հաշուելու պահեստիները եւ օժանդակները որոնք կամաւոր արձանագրուեցան պատերազմէն վերջը: Այս հսկայ զօրակոչը պիտի ազդէ ինչպէս գործադրկութեան, նոյնպէս Անգլիոյ ճարտարագործական կեանքին վրայ:

Քանատայէն երկրորդ զօրագունդ մը եւս հասաւ Անգլիա: Քանատայի եւ Աւստրալիոյ զինուորներուն ռոճիկը աւելի բարձր է քան բուն անգլիացի զինուորներունը:

Գերմանիա եւս յառաջ կը տանի զօրաշարժը: Մինչեւ գարուն հինգ միլիոնի պիտի հասնի գերմանական բանակին թիւը (240 զօրաբաժին): Ուրիշ երկու երեք միլիոն զինուորներ ալ պիտի մարզուին, իբրեւ պահեստի բանակ: Պատերազմը պայթած ատեն Գերմանիա ունէր 2,900,000 զինուոր, իսկ մեծ պատերազմին ատեն դրօշի տակ առած էր 13,000,000 հոգի:

*** Գերմանական երեք օդանաւեր նոր արշաւ մը կատարեցին Շէթլէնտ կղզիներուն վրայ, ռումբեր ձգելով: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ միայն երեք ոչխարներ սպաննուեցան եւ գերմանական օդանաւերէն մէկը վար առնուեցաւ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ամբողջ ռուս զօրաբաժին մը կոտորուած

Ֆինլանտացիները պատերազմին ամենամեծ յաղթանակը շահեցան դեկտեմբեր 31ին, ջախջախելով 15,000 հոգինոց ռուսական զօրաբաժին մը, Սուօմուսալմի շրջանին մէջ: Այդ օրը Ռուսերը յարձակում գործեցին 15 քաղաքներու վրայ, եւ երեք ալ օդանաւային արշաւներ կատարեցին, մէկը մայր քաղաքին վրայ, ուր երեւցան 11 օդանաւեր, 10,000 ոտք բարձրութեամբ: Բուն ճակատին վրայ կը գործէր նաեւ ռուսական Պէրթան,— վիթխարի թնդանօթը: Ֆինները իրենց յաղթանակին հետ գրաւեցին մեծաքանակ ռազմանիւթ, 27 տեսակ թնդանօթներ, 11 զրահապատ կառք, 150 վակոն, 250 ձի, ուրիշ 400 կառքեր, 12 դաշտային խոհանոց եւ հակօդային թնդանօթներ: Քարելիոյ պարանոցին մէջ ուրիշ յաղթանակ մըն ալ շահելով, գրաւեցին 450 ինքնաշարժ հրացան, 9 հակահրասայլային թնդանօթ եւ ուրիշ զէնքեր: Խորտակեցին նաեւ 9 հրասայլեր: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր Ֆինները վար առած են 129 օդանաւեր: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, ֆինլանտական ական մը պայթած ըլլալով, 3000 ռուս զինուորներ մեռած են:

*** Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը 500,000 ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց, Ֆինլանտայի օգնելու համար:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Սուօմուսալմիի ճակատամարտին մէջ Ռուսերը կորսնցուցած են 18.000 զինուոր, առանց հաշուելու պատերազմական աւարը: Կ'ըսուի թէ Ֆինները ետ առած են նաեւ Փէցամօն (հիւսիսային շրջան): Ռուսերը նոր յարձակողականի մը ձեռնարկեցին Մաննէրհայմի գծին դէմ:

*** Անգլիական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, կարելի օգնութիւնը հասցնելու համար Ֆինլանտայի, միշտ համախորհուրդ Ֆրանսայի հետ: Այս որոշումը հազորդուեցաւ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան:

15 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԻ տուրքին գործադրութիւնը սկսաւ յունուար 1ին: Օրէնքին մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք ժամանակին, բայց նորէն պիտի ամփոփենք, յիշողութիւնները թարմացնելու համար:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ հանրապետութեան նախագահը պատգամագիր մը ուղղեց սպարապետ Կամլէնի, իր ջերմ գոհունակութիւնը յայտնելով բանակին, նաւատորմին եւ օդատորմիղին անձնուիրութեան համար: «Անոնք կը կռուին սուրբ դատի մը համար,— փրկութիւն հայրենիքի, ազատութիւն ժողովուրդներու, քաղաքակրթութիւն եւ իրաւունք: Բրիտանական կայսրութեան քաջարի ընկերներուն հետ, մեր զինուորները վճռած են արիաբար յառաջ տանիլ պայքարը, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն, մինչեւ վերջնական յաղթանակ»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Կոչ Ռումանիոյ Հայերուն

Ռումանահայ Կեդր. Գործադիր Մարմինը հետեւեալ կոչը ուղղած է գաղութին, երկրին ազգ. պաշտպանութեան մասնակցելու համար.—

Եւրոպայի բոլոր ժողովուրդները՝ պատերազմիկ կամ ոչ, ճակատագրական բացառիկ օրեր կ'ապրին այս պահուս: Եւրոպայի ներկայ տագնապալի վիճակը բացառիկ հոգեր ու բացառիկ ալ ճիգեր կը հարկադրէ նաեւ ռումէն հայրենիքին: Երկիրը վայրկեան մը կ'ապրի ուր ամէն մէկ քաղաքացի իր աջակցութեան կարելի բաժինը պէտք է միացնէ պետութեան ջանքերուն ու զոհողութեանց:

Հայ ժողովուրդը մէկն է այն տարրերէն՝ որ իր հողին ամրապէս կապուած է այս հողին, եւ իրեն հարազատ կը զգայ անոր ամէն մէկ յուզումը, պատրաստ բաժնելու անոր բոլոր հրճուանքներն ու հոգերը: Հոգեկան այս սերտ աղերսը ոչ միայն կը զգան հին գաղութին մնացորդները՝ որոնք իրենց ձգտումներով ու ապրումներով կը չփոթուին վաղուց բնիկ տարրին հետ, այլեւ այն նորեկները՝ որոնք Ռումանիան իրենց երկրորդ հայրենիք ըրին, իրենց ազնուութեան բաժինը բերել խառնելով անոր վերելքին:

Բայց չկայ աւելի վսեմ վայրկեան որպէսզի հայ տարրը իր նուիրումին ապացոյցը տայ հանդէպ ռումէն հայրենիքին: Ոչ միայն անոնք որ իբրեւ ռումէն քաղաքացիներ սիրով պիտի տրամադրեն գերագոյն զոհաբերութիւնը յանուն հայրենիքի պաշտպանութեան, այլեւ անոնք որ թէեւ ի վիճակի չեն ռումէն բանակին շարքերուն մէջ իսկ նուիրագործելու իրենց յարումը, յօժար են իրենց աջակցութեան բաժինը այլապէս բերել՝ հողը պակաս ընելու համար պետութեան ուժէն:

Մեր յարումն ու երախտագիտութիւնը գործքով արտայայտելու առիթը ինքնին կը ներկայանայ ահա:

Ինչպէս թերթերէն տեղեկացաւ ամէն ոք՝ պետութիւնը հրապարակ հանելու վրայ է «Բանակին Սպառազինման համար պոներ»: Պարզ նուիրատուութիւն մը պիտի չըլլան այս պոները: Աւելի մըն են անոնք որ ժողովուրդը ոչ միայն հայրենասիրական ժէսթ մը կատարէ, այլեւ զետեղէ իր աւելորդ դրամը չահաբեր կերպով: Արդարեւ արձանագրուած գումարները ոչ միայն ամբողջութեամբ ետ պիտի ստացուին մինչեւ 3 եւ 5 տարի, այլեւ տարեկան 5ուկէս առ հարիւր տոկոս մը պիտի բերեն, կարելի պիտի ըլլայ զանոնք իրենց անուանական արժէքով վճարել տուրքերու փոխան, եւ նոյն իսկ արձանագրուած գումարին 20 կամ 30 առ հարիւրը գանձել՝ պայմանաժամին լրանալէն առաջ, օրէնքով եւ յարակից կանոնագրութեամբ ճշդուած պայմաններու մէջ:

Տարակոյս չունինք որ ամէն Հայ իր կարողութեան չափով պիտի աճապարէ արձանագրուիլ, անգամ մը եւս ապացոյց տալով զինքը համակող զգացումներուն:

Արդէն իսկ յանձնախումբ մը կազմուած է հրապարակի ծանօթ հայ տուներուն մասնակցութիւնը ապահովելու եւ արժեցնելու համար:

Անոնց որոնց դիմում պիտի չըլլայ՝ կրնան իրենց արձանագրութիւնը ընել Պ. Արտաշէս Գասպարեանի միջոցաւ, օրը օրին յանձնելու համար Ազգային Սենեակ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԼԻՄՈԺ, 27 Դեկտ.— Պատերազմի սկիզբէն այստեղ կը գտնուինք 26 հայ զինուորներ: Ներկայիս գրեթէ լրացուցած ենք մեր մարզանքի շրջանը եւ մեկնելու պատրաստ: Բոլոր Հայերս ալ կ'ապրինք միեւնոյն զօրանոցի մէկ սենեակին մէջ, միշտ համերաշխ իրարու հետ եւ յաճախ կ'երգենք հայերէն երգեր: Մեզմէ իւրաքանչիւրը գիտէ իր կարգը կերակուրի համար եւ առանց ուրիշին ձգելու կը կատարէ իր պարտականութիւնը: Ամէն առաւօտ երբ սուլիչը հնչէ, իր կարգին համաձայն մեզմէ մէկը կը ցատկէ իր անկողինէն, կը հագուի եւ կը վազէ խոհանոց, բերելու համար առտուան սուրճը: Ցետոյ մտնելով մեր սենեակին, իր ձայնին բոլոր ուժովը կը սկսի պոռալ,— «օ ժիւ», «օ ժիւ», տեղացի ընկերներուն պէս: Այսպէսով ոչ միայն մեր սենեակը, այլեւ բոլոր զօրանոցը կը թնդայ «օ ժիւ»ի ձայնէն: Բոլորս ալ կը սկսինք խմել մեր պատուական սուրճը: Ունեցանք խմբովին փոքր տեղափոխութիւն մը հազիւ 15 օրուան համար: Մեկնեցանք Լիմոժէն մօտ եօթը քիլոմեթր հեռու փոքր գիւղ մը, բարձրաւանդակի մը վրայ: Հակառակ աշնան տեւական թափին, գիւղը պահած էր իր գեղեցկութիւնը: Ապրեցանք պատմական «չաթօ»ի մը մէջ, յետոյ դարձեալ իջանք Լիմոժ, եւ այդ մօտ եօթը քիլոմեթր ճամբան որ կը բաժնէ մեր սիրուն գիւղը Լիմոժէն քալեցինք զինուորական հանդարտ քայլերով, չալկած մեր բոլոր գոյքերը: Ներկայիս քաղաքին մէջ կ'ապրինք ուրիշ զօրանոց մը, դարձեալ մեր նախկին սովորութիւններով եւ միշտ միասին:

Քաղաքին մէջ ունէինք քանի մը հայ ընտանիքներ որոնք Փարիզէն եկած էին եւ վերադարձան, բայց մէկը միշտ կը մնար ու ընտանիք մը որուն զաւակը մեզի հետ է: Մայրը չէր կրնար հեռանալ իր զաւկէն եւ իր մայրական գուրգուրանքը կը շռայլէր ոչ միայն իր զաւկին, այլեւ բոլորիս, յաճախ կը պատրաստէր հայկական անուշ խմորեղէններ: Զաւակն ալ միշտ օգտակար կ'ըլլար մեզի, գրելով ֆրանսերէն խնդրագիրներ եւ նամակներ: Ծնունդի եւ իրենց Փարիզ մեկնումի առթիւ ճաշկերոյթ մը տուին մեզի: Հաւաքուած ճաշարան մը, բոլորս միասին կերանք ու խմեցինք Տամլամեան ընտանիքին կենացը: Գոնէ քանի մը ժամ անգամ մը եւս մոռցանք մեր ծնողներուն կարօտը: Ամէն մէկը մասնակցեցաւ ուրախութեան ճառելով, երգելով եւ արտասանելով: Կ'արժէ յիշել ընկեր Արիս Տէյիրմէնճեանը որ իր յաջողարտասանութիւններով մեզ փոխադրեց տարբեր աշխարհ մը: Չմոռցանք նաեւ խմել բոլոր հայ զինուորներու կենացը եւ մաղթեցինք որ իրենց ալ ներկայանար առիթը ուրախութեամբ անցընելու այսպիսի օրեր:— Մարգար Խաչիկեան

... 24 Դեկտ.— Սիրելի «Յառաջ», թուականէս հինգ օր առաջ Վալանսի ձեր թղթակիցը, Շահան Զօտեան, մասնագէտ նշանակուեցաւ մեր գունդին, «իբրեւ հաւատարիմ եւ պարկեշտ զինուոր»: Երկու հոգի ենք մեր զօրագունդին մէջ, եւ սիրուած մեր աշխատասիրութեամբ եւ կարգապահութեամբ: Շատ հանգիստ ենք:— Զինուոր

... 27 Դեկտ.— Մօտաւորապէս 3ուկէս ամիս հայերէն թերթի կարօտը զգալէ վերջ, տասը օրուան արձակուրդին շնորհիւ առիթ ունեցանք տեսնելու «Յառաջ»ը եւ կարդալու մասնաւորապէս այն տողերը ուր կ'ըսէք թէ սիրով «Յառաջ» կը ղրկուի զինուորներուն: Մենք այստեղ երկու հայ զինուորներ ենք, եւ երկու Հայեր ալ մեզի մօտ, կը խնդրենք մեզի ալ բաժին հանել: (ԽՄԲ.— կը ղրկուի):

Մենք բոլորս ալ հանգիստ ենք եւ հաւատարմութեամբ կը կատարենք մեր պարտականութիւնը մեր երկրորդ հայրենիքին հանդէպ, մաղթելով որ արեւու ճառագայթ մըն ալ ցաթի մեր ազգին վրայ:— Ս. Պռնագեան

ԽՄԲ.— Հալիի զօրագունդին հրամանատարը, Capitaine Pod'homme Robert, «Յառաջ»ի միջոցաւ Ֆուրգոնի գնդակ մը ուղած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութենէն, ինչպէս գրած էինք ժամանակին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու Շրջ. վարչութիւնը անմիջապէս ղրկած ըլլալով ընտիր գնդակ մը եւայլն, հրամանատարը շնորհակալութեան նամակ մը գրած է ջերմագին արտայայտութիւններով: Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ նաեւ «Յառաջ»ի, որ անմիջապէս արձագանգ տուած էր իր կոչին:

*** Կը խնդրենք «Յառաջ»ի հասցէ ղրկել.— 1. Զինուոր Յակոբ Պետիկեանի հասցէն:— 2. Զօրս-հինգ անունէր զինուորներուն հասցէն:

*** Օրիորդ մը 50 ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ յայտարարութիւն մը քուէարկեց Սէնի նահանգային ժողովը, ներկայ ժողովականներու մեծամասնութեամբ եւ որոշեց պատերը փակցնել: Յայտարարութիւնը այս առթիւ կ'արտայայտէ այն հեռագիրները որ փոխանակուեցան Սթալինի ծննդեան 60ամեակի առթիւ եւ կ'եզրակացնէ.— «Տեւէ ոճիրի եւ արիւնի եղբայրակցութիւնը Հաստատանի եւ Ֆինլանտայի վրայ յարձակողներուն»: Յայտարարութեան տակ ստորագրած են նահանգային ժողովին բոլոր ոչ-բոլշեւիկ անդամները:— Քաղաքապետական ժողովին առջեւ ոստիկանական վերատեսուչը տեղեկութիւններ հաղորդելով քրէական եւ քաղաքական յանցանքներու դէմ կատարուած հետապնդումներու մասին, շեշտեց թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր ամենախիստ մաքրագործում կատարուած է կասկածելի շրջանակներու մէջ: Լոր անքաղձալինները զինուորական իշխանութեան կը յանձնուին, մասնաւորապէս անոնք որ վհատեցուցիչ լուրեր կը տարածեն, համայնավարական կամ օտար թռուցիկներ կը ցրուեն, լուծեալ խմբակցութիւններ վերակազմել կը փորձեն եւն.:

400 ԿԱԹՈԼԻԿ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ կը գտնուին Գերմանիոյ կեդրոնացման կայաններուն մէջ, համաձայն զուիցերիական թերթերու տեղեկութեան: Մեծ մասը կը գործածուի իբրեւ հասարակ բանուոր, ճամբաներ շինելու համար:

ՀԻԹԼԷՐ նոր գիրք մը կը պատրաստէ, իբրեւ շարունակութիւն «Իմ Պայքարը» գրքին: Կ'ըսուի թէ անունը պիտի ըլլայ «Յաղթանակ», ձօնուած՝ Նիցչէի: Պիտի բաղկանայ երեք մեծ գլուխներէ,— կուսակցական գործունէութիւն, կեռ. Խաչին նուաճումները եւ վերջապէս օրհներգ մը՝ գերման ժողովուրդին, զրադաշտեան ոճով:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ մերժեց երկու մահապարտ լրտեսներու եւ կնոջ մը դատին վերաքննութիւնը: Երկու լրտեսները գերմանացի են, որոնք մահուան դատապարտուեցան դեկտեմբեր 10ին եւ 16ին: Կինն ալ գերմանուհի է եւ տասը տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած:

ՈՒՏԵՍՏԻ ՊԱԿԱՍԸ տեսակ մը կուրութիւն յառաջ բերած է Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս կը պատմեն հոլանտական թերթերը: Գերմանական ժողովուրդը կը յանձնարարէ վիթամին պարունակող բաներ ուտել,— կաթ, կարագ, պանիր եւ հաւկիթ, բայց այս ուտելիքները դժուար կը ճարուին: Նոր հրահանգութեան ենթակաները մասնակի կուրութիւն մը կը զգան մթութեան կամ արհեստական լոյսի մէջ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ զինուորներ հասան Ֆրանսա, օգնելու համար բրիտանական բանակին, ինչպէս ըրած էին Մեծ պատերազմին: Անոնք միասին բերած են ջորիներ, բեռներու փոխադրութեան համար:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ 20,000 ֆրանք ղրկեց Սէնի նահանգապետին, Փարիզի աղքատներուն բաժնելու համար, իբրեւ կաղանդ նուէր:

ՔՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը խափանեց երկու թերթեր, «Պազլէր Ցայթունկ» եւ «Ֆրայհայթ»: Առաջինը կը մեղադրուի թէ հիթլէրեան քարոզութիւններ կը կատարէր, իսկ երկրորդը խորհրդային օրկան մը կը համարուէր:

ՇՈՒԷՏ սեպտեմբեր 1էն ի վեր աւելի քան եռապատկած է ազգ. պաշտպանութեան ծախքերը: Վերջին չորս ամիսներու ընթացքին այդ ծախքերուն գումարը հասած է 800,000,000 քրոնի:

ՏՈՂԱՇԱՐ ՄԵՔԵՆԱՆ ԽԱՆԳԱՐՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԿԱՐԵԼԻ ՉԵՂԱՒ ԵՐԵԿՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՀԱՍՑՆԵԼ ԳՐԱՖՆՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅԵԼ:

...րու եւ յարաճուն արտադրութեան շնորհիւ նիւթական գերազանցութիւն կը ներկայացնէ Գերմանիոյ վրայ:

*** Հավասի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պահակախումբերու գործունէութիւնը շարունակուեցաւ վերջին 24 ժամուան ընթացքին, հակառակ սաստիկ ցուրտին եւ ձիւնին: Շարաթ գիշեր մասնաւորապէս բուռն արշաւներ կատարուեցան Ֆրանսացիներու կողմէ, Մոզէլի արեւելեան շրջանին մէջ: Հինգ քիլոմեդր ճակատի մը վրայ լաւ պատրաստուած յարձակումի մը շնորհիւ Ֆրանսացիները քանի մը քիլոմեթր ներս մտան գերմանական հողին մէջ: Կ'ըսուի թէ Գերմանացիները բազմաթիւ կորուստներ կրած են: Ֆրանսացիները իրենց դիրքերը վերադարձան միասին բերելով գերման վիրաւորներ, որոնք պիտի հարցաքննուին, դարմանուելէ վերջ: Այս յարձակումը շատ արագ տեղի ունեցաւ եւ կարճ տեւեց: Ֆրանսական հրետանին միայն քսան վայրկեան ռմբակոծեց, երբ պահակախումբերը կը մօտենային գերմանական դիրքերուն, յետոյ շարունակեց կրակը, երբ շփում հաստատուեցաւ: Կարճ ընդհարումէ մը վերջը, ուր իրենց սահմանուած դիրքերուն մեծ մասը արշաւանքի ենթարկուեցաւ, Ֆրանսացիները քաշուեցան, երբ գերմանական թնդանօթները կրակ բացին: Վոժի շրջանին մէջ ալ բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան: Թեթեւ գնդացիրներ կենսական դեր կատարեցին այստեղ, իսկ հրետանին լուռ մնաց: Այս ռազմաճակատի գերման զինուորները բոլորն ալ սպառազինուած են սքանչելի գնդացիրներով, որոնք թեթեւ են եւ ազդու՝ ճակատ ճակատի կռիւներու մէջ: Գերման պահակախումբերուն կ'ընկերանային նաեւ երկու շուներ, որոնք կը կծկտին, կը կենան կամ հանդարտ կը սպասեն, երբ թշնամի պահակախումբի մը հոտը կ'առնեն կամ ձայնը կը լսեն: Ֆրանսական պահակախումբերն ալ թեթեւ գնդացիրներ եւ ձեռնառումբեր ունին:

*** Նոր տարուան առթիւ Հիթլէր ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ 1940ը ամէնէն վճռական տարին պիտի ըլլայ Գերմանիոյ պատմութեան մէջ, թէ կը գտնուին գոյութեան կամ կործանումի ճակատամարտի մը առջեւ, եւ վստահութիւն յայտնելով բանակին վրայ, յայտարարեց.

— «Մենք կ'ուզենք աղօթել Ամենակարողին որ պաշտպանէ մեզ այս Նոր Տարուան ընթացքին ինչպէս այնքան շռայլ եղանակով մը պաշտպանեց անցեալ տարի, եւ զօրացնէ մեզ, մեր պարտականութեան կատարման մէջ»:

Նացի կուսակցութեան ուղղուած անջատ կոչով մը, Հիթլէր կը կրկնէ իր սովորական բանաձեւերը, արդարացնելու համար իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, կը յարձակի Անգլիոյ վրայ եւ կը թուէ անցեալ տարուան գլխաւոր դէպքերը,— Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ միացումը, Մէմէլի կցումը, Լեհաստանի ջախջախումը, եւ Խ. Միութեան հետ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքը:

Մարաջախտ Կէօրինկ ալ երկու օրակարգեր հրատարակեց, որոնց մէկը Լեհաստանի դէմ կատարուած յարձակումը կը կոչէ «ազատում արեւելքի գերմանական հողերու», կը փառաբանէ Գերմանիոյ անտեսական ճիգը եւ կ'եզրակացնէ.— «Առաջնո՛րդ, հրամայէ եւ մենք պիտի հետեւինք քեզի»: Միւս օրակարգը կը փառաբանէ Գերմանիոյ ուժը եւ «պարկեշտ ճիգը խաղաղութեան համար»: Յետոյ կ'ազդարարէ.— «Քանի որ արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւնները խաղաղութիւն չեն ուզեր, պատերազմ պիտի տեսնեն»:

Տոքթ. Կէօպէլս ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, շեշտեց թէ Գերմանիա դեռ նոր սկսած է «խորտակել շղթաները» եւ ազատիլ անտանելի կացութենէ մը: «Իր խոր անկումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Գերմանիա մեծ պետութիւն մը դարձած է: 1939 տարին ամենամեծ եւ ամենազօրաւոր թուականը եղաւ ազգային-ընկերվարութեան համար: Յաղթութիւնը դժուար պիտի ըլլայ, եւ գերման ժողովուրդը պէտք է գործակցի ոչ միայն ճակատին վրայ, այլեւ թիկունքէն»:

*** Մարաջախտ Կէօրինկ նոր տարուան առթիւ յօդուած մը գրելով «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր»ի մէջ, կ'ազդարարէ թէ Գերմանիոյ օդանաւային ուժը «այնպիսի հարուած մը պիտի իջեցնէ Անգլիոյ գլխուն որ տեսնուած չէ աշխարհի պատմութեան մէջ, երբ Հիթլէր հրամայէ միջոցներ ձեռք առնել իբրեւ պատասխան բրիտանական պաշարման: Անգամ մը եւս, ինչպէս 25 տարի առաջ ըրին գերմանական ցէփլինները, Գերմանիոյ օդատորմիղը արշաւներ պիտի կատարէ Լոնտոնի վրայ: Գերմանական օդանաւերը մինչեւ հիմա կը գոհանան սրատեսութեամբ քննելով Անգլիոյ պատերազմական պատրաստութիւնները: Միայն Առաջնորդին հրամանին կը սպասեն անոնք, փոխադրելու համար իրենց քանդիչ ռումբերու բեռները, փոխանակ լուսանկարչական աննշան բեռներու»:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա նոր փորձ մը պիտի կատարէ յառաջիկայ երկու շաբաթներու ընթացքին, վերջ տալու համար պատերազմին: Այս առթիւ իր հաշտութեան առաջարկները ուղղակի պիտի չներկայացնէ, այլ միջնորդներու միջոցաւ: Այդ առաջարկներուն հետ սպառնալիքներ ալ պիտի ուղղէ, ազդարարելով որ եթէ մերժուին, Գերմանիա անմիջապէս բանակցութիւններ պիտի կատարէ, զինուորական կատարեալ դաշինք մը կնքելու համար Ռուսիոյ հետ՝ Դաշնակիցներուն դէմ:

600 ԳԵՐՄԱՆ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ կը գտնուին Սիտի Պէլ-Աապէսի (Ալժերիա) ֆրանսական լեգէոնին մէջ, մեծ մասով փախստականներ,— գրագէտ, ուսանող, աշխատաւոր, հողագործ եւն.: Անոնք անցեալ օր ցոյց մը կատարեցին, «անկցի՛ Հիթլէր» աղաղակներով:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ սովորական եւ զինուորական վարկերը քուէարկելէ վերջ, նիստերը յետաձգեց մինչեւ յունուար 9: Սովորական վարկերու գումարն է (տարեկան) մօտ 80 միլիառ ֆրանք, իսկ զինուորական վարկերը քուէարկուած են 1940ի առաջին եռամսեայ համար:

17, Rue Damesme .. Paris (13) Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 4 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4237

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

125 աւաններ ջուրերու տակ

Անգարայի ռատիօն առջի օր ծանրակշիռ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր ողողումներու մասին,— Սաքարիա գետին ջուրերը բարձրացած են մինչեւ վեց մեթր(?), Ատափազարի շրջանին մէջ ողողուած են 25 գիւղեր, ջուրերը հասած են մինչեւ գերեզմանատուն, ուր գերմարդկային ճիգեր կը թափուին թումբեր շինելու եւ հեղեղը կասեցնելու համար: Կը վախցուի որ Սապանճայի լիճն ալ յորդի: Անգարա - Իզմիր երկաթուղին խզուած է եւն.:

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 2 թուականով.— Ողողումները, որոնք կը տարածուին Եգէական ծովէն մինչեւ Սեւ ծով, գրեթէ նոյնքան վնաս կը պատճառեն որքան արեւելեան շրջանի երկրաշարժը: Այս վերջին աղէտին զոհերը կը հաշուեն 45 հազար մեռեալ, 100 հազար վիրաւոր, իսկ 500 հազար հոգի անպատսպար կը մնան :

Ողողուած շրջաններուն մէջ 72 — 125 գիւղեր եւ աւաններ ջուրերու տակ մնացած են: Կացութիւնը ամէնէն աւելի ծանր է Բէքմալ փաշայի մէջ, որ ունի 50.000 բնակիչ եւ կը գտնուի Եգէականի շրջանին մէջ: Աւելի քան 700 հոգի խեղդուած եւ 300 տուներ քշուած են այս քաղաքին մէջ:

Ձիւնը, փոթորիկները եւ պարբերական ցնցումները սաստկացուցած են թշուառութիւնը շատ մը շրջաններու մէջ: Թումբեր քշուած են, Իզմիրի ծոցը, ուր կը գտնուի Թուրքիոյ նաւակայանը, ամբողջովին թաղուած է ջուրերու տակ: Կէյվէի շրջանին մէջ 32 գիւղեր ողողուած ըլլալով, բնակիչները ստիպուեցան ծառերն ի վեր մագլցիլ, հոսանքէն ազատելու համար:

Կարգ մը վայրերու մէջ գետերը յորդելով ողողած են մինչեւ 10 մղոն տարածութիւն: Օդը քիչ մը մեղմացած է Իզմիրի շրջանին մէջ, բայց 200 մղոն դէպի հիւսիս - արեւմուտք ամբողջ տարածութիւնը վերածուած է հսկայ լիճի մը եւ ջուրերը դեռ կը ծաւալին: Զինուորական երկրաչափները առժամեայ կամուրջներ կը շինեն, ողողուած գիւղերուն բնակիչները ազատելու համար: Ազատարար խումբեր ղրկուած են մակոյկներով եւ նաւակներով 500 վայրերու մէջ որոնք հաղորդակցութենէ զրկուած են հեղեղներուն հետեւանքով:

*** Անգարայէն եւ Պոլսէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, երկրաշարժի եւ ողողումներու զոհերուն թիւը երթալով կ'աճի: Կը վախցուի թէ բազմաթիւ նաւեր ընկղմած են Սեւ ծովու մէջ, իբրեւ հետեւանք վերջին փոթորիկներու որոնք արտակարգ ուժգնութիւն մը ունէին:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, նոր ցնցումներ զգացուած են արեւելեան նահանգներուն մէջ, յունուար 1ին, բայց ոչ այնքան ուժգին: Մինչեւ 12 մեթր լայնութեամբ ճեղքեր բացուած են Ամասիոյ եւ Թոքատի միջեւ փռուած լեռներուն մէջ: Ծուխի եւ ծծումբի ամպեր կը բարձրանան այս ճեղքերէն, իսկ տեղ - տեղ եռացած ջուր կը ժայթքէ օդին մէջ:

Երզնկայի շրջանին արհաւիրքէն շատեր խենդեցած են, մէջն ըլլալով երեսփոխան մը, Մուամմէր, որ ըսած է թէ շարժին ատեն անկողինս դէպի երկինք թռաւ :

*** Թուրք թերթերը խորապէս ջղագրգռուած են գերմանական մամուլի արտայայտութիւններէն: Կ'ըսեն թէ Գերմանիա փոխանակ ցաւակցութիւն յայտնելու երկրաշարժին առթիւ, կը ջանայ որոմ ցանել «զրպարտիչ եւ չարամիտ բանարկութիւններով, երբ այսպիսի աղէտի մը առջեւ ամէն բան պէտք էր տեղի տար կարեկցութեան զգացումին»: Թուրք թերթերը կ'եզրակացնեն թէ Գերմանները ընդունակ չեն այդպիսի փափկանկատութեան: Թուրքերէն «Թան» կը գրէ.— «Մենք գիտենք Գերմանիոյ այս զարշելի ընթացքին պատճառները, Գերմանիա չի հանդուրժեր երբեւէ դաշինքին (Անգլիա, Ֆրանսա, Թուրքիա) զոր կը կոչէ «Թուրքիոյ դաւաճանութիւնը»: Թուրքիա երբեք պիտի չմոռնայ որ Գերմանիա հազարաւոր զոհերու գերեզմաններուն առջեւ կը ջանայ սուտեր եւ անհիմն մեղադրանքներ հրատարակել»:

Կ'ըսուի թէ Ֆոն Փափէն Հռոմի դեսպան պիտի նշանակուի:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Պ. Չէյմպըրլէն նկատելով որ խորհրդարանը փակ է եւ պիտի չկրնայ հրապարակաւ Անգլիոյ համակրանքը յայտնել Թուրքիոյ կրած աղէտին առթիւ, հեռագրով բաղձանք յայտնած է Պ. Տալատիէի որ Մեծն Բրիտանիոյ զգացումները եւս արտայայտուին ֆրանսական խորհրդարանին մէջ: Ասոր համար է որ Ֆրանսայի վարչապետը Ծերակոյտին եւ Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտարարեց յանուն երկու կառավարութեանց թէ երկուքն ալ միեւնոյն ջանքերը պիտի թափեն, ի նպաստ Թուրքիոյ աղէտեալ բնակչութեանց :

*** Ցաւակցական հեռագիրները եւ օգնութիւնները կը շարունակուին ամէն կողմէ: Իրանի Շահը, որ 10.000 ոսկի տրամադրած էր իր անձնական գանձէն, հեռագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահին, իր խորին վշտակցութիւնը յայտնելով: Իրանի երեսփ. Ժողովին նախագահը, վարչապետը եւ արտաքին նախարարն ալ ցաւակցական հեռագիրներ ուղղեցին: «Առիւծ եւ Արեւ» ընկերակցութիւնը 50.000 րիալ ղրկեց Անգարա, իբրեւ առաջին օգնութիւն: Իրաքի կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը յայտնեց ամբողջ երկրին զգացած յուզումը եղբայր ազգին հանդէպ, Թուրքիոյ ազգային աղէտին առթիւ: Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը 12.000 Թրքական ոսկի տրամադրեց, աղէտեալներուն համար:

*** Ամենավերջին լուրերու համաձայն, Իզմիրի եւ Պրուսայի շրջաններուն ողողումը աւերած է ամբողջ արեւմտեան Անատոլուն, սկսելով Ատափազարէն եւ կը կազմէ ճշմարիտ ազգային աղէտ մը: Առաջին առթիւ խեղդուած են 1200 հոգի: Պրուսայի շրջանին բնակիչները իրենց տուներուն տանիքները ապաստանած են: Հաղորդակցութեան միակ միջոցներն են նաւակները: Պոլսէն երկրաչափներ ղրկուեցան, աղէտին դէմ պայքարելու համար :

Երկրաշարժի նոր ցնցում մը պատահեցաւ Երզնկայի արեւմտեան շրջանին մէջ, յունուար 2ին: Կը կարծուի թէ այս շաբաթը հանդարտ պիտի անցնի :— Իսմէթ Ինէօնիւ Երզնկայի շրջանին աղէտեալները մխիթարելէ վերջ Թոքատ եւ Ամասիա գնաց :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԸ 2.50 փրանք է, յունուար 1էն սկսեալ :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Զարաշուք ազդանշաններով սկսաւ նոր տարին, ինչպէս հաղորդեր էինք երէկ: Զինուորական պատրաստութիւնները ջղագին կը շարունակուին երկու կողմէն ալ: Անգլիա իր նոր զօրակոչին շնորհիւ պիտի ապահովէ երկու միլիոն նոր զինուորներ, համագումար 2,500,000 — 2.750.000: Գերմանիա եւս կը բազմապատկէ իր ճիգերը:

Հաշտութեան նոր ձեռնարկի մը մասին ալ զրոյցներ կը շրջին: Անգլիական կարեւոր թերթ մը կը պատմէ թէ Հիթլէր թելադրած է որ Իտալիա նախաձեռնութիւն ստանձնէ հաշտութիւն առաջարկելու, բայց Մուսոլինի մերժած է, քանի որ այդպիսի փորձի մը ատեն Դաշնակիցները ամէն բանէ առաջ պիտի պահանջէին պարպել Չեխոսլովաքիան եւ Լեհաստանը: «Փըթի Փարիզիէն» աւելի շռնդալից տեղեկութիւն մը կը հաղորդէ,— իբրեւ թէ Հիթլէր գործօն կեանքէ քաշուելով, պիտի դառնայ նախագահ, ինչպէս երբեմն Հինտէնպուրկ, բուն վարչապետ - առաջնորդի պաշտօնը յանձնելով Կէօրինկի: Յետոյ, ասպարէզէն պիտի քշուին ծայրայեղ դէմքերը,— Կէօպէլս, Հիմլէր եւ Լէյ, արտաքին նախարարութիւնը պիտի յանձնուի արհեստով դիւանագէտի մը,— հաւանաբար Հռոմի դեսպան Մաքէնզէնի, Տոքթ. Շախթ պիտի վերահաստատուի տնտեսական նախարարի պաշտօնին մէջ, Ռուսիոյ հետ եղած քաղաքական կապերը պիտի թուլնան, կրճատեալ Չեխոսլովաքիա մը եւ Լեհաստան մը պիտի հաստատուին բարձր անձնաւորութեան մը իրաւարարութեամբ եւն.: Ամէն պարագայի մէջ, այս զրոյցներուն գոյութիւնն իսկ կ'ապացուցանէ թէ վճռական, ճակատագրական դէպքեր պիտի պատահին գարնան, պատերազմը կարճ կապելու կամ աններեւակայելի սաստկութեանց շարունակելու համար:

Արեւմտեան ճակատին վրայ մեծ գործողութիւններ չեն նախատեսեր առայժմ, մանաւանդ որ ձիւն - ձմեռը սաստկացած է (Փարիզի մէջ մէկ անգամ ցուրտը անտանելի դարձած է երկու օրէ ի վեր, զերոյէն 7 աստիճան վար իջնելով):

Ֆինլանտական ճակատին վրայ ռուսական երկրորդ մեծ յարձակողականն ալ ձախողեցաւ: Մաններհայմի գիծին դէմ 300.000 ռուս զինուորներ կը մարտնչին 100.000 Ֆիններու դէմ, վճռական հարուած մը տալու համար:

Երկրաշարժը եւ ողողումները կը շարունակուին Թուրքիոյ մէջ, արեւելքէն արեւմուտք, աննախընթաց աւերներ ցանելով ամէն կողմ: Տակաւին ճշդուած չեն ոչ մարդկային, ոչ ալ նիւթական կորուստները: Գերմանական եւ իտալական աղբիւրներ 80—100.000 կը հաշուեն մեռեալներու թիւը, ուրիշ աղբիւրներու համաձայն, 100 հազարէն աւելի են վիրաւորները, իսկ 500.000 հոգի կը մնան անպատսպար:

12,000 հոգի մնաց միայն Երզնկայի մէջ

«Փարի Սուար»ի թղթակիցը, Ռոպէռ Կիւյեօն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Տիվրիկէն, յունուար 2 թուակիր հեռագրով մը.—

Մեր կառախումբը երկու գիշեր եւ մէկ օր թաւալեցաւ Անատոլուի մէջ, դէպի քարուքանդ Երզնկա փոխադրելով անձկութեան մատնուած ազգականներու բանակ մը: Եւ այժմ, մեր նպատակակէտէն 200 քիլոմեթր հեռու, անգամ մը եւս կանգ կ'առնենք արեւելեան Թուրքիոյ անապատ բարձրաւանդակին վրայ, ուր փոթորիկը ձիւնի յորձանքներ կը բարձրացնէ:

Մեր կառախումբէն զատ, Երզնկայէն եկող ուրիշ կառախումբ մը կանգառած է կայարանի ճամբուն վրայ: Մեր կառախումբէն տեսայ ցաւէն գալարուն դէմքեր որ պատուհաններուն փակեր էին: Տեսայ վակոններուն մէջ փռուած վիրաւորներ, որոնց հոգ կը տանէին զինուորներ: Յետոյ յուզումնալից պահ մը.— Մեր կառախումբին մէջ Պոլսէն եւ Անգարայէն եկած ճամբորդներ տեսեր էին տառապանքի կառախումբը: Անմիջապէս մեծ խռովութիւն մ սկսաւ մեր վակոնին մէջ: Արդէն իսկ հարցումներ եղեր էին քանի մը պաշտօնեաներու, իմանալու համար թէ այդ կառախումբը իսկապէս անիծեալ քաղաքէ՞ն կուգար: Այո՛, եւ կառախումբը դէպի պատսպարան մը եւ հիւանդանոց կը փոխադրէր աղէտէն ազատուածները: Այլեւս ուրիշ բանի պէտք չկար: Մեր կառախումբը դեռ կանգ չառած, բոլոր դռնակները բացուեցան եւ ճամբորդները կարծես խելագարած, խուժեցին դէպի օգնութեան կառախումբը, իրենց կեանքը վտանգելու աստիճան: Մայր մը, որուն երկու զաւակները աշակերտ էին Երզնկայի մէջ, կը վազէր գծին երկայնքը, գրեթէ անգիտակից, մատցիր վեր քաշելով զուլպաները որ կ'իյնային սրունքներուն վրայ: Աչքերը խելագարի պէս բացած, ուշի ուշով կը զննէր բոլոր դռնակները, ծանօթ դէմք մը գտնելու համար: Այրեր եւ կիներ գրոհ տուած էին օգնութեան կառախումբին վրայ եւ իրենց աչքերն ուղղած մինչեւ վակոններուն խորը, անձկութեամբ կը հարցաքննէին հեծկլտացող վիրաւորները:

Այդ փուրկոններուն մէջ տեսայ մանուկներ ուռած դէմքերով, ուրիշներ՝ ջախջախուած սրունքներով: Երկու զինուորներ քարիւղէ լամբարով մը կը տաքցնէին զանոնք: Բժիշկներ կ'երթեւեկէին կառախումբին մէջ, մեղմացնելու համար շատ սուր ցաւերը՝ դեղեր ներարկելով :

Հրաշքի պէս բաներ ալ պատահեցան: Ծերունի մը կրցաւ քանի մը հարիւր վիրաւորներու կառախումբին մէջ գտնել իր եղբայրը, գրեթէ անվնաս: Երիտասարդ մըն ալ իմացաւ թէ իր ընտանիքը ողջ է: Բայց նաեւ ի՜նչ ողբերգութիւններ այս անապատին մէջ ուր քամին կ'ոռնար կատաղօրէն: Իմ քովս պառաւ մը կուլայ սպայի մը կուրծքին վրայ, որովհետեւ աղէտին մէջ կորսնցուցած է երկու զաւակները եւ ամուսինը եւ հիմա մինակ է աշխարհի մէջ:

Առաջին տեղեկութիւնները քաղեցինք վիրաւորներէն, որոնց աչքերը սարսափէն կը դողան տակաւին: Երզնկա, հողագործական եւ զինուորական մեծ քաղաքը, ունէր 17 հազար բնակիչներ, որոնց առ նուազն 12 հազարը կորսուած են: Զոհերուն մեծ մասը տակաւին թաղուած է փլատակներուն տակ: Դեռ աղաղակներ կը լսուին փլատակներուն տակէն, քաղաքին բոլոր թաղերուն մէջ: Երկրաշարժի ահռելի աղէտին վրայ աւելցած են ուրիշ ողբերգութիւններ: Օգնութեան կառախումբեր պաշարուած են ձիւնէն: Ուտելիքի, վրաններու, դեղի, ամէն տեսակ օգնութեանց կառախումբեր ճամբան մնացած են: Եւ միայն, ամէնէն առաջ, ձիաւորներ եւ քանի մը ինքնաշարժներ կրցած են աղէտին վայրը հասնիլ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան .—

Զեկոյց թիւ 241, յունուար 2, առաւօտ.— Պահակախումբերու քանի մը գործողութիւններ երկու կողմէն, ճակատի զանազան կէտերուն վրայ :

Զեկոյց թիւ 242, իրիկուն.— Սովորական գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու: Մասնակի վերսկսում օդանաւային գործունէութեան :

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երկուշաբթի գիշեր գերմանական զօրաւոր պահակախումբ մը, ամբողջովին սպիտակ հագուած, ձիւներուն մէջէն խոյացաւ դէպի ֆրանսական դիրք մը, Սաորին Վոժի մէջ եւ մէկ ժամ կռուեցաւ, ետ մղուելէ առաջ: Այս յարձակումը ամէնէն զօրաւորն էր շաբթուան ընթացքին եւ կորուստներ պատճառեց երկու կողմերուն ալ, Բայց Գերմանները ձախողեցան իրենց գլխաւոր նպատակին մէջ,— գերիներ բռնել: Յաջորդ օրերու ընթացքին հրետանին լուռ մնաց, բայց գիշերային պահակախումբերը կը գործէին: Օդանաւային հետազօտութիւնները կ'աճին հետ - զհետէ :

Գերմանական 12 օդանաւեր առջի օր ճակատամարտի մը բռնուեցան անգլիական օդանաւերու հետ, Հիւսիսային ծովուն վրայ, գերմանական ծովեզերքին մօտ: Այս առթիւ հրատարակուած անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ թէ գերմանական օդանաւերէն մէկը բռնկեցաւ, իսկ երկուքը ետ մղուեցան եւ հաւանաբար կորսուած են: Անգլիական երեք ռմբաձիգ օդանաւերէն մէկը իր կայանը վերադարձած է, երկրորդը խորտակուած՝ ընդհարման ատեն, երրորդը մէջտեղ չկայ :

Երկրորդ անգամ ըլլալով գերմանական օդանաւ մը թռաւ Շէթլէնտ կղզիներուն վրայ, բայց ետ մղուեցաւ :

Աւստրալիա որոշեց 3000 նոր օդաչուներ ղրկել Եւրոպա, զօրացնելու համար բրիտանական օդատորմիղը :

*** Ամէն օր զանազան նաւեր կ'ընկղմին Հիւսիսային ծովու եւ անգլիական ջուրերուն մէջ, ականներու զարնուելով, բայց սուզանաւերու գործունէութիւնը թուլցած է :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

300,000 Ռուսներ 100,000 Ֆիններու դէմ

Ռուսերը իրենց վերջին պարտութեան վրէժը լուծելու համար 300.000 հոգի թափեցին ֆինլանտական գլխաւոր ճակատին՝ Մաններհայմի գծին դէմ, ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկելով. բայց նորէն ձախողեցան, ճակատամարտին 28րդ օրը: Ցուրտը այնքան սաստկացած է որ ջերմաչափը սառուցեալ կէտին իջած է եւ բազմաթիւ ռուս վիրաւորներ սառելով կը մեռնին, պատգարակներու հասնելէն առաջ: Գերիներու հարցաքննութենէն եւ մեռեալներու քննութենէն կը հետեւի թէ Ռուսերը նոր զինուորներ փոխադրած են: Այս զինուորները աւելի լաւ զինուած եւ մարզուած են, ինչպէս եւ աւելի լաւ պատսպարուած եւ աւելի երիտասարդ քան միւսները: Բայց եւ այնպէս, Մաններհայմի ձախ թեւը խորտակելու փորձը, կամ ճակատը ճեղքելու բոլոր ձեռնարկները ձախողեցան :

Ռազմադաշտէն հասած սպայ մը կը պատմէ թէ ամէնէն աղեխարշ տեսարաններէն մէկն է հարիւրաւոր զինուորներու մահը՝ ցուրտէն սառելով: Դիակներուն դիրքէն կ'երեւայ որ շատերը պարզապէս վիրաւորուած, յետոյ սառելով մեռած են: Ռուս զինուորները մետաղեայ արձանագրութիւն չունին իրենց թեւերուն վրայ, այլ թուղթի կտոր մը որ կը յայտնէ իրենց ինքնութիւնը: Հետեւաբար, հազարաւոր ռուս ընտանիքներ ամիսներով կամ երբեք պիտի չգիտնան թէ ինչ եղած են իրենց հարազատները :

Ռուսական հեռաձիգ թնդանօթները նորէն ռմբակոծեցին Վիպորկը, որ շատոնց պարպուած է :

*** Զրոյցի մը համաձայն, Սթալին 200.000 մասնագէտներ պահանջած է Գերմանիայէն, վերակազմելու համար ռուսական ճարտարարուեստը եւ տնտեսութիւնը:

Ռուս գերիներն ալ կը հաստատեն թէ ըմբոստութիւն ծագած է կարմիր բանակին մէջ եւ թէ հարիւրաւոր զինուորներ փախած են, իրենց սպաները հրացանի բռնելէ վերջ: Դանիական թերթերը կը գրեն թէ 10.000 ռուս զինուորներ գլխաւոր բանակէն կտրուած են Լէնինկրատ - Մուրմանսք գծին երկայնքը :

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ անհետացնելու համար, աշխատանքի նախարարը հրամանագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն փոփոխութիւններ կը կատարուին նպաստի կանոնագրին մէջ: Այսուհետեւ երբ որ եւ է անկանոնութիւն նշմարուի, գործազուրկը անմիջապէս պիտի զրկուի նպաստէ: Անոնք որ ֆիզիքապէս կարող են, պիտի տեղաւորուին ազգային ճարտարագործութեանց մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութիւնը արտակարգ լիազօրութիւններ պիտի ստանայ, պատերազմի սպառնալիքի, օտար նախայարձակման կամ ընդհանուր զօրաշարժի պարագային, համաձայն նոր օրէնսգծի մը: Կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, յանկարծակիի չգալու համար: — Ուրիշ օրինագիծ մըն ալ կազմուած է, ազգային հարստութիւնները ապահովելու համար, ընդհանուր զօրաշարժի պարագային: Ծանր պատիժներ պիտի կրեն անոնք որ չարաշահութիւններ կը կատարեն :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ազգ. կոմիտէն հրատարակեց իր առաջին կոչը, որ կը յայտարարէ թէ չեխական պետութեան վերահաստատումը մաս կը կազմէ Դաշնակիցներու հաշտութեան պայմաններուն: Կոչը կը յորդորէ որ Չեխոսլովաքիոյ ժողովուրդը չվհատի, մոռնայ բոլոր վէճերը եւ միանայ ընդհանուր ծրագրին շուրջ: «Մենք կ'ուզենք ազատ Չեխոսլովաքիա մը ազատ Եւրոպայի մէջ: Մենք պիտի շահինք այս պայքարը, ինչ որ ալ արժէ եւ իրար պիտի գտնենք մեր հայրենիքին մէջ զոր պիտի վերաշինենք աւելի հզօր եւ աւելի գեղեցիկ »:

Հայրենասէրը, քաղաքացին, մարդը

Հողեհանգիստի ազդ մը՝ Փարիզի «Յառաջ»ին մէջ, կը բանայ մտածումներու եւ խորհրդածութիւններու ընդարձակ աշխարհ մը :

Ազդը տուողն է Այրի տիկին Լուսին Զօրթեան, որ կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի « ի յիշատակ իր սիրելի ամուսնոյն՝ Հմայեակ Զօրթեանի, որ ռազմաճակատին վրայ ինկաւ Ֆրանսայի համար » :

Որքան կարճ ու պարզ, նոյնքան ալ ազդու եւ յուզիչ : Ոչ մէկ մարդ, մանաւանդ ոչ մէկ Հայ, ինչ դասակարգի ու սեռի, ինչ տարիքի ու դաւանանքի ալ պատկանի, չի կրնար զսպել իր յուզումը, երբ իր աչքին առջեւ կը գտնէ «Յառաջ»ի նոյեմբեր 10ի թիւին մէջ հրատարակուած այս տողերը՝ առնուած երկու սեւ գիծերու մէջ :

Պատերազմի սկզբնաւորութենէն հազիւ երկու ամիս անցած, որուն շրջանին ռազմաճակատին վրայ կարեւոր ընդհարումներ ալ չեն եղած, քաղաքացիի պարտականութեան իր ճամբուն վրայ կ'իյնայ առաջին հայ զինուորը՝ Ֆրանսայի համար :

Ու իր երիտասարդ այրին, նոյնքան գիտակից ու անձնազոհ՝ որքան իր նահատակ ամուսինը, քար դրած իր սրտին վրայ, չի յայտներ իր ցաւն ու կսկիծը, որպէսզի չվրդովէ յաւիտենապէս իրմէ բաժնուող սիրելիին հանգիստը : Սիրելին, որուն վերջին հրաժեշտը տալու եւ թարմ հողաթումբին վրայ ծաղկեփունջ մը դնելու մխիթարութենէն ալ զրկուած է :

« Կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները» : Ասոնք են ազդին վերջին տողերը : Ու մարդ կրնայ երեւակայել թէ նոյեմբեր 12ի կիրակի օրը ինչ խուռն բազմութիւն լեցուած էր Փարիզի Հայոց Եկեղեցին՝ յարգելու համար հայ զինուորին յիշատակը, հոդ չէ թէ այդ բազմութեան մէջէն քիչերը անձամբ ճանչցած ըլլային Հմայեակ Զօրթեանը, որ ռազմաճակատի վրայ ինկաւ Ֆրանսայի համար :

Մէկու մը յիշատակը յարգելու համար՝ անհրաժեշտ չէ որ անպատճառ անձամբ ճանչցած ըլլանք զինքը : Կը բաւէ որ իր կեանքն ու գործը խօսին մեր մտքին ու սրտին, մեզի ներշնչեն այն խոր համոզումը թէ՝ ան իր կենդանի օրինակով բարձր բռնած է ցեղին պատիւը, ան ապրած ու մեռած է իբր արժանաւոր քաղաքացի, իբր կատարեալ մարդ, ան կ'արդարացնէ մեր ազգային հպարտութիւնը :

Ի՞նչ կասկած, որ այս նոյն անձը առաջին զոհուողներէն մին պիտի ըլլար նաեւ այն պարագային, եթէ ունենար իր Հայրենի երկիրը պաշտպանելու բախտը : Այդ պարագային քաղաքացին ու հայրենասէրը ձուլուած երեւան պիտի գային ու կոփուած պիտի ըլլային կատարեալ մարդու բարեմասնութիւններով : Ներկայ պարագային Հայրենասէրը զօրացուցած է Քաղաքացին, որ անշուշտ չէր կրնար անձնուրացութեան սատիճանին հասնիլ, եթէ ենթական իր մէջ չմարմնացնէր Մարդը :

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, ճիշդ այս օրերուն, նոյն Փարիզին հասած հեռագրալուր մը կը հաղորդէ հետեւեալը.— «Ֆրանսայի Կոմունիստ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Մորիս Թորէզ ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ վեց տարուան բանտարկութեան՝ իբրեւ դասալիք ֆրանսական բանակի, եւ զրկուեցաւ անոր բոլոր գոյքերը » :

Պատկերը լրացնելու համար աւելցնենք որ՝ Մորիս Թորէզ զինուոր արձանագրուած էր ֆրանսական բանակին՝ կռուելու համար՝ Հիթլէրեան Գերմանիոյ դէմ : Հոկտեմբերի սկիզբը 24 ժամ բացակայելու արտօնութիւն առած ու այլեւս չէ երեւցած : Այն օրէն ի վեր կը փնտռուի : Կը կարծուի թէ փախած է Ֆրանսայէն :

Աղանդամոլութի՞ւն : Թերեւս : Ամէն պարագայի այս անձին մէջ ոչ հայրենասէրը, ոչ քաղաքացին, ոչ ալ մարդը կարելի է տեսնել, իրենց իսկական առումով :

Այս փոքրիկ միջանկեալէն յետոյ, որ հրամանդիչ բաղդատութեան մըկը մըղէ ընթերցողը, դառնանք նորէն «Յառաջ»ի նոյն թիւին, որուն մէջ, վերոյիշեալ ազդը պարունակող եւ կողքի սիւնակներուն վրայ հրատարակուած են հայ զինուորներէ ըստացուած նամակներ, կարճ՝ բայց տպաւորիչ եւ այլապէս յուզիչ :

Ֆրանսական բանակի զամբարտակներուն մէջ մարզուող այս հայորդիները կը պատմեն իրենց կեանքը, որմէ ոեւէ դժգոհութիւն չունին, որովհետեւ ոեւէ խտրութիւն չեն տեսներ իրենց մեծաւորներուն կողմէ, իրենք զիրենք կը զգան հաւասար ֆրանսացի զինուորին եւ հպարտ՝ որ կրնան կատարել քաղաքացիի իրենց պարտականութիւնը, միաժամանակ իրենց շրջապատին գաղափար մը տալով հայ ցեղին ծագումին եւ մեր ժողովուրդի քաղաքակրթական դերի մասին :

Այդ նամակները կը ցոլացնեն նաեւ զուարթ ոգի մը, որուն չունէին տակ Հայ երիտասարդները՝ Ֆրանսայի բնութեան գեղեցկութիւններէն տարուած, կը յիշեն Հայրենի լեռներն ու ձորերը, կը հնչեցնեն ազգային ու ժողովրդական երգեր՝ գոհացնելու համար իրենց Հայրենիքի կարօտը :

Ու բոլորն ալ անխտիր ցաւ կը յայտնեն, որ շաբաթներէ ի վեր զրկուած են «Յառաջ»ի «ողեւորիչ» ձայնէն : Ի՞նչ խօսք որ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ու վարչութիւնը կ'ընեն իրենց կարելին, որպէսզի հայ զինուորը չմնայ առանց հայ թերթի :

Հայ զինուորներու նամակներու այս նմոյշները չե՞ն ցոլացներ հայ տիպար երիտասարդը,— Հայրենասէրը, Քաղաքացին, Մարդը :

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՎԱՐԶՔԻ ՁԵՂՉ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

Իրաւագէտ - խորհրդական ԱՐՍԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ արձակուրդէ վերադարձած ըլլալով, ըստ առաջնոյն իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10 — 12 եւ երեկոները 6—8, 122, Bld. Murat (Porte de St. Cloud) :

17. Rue Damesme Paris (13)
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN

Ամանոր

Նուէր՝ Հայ զինուորներուն

Արեւնո՜տ Նոր Տարի...

Ամբողջ հասակը կարմիր կ'երեւայ մեր աչքին :

Կծկէ կծկէ արագօրէն, մենք խաղաղութեամբ կ'ուզենք մեր վշտաշատ հոգիներուն համար :

Իբրեւ Կաղանդի նորութիւն, սեղանիս վրայի պատրաստ գլանիկներու տուփն է, որ գրուած է ամէն օրուան ծխախոտի տուփին տեղը :

Բայց ինչ չուտ ալ կը հասնին սա գլանիկները, երկու մատներուս մէջ մոխրանալով արագօրէն : Մոխրամանը լեցուց արդէն գորշ մոխիրով գլանիկներուս, ու ես տակաւին քաւս տող չեմ կրցած գրոտել, իբրեւ դառնութեան խօսք նետելու համար Ամանորի երեսին :

Ամէն մէկ տողիս հատ մը կը մոխրանայ... ծուխ ծուխն ու բարակ, գորշ կապտագոյն ծուխը, ոլորուն, սեւեռակիս առջեւ ի վեր երկնցնելով :

Ու ես, այդ ոլորուն ծուխի սեւեռուն մէջէն ինչե՞ր, ինչեր կը տեսնեմ այնքան հեռաւորութենէ մը... :

— Գիւղակ մը չորս լեռներու մէջ :

Բլուրի մը կողը ի վար պառկած ես, ճիշդ կրունկներուն տակէն գետակ մը որ կը հոսի սառոյցի պատանք մը երեսին :

Անոր հոսանքին ձայնը այնքան հեռուէն անգամ ականջիս կը հասնի սառոյցին տակէն, նման անուշ մեղեդիի մը :

Իր չորս լեռները, սպիտակ ու դէզ — դէզ ձիւներուն տակ կը հեւան, եւ, հարթ - հաւասար եղած են դար ու դափ, ձոր ու հովիտ :

Գետակն ի վեր բազմախիտ բարտիներն ու ուռիներն ալ նոյնպէս ճերմակ, թաղիքի նմանող զգեստներով են զարդարուած :

Գիւղակը պառկած բլրակի մը զառիթափին ի վար, տուներուն տանիքները բաց - բաց կ'երեւան առանց փաթիլ մը ձիւնի :

Բայց, իր նեղլիկ փողոցներուն մէջ դիզուած ձիւները տանիքներէն աւելի բարձր կ'երեւան : Ու այդ նեղլիկ փողոցներուն մէջերէն ալ բացուած են աւելի նեղ, զիկ - զակ կածաններ, իբրեւ հաղորդակցութեան, երթեւեկի միջոց տունէ - տուն :

Կը տեսնեմ ես, շատ յստակ, սա գլանիկէս դէպի վեր երկնցած ծուխի գալարներուն մէջէն, այդ գիւղակին նեղ՝ ձիւնի ջրանցք - ճամբաներէն երեւեւեկող բազմաթիւ երախաներ, մանուկներ ու պատանիներ, որոնք փոքր կ'երեւան ինծի այսօր ... Մարդիկ, որոնք ընդհակառակն, մէյ մէկ հսկաներ են եւ որոնց հասակները տանիքներուն ու ձիւնէ պատերուն կը հասնին :

Արեգակը, հեռուէն իր շողերն է արձակած դէպի բաց տանիքները : Թէեւ ձմեռ է եղանակը, սակայն, այդ գիւղակին արեւը շատ տաքուկ է ու շողերը բարկ :

Մարդիկ, մանուկներ, պատանիներ ու աղջիկներ, հարսներ ու տանտիկիններ, բոլորը, բոլորը ուրախ զուարթ կ'երեւին իրենց շող դէմքերով, եւ կը շարժին փողոցներուն մէջ, տանիքներուն վրայ ու նաեւ խրճիթներէն ներս : Ինչ աղուոր են այս գիւղակն ու իր զաւակներուն կեանքը : Ընկերներ, դուք ալ անգամ մը եւ դարձուցէք ձեր դէմքերն ու նայեցէք հո՛ն՝ հեռուն ... :

Եւ, ես կը տեսնեմ տակաւին, խրճիթներէն ներս սա մանուկները կարմիր թուշերով ու դէմքերով, «տօտա»ներուն մէջ, թէ՝ ինչպէս իրենց ոսկեհնչուն ձայներովը Ամանորին նուիրուած երգերով կը դիմաւորեն երգերը, կաղանդուելով անոնց կողմէ խատուտիկ «բալոճ» շաքարներով ու զանազան չոր միրգերով, ձեռքի համրոյրներէ առաջ :

Ու ես կը տեսնեմ տակաւին, ընկերներն իմ Ալբիկեան սերունդի, սեղանները համեստ այդ խրճիթներուն մէջ, զարդարուած գեղական աղանդերներով.— քաղամէ, (կաղամբ) սալօրեղէ (պղպեղ), տակէ (ճակնդեղ), լոլիկ եւ ուրիշ թթուներով ու չոր միրգերով եւ, սաոնց կողքին ալ Էրկայնավիզ օղիի շրուակներն ու գաւաթները մանտրտիկ :

— Շնորհաւոր Նոր Տարի ...

— Հանդերձ բարեկամներով ...

— Հասնինք ամէն տարի այս օրս :

— Կենդանութիւն :

— Խմողաց անուշ :

Ով իմ անմահ գիւղակ, ինչո՞ւ այդքան հեռու կ'երեւաս ինծի այսօր... :

Ամանոր, կարմիր կ'երեւաս աչքիս ու մռայլ : Ամբողջ ճամբուդ երկայնքը կարմիր, կարմիր կը տեսնեմ... :

Հեռացիր տունէս ու աղքատիկ սեղանէս ...

ԶԱՐՄԷՆ ՇԻՆԱԿԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մեր գաղութի կեանքը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 դեկտեմբեր. — Մեր գաղութին մէջ՝ անցնէ՛ն ուշադրաւ երեւոյթը վերջացող շաբթուան բազմաթիւ հայ զինուորներու ներկայութիւնն է, տասը օրուան արձակուրդով եկած : Ի՜նչ խանդաղատալի ողջագուրումներ, ձեռքի սեղմումներ ամէն կողմ : Շատեր հեռու տեղերէ եկած են, ճակատէն եւ զաղթավայրերէն, եւ անցեալ Զատիկէն ի վեր տեսած չէինք : Շատեր փոքրիկ անակնկալներ ալ պատրաստած են, մէկը պզտիկ մօրուք մը ձգած, ուրիշներ երկնցած եւ ոլորուած սեւ պեխերով դիմափոխուած :

Կապոյտ Խաչին Հարիւր ծրարները ղրկուած են ութ օրէ ի վեր, կարօտ հայ զինուորներու հասցէներուն : Նախապատրաստութիւններ կ'ըլլան 100 ծրար եւս պատրաստել եւ ղրկելու : Մեր գաղութէն կարօտ զինուորներ շատ կան, եւ բոլորին ալ օգնելու համար միջոցներ պէտք են : Բարեգործականի վարչութեան ներկայացուցիչը խոստացած էր իրենց օժանդակութիւնը բերել Կապոյտ Խաչի աշխատանքներուն, եւ նիւթական օգնութիւն մը ընել կարօտ զինուորներուն : Կ'իմանանք թէ՝ մասնաճիւղի վարչութիւնը, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան գրած նամակով մը կը յայտնէ թէ՝ իրենց խոստումին ընթացք տալու համար գրած են Փարիզ՝ Կեդրոնին, որ յայտնած է թէ՝ իրենք 90 հազար ֆրանք տրամադրած է Փարիզի Զինուորներու Օգնութեան մարմնին՝ այս նպատակով, հետեւաբար Կ. Խաչի վարչութիւնը պէտք է դիմէ Փարիզ, տրամադրուած գումարէն մաս մը ստանալու եւ այս տեղի օգնութեան գործին յառաջացնելու համար :

Ցեղին չէ՞ հարցնել թէ՝ ինչո՞ւ այսքան ձեւակերպութիւններ : Բարեգործականը կազմակերպուած եւ է-[illegible] պէտք է ըլլայ որ հոս ալ այդ աշխատանքներուն տրամադրուած սակսի մը կազմուած է, բոլոր ազգային եւ յարանուանական մարմիններու հաւասարութեամբ : Չէ՞ր կրնար 3000 ֆրանք ալ տրամադրել Մարսէյլի Կապոյտ Խաչին, իրենց մասնաճիւղին միջոցաւ :

Սուրբ 20,000նոց Մարսէյլահայ գաղութը կարիքները աւելի մեծ են եւ շատ քան ուրիշ շրջաններու : Լաւ է որ այսպիսի պայմաններու մէջ, ձեւակերպութիւնները մէկ կողմ ձգուին եւ գաղթի գործով հաստատուի մեր պարտականութեան գիտակցութիւնը :

*** Կը լսեմ թէ՝ նոր յուշագիր մը կը պատրաստուի, Սփիւռք եւ յարանուանական պետերու կողմէ, նորքին նախաբարութեան ղրկուելու համար, օրինակ մըն ալ Սարգիս Իբրահիմեանի ընկերութեան : Յուշագիրը կը շօշափէ նոյն հարցերը, աւելի մանրամասն եւ պատճառաբանուած, ինչ որ ներկայացուեցաւ երկու ամիս առաջ մեր նահանգապետին, որմէ պաշտօնական պատասխան ստացուած չէ տակաւին :

*** Աղքատախնամի կողմէ նոր դիմում մը կատարուած է Փարիզ, Բարեգործականին, որպէսզի որոշ գումար մը տրամադրուի իրենց, յատկացնելու համար չքաւոր եւ բազմանդամ ընտանիքներու պզտիկներու հպատակութեան գործին : Իրապէս այս գործին յաջողութիւնը մեծ բարիք մը պիտի ըլլայ ենթականերուն համար, յառաջիկային, ինքնութեան թուղթի, նպաստի եւայլ պարագաներու մէջ : Մեծ գումար մը չէ սպասուածը, եւ Բարեգործականը կրնայ նպաստել գործին յաջողութեան :

Այս առթիւ յիշենք որ՝ շատ մը հայրենակիցներ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնեն իրենք զիրենք, երբ իրենց պզտիկներուն համար հպատակութեան դիմումներ կը կատարեն : Շատերուն անունները սխալ տառադարձուած կ'ըլլայ [illegible], եւ քաղաքապետարանի մէջ այդ հիման վրայ սխալ արձանագրութիւն կ'ըլլայ : Եւ [illegible] պաշտօնականներ կ'առնուին, իրենց անունները չեն համապատասխաներ իրեց անձնագիրներուն մէջ գրուածին : Այս պատճառով կամ կը մերժուին իրենց դիմումները եւ կամ 5— 600 ֆրանք ծախքի դուռ կը բացուի : Ասիկա յիշեցինք, որովհետեւ բազմաթիւ են նման պարագաներու մէջ գտնուողներ, ծննդաբերութեան ատեն երբ մայրանոցներու մէջ արձանագրութիւններ կը կատարուին, պէտք է ուշադիր ըլլան՝ որպէսզի սխալներ չպատահին :

**** Կը թուի թէ եղանակը խիստ պիտի ըլլայ այս տարի : Մարսէյլը որ շատ քիչ ձմեռ եւ ձիւն կը տեսնէ, այսօր առաւօտէն ի վեր ձիւնով շրջապատուած է : Որո՜շ է թէ՝ նոր դժուարութիւններ եւ կարիքներ պիտի ունենայ մեր գաղութը :

Հեռաւոր եւ խաղաղ գաղութներու մեր հայրենակիցները պարտականութիւններ չունի՞ն ֆրանսացի հայ կամաւորներու հանդէպ :

— Ամերիկա, Եգիպտոս, Իրան եւն :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՎԻԷՆ, 30 Դեկտեմբեր, (Յառաջ). — Դեկտեմբեր 15էն ի վեր սկսած են կապոյտ տետրակ ունեցողները կանչել : Մինչեւ այսօր մեր գաղութի նոյն յետաձգուածներէն կանչուած են գրեթէ տասնեակ մը :

Երէկ՝ դարձեալ քննութենէ անցան 1936ի ընդհ. քննութեան ժամանակ ծառայութենէ ազատ թողուածները : Մեր գաղութի այս կարգի զինուորականները — թիւով վեց հոգի— դարձեալ միեւնոյն վիճակին մէջ ձգուեցան, այսինքն, ծառայութենէ ազատ :

Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին երեք երիտասարդներ եւս արձակուելով տուն վերադարձած են, երկուքը տեւական, իսկ երրորդը առժամեայ :

Այսպիսով, տկարութեամբ վերադարձողներուն թիւը կը հասնի ութի՝ հարիւրէ աւելի մեկնողներուն մէջէն :

Գալէ

ԼԻՈՆ.— Սիրելի «Յառաջ», Դեկտ. 26ին «կապոյտ տետրակները» կանչուեցան : Մենք Լիոնի շրջանը եւ Իզէրի շրջանը միասին ըլլալով տեղաւորուեցանք մեր քաղաքի մէկ զօրանոցին մէջ, ուր կը գտնուին նաեւ ուրիշ հայ զինուորներ : Ներկայիս հայ զինուորներուն թիւն է աւելի քան 45, մեծ մասը Լիոնի եւ Իզէրի նահանգէն : Բոլորս ալ զէնքի զինուորներ ենք, քանի մը հոգի արհեստանոցներու մէջ տեղաւորուած են առ այժմ : Առաջին օրէն մարզանքի սկսանք եւ ամէն տեսակ աշխատանք կը կատարենք : Դուրս ելլելու ժամանակ չունինք. շատ կը խնդրենք մեզի ալ «Յառաջ» ղրկել :

Մեր մէջ ամուրիներ հազուագիւտ են, բոլորս ալ 2—4 զաւկի տէր հայրեր ենք :— Ա. Մ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Ամերիկայէն Պ. Երուանդ Երկանեան կը փնտռէ Արամ Ցակոբեանը, (սափրիչ), որ նախապէս կը բնակէր 10, Rue M. Curie եւ որ յետոյ զինուոր գացած էր :

Ֆրանսահայ գաղութը պատերազմի առաջին ամսուն իսկ դեռ օգնութեան եւ զոհաբերութեան գործ կը կատարէր : Ժամանակը փոխեց ամէն բան եւ այսօր ինքն ալ կարիքներ ունի :—

Թղթակից

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ շրջանակներու հարցը նորէն կ'արծարծուի գերմանական եւ խորհրդային մամուլին մէջ : «Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ» յօդուածաշարքով մը կը պարզէ Գերմանիոյ քաղաքական ծրագիրը Պալքաններու հանդէպ, անթելը եւ ճառերը կը լրացնեն մնացեալը : Յօդուածներէն մէկը կը պարզէ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ ազդեցութեան շրջանակները, այսպէս.— Խ. Միութեան ազդեցութեան շրջանը կը կազմեն Պալքանները, Պեսարապիան, Ռումանիոյ ծովեզերքը, Պուլկարիա եւ Վոսփոր : Գերմանիոյ վերապահուած են Պալքաններու հիւսիսային արեւմտեան եւ կեդրոնական մասերը, մասնաւորապէս այն հողերը որ երբեմն կը պատկանէին Աւստրիոյ, բացի Ադրիականի ափէն, Ռումանիոյ արեւմտեան մասը, Եուկոսլաւիոյ եւ Մակեդոնիոյ արեւելեան մասը :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ շաբաթը երկու անգամ միս պիտի չծախուի, յունուար 1էն սկսեալ :

ՓԱՐԻԶԻ ԼՈՒՍԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆԸ աւելի տանելի դարձնելու համար, Սէնի նահանգապետութիւնը խնդրագիր մը ներկայացուց զինուորական իշխանութեան :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ թագաւորը նոր տարուան առթիւ պատգամագիր մը ուղղեց բանակին, որով կը յայտարարէ թէ երկրին ապահովութիւնը կախում ունի զինեալ ուժերու ճիգերէն եւ յոյս կը յայտնէ թէ Ռումանիա կրնայ ազատ մնալ պատերազմէն : «Անսասան պահակները մեր ազգային պետութեան, երկիրը կ'ապաւինի ձեր հաւատքին եւ պատրաստութեան : Այսօր, երբ մեր կամքէն անկախ հանգամանքներ մասնակի զօրաշարժ պարտադրած են մեզի, դուք պէտք է ջանաք պատրաստուիլ կարելի կատարելութեամբ» :

ՄԱՔՍԱՆՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ լայն համեմատութիւններ ստացած է Գերմանիոյ եւ Պելժիոյ սահմանին վրայ : Մաքսանենգներ մեծ քանակութեամբ սուրճ, շոքոլա, քաքաօ, կարագ եւն. կը փախցնեն Պելժիայէն Գերմանիա :

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ 918,704 թոն գերմանական ապրանք բռնած են պատերազմի սկիզբէն մինչեւ դեկտեմբեր 24 : Ուրիշ խօսքով, 2330 կառախումբ լեցուն ապրանք, իւրաքանչիւրը 50 վակոն հաշուելով, համագումար 116.500 վակոն : Բռնուած ապրանքներուն 600 կառախումբը (30,000 վակոն) քարիւղ է, 640 կառախումբը (32.000 վակոն) մետաղ եւն. : Գրաւուած հում նիւթերը կը փոխադրուին դաշնակիցներու զինագործարանները :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն 18 — 59 տարեկան բոլոր քաղաքացիները կրնան որ եւ է ատեն կանչուիլ, զինուորական ծառայութեան եւ պարտաւորիչ աշխատանքներու համար,— նորոգել զինուորական գործողութեանց հետեւանքով քանդուած ճամբաները եւ կամուրջները, պատնէշներ շինել կամ քանդել, թումբեր եւ ծովեզերեայ ամրութիւններ կառուցանել եւն. : Մերժողները պիտի դատապարտուին երեք ամիս բանտարկութեան : Ինչպէս կ'երեւայ, հոլանտական կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, ի նախատեսութիւն որ եւ է յարձակման :

ԻՏԱԼԵՑԻՆԵՐԸ կը ցուցակագրուին Իտալիոյ մէջ, կառավարութեան կողմէ գնուելու համար : Անխտիր պիտի ցուցակագրուին բոլոր խոհանոցներու պղինձէ ամանները, ունեւորներէն մինչեւ չքաւորներուն տուները, մինչեւ ջուրի կուժերը : Զարդեղէն ըլլայ թէ առտնին առարկայ, ամէն ինչ որ պղինձէ շինուած է պիտի հաւաքուի : Իւրաքանչիւր ընտանիք չի կրնար որոշ չափէ մը աւելի պղնձեղէն պահել : Ցուցակագրութենէն վերջը ընկալագիր մը պիտի տրուի իւրաքանչիւրին, յետոյ վճարուելու համար : Տունէ տուն շուզարկութիւններ ալ պիտի կատարուին, պահուած պղնձեղէնները երեւան հանելու համար : Այս մետաղները պիտի գործածուին զինուորական նպատակներու :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Թաքոմա» շոգենաւը, որ Ուրուկուէյի նաւահանգիստը ապաստանած էր «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին հետ, հրաման ստացաւ հեռանալու : Նաւապետը որոշած ըլլալով խորտակել նաւը, զրահաւորին պէս, Ուրուկուէյի կառավարութիւնը որոշեց վար դնել զայն : Անգլիական վնասուած յածանաւը, «Էքզէթըր» արտօնութիւն խնդրեց նաւահանգիստ մնալու, նորոգուելու համար :

ՄԱԺԻՆՈՅԻ մարմինը Պանթէոն փոխադրելու համար, Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը բանաձեւ մը քուէարկեց միաձայնութեամբ : Ինչպէս անունն ալ կը յայտնէ, Մաժինօն էր հռչակաւոր գծին հիմնադիրը :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Ճափոն համաձայնութիւն մը կնքեցին, վերջնապէս կարգադրելու համար Ծայր. Արեւելքի վերաբերեալ վէճերը, մասնաւորապէս ձկնորսութեան խնդիրը : Ռուսաստան, որ 1937էն ի վեր կը մերժէր կարգադրել այս խնդիրը, զիջումներ կատարեց այս անգամ, ուրիշ հողեր ունենալով Եւրոպայի մէջ :

1890ԷՆ Ի ՎԵՐ լեհերէն օրաթերթ մը կը հրատարակուի Լիլի մէջ, «Վիարուս Փոլսքա» : Այս յիսնամեակը տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ : Թերթին մուտքը Գերմանիա արգիլուած է 1933էն ի վեր :

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ երեսփ. ժողովը օրինագիծ մը քուէարկեց, որուն համաձայն ընկերվարութեան դասեր պիտի աւանդուին դպրոցներու մէջ, հակառակ ծնողներու եւ կրօնաւորներու ընդդիմութեան : Օրէնքը տուգանք եւ ուրիշ պատիժներ կը սահմանէ անսաստողներուն : Կառավարութիւնը պիտի գրաւէ այն դպրոցները ուր ընկերվարութեան դաս չի տրուիր :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 5 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4238

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Բանաստեղծութիւն չէ, այլ իրականութիւն,— կատարեալ տերեւաթափի մը մատնուած են կարգ մը գաղութներ, պատերազմէն ի վեր: Եւ ամէնէն առաջ՝ Ֆրանսայի մէջ:

Արդարութիւնը կը պահանջէ չանտեսել զանազան ձեռնարկներ: Եւ մենք միշտ ալ կ'արձանագրենք ինչ որ տեղի կ'ունենայ Փարիզի, Մարսէյլի, Վալանսի եւ ուրիշ քանի մը քաղաքներու մէջ: Այդ ձեռնարկներուն մէջ, առաջին տեղը կը գրաւէ զինուորներու օգնութեան գործը:

Պատերազմին սկիզբէն ի վեր, Փարիզի մէջ կը գործէ Զինուորներու Օգնութեան Մարմինը, 25ական ֆրանք յատկացնելով կարօտ զինուորներու եւ ուրիշ աջակցութիւններ ընծայելով: Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, միշտ համախորհուրդ նոյն Մարմնին հետ, 700 ծրարներ ղրկեց զինուորներուն,— ուտելիք, հանդերձեղէն եւայլն, դրամ ալ ճարելով անտէրներուն: Նոյն կազմակերպութեան Մարսէյլի վարչութիւնն ալ, որուն յանձնուած է այս գործը, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, յարանուանութեանց պետերուն եւ բոլոր Միութեանց հաւանութեամբ, ղրկած է արդէն առաջին հարիւր ծրարը: Իսկ Վալանսի մէջ ձեռնարկած են հանգանակութեան, նոյն առաջադրութեամբ:

Ուրի՞շ,— դժբախտաբար ձեռքի տակ չունինք չօշափելի փաստեր, հաստատելու համար թէ միւս հայաշատ կեդրոններն ալ կը բանին:

Օրինակ, հրապարակաւ հարցումներ ուղղեցինք Լիոնի, Տէսինի, Սէնթ-էթիէնի, Սէն Շամոնի, Կրընոպլի եւ ուրիշ գաղութներու,— եւ տակաւին կը սպասենք դրական պատասխանի մը: Մեր թղթակիցներն իսկ մունջ հարս են դարձեր:

Ուրեմն այսքան չո՞ւտ մարեցաւ երբեմնի խանդավառութիւնը: Եւ եթէ տերեւաթափ չէ այս, հապա ի՞նչ է:

Մնաց որ, միայն զինուորներու օգնութեան հոգերը չեն որ կը ճնշեն մեր վրայ:

Պատերազմէն առաջ ալ, ամէն գաղութ իր սեւ օրը կուլար, երբեմն գոյները խտացնելով, մէկը տասը ներկայացնելով: Հոգե՞րը հալեցան, թէ մարդոց կորովն ու ճիգը:

Ահա պատերազմին հինգերորդ ամիսը եւ նոր տարի: Օրուան դէպքերն ու երեւոյթները կը հաստատեն թէ աւելի մռայլ օրեր պիտի տեսնենք, տագնապներ որոնք ամէն բանէ առաջ արթնութիւն, կորով, սուր աչք եւ տաք սիրտ կը պահանջեն: Ո՞ր տղամարդուն պիտի վայլէր հառաչել եւ անկիւն մը քաշուիլ, երբ ամբողջ սերունդ մը կրակին մէջ նետուած, կը սպասէ որ գոնէ թիկունքը ամուր մնայ եւ գործօն:

Եթէ տերեւաթափը հոգեկան վիճակ մըն էր, իբրեւ հետեւանք աշնան, ահա ձմեռն ալ կը սահի եւ շուտով պիտի ժպտի գարունը:

Մեր դեղնած տերեւնե՞րն ալ գարնան կը սպասեն, նորէն բացուելու համար:— Շ.

ՆՈՐԷՆ ՇԱՐԺ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

24 ԺԱՄ ՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.— ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԱԼ ՀԵՂԵՂՆԵՐ.— ԵՐԶՆԿԱՆ ՊԻՏԻ ՊԱՐՊՈՒԻ՞.— 5000 ՏՈՒՆԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ.— ՆՈՐ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— 5000 ՏՈՒՆԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ ՕՐՏՈՒԻ ՄԷՋ.—

Անգարայէն կը հեռագրեն յունուար 3 թուականով (Հավաս).— Երկրաշարժի զօրաւոր ցնցում մը զգացուեցաւ երէկ ժամը 14.45ին, Եոզկատի եւ շրջանին մէջ, ինչպէս եւ Երզնկայի աղէտեալ շրջանին արեւմտ. կողմը: Ինը գիւղերու մէջ 97 տուներ փլան եւ 67 տուներ վնասուեցան, բայց մարդկային զոհ չկայ առ այժմ: Ուրիշ երկրաշարժ մը պատահեցաւ Չանկըրըի մէջ, ժամը 16.20ին: Մանրամասնութիւններ կը պակսին. բայց կը կարծուի թէ մարդկային զոհ չկայ:

Պոլսէն մեկնած առաջին շոգենաւը Օրտու հասաւ, ուր մեռեալներու թիւն է 900 եւ ուր 5000 տուներ կործանած են: Կիրասոնի մէջ մեռած կը հաշուեն 1500 հոգի, իսկ բազմաթիւ գիւղեր եւ քաղաքներ կործանած են: Զիւնամբրիկը կը սաստկացնէ դժբախտ աղէտեալներուն տառապանքները:

Կառավարութիւնը կը խորհի պարպել Երզնկա քաղաքը, որ ամբողջովին կործանած է շարժէն եւ ուր միայն 3000 բնակիչներ ողջ մնացած են: Թերեւս նոր քաղաք մը շինուի, երկրի ուրիշ մէկ մասին մէջ:

*** Պոլսէն հասած հեռագրի մը համաձայն Պալըքէսիրի, Պրուսայի, Իզմիրի եւ Աֆիոնգարի ողողումներուն հետեւանքով փլած են 336 տուներ, 300 տուներ քշուած են ջուրերէն, 662 տուներ ալ անբնակելի դարձած: Բազմաթիւ կամուրջներ փլած են: Եոզկատի երկրաշարժէն փլած են 184 տուներ, քաղաքին կամ շրջականերուն մէջ:

*** «Փարի Սուար»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն, յունուար 3 թուականով.—

Մինչ երկրին մէջ կը կազմակերպուի օգնութեան գործը եւ կարեւոր առաքումներ կը կատարուին դէպի աղէտեալ վայրերը, Հանրապետութեան Նախագահը կը պտտի այդ շրջաններուն մէջ, մխիթարելու համար աղէտեալները: Թօքատի մէջ յուզիչ տեսարաններ պարզուեցան, երբ Նախագահը հանելով շրջապատուեցաւ իրենց մեռելներուն վրայ լացող կիներով: Իսմէթ Ինէօնիւ խոստացաւ ամէն բան ընել, մեղմացնելու համար իրենց սուգը եւ թշուառութիւնը: Երզնկայի մէջ աւելի քան 1500 մեռեալներ հանուած են փլատակներուն տակէն եւ թաղուած հասարակաց փոսին մէջ, սրտաշարժ արարողութիւններէ վերջ որոնց ներկայ էին քանի մը հազար հոգի:

Նոր դժբախտութիւն մը հարուածեց բազմաթիւ գիւղեր Թուրքիոյ արեւմտեան շրջանին մէջ: Հեղեղանման անձրեւներու հետեւանքով որոնք անընդհատ շարունակուեցան քանի մը օր, գետեր, գետակներ եւ վտակներ յորդեցան Իզմիրի, Պրուսայի, Մաղնիսայի, Ամասիոյ եւն. մէջ: Իբր 84 գիւղեր բոլորովին զրկուած են հաղորդակցութենէ: Բնակիչները տանիքները ապաստանեցան եւ փրկուեցան 24 ժամ վերջը, նաւակներով հասած ազատարար խումբերու միջոցաւ: Միայն Քէմալ փաշա գիւղաքաղաքին մէջ 300 տուներ փլած եւ 600 հոգի խեղդուած են:

Պոլսոյ Չէքմէճէ լիճը եւ շրջակայ գետակներն ալ յորդած ըլլալով, ողողեցին հազարաւոր հէքթար տարածութիւն եւ հաղորդակցութենէ զրկեցին բազմաթիւ գիւղեր: Այս նոր աղէտը բարդուելով երկրաշարժին վրայ, խորունկ տպաւորութիւն գործեց ժողովուրդին մէջ:

*** Անգարայի մէջ դառնութեամբ դիտել կուտան թէ Խ. Միութիւնը ոչ ցաւակցութիւն յայտնած, ոչ ալ որ եւ է օգնութիւն ղրկած է:

Սուրիոյ ֆրանսական բանակին հրամանատարութիւնը Թրքական կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրաւ 300 վրաններ եւ 5000 ծածկոցներ, երկրաշարժի եւ ողողումի զոհերուն համար: Սուրիոյ մարզպանը 200,000 ֆրանքի գնում կատարեց, վրանի վերաբերեալ նիւթեր ճարելու համար Թուրքիոյ:

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Թէլ Ավիվի քաղաքապետութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնեց բժշկական մարմին մը ղրկելու աղէտեալ վայրերը: Հայֆայի քաղաքապետութիւնն ալ հարիւր պաղեստինեան ոսկի նուիրեց, աղէտեալներուն օգնելու համար:

*** Լեհաստանի Հանրապետութեան նախագահը, որ Ֆրանսա կը գտնուի, ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած ըլլալով, Թուրքիոյ նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 243, յունուար 3, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 244, իրիկուն.— Ցերեկուան ընթացքին մեր պահակախումբերը եւ հետազօտիչները յաջողութեամբ գլուխ հանեցին իրենց յանձնուած պաշտօնը, ճակատի զանազան կէտերուն վրայ: Կէս օրուան ատենները երկու թշնամի օդանաւեր վար առնուեցան մեր հետազօտիչ օդանաւերուն կողմէ:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ցուրտը բաւական մեղմացած ըլլալով, դաշտերը տղմուտներու վերածուած են, բայց աւելի դիւրացած է օդանաւային գործունէութիւնը: Ֆրանսացիները 106 օդանաւեր արձակեցին, բազմաթիւ հետազօտիչ թռիչքներ կատարելու համար գերմանական գիծերուն վերեւ: Պահակախումբերու գործունէութիւնը կը շարունակուի ամայի տարածութեան վրայ: Ֆրանսացիները յաջող թակարդ մը լարեցին Սառրին Վոժի մէջ, Պիչի հիւսիսային կողմը, հետապնդելով գերմանական պահակախումբ մը որ կը սողոսկէր անտառապատ դահավէժներու մէջ: Երբ գերմանական պահակախումբը կտրուեցաւ գլխաւոր բանակէն, Ֆրանսացինեըը կրակ բացին, սպաննելով հրամանատարը — տեղակալ մը — եւ վիրաւո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Նոյն թերթը Կալկաթայէն կ'իմանայ թէ հնդիկ պետերու տարեկան համագումարը, որ նոր վերջացաւ, որոշած է 2 միլիոն հոգինոց քաղաքապահ բանակ մը կազմել, որուն մէջ պիտի առնուի Հնդկաստանի զանազան մասերուն ոստիկանութիւնը: Այս կարգադրութեան շնորհիւ անգլիական եւ հնդիկ կանոնաւոր զօրքը պիտի կրնայ կեդրոնանալ Խայպարի կիրճին մէջ:

Դարձեալ իտալական թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Սաատապատի ուխտակիցները,— Իրան, Իրաք եւ Աֆղանիստան — որոշած են ժողովի հրաւիրել իրենց արտաքին եւ պատերազմական նախարարները յունուար 4ին (երէկ), խորհրդակցելու համար Ռուսիոյ կարծեցեալ պատրաստութեանց դէմ ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին: «Սթամփա»յի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հաստատուած է որ այդ երեք պետութիւնները որոշած են անմիջապէս ժողով գումարել: Իրան արդէն իսկ շարժման մէջ դրած է 50.000 զինուորներ, իսկ Իրաք կը շարունակէ ամրացնել սահմանագլուխը:

ԿԱՇԻՆ ԳԻՆԸ 1.60 պիտի հաշուեն յունուար 1էն սկսեալ: Նախապէս խորանարդ մեթրը կ'արժէր 1.41:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ գրաքննութիւն հաստատեց բոլոր թղթակցութեանց վրայ, արտաքին թէ ներքին: Ուտելիքի նեղութիւնը սաստկացած է Լէնինկրատի մէջ:

ՀԱՆԳԻՍՏ ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ցաւով կ'իմանանք թէ վախճանած է Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ հոգեւոր հովիւը, Վռամշապուհ արք. Քիպարեան, որ երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր հիւանդանոցին մէջ:

Վախճանեալ հովիւը 85 տարեկան էր, եւ եղած է առաջին ուսուցիչը Անդրանիկի: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի կիրակի օր: Յաջորդով մանրամասնութիւններ իր կեանքի եւ գործունէութեան մասին:

Ամերիկա կրնա՞յ հեռու մնալ պատերազմէն

Մ. Նահանգներու 76րդ խորհրդարանին նստաշրջանին բացման առթիւ, Նախագահ Րուզվէլթ ճառ մը խօսեցաւ, պարզելով իր տեսակէտները միջազգային կացութեան եւ պատերազմի մասին: Այս առթիւ նորէն շեշտեց թէ Մ. Նահանգները հեռու պիտի մնան պատերազմէն, բայց չեն կրնար խուսափիլ անոր հետեւանքներէն: Ցետոյ ուժգնօրէն ձաղկեց դիկտատուրաները եւ բռնութեան վրայ հաստատուած քաղաքականութիւնը: Ամերիկա չի կրնար անտարբերութեամբ դիտել աշխարհի անցուդարձը:

Ահաւասիկ իր ճառին հիմնական կէտերը.—

1.— Հետզհետէ աւելի բացորոշ կ'երեւայ թէ ապագան խախուտ եւ վտանգաւոր պիտի ըլլար, նոյնիսկ Ամերիկացիներուն համար, եթէ աշխարհը կառավարուէր ափ մը մարդոց միջոցաւ:

2.— Արդի մարդը այլեւս չի կրնար քաղաքակիրթ կեանք մը վարել, եթէ աշխարհակալութեան պատերազմներ մղուին ուրիշ երկիրներու դէմ:

3.— Գրեթէ բոլոր ազգերը կը հաւատան թէ Մ. Նահանգները եղած են եւ պիտի ըլլան հզօր եւ գործօն ազդակ մը խաղաղութիւնը վերահաստատելու ճիգերուն մէջ:

4.— Ամերիկեան 21 հանրապետութեանց բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք հիմնուած են խաղաղութեան եւ ազատութեան վրայ, յոյս կը ներշնչեն թէ ինչ որ եղած է արեւմտեան կիսագունդին մէջ, կրնայ ըլլալ նաեւ ուրիշ երկիրներու համար: Չմոռնանք որ այդ 21 հանրապետութիւնները կը ներկայացնեն 250.000 ժողովուրդ:

5.— Երբ ժամանակը հասնի, Մ. Նահանգները պէտք է իրենց ազդեցութիւնը ի գործ դնեն միւս բոլոր ազգերուն վրայ, որպէսզի ոչ մէկ ազգ հարկադրուի զէնքի ուժով ապահովել այն ինչ որ կրնայ շահիլ խաղաղ բանակցութեամբ:

6.— Մեր առեւտրական ծրագիրը քայլ մըն է դէպի միջազգային խաղաղ գործակցութիւն, եւ պէտք չէ բռնաբարուի նկատուի Ամերիկայի այն աւանդական քաղաքականութեան որ կը խուսափի կաշկանդիչ զինակցութիւններէ:

Նախագահին յայտարարութեան ամէնէն ուշագրաւ մասը այն էր որ կը մատնանշէր Մ. Նահանգներուն դերը՝ խաղաղութիւնը ապահովելու եւ նոր կարգուսարք մը հաստատելու համար: «Մենք պէտք չունինք երթալ կռուելու ուրիշ ազգերու կողքին, բայց գոնէ կրնանք ուրիշ ազգերու հետ քաջալերել այն խաղաղութիւնը որ պիտի թեթեւցնէ աշխարհի խռովութիւնները եւ այսպէս գործելով օգնել մեր սեփական երկրին: Զինուորական եւ դիւանագիտական եռուզեռէն դուրս, թեր ու դէմ քարոզութիւններէն վեր, կան իրողութիւններ որոնք աչքի կը զարնեն եւ զոր կ'ընդունի ամբողջ աշխարհ: Առաջինը այն է որ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը երբեք այնքան ճիգ թափած չէ որքան վերջերս, բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ հաստատելու համար իր քոյր ազգերուն հետ: Երկրորդը այն է որ գրեթէ բոլոր ազգերն ալ կը հաւատան թէ Մ. Նահանգները հզօր եւ գործօն ազդակ մը կը կազմեն, խաղաղութեան վերահաստատման համար»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ձիւն-ձմեռը կը խանգարէ գործողութիւնները

Վերջին լուրերու համաձայն, զինուորական գործողութիւնները գրեթէ կանգ առած են, իբրեւ հետեւանք սաստիկ ցուրտին եւ ձիւնին: Ֆինլանտայի հրամանատարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ 400 ռուսական հրասայլեր եւ 150 ռմբաձիգ օդանաւեր քանդուած են պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Զեկոյցը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ նաեւ հիւսիսային եւ կեդրոնական Ֆինլանտայի մէջ ձեռք բերուած յաջողութեանց մասին: Ամրութեանց գիծը դեռ անվթար կը մնայ հարաւային շրջանին՝ Քարելիոյ պարանոցին մէջ:

Ռուսական ծովային թնդանօթները 25 մղոն հեռուէն ռմբակոծելով Վիպորկը, չեն կրցած մեծ վնասներ պատճառել: Այս քաղաքին 84.000 բնակիչներէն 70.000 այրեր, կիներ եւ մանուկներ այլուր փոխադրուած են եւ միայն սակաւաթիւ զինուորներ կը մնան: Վիպորկ, որ կը տիրապետէ Քարելիոյ պարանոցին, արեւմտեան կողմէն, երկար ատեն կեդրոն եղած է պատերազմական գործողութեանց: Ռուսերը եւ Ֆինները բազմաթիւ անգամներ կռուած են անոր տիրապետութեան համար: Ֆինլանտայի պատմութիւնը մանրամասնօրէն կը նկարագրէ 1495ի պայթիւնը, երբ դղեակին հրամանատարը, Քնուտ Փոսէ, ստիպեց Ռուսերը որ վերցնեն պաշարումը, կուպրի եւ խայծղանի բոցավառ տակառներ գլորելով: Վիպորկ ի վերջոյ Ռուսերուն ձեռքը իյնկաւ 1710ին, բայց 1812ին կցուեցաւ Ֆինլանտայի մեծ դքսութեան, իսկ ֆինլանտական քաղաք դարձաւ 1918ին, անկախութեան շնորհիւ:

Ամենավերջին տեղեկութեանց համաձայն, ռուսական ընդհ. յարձակողականին կը սպասուի այս օրերս:

*** Ֆրանսա եւ Անգլիա որոշած ըլլալով կարելի օգնութիւնը հասցնել Ֆինլանտայի, մեծ սրտնեղութիւն կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ չամուսնացած մայրերը «տիկին» պիտի կոչուին այսուհետեւ, եթէ իրենց զաւկին հայրը բանակին մէջ կը գտնուի: Հօրը վկայականին մէջ պիտի գրուի «պատերազմի հայր», իսկ պետութիւնը պիտի ստանձնէ զաւակներուն ծախքը, պայմանաւ որ ծնողները առողջ ըլլան ֆիզիքապէս թէ բարոյապէս:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ Անգարայէն.—

1939 Մայիս 12ին, երբ կնքուեցաւ անգլեւթրքական համաձայնութիւնը, Գերմանիա հասկցաւ որ խաղը կորսնցուցած է Թուրքիոյ մէջ։ Ուշ հասաւ Ֆոն Փափէն, թէեւ զուր պիտի անցնէին իր բոլոր խաղերը, հոս չէ թէ տաղանդաւոր դիւանագէտ մը ըլլար, որովհետեւ թրքական հանրապետութեան համար պարզ էր թէ ինչ մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէր Գերմանիա աշխարհի համար,— Չեխոսլովաքիոյ ճակատագիրը լուսաբանած էր հանրային կարծիքը։

Յետոյ, Յունիս 23ին կնքուեցաւ թուրքեւֆրանսական համաձայնութիւնը, որ կուգար միացնել երեք ազգերը՝ պաշտպանելու համար խաղաղութիւնը Միջերկրականի մէջ։

Անգլեւթրքական եւ թուրքեւֆրանսական դաշնագիրներուն մէջ նախատեսուած էր շուտով կնքել անգլեւֆրանքեւթրքական դաշնագիր մը երկար տեւողութեամբ։

Այս ձեւով, եթէ խաղաղութիւնը պահպանուեցաւ Միջերկրականի մէջ, Հիթլէր յաջողեցաւ պատերազմը պայթեցնել Եւրոպայի մէջ։

Թշնամութիւնները հազիւ սկսած, թրքական մամուլը բացէ ի բաց դիրք բռնեց, դաշնակիցներուն ի նպաստ։ Գերմանիա, սակայն, չէր կարծեր թէ կորսուած է ամէն յոյս։ Ու մինչ բանակցութիւններ կը կատարուէին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ՝ Էնկիւրիի մէջ, գերմանական փրոփականտի մեքենան սկսած էր գործել անխնայ, հրատարակելով գրքոյկներ, շրջաբերականներ, եւայլն, որոնք փոստով կը ղրկուէին անհատներու։ Միւս կողմէ ամէն Գերման, որ կը բնակէր Թուրքիոյ մէջ, հրահանգ ստացած էր «լուսաբանել» իր շրջապատը,— հասկցնել թէ ուժեղ է Գերմանիա, իսկ դաշնակիցները՝ տկար, եւ Անգլիա մինակ պիտի թողու Ֆրանսան ռազմաճակատին վրայ, ստանձնելով միայն նիւթական եւ բարոյական հոգեր։

Այսուհանդերձ կնքուեցաւ անգլեւֆրանքեւթրքական դաշնագիրը Հոկտեմբեր 19ին, 15 տարուան համար։

Հիթլէր կորսնցուցած էր այլեւս խաղը, Թուրքիոյ մէջ։ Ֆոն Փափէն, որ ի զուր աշխատած էր օգտագործել Ռուսերու ազդեցութիւնը, իրեն համար մխիթարութիւն մը կը համարէր որ Թուրքիա, կնքուած դաշնագրին մէջ յօդուածով մը, կը յայտնէր թէ երբեք պատերազմի պիտի չմտնէ Մոսկուայի դէմ։

Գերմանիոյ համար, կը մնար գործել տնտեսական գետնի վրայ։ Այստեղ յաջողութեան աւելի մեծ յոյսեր կային։ Երկար տարիներէ ի վեր Գերմանիա մեծագոյն յաճախորդն էր Թուրքիոյ։ Բայց Թուրքիա կրնա՞ր ուրախանալ իր առեւտրական յարաբերութիւններուն համար, հակառակ այն իրողութեան որ դէպի Գերմանիա կատարած արտածումները կը ծաւալէին հետզհետէ, (1930ին 19 միլիոն թրքական ոսկի, 1938ին՝ 62 միլիոն)։ Պատասխանը ժխտական է։

Անցեալ Հոկտեմբեր 17ին, Հալքեւիի կեդրոնին մէջ կատարուած դասախօսութեան մը ընթացքին, Թուրք նշանաւոր տնտեսագէտ մը, Տոքթ. Հալիտուն Սարհան, որ Թուրքիոյ առեւտրական նախարարութեան խորհրդականն է միաժամանակ, կը յայտարարէր թէ իր երկիրը շատ լաւ հասկցած է որ նացի քաղաքականութեան նպատակն է տնտեսական իրական գերութեան մը ենթարկել որքան հարաւ-արեւելեան Եւրոպան, նոյնքան Թուրքիան։ Եւ յիշեց բազմաթիւ փաստեր,— մարքին արժէքը ամպացնել կարելով թրքական ոսկիին արժէքը, չուզեց վճարել գնումի բարձր գին տալով յետոյ սակայն զեղչեր կատարելով, եւայլն, Անգարա ուրիշ դժգոհութիւններ ալ ունէր, մասնաւորաբար յանձնուած ապրանքներու մասին։ Այնպէս որ թրքական կառավարութիւնը փութկոտութիւն ցոյց չը տուաւ՝ նորոգելու համար գերմանեւթրքական դաշնագիրը, որուն պայմանաժամը կ՚աւարտէր անցեալ Օգոստոսին։

Ֆոն Փափէն կը շարունակէր իր խաղերը։ Կ՚աշխատէր համոզել թէ Թուրքիա չի կրնար ապրիլ առանց Գերմանիոյ, որ իր գլխաւոր յաճախորդն է։ Միւս կողմէ գերման առեւտրականները լեցուեցան Թուրքիա, հրաշալի խոստումներ ցրուելու համար շուկաներուն վրայ, թէ պատրաստ են գնելու ամէն ապրանք, ինչ գին ալ պահանջուի, վճարումն ալ ոսկիով։

Թուրքերը չխաբուեցան։ Անցեալ Նոյեմբեր 20ին, տնտեսական պատուիրակութիւն մը, Նուման Մէնէմէնճիօղլուի նախագահութեան տակ, այցելեց Լոնտոն, բանակցութիւններ կատարելու համար առեւտրական յարաբերութեանց մասին։ Դեկտեմբեր 9ին, ֆրանսական դեսպանը եւս առեւտրական նպաստաւոր առաջարկներ կը տանէր Փարիզէն Էնկիւրի։

Երբ թրքական պատուիրակութիւնը կը մեկնէր Լոնտոն, կայարան թափած էին Անգարայի բոլոր օտար դիւանագէտները, որոնց կարգին նաեւ Ֆոն Փափէն, եւ երբ բոլորը բարի ճամբորդութիւն կը մաղթէին, գերման դեսպանը մէկ կողմ քաշուած կը դիտէր։ Նոյն պահուն, — զուգադիպութի՞ւն թէ խաղ — Պերլինէն հեռագիր մը կատաղի յարձակում մը կը գործէր Պոլսոյ «Թան» թերթին վրայ, որ գրեր էր թէ Անգարայի գերման դեսպանը, յանուն իր կառավարութեան, ռումէն դեսպանին առաջարկած է ռումանեւխորհրդային սահմանին վրայ Զիկֆրիտի գիծ մը շինել եւ շինութիւնը յանձնել Գերմանիոյ։

Այս լուրը առաջին անգամ կուտար «Տէյլի Հէրըլտ»ի Պոլսոյ թղթակիցը, որուն ի պատասխան՝ «Պրաւդա» 14 Նոյեմբերին կը յարձակէր թրքական մամուլին վրայ, ամբաստանելով զայն թէ կ՚աշխատի թշնամացնել Պերլինը Մոսկուայի հետ։

Ֆոն Փափէն, թրքական պատուիրակութեան մեկնումին յաջորդ օրն իսկ, 21 նոյեմբերին, Անատոլու Քլիւպին մէջ, հացկերոյթի կը հրաւիրէր եւ մէկ սեղանի շուրջ հաւաքէր Թուրքիոյ արտաքին եւ առեւտրական գործավարները, ինչպէս նաեւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ։ Թուրք հրաւիրեալները հազիւ սեղան նստած՝ իրենց պնակին մէջ գտան... գերմանական կառավարութեան հրատարակած ճերմակ Տետրակը թրքերէն լեզուով, մէկ մէկ օրինակ։

Այս քարոզչական գրոհին առթիւ, Պոլսոյ մամուլը սկսաւ ջղայնութիւն յայտնել։ «Ենի Սապահ» թերթը, խօսելով «գերմանական մամուլին տարօրինակ հոգեբանութեան մասին», չէր վարաներ յայտարարելու թէ «Թուրքերը որ չեն վախցած՝ երբ մինակ են եղած, վախնալու ոչ մէկ պատճառ ունին հիմակ՝ երբ իրենց կողքին ունին արեւմտեան պետութիւնները»։ Իսկ «Թան», որ զոհ դարձած էր գերմանական մամուլին յարձակումներուն, յայտնեց թէ Պերլինի ներկայացուցիչները քանիցս փորձած են կաշառել իրենց թերթը, եւ այս առթիւ կուտար անունները անոնց որոնք Հիթլէրի ոսկիները կը բաշխեն Պոլսոյ մէջ։

Կրակին վրայ իւղ նետելու տպաւորութիւնը գործեց երբ հասաւ «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր»ի մէկ յօդուածը, որուն նպատակն էր խանգարել թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները։ Արդարեւ, գերմանական թերթը կը գրէր թէ «Թուրքերը զինուոր կը համախմբեն Կովկասեան սահմաններուն վրայ, այնպէս որ Ռուսերն ալ իրենց կարգին համապատասխան միջոցներ ձեռք առած են»։ Ու կ՚աւելցնէր որ «Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան փոփոխութեան պատճառով, ռուսական բարեկամութիւնը ջղայնութիւն մը կը մատնէ հանդէպ Թուրքիոյ»։ Եւ ասկէ կը հետեւցնէր թէ հաւանական է որ պատերազմ ծագի երկու երկիրներուն միջեւ, վտանգելով Անգլիոյ ճամբան դէպի Հնդկաստան։

Անատոլուի հեռագրական գործակալութիւնը հանդարտօրէն հերքեց։ Գերման դեսպանը սակայն շարունակեց իր խաղերը,— թղթատարի կամ դեսպանատան բարապանին միջոցով սկսաւ գրքոյկ ու շրջաբերական տեղալ կարեւոր հասցէներու։ Անոնց կարգին՝ «Պրաւդա»յի 14 Նոյեմբերի յօդուածը, Մոլոթովի ճառը, անշուշտ այն մասերը որոնք ոչ բարեկամական էին հանդէպ Թուրքիոյ, եւ այս ամէնը՝ թուրքերէնի թարգմանուած։

Կարելի է երեւակայել հանրային կարծիքին վրդովումը։ «Ենի Սապահ»ի մէջ Եալչըն դատապարտեց գերման դեսպանին «անփափկանկատութիւնը եւ տմարդութիւնը»։ Իր կարգին «Թան» դիմակազերծ ըրաւ փրոփականտի գերմանական գրասենեակը եւ հրապարակեց կաշառքի պատմութիւնները։ «Վաքըթ» եւ «Ճումհուրիյէթ», անոնց հետ եւ ամբողջ մամուլը սկսան մէկիկ մէկիկ պարզել գերմանական խաղերը, շնորհակալութիւն յայտնելով որ այդ էնթրիկները հանրային կարծիքին մէջ ստեղծեցին զզուանք մը հանդէպ Գերմանիոյ։

17, Rue Damesme Paris (13)
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ արուեստագէտները Բագուի մէջ

Այն արուեստագէտները, որոնք «Հայ Արուեստի Տասնօրեակ»ին առթիւ, Մոսկուա գացած էին ցուցադրելու հայ ժողովուրդին հոգեկան ստեղծագործութիւնները, վերադարձին՝ իրենց ճամբուն վրայ կանգ առին Բագուի մէջ, նոյն ներկայացումները կրկնելու համար Ազրպէյճանի ժողովուրդին առջեւ։

Այդ ներկայացումները սկսան Նոյեմբեր 15ին եւ վերջացան Նոյեմբեր 19ին։

Երբ հայ արուեստագէտներու խումբը Բագու կը հասնի, Ազրպէյճանի արուեստագէտները կը դիմաւորեն զանոնք կայարանին մէջ եւ կը խնդրեն մէկ շաբաթ մնալ Բագու։

Յաջորդ օրը, Բագուի օփերան կը լեցուի խուռն բազմութեամբ։ Ներկայ են Ազրպէյճանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղարը Բաղիրով եւ կառավարական պաշտօնատարներ, արուեստագէտներ, գիտնականներ, Նաւթաշխարհի բանուորութիւնը։

Բայց հայ արուեստի յաղթանակի օրը պիտի ըլլար Նոյեմբեր 18, երբ հայ պարախումբն ու երգչախումբը գերազանցեցին իրար։ Մեծ յաջողութիւն ունեցան Կոմիտասի «Կալի երգը» եւ «Կուժն առա»ն, Մազմանեանի «Կարմիր վարդը», Կարօ Զաքարեանի «Խնդութեան երգը», «Նախշուն աքիր» ժողովրդական երգը, (զոր մշակած է երաժիշտ Քուչարեան), ինչպէս նաեւ երաժիշտներ Կարա — Մուրզայի, Ալ. Մելիքեանի ստեղծագործութիւնները։ Երգի եւ պարի միացեալ խումբերուն ցուցադրութեան ժամանակ մեծ տպաւորութիւն գործեցին տղամարդոց «Քոչարի» շուրջպարը, «Հօ՜յ, Նազան իմ»ը, «Ջիմ - չիմ»ը, «Ալ-այլուղս» պարերը, (առանձին կը պարէին Պաւլինէ Բուռնազեան եւ Վաղէն Կարապետեան)։ Հիացում պատճառեց ուսանող Արամայիս Ղազարեանի «Ղազախ»ի պարը, — բոլոր այս պարերը կրկնուեցան ժողովուրդին պահանջով։ Շողիկ Մկրտիչեան երգեց «Քէօռ - օղլին», Մայիլեանի «Սաֆա» օփերայէն եղանակ մը եւ Միրզոյեանի «Սարի աղջիկը»։

Նոյեմբեր 19ին, հրաժեշտի երեկոյթ մը տրուեցաւ եւ այս առթիւ բեմ ելան Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի երգչախումբերը։ Նախ քան երգերը, երաժիշտ Ուզէիր Հաջիբէկով քանի մը խօսք ըսաւ. «Սկիզբէն ի վեր, հայ եւ ազէրի ժողովուրդները կ՚ապրին եղբայրօրէն։ Իրենց սովորութիւններով եւ արուեստով, երկու ժողովուրդներն ալ մօտիկ են իրարու, այնքան որ դժուար է որոշել թէ ուր կը վերջանայ հայկականը եւ ուր կը սկսի ազրպէյճանեանը»։

Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի երգչախումբերը յետոյ երգեցին փոխն ի փոխ, արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու։

Յաջորդ օրը Երեւան մեկնեցան հայ արուեստագէտները։ Ողջերթի գացած էին հազարաւորներ։ Բագուի աշուղները սկսան նուագել, երբ ճամբայ ելաւ շոգեկառքը։

Թուրքիա պիտի պատերազմի՞

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» քննելով Միջին Արեւելքի կացութիւնը, կ՚եզրակացնէ թէ Դաշնակիցներուն կացութիւնը շատ աւելի լաւ է աշխարհի այդ մասին մէջ քան 1914ին, նախ անոր համար որ Թուրքիա Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ է, յետոյ՝ որովհետեւ Դաշնակիցները աւելի բազմաթիւ եւ լաւ պաշտպանուած խարիսխներ ունին քան նախորդ պատերազմին։

Պահպանողական թերթին կարծիքով, անգլեւֆրանքեւթուրք համաձայնութիւնը բացարձակապէս անկարելի չի դարձներ Թուրքիոյ մասնակցութիւնը պատերազմին։ Օրինակ, Թուրքերը պիտի չվարանին զէնք վերցնել Ռուսիոյ դէմ, եթէ այս վերջինը յարձակում գործէ Իրանի կամ Պալքաններու կողմէն։ «Նոյնպէս, եթէ Գերմանիա յառաջ խաղայ հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, Թուրքիա միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի ան չկարենայ Սեւ ծով հասնիլ։ Երկու պարագաներուն մէջ ալ, կը կարծուի թէ սերտ գործակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Թուրքերու եւ Դաշնակիցներուն միջեւ»։

Նոյն թերթին կարծիքով, Իրան կը կասկածի խորհրդային յարձակումէ մը, բայց Ֆինլանտայի մէջ կրած պարտութիւնները կրնան ջուրը ձգած ըլլալ Մոսկուայի ծրագիրները՝ այդ ուղղութեամբ։ «Միւս կողմէ, Աֆղանիստան շատ ալ վախնալիք բան չունի»։

*** Իտալական թերթերը միշտ կ՚արծարծեն Ռուսաստանի գաղտնի ծրագիրները Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ «Ռէլացիոնի Ինթէրնացիոնալի» շաբաթաթերթը, որ արտաքին նախարարութեան տեսակէտները կ՚արտայայտէ, իր վերջին խմբագրականով կը յայտարարէ որ եթէ Ռուսերը իրենց թուական գերակշռութեամբ ի վերջոյ խորտակեն Ֆինլանտան, պիտի իջնեն Դանուբի շրջանը։ Բայց, այդ պարագային Իտալիա անշարժ պիտի չմնայ։ «Ռուսական բանակները արդէն իսկ Կարպաթներու կողերուն վրայ կը գտնուին, բայց Իտալիա թոյլ պիտի չտայ որ փորձեն անցնիլ»։

Ուրիշ իտալական թերթ մը, «Աթամփա», այս առթիւ կը պարզէ կարմիր բանակին զինուորական տկարութիւնը, զանազան գուշակութիւններ ընելով Խ. Միութեան ապագայի մասին։

Կ՚աճի եւ կը ծաղկի Հայրենիքը

«Խորհրդ. Հայաստան» էջ մը նուիրած է Հայաստանի վերելքին, թիւերով ցոյց տալու համար թէ որքան ծաղկած եւ աճած է մեր Հայրենիքը վերջին 19 տարիներու ընթացքին։

Կուտանք քանի մը թիւեր, որոնք պատմական արժէք ունին.—

1920ին Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր 720,000։ Իսկ 1939ին՝ 1.281.599։ Եթէ բնակչութեան աճումը տեղի կ՚ունենար, 1901 — 14 տարիներու ընթացքին, տարեկան 1,36 համեմատութեամբ, 1923 —1928՝ աճումը բարձրացաւ 3,2 համեմատութեան։

Արդիւնաբերական ճակատին վրայ, Հայաստանի նուաճումներն են արհեստական ձգախէժի գործարանը, Կիրովականի քիմիական գործարանը, Լէնինականի սպանդանոցը եւ հիւսուածեղէնի գործարանը, կրաղիւսի գործարանը, պղինձի ձուլարանը, Քանաքեռի Ջրաելեկտրակայանը։ 1938ին, Հայաստան արտադրած է 18,2 միլիոն տուփ պահածոյ, 13,7 միլիոն մեթր կերպաս, 176 հազար հեքթոլիթր գինի, 5307 թոն օճառ, 246 հազար զոյգ կօշիկ, 4069 թոն պղնձարջասպ, 9260 թոն միս եւայլ մթերքներ։

Դպրոցական շինարարութեան ճակատին վրայ, պէտք է յիշատակել որ ներկայիս կը գործեն 1161 դպրոցներ տարրական, լրիւ կամ միջնակարգ։

Ուսանողութեան թիւն է 320,2 հազար։ 19 տարուան մէջ Հայաստան տուած է 5890 երիտասարդ մասնագէտներ, ճարտարապետ, բժիշկ, տնտեսագէտ, գիւղատնտես եւայլն։

Մշակութային ճակատի վրայ, Հայաստան ներկայիս ունի 24 թատրոն, 107 սինէմա։ Այս տարեշրջանին էր, որ կատարուեցաւ օփերայի եւ պարի հրաշալի թատրոնին բացումը։

Հայաստանի մէջ կը հրատարակուին աւելի քան 40 թերթեր։ 19 տարուան մէջ հրատարակուած են 7658 հատորներ։

ԼԵՄՈՆԸ ... ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԻՒԹ.— Լեմոնը, որ այնքան հաճելի ըմպելիներ կը պատրաստէ, պատերազմական նիւթ է դարձած հիմակ։ Լեմոնէն ասէթոն կը հանուի, եւ ասէթոնը կը գործածուի քորտիթ շինելու,— զօրաւոր պայթուցիկ մը։ Այս պատճառով բրիտանական կառավարութիւնը սկսած է մեծ քանակութեամբ լեմոն ներածել Պաղեստինէն։

ըելով քանի մը զինուորներ որոնք տարուեցան իրենց ընկերներուն կողմէ։ Ֆրանսացիները գրաւեցին քանի մը հրացաններ, թեթեւ գնդացիրներ եւ ռազմանիւթ, բայց գերի չբռնեցին։ Երկու կողմի հրետանիներն ալ գործեցին, վերջերս առնուած լուսանկարներու հիման վրայ։ Վոժի շրջանին մէջ սառնաշունչ անձրեւը չէ հալեցուցած ձիւնը։ Այս լեռնային շրջանին մէջ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ ձմեռը, իսկ այս տարուան ցուրտը բացառիկ հանգամանք ունի։

*** Պ. Տալատիէ, ծովային նախարարը եւ նաւատորմին ընդհ. հրամանատարը Շէրպուր երթալով, աչքէ անցուցին մարտանաւերը եւ նաւազները։ Այս առթիւ այցելելով «Սիրոքքօ» սուզանաւը, որ մեծ քաջագործութիւններ կատարած էր վերջերս, ջերմապէս շնորհաւորեցին սպաները եւ նաւազները։

*** «Նիւզ Քրոնիքլ» կ՚իմանայ թէ Պերլինէն Փէշթա հասած գործարանատէր մը կը պատմէ որ Հիթլէր հրամայած է մարաջախտ Կէօրինկի սարսափելի օդարշաւ մը կատարել Անգլիոյ դէմ։ Մարաջախտին մտերիմներուն պատմութեան համաձայն, Կէօրինկ պատասխանած է թէ այդ փորձին կրնայ ձեռնարկել միայն այն ատեն երբ Հիթլէր գրաւոր հրաման մը յանձնէ իրեն։ Այդ պարագային ինք անձամբ պիտի ստանձնէ օդատորմիղին հրամանատարութիւնը։ Մարաջախտը չուզեր ստանձնել պատասխանատուութիւնը ձեռնարկի մը որ իր կարծիքով ճշմարիտ աղէտ մը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ համար։ Ասոր համար է որ Կէօրինկ մեկուսացած է վերջերս։

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ բանակցութեանց մասին ճերմակ տետրակ մը պիտի հրատարակուի մօտերս, խմբագրութեամբ Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին, որ Լոնտոն վերադարձած է արձակուրդով։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 450 միլիոն տոլար ծախսած են վերջին տարուան ընթացքին, բանակին սպառազինութեան համար, մեծ մասով ի պաշտպանութիւն օդանաւային յարձակումներու։

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը դադրեցուց ամէն երթեւեկ Դանուբի վրայ, Եուկոսլաւիոյ սահմանին եւ Սեւ ծովու միջեւ, նկատի առնելով սառնակոյտերու վտանգը։ Միեւնոյն ատեն ձիւնամրրիկը խափանած է երկաթուղիի հաղորդակցութիւնները հիւսիսային եւ արեւմտեան շրջաններուն մէջ, առժամապէս դադրեցնելով քարիւղի փոխադրութիւնը դէպի Գերմանիա, որ այդ ապրանքին 80 առ հարիւրը կը ստանար գետային ճամբով։

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆ, Մատրիտի դեսպանը, նոր տարուան առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Դաշնակիցները ապահոված են յաղթանակի մը բոլոր անհրաժեշտ պայմանները։ «Ծովու վրայ ֆրանքեւանգլիական ուժերը ունին անվիճելի տիրապետութիւն մը, օդին մէջ մինչեւ հիմա կատարուած մասնակի կռիւները ապացուցին մեր օդաչուներուն եւ օդանաւերուն գերազանցութիւնը, իսկ ցամաքի վրայ, ուր թշնամին չհամարձակեցաւ մեծ գործողութեան մը ձեռնարկել, կրնանք վստահիլ ֆրանսացի զինուորին ինչպէս վստահեցանք երէկ»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ծագած է Անգլիոյ մէջ,— «կայծակ-կրիփ», ինչպէս կը կոչեն։ Ենթական սարսուռներ կ՚ունենայ, ծանրութիւն մը կը զգայ գլուխին մէջ, մկանները կը ցաւին։ Բարեբախտաբար միայն 48 ժամ կը տեւէ այս նոր հիւանդութիւնը։ Միակ դարմանն է տունը մնալ եւ սպասել որ անցնի։

30 ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼ համայնավարները, երեսփոխան, խնդրագիր ներկայացուցին առժամապէս ազատ արձակուելու համար, բայց զինուորական ատեանը մերժեց։ Ամբաստանեալներէն մէկը, Սաման Փիյօ, երեսփոխան Քլինեանքուրի, զղջում յայտնեց, ըսելով թէ Ֆինլանտայի դէմ կատարուած խորհրդային յարձակումը բացած է իր աչքերը։

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ 50 ճաշարաններ պիտի բանայ արեւմտեան ճակատին վրայ, զինուորական իշխանութեան արտօնութեամբ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ արտաքին նախարարը մօտերս Իտալիա պիտի այցելէ, տասը օրուան արձակուրդ ստացած ըլլալով։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ անունով կոչուած փողոցները հետզհետէ կը փոխուին։ Սէնթ Էթիէնի Վայեան Քութիւրիէ փողոցը կոչուեցաւ Ֆինլանտայի փողոց, Պարպիւսը՝ Լեհաստանի փողոց։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԸ նոր տարուան առթիւ կը փառաբանեն Գերմանիոյ հետ կնքուած բարեկամութեան դաշինքը։ «Փրաւտա» կը գրէ.— «Գերմանիոյ հետ կնքուած բարեկամութեան դաշինքը ի դերեւ հանեց մեքենայութիւնները անոնց որ կ՚ուզէին մեզ գործածել միայն կրակէն շագանակներ հանելու համար»։ Ուրիշ թերթ մը կ՚ըսէ.— «Գերմանեւխորհրդային պայմանագիրները կ՚ապահովեն խաղաղութիւնը արեւելեան Եւրոպայի մէջ եւ անկիւնադարձ մը կը կազմեն Եւրոպայի ու աշխարհի պատմութեան մէջ»։ Զինուորական պաշտօնաթերթը գերմանեւխորհրդային համաձայնութիւնը կը նկատէ «խաղաղութեան քաղաքականութեան ամէնէն նշանակալից դէպքը»։

ԻՏԱԼԻՈՅ ամենահին օրաթերթը, «Կածէթթա տի Վինեցիա», իր 200ամեակը տօնեց առջի օր։ Հիմնուած էր 1739ին։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 6 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4239

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓԱՐԻԶԸ ԿՐՑԱ՞Ւ ԿԱՊԵԼ ԻՐ ԳԼՈՒԽԸ

«Ազգի ձայնը եւ անոր կազմութիւնը.— Փարիզ պիտի լինի կեդրոն այս իշխանութեան»:

Այս խորագրով գրութիւն մը կարդացինք «Հայրենիք»ի մէջ, ստորագրուած՝ Ալ. Խատիսեան (6 դեկտեմբեր):

Ընկերը շօշափելով «ազգային կեդրոնական իշխանութեան կամ ներկայացուցչութեան» չարաբաստիկ խնդիրը, որ կ՚արծարծուի տարիներէ ի վեր, կ՚եզրակացնէ թէ «պատերազմական դրութիւնը թելադրում է մեզ ամենայն լրջութեամբ քննութեան առնել այս կազմակերպչական հարցը»: Եւ շատ բնական կը գտնէ որ «Փարիզը լինի կեդրոն այս իշխանութեան»:

Ետքը կը խօսի կազմի մասին,— «Ի հարկէ այդ մարմինը պիտի վայելէ համազգային վստահութիւն եւ յարգանք»:

Եւ որովհետեւ կարելի չէ համազգային ընտրութիւններ կատարել, Հ. Հ. Գաղթ. Գրասենեակին վարիչը կը գտնէ երեք տեսակ յենարաններ,— կրօնական հաստատութիւնները, ազգային միութիւնները եւ քաղաքական կուսակցութիւնները: «Նրանց կողմից ընտրուած կամ նշանակուած ներկայացուցիչները կը վայելեն կատարեալ վստահութիւն: Ես հիմք ունիմ ասելու որ այս ծրագիրը կարող է ունենալ յաջողութիւն: Գոնէ ուրիշ ծրագրի մասին որ եւ է լուր չունիմ»:

Ու վերջապէս, հարկ է անմիջապէս գործի անցնիլ.

— «Աշխարհի դրութիւնը կարող է վաղն իսկ սեղանի վրայ բերել այնպիսի հարցեր որոնց առթիւ հայութիւնը ստիպուած պիտի լինի բարձրացնել իր ձայնը: Այս օրուան համար պէտք է պատրաստ լինել... Ես շատ ուրախ կը լինեմ, եթէ այս յօդուածը եւ նրա մէջ արտայայտուած միտքերը արձագանգ գտնեն մեր մամուլի մէջ եւ հասարակական շրջաններում»: [illegible] ալ:

Մեր մասին արձագանգ տալով այս [illegible] օր շատ ուշ ենք մնացած: քանի մը գաւռ խորհր[illegible] չը նշանակեր թէ այլեւս աւելորդ է այդպիսի [illegible]ութիւն մը: Բայց.—

Երկրորդ.— Եթէ Փարիզը պիտի ըլլայ այդ իշխանութեան կեդրոնը, ո՞ւր է իր ներքին կազմակերպութիւնը: Իր իսկ իշխանութիւնը:

Փարիզը կրցա՞ւ կապել իր գլուխը, այսքան տարիէ ի վեր: Մանաւանդ պատերազմէն ի վեր, որ ահա չորրորդ ամիսը կը բոլորէ:

Մեր մամիկները խօսք մը ունին,— «Իր գլուխը կապելու կարողութիւն չունի, հարսին գլուխը պիտի կապէ, հարսնիքի տան մէջ»:

Հայկական Փարիզը ինչո՞վ կը տարբերի այս պատկերաւոր կացութենէն, չըսելու համար խայտառակութենէն:

Ո՞ւր է Փարիզի հասցէն, գրասենեակը, դո՛ւռը, ուպէսզի յաւակնի առաջնորդել դէպի «Բարձրագոյն Դուռ»— ազգային կեդր. իշխանութիւն: Երկու Օֆիսնե՞րը, Բարեգործականի «պարպուած» գրասենեա՞կը, թէ հոչակաւոր բանկալը, ուր հոգաբարձու եւ արբանեակ իրար կ՚ուտեն, ատենէ մը ի վեր:

Ո՞ր օրկանն է որ կը ներկայացնէ բուն Փարիզի, Ֆրանսայի «ազգ»ին ձայնը:

Գիտենք որ պատահաբար հանդիպումներ կը կատարուին տունէ տուն, կամ յատկայս խորհրդակցութիւններ՝ գրասենեակէ գրասենեակ, մասնակցութեամբ հատընտիր երեւելիներու:

Բայց տակաւին քանի՞ տարի այս տնավարի գործունէութիւնը, երբ այնքան հոգեր որոշ, կեդրոնացեալ, պատասխանատու իշխանութիւն մը կը պահանջեն:

Անշուշտ ընկեր Խատիսեան մասնաւոր մեղք մը չունի այս ընդվզեցուցիչ անիշխանութեան մէջ:

Բայց, երբ մինչեւ Ամերիկա ձայն կուտայ, չեշտելով ազգ. կեդր. իշխանութեան մը կազմութեան պահանջը, խրատներ խրատելու չունի՞ն յիշեցնելու,— բարեհաճեցէք նախ ձեր տունը կարգի դնել:

Փարիզ, Փարի՛զ, փորձէ քո՛ւ գլուխդ կապել, հարսին գլուխը կապելէ առաջ: Ձեւերն ալ սորված ես անշուշտ, այսքան փորձերէ եւ փորձութիւններէ վերջ: — Շ.

ՎՐԱՑԱԿԱՆ տեղեկատու դիւանը (Ժընեւ) զեկոյցով մը կը տեղեկացնէ թէ խռովութիւններ ծագած են Կովկասի, Քուպանի եւ Ուկրայնայի մէջ, եւ թէ դասալքութիւնները կ՚աճին կարմիր բանակին մէջ: Խռովութեանց լուրեր կը հաղորդուին նաեւ Մոսկուայէն եւ Լէնինկրատէն, իբրեւ հետեւանք ուտեստի նեղութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ իտալական դեսպանը ետ կանչուեցաւ, քանի որ Խ. Միութիւն ալ վերջերս յանկարծ ետ կանչած էր իր Հռոմի դեսպանը: Առ այժմ գործակատար մը պիտի վարէ դեսպանատունը:

25 ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐ ընկղմած են պատերազմի սկիզբէն ի վեր, համաձայն տեղեկագրի մը: Այս նաւերուն համագումար տարողութիւնն է 960 հազար թոն, կամ աշխարհի առեւտրական տորմիղին 1.3 առ հարիւրը: Ընկղմած անգլիական նաւերուն թիւն է 121, (456,130 թոն), կամ Մեծն Բրիտանիոյ առեւտրական տորմիղին 2.5 առ հարիւրը: Գերմանիա կորսնցուցած է 25 նաւ (153.314 թոն) կամ 3.4 առ հարիւրը եւն.:

ՃԱՓՈՆ բանակցութիւններ կը կատարէ, բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքելու համար Եգիպտոսի հետ:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻՆ 1940ի Գ. շարքին տոմսերը — «Հերոսական Լեհաստան»— շրջաբերութեան պիտի հանուին յունուար 9ին:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ծանօթ հաստատութեան մը տնօրէնը, Թիֆլիս առջի օր մեծ վաճառատուն մը երթալով, կը փորձէ լուսանկարի շրջանակ մը ճարել Հիթլէրի լուսանկարին համար, իբրեւ անհրաժեշտ մասը իր պատրաստելիք խաղին: Քանի մը շրջանակներ կը նայի, չի հաւնիր, եւ երբ ուրիշ մը կը փորձէր, յանկարծ իր գլխուն կը թափի կատղած բազմութիւն մը, հագուստները կը պատռէ եւ դուրս կը նետէ զինքը: Մարդը ի զուր կը բացատրէր թէ շրջանակը մէկ մասն է շարժանկարի մը որ պիտի ներկայացնէ Հիթլէրի կեանքը եւ որ կը կոչուի «Իմ պայքարներէս վերջը իմ ոճիրներս»:

ՇԱՐԺԻՆ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր տեղեկութիւններ Պոլսոյ թերթերէն

Երէկ ստացանք Պոլսոյ թերթերը, դեկտեմբեր 27 եւ 28, երկրաշարժի առաջին լուրերով: Օրը օրին հաղորդած ըլլալով հեռագրական տեղեկութիւնները, կը քաղենք միայն կարեւոր լուրերը.—

Երկրաշարժի առաջին ցնցումները զգացուած են Երզնկայի, Սըվազի, Օրտուի, Թունճէլիի (Տէրսիմ), Թոքատի, Սամսոնի եւ Ամասիոյ նահանգներուն մէջ: Երզնկան իսկապէս քարուքանդ եղած է: Զոհերուն մէջ կը գտնուին նաեւ տասը սպաներ եւ 90 զինուորական ուսանողներ: Երկրաշարժը զգալի եղած է նոյնիսկ ճամբորդող կառախումբերուն մէջ: Գետինը ամէն կողմ ծածկուած է: Ցուրտը զերոյէն վար 30 աստիճան է: Երզնկայի կառավարչատունը, բանակի տունը, ընդհ. քննիչի կեդրոնը, նամակատունը, եւ բոլոր տուներն ու խանութները ամբողջովին փլած են: Քաղաքը բոլորովին կործանած ըլլալով, հացի տագնապ սկսած է: Երզնկայի շրջակայ գաւառակներն ալ մեծապէս վնասուած են: Սաստիկ ցնցումներ պատահած են նաեւ Ռէֆահիյէ գիւղաքաղաքին մէջ: Քէմախն ալ աւերակոյտի մը վերածուած է: Բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան:

Թոքատի մէջ ամբողջովին փլած են Հալքի կեդրոնատեղին, Հալքէվին, երկրագործական դրամատունը, սինէման եւ ուրիշ բազմաթիւ շէնքեր[illegible] [illegible]րը ինքզինքը վազի մէջ առաջին առթիւ կործանած են հաց[illegible] տուներու տանիքները, են վեց տուներ: Զարայի կէս եւ 350 տուներու ծխնելոյզները փլած են: բական [illegible]ներն ալ խզուած ըլլալով, քաղաքը մութի մէջ մնացած է:

Էլազիզի մէջ (Խարբերդ) հինգ ցնցումներ զգացուած են: Տէրսիմի մէջ ամէնէն աւելի վնասուած է Փիւլիւմէր գաւառակը: Աղնամի եւ Շէթէրիի աշտարակները փլած են: Զինուորներուն եւ ոստիկան զօրքին մէջ ալ վիրաւորներ կան:

Զօրումի, Գըրշէհիրի, Գասթէմունիի, Թոսիայի, Կիւրէի, Ինէպօլուի, Տարայի եւ Արազի մէջ ալ ցնցումներ պատահած են, առանց վնաս պատճառելու: Այվալըքի (Պալըքէսիր) կառավարչութիւնը վնասուած է եւ երկու գործարաններու ծխնելոյզները փլած են:

Ամասիոյ մէջ երկրաշարժը 30 երկվայրկեան տեւած է: Սուլթան Պայազիտի մզկիթը, Մէհմէտ փաշա, Եաքուպ փաշա եւ Սոֆուլու մզկիթները ամբողջովին փլած են: Ուրիշ մզկիթներու ալ մինարէները փլած կամ պատերը ճեղքուած են: Քաղաքին կառավարչատունը, երկրորդական վարժարանը, նախակրթարանը մեծ վնասներ կրած են:

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ իբրեւ առաջին օգնութիւն Կարմիր Մահիկին կողմէ 200 վրան եւ 2000 ոսկի ղրկուեցաւ Զարա, 500 վրան եւ 5000 ոսկի ալ Երզնկա: Աւելի վերջը 3000 ոսկի, հարիւր վրան, 500 վարտիք, 500 շապիկ եւ 500 «պաթանիէ» ղրկուեցաւ Սըվազի Կարմիր Մահիկին, տասը հազար ոսկի, հազար վարտիք, հազար շապիկ եւ հազար «պաթանիէ»՝ Երզնկայի Կարմիր Մահիկին եւ 3000 ոսկի, 300 վրան, 500 վարտիք, 500 շապիկ, 500 «պաթանիէ» Թոքատի Կարմիր Մահիկին: Անգարայի քաղաքային գիտութեանց վարժարանին ուսանողները իրենց միջեւ հազար ոսկի հաւաքեցին, երկրաշարժի աղէտեալներուն համար:

Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ առողջապահական գործավարը պարզելով երկրաշարժին աւերները, յաջորդաբար կարդաց զանազան քաղաքներէ հասած հեռագիրները: Երզնկայի երեսփոխանը առաջարկեց այլուր փոխադրել աղէտեալները: Ետքը որոշուեցաւ ազգ. օգնութեան կոմիտէ մը կազմել, 40.000 ոսկի տրամադրելով անմիջապէս:

*** Թուրքերէն «Թան»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Երզնկայի եւ Էրզրումի հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են: Երզնկայի ամէնէն ամուր շէնքերն ալ աւերակներու վերածուած են: Առաջին առթիւ օգնութեան հասած են զինուորները եւ բանտարկեալները: Մաս մը ժողովուրդ վակոններու մէջ ապաստանած է, իսկ մեծ մասը՝ դաշտերու եւ պարտէզներու մէջ: Սերաստիոյ շատ մը գիւղերուն (Էրմէնիս, Քօզլու, Ճէրճիս, Դաւրա եւն.) տուներուն երկու երրորդը փլած է:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն յունուար 4 թուականով.— Ողողումներուն հետեւանքով Պրուսայի եւ Ատափազարի շրջաններուն մէջ փլած են 336 տուներ, ջուրերուն տակ թաղուած են 622 տուներ, քանդուած են վեց կամուրջներ: Իզմիրի շրջանին մէջ, Կէտիկ գետակը սկսաւ իջնել, բայց Տիքիլի, Խօտէմիշ եւ Պէրկամա դեռ թաղուած կը մնան ջուրերուն տակ: Հարիւրաւոր ձիթենիներ եւ թթենիներ արմատախիլ քշուած են: Մասնագէտներու յայտարարութեան համաձայն, ջուրերը այնքան ուժգնօրէն խուժած են որ Պրուսայի մօտ հաստատուած թումբերը, շինուած՝ երկվայրկեանը հազար մեթրի հաշուով, 6000 մեթրի ճնշում կրած են. բայց եւ այնպէս դիմացեր են ատեն մը, խափանելով աւելի մեծ աղէտ մը:

Ողողումները կը վերագրուին տեղատարափ եւ անընական անձրեւներուն, ինչպէս եւ ձիւնհալքին: Հարաւային տաք հով մը փչած է լեռներու կատարներէն, ինչ որ անսովոր է ձմրան եղանակին:

Նախագահ Իսմէթ իր պտոյտը վերջացուցած ըլլալով Անգարա վերադարձաւ:

*** Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը 10.000 տոլար յատկացուցած է Թուրքիոյ աղէտեալներուն:

*** «Փառի Սուառ»ի թղթակիցը, որ Պոլսէն Երզնկա գացած էր, իր երրորդ թղթակցութեան մէջ կը գրէ յունուար 4 թուականով.— Երզնկայի մէջ կը մնան միայն 3000 փոսապեղ զինուորներ, որոնց պաշտօնն է աւերակներու կոյտերուն մօրուքէն դուրս հանել հազարաւոր ջախջախուած մեռեալներ, յետոյ զանոնք թաղելու համար բերրի դաշտին մէջ որ ընդարձակ գերեզմանատան մը վերածուած է: Տեղական իշխանութիւնը բժիշկներու կարծիքն առնելէ վերջ, կ՚ենթադրէր թէ մինչեւ այս իրիկուն տակաւին յոյս կար ողջ գտնելու փլատակներուն տակ մնացածներ, ինչպէս սա 11 տարեկան տղան, որ երէկ հանուեցաւ եւ որ 5 օր ապրած էր բերանը փակցուցած վառարանի մը խողովակին: Ուրեմն մինչեւ այս իրիկուն աղատեալները արտօնութիւն ստացած

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՈՉ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 245, յունուար 4, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք գիշերուան ընթացքին:

Զեկոյց թիւ 246, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք: Պահակախումբերու քանի մը ընդհարումներ Սարի արեւմտեան շրջանին մէջ:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ֆրանսական օդանաւերը մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին չորեքշաբթի օր, երբ Գերմանացիները «երկու յաջող հետազօտիչ թռիչքներ կատարած էին մինչեւ Փարիզի շրջանը»: Միեւնոյն ատեն ֆրանսական հետեւակազօրքը յարձակեցաւ քանի մը կէտերու վրայ, տակնուվրայ ընելով շարք մը գերմանական յառաջապահ դիրքեր եւ արշաւելով մինչեւ երկու մղոն թշնամի գիծերուն մէջ: Ֆրանսական ռմբաձիգ օդանաւերը թռան Գերմանիոյ ներսերը, Հռենոսի, Վեսթֆալիոյ, Հէսի եւ Պավարիոյ ճարտարագործական կեդրոններուն վրայ, ինչ որ կ՚ապացուցանէ թէ այդ շրջանները աւելի խոցելի են քան Ֆրանսայի գործարանային շրջանները, եթէ բացէ ի բաց ամբողջական պատերազմ մղուի: Ուրիշ մանրամասնու[illegible] [illegible]ներ չեն հաղորդուիր չորեքշաբթի օրուան օդամարտի [illegible] ունենայ իր կան երկու օդանաւեր վար առնուե[illegible] [illegible]ր գործադրուի փետրուար 1էն

*** Անգլիական [illegible] [illegible]րաշխիտ Կէօրինկ ելմտական եւ տնտեսական դիկտատոր նշանակուեցաւ, զարկ տալու համար Գերմանիոյ տնտեսական գործունէութեան: Ուրեմն մարաջախտը ոչ թէ աչքէ ինկած, այլ աւելի զօրացուցած է իր դիրքը: Այս նոր կարգադրութեան գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ խորտակել Դաշնակիցներու պաշարման գիծը, ծանր բեռներ դնել գերման գործարանատէրներուն վրայ եւն.: Կ՚ըսուի նաեւ թէ գաղտնի նպատակ մը եւս կայ,— ելք մը գտնել, ուպէսզի Դաշնակիցները այլեւս չմերժեն բանակցիլ Հիթլէրի կառավարութեան հետ:

*** Հաշտութեան նոր ձեռնարկներու մասին խօսելով, Լոնտոնի աշխատաւորական օրաթերթը՝ «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ Հիթլէր առ այժմ մէկդի դրած է «շանթահարիչ պատերազմ»ի մը ծրագիրը: Գերմանիոյ համար այժմ մեծագոյն խնդիրն է ապահովել Իտալիոյ իրական զինակցութիւնը, առանց կորսնցնելու Ռուսիան: Հիթլէր տակաւին կը յուսայ արկածախնդրութեան մը մղել Սթալինը,— օրինակ՝ յարձակում Շուէտի, Ռումանիոյ վրայ եւ կամ արշաւանք մը դէպի Թուրքիա եւ Իրան, ուպէսզի Խ. Միութիւնը պատերազմի բռնուի Դաշնակիցներուն հետ:

Գալով Իտալիոյ, Գերմանիա առ ի չգոյէ անոր զինուորական օգնութեան, կը սպասէ կա՛մ տնտեսական աջակցութիւն մը, հակազդելու համար պաշարման, կամ քարոզչական եւ դիւանագիտական գործունէութիւն մը Դաշնակիցներուն դէմ, Միջերկրականի եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ, եւ կամ զինուորական սպառնալիք մը, որ ստիպէ Ֆրանսան զինուոր կեդրոնացնել Ալպեաններու եւ Թունուզի մէջ: Վերջապէս, Հիթլէր պիտի ջանայ համոզել Սթալինը որ լքէ Չինաստանի կառավարութիւնը, ճանչնալով Ճափոնի հաստատած նոր կարգուսարքը: Ճափոն եւ Ռուսիա Չինաստանը բաժնելով իրենց միջեւ, պիտի միանան բրիտանական աշխարհակալութեան դէմ, հետեւաբար Անգլիա պիտի հարկադրուի զինուորական ուժեր կեդրոնացնել Ծայր. Արեւելքի եւ Կեդր. Ասիոյ մէջ:

Անգլ. թերթին կարծիքով, Հիթլէրի այս ռազմախաղը սկսած է արդէն, թէեւ յոյս չկայ որ յաջողի:

*** Նախագահ Րուզվէլթի ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց Եւրոպայի մէջ: Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը ջերմապէս կը գովեն զայն, հաստատելով թէ Մ. Նահանգները մեծ դեր պիտի կատարեն ապագայ խաղաղութեան հաստատման մէջ: Պերլինի թերթերը նախագահին ճառը կը նկատեն ամբողջովին Գերմանիոյ դէմ ուղղուած, թէեւ երբեք չէ յիշուած անոր անունը: Իտալիոյ մէջ թերթերը մեծ տառերով արձանագրեցին նախագահին ճառը, մանաւանդ այն հատուածը որ կը վերաբերի խաղաղութեան վերահաստատման եւ փոքր ազգերու անկախութեան:— Նախագահը ներկայացուց 1940 — 41ի ելմտացոյցը, որուն գումարն է 8.400.000.000 տոլար, առաւել 302.151.360 տոլար՝ ազգ. պաշտպանութեան համար:

*** Վատիկան «Ոսկեղէն գիրք» մը հրատարակեց, որ մանրամասնութիւններ կը պարունակէ խաղաղութեան համար կատարուած ջանքերու մասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

են քրքրելու տղմաթաթախ փլատակները, բայց այս պայմանաժամէն վերջ ամբողջ քաղաքը պիտի պարպուի մնացեալ սակաւաթիւ բնակիչներէն: Որովհետեւ կը վախցուի որ համաճարակ մը ծագի, տակաւին հազարաւոր դիակներ մնացած ըլլալով քարուքանդ տուներուն մէջ: Ետքը, սաստկաշունչ ձմեռը անկարելի կը դարձնէ բնակութիւնը վրաններու տակ: Անշուշտ շաբաթներ, ամիսներ պէտք են, քաղաքին մնացորդները մաքրելու համար, իսկ տարիներ՝ զայն վերաշինելու համար, քանի որ թրքական յամառութիւնը որոշած է հինգերորդ անգամ վերակենդանացնել Երզնկան:

Թղթակիցը յետոյ կը պատմէ թէ ինքն ալ մեկնեցաւ «այս քարացած դժոխքէն», այն միեւնոյն կառախումբով որ զինքը Երզնկա փոխադրած էր սգաւոր ազգականներու հետ: Հազիւ տասը հոգի կրցած են ողջ գտնել հայր, մայր կամ զաւակ: Վերադարձող կառախումբին մէջ կային հարիւր ծանր վիրաւորներ եւ նոյնքան աղատեալներ որոնց մեծ մասը ամբողջ ընտանիքներ ձգած են իրենց տունին աւերակներուն տակ: Պառաւ մը կը մեռնի թղթակցին քով, քիչ անդին մեկ-մինակ երիտասարդ մը կը հիջի: Զինուոր մը եօթը ամսուան երախայ մը գտած ըլլալով աւերակներուն մէջ, անունը դրած է «Սէլամէթ» (փրկուած): «Այսպէս վերջացաւ մղձաւանջս որ տեւած էր հինգ օր հինգ գիշեր»:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ յունուար 4ին նոր ցնցումներ զգացուեցան Երզնկայի հարաւային կողմը, կործանելով տասը գիւղեր:

** Անգլիական կառավարութիւնը հիւանդանոց նաւ մը դրաւ Թուրքիոյ տրամադրութեան տակ, աղէտեալներուն օգնութեան համար:

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒԺԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ դերը, եթէ Ռուսիա արշաւէ...

ԽՄԲ.— Երէկ հաղորդեր էինք «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակցին տեսութիւնը՝ Մօտաւոր Արեւելքի զինուորական կացութեան մասին, քաղելով «Թան»էն: Աչքի առջեւ ունենալով Լոնտոնի մեծ օրաթերթին այդ շահեկան թղթակցութիւնը, ստորեւ կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Պէյրութի բոլոր աղբիւրները գրեթէ առանց բացառութեան համոզուած են որ յառաջիկայ գարնան պատերազմական գործողութիւններ պիտի սկսին Պալքաններու մէջ կամ Կովկասի ճակատին վրայ: Զօրավար Վէկան, որ այժմ Պէյրութ կը գտնուի, իր հրամանին տակ ունի Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր ֆրանսական ուժերը: Զօրավար Ուէյվլ որ ներկայիս հաստատուած է Գահիրէի մէջ, ընդհանուր հրամանատարն է Միջնաբերդ Արեւելքի եւ Ափրիկէի բրիտանական բանակներուն եւ սերտ յարաբերութեան մէջ կը գտնուի Իրաքի եւ Ադէնի օդային հրամանատարութեանց հետ: Բրիտանական զինուորական մարմին մը զօրավար Մէքրէտի հրամանատարութեամբ յարաբերութիւն հաստատած է Ուէյվլի ուժերուն եւ եգիպտական բանակին միջեւ:

Չէզոք երկիրներու դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը հաւատեն որ Ռիպպենթրոփի [illegible] թիւնը Սթալինի հետ կը պարունակէր յօդուած մը որուն համաձայն երբ Գերմանիա ձեռք անցնէ Ռումանիոյ նաւթահանքերը, Ռուսիան ալ, իբրեւ փոխարինութիւն, Գերմանիոյ հաւանութեամբ պիտի ստանայ Իրաքի եւ Իրանի նաւթահանքերը: Այս պարագան կրնայ ցնորական թուիլ, մանաւանդ որ ընդհանուր կարծիքը այն էր թէ Ռուսիա երբեք պիտի թոյլ չտայ որ Գերմանիա Սեւ ծովու ափերուն մօտենայ: Եւ սակայն պէտք չէ մոռնալ որ Ֆոն Փափէն ժամանակին Թուրքիոյ առաջարկած է Մուսուլի (Քէրքիւք) եւ Իրանի նաւթահանքերը, եթէ Թուրքիա ընդունի առնուազն չէզոքութիւն պահել: Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիոյ մէջ կը տիրէ այն համոզումը թէ ռուսական արշաւանք մը դէպի Իրան անհաւանական չէ եւ Թուրքերը պատրաստ են այդ պատահականութիւնը դիմագրաւելու:

Պէտք է նկատի ունենալ որ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեան յարակից արձանագրութիւնը, որ կը վերաբերի Ռուսիոյ եւ Դաշնակիցներուն միջեւ ծագելիք պատերազմին, երբեք չարգիլեր Թուրքիոյ գործակցութիւնը, ինչպէս կ'ենթադրեն ոմանք:

Այդ յաւելուածը խմբագրուած է մասնաւորաբար դիւրացնելու համար Թուրքիոյ յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ եւ ազատ կը ձգէ Թուրքիան իր ընտրութիւնը կատարելու, այսինքն Թուրքիա կրնայ կամ միանալ Դաշնակիցներու, ծայրայեղ պարագային, կամ չէզոք մնալ, առանց դրժելու իր յանձնառութիւնները:

Ականաւոր Թուրքերէ ստացած տեղեկութիւններուս համաձայն, Թուրքիա առանց վարանումի պատերազմի դաշտը պիտի նետուի Ռուսիոյ դէմ, եթէ Մոսկուա փորձէ յարձակիլ Իրանի վրայ կամ թափանցել Պալքաններէն ներս: Նոյնպէս, եթէ Գերմանիա քալէ դէպի հարաւ - արեւելեան Եւրոպա, Թուրքիա միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, արգիլելու համար Գերմանիոյ յառաջխաղացումը դէպի Սեւ ծով: Երկու պարագաներուն մէջ ալ Թուրքիա եւ դաշնակիցները սերտ գործակցութիւն պիտի հաստատեն իրարու հետ:

Թղթակիցը դիտել կուտայ որ Եգիպտոս եւ Պաղեստին չեն կրնար ուղղակի մաս կազմել «Արեւելեան ճակատին»: Եգիպտական բանակը պիտի մնայ երկրին մէջ, իսկ Պաղեստին պէտք պիտի ունենայ բրիտանական յաւելուածական ուժերու, անդորրութիւնը պահպանելու համար: Սուրիան տեղական ուժերուն հետ պիտի ունենայ ֆրանսական պահեստի ուժ մը, ի հարկին ծառայելու համար «Արեւելեան ճակատին», ուր որ ալ ըլլայ ան:

Ի՞նչ դերք պիտի բռնեն Միջագետքը, Իրանն ու Աֆղանիստանը — որոնք Թուրքիոյ հետ միասին ստորագրած են Սաատապատի համաձայնութիւնը — այն պահուն երբ Ռուսիա յարձակում գործէ Իրանի վրայ: Այդ համաձայնութիւնը ոչ յարձակողական, ոչ ալ պաշտպանողական զինակցութիւն մըն է: Անիկա պարզապէս ոչ - յարձակման [illegible] մըն է եւ [illegible] մը պարագային [illegible] դակցին ձեռք առնելիք [illegible] խորհուրդի մասին: Իրաք Անգլիոյ դաշնակիցն ըլլալով, խզած է իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ: Իսկ Իրան, Աֆղանիստան եւ Թուրքիա չէզոքութիւն կը պահեն:

Ռուսական յառաջխաղացում մը սահմանէն ներս մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Իրանի մէջ: Իրազեկ ճամբորդներ կը հաւատեն թէ Թիֆլիսերու անհանգիստ վիճակը կրնայ քաջալերութիւն մը ընծայել Ռուսերուն՝ արշաւելու համար հիւսիս արեւմտեան նահանգները: Բայց տնտեսական պայմաններուն ծանօթ անձեր դիտել կուտան թէ ռուսական արշաւանք մը Իրանի ներսերը իրական վտանգ մը չէ, որովհետեւ հինգ ռուսական զօրաբաժիններէն հազիւ մէկը կրնայ իր նպատակին հասնիլ: Ռուսիա ինչ նպատակներ ալ հետապնդէ Թուրքիոյ վրայ Միջնաբերդ Արեւելքի մէջ, կարելի է ըսել որ իր ձախորդութիւնները Ֆինլանտայի մէջ կրնան մեծապէս ազդել իր ծրագիրներուն վրայ: Իրան փորձեր կը կատարէ այժմ, տնտեսական յարաբերութիւններ հաստատելու համար Ռուսիոյ հետ, մինչեւ գերմանեւռուս համաձայնութենէն առաջ կ'աշխատէր ազատիլ Ռուսիոյ տնտեսական ազդեցութենէն: Իսկ Մոսկուայի կառավարութիւնը դժկամակութիւն կը ցուցնէ:

Աֆղանիստան երեւի վախնալու մեծ պատճառներ չունի: Իրաւ է որ այդ երկիրը Հնդկաստան տանող ճամբուն վրայ կը գտնուի, բայց հաւանական չէ որ Մոսկուա այդքան հեռուները տանի իր արկածախնդրութիւնը, Իրանի ինչպէս նաեւ նաւթահանքերու խնդիրը կարգադրելէ առաջ:

Միջագետքի բանակն ալ իր սահմաններէն դուրս գործելու պէտք պիտի չունենայ: Երկիրը աշխարհագրականօրէն պաշտպանուած է ռուսական ուղղակի յարձակումի մը դէմ եւ Ռուսիա Քէրքիւքի նաւթահանքերուն տիրանալու համար նախ պարտաւորեան պէտք է մտնէ Իրանի բանակները հիւսիս - արեւմուտքէն կամ ապատ անցք պէտք է ունենայ այդ շրջաններուն մէջ: Բայց գործը տակաւին այդ կէտին չհասած — հաւանաբար ռուսական բանակը Իրանի սահմանը անցնելուն պէս— դաշնակից ուժերը կրնան Պարսկէն Միջագետքի օգնութեան հասնիլ, իսկ Թուրքիա կրնայ վտանգել Ռուսիոյ հաղորդակցութեան միջոցները:

Անշուշտ, Ռուսերը Մուսուլի կամ Քէրքիւքի մօտենալէ առաջ կրնան նախ եւ առաջ քալել դէպի Իրանի նաւթահանքերը որոնք կը գտնուին Պարսից ծոցին արեւելեան սահմաններուն վրայ: Այդ նաւթահանքերը շատ մեծ կարեւորութիւն ունին Անգլիոյ համար եւ կարելի չէ զանոնք ձգել հաւանական թշնամիի մը ձեռքը: Եթէ Իրան օգնութիւն չխնդրէ, այն ժամանակ միջազգային օրէնքներուն համապատասխան բանաձեւ մը կարելի է ճարել, որպէսզի Մեծն Բրիտանիա հնարաւորութիւն ունենայ միջոցներ ձեռք առնելու Իրանի հողերուն վրայ, պաշտպանելու համար այդ կենսական հողամասը ռուսական յարձակումի մը դէմ:

Զինուորական մասնագէտներ դիտել կուտան որ Իրանի ճամբով Իրաք [illegible] հանդերձ մեծ դժուարու- [illegible] Կ'ըսուի նաեւ որ [illegible] ժում մը կատարէ դէպի Իրաքեան [illegible]: կա պիտի ըլլայ պարզապէս ռազմագիտական խաղ մը, զբաղեցնելու համար Թրքական եւ դաշնակից ուժերը այն պահուն երբ Պալքանները յարձակման պիտի ենթարկուին:

Թղթակիցը կ'եզրակացնէ թէ ո՛ւր որ ալ տեղի ունենայ արեւելեան պատերազմը, Դաշնակիցները անհունապէս աւելի լաւ դիրքի մը մէջ կը գտնուին քան 1914ին, երբ ձեռնարկեցին Կէլիպօլուի եւ Սելանիկի գործողութեանց: Այն ատեն միայն Եգիպտոսը ունէին իբրեւ խարիսխ պաշարի եւ օդնական զօրքի, ինչպէս եւ զինուորները փոխադրելու համար: Թուրքիա հակառակ ճակատին վրայ կը գտնուէր, եւ Պաղեստինի ու Իրաքի ճամբով կրնար մեծապէս նեղել մեզ, սպառնալով մեր հաղորդակցութեանց: Այսօր դաշնակիցները կրնան գործածել շատ մը խարիսխներ, բաց ի Աղեքսանդրիայէն, Փորթ Սայիտէն եւ Սուէզէն, իսկ այն իրողութիւնը որ Թուրքիան դաշնակից մըն է եւ իր երբեմնի արարական ստացուածքները՝ անմիջապէս դէպի հարաւ՝ կը գտնուին Դաշնակիցներու շրջագծին մէջ, կը նշանակէ թէ ոչ միայն Արեւելքի հետ հաղորդակցութիւնները ապահով են, այլեւ Դաշնակիցներու խարիսխը կրնայ աւելի մօտենալ «արեւելեան ճակատ»ին եւ մենք կրնանք ունենալ աւելի ընդարձակ տարածութիւն մը, պաշարի համար: Վերջապէս, մեր զինակցութիւնը Իրաքի հետ անսահման արժէք ունի, օդնական զօրք եւ ռազմանիւթ ստանալու համար արեւելքէն, եթէ Ռուսիա Իրանի վրայ յարձակի կամ Իտալիա մեզի դէմ դառնայ: Մինչ Եգիպտոսի եւ մայր երկրի օժնական զօրքը պիտի անցնի Պէյրութէն կամ Տարտանէլէն, Աւստրալիայէն եւ Հնդկաստանէն հասած զինուորները կրնան փոխադրուիլ Պարսից ծոցէն, փոխանակ Սուէզի ջրանցքին:

Պասրայի եւ Հալէպի հաղորդակցութիւնները դէպի Թուրքիա աւելի պիտի բարւոքին գարնան, երբ լրացած կ'ըլլայ Պայճի - Մուսուլ գծին վերջին օղակը, մէկ շաբաթ կարճեցնելով Սուէզի ճամբան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Եպիսկոպոսական ժողով

Կիլիկեան Թեմերու եպիսկոպոսական ժողովին է. նստաշրջանը գումարուեցաւ դեկտեմբեր 18—20: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1.— Կազմեց Կիլիկիոյ Թեմական Պատգ. Ժողով, որ կաթողիկոսական ընտրութեան իրաւասու մարմինն է, ճշդելով անոր եկեղեցական եւ աշխարհական անդամներուն թիւը, եւ բաշխելով զանոնք Կիլիկեան հինգ Թեմերու վրայ. Նկատի ունենալով Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայութեան թիւը (120,000) եւ իւրաքանչիւր 5000 հոգիի վրայ մէկ պատգամաւոր նշանակելով:

Եւ աչքի առջեւ ունենալով կաթողիկոսական վերջին քանի մը ընտրութիւնները եւ աւանդութիւնները, որոշեց որ եկեղեց. պատգամաւորները բաղկանան 5 Թեմակալ արքեպիսկոպոսներէ, 5 Աթոռին Միաբաններէն եւ 5 քահանաներէ: Այս հինգ քահանաներուն ընտրութիւնը կատարուի իրենց Թեմերուն եկեղեցական համագումարին կողմէ. իսկ 25 աշխարհական պատգամաւորները՝ իրենց Թեմերուն Գաւառական կամ Թեմական Ժողովներուն կողմէ:

Ընտրելի 5 եկեղեցական եւ 25 աշխարհական պատգամաւորները Կիլիկեան 5 Թեմերուն վրայ բաշխեց հետեւեալ կերպով.—

2 եկեղ. եւ 11 աշխարհական, Հալէպի Թեմէն, 3 եկեղ. 9 աշխարհ. Լիբանանի Թեմէն, 3 աշխարհ. Դամասկոսի Թեմէն, 2 աշխարհ. Կիպրոսի Թեմէն, 5 տասել 25 հաւասար 30:

[illegible] Անտիոքի Սանճաքի մէկ եկեղեցած է իրենց [illegible] մերուն (Լիբանան եւ Հալէպ) [illegible] ռական ժողովներուն:

2.— Որոշեց որ պատգամաւորներու ընտրութիւնները կատարուին եւ ծանուցուին Կաթողիկոսարանին՝ պաշտօնական տեղեկագիրներով մինչեւ յառաջիկայ 1940 փետրուար 14, եւ պատգամաւորական ժողովը գումարուի կաթողիկոսարանին մէջ 1940 մարտ 7ին, հինգշաբթի, կատարելու համար կաթողիկոսական ընտրութիւնը:

3.— Ժողովը որոշեց եւ ճշդեց կաթողիկոսական ընտրութեան եղանակը եւ յարակից պայմանները, որոնք պիտի հաղորդուին Կիլիկեան Առաջնորդարաններուն, ընտրական միւս հրահանգներուն հետ:

4.— Այս առթիւ, ժողովը գրաղեցաւ նաեւ Հալէպի եւ Լիբանանի Թեմերէն ղրկուած գրութիւններով:

5.— Նոյնպէս, ժողովը նկատի առնելով Լաթաքիա - Քէսապի շրջանակին — Սանճաքի կամ Անտիոքի Թեմին ժողովուրդին զաղթելուն հետեւանքով — ներկայ առկախ եւ անհոգիւ մնացած ըլլալու պարագան, որոշեց այդ շրջանակը կցել, առժամապէս, Հալէպի Թեմին:

6.— 1931ի նախորդ Պատգամաւորական Ժողովէն ընտրուած եւ բարեկարգական, իրաւա - դատական, ամուսնական եւ այլ խնդիրներու յատուկ կանոնագիրներ պատրաստելու պաշտօն ստանձնող յանձնախումբը, իր 1939 դեկտեմբեր 16 թուակիր տեղեկագրով, կաթողիկոսարանիս բերած ըլլալով իր 5 կանոնական ուսումնասիրութիւնը, ժողովը որոշեց կաթողիկոսական ընտրութենէն վերջը գումարելի պատգամաւորական ժողովին նկատառութեան յանձնել զանոնք:

Հայ զինուորներուն համար

Ստացած ենք հետեւեալ գումարները, հայ զինուորներու օգնութեան համար.—

Փարիզէն Տաճատ Թաղիկեան 100 ֆրանք:

Պուրճ պու Արէրիճէն (Ալժերիա), 645 ֆրանք: (Տես նամակը):

Տէսինէն Տիկին Հայվերեան 50 ֆրանք:

Սէնթ Օպանէն Յակոբ Զավուշեան 50 ֆրանք:

26 Դեկտ[illegible] հանգանակուած 110

Պ. Պ. Միհրան Օվիկեան [illegible] Գոհարեանի նորածիններուն մկրտութեան առթիւ ուզեցինք մեր ուրախութեանց մասնակից ընել նաեւ քանի մը հայ զինուորներ եւ հանգանակութեան ձեռնարկելով ձեր հասցէին կը ղրկենք 645 ֆրանք: Ասկէ զատ Տիկին Արմինէ Գալստեան կը ստանձնէ կնքամայրութիւնը այն զինուորին որ «Յառաջ»ի միջոցաւ կը խնդրէր զինքը ներկայացնել Ալժերիոյ կնքամայրին: Եթէ տեղաւորուած է, հաճեցէք ուրիշ անտէր զինուորի մը հասցէն հաղորդել Պ. Ներսէս Գալստեանի, Սէտէֆ, Ալժերիա:— Վ. Գրիգորեան

Ահաւասիկ հանգանակութեան մասնակցողներու ցանկը.— Ներսէս Գալստեան 100 ֆրանք, Արիս Գոհարեան 75, Տիկին Անի Գոհարեան 20, Մարք Գոհարեան 25, Անայիս Գոհարեան 25, Վահրամ Գրիգորեան 50, Ալիս Գրիգորեան 20, Յովակիմ Գրիգորեան 10, Սարգիս Օմանեան 50, Վարդուհի Օմանեան 20, Պետրոս Աճէմեան 50, Հնազանդ Աճեմեան 20, Ստեփան Աճեմեան 50, Վարդուհի Աճեմեան 20, Օննիկ Աճէմեան 10, Զարուհի Աճեմեան 10, Ժիրայր Աճեմեան 5, Լեւոն Օվիկեան 20, Մատլեն Օվիկեան 5, Ոմն 5, Սարգիս Ղազարոսեան 20, Սիրանոյշ Ղազարոսեան 10, Արմենակ Պետրոս Աճեմեան 10, Մարտիկ Աճեմեան 5, Եդուարդ Աճեմեան 5, Թագուհի Աճեմեան 5, գումար 645 ֆր.:

ԼԷ ՎԱՆՍ (Արտէշ).— Սիրելի «Յառաջ», մեր փոքր գաղութն ալ չքաշուեցաւ հայ զինուորներուն իբր նոր տարուան նուէր իր բաժինը բերելու համար, խումբ մը տիկիններ հանգանակութեան ձեռնարկեցին եւ ձեզի կը ղրկեն հինգ գումարը: Զինչին կ'ըսենք, որովհետեւ մեր քաղաքին մէջ անգործութիւն կը տիրէ եւ կը յուսանք թէ մեր պզտիկ նուէրը աւելի յարգի պիտի ըլլայ, դժուարին պայմաններու մէջ հաւաքուած ըլլալով:— Տիկին Ոսկի Մինասեան

Մասնակցողներու ցանկը.— Տիկին Ռ. Պետրոսեան 25 ֆրանք, Զ. Կոմիկեան, Մ. Չէննէեան, Զ. Պապազեան, Մ. Գույումճեան, Ե. Միրիճանեան 10ական, Մ. Չէննէեան, Ա. Մարգարեան, Հ. Մարգարեան, Մ. Գասպեան, Մ. Նաճարեան 5ական, Մ. Եանկալըզեան 2, Հ. Հաճիգրիգորեան 2, Տիկին Ս. Տէրէճեան 10, Գումար 114 ֆրանք:

ԽՄԲ.— Ստացած ենք 110 ֆրանք.— Նամակագիրը կ'աւելցնէ թէ կ'ուզէր աւելին ղրկել, «բայց չկրցայ, որովհետեւ ինը զաւակ ունիմ»:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Սիրելի «Յառաջ» իմ գիտցած հայերէնս քեզի կը պա[...] տեմ: Ես որ միշտ «Յառաջ» կը կա[...] դամ, գիտեմ թէ որքան դժուար քեզմէ բաժնուիլը, հապա այն հ[...] զինուորնե՞րը որ սիրահար էին քեզ[...] ինչպէ՞ս պիտի կրնան դիմանալ [...] կարօտին: Գիտեմ որ դուն ամէն տ[...] կ'երթաս, ամէնուն ալ փափաքին գ[...] հացում կուտաս: Բայց եւ այնպէս մեզի ալ պարտականութիւն մը կ'իյ[...] նայ: Ուրեմն նոր տարուան առթի[...] զինուորական խաղալիկ գնելու, դանձա[...] [illegible], որպէսզի Սեդրաքեան:

Գեղեցիկ մուշտակները կը փոխուին եւ կ'արդիացուին

NICOLASի մօտ

վերարկուներ, կառնիթիւրներ եւ ազուէսներ անմրցելի գիներով

5, Rue Bourdaloue. Paris (9)

17 Rue Dameame Paris (13) Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Le Gerant : H. STEPHAN

Գիրքը խմբագրուած է մեծ զգուշապահութեամբ եւ իւրաքանչիւր հատոր թուագրուած է, որպէսզի կասկածելի ձեռքերու մէջ չանցնի: Բաշխումը շատ սահմանափակ պիտի ըլլայ: Տպագրիչները երդում ըրած էին որ եւ է բան չյայտնել պարունակութեան մասին: Հատորը կը բաղկանայ 37 էջերէ, եւ կը պարզէ 1938 դեկտեմբեր 1էն 1939 դեկտեմբեր 15 պատահած դէպքերը, համապատասխան վաւերագիրներով:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Դիմադրութիւնը չէ խորտակուած

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հեռագրեն թէ ռուսական օդանաւեր յունուար 4ին երկու անգամ ռմբակոծեցին հարաւային նաւահանգիստը՝ Հանկօ, զոր կը պահանջէին իբրեւ նաւակայան: Օդանաւերը նետեցին 40 — 50 հրձիգ ռումբեր, բայց չկրցան մեծ վնաս պատճառել:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ֆինլանտական զօրքը ռուսական սահմանը անցած է չորս կէտերու վրայ, Սառուցեալ ծովէն մինչեւ Լատոկայի լիճը: Կռիւները կը շարունակուին Սուոմուսալմէի ճակատին վրայ, ուր Ֆինները մեծ յաղթանակ մը շահեցան անցեալ շաբթու: Ռուսական բոլոր հակայարձակումները ետ մղուած են: Կարեւոր փոփոխութիւն չկայ Լատոկայի շրջանին մէջ: Երեք - չորս օրէ ի վեր անընդհատ ձիւն կը տեղայ, խափանելով զինուորական գործողութիւնները: Ֆինները պաշար կը փոխադրեն բալխիրներով: Ռուսական օդանաւերը չեն կրնար գործել ձիւն տեղացած ատեն:

Երկու կողմերն ալ ըմբոստութիւններ կը ծանուցանեն, փոխադարձաբար: Ռուսական թռուցիկները ապստամբութեան կը հրաւիրեն ֆին ժողովուրդը, ազդարարելով.— «Ժամանակը եկած է վերջ տալու ձեր ազգի տառապանքին, եկած է ժամանակը սրբելու կիներու եւ մանուկներու արցունքը, վերջ տալու դրուժաններու, գողերու եւ աւազակներու բռնակալութեան»: Իսկ ֆինլանտական յայտարարութիւն մը կ'ըսէ, խօսքը ուղղելով կարմիր զինուորներուն.

— «Ընկերներ, ձեզմէ անոնք որ գերի բռնուեցան, կը պատմեն ձեր տաժանելի կեանքը: Ինչո՞ւ կառչեր էք համայնավարական կարգուսարքին: Ինչո՞ւ կը գործադրէք անոր զինուորական ծիծաղելի հրամանները: Եկէք մեզի, բան չէք կորսնցներ, անկցի՛ պատերազմը»:

Բայց եւ այնպէս, ֆին սպաներ ալ կը հաստատեն թէ կարմիր զինուորները դիւրաւ անձնատուր չեն ըլլար:— Ռուսական ընդհ. յարձակողականը չէ սկսած տակաւին:

*** Մ. Նահանգներու ծերակոյտը որոշեց փութացնել Ֆինլանտայի համար սահմանուած օգնութիւնը: Կը խորհուի 50 միլիոնէն մինչեւ 125 միլիոն տոլար փոխ տալ: Միեւնոյն ատեն միջոցներ ձեռք առնուած են, 44 ռազմական օդանաւեր ղրկելու համար: Զրոյցի մը համաձայն, ի հարկին մինչեւ 400 օդանաւ եւ օդաչու պիտի ղրկուին:

Միւս կողմէ Խ. Միութիւնը կը ճնշէ Գերմանիոյ վրայ, որպէսզի օգնութեան հասնի: Հիթլէր խորհրդակցութիւններ կը կատարէ այս մասին: Իրազեկներ կը հաւատեն թէ Գերմանիա մասնագէտներ պիտի ղրկէ Ռուսաստան, կարգի գնելու համար այդ երկրին տնտեսական եւ ճարտարագործական կեանքը:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը, Տէ Վալէրա, մասնաւոր լիազօրութիւններ պահանջեց, արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու համար պատերազմի ընթացքին: Այս առթիւ մասնաւորապէս շեշտեց Հանրապետական բանակին օրինազանցութիւնները — անարեկումներ եւ ուրիշ խառնակութիւններ Իրլանտայի թէ Անգլիոյ մէջ:

Պ. Սարգիս Քիպարեան եւ դուստրը՝ Զուարթ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հայկ Արամ Քիպարեան եւ զաւակներ՝ Արաքս եւ Շուշան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Քիպարեան եւ դուստրը՝ Սիրանոյշ, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Սեւյոնքեան եւ զաւակներ՝ Գրիգոր, մէթր Շաւարշ, Շահան, Արայ, Աղաւնի (Գահիրէ), Այրի Տիկին Հայկանոյշ Նիկոլեան եւ զաւակը՝ Կարապետ, Տ. Մանուկ Քիպարեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Արամ Գարակէօզեան եւ զաւակներ (Ֆիլատէլֆիա), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւրիկեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քէրէսթէճեան եւ զաւակը՝ (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գազանճեան եւ զաւակը, (Պլիտա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վարդանեան եւ զաւակներ, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Հայթայեան (Պոլիս), Տ. Մկրտիչ Գազանճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Հաննիկեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Դերձակեան եւ զաւակներ, Տէր եւ Տիկին Խորէն Դերձակեան եւ զաւակներ (Փարիզ), Այրի Տիկին Աղաւնի Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Գազանճեան (Պլիտա), ինչպէս նաեւ Խոցեան, Տէօվլէթեան, Գարիկեան, Քէփէլեան, Խաչեան, Վելէտեան եւ Հիւսեան ընտանիքները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն վախճանումը՝

Բարձրաշնորհ

ՏԷՐ ՎՌՄՇ ՊՈՒՇ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ

(Ի ՏԱՆԷՆ ԱՐՋՈՒԿԵՆՑ)

Հոգեւոր հովիւ Հայոց Փարիզի եւ Պելճիքայի, իրենց սիրելի եղբօր, հօր, մեծ հօր, աներհօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին որ հանգեաւ ի Տէր 85 տարեկանին, 3 Յունուար 1940ի առաւօտ ժամը 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի 7 յունուար կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, 15, Rue Jean - Goujon:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով՝ կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԹՐԵՒԵՒԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 7 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Anné No. 4240 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԵՔԻ ԽՕՍՔ

ՖԻՐՈՒԶԵԱՆ ԹՌՉՈՒՆԻՆ ԿԱՅԾԸ

[illegible]

ԱՐԽԻՒՄԱՆ ԺԱՄԱՍ

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

[illegible]

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ՕՖԻՍՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱՑՄԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ԲԱՂՁԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

[illegible]

150.000 [illegible]

(Մնացեալը յաջորդով)

TRIBUNE FRANCO-ARMÉNIENNE

MESSAGE de NOEL

Fils de l'antique Haïastan, au seuil de cette année nouvelle, c'est avec émotion que je vous adresse mon affectueux salut — à tous : à ceux qui, bravant la rigueur du destin, sont demeurés sur la terre ancestrale, comme à ceux que l'exil a dispersés par le monde; mais qu'il me soit permis de réserver une amitié plus fraternelle encore à ceux qui, venus s'asseoir au foyer de la France, leur seconde patrie, renouent l'héroïque tradition de leurs aïeux et combattent sous nos étendards, soldats de l'éternelle Croisade, comme au temps de Léon V de Lusinian !

Pour lui donner son sens profond j'ai voulu que ce message vous parvint le jour même où vous célébrez la naissance divine de Celui qui vint sur la terre pour apporter aux hommes de bonne volonté l'Espoir et le Salut...

Arméniens, vous connaissez mes sentiments et savez que je m'évertue à les manifester par mes actes : si j'ai eu la joie de vous rendre quelques services, les émouvants témoignages de votre gratitude nous ont permis de nous rapprocher davantage, rendant plus ardente encore ma volonté de soutenir votre cause qui est celle de la Justice et de la Civilisation.

Si dévoué qu'ils puissent être, des efforts isolés ne sauraient avoir la puissance nécessaire à la réalisation des buts que je veux atteindre avec vous : obtenir de notre gouvernement,, pour les Arméniens résidant sur notre sol, un statut digne de la France, faire connaître et rayonner votre antique culture, rendre enfin, votre peuple à ses glorieux destins. Aussi ai-je pris l'initiative de fonder le « **COMITE FRANCO-ARMENIEN** » qui constituera un indispensable trait-d'union et sera l'efficace instrument de notre amitié séculaire.

Pour présider à notre action, un homme s'imposait : M. Louis **Marin,** député de Lorraine et ancien ministre, qui, depuis bientôt un demi siècle (depuis les massacres de 1895 !) a manifesté tant de fois son généreux dévouement à la cause arménienne et qui, répondant à mon appel, a bien voulu nous apporter le prestige de son nom et l'autorité de sa personne.

Autour de lui, notre Comité a réuni d'éminents Français, parmi lesquels je tiens à nommer : les généraux **Brécart, Dufieux** et **Niessel,** anciens membres du Conseil supérieur de la Guerre, **Andréa, Brémont**, **Chardigny, Chevalier, Clément-Grancourt;** l'Amiral **Mornet;** S. E. le Cardinal **Baudrillart,** de l'Académie Française; le Premier Président **Lescouve** et Maître **Wateau** membres du Conseil de l'Ordre de la Légion d'Honneur; MM. Abel **Bonnard,** Henry **Bordeaux** et Georges **Goyau,** de l'Académie Française; M. Georges **Picot,** Ambassadeur de France; les Sénateurs **Gautherot,** Justin **Godart**, ancien ministre, Henry **Hayes**, maire de Versailles, **Lemery,** ancien Garde-des-Sceaux, Jean **Philip;** M. Henri **Guernut,** ancien Ministre; les Députés Bertrand d'**Aramon,** Lucien **Hussel**, Marius **Moutet,** ancien Ministre,Gaston **Riou;** les écrivains **Charles-Brun, Delebecque**, Maurice **Heim, P. Mabille**, R.-P. **Mariès,** Comtesse de **Masclary**, Camille **Mauclair,** Pierre **Mille**, Gabriel **Mourey...**

Un tel patronage, réuni en dehors de toute préoccupation politique, montre quelles amitiés ferventes a su mériter votre peuple héroïque et martyr, dont la civilisation millénaire est sœur de la nôtre. Il est garant de l'œuvre généreuse et constructive que nous allons entreprendre et que nous saurons réaliser.

Très prochainement, nous publierons ici-même la liste des membres du « **COMITÉ FRANCO-ARMENIIEN** » ainsi que son programme et ses statuts. Je compte, en effet, recourir fréquemment à la tribune que l'« **HARATCH** » veut bien mettre amicalement à ma disposition et vous tenir au courant de nos travaux. Au demeurant, notre activité s'est déjà manifestée et, seules, des raisons d'opportunité m'obligent à différer de vous entretenir d'une importante démarche auprès des pouvoirs publics...

Je veux terminer ce message par un cri d'espérance et de foi dans les destins de l'Arménie : son histoire n'est-elle pas une perpétuelle résurrection et ne sommes-nous pas en guerre pour rendre leur indépendance aux peuples opprimés ?

Redisons, comme une prophétie, les vers de votre poête, BECHIKTACHELIAN : « **Que des cendres de nos antiques héros naissent des héritiers dignes d'eux, pour donner à notre peuple une vie nouvelle !** » Ces braves, ils sont présents sous les drapeaux de France et l'heure de la justice sonnera à l'horloge de Dieu.

André FAILLET

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ԺԱՄԱՍ

Ռուսերը նորէն պարտուեցան

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ եռ առնուած է Սալլա քաղաքը, [illegible]

[illegible]

1939 ՕԳՈՍՏՈՍ

Դուրսը աղուոր երկինք: Օդին մէջ այսօր արեւը անուշ լոյս մըն է ու պատուհանս լայնօրէն կը բանամ: Շատ ազատութեան պէտք ունիմ: Մանաւանդ այսօր, կապոյտով, արեւով ու ծովերով լեցուն ազատութիւն մը կը փնտռեմ:

Դուրսի ազատութիւնը ազատութիւն է: Շատ ազատութիւն կայ երկինքին խորերը, բայց չեմ գիտեր, ինչո՞ւ համար չեմ կրնար մօտենալ անոր: Ինչ որ կ'ընեմ, չեմ կրնար այսօր անոր հրաշքին դպիլ, ու մարմինս կը թուլնայ: Սենեակիս պատերը պարիսպներու պէս կ'երեւան: Ես այսօր բանտարկեալ մըն եմ:

Պատերազմի մը սպառնալիքը...

Այս երկու բառերը նոր աշխարհ մը, աղեղի ձեւով աշխարհ մը կը [illegible]: Լարուած աղեղ մըն է իմ սրտիս աշխարհը: Սարսուռ մը կը քալէ իմ մարմինիս անդունդին մէջ:

Մա՞հը:

Տխեղ մը կուգայ շրթներուս վրայ: Մահը ի՞նչ է: Դարերէ ի վեր ան չէ փոխուած: Մահը մեզի հետ կ'ապրի: Մահուան ձեւերը, անոր ձեւերը միայն դիս կ'ուտեն: Մահը երբ պատերազմի ձեւին տակ զրահաւորուած կուգայ...

Անշուշտ ամէն անոնց համար որ ինծի նման պզտիկ ազգի մը զաւակներն են, այսպիսի մահը կ'երեւայ մասնաւոր զրահաւորումով, որովհետեւ զոհերը մեզմէ պզտիկներն են: Ու երբ ականջ կը կախեմ դուրսէն եկող ձայներուն, աչքերս կը լեցուին մշուշներով, ու երկինքը չեմ տեսներ: Այնքան գեղեցիկ իր արեւով, երկինքը չերեւար աչքերուս: Աչքերս կը գոցեմ, գլուխս պատուհանին բազրիքին կը ծռեմ ու կ'ըսեմ,— «Տրտմութեան զաւակ»: Ինչո՞ւ համար: Ոչ, ոչ: Ու տրտմութիւն մը, թախիծ մը, ցաւ մը կ'ըսեմ, ճառագայթով մը կը ծնի: Ու լոյս մը կ'անցնի աչքերս գոցող ստուերներուն մէջէն, ու կը խնդամ: Ուժերս հաւաքած եմ:

Ես պզտիկ ազգի մը զաւակն եմ, բայց իմ ցեղիս արեւներուն զաղտնիքը ունիմ:

×

Ժամացոյցը կը հնչէ: Կարծես ուրիշ մըն ալ անոր պատասխանելու համար՝ կը հնչէ սուր, աւելի արագ ու որոշ: Հարցում մը կուգայ ներսէս ու կ'ըսեմ, «ինչո՞ւ կը հնչեն»: Ու առանց պատասխանելու, «բան փոխուած չէ ոչ ձայնին, ոչ եղանակին եւ ոչ ալ ընթացքին մէջ: Մարդկութիւնը իրար անցեր, իրար ուտելու վրայ կը խորհի, խելօքիկ ու անայլայլ, պահած իր փառաւոր ընթացքը, ժամանակը կը քալէ:

Երբ ժամացոյցը կը հնչէ, ինծի անանկ կուգայ որ բան մը կ'ըսէ աշխարհիս: Մտիկ ըրեր ես կամ չես ըրեր, ան իր սովորական բառութեամբը, կ'ըսէ, առանց պահելու ինչ որ պիտի ըսէ ու կը լռէ: Ես հլութեամբ ու անկեղծօրէն ժամացոյցը մտիկ կ'ընեմ: Բայց ի՞նչ կ'ըլլայ, երբ անդին, միլիոնաւոր մարդիկ, ականջ անգամ կախած չունին՝ թէ ինչո՞ւ կը հնչէ ժամացոյցը, ու ինչո՞ւ համար յստակ յստակ իր ձայնը կը տարածուի օդին մէջ:

Կրկին պատուհանէն դուրս կը նայիմ: Երկինքին մէջ արեւը հեռացեր է: Որչափ շուտ կը քալէ ժամանակը:

×

Գետափը նստայ: Ատենէ մը ի վեր կը նայիմ ու չեմ նայիր: Ուժով չարժում մը ըրի: Չեմ գիտեր նստած տեղս որչափ յոգներ էի: Վերադարձիս, կ'ըսեմ «պատերազմը ինծի պէսներուն շալակը կ'եղէ»:

×

Տարօրինակ վայրկեաններ, կ'ըսեմ ու կը կրկնեմ: Պզտիկ, չնչին ուրախութիւն մը ճառագայթում մըն է: Այս ուրախութիւնը լոյսեր ունի ու կը ճառագայթէ, կը ճառագայթէ: Սրտիդ մէջ շատ մը քնացած զգացումներ լոյս կ'առնեն ու կը տեսնես: Անոնք այն զգացումներն են որոնք միշտ կը սպասեն:

×

Պատերազմի տագնապը կը շատնայ: Տեղ մը չեմ կրնար հանգիստ մնալ: Պէտք է մէկ տեղէն միւսը երթամ: Պէտք է քալել: Կը քալեմ: Փողոցին մէջ: Անցորդներուն կը նայիմ: Ես երբեք այսքան թախանձագին նայած չունէի ինծի հանդիպողներուն: Երեսներուն վրայ կ'ուզեմ բան մը կարդալ: Ամէն աչքի մէջ դողացող լոյս մը կայ: Խորունկը գտնուող լոյսերը երեւը ելած են ու աչքերդ կը վառին անտես անդունդի մը վրայ:

Զարմանալի բան, կարծես քալողը ես չեմ: Կը քալեմ ու չեմ քալեր: Ամէն անծանօթ դէմք ծանօթ արտայայտութիւն մը ունի, բայց ան ինծմէ կը խուսափի ու չեմ կրնար անունը տալ, որովհետեւ, տրտմութիւնը երբ ճառագայթներու կը կապուի, հեռաւորութիւն մը կը չինէ, ու նայուածքս անծանօթին մէջ կը մնայ:

Պարտէզ մը: Կը նստիմ: Անտես ձեռք մը կարծես օդին մէջէն, ճառագայթի նմանող ստուերներու քօղ մը փռած է ծառերուն վրայ: Առենօք այս նստարանին վրայ, ծփածանի վրայ կը բացուէին աչքերս, ու իմ մտածումս ես արեւով կը չինէի:

Հիմա՞կ...

Պատրանքի մը անուշութեան համար բառ չեմ փնտռեր, ու լրագրիս մէջ պատկերի մը կը նայիմ: Գիւղանկար մը: Աչքերս պահ մը անոր վրայ կը մնան, ու «խաղաղութիւնը, կ'ըսեմ, միայն թուղթերու վրայ խաղաղութիւն է»: Իրաւ որ այս գիւղանկարը կարծես պատկերն է խաղաղութեան:

Աչքերս թուղթին վրայ կը մնան:

×

Վեր կը նայիս երկինքին՝ վերջալոյսը երբ անսովոր գեղեցկութիւն մը ունի: Ինքնաբերաբար վեր կը նայիս, երկինքին խորհուրդը քեզ իրեն կը քաշէ: Ներդ յոգնութիւն մը կը թեթեւնայ լոյսերու կրակին մէջ: Վեր կը նայիս, որովհետեւ կը ծաղկի քու ներսէդ եկող երազներուն վայելքը:

Մարդը նոր երազներու պէտք ունի:

Ես վեր կը նայիմ ասանկ պահերու, ու չես գիտեր, ինչպէ՞ս շրթներս կը բացուին, երբ տարածութիւնը իր պայծառութիւնը տուած արդէն, ու կը հանդչի մաքրութեան աւազանի մը մէջ:

Հովերը իրենց գինովութեան պէտք ունին: Մարդը անով միայն մարդ է, որովհետեւ, դէպ ի ազատութիւն խոյանքովը կրնայ գտնել ու տեսնել զոնէ իր սրտին ամէնէն խորունկ թրթռումները ու այն վայրկեանները՝ որոնք միայն սրտերուն համար կուգան ու կ'անցնին:

Վեր նայելով կը զգաս որ բանտարկեալ մըն ես քաղաքներուն մէջ, ուր մարդիկ կ'ապրին ու չեն ապրիր:

×

Թուղթերը բան չտուին մարդուն իրենց գաղտնիքէն: Թուղթերը մնացին թուղթ: Աստուած մը թուղթին վրայ թուղթ է: Գիրքեր կան գրասեղանիս վրայ: Անոնց կը նայիմ: Լա՞մ թէ խնդա՞մ: Երկուքն ալ միեւնոյն բաներն են:

Թնդանօթը օդին մէջն է:

Գիրք մը կ'առնեմ ու մէկիկ մէկիկ երբ թերթերը կը դարձնեմ, թուղթերը ճեփ ճերմակ կը տեսնեմ: Թուղթերուն գաղտնի՞քդ...

☘

Օտարական...

Կոխներուն ու պատերազմին սարսափը բառերուն կուտայ գոյներու սաստկութիւն: Օտարական բառը իր ծայրագոյն սաստկութիւնը առած է, այնպէս որ պատերազմին ու կոխներուն մէջէն կուգայ անոր ձայնը: Ի՞նչ պիտի ըլլայ կեանքը, օր մը երբ բառերը, իրենց ընտանի կախարդանքին տեղ, մահատիպ բան մը թողուն մեր վրայ: Ո՞ւր ապրելու է, որպէսզի բառերու հալածանքէն ազատինք:

— Օտարական:

Աչքերուս մէջ ճառագայթ մը կը մարի, ամէնէն գինովցնողը, ամէնէն մաքուրը ու հրաշալին լոյսերուն:

Լոյս մը կը մարի, ու աչքերս իրենց խորութիւնը կը կորսնցնեն:

— Օտարական:

Զօրս դիս կը նայիմ: Լռութիւն: Դող մը անցաւ մարմնիս վրայէն: Ո՞վ էր այս բառը արտասանողը: Այս բառը բան մը կը փլցնէ մարդուն մէջ:

Օտարական:

Մինակ եմ: Ու ձայնը կրկին կ'արձագանգէ մէկը սաստածի պէս: Ու սրտիս խորը ձայնը կ'երկարի, լարուած աղեղի նման կը ծակէ, ու նայուածքէ մը աւելի սուր, սրտերուն կը հասնի անոր կրակը:

— Օտարական:

Մահը կ'անցնի: Նայած ատենս վար կ'իջնեն աչքերուս կոպերը: Մէկը կարծես կ'ըսէ, «ինչո՞ւ կը նայիս»:

Ու սենեակէս դուրս ելլել կ'ուզեմ: Կ'ուզեմ փողոցէ փողոց վազել, մինչեւ որ ոտքերս քարերու պէս ծանրանան:

— Օտարական:

Սենեակիս պատերը կը սեղմուին, կը նեղնան: Կոտր մը ազատութիւն: Աչքերուս խորը գոյնի մը այցելութիւնը կրնայ թերեւս փոխել դիս: Մինակ եմ:

Դուրս կ'ելլեմ: Քաղաքին մէջ լոյսերը իրարու սիրտ կ'արփինեն: Սրճարանին մէջ ծանօթներու քով կը նստիմ: Ինծի այնպէս կը թուի որ անծանօթ տեղէ մը կուգայ իրենց ձայնը: Ձայներուն մէջ յուսահատութիւն մը կայ: Այս յուսահատութիւնը, մարդը կամ Աստուածի կը փոխէ, կամ անասունէն ալ վար, խամաճիկ մը կը չինէ:

— Օտարական:

Զօրս դիս այս բառը կ'արտասանեն: Նկարները, լուռ մնջիկ պատերուն վրայ կեցած, բաց են իրենց աչքերը: Աչքերուս ամէն նկար շատ փայլուն կ'երեւար: Անոնք լոյս մը կուտային, ու երբ վար կը նայէի, իրենց աչքերը արեւներով կը մեծնային: Երբ կրկին նկարներուն նայեցայ, չկրցայ հասկնալ թէ ի՞նչպէս կը ծնէր սրտիս մէջ Աստուածի մը աչքը:

Այս նկարնե՞րը...

Սիրտս որ տրտում տխուր էր, խորունկէն եկող սարսուռի մը հանդիպած է: Սիրտս լուսաւոր սարսուռի մը կը դպի, ու յանկարծ կը լուսաւորուին բոլոր մթութիւնները ու կ'ըսեմ,— «Մարդուն մէջ պակաս բան մը կայ: Մարդը դեռ կատարեալ արարած մը չէ»:

Այս նկարները...

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ԾԱՂԿԱՆԿԱՐ

Խնդալու եւ լալու մասին

Կը գրուի ու կը խօսուի նոր տարօրինակութեան մը մասին: Լուրը Ամերիկայէն չէ, բացառաբար: Իտալիայէն: Աղրիականի եզերքը գտնուող Պոլոնիա քաղաքին մէկ հիւանդանոցին մէջ, խումբ մը բժիշկներ (Աստուած շնորհք տայ իրենց) կը դարմանեն քսանամեայ իտալացի երիտասարդ մը, Լէոնարտո Քավիլի:

Հիւանդութի՞ւնը Լէոնարտո Քավիլիի.— «Զգայնութեանց հակասութիւն»: Հին բժշկական լեզուով.— Լալուս խնդում ալ լամ խնդում ա լալուս:

Այո, սիներ Լէոնարտո Քավիլին լալու տեղ կը խնդայ ու խնդալու տեղ կուլայ: Երբ տխուր պատմութիւն մը կարդայ՝ կը խնդայ ու երբ զուարթ պատմութիւն մը կարդայ՝ կը սկսի լալ, աղի արցունքներ թափելով: Բժիշկները իրեն տուեր են Պոքաչիոյի «Տասնօրեակ»ը ու Լէոնարտոն խոսում է ըրեր գիրքը, իր արցունքներով: Տուեր են իրեն Երեմիա մարգարէին ողբերը ու Լէոնարտոն կուշտ ու կուռ խնդացեր է, ընթերցման ընթացքին:

Լէոնարտոն երկու օր անդադար լացեր է, երբ աւարտական քննութիւններէն վերջը ստացեր է չրջանաւարտի վկայական եւ մրցանակ:

Երջանի՛կ Լէոնարտո Քավիլի: Ի զուր կ'աշխատին հասարակ մարդու մը վերածել զինքը:

Չէ՞ որ կեանքի մէջ շատ աւելի են ողբի օրերը քան ուրախութեան օրերը: Ուրեմն Լէոնարտո կեանքի մէջ շատ պիտի խնդայ ու քիչ պիտի լայ:

Պիտի կրնայ իրաւամբ ըսել.

— «Լացս ծիծաղ եմ արել»:

Եւ կամ.

— Ծիծաղս լաց եմ արել:

Աւելի, սակայն, իր լացը ծիծաղ պիտի ընէ ու պիտի խնդա՛յ, պիտի խնդայ, երբ ակռան ցաւի, երբ ակռան քաշել տայ, երբ փորը ցաւի, երբ պարտապահանջ մը իրեն ներկայանայ, երբ ղօղանջը մեռնի, երբ փոքր ազգերու պատմութիւնը կարդայ:

Այնքան առիթներ պիտի ունենայ խնդալու:

Եւ շատ ճիշդ պիտի ընէ:

Պիտի լայ երբ հարստանայ, երբ կարգուի, երբ զաւակ ունենայ, երբ ԼՈԹԸՐԻն շահի: Ասոնք բաներ են որ կամ բնաւ չեն պատահիր եւ կամ մէկ անգամ կը պատահին կեանքի մէջ: Որով Լէոնարտոն միշտ պիտի խնդայ:

Եւ շատ լաւ պիտի ընէ:

Արդէն յուզիչ բաներէն շատերը ծիծաղելի են ու ծիծաղելի բաներէն շատերը յուզիչ:

Ու մարդիկ յիմար են որ ողբերգութիւն կարդալով կուլան եւ կատակերգութիւն կարդալով կը խնդան:

Բնաւ չեմ մոռնար, պատանի եղած ատենս օր մը, թատրոն էի գացած, տեսնելու եղերախաղ մը, զոր կը ներկայացնէր մեր ամէնէն համբաւաւոր դերասանուհին: Վերնայարկին առաջին չարքին վրայ էի, թեւերս տարածած յենարանին, կը դիտէի: Քովս ծերունի մը կար որ խիստ յուզուած էր: Թատերախաղին վերջին արարին դերասանուհին ինքն իրմէ ելած էր, կէս էրիկմարդու ու կէս կնիկմարդու չարժումներ կ'ընէր, ձեռքերը գլուխէն վեր կը հանէր, մազերը փետտելու ձեւեր կ'ընէր, կը պոռպռար, կը հեծկլտար: Յանկարծ խնդուքէ մը բռնուեցայ: Ելեկտրականացած վերնայարկը դայթակղեցաւ: Քովս նստող ծերունին բարկացաւ ու ըսաւ.

— Մարդ փրկիչը կողոպտած ըլլալու է, ասանկ տեսարանի մը առջեւ խնդալու համար:

Ես չարունակեցի, կամայ ակամայ խնդուքս: Ու երբ պատահարը ամբողջութեամբ պատմեցի ընկերներուս, ամէնքն ալ առանց բացառութեան խնդացին:

Ես թատրոնին մէջ խնդացի չարտասուելու համար: Ու սովորութիւն եղաւ ինծի խնդալ արտասուելու փոխարէն: Կը խնդամ լացս յայտնելու համար:

Մարդիկ չեն հասկնար եղեր:

Անոր համար ալ կը խնդամ:

Ու կը խնդամ Լէոնարտո Քավիլիի յայտնութեան համար:

Եթէ Իտալիոյ մէջ ըլլայի՝ անոր քովը պիտի երթայի, որպէսզի միասին խնդանք սա պահուս այնքան, այնքան անասելի բաներու վրայ:

Խնդալով պիտի ապրի Լէոնարտոն:

Ու երբ, օր մը, քառամուն տարեկան ըլլայ, կեանքն ու աշխարհը եւ մանաւանդ Եւրոպան ուսումնասիրած, Լէոնարտոն պիտի չուարի ու պիտի հարցնէ.

— Լա՞մ թէ խնդամ: Այս իսկ է հարցը:

Ու հաւանաբար պիտի նախընտրէ խնդալ... արցունքոտ աչքերով:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Հանգիստ Գերաշնորհ Տէր Վռամշապուհ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի Քիպարեան

(Ի ՏԱՆԷՆ ԱՐՔՈՒՆԵՆՑ)

Բազմամեայ անձնդիր եւ բարեջան հոգեւոր հովուին Ս. Եկեղեցւոյս Փարիզի, շրջակայից եւ Պելճիքայի

Գերաշնորհ Տէր Վռամշապուհ Արքեպիսկոպոս, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, անցեալ զաւուրբ եւ վաստակեալ կենօք աւանդեաց զհոգի իւր ի ձեռն Արարչին, յերկրորդում աւուր ամսեանն յունուարի 1940 ամի, ի 23րդ ժամու, ի խորին վիշտ եւ ի սուգ համակելով զչաւակունս, զթոռունս եւ զընտանեկան պարագայս, զդաս քահանայից եկեղեցւոյս եւ զհամայն հաւատացեալ հայ գաղութն քաղաքիս:

Կարգ յուղարկի պաշտամանն կատարեսցի յեօթներորդ առաւօտեանն յունուարի, յաւուրն կիւրակէի:

Տէր հանգուսցէ զհոգի նորին ի լոյսն յաւիտենական:

ի 4ն յունուարի 1940 ի Փարիզ

Դաս Քահանայից

Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ Փարիզի

Տօքթ. Ե. Հօչեան ինչպէս նաեւ Մալխասեան, Կիւմիւչեան, Ստեփանեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՀՕՉԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ, 6 Յունուար չաբաթ կէս օրէ վերջ իր բնակարանին մէջ, Փարիզ:

ԽՄԲ.— Խորին ցաւակցութիւններ մեր բարեկամին այս դառն կորուստին առթիւ:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍ պիտի հաստատուի Իտալիոյ մէջ, յունուար 15էն սկսեալ, իբրեւ զգուշական միջոց: Սուրճի վաճառումը, որ արգիլուած էր պատերազմին սկիզբէն ի վեր, պիտի արտօնուի կարգ մը պայմաններով, փետրուար 1էն սկսեալ:— Գերմանացիները արհեստական սուրճ մը հնարած են, զոր շատ աւելի համեղ կը ներկայացնեն:

ԳՐՊԱՆԻ ԼԱՊՏԵՐՆԵՐԸ պէտք է վառել փողոցէն անցած ատեն, ինքնաշարժի արկածներէ խուսափելու համար: Լապտերներուն ապակիները կապոյտ կամ նարնջագոյն կարմիր ներկել:

17. Rue Damesme .. Paris (13)   Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Le Gerant : H. STEPHAN

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերն ալ (դեկտեմբեր 29 եւ 30) ստացած ըլլալով, կը քաղենք կարգ մը նորութիւններ, ինչպէս ըրած էինք երէկ.—

Զարայի (Սեբաստիա) շրջանին կեդրոնին մէջ մեռած են 150 հոգի, եւ մօտ հազար տուներ փլած: Սուշէհրիի մէջ 150 մեռեալ եւ 50 տուն փլած: Բաբերդի մէջ 16 մեռեալ, 70 տուն փլած: Դերջանի մէջ բոլոր տուները փլած են:

«Ճումհուրիյէթ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ Երզնկայի բնակչութեան երեք չորրորդը մեռած է: Քաղաքին հեռագրատունը փճացած է գործիքներով եւ պաշտօնեաներով: Մեռեալներուն մէջ կը գտնուին շատ մը սպաներ, բժիշկներ ու պաշտօնեաներ: Շուկան ամբողջովին փլած եւ մասամբ այրած է:

Շարժը մեծ աւերներ գործած է նաեւ Էրզրումի մէջ: Կեդրոնին եւ շրջաններուն բոլոր տուներու պատերը փճացած եւ նախորդ երկրաշարժէն վնասուած շէնքերը փլած են: Մարդու կորուստ չկայ:

Տրապիզոնի մէջ շարժը տեւած է 20 երկվայրկեան: Միջնաբերդին մէկ տար, մզկիթ մը եւ կարգ մը տուներու ցանկապատները փլած են: Սամսոնի շրջանին մէջ ամէնէն աւելի վնասուած է Չարշամպան: Կենդանիները եւ ուտելիքները փլատակներուն տակ մնացած ըլլալով, պարենաւորումը դժուարացած է: Երկաթուղին ալ ճեղքուած է տեղ տեղ:

Նիքսարի մէջ մեռած են 800 հոգի: Քաղաքին չրջակայ պարիսպը փլած եւ կայ պատերը քաղաքին փողոցներուն վրայ ինկած են: Գիւղերուն մէջ ալ շարժը մեծ աւերներ գործած է:

Երզնկայի վիրաւորները Տիվրիկ եւ ուրիշ քաղաքներ փոխադրուած են: 1500 ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին Տիվրիկի մէջ:

*** Անգարայի գերման դեսպանը հրահանգ ստացաւ իր կառավարութեան ցաւակցութիւնը յայտնելու երկրաշարժին առթիւ: Գերմանական անթելն ալ ցաւակցութիւն յայտնեց:

*** Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ բազմազան ձեռնարկներ սարքուած են, դրամ, ուտելիք, հանդերձեղէն, ծածկոց, դեղ եւն. ճարելու համար աղէտեալներուն: Պետական դրամատունը 200.000 ոսկի նուիրեց, առեւտրական մեծ ընկերութիւններ՝ 5000ական, 2000ական եւն.:

*** Թուրք մամուլը խորին յուզումով կ'արձանագրէ աղէտին հետեւանքները: Գրագէտ Փէյամի Սաֆա կ'ողբայ, այս առթիւ, «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ.

— «Վերջին դարերուն Անատոլուի պատմութիւնը իրերայաջորդ աղէտներու պատմութիւնն է,— պատերազմ, գրաւում, ըմբոստութիւն, ջարդ, թալան, «զապթիյէ», տասանորդ, անօթութիւն, հիւծախտ, ջերմ, ֆրանկախտ, «թրախոմ», ողողում, հրդեհ, երկրաշարժ... Համրեցէք որքան կրնաք. պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը, բնութիւնն ու ընկերութիւնը զինակցած են, այս դժբախտ հողամասը փորձանքէ փորձանք գլորելու համար: Եէմէնի մէջ Անատոլուն կը մեռնի, փառիչահին համար Անատոլուն հոգի կուտայ, առանձնաշնորհեալ քաղաքները կերակրելու համար Անատոլուն անօթի կը մնայ, Անատոլուն հիւծախտ կը դառնայ, ողողումի կ'ենթարկուի, հրդեհի հետեւանքով մոխիր կը դառնայ: Եւ Անատոլուն առանց տունի, առանց բարձի, առանց վերմակի, առանց ճամբու, առանց նաւահանգստի կը մնայ... Իրականութիւնը սարսափելի է, սարսափելի: Ամէնէն անմեղ քերթողն անգամ ազգային յանցանք նկատուելիք սուգի օրեր կ'ապրինք: Բայց ամէն աղէտ անձայն եւ անբարբառ լեզու մը ունի, պէտք է ըմբռնել զայն եւ դաս առնել: Դասը մէջտեղն է,— Թուրքին դատը Անատոլուի դատ մըն է: Այս օրուընէ իսկ Անատոլուն որդեգրեցինք: Անատոլու, այսինքն Հայրենիք. (ուրիշ ո՞ւր մնաց):

*** Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 5 թուականով.— Երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան այս առտու Անատոլու, մասնաւորապէս Եոզկատի, Պէրկամայի եւ Տիքիլիի մէջ (այս վերջին երկու քաղաքները կը գտնուին Իզմիրի չրջանին մէջ): Որչափ կարելի եղած է ստուգել մինչեւ այս վայրկեանը, որ եւ է ծանր վնաս չէ պատահած: Այսօր հրատարակուած պաշտօնական տեղեկագիրները կ'ըսեն թէ Սըվազի մէջ մեռած են 2422 հոգի, Ամասիոյ մէջ 629: Այն 2000 վիրաւորները որոնք տակաւին Երզնկա կը գտնուէին, փոխադրուած են Էրզրում:

*** «Փարի Սուար»ի մասնաւոր թղթակիցը իր չորրորդ հեռագրին մէջ նկարագրելով Երզնկայի աղէտը, կ'ըսէ թէ քաղաքը դժոխքի մը կը նմանի. «Ուրիշ պատկեր չեմ գիտեր, թէեւ այս բացատրութիւնը մաշած է արդէն եւ բազմիցս գործածուած երկրաշարժի պատմութիւններուն մէջ»: Թղթակիցը 14.000 կը հաշուէ մեռեալներուն թիւը, 15.000 հոգի՝ վիրաւորները, իսկ միայն 1500 հոգի անոնք որ ողջ մնացած են: Յիշելէ վերջ թէ Երզնկան չորս անգամ կործանած է հարիւր տարուան ընթացքին, թղթակիցը սարսափով կը նկարագրէ նոր աղէտը, պտոյտ մը կատարած ըլլալով աւերակներուն մէջ: Ականատես մը պատմեր է թէ քաղաքը երեք վայրկեան սարսեցաւ առաջին անգամ,— ցնցում մը աջէն, ցնցում մը ձախէն, յետոյ ահարկու շարժ մը վարէն վեր: Կարծես վիթխարի կռփամարտիկ մը երկու անգամ զարկած գետին զարկած էր քաղաքը: Ողջ մնացած 1500 քաղաքացիները 4000 զինուորներու հետ զբաղած են 14.000 մեռեալները թաղելով: Աղէտին վայրը կը գտնուէր նաեւ սպայակոյտին նախագահը, Զօր. Քեազիմ Օրպայ, որ վերջերս Փարիզ եւ Լոնտոն այցելեց:

*** Մարսէյլի «Ռատիքալ»ը պատկեր մը հրատարակելով, տակը նշանակած է «Երեւանի շրջանը», ուր կ'երեւայ նաեւ Արարատը (1 յունուար)... Անշուշտ Երզնկան շփոթած է Երեւանի հետ:

*** Անգարայի կուսակալը հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնեց Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի նախագահին, «Ֆրանսական ազնիւ ազգին բարեկամական արտայայտութեանց համար»:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI
9 Janvier
1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4241 Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ՕՖԻՍՆԵՐՈՒՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ԲԱՂՁԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք կիրակի օր, այս յուշագիրը յանձնուած է ուրբաթ առտու, 5 յունուար, արտաքին նախարարութեան փոխանորդ Պ. Շամփըբիէ տը Ռիպի, որ ջերմ բարեացակամութեամբ լսած է հայկական պատուիրակութեան բերանացի բացատրութիւններն ալ: Յուշագիրը խմբագրուած էր նոյեմբեր 14ին, եւ պիտի ներկայացուէր դեկտեմբեր 14ին, բայց ունկնդրութիւնը ուշացաւ, կամքէ անկախ պատճառներով:

Եւ սակայն, եթէ այդ հայ զինուորներուն ամուսիններուն եւ զաւակներուն հանդէպ՝ որոնք կէտերու վրայ խտրութիւններն այնպէս կը վարուին ինչպէս ֆրանսացի զինուորներու ամուսնոյն ու զաւակներուն հանդէպ, այդ հայ զինուորներն խսկ՝ ուրիշ կէտերու վրայ, օտարական կը նկատուին, անոնց ծնողքին եւ ընտանիքի ուրիշ անդամներուն հանդէպ խտրութիւնները կը վերաբերուին ինչպէս «անհայրենիք օտարականներու»: Հայ զինուորին ամուսինն եւ զաւակները կառավարութենէն կը ստանան այն նոյն նպաստը որ յատկացուած է ֆրանսացի զինուորին, կազարդել զիմակները միեւնոյն պայմաններով անոնց կը բաշխուին, տան վարձքերու վերաբերեալ հրամանագիր-օրէնքը անոնց ալ կը կիրարկուի, բայց այդ առաւելութիւնները կը մերժուին ֆրանսացի հայ գաղթականներու համայնքի միւս անդամներուն, անոնք կը մերժուին նոյնիսկ հայազգի զինուորներու կնոջմէն ու զաւակներէն զատ ունեցած միւս մօտիկ ազգականներուն: Հազարաւոր Հայերը որ դրօշի տակ կը գտնուին եւ Ֆրանսայի հանդէպ իրենց պարտականութիւնը արիաբար կը կատարեն, կը տխրին իմանալով որ իրենց ազգականները, իրենց հայրենակիցները, հարիւրներով, գործարաններէ կամ աշխատանոցներէ ճամբու կը դրուին եւ կամ կը տեսնեն որ իրենց ձեռքէն կ՚առնեն մանր առեւտրականի, արհեստաւորի կամ չրջիկ վաճառորդի տոմսը որ իրենց օրապահիկը կ՚ապահովէր, ու երբեմն անգործ մնացած այդ աշխատաւորները, ինչ ինչ ձեւակերպութիւնները կատարելու անկարելիութեան մէջ ըլլալուն համար, անգործութեան նպաստ խսկ չեն ստանար ու ամէնէն մռայլ թշուառութեան կը մատնուին:

Ասոնցմէ զատ արտաքսումի պատիժը, որ անդործադրելի է գաղթականի մը համար, դեռ բաւական յաճախ կը վճռուի հայ գաղթականներու դէմ, ոչ միայն որոշ ծանրակշռութիւն ունեցող պարագաներու մէջ, այլ նոյնիսկ, գործադրութեամբը 1869ի օրէնքին որ ոեւէ օտարականի կը վերաբերի, երբ հետեւանք բանտարկութեան մը որուն դատապարտուած է գաղթականը՝ անվնաս յանցանքներու համար, ինչպէս անձնագիրը վերանորոգելու յապաղումը, յաճախ ակամայ:

Թախանձագին կը խնդրենք ֆրանսական կառավարութենէն որ հաճի Ֆրանսայի հայ գաղթականներու այս խնդրոյն արմատական ու վեհանձն լուծում մը տալ: Ասոնց մէջ կան որ տարիներ առաջ ֆրանսական քաղաքացիութիւն խնդրած են եւ ցարդ պայն չեն ստացած: Մեծ մասը անոնց որ այժմ բանակին մէջ են, ֆրանսական քաղաքացիութիւն խնդրած են կամ պիտի խնդրեն: Կը խնդրենք կառավարութենէն որ հաճի քննութիւնները արագացնել, որպէսզի շնորհը զոր այդ Հայերը կը խնդրեն՝ կարելի եղածին չափ շուտ տրուի իրենց:

Ֆրանսայի հայ գաղթականներու մնացեալ մասին համար, կը խնդրենք կառավարութենէն որ բարութիւնն ունենայ զանոնք Ֆրանսայի պաշտպանեալները նկատելու: Անոնց մէջ կան արդէն շատեր որոնք այս երկիրը եկած են «ֆրանսական պաշտպանեալի» թուղթով մը զոր Արեւելքի հիւպատոսարաններն իրենց տուած են: Ուրիշներ այս երկրին մէջ ունեցած են զաւակներ զոր Ֆրանսացի յայտարարած են: Ամէնքն ալ իրենք զիրենք խորապէս կապուած կը զգան Ֆրանսայի, որուն ամէն կերպով ծառայելու բուռն փափաքն ունին: Ի փոխարէն այն ազնիւ ասպնջականութեան զոր ասպետական այս երկրին մէջ գտած են տարապայման աղէտէ մը ճողոպրած այդ մարդիկը, անոնք Ֆրանսային տուած են բոյլ մը արուեստագէտներ, գիտուններ, դրագէտներ եւ լաւ արհեստաւորներ եւ ամուր գործաւորներու մասնաբաժին մը, որ այս երկրին օգտակար հանդիսացող ուժերու խումբ մը կը կազմեն: Կը խնդրենք ուրեմն ֆրանսական կառավարութենէն որ հաճի պատկան իշխանութեանց հարկ եղած հրահանգները տալ, որպէսզի՝

1.— Հայերը, որոնք Ֆրանսայի պաշտպանութեան ներքեւ կը մտնեն, ինչպէս Ֆրանսացիք, Ֆրանսայի պաշտպանեալները նկատուին:

2.— Որ հայ գործաւորները, պաշտօնեաները կամ արհեստաւորները օտարականներ չնկատուին:

3.— Որ արագացուին քննութիւնները ի մասին զէնքի տակ կանչուած կամ կանչուելիք այն հայ գաղթականներուն որ ֆրանսական քաղաքացիութիւն խնդրած են:

4.— Որ ամբողջապէս գործադրուի հրապարակուած ժընեւի պայմանագրութիւնը, ջնջելով՝ հայ գաղթականներուն համար՝ օտար գործաւորներու թիւին սահմանափակման վերաբերող յօդուածը:

Մենք կը կարծենք թէ Ֆրանսայի հայ համայնքը արժանի է այն շնորհին զոր կը խնդրենք եւ թէ լաւ ընդունելութիւն մը ընելով մեր խնդրանքին, կառավարութիւնը պիտի կատարէ ոչ միայն վեհանձնութեան, այլեւ արդարութեան արարք մը:

Հաճեցէք ընդունիլ, պարոն նախագահ, մեր յարգալիր եւ անձնուէր զգացումներու հաւաստիքը:

Ի դիմաց Հայ Գաղթակ. կեդր. յանձնաժողովի նախագահ՝ Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, ի դիմաց Հայ Գաղթ. Օֆիսի (71 ավընիւ Քլէպէր) նախագահ վարչական խորհրդի Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, ի դիմաց Հայ Գաղթ. Օֆիսի (15 րիւ ժան Կուժոն) Լ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ:

ՍՈՒՐՃԻ ՏԱԳՆԱՊԸ փարատած է, ինչպէս կը ծանուցանէ երկրագործական (պարէնաւորման) նախարարութիւնը, մասնաւոր զեկոյցով մը: Բանակին պէտքերը ապահովելէ վերջ, նոր ապրանք հասած է, միայն դեկտեմբերին՝ 313,000 կենդինար, որ կը բաւէ աւելի քան երկու ամիս: Բաշխումը պիտի կատարուի յունուար 10էն սկսեալ: Արգիլուած է անհրաժեշտ քանակութենէն աւելի պաշար ամբարել:— Միւս կողմէ գերմանական շոգենաւի մը բեռը, 4000 թոն սուրճ բռնուած ըլլալով, թերթերը կը գրեն թէ «Հիթլէր սուրճ կը հրամցնէ մեզի»:

ԻՆՉ Կ՚ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Նորէն վճռական, եթէ ոչ ծանրակշիռ *դէպքեր կը նախատեսուին մօտերս, իրազեկ շրջանակներու մէջ, նկատի առնելով Գերմանիոյ խորհրդաւոր դիրքը չէզոք պետութեանց հանդէպ: Հիթլէր Պերլին վերադառնալով իր պատմական մենաստանէն, զինուորական խորհրդակցութիւն մը սարքեց: Լոնտոնի թերթերը կը հաւաստեն թէ Առաջնորդը ծրագրած է ծովային եւ օդանաւային վճռական արշաւանք մը կատարել Անգլիոյ դէմ, դուրս հանելով գերմանական նաւատորմը եւ չափուելով անգլիականին հետ: Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, Հիթլէր կրնայ արեւելեան ճակատին վրայ կեդրոնացնել իր ճիգը, միեւնոյն ատեն սպառնալով չէզոք պետութեանց:*

Իտալական *մամուլը նորէն կ՚արծարծէ Պալքաններու եւ Միջերկրականի խնդիրը: Ամէնէն պատասխանատու բերաններն ու գրիչները ուղղակի կ՚ազդարարեն թէ Իտալիա չի կրնար անտարբեր մնալ, եթէ Խ. Միութիւնը փորձէ ոտնձգութիւններ կատարել Պալքաններուն մէջ կամ ուրիշ պետութիւններ խանգարեն Միջերկրականի հաւասարակշռութիւնը: Հռոմի կառավարիչը տեսակցութեան մը առթիւ յատկապէս յիշեց արեւելեան Միջերկրականի խնդիրը: Իսկ Հունգարիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարներուն տեսակցութիւնը նոր ապացոյց մը կը համարուի թէ Մուսոլինի պիտի չվարանի խօսքէն գործի անցնելու, եթէ յարձակում կատարուի այդ երկրին դէմ: Ուրիշ նշանակալից պարագայ մը եւս, այս առթիւ.— Իտալիա կանխահաս կը նկատէ պալքանեան միացեալ ճակատի մը կազմութիւնը: Հռոմ կ՚ուզէ որ նախ կարգադրուին պալքանեան պետութեանց միջեւ եղած հողային պահանջները, փոխադարձ զիջումներով:*

Սեւ ծովու *խորհրդային նաւատորմին ռազմափորձերը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն Պալքաններու, մանաւանդ Ռումանիոյ մէջ: Ռումանական Պեսարապիա շոգենաւը, որ Պոլսէն ճամբայ ելած էր դէպի Քոնսթանցա, յունուար 7ին հրաման ստացաւ Պոլիս վերադառնալու: Ուրիշ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ ոչ մէկ առեւտրական նաւ արտօնուած է հեռանալու Քոնսթանցայէն, նոր տնօրինութեան:*

Թուրքեւգերման բանավէճը *կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Պերլինի անթելը թրքերէն բաժին մը հաստատած ըլլալով, վարկաբեկիչ քարոզութիւններ կը կատարէ Թուրքիոյ դէմ: Այս պարագան մեծ զայրոյթ պատճառած է Անգարայի մէջ եւ թրքերէն «Թան» կը պահանջէ* պայքար *յայտարարել գերմանական ապրանքներու, գիրքերու եւ թերթերու դէմ:*

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴՀ. ՅԱՐՁԱԿՈ՞ՒՄ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 249, Յունուար 6, առաւօտ.— *Սովորական գործունէութիւն պահակախումբերու եւ հրետաձիգ ուժերու:*

Զեկոյց թիւ 250, իրիկուն.— *Ցերեկուան ընթացքին մեր պահակախումբերը թշնամիին հանդիպեցան ճակատի զանազան կէտերուն վրայ եւ քանի մը գերիներ բերին:*

Զեկոյց թիւ 251, Յունուար 7, առաւօտ.— *Պահակախումբերու գործունէութիւն ճակատի զանազան կէտերուն վրայ: Բաւական բուռն գործունէութիւն երկու կողմի հրետաններու, գիշերուան սկիզբը, Պլիսի արեւելեան շրջանին մէջ:*

Զեկոյց թիւ 252, իրիկուն.— *Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:*

**** Ֆրանսայի զինուորական շրջանակներուն մէջ ուշադրութիւն գրաւած է գերմանական հրետաձիգ ուժերու նոր գործունէութիւնը, յարաբերական հանդարտութենէ մը վերջ: Ֆրանսական յառաջապահները հրաման ստացան պատրաստ ըլլալու որ եւ է պատահականութեան հանդէպ, սակայն թշնամին գոհացաւ թնդանօթաձգութեամբ: Օդին խստութեան հետեւանքով օդանաւերը չեն կրնար լայն գործողութիւններ կատարել: Միայն քանի մը ֆրանսական հետազօտիչներ երեւցան գերմանական խրամներուն վրայ, իսկ երկու գերման օդանաւեր արեւելեան Ֆրանսա մտած ըլլալով շատ բարձրէն, ահազանգը հնչեց քանի մը քաղաքներու մէջ:*

Մասնագէտներ ծովային գործողութեանց թուլութիւնը կը վերագրեն Գերմանիոյ նոր պատրաստութեանց: Կ՚ըսուի թէ Հիթլէր 200 թոննոց սուզանաւերու տորմիղ մը շինել կուտայ շոգեպինդ, բան մը որ ամիսներու կը կարօտի:

Հիթլէր Պերլին վերադառնալով իր մենաստանէն, զինուորական խորհուրդ մը գումարեց երէկ, երկուշաբթի, վերջնապէս ճշդելու համար Գերմանիոյ դիրքը չէզոք պետութեանց հանդէպ: Անցեալ շաբթու գերմանական մամուլը եւ անթելը բուռն պայքար մը մղեցին այդ պետութեանց, մասնաւորապէս հիւսիսային երկիրներու դէմ, ազդարարելով որ կա՛մ Գերմանիոյ հետ ըլլան եւ կամ անոր դէմ: Իրազեկներ կը կարծեն թէ Պերլինի զինուորական խորհուրդը ծանրակշիռ որոշումներ պիտի տայ, որոնք անշուշտ պիտի ազդեն պատերազմի ընթացքին վրայ: Չէզոք պետութեանց ուղղուած ազդարարութիւններէն կը հետեւի թէ Գերմանիա դիւանագիտական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ անոնց դէմ: Գերմանական մամուլը կը թելադրէր որ չէզոք պետութիւնները հրաժարին Ազգաժողովէն: Նորվեկիա, Շուէտ եւ Հոլանտա անմիջապէս պատասխանեցին այս ազդարարութեանց: Հոլանտական կառավարութիւնը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը յիշեցուց թէ որ եւ է վիճաբանութեան չի կրնար հանդուրժել իր հողային ամբողջութեան մասին: Շուէտ ալ հաւկցուց թէ երբեք չի կրնար հրաժարիլ Ֆինլանտայի օգնելու պարտականութենէն կամ արգիլել անգլիական շոգենաւերու անցքը:

**** Լոնտոնի կիրակնօրեայ թերթերը շռնդալից տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Գերմանիոյ զինուորական ծրագիրներու մասին: «Օպզըրվըր» ի խմբագրապետը կը յայտարարէ թէ 1940ը վճռական տարի մը պիտի ըլլայ պատերազմին համար եւ թէ Դաշնակիցներուն համար անստուգութեան շրջանը պիտի վերջանայ յառաջիկայ աշնան: Խմբագրին կարծիքով, Հիթլէր եւ իր զինուորական խորհրդականները հաւանաբար կը քննեն Զօր. Հոֆմանի ծրագիրը: Այս զօրավարը կը մեղադրէր կայսերական Գերմանիան թէ կորսնցուց պատեհութիւնները, փոխանակ անառիկ ամրութիւններ շինելու արեւմտեան ճակատին վրայ եւ դէպի Արեւելք դառնալու: Ուրեմն, Գերմանիա կրնայ յանկարծ դէպի Արեւելք դառնալ: Բայց եւ այնպէս Լոնտոնի թերթը կը յանձնարարէ միշտ արթուն կենալ արեւմտեան ճակատին վրայ, որովհետեւ Գերմանիա կրնայ միաժամանակ արշաւել դէպի Պալքանները եւ սկանտինաւեան երկիրները, համախորհուրդ Խ. Միութեան հետ: Եթէ Հիթլէր որոշէ արեւմուտքէն յարձակիլ, այն ատեն գերմանական բանակը կա՛մ Հոլանտա, Պելժիա եւ Լիւքսէմպուրկ պիտի արշաւէ, եւ կամ զանգուածային յարձակում մը պիտի կատարէ Մաժինոյի վրայ, հրասայլերով եւ օդանաւերով, ճեղք մը բանալու համար: Գալով պալքանեան ճակատին, «Օպզըրվըր» կը կարծէ թէ Իտալիա, Եուկոսլավիա, Թուրքիա եւ Ռումանիա ապահովաբար թոյլ պիտի չտան որ ռուսեւգերման տիրապետութիւնը ծաւալի Հունգարիոյ եւ Պալքաններու մէջ:*

Ուրիշ կիրակնօրեայ թերթ մը, «Սընտէյ Քրոնիքլ», կը գրէ թէ Հիթլէր պիտի հրամայէ գերմանական նաւատորմը դուրս հանել Քիլէն եւ չափուիլ բրիտանական տորմիղին դէմ, լուծելու համար «Կրաֆ Շփէ»ի վրէժը: Միեւնոյն ատեն գերմանական ումբաձիգ օդանաւերը կրակ պիտի տեղան Անգլիոյ վրայ, զարնելով զինուորական նաւահանգիստները եւ ուրիշ կենսական կէտեր: Ասոր համար է որ գերմանական օդանաւերը շարունակ հետազօտութիւններ կը կատարեն անգլիական կղզիներու վրայ, որպէսզի երեւան հանեն գլխաւոր մարտանաւերու դիրքը:

Զինուորներու եւ իրենց ընտանիքներու ծրի պիտի ստանան անձնագիր

Ինչպէս հաղորդած էինք, շաբաթ առտու նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, որ կարգ մը բարեփոխումներ կը կատարէ անձնագիրներու (ինքնութեան թուղթ) օրէնքին մէջ: Ահաւասիկ գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

Սովորական անձնագիրները պիտի տրուին կամ պիտի նորոգուին փոխան 400 ֆրանքի: Այս գումարը 100 ֆրանքի կը զեղչուի հետեւեալ կարգի օտարականներու համար.—

1.— Հայր կամ մայր մէկ կամ աւելի ֆրանսացի զաւակներու, ուսանող, վարձու աշխատաւոր, գիտուն, գրագէտ որոնք Ֆրանսա կը բնակին եւ կը լրացնեն հրամանագրին որոշած պայմանները:

2.— Վարձու բանուորներու ամուսինները կամ կիները եւ ընտանեկան պարագաները (հայր, մայր, զաւակ), եթէ իրենց հետ կ՚ապրին:

Այս տուրքին վճարումէն ազատ են, իրենց կիներուն եւ անչափահաս զաւակներուն հետ, այն «անհայրենիք» օտարականները որոնք դրօշի տակ առնուած են (mobilisé)*, նախապէս զինուոր եղած են Օտար Լեգէոնին մէջ եւ կամ պատերազմի ատեն ծառայած՝ ֆրանսական բանակին մէջ: Ազատ են նաեւ այն օտարականները որ հողագործութեամբ կը զբաղին:*

Անձնագիրներու տեւողութիւնն է նորէն երեք տարի: Անոնք որ ժամանակին անձնագիր չեն ստանար կամ չեն նորոգեր, 100 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուին ամէն ուշացած ամսուան համար: Այս տուգանքը 25 ֆրանքի կը զեղչուի կարգ մը պարագաներու մէջ:

ՆՈՐ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ԾԱՆՐ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 7 թուականով.— *Ջրհեղեղային եւ անընդհատ անձրեւները ծանր ողողումներ պատճառեցին Իզմիրի մէջ: Վնասները շատ ծանր են: Զոհերու թիւը ճշդուած չէ տակաւին: Մասնաւորապէս վնասուած են հունձքերը եւ բազմաթիւ շէնքեր: Հեղեղէն քշուած են հազարաւոր արջառներ:*

Անգարայէն կը հեռագրեն.— Տիարպաքըրէն (*Տիգրանակերտ*) *կը հաղորդեն թէ Տիգրիսը յորդելով, ջուրերը տեղ տեղ բարձրացած են վեց մեթր եւ մեծ վնասներ պատճառած: Մարդկային զոհ չկայ: Կառավարութիւնը առաջարկեց Իրաքի կառավարութեան միջոցներ ձեռք առնել միասնաբար:*

Ատանայի շրջանին մէջ ալ, Սիհուն եւ Ճիհուն գետերը յորդած ըլլալով, ջուրերը բարձրացան մինչեւ 450 մեթր: Հինգ գիւղեր ջուրերուն տակ մնացած են: Մարդկային զոհերու մասին լուր չկայ:

**** Պոլսոյ պատրիարքը կոչ մը ուղղեց հայ հասարակութեան, որպէսզի դրամ հաւաքէն եւ օգնութիւն հասցնեն երկրաշարժի եւ ողողումներու աղէտեալներուն: Ծնունդի աւանդական ընդունելութիւնը չեղեալ համարուեցաւ այս տարի, իբրեւ սուգի նշան:*

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ բծաւոր ժանտատենդի համաճարակ ծագած է աղէտեալ շրջաններուն մէջ, օդին խստութեան եւ օգնութեանց յապաղման հետեւանքով:*

Վռամշապուհ արք.ի յուղարկաւորութիւնը

Վռամշապուհ արք. Քիպարեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Եկեղեցին լեցուած էր խուռն բազմութեամբ, ուր կը նշմարուէին Փարիզի գաղութին բոլոր ծանօթ դէմքերը, ամէն հոսանքէ, ինչպէս եւ Պ. Անտրէ Ֆայէ եւ ուրիշ օտար բարեկամներ: Օծումը կատարեց Զգօն վարդապետ, դամբանական մըն ալ խօսելով: Դամբանականներ կարդացին նաեւ Լեւոն քահանայ Ասլանեան եւ Պ. Պօղոս Խմէրեան: Մարմինը ամփոփուեցաւ Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը: Կենսագրութիւնը՝ յաջորդով:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍ հաստատուեցաւ երէկ, երկուշաբթի, Անգլիոյ մէջ, խոզեղէնի, կարագի եւ շաքարի վրայ: Յառաջիկային պիտի սահմանափակուի նաեւ ուրիշ ուտեստներու բաշխումը:

ՄԱՐՍԷԼ ՔԱՇԷՆԻ աղջիկը եւ փեսան ձերբակալուեցան, խռովայոյզ յայտարարութիւններ ըրած ըլլալով շոգենաւի մը մէջ, համաձայն նաւապետին վկայութեան: Այր եւ կին բանտարկուեցան Պռէսթի բերդին մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Մաններհայմի գիծը

Ֆինլանտական պատերազմին պատճառով՝ գրեթէ ամէն օր կը յիշատակուի Մաններհայմի գիծը, ճիշդ ինչպէս Մաժինոյի կամ Զիկֆրիտի գիծը։

Պատերազմական թղթակիցները յաճախ կը գրեն թէ Մաններհայմի գիծը նման է Մաժինոյի գիծին, միայն թէ նուազ ամուր քան երկրորդը։ Իրականին մէջ, երկու գիծերը նման չեն իրարու, որովհետեւ շինուած են երկրաբանական տեսակէտով տարբեր գետիններու վրայ։

Մաժինոյի գիծը ընդհանրապէս շինուած է կակուղ հողի վրայ եւ իր ամրութիւնը կը ստանայ պէթոնէն որ թափուած է փորուած հողին մէջ, (ճիշդ է թէ կարգ մը ամրոցներ, որոնք ռազմագիտական կարեւոր դիրքերու վրայ կը գտնուին, շինուած են ժայռերու մէջ)։ Ընդհակառակն, Մաններհայմի գիծը գրեթէ բոլորովին շինուած է ապառաժներու մէջ եւ դիրքերուն ամրութիւնը կը ստանայ ֆինլանտական կրանիթէն, որ տոկուն է երկաթի պէս։

Քարելիոյ պարանոցին մէջ, Մաններհայմի գիծը կ'անցնի բարձրահասակ մայրիներու անտառի մը ծոցէն, ուր կը պակսի նաեւ Լէնինկրատէն Վիպորկ եւ դէպի հիւսիս մեկնող երկաթուղին։ Ռուսերը իրենց յարձակումը սկսան այդ նրբանցքին մէջէն, բայց ֆինլանտական հրետանին, ճշգրիտ նշանառութեամբ մը, կասեցուց այդ յառաջխաղացութիւնը։ Ֆինլանտացիները, կասեցնելու համար ռուսական հրասայլերը, գործածեցին նաեւ պաշտպանողական ինքնայատուկ ձեւ մը։ Ընդհանրապէս հրասայլերու դրոհին դէմ կը գործածուի երկաթէ ցանց մը, որ ամրացուած է գետին մխուած երկաթէ ձողերով։ Ֆինլանտացիները հրասայլերու դէմ կը գործածեն ապառաժի կտորներ, որ այնքան առատ են երկրին մէջ։ Հրասայլերը ոչ կրնան փշրել ապառաժի այդ կտորները, ոչ ալ կրնան անցնիլ վրայէն։ Միւս կողմէ, հսկայ փոսեր կը փորեն ժեռուտ գետնին մէջ, ուր կ'իյնան հրասայլերը եւ այլեւս չեն կրնար շարժիլ իրենց տեղէն։

Լատոկայի լճին շրջակայքը, Փայփալ եւ Սորթավալա լճերուն ուղղութեամբ, Մաններհայմի գիծը շինուած է Քարելիոյ պարանոցին մէջ շինուած ձեւով։ Միակ տարբերութիւնը այն է որ այստեղ գիծը կ'օգտագործէ լիճերու եւ ջրանցքներու կազմած բնական արգելքը։ Պէտք է ըսել, սակայն, թէ Ռուսերը յաջողեցան Սուվանթօ լիճէն անցնիլ՝ երկար փորձերէ վերջ։

Դէպի հիւսիս, 800 քիլոմեթր երկարութեան վրայ դէպի Բեւեռային Ովկիանոս, սահմանը ամրացուած չէ հաւասարապէս։

Ռուսերը, օգտուելով Լեհաստանի զինուորական գործողութեանց դասերէն, Մաններհայմի գծին վրայ յարձակեցան վեց — եօթը զօրաբաժիններով, որոնց կ'ընկերանային բազմաթիւ հրասայլեր։ Հրետանին սաստիկ կրակ մը կը պաշտպանէր յարձակող զօրասիւները։ Ֆինլանտացիները, սակայն, իրենց կառարգելներով թոյլ չտուին որ հրասայլերը յառաջանան, նոյնիսկ քան հրասայլեր գերի ինկան՝ երբ հասեր էին Մաններհայմի գիծին առջեւ։ Այս յարձակումները կրկնուեցան բայց միշտ ձախողեցան, որովհետեւ ռուսական հրետանին ճշգրիտ նշանառութիւն չունէր։ Այժմ Ռուսերը շատ ճիշդ նշանառութեամբ մը կը ռմբակոծեն ֆինլանտական դիրքերը, այնպէս որ կը կարծուի թէ գերման հրետաձիգներ մտած են ռուսական բանակին մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ ժողովրդական ստեղծագործութեան յաղթանակը

Այս խորագրին տակ, «Խորհ. Հայաստան» (28 նոյեմբեր) կը հրատարակէ դերասանուհի Շ. Մամեդովայի մէկ յօդուածը, ի պատիւ հայ արուեստագէտներուն, որոնք, ինչպէս գրեցինք, Մոսկուայէն վերադարձին՝ Բագուի մէջ ցուցադրեցին հայ արուեստը։

— Քանի մը անգամ լսեր եմ Հայ Արուեստի Տասնօրեակին առթիւ տրուած համերգները, եւ ամէն անգամ նոյն գոհունակութեամբ, նոյն հաճոյքով։ Այդ համերգներուն մէջ մեր լսածը կը բխէր հայ ժողովրդական ստեղծագործութեան ակունքներէն։ Հայ արուեստին հզօր թափը, հմայիչութը կը կայանայ ժողովրդական ստեղծագործութեան հետ ունեցած հարազատ կապին մէջ, կամ այն իրողութեան մէջ որ այդ արուեստը, այդ մշակոյթը կը ստեղծէ ինքը՝ ժողովուրդը։ Այդ ձեւով է նոյնպէս որ փարթամօրէն ծաղկած է հայ ժողովուրդին ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ ընկերվարական մշակոյթը։ Եւ ինչ որ լսեցինք մենք, Բագուի մէջ, հայ արուեստի ներկայացուցիչներուն բերնէն, իսկապէս յաղթանակներու հոյակապ ցոյց մըն էր։

Անմիջապէս աչքի կը զարնէր որ նուագողները կը տիրապետէին իրենց գործիքներուն, ու երգիչները նրբօրէն եւ հմտօրէն կ'արտայայտէին երգանակները։ Նուագարանները կը հնչէին քնքոյշ եւ միաժամանակ ուժեղ։ Այդ հիանալի վարպետներուն ձեռքին մէջ՝ թառին, ջութակին ու փողին հնչիւնները կը թափանցէին ունկնդիրներու հոգին խորը։

Երբ կը լսէի Մկրտչեանը եւ Գիւլզադեանը, միտքովս կը ճամբորդէի հեռու — հեռու, դէպի ծաղկող Հայաստանը։ Իւրաքանչիւր խօսք, իւրաքանչիւր հնչիւն ճշգրտօրէն կը պատմէր հայ ժողովուրդին կեանքը, անոր խռովայոյզ անցեալը եւ ապագայի յոյսերը։

Ցանպատրաստեց երգող ու նուագող աշուղները, ապրելով ժողովուրդին մէջ, աւելի ճշգրիտ կը թարգմանեն այդ պատմութիւնը, երբ կ'երգեն նոր երգեր,— «Կոլեկտիվը», «Խորհրդային Հայաստանը», մանաւանդ Սայաթ Նովայի քնարերգական քնքոյշ կտորը՝ «Պատկերդ ղալամով քաշած», զոր նուագեց եւ երգեց Վաղարշակ Սահակեան։ Աննման էր «Աշխատանքային գերազանցութեան համարը», զոր սրնգով նուագեց Մարգարեան։

Բարձր արժէք կը ներկայացնէ հայ պարախումբը, մանաւանդ ղեկավարը՝ Ալթունեան, որ ներշնչուած արուեստագէտ մըն է։

Երեւանի երեւելիները

Երեւանի քաղաքային Խորհուրդին ընտրութիւնները կատարուեցան դեկտեմբերի սկիզբը։ Այդ Խորհուրդին իբրեւ երեսփոխան թեկնածու ներկայացուած է «Երեւանի ծաղիկը»,— այն ընտրանին, որ կամօքն Մոսկուայի՝ այսօր կը վարէ Հայաստանը։

Հետաքրքրութեան համար կը ներկայացնենք Հայաստանի մտաւորական ծաղիկները իրենց անունով, տարիքով ու պաշտօնով.—

1.— Ցարութիւնեան Գրիգոր, ծնած 1902ին, աւագ քարտուղար Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի։ Հայաստանի պզտիկ Ստալինը։

2.— Փիրուզեան Արամ, ծնած 1907ին, գործավարներու խորհուրդին նախագահը (տեսակ մը վարչապետ)։

3.— Պապեան Մացակ, ծնած 1909ին, նախագահ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին (տեսակ մը նախագահ Խորհրդարանի)։

4.— Շահրազեան Լեւոն, ծնած 1904ին, քարտուղար կոմունիստ կուսակցութեան Երեւանի կոմիտէին։

5.— Ղուկասեան Գուրգէն, ծնած 1902ին, երկրորդ քարտուղար կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին։

6.— Մարգարեան Հրաչիկ, ծնած 1912ին, խմբագրապետ «Խորհ. Հայաստան» թերթին։

7.— Խաչատրեան Պարոյր, ծնած 1907ին, նախագահ Երեւանի քաղաքային Խորհուրդին։

8.— Գեանջեցեան Ռուբէն, ծնած 1885ին, փրոֆէսոր եւ փոխ-տնօրէն բժշկական համալսարանին։

9.— Սափարեան Սամւէլ, ծնած 1902ին, ճարտարապետ, տնօրէն Երեւանի ճարտարապետական արուեստանոցին։

10.— Զարեան Նայիրի, ծնած 1900ին, բանաստեղծ, Ստալինի «տիրացուկ»ը։

11.— Եոլեան Ռուբէն, ծնած 1894ին, փրոֆէսոր եւ վարիչ բժշկական համալսարանի վիրաբուժական ամպիոնին։

12.— Թումանեան Միքայէլ, ծնած 1886ին, փրոֆէսոր գիւղատնտեսական համալսարանի։

13.— Քամալեան Սարգիս, ծնած 1895ին, ճարտարագէտ եւ վարիչ Քանաքեռի Ջրաելեկտրական կայանի շինութեան։

14.— Սարեան Գեղամ, ծնած 1902ին, բանաստեղծ։

15.— Ալեքսանեան Տիգրան, ծնած 1906ին, տնօրէն Երեւանի քաղաքական հրատարակչականին։

16.— Շարիմանեան Սեդրակ, ծնած 1898ին, փրոֆէսոր եւ վարիչ Երեւանի Ա. հիւանդանոցի վիրաբուժական բաժնին։

Ինչպէս նաեւ ուսանողներ, բանուորներ եւ բանուորուհիներ։ Ասոնց կարգին՝ օտարներ,— Իրսկայա Եւստոլիա եւ Դիոսին Միխայիլ, երկուքն ալ դասախօս անասնաբուժական համալսարանի, Եուսուբով Բահլուլ, տնօրէն Երեւանի Ադրբէջանեան մանկավարժական ուսումնարանին։

ԵՐԳ

Արեւը դեռ չէր ծագել,
Երբ եկան, ասին՝
Եղբայրդ տուն է եկել,
Հրացանը ուսին։

Թող նա գայ, ջանին մեռնեմ,
Հագած զէնք զրահ.
Հայրենի հպարտ լեռները
Թող նայեն նրան։

Ու սիրով ջերմ սեղմեցի
Ես կրծքիս հպարտ,—
— Տո՞ւն եկար, իմ գեղեցիկ
Երկրի պահապան։

Եկաւ նա, ջանին մեռնեմ,
Հագած զէնք, զրահ.
Հայրենի հպարտ լեռներ
Նայեցէք նրան։

— Տուն եկայ. բայց վաղը շուտ
Կը գնամ նորէն.
Եկայ, որ քեզ մի կուշտ
Գրկեմ, համբուրեմ։

Եկաւ նա, ջանին մեռնեմ,
Հագած զէնք, զրահ.
Հայրենի հպարտ լեռներ,
Նախանձէք նրան։

Ու արծուի պէս լեռների՝
Թռաւ նա կրկին,
Որ պահի իմ հայրենի
Պտղաբեր այգին։

Կանգնած է, մեռնեմ ջանին,
Սահմանին վրայ
Եղբայրը իմ երջանիկ՝
Հագած զէնք, զրահ։

Ղ. ԿՈՄՈՒՆԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՌԱԶՄԻԿ» պատի օրացոյց, պատկերազարդ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։ Կը պարունակէ զինուորական աստիճաններու, դասերու եւ միաւորներու բացատրութիւններ, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու սպարապետներու կենսագրականներ եւ ուրիշ զինուորական գիտելիքներ։

Փարիզեան շրջանի մէջ, ստանալու համար դիմել իր կեդրոնատեղին, 9, Rue Thenard Paris։

Իսկ գաւառի համար՝ դիմել Յ. Հացագործեանին, 15, Rue Longue des Capucins, Marseille։

Իտալիա, Պալքանները եւ Միջին Արեւելքը

Համաձայնութիւն Հունգարիոյ հետ

Հունգարիոյ արտաքին նախարարը Վենետիկ գնաց, տեսակցելու համար Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ։ Երկու նախարարները վերջին անգամ տեսակցած էին պատերազմէն քիչ առաջ, եւ այժմ քննեցին Պալքաններու նոր կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք Լեհաստանի դրաւման եւ ռուսական թափանցումին։ Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Իտալիա խոստացած է օգնել Հունգարիոյ, եթէ որ եւ է փորձ կատարուի բռնաբարելու անոր սահմանները։

Հունգարիոյ արտաքին նախարարը իր պաշտօնը վերջացուցած ըլլալով Փէշթա վերադարձաւ անմիջապէս, փոխանակ ուրիշ տեղ հանդիպելու։ Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու նախարարները անգամ մը եւս հաստատեցին որ երկու երկիրները կատարելապէս համաձայն են քննուած խնդիրներու մասին։ Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, սակայն իրազեկներ կը հաւաստեն թէ գլխաւոր խնդիրներն էին.— գերմանեւռուս գործակցութեան հետեւանքները, դանուբեան եւ պալքանեան պետութեանց կացութիւնը եւ Հունգարիոյ յարաբերութիւնները Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ։

Հունգարիոյ արտաքին նախարարը բացատրած է կոմս Չիանոյի թէ իր երկրին արտաքին յարաբերութիւնները չեն կրնար շտկուիլ, ցորչափ դրացի երկիրները, մասնաւորապէս Ռումանիա հունգարական փոքրամասնութիւններ ունին։ Նախարարը ըսեր է նաեւ թէ Հունգարիա չի կրնար հրաժարիլ իր պահանջներէն, մանաւանդ հիմա երբ հողային կարեւոր փոփոխութիւններ կը կատարուին եւ յոյս յայտներ է թէ Իտալիա պիտի աջակցի։ Կոմս Չիանօ ընդունելով հանդերձ Հունգարիոյ պահանջներուն օրինաւորութիւնը, մատնանշեր է ռուսական վտանգը, քանի որ Հունգարիա առաջին հարուածը պիտի կրէ, եթէ Ռուսերը դէպի հարաւ իջնեն։

*** Պ. Կայտա, որ միշտ Մուսոլինիի տեսակէտներուն արտայայտիչը կը համարուի, երկար յօդուածով մը կը ներկայացնէ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը ռուսական ծաւալման, Պալքաններու եւ Միջերկրականի մասին։ Այդ յօդուածը յետաձգելով յաջորդ համարին, յայտնենք միայն եզրակացութիւնը,— Իտալիա չի կրնար անշարժ մնալ, եթէ Խ. Միութիւնը շարունակէ իր ծաւալումը դէպի հարաւ - արեւելք։ Ուրիշ թերթեր ալ նոյն տեսակէտը կը պարզեն։

Միւս կողմէ, Հռոդոսի կառավարիչը, Պ. Վէքքի, յայտարարութիւն մը ուղղելով իտալական հանդէսի մը խմբագրին, շեշտեց թէ «Իտալիա կենսական շահեր ունի արեւելեան Միջերկրականի մէջ։ Ֆաշական Գերագոյն Խորհուրդին վերջին խորհրդակցութիւնները՝ Իտալիոյ պալքանեան շահերու մասին, անշուշտ կ'ընդգրկեն արեւելեան Միջերկրականի մեր շահերը։ Այդ շահերը այնքան կարեւոր են որ Մուսոլինի հարկ զատեց ազդարարել թէ ոչ ոքի թոյլ պիտի տրուի դպչիլ անոնց։ Եգէական ծովը արեւելեան Միջերկրականի մէկ մասն է եւ Եգէականի սրտին վրայ կը գտնուին այն հողերը որ մեզի կը պատկանին, թէեւ փոքր իրենց տարածութեամբ, սակայն շատ կարեւոր՝ ֆաշական քաղաքականութեան համար։ Հռոդոս կղզին կոչուած է հռոմէական լոյսի փարոս մը դառնալու արեւել. Միջերկրականի մէջ եւ քաղաքականութեան նաւորդները պէտք է վաղը նկատի առնեն զայն, իրենց ճամբան որոշելէ առաջ»։

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նորէն ռուսական պարտութիւն

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, ռուսական 163րդ զօրաբաժնին մնացորդները կը հետապնդուին անխնայ։ Ռուսերը ահագին քանակութեամբ ռազմանիւթ ձգած են Սուօմուսալմիի ռազմադաշտին վրայ, կատաղի կռիւներէ վերջը։ Ռուս զինուորները ցիրուցան եղած են ձիւնապատ անտառներուն մէջ։ Դէպի հիւսիս, 150 մղոն հեռու, Սալլայի մէջ ալ կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ։ Վերջին 48 ժամուան ընթացքին Ֆինները նոր յառաջխաղացութիւններ կատարած ըլլալով, կը սպառնան պաշարել ռուսական զօրքը։ Սալլայի շրջանին մէջ աւելի քան 300 Ռուսեր սպաննուած են, թակարդը իյնալով։ Ֆինները վար առած են 12 ռուսական օդանաւեր։ Սպաննուած 300 Ռուսերը կը յառաջանային դահուկներով (սքի), պաշարելու համար ֆինլանտական զօրքը։ Ֆինները յաջողութիւններ շահած են նաեւ Փէցամոյի շրջանին մէջ, Սառուցեալ ովկիանոս, ուր օդերը կը նպաստեն իրենց։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ երկիրներու Գերմանները մայր հայրենիք փոխադրելու համար 8 միլիոն անգլ. ոսկիի վարկ մը բացաւ գերմանական կառավարութիւնը։ — Էսթոնիայէն եւ արեւելեան Լեհաստանէն 20,405 Գերմաններ Լոծ հասան 20 կառախումբերով։

17. Rue Damesme . Paris (13) Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

«Թուրքիան կէս - պատերազմիկ»

Գերմանական թերթ մը ,«Միթթակ», նոր տարուան առթիւ քարտէս մը հրատարակեց, որ կը նշանակէ Գերմանիոյ թշնամիները, բարեկամները եւ չէզոքները, եւ Թուրքիան կը ներկայացնէ իբրեւ «կէս - պատերազմիկ», Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կողքին։

Գերմանական թերթերը շարունակ յօդուածներ կը հրատարակեն Թուրքիոյ դէմ, մասնաւորապէս շօշափելով Ռուսիոյ միջերկրականեան դերը եւ Թուրքիոյ ընթացքը Խ. Միութեան հանդէպ։ Այս առթիւ ուժգնօրէն կը յարձակին Թուրք մամուլին դէմ, եւ կը մեղադրեն որ Թուրքիա տակաւին նորոգած չէ իր առեւտրական դաշնագիրը Գերմանիոյ հետ։

«Բէօլնիշէ Ցայթունկ» քննելով Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը Միջերկրականի մէջ, կը հաստատէ թէ ռուսական քաղաքականութիւնը միշտ մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայած է Նեղուցներու հարցին եւ թէ այդ խնդիրը կը սպառնայ վերաբացուիլ, Թուրքիոյ սխալին հետեւանքով։

Գերմանական թերթերը կը քննեն նաեւ Մօտաւոր Արեւելքի կացութիւնը, այդ կողմը դարձնելու համար Խ. Միութեան աշխարհակալութեան տենչերը, որոնք այժմ կ'արտայայտուին Պալքաններու մէջ, վնասելով Գերմանիոյ կենսական շահերուն։

*** Իտալական «Քորիէրէ Փատանօ» թերթը, որ մեծ ազդեցութիւն կը վայելէ իբրեւ արտայայտիչը մարաջախտ Պալպոյի, կը գրէ վերջին թիւին մէջ.— «Քաջալերելով Պուլկարիոյ պահանջները Տոպրուճայի մասին, Մոսկուա կը ջանայ իր առջեւ բանալ Նեղուցներու ճամբան։ Պուլկարիա պիտի խաղայ այս խաղէն։ Թուրքիա վճռած է ատոր ընդդիմանալ իր բոլոր միջոցներով, իսկ Իտալիան ալ իր խօսքը պիտի ըսէ այն օրը երբ որոշ ձեւ առնեն Ռուսիոյ յաւակնութիւնները Պալքաններու մէջ։ Անգամ մը եւս, Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան քառսային ծովուն մակերեսին վրայ կ'երեւայ Ռուսիոյ երազը,— ձեռք դնել Պոլսոյ վրայ»։

*** Կարգ մը թերթեր կը հաւաստեն թէ ռուսեւգերմանական համաձայնութիւնը զինակցութեան պիտի վերածուի, երբ Մոլոթով Պերլին այցելէ մօտերս։

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւախաղի 1940ի Ա. շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Փուաթիէի մէջ։ Հինգ միլիոնի պարգեւը շահեցաւ 943.990 թիւը։ Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 1 միլիոն ֆրանք.— 158.739, 847.309։ Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 693.182, 335.892, 342.834, 124.840։ 79285 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք։ 80.165 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք։ 06890 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000 ֆրանք։ 2234 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք։ 882 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք։ 37 վերջացող թիւերը շահեցան հազար ֆրանք։ 3 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք։ 5 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ բուռն ցնցումներ զգացուեցան Պելժիոյ մէջ։ Մարդկային զոհ չկայ եւ նիւթական վնասներն ալ ծանր չեն։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ժամացոյցը այս տարի սովորականէն կանուխ պիտի հաստատուի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ հաւանական է որ ամառնային ժամը հաստատուի փետրուար 18էն սկսեալ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ մէջ եղած ստացուածքներու մասին բոլոր Ֆրանսացիները պարտաւոր են յայտարարութիւն տալ մինչեւ յունուար 15։ Անոնք որ չեն կրնար ամբողջական յայտարարութիւն տալ, կրնան մասնակի յայտարարութիւն մը ընել, մնացեալը լրացնելով մինչեւ մարտ 15։ Զինուորներու համար պայմանաժամ սահմանուած է մինչեւ փետրուար 1 եւ ապրիլ 1, երկու յայտարարութեանց համար։ Ծանր պատիժներ սահմանուած են թերացողներուն համար։

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը մասնաւոր նիստ մը գումարեց, յունուար 5ին եւ 6ին, կրճատելու համար դահլիճին անդամներուն թիւը։ Նախարարութիւնները, որոնք 18 հատ են այժմ, պիտի զեղչուին 12ի կամ 14ի։

11 ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Մոնժէոնի մէջ (Սէն է Ուազ), հակազգային թռուցիկներ բաժնած ըլլալով։ Զինուորական ատեանը հինգ եւ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտեց երկու կարմիրներ, որոնք ամբաստանուած էին նոյն յանցանքներով։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ժողովուրդը սաստկապէս կը նեղուի ուտելիքի եւ ապրանքի անբաւականութենէն, համաձայն անգլիական թերթերու տեղեկութեանց։ Այս նեղութիւնը, որ նախապէս հետեւանք էր փոխադրութեան միջոցներու անբաւականութեան, այժմ սաստկացած է իբրեւ հետեւանք ձիւներու որոնք խափանած են ճամբաները։ Կարգ մը մեծ քաղաքներ հարկադրուած են գոհանալ իրենց պահեստի ապրանքներով։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15-70

Chèque Postal Paris 1678-63

(ԹՐԹԻՆԵՒՐ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 10 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Anné No. 4242

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

FRANCO - ARMÉNIEN

Երկու կարեւոր գրութիւններ հրատարակուեցան «Յառաջ»ի մէջ, կիրակի եւ երեքշաբթի:

Առաջինը՝ յուշագիր մըն է, որու մասին կը խօսուէր երկու ամիսէ ի վեր, եւ որ յանձնուած է վերջապէս, համաձայն տրուած ժամադրութեան:

Անշուշտ բոլորդ ալ կարդացիք զայն: Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովը եւ երկու Օֆիսները այդ յուշագրով կը պարզեն այն բոլոր հիմնական խնդիրները որ կապ ունին այս գաղութին բարօրութեան հետ,— իրաւական կացութիւն, աշխատանքի ազատութիւն, հպատակութեան ձեւակերպութեանց փութացում, մանաւանդ զինուորներու համար եւն.:

Ի՞նչ խօսք որ այս բոլոր հարցերը ինքնին կը լուծուէին, եթէ կառավարութիւնը ընդունէր յուշագրին գլխաւոր կէտը,— հայ տարագիրները նկատել «պաշտպանեալներ» Ֆրանսայի:

Զինադադարի առաջին տարիներուն այսպիսի անցագիրներ կը տրուէին Հայերու, Պոլսոյ մէջ (protégé spécial), եւ մէկդի դրուեցան, երբ Հայաստանի Հանրապետութեան անցագիրը միջազգային արժէք ստացաւ: Անցեալ տարի փետրուարին, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հպատակներուն շնորհուեցաւ նոյն իրաւունքը, շարք մը առաւելութիւններով:

Ամէն պարագայի մէջ, յուշագիրը յանձնուած է արդէն, եւ բնականաբար ամբողջ գաղութը անհամբեր կը սպասէ պատասխանին:

Առաջին ձեռնարկը չէ այս, եւ եթէ կ՚ուզենք որ յաջողի — գոնէ որոշ չափով — անհրաժեշտ է հետապնդել տեւականօրէն: Յուշագիր մը մատուցանելը ամէն բան չէ: Ընդհակառակն, առով իսկ ասպարէզ կը բացուի նոր գործունէութեան մը, որուն գլուխը կրնար անցնիլ կեդրոնական իշխանութիւն մը:

Բարեբախտութիւն մըն է որ հայկական յուշագրին հետ, Franco-Arménien կոմիտէն ալ նամակ մը յանձնած է վարչապետութեան, իր նախագահին՝ նախկին նախարար Պ. Լուի Մառէնի եւ ընդհ. քարտուղար Պ. Անտուան Ֆայէի ստորագրութեամբ:

Նամակը պարզելով նոյն տեսակէտները, աւելի վճռականութեամբ կը պաշտպանէ հայ տարագիրներուն իրաւունքները, իբրեւ տարրական պարտք մը արդարութեան:

Ինչպէս բացատրած էր մեր բարեկամը, Պ. André Faillet, «Յառաջ»ի կիրակի օրուան թիւին մէջ, իր ֆրանսերէն գրութեամբ, Ֆրանքօ-հայկական Կոմի-տէն յաջողած է իր շուրջը համախմբել շատ մը ականաւոր դէմքեր: Մեր բա-րեկամը անձամբ այցելելով խմբագրատուն, չեշտեց թէ ամբողջովին տեղեակ են մեր մտահոգութեանց, եւ կարելին պիտի փորձեն, գոհացում տալու համար:

Արդարեւ, որքան կրցանք ստուգել, հին իմաստով «հայասիրական» ձեռ-նարկ մը չէ այս, այլ մարմին մը որ ամէն բանէ առաջ պիտի զբաղի գործնա-կան հարցերու լուծումով:

Միայն այս պարագան բաւական է, որպէսզի մեր աջակցութիւնն ընծա-յենք այդ կոմիտէին, առանց վարդավառ երազներ հիւսելու:

Գաղութը ամէն բանէ առաջ կը սպասէ իր իրաւական վիճակին ճանաչ-ման: Այդ կերպով միայն կրնան լուծուիլ այն բոլոր հարցերը որ տարիներէ ի վեր կը չարչրկեն մեր միտքն ու սիրտը: Եւ երբ ուրիշները կը յոգնին այդ ուղղութեամբ, այլեւս աւելորդ է բացատրել թէ ո՛րքան աւելի կազմակեր-պուելու, գործելու հարկադրուած ենք մենք, կարելի առաւելութիւնները ա-պահովելու համար:— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 253, յունուար 8, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհ. ճակատին վրայ: Պահակախումբերու գործունէութիւն Վոժի արեւմտեան շըր-ջանին մէջ:— Զեկոյց թիւ 254, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

*** Դաշնակից բանակներու եւ նաւատորմիղներու վարիչները երկու-շաբթի օր կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեցին բրիտանական սպա-յակոյտի կեդրոնին մէջ, Ֆրանսա: Ներկայ էին սպարապետ Կամլէն, զօր. Ժոռժ, անգլիական սպայակոյտին նախագահը՝ Զօր. Այրընսայտ, սպարապե-տը՝ զօր. Կորթ, ծովային նախարարը՝ Պ. Չըրչիլ, ինչպէս եւ ուրիշ երեւելի-ներ: Խորհրդակցութիւնները տեւեցին քանի մը ժամ: Այս խորհրդակցութիւն-ներէն առաջ, Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը գրէին թէ Պ. Չէյմպըրլէն նոր փոփոխութիւններ պիտի կատարէ դահլիճին մէջ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւն մը հաստատելով եւ անոր գլուխը դնելով Չըրչիլը: Անշուշտ այս վերջինը այդ մասին խորհրդակցած է երկու սպարապետներուն հետ, թէեւ ամէն բան գաղտնի կը պահուի:

Զինուորական խորհուրդէն վերջը, Զօր. Կամլէն Պատուոյ Լեգէոնի մեծ խաչը նուիրեց Զօր. Կորթի եւ Զօր. Այրընսայտի, յանուն Ֆրանսայի հանրա-պետութեան նախագահին, աւանդական արարողութեամբ: Պ. Չըրչիլ արարո-ղութիւնը կը դիտէր դղեակի պատուհանէն, խոշոր գլանիկ մը բերնին:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ անձրեւը եւ թանձր մշուշը թոյլ չեն տար մեծ գործողութիւններ կատարել արեւմտեան ճակատին վրայ: Գերման-ները փորձեցին ֆրանսական հողը մտնել, բայց հանդիպեցան յառաջապահնե-րու դիմադրութեան: Վոժի արեւմտեան շրջանին մէջ Գերմանները յարձակե-ցան ձեռնատումբերով, բայց ետ մղուեցան: Դաշնակից հրամանատարները ամէն ջանք կը թափեն երեւան հանելու համար գերմանական բանակին ծրա-գիրները, մանաւանդ հիմա որ Հիթլէր ամէն կերպով կը ճնշէ չէզոք պետու-թեանց վրայ:

Հակառակ օդին անյարմարութեան, ֆրանսական հետազօտիչ օդանաւերը յաջողեցան հաստատել թէ գերմանական զօրաբաժինները դեռ կը մնան այն դիրքերուն մէջ զոր պատրաստած էին նոյեմբեր 10ին, ընդհ. յարձակում ձեռնարկելու համար: Դաշնակից ռազմագէտներու կարծիքն այն է թէ գեր-մանական բանակը տակաւին կրնայ խոյանալ որ եւ է ուղղութեամբ, Մա-ժինոյի գծին կամ չէզոք պետութեանց դէմ,— Հոլանտա, Պելժիա, կամ նոյն իսկ Ռումանիա եւ Հունգարիա: Հակառակ այս երեւոյթներուն, կարելի չէ բացարձակապէս հաստատել թէ Գերմանները որոշած են վճռական գործողու-թեան մը ձեռնարկել: Ամէն պարագայի մէջ, գերմանական զօրաբաժինները կրնան շարժիլ 24 կամ 48 ժամուան ազդանշանի մը վրայ, որ եւ է ուղղու-թեամբ: Դաշնակիցները նախատեսած են ամէն պատահականութիւն, թէեւ գերմանական ընդհ. յարձակողական մը նուազ հաւանական է այսօր քան անցեալ Սեպտեմբերին, նոր ամրութիւններ շինուած ըլլալով այդ օրէն ի վեր: Շատ մը մասնագէտներու կարծիքով, եթէ Գերմանիա որ եւ է յարձակողա-կանի ձեռնարկէ, պիտի գործէ ցամաքի վրայ, որովհետեւ ծովային գործո-ղութիւնները վտանգաւոր են իր նաւատորմին համար ալ, իր իսկ ցանած ա-կաններուն հետեւանքով:

Թերթերը որ եւ է տեղեկութիւն չեն հրատարակեր Հիթլէրի զինուորա-կան խորհուրդի որոշումներու մասին:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսական զօրաբաժին մը եւս բնաջինջ

Ֆինլանտացիները նոր եւ ջախջախիչ յաղթանակ մը եւս շահեցան յուն-ուար 8ին, բնաջինջ ընելով ռուսական 44րդ զօրաբաժինը եւ աւազին աւար գրաւելով, ինչպէս եւ հազար գերի բռնելով: Կը յիշուի թէ 11 օր առաջ ալ ուրիշ զօրաբաժին մը (163րդ) խորտակած էին: Նոր յաջողութիւնը ռուսէ-ֆինլանտական պատերազմին ամէնէն մեծ յաղթանակն է: Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, պատերազմական աւարին մէջ կը գըտ-նուին 43 հրասայլ, 102 թնդանօթ, 10 զրահապատ կառք, 278 վակոն, 16 կա-ռարդել թնդանօթ, չորս հակօդային թնդանօթ, մեծ քանակութեամբ հրացան եւ ուրիշ զէնքեր, 1170 ձի եւ 47 դաշտային խոհանոց: Այս յաղթութիւնը աւե-լի կատարեալ կը համարուի քան 163րդ զօրաբաժնին ջախջախումը, 11 օր ա-ռաջ: Պատերազմական աւարը չորս անգամ աւելի է: Ռուսական 44րդ զօրաբա-ժինը պաշարուեցաւ ռուսական սահմանագլուխէն միայն քանի մը մղոն հեռու: Պաշարումէն վերջը, զօրաբաժինը հարկադրուեցաւ կռուիլ Քիանթա լճին արեւելեան կողմը: Այս զօրաբաժինն ալ սահմանագլուխէն հետեւած էր այն ճամբուն ուրկէ անցած էր 163րդ զօրաբաժինը:

Կարմիր զօրագունդերը նոյն օրը շարունակեցին իրենց կարճ եւ սուր յարձակումները Քարելիոյ պարանոցին զանազան կէտերուն վրայ, Մաններ-հայմի ճակատին դիմաց, ինչպէս եւ Լատոկա լճին հիւսիսակողմը: Յարձա-կումներէն առաջ բուռն թնդանօթաձգութիւններ տեղի ունեցան, առանց մեծ արդիւնք տալու: Հակառակ այս յարձակումներուն, Ֆինները կը հաւատեն թէ իրենց դիրքերը բարւոքած են շատ մը կէտերու վրայ եւ թէ ձախողած է ռու-սական ծրագիրը՝ սառած լճերէն օգտուելով ֆինլանտական դիրքերը պա-շարելու համար:

Միւս կողմէ ֆինլանտական անջատ խումբեր կը շարունակեն յաջողու-թիւններ շահիլ Մուրմանսքի գծին վրայ: Երկու ֆին զինուորներ, որոնք դա-հուկի (սքի) մասնագէտներ են, ռուսական գիծերուն մէջ մտնելով, ուժանակ պայթեցուցած եւ վնասած են երկաթուղին: Ասոնք իրը գիշեր իրը ցերեկ չարչարանքներ կրած են սառուցեալ շրջանի մը մէջ, ցերեկը անտառներու մէջ պահուելով: Եւ այս միայն մէկն է բազմաթիւ քաջագործութիւններէ: Սաստկաշունչ ձմեռը միշտ կ՚օգնէ Ֆիններուն: Կը կարծուի թէ պատերազմը հետզհետէ խրամային կռիւներու պիտի վերածուի: Ռուսերը մեքենաշարժ բալլիրներ կը գործածեն:

*** Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Ազգա-ժողովին թէ միջոցներ ձեռք առած է, օգնութեան հասնելու համար Ֆինլան-տայի, համաձայն տրուած որոշման: Մոսկուայի թերթերը այս առթիւ դիտել կու տան թէ Ֆինլանտայի եղած օգնութիւններուն նպատակն է պատերազմի մէջ խրել սկանտինաւեան երկիրները: Կարմիր բանակին օրկանը կ՚ազդարարէ թէ Խ. Միութիւնը երբեք թոյլ պիտի չտայ որ Շուէտ եւ Նորվեկիա Անգլիոյ հպատակ պետութիւններ դառնան:

Միւս կողմէ խորհրդային մամուլը կը պահանջէ խզել ամէն յարաբերու-թիւն Իտալիոյ հետ, որ թշնամական դիրք մը բռնած է Խ. Միութեան դէմ, օգնելով Ֆինլանտայի եւ զինակցելով Հունգարիոյ հետ:

*** Գնդ. Ֆապրի, նախկին պատերազմական նախարարը, «Մաթէն»ի մէջ հրատարակած գրութեամբ մը կը պահանջէ խզել դիւանագիտական յարաբե-րութիւնները Խ. Միութեան հետ: «Մենք պատերազմի մէջ ենք Վիստուլայի մէկ ափին վրայ, խաղաղութեան մէջ՝ միւս ափին վրայ: Ո՞վ կրնայ բացա-տրել այս հանելուկը: Ժամանակը եկած չէ՞ ետ կանչելու Մոսկուայի մեր դեսպանը, կամ ճամբելու Փարիզի խորհրդային դեսպանը»:

*** Մոսկուայէն կը հաստատեն թէ Ժտանով, Սթալինի մտերիմը, պաշ-տօնանկ եղած է գործավարներու խորհուրդին կողմէ, իբրեւ հետեւանք ֆին-լանտական պարտութեան: Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ խորհրդային իշխա-նութիւնը այնքան վստահ էր յաղթութեան վրայ որ, հանդէսներ սարքուած էին, Ֆինլանտայի անկումը տօնելու համար դեկտեմբեր 21ին,— Սթալինի ծննդեան տարեդարձին օրը:

Պալքանեան միութիւնը խախտա՞ծ է

Պալքանեան խնդիրը սուր հանգամանք ստացած է նորէն, իբրեւ հետե-ւանք Իտալիոյ յարաճուն գործունէութեան եւ մանաւանդ Հունգարիոյ հետ կատարուած խորհրդակցութեանց: Վերջին լուրերու համաձայն, երկու եր-կիրները տեսակ մը զինակցութիւն կնքած են, եւ Իտալիոյ արտաքին նախա-րարը մօտերս Փէշթա պիտի երթայ, փոխադարձ այցելութեան: Կ՚ըսուի նաեւ թէ Ռումանիոյ արտաքին նախարարն ալ Հռոմ պիտի երթայ մօտերս:

*** Պալքանեան Միութեան խորհուրդը յունուար 8ին ժողով գումարեց Պելկրատի մէջ: Այս ժողովը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջա-նակներու մէջ, որովհետեւ այն համոզումը կը տիրէ թէ պալքանեան դաշինքը կորսնցուցած է իր արժէքը: Զրոյցի մը համաձայն, Եուկոսլավիա վարանած է ժողովի հրաւիրելու Թուրքիան, բայց յետոյ տեղի տուած է, Իտալիոյ թե-լադրութեամբ: Թուրք թերթերը դիտել կու տան թէ այս կարգի զրոյցները կը բխին գերմանական աղբիւրէ եւ կը ձգտին խախտել Պալքանեան Միութիւ-նը: Բայց եւ այնպէս «Եէնի Սապահ» (Հիւսէյին Ճահիտ) կը խոստովանի թէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր ցնցումներ չորս քաղաքներու մէջ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները (յունուար 1 — 4).—

Նորագոյն տեղեկութեանց համաձայն Ամասիայէն մինչեւ Նիքսար 2—3 մեթր լայնքով ճեղքեր բացուած են լեռնաշղթաներուն մէջ: Թոքատի ճամբուն վրայ 7 գիւղեր աւերակ դարձած են: Զօրանոց մը ամբողջովին քան-դուած է: Մեռեալները մէջտեղ չկան: Օմանլու գիւղին 120 տուներէն միայն հինգ տուն մնացած է: Էրպաայի մէջ մարդ չէ մնացած: Նեքսարի մէջ միայն մենաշնորհներու շէնքը կանգուն մնացած է: Թաշովայի շրջանը ամբողջովին աւերակ դարձած է: Շապին Գարահիսարի 8 գիւղերու մէջ կրկին 130 մեռ-եալներ եւ 50 վիրաւորներ մէջտեղ հանուած են: Երզնկայէն հասած ճամբորդ մը կը պատմէ թէ քաղաքին բնակիչներէն շատեր մեռած, ուրիշներ ալ խելա-գարած են:

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ շարժը աննախընթաց վնասներ պատճառած է 50.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ (Թուրքիոյ 1)15ը): Շարժին հինգերորդ օրը մեռեալներու թիւը կը հաշուէին 40.000: Բուն թիւին ճշդումը երկար ժամանակի կը կարօտի: Սըվազէն կը հեռագրեն թէ մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որ խելագարած են, տեսնելով շարժին աւերները: Շատ մը վայրերու մէջ ժողովուրդը սարսափի մատնուած ըլլալով, տուն մտնել չու-զեր, հակառակ սաստիկ ցուրտին:

Կիրասոնէն յունուար 1 թուակիր հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ այդ շրջանին մէջ ամէնէն աւելի վնասուած են Շապին Գարահիսար եւ Ալուճրա: Մեռեալներու թիւը կը հաշուեն 1600, վիրաւորները՝ 5000: Օրտուի եւ շրջա-կաններուն մէջ՝ հազար մեռեալ, 3000 վիրաւոր կը հաշուեն, նիւթական վնասը՝ տասը միլիոն ոսկի: 140 գործարաններ ամբողջովին փճացած են:

*** Թոքատէն կը հեռագրեն յունուար 3 թուականով.— Կացութիւնը ող-բալի է Նիքսարի մէջ: Բնակելի տուն չէ մնացած: Բժիշկի չգոյութեան պատ-ճառով մեռելները փտախտ կ՚ըլլան եւ կը մեռնին: Ժողովուրդին մեծ մասը անպատսպար մնացած է: Մահուան դէպքերը կը բազմանան: Րէշատիէի Ջեր-միկ կոչուած ջերմուկին ջուրը կտրուած եւ ուրիշ տեղեր նոր աղբիւրներ բաց-ուած են: Գայմագամը ձիաւորներ ղրկեց գիւղերը, բայց ձիւն - ձմեռը փակած է բոլոր ճամբաները: Նեքսարի մէջ մեռեալներուն թիւը 2000էն աւելի է: Էր-պաա քաղաքը աւերակ դարձած է. ոչ իսկ մէկ տուն կանգուն կը մնայ: Քաղա-քին մէջ 1101 մեռեալներ կան, գիւղերը մեծ մասով աւերակ են: Կարելի չէ եղած ճշդել այդ գիւղերու մեռելները եւ վիրաւորները: Վրանի չգոյութեան պատճառով ժողովուրդը գիշերը կ՚անցընէ պարկերու եւ քուրջերու տակ: Սարսռազդեցիկ լուրեր կը հասնին Րէշատիէէն որուն հետ կարելի չէ եղած հաղորդակցութիւն հաստատել: Քաղաքին 400է աւելի բնակչութենէն միայն 15 հոգի ազատած են, եւ անոնք ալ կիսախելագար վիճակ մը ունին: Շարժի պահուն ոստիկան - զօրքի կեդրոնէն հրդեհ ծագելով, ռազմանիւթի պահեստը բռնկած է եւ փլատակներուն տակ մնացած աղէտեալները այրած են: Ալմուս գաւառակին 800 բնակիչներէն միայն 50 հոգի ողջ մնացած են:

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 8 թուականով.— Երկրաշարժի նոր ցըն-ցումներ զգացուեցան այսօր Անգարայի, Իզմիրի, Գարահիսարի եւ Ջիլէի մէջ: Այս վերջին քաղաքին մէջ ցնցումներէն առաջ ստորերկրեայ որոտումներ լսուեցան:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն յունուար 8 թուականով.— Հիւանդանոց-կառախումբ մը, որ լեցուած էր 410 վիրաւորներով եւ հիւանդներով, հոս հասաւ Երզնկայէն: Արկածեալներէն շատեր ճամբան շարունակեցին մինչեւ Պոլիս, իսկ ուրիշներ իջան Անգարա, Սըվազ եւ Կեսարիա: Կառախումբին բժիշկներէն մէկը ըսաւ թէ Երզնկայի փլատակները մաքրուած չեն տակա-ւին: Դեռ շատեր կը մնան դեկտեմ. 27ին կործանած քաղաքին փլատակներուն տակ եւ օգնութեան գործը կը շարունակուի, թէեւ շատ յոյս չկայ որ ո եւ է մէկը ողջ մնացած ըլլայ:

Պ. ՏԱԼԱՏԻԷ թէթեւ արկած մը անցուցած ըլլալով, ոտքին ուլը կոտրե-ցաւ: Բժշկական տեղեկագիրը գոհացուցիչ կը նկատէ վէրքին վիճակը: Վի-րաբուժական քննութենէն վերջը վարչապետը պատերազմական պաշտօնատուն երթալով, վերսկսաւ իր աշխատանքները:

ԱՆԳԼԻՈՅ տեղեկութեանց նախարարին հրաժարումէն վերջը, ընդհ. գրաքննիչն ալ, ծովակալ Օգպորն, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ նստաշրջանը վերաբացուեցաւ երէկ: Զինուոր գացած երեսփոխաններն ալ պիտի մասնակցին, ութ օր արձակուրդ ստացած ըլ-լալով:

15 ՕՏԱՐ ՄԻՋՆՈՐԴՆԵՐ ձերբակալուեցան սակարանի շրջանակներուն մէջ, չարաշահութիւններ կատարած ըլլալով օտար դրամներու վրայ: Այս առթիւ ոստիկանութիւնը գրաւեց 300.000 ֆրանքի տոլար, ոսկի, թղթադրամ, անգլիական ոսկի եւ զուիցերիական ֆրանք: Աւստրիացի սեղանաւոր մը եւ Լեհ մը ձերբակալուեցան Զուիցերիոյ սահմանին վրայ, երբ կը փորձէին փախցնել մէկ միլիոն ֆրանքի օտար դրամ: Ռիւ Լաֆայէթի մէջ ալ բռնուե-ցաւ 1.500.000 ֆրանքի օտար դրամ:

ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ մի նետէք (ձեռագիր, տպագիր, լրագիր եւն.), այլ ծրարներ կապելով յանձնեցէք ձեր դռնապանին: Հնահաւաքներ պիտի գան եւ որակին ու քանակին համաձայն գինը վճարելով պիտի առնեն, համաձայն նոր կարգադրութեան մը: Այն քաղաքներուն մէջ ուր դռնապաններ չկան, քաղա-քապետութիւնները մթերանոցներ պիտի ցուցնեն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ պարտաւորիչ ծառայութիւն հաստատելու համար, կառավարութիւնը ծրագիր մը կ՚ուսումնասիրէ: 16 — 50 տարեկան Անգլիա-ցիները արձանագրուած են արդէն, համաձայն փոխարքային կողմէ հրատա-րակուած հրամանագրի մը:

56 ՀՈԳԻ 8 օրէն մինչեւ մէկ ամիս բանտարկութեան եւ 10էն 300 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցան, չարաշահութիւններ կատարած ըլլալով կաթի վաճառումին մէջ, դեկտեմբեր 28էն յունուար 4:

ՀԻՆԳ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐ, որոնց երկուքը ուսուցչուհիներ են, ձերբա-կալուեցան Քոնեաքի մէջ եւ պիտի դատուին զինուորական ատեանին առջեւ, իբրեւ խռովարարներ:

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ 1922ին ծնած Իտալացիները հրաման ստացած են արձանագրուելու, զինուորական ծառայութեան համար:

Վռամշապուհ արքեպս. Քիպարեան

Մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ չատ հազուադէպ է որ քահանայութեան սահմանուած կրօնական մը մինչեւ արքեպիսկոպոսի աստիճանին հասնի (Խրիմեան Հայրիկ մեծ բացառութիւն մըն է): Ունեցած ենք եւ դեռ ունինք չուշտակ վարդապետներ՝ երեցկինը կորսնցուցած քահանաներ՝ որոնք փոխանակ կրկին ամուսնանալու (ժամանակին արտօնուած չէին), վեղար անցուցած են իրենց գլուխը: Հանգուցեալ Վռամշապուհ արք. Քիպարեան, շնորհիւ իր ճկուն նկարագրին, կրցաւ քահանայութենէ մինչեւ արքեպիսկոպոսութեան հասնիլ:

Վռամշապուհ արք., աշխարհական անունով Նազարէթ, ծնած էր 85 տարի առաջ Շապին Գարահիսարի մէջ: Իր նախահայրերը եղած են Արջուկենք եւ կը սիրէր իր մականունին վրայ աւելցնել Արջուկենց տիտղոսը: Ուսումն առած էր իր հայրենի երկրին մէջ, ուր վարած է ուսուցչական պաշտօն, յետոյ ալ քահանայ ձեռնադրուած էր 1888ին Սեբաստիոյ առաջնորդ Պետրոս եպս.ի ձեռքով:

1892ին գացած է Պոլիս եւ իբր քահանայ պաշտօնավարած Գատըգիւղի Հայոց Ս. Թագաւոր եկեղեցիին մէջ, ծանօթ «ղարիպ տէրտէր» անունով: 1898ին կրօնագիտութեան եւ բարոյագիտութեան դասեր կուտար Գատըգիւղի Արամեան վարժարանին մէջ՝ Նշան Թորոսեանի տեսչութեան օրով: Նոյն թուականին Փարիզի մէջ վախճանած ըլլալով հոգեւոր հովիւը, — Յովհաննէս Ա. քահանայ Հիւնքեարպէյէնտեան, Պոլսոյ պատրիարքարանէն քահանայ մը ուզուած էր Փարիզի համար: Օրմանեան պատրիարքի կարգադրութեամբ Վռամշապուհ քահանայ 1899ին ղրկուեցաւ Փարիզ, իբրեւ հոգեւոր հովիւ Փարիզի եւ Պելճիքայի Հայոց:

Այն ատեն դեռ չէր շինուած Ժան Կուժոն փողոցի եկեղեցին եւ Փարիզի Հայերը վարձու մատուռ մը ունէին: Այդ մատուռը քանի մը անգամ տեղ փոխած է, մինչեւ որ Ալեքս. Մանթաշեան իր ծախքով կառուցանել տուաւ այժմու եկեղեցին, որուն օծումը տեղի ունեցաւ 1905ին:

Վռամշապուհ արք. քառասուն տարի պաշտօնավարած է Փարիզի մէջ, նախ իբր քահանայ, յետոյ իբր վարդապետ, ապա ալ՝ իբր եպիսկոպոս: Կանուխէն կորսնցուցած ըլլալով երեցկինը, 1920ին Փարիզի մէջ վարդապետական վեղար առացաւ Եղիշէ արք. Դուրեանէն, որ Ջինոդադարին Փարիզ եկած էր՝ մասնակցելու համար ազգ. համագումարին:

Իսկ 1925ին էջմիածին երթալով, Պալաքեան եպս.ի յանձնարարութեամբ եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Գէորգ Ե. կաթողիկոսէն: Վերադարձին կառախումբէ մը իջած ատեն՝ արկածի մը հետեւանքով ոտքը վնասուելով Երեւանի հիւանդանոցին մէջ խնամուեցաւ ամիսներով: Այդ արկածին հետքերը մնացին իր վրայ մինչեւ վերջ, այնպէս որ գաւազանի օգնութեամբ դժուարաւ կը քալէր:

Քահանայ ձեռնադրած է Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցիին համար Մերուժան քհ. Տէր Խոսրովը, Լեւոն քհ. Ասլանեան եւ Աղէք քհ. Փայլակը:

Հիմնադիրներէն էր Փարիզի Հայոց Ազգասիրական ընկերութեան, որուն նախագահը մնաց մինչեւ վերջ:

Ըսինք թէ ճկուն էր նկարագրով: Իր այդ յատկութեան կը պարտի Փարիզի պէս մեծ քաղաքի մը մէջ քառասուն տարի պաշտօնին վրայ մնալը: Ուրիշներ շատ քիչ ժամանակ միայն կրցած են դիմանալ: Օրինակ՝ Կաթողիկոսական պատուիրակ Դր. եպս. Պալաքեան եւ վերջինը՝ հոգեւոր տեսչի փոխանորդ Տիրան վրդ. Ներսոյեան:

Վերջին տարիներուն ծերութիւնն ու հիւանդութիւնը մեծապէս ընկճած էին զինքը: Երկար ատեն ի վեր եկեղեցիէն հեռու կ'ապրէր: Փոխադրուած ըլլալով Լըվալուայի մէկ դարմանատունը, ենթակայ մասնաւոր խնամքի: Ունէր երկու մանչ եւ երեք աղջիկ զաւակներ: Շատ սուր յիշողութիւն ունէր եւ մաքի պայծառութիւնը պահեց մինչեւ իր վերջին շունչը:

Իրմով կ'անհետանայ դաւառացի «ղարիպ տէրտէր»ի տիպար մը, խոհական հայ եկեղեցական մը, որ կը սիրէր հաճելի ըլլալ բոլորին: — Հ.Ս.

Պատմական Երզնկան

Քաղաքանդ Երզնկան, կեդրոն մը հին հայկական մշակոյթին, քանիցս կործանած է երկրաշարժներէ, քանդուած է արշաւող բանակներէ:

Այս անգամ ալ երկրաշարժին կեդրոնը Երզնկա քաղաքի շրջանն է, ու թէեւ անոր շրջականերն ալ, Պայազիտ քաղաքէն մինչեւ Օրտու, Սամսոն, Սըլլաղ, Ամասիա, Թոքատ եւն. ցնցուած եւ վնասներ կրած են, բայց ոչ մէկը այնքան աւերուած, հիմնայատակ եղած է, ինչպէս Երզնկան:

Կը թուի թէ այժմու Հայաստանի սահմաններէն մինչեւ հայկական Տաւրոսի լեռնաշղթան մարած հրաբուխներու երկրամասեր են, որոնց ընդերքէն կը ժայթքին տարիներու եւ դարերու ընթացքին հաւաքուած կազերը:

1045էն մինչեւ 1780 թուականը 20 երկրաշարժներ կործանած են Երզնկան, բայց միշտ վերաշինուած է ու մինչեւ մեր օրերը ան կեդրոնական չէն քաղաք մը եղած է:

Երզնկա Փոքր Ասիոյ հնագոյն քաղաքներէն է: Նախահայկական շրջանին ալ գոյութիւն ունեցած ըլլալու է: Սեպագիր արձանագրութեանց մէջ յիշուած է Իուբիսա անունով քաղաք մը, սահմանակից Խատտիի եւ Կիցուատնայի (այժմու Տրապիզոն) եւ Խարբէի: Հին հայկական շրջանին, Երիզա անունով, գլխաւոր քաղաքներէն մէկն էր Հայաստանի, ուր կը գտնուէր արձանը Անահիտ դիցուհիին, եւ ուր ուխտի կ'երթային Հայաստանի ամէն կողմէ բնակիչները: 839ին յիշուած է դարձեալ մեծ երկրաշարժ մը, Կարինի շրջանը եւ 728ին (Ք. Վ.) մեծ երկրաշարժ մը աւերած է շրջանը, (Միքայէլ Ասորի պատմիչ), որոնցմէ վնասուած ըլլալու է Երիզան:

Քրիստոնէութեան Հայաստան մտնելէն վերջն ալ Երիզա դարձաւ քրիստոնէական քարոզչութեան եւ Հայոց հոգեկան վերադարթումի կեդրոնը: Նուիրական նշխարներ կը հանգչէին Երիզայի մէջ, օրինակ՝ Ներսէս Պարթեւ Հայրապետի նշխարները: Յովհ. Երզնկացիի գերեզմանն ալ այնտեղ կը գտնուէր, Ս. Նշան եկեղեցիի մէջ, առաջնորդական աթոռին տակը, «յեցեալ ի սիւն» — (տես Թորոս Աղբար):

Ի՞նչ եղան մեզի համար այս թանկագին նշխարները: Թուրքիոյ հանրապետական կառավարութիւնը, որ պատմական արժէքները պահպանելու որոշում տուած էր, անվթար պահա՞ծ է Ս. Նշան եկեղեցին եւ անոր հնութիւնները ...

Ըսինք որ Երզնկա կեդրոն էր հայկական մշակոյթի զարգացումին: Աքանչելի մատենագիրներ տուած է հայ գրականութեան: Յիշենք միայն Երզնկացի Կիրակոսը, 13րդ դարու մատենագիր, Գլաձորի վանքին վարդապետներէն, անոր եղբօրորդին եւս, Յովհան Երզնկացին, ծանօթ «Ծորեցի» ու «Պլուզ» անուններով, մեծ հռետոր էր, մեծ ու առաքինի վարդապետ, որուն գեղեցկահիւս ճառականները, ճառերը, գլուխ գործոցներ են հայ եկեղեցական գրականութեան:

Յիշենք նաեւ Կոստանդին Երզնկացին, նոյնպէս 13րդ դարու դպիր, որ կենդանի լեզուով գրած է ընտիր բանաստեղծութիւններ: Այսքանը ցոյց կուտան թէ ինչ նշանակութիւն ունեցած է պատմական Երզնկան հայ ժողովուրդի հոգեկան վերելքին մէջ:

Երզնկայի տարերային աղէտներուն կարգին յիշենք նաեւ մարդկային աղէտները՝— Թաթար Մոնկոլներու արշաւանքները որոնց միջոցին Բաղու զօրավարը ջարդեց Երզնկայի բնակչութիւնը: — Վ. Մելիքեան

Իտալիա եւ պատերազմը

ԽՄԲ.— Աիաւասիկ ամփոփումը այն ընդարձակ յօդուածին որով Պ. Կայտա, Մուսոլինիի թարգմանը, Իտալիոյ տեսակէտները կը պարզէ պատերազմի, Պալքաններու եւ Միջերկրականի մասին.—

Սկիզբները պատերազմը մեծ մը տահոգութիւն պատճառեց Դանուբեան եւ Պալքանեան Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն մէջ: Այդ մտահոգութիւնը աւելի սաստկացաւ իբրեւ հետեւանք այն դիրքին, զոր բռնեցին Ռումանիա եւ Յունաստան, Անգլիոյ ստանձնած միակողմ երաշխիքով, անգլեւթրքական քաղաքական ու զինուորական դաշինքով, որոնց նպատակները եւ գործադրութեան ձեւերը դժուար է ճշդել տակաւին: Բայց Իտալիոյ վճռական եւ պայծառ դիրքը կրցաւ խաղաղութիւնը պահպանել Եւրոպայի այս մասին մէջ եւ պատերազմը սահմանափակել դէթ մինչեւ այժմ, թէեւ Հռոմի կառավարութիւնը նպատակ չունի այդ սահմանափակումին մէջ գնել տնտեսական այն բոլոր հարցերը, որոնք եւրոպական կարեւորութիւն ունին:

Իտալիոյ ներկայ ընթացքը պէտք չէ շփոթել չէզոքութեան հետ, որքան ալ իր նպատակն ըլլայ, առ այժմ, պահպանել խաղաղութիւնը Եւրոպայի այս մասին եւ Միջերկրականի մէջ: Իտալիա, որ դարձած է Պալքանեան ամենամեծ պետութիւնը, պիտի պաշտպանէ իր իրաւունքներն ու կենսական մնայուն շահերը, անշուշտ յարգելով Դանուբեան Եւրոպայի այլ պետութեանց ազգային իրաւունքներն ու հողային ամբողջականութիւնը, խաղաղ յարաբերութիւններ մշակելով անոնց հետ: Իտալիա կը փափաքի, որ այդ զանազան ազգերը, իրենց իսկ շահուն համար, իրենք իրենց միջեւ անկեղծօրէն քննեն եւ լուծեն առկախ հարցերը, ընդհանուր համաձայնութեան մը գալու համար, բարեկամական գործակցութեան անհրաժեշտ հիմերուն վրայ:

Ըսուեցաւ թէ պիտի կազմուի մեծ խմբակցութիւն մը, Պալքանեան չէզոք պետութեանց մասնակցութեամբ, Իտալիոյ ղեկավարութեան տակ: Անհիմն զրոյցներ: Եթէ մէկ կողմէ Իտալիա կը փափաքի պահել գործելու իր ազատութիւնը, միւս կողմէ Դանուբեան եւ Պալքանեան կարգ մը երկիրներու միջեւ էական հարցեր կան, որոնք լուծուած չեն տակաւին, որպէսզի կարելի ըլլար կազմել անկեղծ միութիւն մը իրարու հետ: Բացարձակապէս վաղահաս է Պալքանեան խմբակցութիւն մը, ներկայ պայմաններուն մէջ: Բայց Իտալիա կ'աշխատի իրարու մօտեցնել Դանուբեան պետութիւնները լուծուած հարցերու պարզաբանումով:

Ինչ կը վերաբերի մասնաւորաբար Հունգարիոյ, որ կը պատկանի Իտալիոյ քաղաքական բարեկամութիւններուն ամէնէն տաք մասին, իր կարեւորագոյն հարցերն են այն յարաբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին թէ Եուկոսլաւիոյ եւ թէ Ռումանիոյ միջեւ: Եուկոսլաւիա, որու հետ Փաշական կառավարութիւնը եւ իտալական ազգը կը պահպանեն յարաբերութիւններ յարաճուն բարեկամութեան մը մէջ, նուիրագործուած 1937 Զատկի համաձայնագրով, մեծ չափով մօտիկութիւն ցոյց կուտայ արդէն Հունգարիոյ: Իտալիա հաճոյքով կը դիտէ այդ պարագան:

Կը մնայ տակաւին սահմանել Հունգարօ-ռումանական յարաբերութիւնները, հակառակ այն իրողութեան որ երկու երկիրներուն շահը կը պահանջէ մօտենալ իրարու եւ, եթէ կարելի է, համաձայնութեան գալ: Հունգարօ-ռումանական վէճին լուծումը պէտք է կատարուի երկու կողմերու քաղաքական իրապաշտութեան ոգիով մը, բարեացակամ եւ չափաւոր: Պատերազմը, որ կը բացվաւի իրենց սահմաններուն վրայ, իրենց կը թելադրէ լուծել առկախ խնդիրները եւ հաստատել անկեղծ յարաբերութիւններ: Ներկայ պատերազմին ծագման պատճառները պերճախօս կերպով ցոյց կուտան թէ որքան օգտակար է, կանուխէ սահմանել միջազգային տարակարծութիւնները, նոյնիսկ զոհողութիւններ ընելով: Ռումանիա եւ Հունգարիա կրնան այսօր տեսնել թէ նոյն դիրքերուն մէջ կը գտնուին եւ նոյն շահերը ունին: Ռուսական ուժը, որ կը ծանրանայ Պեսարապիոյ վրայ, հաւասարապէս կը ճնշէ նաեւ հունգարական սահմաններուն վրայ:

Ռուսական վտանգ գոյութիւն ունի՞ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ինչպէս ցոյց կուտան արտասահմանեան կարգ մը թերթեր:

Իտալիա յարձակողական նպատակներ չունի հանդէպ Խորհ. Միութեան: Այս տեսակէտով՝ Իտալիա կը հեռանայ այն մեծ պետութիւններէն, որոնք այսօր կանգնած են Ռուսիոյ դէմ, մինչ երէկ կ'աշխատէին շահիլ անոր բարեկամութիւնը:

Իտալիոյ միակ նպատակն է կասեցնել համայնավարութեան ծաւալումը: Այնքան ատեն որ Խորհ. Միութիւնը կը մնայ իր սահմաններուն մէջ, ընդարձակ եւ հարուստ, Իտալիա ոչինչ ունի ըսելիք: Բայց երբ համայնավարութիւնը կը ձգտի տարածուիլ դէպի այն շրջանները, ուր կենսական շահեր ունին Եւրոպա եւ Իտալիա, Փաշականութիւնը իրեն պիտի պատասխանէ պատշաճ եղանակով:

պալքանեան դաշինքը թուլութեան նշաններ կը ցուցնէ, ինչ որ ծանր սխալ մը պիտի ըլլար այն պահուն երբ, զարնան սպասելով, պալքանեան պետութիւնները պարտաւոր են սերտօրէն միացած մնալ սպառնացող վտանգին հանդէպ: Թուրք թերթին կարծիքով Եուկոսլաւիա փոքրոգութիւն ցոյց տուած է: «Խոհեմութիւնը տկարութիւն չի նշանակեր: Այսօր տկարութիւնը քաջալերութիւն մը պիտի ըլլար կարելի նախայարձակման մը համար»:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոնի Le Nouvelliste (4 Յունուար) թերթը որ վերջերս երկու հայանպաստ գրութիւններ հրատարակած էր (արտատպուած «Յառաջ»ի մէջ), իր թղթակցին միջոցաւ կը ներկայացնէ Վալանսի հայութիւնը իբրեւ օրինապահ գաղութ մը եւ կը յիշէ թէ այդ գաղութն ալ բազմաթիւ զինուորներ տուած է ֆրանսական բանակին: Այս առթիւ խօսքը կուտայ Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի,— համակրելի Ֆրանսուհին որ իբրեւ աշխատակից ֆրանսերէն թերթերու՝ յաճախ կ'արծարծէ հայ ժողովուրդին արդար ցանկութիւնները:

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան Ֆինլանտայի քաջութեան առթիւ կը պատմէ հայ ժողովուրդին մարտնչումները իր ազատութեան համար, անոր հերոսական դիմադրութիւնը Հայաստանի բոլշեւիկացման դէմ, մինչեւ վերջալոյսը հայկական ազատութեան:

330 անգլ. ոսկի կտակ մը

Անցեալ օգոստոս 31ին Աթէնքի մէջ մեռաւ համեստ ընկեր մը, Տիրան Տէօվլէթեան: Միլանէն բժ. Եր. Արզումանեան կը տեղեկացնէ թէ ողբացեալ ընկերը հետեւեալ նուէրները ըրած է.—

1.— Հ. Յ. Դ. վեթերաններու ֆոնտին 60 ոսկի, 2.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի թանգարանին 60, 3.— «Համազգային»ին 60, 4.— Յունաստանի «Ջաւարեան» վարժարանին 60, 5.— Յունաստանի «Զաւարեանատիպ» վարժարաններուն 60, 6.— «Յուսաբեր»ին 30:

Վեց հաստատութեանց կտակած իր գումարը — 330 ոսկի — մեծահարուստի մը հազարաւոր ոսկիներու արժէքն ունի, քանի որ ընկերը մեծահարուստ մը չէր:

Հանգուցեալին կողմէ կտակատար կարգուած է իր ազատ եղբայրը, Պ. Յակոբ Տէօվլէթեան:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է Պ. Զարեհ Եուսուֆեան, նախկին արտօնատէր «Արեւելք»ի եւ ընդհ. քարտուղար Առեւտրական սենեակի, խոր ծերութեան մէջ: Հանգուցեալը հին սերունդի կարեւոր դէմքերէն մէկն էր եւ իր ժամանակին համբաւ շահած՝ իբրեւ խմբագիր ֆրանսերէն «Ֆար տը Պոսֆոր»ի եւ «Սթամպուլ»ի: Յետոյ ձեռնարկեց «Արեւելք»ի հրատարակութեան, կարեւոր բաց մը լրացնելով:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

Զինուորներու համար

ԼԻՈՆ.— Սիրելի ժողովուրդ, պատերազմի դաշտին վրայ կը գտնուին շատ մը անտէր ու անօգնական հայ զինուորներ, որոնք ձմրան խստութիւններուն դէմ պատսպարուելու համար պէտք ունին տաք զգեստներու:

Մեզի համար նուիրական պարտականութիւն մըն է օգնութեան հասնիլ այդ խեղճ հայ զինուորներուն, որոնցմէ շատերը համաշխարհային պատերազմի աղէտներէն ազատուած որբեր են, եւ կեանքի դառնին ճաշակելու ատեն իսկ, նոր աղէտ մը զիրենք զէնքի տակ կանչած է:

Ուստի մենք ալ անոնց զոհողութեան մասնակցինք փոքրիկ զոհողութեամբ մը, մեր քսակը լայն բանալով կատարուելիք հանգանակութեան մը, որուն հասոյթը ամբողջովին պիտի յատկացուի բուրդ գնելու, բրդեղէն զգեստներ պատրաստելով հայ զինուորներու ղրկելու համար:

Այս առթիւ հրաւէր մը կ'ուղղենք նաեւ բոլոր հայ տիկիններուն եւ օրիորդներուն, որ այս բարեգործութեան իրենց օժանդակութիւնը բերեն նիւթականով եւ ձեռագործով:

Ուստի այն բոլոր Հայուհիները, որ հիւսել գիտեն, կրնան դիմել ամէն շաբաթ օր ժամը 10էն մինչեւ կէսօր եւ 2էն մինչեւ 5, հայ կաթողիկէ գործերու կեդրոնին, 78 Rue Rabelais: Հոն իրենց բուրդ պիտի հայթայթուի, զոր հիւսելէն վերջ պէտք է դարձնեն նոյն տեղը, որպէսզի անով ծրարներ պատրաստուին ու ղրկուին Լիոնի հայ զինուորներուն:— Միքայէլ Վրդ. Մոմճեան

17. Rue Damesme .. Paris (13) Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN

Ռումանիոյ պատրաստութիւնները

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի Պուքրէշի թղթակիցը կը գրէ թէ Ռումանիա նոր տարին կը թեւափոխէ շատ աւելի ինքնավստահ քան պատերազմին սկիզբը կամ նոյնիսկ մէկ ամիս առաջ: Պատերազմին մէջ խրելու վտանգը միշտ գոյութիւն ունի. բայց Կարոլ թագաւորը մինչեւ հիմա յաջողած ըլլալով պահպանել իր երկրին խաղաղութիւնը, որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէ: Ամէն շաբաթ որ խաղաղութիւնը կը պահպանուի, աւելի կը զօրացնէ Ռումանիան: Ամէնէն ծանր վայրկեանը այն էր երբ Ռուսերը Լեհաստան արշաւեցին: Անկէ քանի մը օր վերջն էր որ սպաննուեցաւ թագաւորին գլխաւոր խորհրդականը, վարչապետ Քալինէսքու: Ռումանիա դժուարին օրեր անցուց: Բանակը պատրաստ չէր արտաքին յարձակման եւ սահմանագլուխները ամրացուած չէին: Կը վախցուէր Գերմանիոյ ընչաքաղցութենէն, Խ. Միութեան ծաւալումէն, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ վրէժխնդրութենէն: Բուն երկրին մէջ ալ անհանդստութիւն կը տիրէր, Երկաթեայ Պահակներու անողոք գնդակահարութեանց հետեւանքով: Բայց եւ այնպէս հաւասարակշռութիւնը կը պահպանուէր պատերազմի չորս ամիսներու ընթացքին, շնորհիւ թագաւորին հեռատեսութեան: Այժմ ամէն օր կը բարւոքի կացութիւնը, ինչպէս յայտարարեց նոր վարչապետը: Յայտնապէս այն յոյսը կ'արթննայ թէ հրաշք մը կրնայ պատահիլ եւ Ռումանիան ազատել պատերազմի եւ արտաքին արշաւանքի արհաւիրքէն: Այդ յոյսը կը զօրանայ Ֆինլանտայի յաջող դիմադրութեան շնորհիւ: Ռումանացիները ֆինլանտական արշաւանքէն առաջ դիտէին թէ խորհրդային զօրքը այնքան վտանգաւոր չէ որքան կը կարծուի: Լեհաստանէն հասած լուրեր կ'ըսէին թէ անոնք շատ խեղճ հագուած են, դէչ կը կերակրուին եւ կռուելու կամք չունին: Միեւնոյն ատեն Ռումանիա ժամանակ ունեցաւ բարելաւելու իր պաշտպանողական միջոցները Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Խ. Միութեան սահմաններուն վրայ, մասնաւորապէս Պուքովինայի մէջ, ուրկէ կը սպասուի ռուսական գլխաւոր յարձակումը: Ժողովուրդին ուժը եւ ինքնապաշտպանութեան վճռականութիւնը ամրապնդելու համար թագաւորը անձամբ այցելեց Օրատէա եւ Քլուժ, Հունգարիոյ սահմանին վրայ, վարչապետը Պեսարապիա ղրկեց, կրթական նախարարն ալ Մոլտավիա, ճառեր խօսելու համար:

*** Կարոլ թագաւորը Քիշնեւ (Պեսարապիա) երթալով, ներկայ եղաւ Ջրօրհնէքի արարողութեան: Այս առթիւ բոլոր փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչները իրենց հաւատարմութիւնը յայտնեցին թագաւորին, որ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ Պեսարապիան ռումանական հող է եւ այնպէս ալ պիտի մնայ: Ռումանիա պատրաստ է ամէն զոհողութեան, պաշտպանելու համար այդ մոլտաւեան երկրամասը:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԻՏԱԼԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ յարաբերութիւնները շատ կը զբաղեցնեն Գերմանական մամուլը: Կարեւոր թերթ մը, «Ռոթէ Էրթէ», կը ջանայ համոզել թէ Իտալիոյ եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ բացուած վիհը շատ աւելի խոր է քան Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ եղած փոսը: Թերթը չի ժխտեր թէ իտալական շահերը կ'ընդհարին ռուսական շահերուն՝ Պալքաններու մէջ, բայց կը հաստատէ թէ երկու երկիրներուն ծանրութեան կեդրոնը այդ շրջանին մէջ չի գտնուիր: «Արեւմտեան ժողովրդապետութիւնները անդադար կը փորձեն սկզբունքի թշնամութիւն մը հաստատել Հռոմի եւ Մոսկուայի միջեւ, բայց այդ փորձերը ձախողման դատապարտուած են, երկու երկիրներու իրական շահերուն բերումով, որովհետեւ, հակառակ իրենց ներքին կարգուսարքի բոլոր հակամարտութեանց, Իտալիա եւ Ռուսիա երդուեալ թշնամիներն են ժողովրդապետութեան եւ անոր արտաքին քաղաքականութեան»:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Փարիզի մէջ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները կատարեալ համաձայնութեան յանգած են: Երէկ Փարիզի մէջ ստորագրուեցաւ տնտեսական համաձայնութիւնը Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդարանը գաղտնի նիստ մը պիտի գումարէ, լսելու համար կառավարութեան բացատրութիւնները պատերազմական նախարար Հօր Պէլիշայի հրաժարման մասին: Այս խնդիրը խորապէս յուզած է հանրային կարծիքը, թէեւ քաղաքականութեան տարբերութիւն չի նկատուիր: Զինուորական հին սերունդն է որ յաղթած է, այս հարցին մէջ, որովհետեւ հրաժարեալ նախարարը արմատական միջոցներ ձեռք առած էր, երիտասարդները ասպարէզ քաշելու համար: Գերմանական թերթերը դիտել կուտան թէ հին թէ նոր նախարարները միեւնոյն քաղաքականութիւնը պիտի վարեն Գերմանիոյ հանդէպ:

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ թերթի մը խմբագիրը երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, արտատպած ըլլալով Մոսկուայի «Փրավտա» թերթին մէկ յօդուածը:

ՓՐԱԿԱՅԷՆ Պելկրատ հասած լուրերու համաձայն նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են, գլխաւորաբար նախկին սպաներու, Շքոտա զինագործարանի պաշտօնեաներուն եւ լրագրողներու մէջ: Բոլոր դպրոցները եւ գրադարանները փակուած են: Նոյն աղբիւրին համաձայն Գերմանները մեծ քանակութեամբ ուտելիք բռնագրաւելով Չեխոսլովաքիոյ մէջ, Գերմանիա փոխադրած են:

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐԻ վաճառումը արգիլուեցաւ Գերմանիոյ մէջ, բացի անոնցմէ որ ուրիշ ուտելիք չունին: Սաստիկ ցուրտին հետեւանքով գետնախնձորի հունձքը մեծապէս նուազած է: Ածուխի նեղութիւն ալ կը կրեն, մասնաւորապէս Պերլինի մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 11 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4243

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Չորս համայնավար երեսփոխաններ դուրս նետուեցան

Ինչպէս հաղորդեր էինք երէկ, խորհրդարանին նոր նստաշրջանը բացուեցաւ երկուշաբթի օր: Թէ Երեսփ. Ժողովին եւ թէ Ծերակոյտին մէջ աւանդական ճառերը խօսեցան երիցագոյն անդամները, եւ յետոյ ձեռնարկուեցաւ դիւանին ընտրութեան: Վերընտրուեցան երկու նախագահները, Պ. Պ. Էռիօ եւ Ժանէնի:

Երեսփ. Ժողովին նիստի ներկայ էին նաեւ եօթը համայնավար երեսփոխաններ, որոնք զինուոր են եւ մասնաւոր արտօնութիւն առացեր էին: Անոնք իրենց համազգեստները հանելով, գացեր բազմեր էին իրենց տեղերը: Փրս-փուրները սկսեր էին արդէն: Ժխորը կը սաստկանար: Աջակողմեան երեսփոխաններ կը պոռային.

— «Մենք չենք ուզեր ժողովի նստիլ դաւաճաններու հետ...

Առժամեայ նախագահը դեռ նոր սկսած էր իր ճառը եւ նախատեսելով փոթորիկը, գլխարկը դրաւ եւ դուրս ելաւ,— ուրիշ խօսքով ընդհատեց նիստը: Մանաւանդ որ բոլշեւիկ երեսփոխանները իրենց տեղէն չէին շարժեր: Առժամեայ դիւանին երկու քարտուղարներն ալ ընդվզելով ձգեր հեռացեր էին, Ընդհատման ատեն, խորհրդակցութիւններ կատարուեցան, որովհետեւ կացութիւնը անել էր, իրաւական տեսակէտով: Յետոյ համաձայնութիւն գոյացաւ առժամեայ բանաձեւի մը մասին եւ նիստը վերաբացուելով, նախագահը շարունակեց իր ճառը: Երբ կարգը եկաւ ողջունելու բանակին զինուորները, բոլոր երեսփոխանները ոտքի ելան: Եօթը համայնավարներէն միայն երկուքը կատարեցին յարգանքի ցոյցը, մէկը անհետացած էր, իսկ մնացեալ չորսը իրենց տեղէն չշարժեցան:

Զայրոյթը գագաթնակէտին հասած էր: Նախագահը կը փորձէր շարունակել ճառին ընթերցումը, բայց ժողովականները չէին ուզեր լսել: Այն ատեն ճարահատ առաջարկեց պարսաւանքի բանաձեւ մը քուէարկել եւ դուրս հանել չորս ըմբոստ երեսփոխանները: Բանաձեւը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ: Վարչական պաշտօնեայ մը մօտենալով չորս երեսփոխաններուն, յայտարարեց.

— Յանուն նախագահին կը խնդրեմ դուրս ելլել:

Չորս երեսփոխանները, Մէրսիէ, Կրընիէ, Ռէյմօն եւ Կիյօ պատասխան անգամ չտուին: Ընկերվարական եւ չափաւոր երեսփոխաններ մօտենալով փորձեցին համոզել: Վարչական պաշտօնեան կրկին ազդարարեց.

— Եթէ դուրս չելլէք անմիջապէս, պիտի կանչեմ հանրապետական պահակները:

Չորս երեսփոխանները չորս կողմէն պաշարուած ըլլալով, նախընտրեցին հեռանալ, հայհոյիչներու տեղատարափի մը տակ: Այս առթիւ լուտանքներ տեղացին ընկերվարական երեսփոխաններու երեսին: Բարեկարգութիւնը վերահաստատուած ըլլալով, նախագահը կրցաւ վերջացնել իր ճառը, որ մասնաւորապէս կը պարզէր գերմանական կառավարութեան նենգամտութիւնը՝ Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի հանդէպ:

Նիստէն վերջը, փոխ - վարչապետ Պ. Շօթան եւ ներքին նախարար Պ. Սառօ վարչապետին քով երթալով, անոր հաղորդեցին անցուդարձը: Կառավարութիւնը որոշեց հինգշաբթի օր (այսօր) օրինագիծ մը ներկայացնել երեսփ. ժողովին, միանգամ ընդ միշտ պաշտօնէ արձակելու համար այն երեսփոխանները որ իրենց կապերը չեն խզեր համայնավարութեան հետ:

*** Ծերակոյտին մէջ ալ, երիցագոյն անդամը նախագահելով նիստին, պարզեց պատերազմին պատճառները: «Ֆրանսա եւ Անգլիա, որոնք ամէնուն համար կը պահանջեն խորհելու, գրելու, խօսելու եւ գործելու ազատութիւն, ծառացան վայրենիներու վայել կարգուսարքի մը դէմ: Եթէ անոնք լքէին իրենց մեծ սկզբունքները, այլեւս ապրելու իրաւունք պիտի չունենային: Ֆրանսա, որ արդէն երկու արշաւանքներ կրած է, 1870ին եւ 1914ին, կ'ուզէ վերջ տալ գիշատիչ ազգերու խաղերուն եւ խորտակել զանոնք, որպէսզի այլեւս չկրկնուի չարաչուք եւ զարհուրելի արկածախնդրութիւնը: Ա՛լ կը բաւէ»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նոր յաղթանակին արդիւնքը

Վերջին լուրերու համաձայն, ֆինլանտական բանակը կը շարունակէ հետապնդել ռուսական 44րդ զօրաբաժնին մնացորդները: Նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ կարմիր բանակը իսկապէս ջախջախիչ պարտութիւն մը կրած է: Հազարաւոր դիակներ փռուած են անտառներու մէջ, իսկ բազմաթիւ վիրաւորներ սառելով մեռած են: Ֆինները դահուկաւորներու փոքր ջոկատներ կազմած, կը հետապնդեն ջախջախուած զօրաբաժնին մնացորդները, անտառներու մէջ, նոր գերիներ բռնելով: Պատերազմական աւարն ալ աւելցած է: Ռուսական 44րդ զօրաբաժինը գոյութիւն չունի այլեւս, եւ Պօթնիոյ ծոցին դէմ եղած սպառնալիքը բոլորովին խորտակուած է, երկար ատենի համար: Միւս կողմէ, 2—4 հոգինոց ֆինլանտական խումբեր կը շարունակեն ատեն ատեն ուժանակներով խորտակել Մուրմանսքի երկաթուղին, ինչ որ մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ ռուսական զօրքին կեդրոնացման՝ հիւսիսային շրջանին մէջ: Ջախջախուած զօրաբաժնին քանի մը մնացորդները կը ջանան անցնիլ ռուսական սահմանը: Ֆինները իրենց գրաւած աւարը պիտի կրնան գործածել Ռուսերուն դէմ, ինչպէս կ'ընեն արդէն: Այս վերջին յաղթութեան շնորհիւ, ֆինլանտական դիրքերը աւելի լաւ են այսօր, ամբողջ սահմանագլուխին վրայ, քան պատերազմին սկիզբը: Բացի միջին Ֆինլանտայի եւ Լատոկայի շրջանին ռուսական զօրագունդերուն ջախջախումէն, Մաննէրհայմի գիծը աւելի զօրացած է նոր ցանցով մը:

Ֆինլանտայի վարիչները կոչ մը ուղղեցին ամբողջ աշխարհի, որպէսզի դրամական օգնութիւն հասցնեն: Հանրապետութեան նախագահը յայտարարեց թէ ռուսական ռումբերը սպաննած են 234 քաղաքացիներ, իսկ վիրաւորած՝ մօտ 500 հոգի, մէկ ամսուան ընթացքին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պատերազմի սաստկացո՞ւմ թէ հաշտութիւն.— Այս հարցը նորէն կ'արծարծուի միջազգային մամուլին մէջ, ինչպէս եւ օրուան վարիչներու բերնով: Անգլիոյ վարչապետը 55 վայրկեան ճառելով Լոնտոնի քաղաքապետարանին մէջ, յայտարարեց թէ «1940ը հաւանաբար ճակատագրական տարի մը պիտի ըլլայ աշխարհի պատմութեան մէջ»: Այս առթիւ ազդարարեց թէ ճամբան շատ երկար է եւ կրնայ տաժանելի ըլլալ: Միւս կողմէ, Մ. Նահանգներու նախագահը ճառ մը խօսելով խումբ մը բողոքական երէցներու առջեւ, յայտարարեց թէ կը յուսայ որ իր խաղաղասիրական ջանքերը գործնապէս պիտի քաջալերուին գարնան ընթացքին:

Մինչ այս մինչ այն, պատերազմական գործողութիւնները ստիպճանաբար կը ծաւալին: Անգլիոյ ներքին նախարարը ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ օդանաւային վտանգը չափազանցուած չէ: «Պէտք է զգուշանանք որ եւ է կեղծ վստահութենէ կամ լաւատեսութենէ, հիմնուած պարզապէս այն իրողութեան վրայ թէ սպասուած յարձակումը չէ կատարուած տակաւին»: Այս առթիւ նախարարը ցաւ յայտնեց որ շատ մը մանուկներ եւ կիներ նորէն Լոնտոն եւ ուրիշ քաղաքներ վերադարձած են, հակառակ այլուր հաստատուելու բոլոր դիւրութեանց:

Արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի խնդիրն ալ հետզհետէ կը բարդանայ: Հունգարիոյ արտաքին նախարարը, որ դեռ քանի մը օր առաջ վերադարձած էր Վենետիկէն, խնամակալին հաղորդելու համար կոմս Չիանոյի հետ ունեցած խօսակցութիւնը, երէկ Հռոմ գնաց: Այս անգամ պիտի տեսակցի նաեւ Մուսոլինիի հետ:

Համայնավար երեսփոխաններու ներկայութիւնը նոր փոթորիկ մը պայթեցուց երեսփ. ժողովին մէջ: Երբ նախագահը կ'ողջունէր բանակը, եօթը համայնավար եւ զինուոր երեսփոխաններէն չորսը ոտքի չելան: Հետեւանքը եղաւ բուռն ժխոր մը, եւ չորս երեսփոխանները դուրս հանուեցան: Կառավարութիւնը որոշեց օրինագիծ մը ներկայացնել, միանգամ ընդ միշտ պաշտօնանկ հռչակելու համար այն երեսփոխանները որ չեն խզեր իրենց կապերը Մոսկուայի հետ:

Ֆինլանտական նոր յաղթանակը մեծ վրդովում պատճառեց Խ. Միութեան մէջ, թէեւ թերթերը լռութիւն կը պահեն: Վերջին լուրերու համաձայն, Սթալին որոշած է մինչեւ ծայրը երթալ, ջախջախելու համար իր փոքր դրացին, որ կը նկատուի գործիք մը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ձեռքին մէջ:

1940ը ճակատագրական պիտի ըլլայ աշխարհի պատմութեան մէջ

Չէմպըրլէնի նոր յայտարարութիւնները

Անգլիոյ վարչապետը կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Լոնտոնի քաղաքապետարանին մէջ, անգամ մը եւս շեշտելով կառավարութեան վճռականութիւնը՝ յաջող ելքի մը հասցնելու պատերազմը, աջակցութեամբ «մեր անվեհեր Ֆրանսացի զինակիցներուն»: Ահաւասիկ այդ ճառին հիմնական մասերը.

— «Այս նոր տարին, որ հաւանաբար պիտի ըլլայ ճակատագրական տարի մը աշխարհի պատմութեան մէջ, սկսաւ հանդարտութեամբ, բայց փոթորիկէն առաջ եղած հանդարտութիւնն է այդ: Սոււարաթիւ զինուորներ, որոնք սպառազինուած են գիտութիւն հնարած ամէնէն հզօր զէնքերով, իրար կը դիտեն դիրքերու ետեւէն: Ատեն ատեն անոնք կը լսեն թնդանօթներու ձայնը: Օդին մէջ կենդանի գործունէութիւն կը տիրէ: Միայն ծովուն վրայ է որ պատերազմը լիովին կը գործէ, եւ արդիւնքը գոհացուցիչ կ'երեւայ: Աշխարհի ովկիանոսները սրբուած են գերմանական նաւերէն: Գերմանական տորմիղը, որ պատերազմին սկիզբը մեր տորմիղին մէկ չորրորդէն պակաս էր, կորսնցուցած է 228.000 թոն,— բռնուած, ընկղմած կամ մանաւանդ իրենց կողմէ խորտակուած: Մնացեալը փակուած է օտար նաւահանգիստներու մէջ: Եթէ մեր շահերը հանենք կորուստներէն, կը տեսնենք որ մինչեւ հիմա կորսնցուցած ենք 122.000 թոն, մեր առեւտրական տորմիղին 1 առ հարիւրէն պակաս: Այժմ ամէն օր աշխարհի ովկիանոսներուն վրայ կ'երթեւեկեն 11.000.000 թոն անգլիական նաւեր: Մէկ խօսքով անվթար կը մնայ մեր տիրապետութիւնը ծովերուն վրայ: Մեր նաւատորմին ճնշումը յարաճուն դժուարութիւններ կը պատճառէ թշնամի երկրին տնտեսութեան եւ պատերազմը վարելու կարողութեան: Կրնաք բոլորովին վստահ ըլլալ թէ յուսահատական ճիգ մը կը փորձուի այս արդիւնքները ծածկելու»:

Այնուհետեւ վարչապետը յիշելով Լեհաստանի դէմ կատարուած բռնութիւնը, յայտարարեց թէ այժմ կարգը եկած է Ֆինլանտայի: «Այդ փոքր երկիրը յարձակում կրեց պետութեան մը կողմէ որուն հետ ամբարիշտ դաշինք մը կնքած է Գերմանիա: Այս քաջարի ժողովուրդը կրնայ վստահ ըլլալ թէ պարզ ձեւականութիւն մը պիտի չըլլայ մեր պատասխանը Ազգաժողովին կողմէ քուէարկուած բանաձեւին»:

Թուրքիոյ մասին ալ խօսելով, Պ. Չէմպըրլէն ցաւ յայտնեց անոր կրած աղէտին համար, յիշեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օգնութիւնը եւ աւելցուց.

— «Թուրքիա, որ պատերազմի բռնուած չէ, քանի մը օրուան մէջ երկրաշարժի եւ ողողումներու հետեւանքով աւելի ծանր կորուստներ կրեց քան կրած են բոլոր պատերազմիկները միասին, շաբաթներով պատերազմելէ վերջ: Անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները տեղեկացուցած են թրքական կառավարութեան թէ իրենց յառաջիկայ օգնութեան պիտի տան նոր ձեւ մը, որու մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարուին երեք պետութեանց միջեւ, կատարեալ համաձայնութեամբ»:

Յետոյ Պ. Չէմպըրլէն ջերմապէս փառաբանեց անգլօ-ֆրանսական գործակցութիւնը, Անգլիոյ կատարած զօրաշարժը, սպառազինութեանց արագացումը եւ եղբայրակցութիւնը.

— «Պէտք է խնայողութիւններ կատարենք. պէտք է հսկողութեան տակ առնենք մեր ներածումները. պէտք է հրաժարինք այն ապրանքներէն որ անհրաժեշտ չեն, ի հարկին պարտաւոր ենք սահմանափակումներ պարտադրել մենք մեզի: Մօտերս միսն ալ պարէնատոմսի ցանկին մէջ պիտի մտնէ: Այս միջոցներէն իւրաքանչիւրը պարզապէս մէկ մասն է ընդհանուր ծրագրին որ պիտի ապահովէ յաղթանակը, կարելի եղածին չափ կարճ ժամանակի մը մէջ: Ես չեմ կարծեր թէ օդանաւային վտանգը անցած է, կամ նոյնիսկ նուազած: Ցորչափ այդպէս է, սխալ պիտի ըլլար վեր ի վայր հրջել մեր քաղաքականութիւնը: Մենք վրէժխնդրական տենչեր չունինք: Մտացածին յերիւրանք եւ նենգամտութիւն է ըսել թէ Դաշնակիցները կ'ուզեն ոչնչացնել գերման ժողովուրդը: Գերման ժողովուրդը պէտք է ըմբռնէ թէ երկարատեւ պատերազմի մը եւ իր կրելիք տառապանքներուն պատասխանատուութիւնը իր վրայ կ'իյնայ, ինչպէս եւ այն բռնակալին վրայ որ կը տիրապետէ իր վրայ»:

Վարչապետը իր ճառին մէջ ցաւ յայտնեց Պ. Տալտուինի անցուցած արկածին համար, եւ ակնարկելով նախագահ Ռուզվէլթի վերջին ճառին, յայտարարեց թէ կատարելապէս համամիտ է անոր: «Եթէ կ'ուզենք որ բարին յաղթէ չարին, պէտք չէ վարանինք մեր արիւնը եւ գանձերը զոհելու, այդքան վսեմ նպատակի մը համար»:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Անգարայէն կը հեռագրեն յունուար 9 թուականով.— Իրաւասու շրջանակներու մէջ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց այն լուրը թէ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները պիտի աւելցնեն իրենց դրամական օգնութիւնը, ինչպէս եւ անհրաժեշտ նիւթերու առաքումը աղէտեալներուն համար: Գերմանական դեսպանն ալ առաջարկած է արտաքին նախարար Սարաճօղլուի դեղեր ղրկել գերմանական Կ. Խաչի օգնութեամբ, բայց ուշ մնացած կը նկատեն, գիտել տալով թէ ձիւնախառն մրրիկը կը խափանէ օդանաւերու թռիչքը, մինչդեռ դեկտեմբեր 27էն ի վեր կառախումբ մը կրնար աղէտին վայրը հասնիլ:

*** Անատոլուի գործակալութիւնը կը հերքէ այն զրոյցները թէ կարգ մը նախարարներ կը մտածեն հրաժարական տալ: Մասնաւորապէս կը խօսուի ներքին եւ առողջապահական նախարարներու հրաժարման մասին: Առողջապահական նախարարը աղէտեալ վայրերը կը գտնուի տակաւին եւ զբաղած է պատեալներու տեղափոխութեամբ եւ օգնութեամբ:

*** Թուրք թերթերը կը շարունակեն ծանրակշիռ տեղեկութիւններ հաղորդել երկրաշարժի աւերներու մասին: Երզնկայի զինուորական վարժարանին 90 ուսանողներն ալ փլատակներուն տակ մնացած են: Իսկ զօրաբանակի հրամանատարը, Զօր. Մուհարրէմ փլած տան երկրորդ յարկէն փլատակներուն տակ գլորած է մահճակալին հետ միասին, բայց հրաշքով փրկուած է: Յետոյ փողոցին մէջ հագուելով, կայարան վազած է բոպիկ, դէպքը հեռագրելու համար: Ականատես մը կը պատմէ.

— Երզնկա անուն քաղաք չկայ այլեւս: Ամէն անկիւնէ բարձրացող լացուկոծերը եւ կսկիծէն խելագարած անձեր սարսափ կ'ազդէին դիտողներուն: Փողոցներուն մէջ գիշերանոցով մարդիկ իրենց կիներուն եւ զաւակներուն անունները տալով խելայեղ աստին անդին կը վազէին: Քաղաքին բժիշկներէն 5—6ը մեռած, մնացեալներն ալ փլատակներու տակ մեռած ազգականներու եւ զաւակներու կսկիծէն գրեթէ խելագարած էին: Աղէտին հետեւանքով խելագարածները բաւական մեծ թիւ մը կը կազմեն: Երզնկայի կարեւոր վաճառականներէն մէկը գիշերանոցով մեռած փոքր աղջիկը գրկած փողոցները կը պտտէր, կը ցատկոտէր եւ կը խնդար: Խելագարած ուսուցիչ մըն ալ փլած դպրոցի ննջարանին մէջ մեռած զաւակներուն կը պոռար.— «Ելէք, ապա թէ ոչ ձեր դասարանը չեմ փոխեր»: Եւ լալով կը մշտէր զանոնք: Երեք վայրկեանի մէջ աւերակի վերածուած քաղաքին բնակիչներէն անոնք որ մեռան բան մը չկրցան իմանալ, որովհետեւ քնացած էին արդէն:

Ողողումներուն աւերներն ալ ծանր

Ողողումներն ալ մեծ վնասներ պատճառած են մասնաւորապէս Իզմիրի, Պրուսայի եւ Իզմիտի շրջաններուն մէջ, ինչպէս կը հաղորդեն Թուրք թերթերը:

Սաքարիա գետին յորդումին հետեւանքով Ատափազար քաղաքը եւ կեդրոնին ենթակայ բոլոր գիւղերը եւ շրջակայ կարգ մը գիւղեր ողողուած են: Սաքարիա գետը Մուտուրնուի գետակին հետ միանալով, այս գիւղերուն ամբողջ ցանքը փճացուցած եւ դաշտը լիճի մը վերածած է: Սափանճա լիճի ջրանցքն ալ յորդած եւ շրջակայ գիւղերը ողողուած են: Ասկէ զատ Ատափազարի Թէքէլէր եւ Պազլար գիւղերը մասամբ ջուրերու տակ մնացած են: Սաքարիա գետը իր բնական վիճակէն 6 մեթր բարձրացած է:

Իզմիրէն կ'իմացնեն թէ, Մէնէմէնի, Պէրկամայի եւ Խօտէմիշի շրջանի գիւղերուն միջեւ հաղորդակցութիւնը նաւակներով տեղի կ'ունենայ: Բերքերը մեծ վնաս կրած են եւ ցանքերը ջուրերու տակ թաղուած:

Մանիսայի դաշտը ջուրերու տակ մնացած ըլլալով, ամբողջ ժողովուրդը տանիքներու եւ ծառերու վրայ ապաստանած է եւ նաւակներով ազատուած:

Իզմիրի մօտակայ Պետական Օդային Ճամբաներու վարչութեան հրապարակը, մօտակայ թումբերուն փլչելուն հետեւանքով բաւական վնաս կրած է: Պէնղինի մթերանոցն ալ ողողուած է: Ֆոչայի Գումթէփէ շրջանը ջուրերով պաշարուած եւ հովիւներն ու իրենց 600 ոչխարները նաւակներով փրկուած են:

Սաքարիա գետին յորդումով ողողուած է նաեւ Պիլէճիկի դաշտը: Նոյնպէս Ատափազարի «Փամուք օվասը»ն եւ Կէյվէի կայարանը ջուրերու տակ մնացած են: Ատափազարի Սէօյիւտլիւ նահիէին ենթակայ 9 գիւղեր ամբողջովին ողողուած են: Հէնտէքի, Տիւզճէի, Պոլուի եւ Ատափազարի միջեւ երթեւեկը դադրած է:

Պանտրմայէն կ'իմացնեն թէ, քաղաքին մէջ եւ շրջակայքը 10 օր անընդհատ շարունակող անձրեւին հետեւանքով, գետակները յորդած են: Կէօնէնի գետը աննախընթաց կերպով յորդած է, քաղաքին կարգ մը մասերը ողողուած են եւ մօտ 200 մեթր երկայնութեամբ կամուրջն ալ փլած է:

Գարաճապէյի դաշտն ալ եւ դաշտի մէջ գտնուած բազմաթիւ գիւղեր ողողուած են: Պանտրմայէն օթօպիւսներով նաւակներ եւ նաւավարներ ղրկուած են եւ ջուրերով շրջապատուած գիւղերու բնակիչները ազատած են: Այս դաշտը տարեկան 20.000 թոն արմտիք կուտար, բայց այժմ ցանքին մեծ մասը փճացած է:

*** Անգարայէն կը հեռագրեն յունուար 9 թուականով.— Ձիւնը կը շարունակէ առատօրէն տեղալ Անգարայի, բայց մասնաւորապէս Էրզրումի մէջ ուր հեռագրի, հեռաձայնի եւ շոգեկառքի հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջին անգամը չէ որ կը զբաղինք երիտասարդութեամբ :

Մեր ժողովուրդի ֆիզիքական ու հոգեկան գոյութեան խարիսխն է ան եւ արժանի է որ, որքան կարելի է շատ, իրմով զբաղինք, ճանչնանք մօտէն իր բաղձանքները, իր գաղափարական աշխարհը եւ աջակցինք իրեն: Աւելին սակայն. պարտաւոր ենք զբաղիլ իրմով, գուրգուրանքով մօտենալ իրեն, որովհետեւ իր պատկերով պիտի ներկայանայ վաղը հայ ժողովուրդը: Ի՞նչ պատկեր կ'ուզենք տալ վաղուան հայութեան: Ի՛նչ գաղափարներ կ'ուզենք որ վարեն մեր ապագայ սերունդները եւ ի՛նչ բաղձանքներով կ'ուզենք տոգորել մեր պատմութեան ապագայ ճարտարապետները : Մեր կեանքը երկար չէ, այդքան ապրելու եւ դիտելու եւ կամ մեր ուզած պայմանները ստեղծելու համար զալոց ժամանակներուն մէջ: Պէտք չունինք սակայն անկարելիին ետեւէն վազելու, երբ կայ կարելին, ապահովն ու գործնականը. կարճ ու կտրուկ ճամբան, որ կեանքի ու իրականութեան թելադրածն է, անոնց պարտադրութիւնը: Կան, երէցներու իշխանութեան, կարգերուն, համկցողութիւններուն եւ բաղձանքներուն ենթակայ նորահաս սերունդները, որոնք իրենց թարմութեան ու կաղապարումի տարիքին, կուգան պատրաստուելու եւ վաղուան ազգը դառնալու: Ու երէցները, կուտան անոնց, որքան կարելի է ատ մարդկօրէն, եւ որքան կարելի կը դարձնէ կեանքը, այն կերպարանքը՝ զոր պիտի ուզէին տեսնել վաղուան ազգին վրայ: Ասիկա ճիշդ է գրեթէ բոլոր այն ժողովուրդներուն համար, որոնք հայրենիք ունին, կ'ապրին իրենց սեփական հայրենիքին մէջ :

Կը տարբերի խնդիրը հայրենազուրկ կամ տարագիր ժողովուրդներու համար. ու անոնց կարգին՝ մանաւանդ հայ ժողովուրդին համար, որ մէկ կլիմայի եւ մէկ միջավայրի մէջ ալ չէ ամփոփուած: Ենթակայ է աշխարհի գրեթէ բոլոր միջավայրերու ազդեցութեան եւ շփման մէջ՝ բազմաթիւ ազգերու եւ անոնց մշակոյթներուն հետ: Ինչքան դժուար, այս պայմաններու մէջ, երիտասարդութեան պատրաստութիւնը, մեր ազգային բաղձանքներուն եւ ապագայ կեանքի ցանկութեան համաձայն. որքան անհնարին, երբ աչքի առջեւ ունենանք մեր ազգային, քաղաքական եւ տնտեսական պայմանները :

Անհնարին, բայց պարտաւոր ենք հնարաւոր դարձնել, միութեան կապ ստեղծել, ազգը կենդանի պահելու համար. միութիւն՝ ոգիի, գրականութեան, արուեստի, ու այս բոլորը հայրենիքի գաղափարովը տոգորուած, անոր հեռաւոր զոլովը տաքցած :

Այս պահուս, ամէն գաղութի մէջ, ունինք արդէն երիտասարդութիւն մը, որ արտասահմանի մէջ ծնած ու մեծցած, զուրկ հայրենի յուշերէ, կը կրկնապատկէ դժուարութիւնը ազգային դիմագծութեան եւ ոգեկան միութեան կազմութեան: Անհուն աշխատանք եւ ազգային անհուն գուրգուրանք ու զոհաբերութիւն անհրաժեշտ են այս նոր երիտասարդութիւնը սահելէ պահելու համար զանի - թափին վրայ, որ կայ ամէն տեղ եւ կը չէշտուի տարուէ տարի:

Բայց, հակառակ այս քիչ մը մութ ու մտահոգիչ իրականութեան, ունինք միշտ փոքրամասնութիւններ, որոնք գաղութէ գաղութ, վառ կը պահեն երէց սերունդներու յոյսը՝ երիտասարդութեան ու անոր այսօրուան ու վաղուան դերի մասին. կ'արծարծեն հաւատքը՝ թէ ազգային աւանդութիւնը պիտի շարունակուի, ու հայ ժողովուրդը, տարիներ ետք, պիտի գտնէ իր ցեղային պատկերը այսօրուան երիտասարդութեան մէջ : Ըսել կ'ուզենք, հայ երիտասարդութիւնը պիտի շարունակէ Հայոց պատմութիւնը :

Կ'ուզէ՞ք որ այս պատմութիւնը հաբազատ ըլլայ նախընթաց սերունդներու ոգիին, նոր օրերու յոյսովն ալ ողողուն: Կը մնայ, որ տանք, օրը օրին, հոգածութեամբ ու հաշտ ոգիով, տանք նոր մշակոյթով, ծրագրուած ու արժանավայել կերպով, ի գին մեծագոյն զոհողութիւններու: Ոգեւոր, հաւատաւոր, ձեռնհաս գործիչներու ձեռքով, կրօնական թէ աշխարհական, ուսուցիչ թէ գրող, քարոզիչ թէ բանախօս, մնայուն թէ շրջիկ, սկսած գպրոցներէն, ակումբներէն, մարզարաններէն մինչեւ եկեղեցիները: Ազգային գերագոյն մտահոգութիւններէն պիտի ըլլայ մեր երիտասարդութեան պատրաստութիւնը ազգային կեանքին, պատմութեան, լեզուին ու գրականութեան եւ վերջապէս բովանդակ մշակոյթին համար :

Այսօր՝ կամ քանի կը տիրէ երիտասարդութեան մտքին մէջ, այս բոլորի մասին, կամ բեկորներու չեզոքոյթ, որ կը սպասէ ճարտարապետին, չէնքի, ազգային ու ոգեկան կառոյցի փոխարկուելու համար: Վերջնական համոզում պէտք է դառնայ մեզ համար այն թէ, մեր պայմաններուն մէջ, երբ երիտասարդ մը զուրկ է հայ լեզուին ծանօթութենէն, երբ չի գիտեր իր մայրենի լեզուն, պատմութիւնը, գրականութիւնը, մշակոյթը, եւ վերջապէս անծանօթ է իր ազգային ինչպէս անցեալ նմանապէս ժամանակակից պայքարներուն, չի կրնար ամբողջական Հայ մը ըլլալ եւ մանաւանդ մնալ: Զուրկ է նման անձերու հայրենասիրութիւնը բնական բարախումէ, քանի որ հայրենասիրութիւնը անըմբռնելի է առանց հայրենիքի, կամ գոնէ վերջապէս զայն կազմող տարրերէն, լեզուէն, գրականութենէն, պատմութենէն, ազգային կեանքին հանդէպ հետաքրքրութենէն :

Կ'ունենանք մեր փնտռած, մեզի համար անհրաժեշտ եղած երիտասարդութիւնը, եթէ այս ոգիով մտածենք եւ մեր աշխատանքները տանինք այս նպատակներուն հասնելու համար: Եթէ հայութիւնը, այսինքն՝ անոր հայրենիքը, լեզուն, գիրն ու գրականութիւնը, եկեղեցին, պատմութիւնն ու պայքարը սորվեցնենք, որովհետեւ առանցմէ դուրս հայութիւնը գոյութիւն չունի: Եթէ, Հայու գոյութեան բովանդակ յիշատակումը, իր բաղձանքներուն ու մտահոգութիւններուն հետ, իր ոգեկան ու իմացական արժէքներովը գիտնանք ծանօթ ու սիրելի դարձնել :

Եւ եթէ գիտնանք այս բոլորը խօսքէն գործի վերածել:

Կ'ունենանք երիտասարդութիւնը, մեր փնտռածը, որ վաղը մեր ժողո-

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 1 Յունուար.— Սիրելի «Յառաջ», «Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը եւ հայ զինուորները» — այս խորագրով գրութիւն մը կարդացի, եւ լացի... Որքան քաղցր է հայ կնոջ քնքոյշ ձեռքերով պատրաստուած ամենափոքրիկ ծրարը, որ մեր սրտէն կը հեռացնէ մենակութեան մտածումները, յիշել կուտայ ընտանեկան մթնոլորտը, որուն կարօտը կը քաշէ հայ զինուորը, այս ձիւն ձմեռ օրերուն, իր պարտականութեան դլուխը :

Այո, սիրելի «Յառաջ», զէն ի ձեռին կը սպասենք ճակատին վրայ, մեր խմած ջուրը, մեր շնչած օդը ազատութեամբ քնելու համար: Բայց մինչեւ ե՞րբ այսպէս, միշտ կարօտ ջուրի եւ օդի :

Գալով Հրանոյշներուն, Վարդանոյշներուն, Զեփիւռներուն, Անահիտներուն, Վարդերուն եւ Սիրաններուն, շատ աւելի զոհ պիտի ըլլային եթէ դուրս գային իրենց կամաւորութենէն, եւ արժանագրուէին Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին գործօն բանակին մէջ: Ճիշդ ժամանակն է, հայ քոյրեր եւ մայրեր, գործելու յանուն ինքնապաշտպանութեան :

Շնորհակալութիւն ձեր ազնիւ ըղձացումներուն համար, որոնց շնորհիւ մենք ալ սեղանակից դարձանք այս տօնական օրերուն: Բարի կաղանդ եւ քաջութիւն բոլորիդ :— Գ.Գ.

×

ԱՆԺԷ.— Նոր տարւոյն 48 ժամուան կարճուկ արձակուրդիս առթիւ, ընկերներուս առաջին հարցումներէն եղբայրացուցի թէ ամէնքը, ամէնքը, կը հետաքրքրուին հայ զինուորներու կեանքով:

— «Յառաջ»ը կուգայ, անմիջապէս կը բանանք մասնաւոր բաժինը, «Հայ զինուորներու կեանքէն» :

«Յառաջ» իր ծնունդէն ի վեր, շրջանէ շրջան, ունեցած է իր հեւքով փնտռուած էջերը, ու տաով խեւ ժողովրդականացած, ուռճացած ու սիրուած: Ուրեմն քանի մը պատկերներ ալ մեր զօրանոցէն :

— Դա՛, դա՛ դա՛: Արթնցէք, արթնցէք :

Տասնապետը կը դարձնէ լոյսին կոճակը :

— Ոտքի, ոտքի, դեռ կը քնանա՞ք:

—Սուրճի գացէք:Կարգը որո՞ւնն է:

Եւ հագիւ հագուած, թիթեղ գաւաթը բռնած, մազերը ցցուն, զինուորները սրճամանին վրայ կը վազեն:

— Սենեակը չուտ աւլեցէք, սենեակը: Անկողինները շտկեցի՞ք: Կօշիկները լաւ չեն շարուած: Մրարները ծուռ չըլլան: Ձեզ խառնուիք ...:

— Լռութիւն

— Հիւանդ կա՞յ մէջերնիդ: Խը վերադարձո՞ւ արձակուրդէն:

— Ներկայ

Շարժման «սէրժան»ն է: Ներկայ բացակայ կարդալով, հիւանդներուն վիզրը կազմէ, տանի, առաւօտեան ...

...

Հայոց պատմութիւնը, անցեալին բիւրերը հողին մէջ, եւ ապագային հանդէպ հաւատքով :

Այլապէ՞ս...

Բայց, ի՞նչ հարկ այս աճաւոր ու անողոք հարցումին :— (Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի) :

անունները կ'արձանագրէ :

— Պարոններ, դասախօսութիւն:

Զէնքը կը բաղկանայ 6 գլխաւոր մասերէ: Զինուորին առաջին պարտականութիւնն է հնազանդիլ պետերու հրամաններուն: Լաւ զինուոր ըլլալու համար պէտք է եղբայրասիրութիւն, չարքաշութիւն ...

Եւ սանդուղները կը թնդան: Բոլոր յարկերէն զէնքերով վար կ'իջնեն: Մէկ երկու: Մէկ երկու :

— Նշան առնողի դիրքդ լաւ չէ : Քիչ մը առաջ ծռէ մարմինդ :

Խումբերը կ'երթան կուգան: Իրար կը խաչաձեւեն: Ու մեր տղաքը ցըրուած անոնց մէջ, հեռուէն հեռու, իրենց հայդուկի աչքերուն խփումովը իրար կը բարեւեն, ժպտուն :

Անկարգութիւն չեն սիրեր: Մեծերէն դիտողութիւն մը իրենց սրտին կ'իջնէ: Պէտք չէ որ հայ զինուոր մը դէշ զինուորի համբաւ հանէ: Պէտք չէ: Բոլորս ալ կը բարկանանք: Կը սաստենք յանցաւորը :

Երկու արժանապատուութիւն ունի հայ զինուորը,— անհատական եւ հաւաքական, ազգային :

Ցանդիմանուողը նախ ինքզինքը, յետոյ բոլոր ընկերները, ազգը, կը վիրաւորէ: Պէտք չէ տեղի տալ ուրեմն :

Ու անհատի մը փառքը նմանապէս կ'երթայ հեռուն: Գօվեստի արժանի գործ մը եղած ատեն,— «Հայ մըն է», «Հայ մը ըրաւ» ըսել տալու կը ջանան մեր տղաքը :

— Au rapport!

Օրուան որոշումները, աւելի ճիշդ ժամանակացոյցը կը կարդացուի : Գօվեստներ, պատիժներ հրապարակաւ կը յիշուին շրջանակ կազմած զինուորներուն առջեւ: Կը ցրուեն նամակներն ալ եւ սպա ճաշի:

Կէսօրէն ետք, կրկին մարզանք : Այս անգամ դաշտերու մէջ: Թշնամին աջէն կուգայ: Ձախէն կասկածելի շարժումներ նշմարուեցան...: Ու խմբակները մաս մաս կ'իջնեն նշանառութեան :

Ֆի ...: Ու կը ցնցուին ուսերը:

Իրիկուն է, լաւագոյն մասը մեր կեանքին:

Հոն է որ կը սկսի հայկական մթնոլորտը: Տաքուկ, խանդավառ, ու երբեմն ալեկոծ, բայց ոչ յուսահատ: Ընկեր Կ., դումարտակին սափրիչը, իր անձնական խանութ - սենեակը ունի: Համակրելի ընկերը, տղաքը ընդունելու համար, կ'աւլէ, կը շտքէ, կը լեցնէ վառարանը ու կը սպասէ իր հիւրերուն:

Ու կը լեցուի սենեակը: Քսան Հայերն ալ հոն են, քով քովի, անկողնի, սնտուկներու եւ սափրիչի աթոռին վրայ շարուած :

— Ինչպէ՞ս քաշեցիր, ընկեր Պ.:

— Հինգ հատն ալ սեւ կէտին մէջտեղը տեղաւորեցի :

— Կեցցես, կեցցես :

— Տղաք, ճերմակ հանեցէք մեր եղբօր: Զրուն թէ ...:

— Ըսել չենք տար :

Ընկեր Կ. հիւրերը լաւ ընդունելու համար իրեն օգնական է առած ընկեր Վ.ը, որ իր Փէրնանտէլի ժպիտովը Թմրի (օխլամուր) կը պատրաստէ աղոց :

— Խմեցէք, տղաք: Ցուրտ է դուրսը: «Րօմ»ը հատած է, ներեցէք: Շաքար կ'ուզէ՞ք:

— Մեզի ե՞րբ փիլաւ մը պիտի կերցնես, ընկեր Վ.:

— Կ'եփեմ, տղաք: Կը կերցնեմ: Զըրա՞ծ բանս է: Մոռցա՞ք Վէրնանդը :

— A chacun son métier, mon vieux : Ողջ առողջ Փարիզ վերադառնամ, հայկական ճաշարան մը պիտի բանամ:

— Ձիս ալ կարսոն կ'առնե՞ս: Կը յուսամ թէ՝ վերադարձիս՝ արհեստ փոխելու համար դժուարութիւն չեն յարուցաներ այլեւս :

— Ձայնը չելլեր Մշեցիին: Տըղայ, Մկօ, երգ մը պիտի չերգե՞ս այսօր:

— Ես խսաթիր չեմ կոտրեր: Դադրեցուցէք աղմուկը որ երգեմ :

Աղչի անունդ սաս՛
Ֆիսթան հագեր ես խասա
....
Բաց խուրշիկը
Տուր դանակը
Խնձոր կիսեմ տամ եարիս

— Կեցցես Մկօ ջան: Ապրիս, որ արեւ տեսնես :

— Դա՛, դա՛, դա՛, պառկեցէք, պառկեցէք :— Ա. Կապենց

Ց. Գ.— Դիմում կատարած զինուորները բոլորն ալ՝ ընդունում ստացան Կապոյտ Խաչէն: Շնորհակալութիւններ :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ստացած եւ Կապոյտ Խաչի Ծրջ. Վարչութեան յանձնած ենք հետեւեալ գումարները .—

Գրիգոր Գոլեան, Սէն Միթր 25 ֆրանք:— Կ. Մ. Կոտւճեան, Արլ, 50 ֆրանք.— Ստեփան Ալեքսանեան, Փարիզ, 25 ֆրանք, Գրիգոր Գարագաշեան, Պուքրէշ, 38 ֆրանք :

*** Մարսէյլի Մշակութային Միութիւնը Շ. Նարդունիի «Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ» վէպէն 100 օրինակ տրամադրած է Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ղրկուելու համար հայ զինուորներու: Փափաքողները կրնան դիմել նաեւ հետեւեալ հասցէին,— 338, Chemin St. Julien, Marseille:

*** Քանէն Տէր եւ Տիկին Ց. Ն. 50 ֆրանք կը տրամադրեն, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կամքէ անկախ պատճառներով ուշացած ըլլալով, լոյս կը տեսնէ յունուար 20ին, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ: Գինը Ֆրանսայի մէջ 5.50, արտասահմանի համար 6 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել՝ A. Keussayan, 11 Place Jules - Guesde, Marseille :

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս.— Պիտի հրատարակուին :

Խնդիրը կը շարունակ..

Ֆրանսական մամուլը խոր մտահոգութեամբ յաճախ արձագանգ կուտայ վիճակագրութիւններու, որոնք կը հաստատեն թէ տարուէ տարի խենթերու թիւը կ'աւելնայ յիմարանոցներու մէջ: Եւ այս առթիւ հրապարակ կը գնէ զանազան ծրագիրներ :

Մասնաւորաբար խիստ քննադատութեան կ'ենթարկեն 1838ի օրէնքը խենթերը արգելափակելու մասին : Ինչ չարաշահութեան եւ խարդախութեանց տեղի տուած է այդ օրէնքը, — վէպեր ալ գրուած են այդ մասին: Եւ սակայն կը դիմադրէ 1938ի օրէնքը:

Առաջին ու զօրաւոր հարուած մը տալ փորձուեցաւ 1906ին, բայց ձախողեցաւ: Անցեալ յունիսին եւս, 1838 օրէնքի վերաքննութեան համար բերուեցաւ Երեսփ. Ժողովի օրակարգին վրայ: Ցետոյ մշակուած նոր օրինագիծը ղրկուեցաւ Ծերակոյտին:

Այժմ, յանուն առողջապահական յանձնախումբին, ծերակուտական Կաստօ կ'առաջարկէ ընդունիլ մշակուած օրինագիծը, պատճառաբանելով որ ընկերային կեանքը բոլորովին փոխուած է հիմակ: Երեւակայեցէք, 1906ին, ֆրանսական յիմարանոցներու բնակչութեան թիւն էր 71.427, իսկ 1931ին՝ 90.718, եւ այսօր՝ 110.000:

Այս յաւելման պատճառներէն մէկն ալ այն է որ անգամ մը յիմարանոց մտնողը դժուար կրնայ դուրս ելլել, որովհետեւ 1838 թուականի օրէնքին 14 յօդուածը որոշ արգելքներ դրած է:

Նոր օրինագիծը կը տրամադրէ հիւանդը ազատ ձգել «փորձի համար», երբ ազգական մը իր պատասխանատուութեան տակ կը խնդրէ ազատ ձգել: Երեք ամսուան փորձի շրջան մը բաւական պիտի ըլլայ վճռելու համար թէ պէ՞տք է ազատ ձգել վերջնապէս :

Ցետոյ ծրագրուած է հիմնել «փորձի կայաններ», ուր կարելի է հսկողութեան տակ պահել յիմարութեան վախ պատճառող դէպքերը, նախ քան զանոնք արգելափակելը յիմարանոցներու մէջ:

Այս նոր օրինագիծը վերջապէս աւելի մարդկային ոգի մը կը կրէ քան հինը: Բայց տակաւին վերջացած չեն վիճաբանութիւնները :

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Ա. Թիւրաբեան, ստանալու համար իր ուղղած հարցարանին պատասխանները: Այս առթիւ ըսենք որ նոր պատասխաններ կ'ընդունուին մինչեւ յունուար 15:

ՕՐԹՈՏՈՔՍ անկախ հովուապետութիւն մը պիտի հաստատուի Պերլինի մէջ, Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Ռումենիոյ, Սլովաքիոյ, Ուկրայնայի եւ Պոհեմիոյ օրթոտոքսներուն համար: Պերլինի օրթոտոքս արքեպիսկոպոսը, Սերաֆիմ, որ սակաւաթիւ սպիտակ Ռուսերու հոգեւոր պետն է, Վարշաւա գացած է, այս ծրագիրը քննելու համար: Կ'ըսուի թէ Պոլսոյ օրթոտոքս Սինոդին ալ դիմում պիտի կատարուի, որպէսզի ճանչնայ այս նոր եկեղեցին, կարեւոր գումար մը ստանալով Պոլսոյ մէջ «սառած» գերմանական վարկերէն ...

17. Rue Dameame .. Paris (13) Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Le Gerant : H. STEPHAN

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. —

Զեկոյց թիւ 255, յունուար 9, առաւօտ.— Գիշերուան ընթացքին թշնամի պահակախումբեր ետ մղուեցան մեր կրակով, զանազան կէտերու վրայ: — Զեկոյց թիւ 256, իրիկուն.— Նշանակելի գործունէութիւն մեր պահակախումբերուն կողմէ, ցերեկուան ընթացքին :

*** Ինչպէս վերջին զեկոյցն ալ կը հաստատէ, գերմանական զօրախումբերը վերսկսած են իրենց գործունէութիւնը, դէպի ֆրանսական գիծերը: Անոնք զարանակալ գործողութիւններ եւ փոքր արշաւներ կատարեցին, գերիներ բռնելու եւ տեղեկութիւններ քաղելու համար, սակայն ձախողեցան, իբրեւ հետեւանք ֆրանսական գնդացիրներու կրակին: Այս անգամ յամառօրէն կը տքնէին գերման յառաջապահները:

*** Գերմանական ռմբաձիգ օդանաւերը նոր արշաւ մը կատարեցին Անգլիոյ եւ Սկովտիոյ արեւելեան ափերուն վրայ, տասը նաւերու դէմ, ռումբեր ձգելով եւ գնդացիրի կրակ մը տեղալով: Փոքր նաւի մը 40 նաւաստիներէն 32ը վիրաւորուեցան, ումը ծանրապէս: Հետաքրքիրներու բազմութիւն մը հեռուէն կը դիտէր յարձակումը: Գերմանական օդանաւերէն մէկը արշաւը շարունակեց դէպի ծովափ, ապա ետ դառնալով իջաւ անգլիական շոգենաւին վրայ: Ութ պայթիւններ տեղի ունեցան եւ շոգենաւը ծածկուեցաւ ջուրերով: Անգլիական օդանաւերը հետապնդումի սկսան, բայց գերմանական օդանաւերը անհետացան, օգտուելով մշուշէն :

Ուրիշ երկու գերմանական օդանաւեր անգլիական նաւերու դէմ յարձակեցան ուրիշ կէտի մը վրայ, բայց նաւերը յաջողեցան փախչիլ, զիկ - զակ ճամբայ մը բռնելով: Կ'ըսուի թէ 40 ռումբեր ձգուած էին: Հինգ ձկնորսանաւեր ալ յարձակում կրեցին: Անգլիական քարիւղատար նաւ մը (8485 թոն) ականի մը զարնուելով ընկղմեցաւ: Նաւաստիներէն 20 հոգի կորսուած են : Ուրիշ փոքր նաւ մը եւս խորտակուած է Նորվեկիոյ ջուրերուն մէջ: Կիրակի օր Անգլիոյ հարաւային - արեւելեան ջուրերուն մէջ ընկղմեցաւ անգլիական նաւ մը (5160 թոն): Անգլիացիները ընկղմեցին գերմանական սուզանաւ մը: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր 42րդ գերմանական սուզանաւն է որ կը խորտակուի Դաշնակիցներուն կողմէ :

*** Ֆրանսայի անգլիական օդատորմիղին ընդհ. հրամանատար նշանակուեցաւ մարաջախտ Պէրրըթ, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց:— Առջի օր աճազանգը հնչեց Ֆրանսայի հարաւային - արեւմտեան շրջանին մէջ:

Ռուսերը Պոլիս իջնել կ'ուզեն...

Անցեալ օր յիշեր էինք իտալական կարեւոր թերթի մը՝ «Քօրրիէրէ Փատանօ»ի յօդուածը՝ Ռուսիոյ ձգտումներու մասին,— Նեղուցները հասնիլ Պեսարապիոյ ճամբով: Ահաւասիկ այդ գրութեան ամփոփումը.

— «Վերջին դէպքերը, Մոլոթովի եւ Սարաճօղլուի բանակցութեանց վիժումը, անգլեւֆրանքեւթուրք դաշինքը կ'ապացուցանեն թէ ինչ որ Ռումանիոյ վրայ յարձակելու կը մղէ Ռուսաստանը՝ Պեսարապիոյ 44.000 քառ. քիլոմեթր հողը կցելէ աւելի, Տոպրուճայի 23.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւնը Պուլկարիոյ վերադարձնելու կամքն է: Այս մարդասիրակա՛ն չարժումները զարմանք չի պատճառեր մեզի: Մենք անոր փորձառութիւնը ունեցանք ուրիշ գետիններու վրայ, վերջին տարիներու ընթացքին: Բայց կը թուի թէ ռուսական սրինգը չէ կախարդած ոչ Պուլկարիան, ոչ ալ Թուրքիան: Առաջինը հասկցած է որ եթէ Տոպրուճան եւ Քոնսթանցայի նաւահանգիստը իրեն վերադարձնեն, Ռուսաստան աւելի պիտի տենչայ գրաւելու Պեսարապիան եւ ճամբայ բանալու զինուորական պտոյտի մը համար դէպի Պոլիս,— տենչ մը որով այնքան տոչորուած է: Թուրքիան ալ իր կարգին հասկցած է թէ իր կենսական շահը կը պահանջէ խափանել Ռումանիոյ յօշոտումը: Կարելի է ըսել թէ ընդհարումի մը պարագային Անգարայի դաշնագրին յաւելուածը պատճառ պիտի չըլլայ փակելու Նեղուցներու ճամբան անգլեւֆրանսական տորմիղին առջեւ: Առանց պատճառի չէ որ Սարաճօղլու Մոսկուայի մէջ 23 օր իր դիրքին վրայ ամուր կեցաւ խօսակցի մը առջեւ որ չփացած՝ վերջին դիւրին յաղթանակներէն, կը յուսար Տարտանէլը փակել տալ, առանց հաշուի առնելու Մոնթրէօյի համաձայնութեան տրամադրութիւնները: Անգամ մը եւս, Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան երեւութապէս քաոսային ծովուն մակերեսին վրայ կ'երեւայ Ռուսիոյ երազը,— ձեռք դնել Պոլսոյ վրայ : 1807ի դիւանագիտական նախընթացները Նափոլէոնի հետ, ինչպէս 1915ի նոյն պարագաները Դաշնակիցներուն հետ, երկուքին ալ փորձերը Սեւ ծովու բանալիները ձեռք անցընելու՝ վստահութիւն չեն ներշնչեր Քրէմլինի դիկտատորին: Սթալին փորձ մը կատարեց արդէն: Ան չվարանեցաւ իբրեւ ախոյեան ներկայանալ ուրիշին իրաւունքներուն եւ շահերուն: Դեռ ուրիշ փորձեր ալ պիտի կատարէ: Ռուսերը կ'ըսեն թէ գաղափարները ծովուն վրայ կը քալեն: Պիտի տեսնենք թէ բոլոր ժողովուրդներն ալ տրամադի՞ր են, փորձի համար, ճամբան ազատ ձգելու Մոսկուայի գաղափարներուն համար: Իտալիա իր խօսքը պիտի ըսէ այս մասին»:

Առջի օր հրատարակուած ուրիշ գրութիւն մը, Կայտայի յօդուածը եւս կ'ապացուցանէ թէ Իտալիա երբեք հաշտ աչքով չի դիտեր ռուս-բոլշեւիկեան յառաջխաղացութիւնը եւ պիտի գործէ զայն խափանելու համար, երբ ժամանակը հասած նկատէ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 12 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4244

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՕ, ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Վերջերս առիթ ունեցանք մատնանշելու կարգ մը հայաշատ գաղութներու ակներեւ թուլութիւնը, անուններն ալ յիշելով: Վերջին անգամ այս երեւոյթը նմանցուցեր էինք տերեւաթափի:

Կարծողներ կան թէ թիւրիմացութեան կամ անգիտութեան հետեւանք է այս որակումը:

Ընդհակառակն, մենք փորձեր էինք աղօտ պատկեր մը ներկայացնել, մօտէն հետեւած ըլլալով կացութեան:

Մեզի համար գաղտնիք չէ որ ամբողջ գաղութը եւ մասնաւորապէս կարգ մը շրջաններ խորապէս ազդուած են զօրաշարժէն եւ պատերազմէն: Գիտենք որ եռանդուն, գործօն երիտասարդութեան մեծ մասը դրօշի տակ առնուած ըլլալով, կազմալուծուած են զանազան օրկաններ: Գիտենք, վերջապէս, որ ուրիշ բազմաթիւ երիտասարդներ անորոշութեան մատնուած են, իբրեւ զինուորցու, միշտ ենթակայ՝ այսօր — վաղը կանչուելու:

Բայց, այս բոլորը կ'արդարացնե՞ն տիրող թուլութիւնը կամ չուարումը, մատնանշուած քաղաքներուն, ինչպէս եւ Փարիզի կարգ մը արուարձաններուն մէջ:

Ընդհանուր առումով, դրօշի տակ եղած զինուորներուն տարիքը չանցնիր 20 — 33ը: Հապա միւսնե՞րը: Եթէ նոյն իսկ մինչեւ 44 տարեկանները կանչեն, այս տարուան ընթացքին, արդեօք պատճա՞ռ է որ ձեռքերը եւ ոտքերը կապուին, ամէն բան երեսի վրայ ձգելով:

Նախորդ պատերազմին, երբ մինչեւ 45 տարեկանը զինուոր առած էին Թուրքիոյ մէջ եւ ուրիշ սարսափներ կը սպառնային, մնացողները ոչ միայն չանճրկեցան, այլեւ բազմապատկեցին իրենց ճիգերը:

Այսօր, Կրընոպլէն ընկեր մը հիացումով կը յիշէ զինուոր գացած երիտասարդներու կիներուն քաջասրտութիւնը եւ գործունէութիւնը:

Այս մէկ հատիկ իրողութիւնն ալ չա՞պացուցաներ թէ Կրընոպլի, Տէսինի, Սէնթ Էթիէնի, Սէն Շամոնի, Նիսի կամ Լիոնի մէջ կամքն է որ կը պակսի, եւ ոչ թէ մարդը կամ կարողութիւնը:

Եթէ Ազգ. Միութիւն, Կ. Խաչ, Երիտ. Միութիւն կամ ուրիշ օրկան մը ունիք որ չի գործեր, իբրեւ հետեւանք անհոգութեան կամ կազմալուծման, արթնցուցէք, վերակազմեցէք:

Մէկ խօսքով, ապարէզ նետուեցէք: Օրուան տագնապը մեր բարեհաճութեան չսպասեր, նոր անակնկալներու առջեւ դնելու համար մեզ: Գոնէ զինուորներէն օրինակ, ուժ առէք, ձեր կարգին կատարելու համար ինչ պարտականութիւն որ կ'իյնայ թիկունքին վրայ:

Այլապէս, այս առժամեայ տերեւաթափը կրնայ վերածուիլ կատարեալ խորշակի մը:— Շ.

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԵԾ ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Օդանաւային կռիւ Հիւս. ծովուն մէջ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 257, Յունուար 10, առաւօտ.— Տեղական գործունէութիւն յառաջապահ զօրախումբերու, Վոժի արեւմտեան շրջանին մէջ:— Զեկոյց թիւ 258, իրիկուն.— Գործողութիւններ երկու կողմի հրետաձիգ ուժերու եւ հետազօտիչ խումբերու, Վոժի արեւելեան եւ արեւմտեան շրջանին մէջ: Վերսկսում օդանաւային գործունէութեան:

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ պահակախումբերու գործունէութիւնը կը շարունակուի երկուշաբթի օրէն ի վեր, նախաձեռնութեամբ Գերմանացիներու, Վոժի արեւելեան եւ արեւմտեան շրջանին մէջ: Գերմանները միշտ կը ճգնին տեղեկութիւններ քաղել ֆրանսական դիրքերուն մասին: Բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան մասնաւորապէս ձեռնառումբերով: Բացի Մոզէլի եւ Սարի շրջանէն, Թշնամին դիւրաւ ետ մղուեցաւ յառաջապահ դիրքերուն մէջ, իսկ առաջին շրջանին մէջ յարձակումները ի վերջոյ խորտակուեցան, բուռն կռիւներէ վերջ: Ֆրանսացիները շրջուն խումբեր ղրկեցին ուրիշ ճակատներու վրայ եւ մէկը յաջողեցաւ մտնել գերմանական դիծերուն մէջ: Ֆրանսական աղբիւրէ կարգ մը կարեւոր յաջողութիւններ կը հաղորդեն, առանց մանրամասնութիւններ տալու: Ֆրանսական հրետանին ալ ուժգնօրէն մասնակցեցաւ, ետ մղելու համար գերմանական յարձակումը:

*** Չորեքշաբթի օր բուռն ճակատամարտ տեղի ունեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, անգլիական եւ գերմանական օդանաւերու միջեւ, կէս ժամ տեւողութեամբ: Անգլիական զեկոյցին համաձայն գերմանական օդանաւ մը խորտակուելով ծովն ինկած, իսկ ուրիշ մը Տանըմարքայի մէջ վար իջնելու հարկադրուած է: Անգլիական օդանաւ մըն ալ կորսուեցաւ, իսկ միւսները թշնամի յարձակումը ետ մղելէ վերջ, հետազօտութիւններ կատարելով իրենց կայաննները վերադարձան: Անգլիական զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ օդանաւերը թռիչք մը կատարելով, ռումբեր ձգեցին գերմանական օդակայանին վրայ, Զիլթ կղզիին մէջ (Հիւսիսային ծով): Երեք ռումբեր ինկան դանիական կղզիի մը վրայ: Անգլիա հաստուցում պիտի ընէ, եթէ այս դէպքին պատասխանատուն իր օդանաւերն են:

Ուրիշ աղբիւրներէ ալ կը հաստատեն թէ այս օդամարտը աւելի բուռն էր քան այն որ տեղի ունեցաւ մէկ ամիս առաջ, Հիւսիսային ծովուն մէջ: Թընդանօթաձգութիւնը լսուեցաւ նախ առտուան ժամը 6ին, յետոյ վերսկսաւ ժամը 9ին եւ շարունակուեցաւ կէս օրէն վերջը: Քաղաքացիներ կը դիտէին ճակատամարտը:

Նոյն օրը անգլիական մեծ շոգենաւ մը, «Տընպար Քէսլ» անունով մը ղարնուելով ընկղմեցաւ Անգլիոյ հարաւային - արեւելեան ջուրերուն մէջ: Շոգենաւը, որ 10.000 թոն տարողութիւն ունէր եւ Հարաւ. Ափրիկէ պիտի երթար, երկուքի բաժնուեցաւ: Նաւապետը, մեքենավար մը եւ նաւաստի մը սպան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

FRANCO-ARMÉNIEN ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՀԱՅ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, զոյգ Օֆիսներու եւ Գաղթ. Կեդր. Ցանձնաժողովի յուշագրին հետ, որ կառավարութեան ներկայացուեցաւ յունուար 5ին, Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէին նախագահը եւ ընդհ. քարտուղարն ալ նամակ մը յանձնած էին անձամբ, ուժ տալով յուշագրին: Ահաւասիկ այդ նամակը, դարձեալ Պ. Ա. Չօպանեանի թարգմանութեամբ.—

ԱՌ Պ. ԷՏՈՒԱՐ ՏԱԼԱՏԻԷ, ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ, ՆԱԽԱՐԱՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ, ՆԱԽԱՐԱՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ.—

Պարոն նախագահ, պատիւ ունինք ներփակ խնդրագիրը ձեր բարեացակամ քննութեան ներկայացնելու, յանուն Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէին, որ իր մէջ ունի Ֆրանսայի բարոյական ու քաղաքական, զինուորական ու դիւանագիտական, արուեստագիտական ու մտաւորական ընտրանիներու ներկայացուցիչները, զորս կ'ոգեւորէ — ո եւ է քաղաքական ազդեցութենէ դուրս — իրենց ջերմ համակրութիւնը կեղեքուած ժողովուրդի մը համար, որուն հազարամեայ քաղաքակրթութիւնը, քրիստոնէութեան զարդերէն մին է եւ որ ֆրանսական մշակոյթի եւ ազդեցութեան ամէնէն թանկագին վառարաններէն մին կը մնայ Արեւելքի մէջ:

Հայերը, արդարեւ, չեն կրնար ֆրանսական կառավարութեան կողմէ իրբեւ օտար նկատուիլ: Վերջին պատերազմի ընթացքին, անոնք արիաբար կռուեցան մեր դրօշակներուն ներքեւ, եւ եթէ եկան ապաստան խնդրել իրենց երկրորդ հայրենիք Ֆրանսայէն, պատճառն այն է, որ հակառակ հանդիսաւոր խոստումներուն եւ դաշնագիրներուն, անոնք ստիպուեցան հեռանալ իրենց նախահայրերու երկրէն որ կոտորածի ու թալանի էր մատնուած:

Քաղաքացիութեան այդ իրաւունքին անոնք տիրացած են մեր մարտադաշտերուն վրայ իրենց ցոյց տուած քաջութեամբ, ու դայն այժմ ալ ամէն օր կը շահին՝ մեր քաղաքացիական պարտքերէն իրենց բաժինը ուղղամտօրէն ստանձնելով, աշխատասէր ու բարոյալից կեանք մը ապրելով մեր մէջ, ընծայելով մեր ազգին աշխատանքներն ու հմայքը գիտուններու, գրագէտներու եւ արուեստագէտներու, որոնցմով իրենց հետ մենք ալ կրնանք հպարտանալ:

Արդէն ֆրանսական պետութիւնը իրողապէս ճանչցած է անոնց բացառիկ կացութիւնը, քանի որ ինչ ինչ օրինական տրամադրութիւններ այդ «հայրենազուրկ»ներու համար միայն կը կիրարկուին եւ բոլոր օտարներուն մէջէն անոնք են միայն որ պարտաւորուած են ֆրանսական քաղաքացիներուն հետ միեւնոյն պայմաններով եւ միեւնոյն գունդերուն մէջ զինուորական ծառայութիւն կատարելու: Դուք իսկ, պարոն նախագահ, «անոնց պարտականութեանց եւ իրաւունքներուն միջեւ արդար հաւասարակշռութիւն մը յարգելու հոգածու», 1937 յունիս 10ի ձեր զեկոյցին մէջ յայտարարեցիք թէ ինչ ինչ առաւելութիւններ իրաւացիօրէն պիտի երաշխաւորուին անոնց, մասնաւորապէս՝ գրեթէ անմիջականօրէն ֆրանսական քաղաքացիութիւնը, ինքնութեան եւ աշխատանքի յատուկ տոմս մը, զինուորական նպաստը իրենց ընտանիքներուն, մեր բանակին մէջ աստիճաններ ստանալու կարելիութիւն:

Դժբախտաբար այդ արդարամիտ որոշումները մեռեալ տառ մնացած են եւ մեր հանրային այլ եւ այլ վարչութիւնները կը շարունակեն զանոնք «անցաւոր օտարական»ներու հետ շփոթել: Աշխատանքի նախարարութիւնը անոնց չէ տուած իրենց խոստացուած տոմսը, վարչական խստութիւնները զանոնք կը հարուածեն անխնայ, քաղաքացիութիւն խնդրող իրենց դիմումներուն մերժումով կամ յետաձգումով կը պատասխանուի:

Ներկայ պատերազմին սկսելէն ի վեր, այս անարդար կացութիւնը աւելի եւս տաժանելի դարձած է: Զօրակոչին՝ Հայերը խանդավառօրէն պատասխանեցին, եւ իրենցմէ հազարներ այժմ մեր զինուորներուն հետ կողք կողքի կը կռուին մեր շարքերուն մէջ: Արդ, իրենց սպաներն ու Ֆրանսացի ընկերները ցայրացին ապշութիւն մը կը զգան անոնց զինուորական տետրին մէջ տեսնելով սա անսպասելի մատնանշումը՝ «Ֆրանսական քաղաքացի չէ», մատնանշում որ կրնայ զիրենք նշաւակ դարձնել թշնամիին վրէժխնդրական վերաբերմունքին՝ եթէ անոր ձեռքն իյնան:

Աւելի՛ զատ, պատերազմական նպաստները կը մերժուին Հայերուն, բացի զինուորներու ամուսիններէն ու զաւակներէն: Աւելի դէշը, օտար գործաւորներու վերաբերեալ վերջին շրջաբերականներուն հետեւանքով, հարիւրաւոր հայ աշխատաւորները ճամբու դրուած են եւ շատ մը մանր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու արտօնագիրը ետ առնուած է:

Այսպիսի անիրաւանուն արարքներ անընդունելի են ու մեր արդարութեան զգացումը խորապէս կը խոցեն: Թող անոնց աշխատութեան իրաւունքը ճանչցուի, քանի որ արեան տուրքը կը վճարեն:

Անշուշտ դուք ալ, պարոն նախագահ, մեզի պէս կը մտածէք թէ կարելի չէ մեր երկրին մէջ ժամանակաւոր բնակութիւն հաստատող եւ կամ քիչ ատենէ ի վեր, «ապաստան» գտած օտարներու հետ շփոթել մեր հայ հիւրերը, որոնք տասնեւհինգ կամ քսան եւ աւելի տարիներէ ի վեր մեր մէջ կ'ապրին եւ որոնց զաւակները, մեր դպրոցներուն մէջ կրթուած, մեր դրօշակներու տակ ծառայելու պատիւը կ'արժանանան: Արդէն, ձեր 1937 յունիս 10ի զեկոյցը այս մասին ուժգնօրէն ու յստակօրէն արտայայտած է ձեր վեհանձն արդարասիրութեան զգացումները:

Կոչում կ'ընենք ուրեմն ձեր արդարութեան կամքին, որպէսզի ընդունուի Հայ Գաղթականաց Օֆիսներու եւ Կեդրոնական Ցանձնաժողովին խնդրանքը եւ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆԵԱԼԻ հանգամանքը ճանչցուի Հայերուն եւ վերջապէս անոնք օժտուին իրաւակարգով մը որ վայել ըլլայ Ֆրանսային ու վայել այն դարաւոր բարեկամութեան որ մեզ կը կապէ այդ ազնիւ ժողովուրդին:

Հաճեցէք ընդունիլ, պարոն նախագահ, մեր բարձր համարման հաւաստիքը:

Ի դիմաց Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէին վարչութեան, նախագահ՝ **LOUIS MARIN**, քարտուղար՝ **ANDRE FAILLET**

ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ կը հեռագրեն թէ ծխախոտի կարեւոր մթերանոց մը կիսովին մոխիր դարձաւ հրդեհի մը հետեւանքով: Վնասը կը հաշուեն 5 միլիոն ֆր.:

ՍԵՒ ԾՈՎԷՆ ՊԱԼԹԻԿ ԾՈՎ ջրանցքի մը շինութեան աշխատանքները յառաջ կը տարուին շոգեպինդ, համաձայն Լոնտոն հասած լուրերու: Կը յուսացուի մինչեւ ապրիլ աւարտել այս շինութիւնը, միացնելով քանի մը գետեր: Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ քարիւղ եւ ուրիշ ապրանքներ փոխադրել Սպիտակ Ռուսիա:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան դատական գործավար Ֆէթհի Օքեարի միջոցաւ 1000 անգլ. ոսկի նուիրած է երկրաշարժի աղէտեալներուն: Այս առթիւ «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ.

— «Մեր աղէտեալ եղբայրներուն հազար սթերլին՝ մօտաւորապէս 6000 թրքական ոսկի նուիրող բարեսէր անձնաւորութիւնը «Քարիւղի թագաւոր» անունով ճանչցուած Գալուստ Կիւլպէնկեանն է:

Գայսէրիի Թալաս գիւղը ծնած այս հին հայրենակիցը, միջազգային առեւտրական հրապարակին վրայ ամէնէն աւելի ճանչցուած անձնաւորութիւններէն մէկն է եւ Մուսուլի քարիւղներուն հարիւրին 5ին տէրն է: Հակառակ երկար տարիներէ ի վեր երկրէն հեռու մնալուն, մայր հայրենիքին հանդէպ իր ցոյց տուած շահագրգռութիւնը եւ բարեգործութիւնը շնորհաւորութեան արժանի է»:

*** Մինչեւ յունուար 5 Պոլսոյ Օգնութեան Կոմիտէն հաւաքած էր 368.607 ոսկի: Ցանկին գլուխը կ'երեւան շատ մը ունեւոր Հայեր.— Կարապետ Գուլումճեան 1300 ոսկի, Զգօն Խորասանճեան 1000, Յ. Նշանեան 600, Հայկ Միսքէթեան 500, Գասապեան եղբայրներ 500, Այթըփարմաք գործարանը՝ 750 եւայլն:

*** Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ պատրիարքն ալ կոչ մը հրատարակած է, օգնելու համար երկրաշարժի աղէտեալներուն: Ահաւասիկ այդ կոչը:

— «Աննախընթաց եւ ահռելի երկրաշարժ մը աղէտի եւ աւերի մատնած ըլլալով մեր սիրելի հայրենիքին գեղեցիկ մէկ մասը, ամէնուս նուիրական պարտականութիւնն է օգնութեան փութալ աղէտեալներուն:

Ուստի սրտառուչ կոչ ուղղելով մեր հօտին բոլոր անդամներուն, ջերմապէս կը յանձնարարենք որ ամէն անձ՝ գերագոյն զոհաբերութեամբ մը՝ իր կարելին ընէ, օժանդակելու աղետահար մեր հայրենակիցներուն, դրամ, հագուստ եւ գոյք տրամադրելով եւ ամէն կերպով դիւրացնելով Օգնութեան Կոմիտէին հայրենասիրական եւ մարդասիրական գործը:

Մասնաւոր կարեւորութեամբ կը յանձնարարենք մեր Գեր. քարոզիչ եղբայրներուն եւ բոլոր հոգեւորական դասուն, որ ներկայ տօնական օրերուն՝ միշտ հրաւիրեն ժողովուրդը իրենց հայրենասիրական պարտականութիւնը կատարելու:

Վստահ թէ ամէն Թուրք Հայ լիովին պիտի կատարէ իր հայրենասիրական սրբազան պարտականութիւնը, յաջողութիւն կը մաղթենք եւ Աստուծոյ օրհնութիւնը կը հայցենք մեր ժողովուրդին վրայ»:

*** Պոլսոյ վերջին թղթարերէն (5 յունուար) կ'իմանանք թէ Թոքատի մէջ մեռած են 5000 հոգի, իսկ վիրաւորներուն թիւը 4000ը կ'անցնի: Րէշատիէի մէջ ողջ մնացողները գրեթէ խելագարած են: Նահանգին կեդրոնին կապուած 15 գիւղեր ամբողջովին աւերակներու վերածուած են: Սըվազի մէջ մեռած են 2472 հոգի, վիրաւորուած՝ 540 հոգի: Փլած են 1183 շէնքեր, վնասուած՝ 173 տուներ: Ամասիոյ մէջ մեռած են 629 հոգի, վիրաւորուած՝ 136 հոգի: 936 տուներ ամբողջովին, 950 տուներ ալ մասամբ փլած են:

Երզնկայէն վերջ ամէնէն աւելի վնասուած շրջանն է Էրպաա: Երկու գիւղեր Ֆընտըճաք եւ Միրից երկու լեռներու միջեւ ճզմուելով հողին հետ հարթ հաւասար եղած են: Քէլքիթ գետին (Գայլ գետ) երկու ափերէն տաք ջուրի սիւներ ժայթքած են մինարէի բարձրութեամբ, մեռցնելով շատ մը բնակիչներ: Երզնկա երթալու արտօնութիւն չի տրուիր, որպէսզի պարենաւորումը չդժուարանայ:

*** Յունուար 9ին նոր ցնցումներ զգացուեցան Իզմիրի, Պոլուի, Տիքիլիի եւ Պէրկամայի մէջ: Վնասներու մասին տեղեկութիւններ կը պակսին:

*** «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ բազմաթիւ այրեր, կիներ եւ մանուկներ կը մեռնին ամէն օր, պատսպարանի եւ ուտելիքի չգոյութեան հետեւանքով, որովհետեւ փոխադրութիւնը չափազանց դժուարացած է, մշուշին եւ ձիւնին պատճառով: Ողողումներն ալ անհամար տուներ կործանած են: Հարիւրաւոր մարդիկ եւ հազարաւոր անասուններ խեղդուած են: Մարդոց հետ շնագայլեր, աղուէսներ եւ օձեր ալ ծառերուն վրայ ապաստանած են, հեղեղներուն հետեւանքով:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսական զօրաբաժին մը եւս պարտուած

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ռուսական երրորդ զօրաբաժին մը եւս պարտուած է Սալլայի ճակատին վրայ, ուր կատաղի կռիւներ կը մղուին ատենէ մը ի վեր: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ֆինները յաջողած են պաշարել զօրաբաժինը եւ թէ կարմիր զինուորները կը մեռնին անօթութենէն եւ ցուրտէն: Ֆինները կտրած են պաշարի փոխադրութեան բոլոր ճամբաները, ցամաքի վրայ եւ խորհրդային օդանաւերը ուտեստ կը ձգեն պաշարուած զօրքին, բայց մեծ մասը կ'անցնի Ֆիններուն ձեռքը:

Ուրեմն Ֆինները յաջորդաբար պարտութեան մատնած կ'ըլլան ռուսական երեք զօրաբաժիններ,— 163րդ, 164րդ եւ 44րդ: Կը կարծուի թէ շատ քիչերը յաջողած են Ռուսաստան փախչիլ: Ֆինները ռուսական հողը մտած են քանի մը կէտերէ: Մոսկուայի գործակալութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կը խոստովանի թէ կարմիր զօրքը ետ քաշուած է «քանի մը քիլոմեթր»: Այս առթիւ նորէն զրոյցներ կը շրջին թէ ըմբոստութիւն ծագած է կարմիր բանակին մէջ, դեկտեմբեր 29ին: Միւս կողմէ դժգոհութիւնը կ'աճի քաղաքական եւ զինուորական շրջանակներու մէջ: Իտալական թերթերը աւելի ծանրակշիռ լուրեր կը հրատարակեն Ռուսաստանի ներքին կացութեան մասին եւ կ'ըսեն թէ բանակին ղեկավարութիւնը չարաչար տուժած է զանգուածային «մաքրագործումներ»էն որոնք այսօր ալ կը շարունակուին: Այդ աղբիւրին համաձայն, եթէ կարմիր բանակը լրջօրէն պատերազմի բռնուի, Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը պիտի վտանգուի եւ մուժիկները գլուխ պիտի վերցնեն: Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս տեղեկութիւնները:

ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ հաւաքոյթ մը

Ծանօթ յուշագրին արտաքին գործերու փոխ-նախարար Շանփըթիէ տը Րիպի յանձնուելուն առթիւ, Հ. Հ. Պ. Գաղթակ. Օֆիսը, Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ֆրանքեւ-հայկական կոմիտէն հացկերոյթ մը տուին ի պատիւ երեսփոխան Պ. Լուի Մարէնի, որ ընկերակցած էր հայ պատուիրակներուն, իբրեւ նախագահ Ֆրանքեւհայկական կոմիտէին ։

Հացկերոյթը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի կէսօրին, Լիւթէսիայի սրահներուն մէջ։ Կը նախագահէր Պ. Ա. Խատիսեան։ Ներկայ էին Փարիզի հայ գաղութին ծանօթ դէմքերը, ամէն հոսանքէ եւ ֆրանսացի հրաւիրեալներ, Զօր. Նիէսէլ, ծերակուտական Մօրիս Կոթըրօ, Զօր. Շանփինեի, ծերակուտական Հանրի Հէյ՝ Վերսայլի քաղաքապետ, Կրիզոնի, Սէնի քաղաքապետական ժողովի նախկին փոխ-նախագահ Ֆիքէ, հրապարակագիր Փիէր Մայիլ, Գաղթ. Կեդր. Մարմնի Ֆրանսայի վարիչ Մարսէլ Փան եւ Անտրէ Ֆայեէ, Franco-Arménien կոմիտէի ընդհ. քարտուղար։

Հացկերոյթը Ֆրանքեւհայկական, բարեկամական հանդիսաւոր ցոյցի մը կերպարանքն առաւ, երբ ճաշէն վերջ սկսան բաժակաճառերը ։

Պ. Խատիսեան առաջին խօսքը տըւաւ Պ. Անտրէ Ֆայեէի, որ շատ յուզիչ ճառ մը խօսեցաւ, վեր հանելով հայ ժողովուրդին քաղաքակրթական եւ մշակութային դարաւոր արժէքները, բացատրեց Ֆրանքեւհայկական կոմիտէի կազմութեան պարագաներն ու նպատակը, յետոյ մէկիկ մէկիկ յիշեց կոմիտէին անդամակցող Ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները՝ ակադեմական, երեսփոխան, ծերակուտական, հրապարակագիր, կրօնական եւն.։ Իր ճառը քանիցս ընդմիջուեցաւ ծափերով։ Իր չահեկանութեան համար այս ճառին բնագիրը պիտի հրատարակենք առանձին ։

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Արշակ Չօպանեան, Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովի նախագահը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ ֆրանսացի հիւրերուն, յիշեց թէ ինչպէս Լուի Մարէն ժամանակին Հայաստան այցելած եւ ճանչցած էր հայ ժողովուրդը։ Վեր հանեց մասնաւորապէս Փօլ տիւ Վէօի եւ Անտրէ Ֆայեէի անշահախնդիր ջանքերը՝ ի նպաստ հայկական դատին, այս վերջինը նմանցնելով Փիէր Քիյեառի։ Յիշեց ծերակուտական Կոթըրոյի երկիցս այցելութիւնը դէպի Սանճաք եւ Սուրիա՝ Փօլ տիւ Վէօի հետ եւ անոնց ջանքերը՝ նախ փրկելու համար Սանճաքը, յետոյ՝ աջակցելու համար տեղահանուած Հայերու տեղաւորման գործին։ Անդրադառնալով կառավարութեան յանձնուած յուշագրին, բացատրեց անոր հիմնական միտքը եւ յոյս յայտնեց թէ Հայոց խնդրանքները պիտի ընդունուին ձեռնհաս իշխանութեան կողմէ։ Վերջացնելով, ըսաւ թէ բոլոր Հայերը կը փափաքին որ Ֆրանսա յաղթական ելլէ ներկայ պատերազմէն։

Վերջին խօսողն եղաւ Պ. Լուի Մարէն, որ յիշեց թէ ինչպէս 1896ին երբ Քոնստանդնուպոլսի եւ Սեւ ծովու ճամբով Պոլիս հասաւ, հայկական ջարդի օր մըն էր, սիրեց Հայերը այդ օրէն սկսեալ եւ պտտեցաւ ամբողջ Հայաստանը։ Տեսաւ հայ գիւղացին իր ապերախտ հողին վրայ, ամբան տօթին՝ անջրդի եւ խոպան տարածութեանց վրայ, թէ ինչպէս կ'աշխատէր քրտինքներու մէջ մտած՝ իր տունը պահելու համար։ Սիրեց հայ ժողովուրդը, որովհետեւ աշխատասէր էր եւ կապուած իր հողին ։

— «Ներկայիս աշխարհ սարսափելի պատերազմ մը կը մղէ բիրտ ուժին դէմ։ Եթէ կայ բռնապետութենէն տուժող ժողովուրդ մը, այդ Հայն է՝ որ տառապած է դարերով իր հաւատքին եւ ազգութեան համար։ Հաստատ համոզումս է որ Հայաստան անկախ եւ ազատ պիտի ըլլայ շուտով եւ հպարտօրէն։ Ճիշդ է որ քարտէսին վրայ Գերմանիա եւ Ռուսիա ահագին տարածութիւններ կը գրաւեն, սակայն այն օրը որ վճռական բախումը տեղի ունենայ, բիրտ ուժը տեղի պիտի տայ, որպէսզի ազատատենչ եւ պարկեշտ ազգերը կարենան ապրիլ։ Գերմանիա կրնայ արշաւել Հոլանտայի, Պելճիքայի, Ռումանիոյ կամ ուրիշ երկիրներու վրայ, բայց երբ ֆրանսական բանակին վրայ յարձակի, արդարութիւնը պիտի գործադրուի։ Երբ Հռենոսի վրայ Գերմանիա պարտուի, այդ պիտի ըլլայ արդարութեան յաղթանակը, որմէ պիտի օգտուին բոլորը եւ առաջին կարգին վրայ Հայերը»։

Ջերմ ծափերով ողջունուեցան այս խօսքերը ։

Նախագահ Պ. Խատիսեան իր փակման խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին եւ վերջացուց «կեցցէ Ֆրանսա, կեցցէ Հայաստան» խօսքերով, որոնց ձայնակցեցան բոլոր ներկաները։— Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Կրընոպլի մէջ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Սիրելի «Յառաջ», ամենէ մը ի վեր կը մեղադրէք մեր լռութիւնը, «տերեւաթափ» տեսնելով մեզ։

Իրողութիւնը այն է որ այս պատերազմը մեզի համար անակնկալ մը եղաւ, եւ մեր գաղութը, բաղդատելով ուրիշ վայրերու հետ, ամէնէն աւելի տուժեց, որովհետեւ աւելի շատ երիտասարդներ ունի քան տարէցներ։ Կրնամ ըսել թէ չկայ ընտանիք մը որմէ գոնէ մէկ երկու զինուոր գացած չըլլան։ Բոլորն ալ առանց տրտունջի գացին, թէեւ իրենց ետին կը ձգէին երիտասարդ կին մը կամ ծեր մայր մը, եւ մէկէն մինչեւ 3 զաւակներ։ Բոլորին ալ բարոյական կորովը բարձր կը մնայ։ Միշտ գնահատուած են իրենց պետերէն եւ կան որ տասնապետի աստիճանին բարձրացած են, ինչպէս Գաբրիէլ Կէմճեան ։

Հայ կիները արիաբար իրենց ընտանիքներուն ղեկավարութիւնը ձեռք առին։ Անոնք որ չէին աշխատեր, սկսան աշխատիլ։ Թէ ապրուստ կը ճարեն, եւ թէ իրենց ամուսիններուն պէտքերը կը հոգան։ Եւ այս ամէնը, առանց տրտունջի, ինչ որ ջերմապէս գնահատելի է։

Տեղական իշխանութիւնները մեծ բարեացակամութիւն կը ցուցնեն մեզի հանդէպ, բայց նախապատուութիւն կուտան անոնց որ զինուորի ընտանիք են կամ զինուորցու։ Ասոր համար ալ քանի մը հայրենակիցներ, 3 — 4 ամիսէ ի վեր անգործ կը մնան, հակառակ իրենց դիմումներուն։

Գալով ազգային կեանքին, տա ուրիշ հարց է...— Արամ Սպէճեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆ ՍՈԼԱՆԺ.— Սիրելի «Յառաջ», սեպտեմբերի զօրակոչին Օրլէան հասած էինք մօտ երեսուն հայ զինուորներ։ Երկու Հայեր, մէկը տկար ըլլալով եւ միւսը տարէց՝ եւ երեք զաւակներու տէր, արձակուեցան, իսկ մնացածներս փոխադրուեցանք Սէն Սօլանժ, Պուրժ քաղաքէն 15 քիլոմեթր հեռու, դէպի հարաւ-արեւելք։ Ամէնքս ալ առողջ եւ հանգիստ ենք եւ իրարու հետ շատ սիրով կ'ապրինք։ Մեր պետերէն գնահատուած ենք մեր աշխատասիրութեամբ եւ կարգապահութեամբ։ Միակ պակասը «Յառաջ»ի կարօտն էր։ Հիմա որ մեր փափաքին համաձայն կը ղրկէք ամէն օր, շատ ուրախ ենք եւ հետաքրքրութեամբ կը հետեւինք մեր ազգային կեանքին ։ Այս օրերս յաճախ կը խօսուի մեր տեղափոխութեան մասին։

Այս 28 Հայերէն չորսը Պուրժ քաղաքէն են, մէկը Վիօրզօն քաղաքէն, իսկ մնացեալները Փարիզէն, Ալֆորվիլէն, Մոնթրէօյէն եւ Իսիէն ։ Քանի մը օր առաջ մեր երկու ընկերներէն մին Կապոյտ Խաչէն, իսկ մին Կարմիր Խաչէն մէկ մէկ ծրար ստացան կաղանդի առթիւ եւ շատ ուրախացան։ Եթէ միւս ընկերներս ալ այդ նուէրներուն մասնակից ըլլային, իրենց համար մեծ մխիթարանք մը պիտի ըլլար։ Այս 28 Հայերուս ցանկը առանձին ղրկուած է Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին, որմէ շնորհակալութեամբ ստացանք 25ական ֆրանք։— Սարգիս Եղիազարեան

×

...1 Յունուար.— Կաղանդ է այսօր։ Մենք, ճակատի զինուորներս հեռու ենք աւանդական սեղաններէն, սակայն դժբախտներ չենք համարուիր։

— Կաղանդ է այս գիշեր, կ'ըսէ ֆրանսացի ընկերս, որուն հետ ամիսներէ ի վեր զբաղած ենք արդելացիցներ տեղաւորելով եւ խրամներ փորելով։ Կ'աշխատինք միշտ մեր պարտականութեան գլուխը, սակայն բոլորիս տրամադրութիւնները բարձր են, մանաւանդ որ վստահ ենք թէ պիտի յաղթենք։

Իրիկուն է, կը ճաշենք խրամին մէջ։ Որոշած ենք այս գիշեր լուսցնել, թէեւ պարտականութիւն ունինք գիշերը հսկելու երկ-երկու ժամ։

Ձիւնը ծածկած է ամէն կողմ, ջերմաչափը զերոյէն 18 աստիճան վար է, սակայն մենք լաւ պաշտպանուած ենք բրդեղէններով, խրամին մէջ, տասնէ աւելի ընկերներու հետ, իսկ անկիւնը կրակը կը վառի անընդհատ։ Կարգով մեր պահակութեան պարտականութիւնը կը կատարենք երկու ընկերներով, դուրսը խաւար է եւ միայն պահակներու քալած ատեն կը լսուի ձիւնին ձայնը։ Տերեւաթափ անտառը ծածկուած է ձիւնով, եւ ամբողջապէս պաշտպանուած։ Նոյն իսկ կաղանդ պապան չի համարձակիր անցնիլ այս տեղերէն, վախնալով որ վտանգի կրնայ հանդիպիլ ։

Իմ պահակութեան պարտականութիւնս կը վերջանայ առտուան ժամը մէկին եւ ներս կը մտնեմ խրամէն, ուր կը շարունակուի ուրախութիւնը ։ Բացուած են կաղանդի առթիւ ստացուած կապոցները, որոնցմէ կ'օգտըւին բոլորն ալ։ Երկու հոգի կրկին կ'երթան պարտականութեան գլուխ ։ Զինուոր մը միշտ փայտ կը նետէ կրակին մէջ, որպէսզի աւելի լուսաւորուի խրամը։ Ահա երիտասարդ զինուոր մը կը նուագէ բերնի «արմոնիքա» մը, տխուր եղանակով։ Բոլորին աչքերը սեւեռած են կրակին բոցերուն։ Բոլորը լուռ կը լսեն, անշուշտ երազելով անցեալ կաղանդները իրենց ընտանիքներու մէջ։ Զինուոր մը փոխելու համար տրամադրութիւնները, զուարթ պատմութիւն մը կը սկսի, իսկ ուրիշ մը թէյին գաւաթները կը լեցնէ։ Այսպէս ամէն զինուոր երգ մը կամ որ եւ է զուարթ պատմութիւն մը պէտք է ըսէ։ Հայ ըլլալով միակս եմ խումբին մէջ եւ կը ստիպեն որ Հայերէն երգ մը երգեմ։ Աչքի զարկած եմ իբրեւ կարգապահ զինուոր։ Կ'երգեմ երկու երգեր, մին սիրային, միւսը քայլերգ մը եւ կը թարգմանեմ իմաստը։ Այսպէս կը շարունակուի մինչեւ առաւօտ։ Շատ քիչ ընկերներ մեկնած են իրենց տունը, տօնելու համար նոր տարին։

Թէեւ կաղանդ պապան մեզ մոռցած էր, սակայն թղթաբերը չէր մոռցած մեզ, կը ստանամ երկու նամակներ եւ մեր սիրելի «Յառաջ»ը, որ երեք օրէ ի վեր ուշացած էր։ Զինուորներուս համար նամակը եւ թերթը ամէնէն թանկագին բաներն են։

Քաջութիւն եւ համբերութիւն կը մաղթեմ իմ զինուոր եղբայրներուս եւ սիրելի ծնողներուս ու ընտանիքներուս։ Այս մեր կաղանդը չէ, մեր նոր տարին այն ատեն պիտի տօնենք երբ զինադադարի փողը հնչէ եւ ողջ առողջ վերադառնանք։— Սեթօ

...8 Յունուար,— Սիրելի «Յառաջ», մեր վաշտին մէջ 25 հայ զինուորներ էինք եւ ամէն կիրակի իրար կը գտնէինք եւ մեր օրը կ'անցընէինք մեր սիրելի ազգային երգերը երգելով ։

Ահա 40 օր է որ իրարմէ լուր չունինք, որովհետեւ մեր տեղը փոխուեցաւ եւ այժմ բուն ճակատը կը գտնուինք։ Ծնունդը ու Նոր Տարին տօնեցինք միշտ պատրաստ մեր դիրքերու մէջ։ Նուագի տեղ քամին կ'ոռնար մեր երգերուն հետ։ Ահա այսպէս տօնեցինք Նոր Տարին։ Բայց, սիրելի «Յառաջ», հայորդիները յուսահատիլ չեն գիտեր։ Մեր սրտին մէջ երկու նպատակ ունինք,— պարտաճանաչ ըլլալ, պաշտպանելու համար մեր երկրորդ հայրենիքը, վստահ թէ օր մըն ալ ժամը պիտի հնչէ ծառայելու մեր սիրելի այլ դժբախտ հայրենիքին։ Երկրորդ՝ մենք կ'ուզենք հայ ժողովուրդին չարքաշութիւնը եւ քաջութիւնը ապացուցանել անոնց որ յանդգնութիւնը ունեցան Հայերը նապաստակ անուանելու։

Սիրելի «Յառաջ», այսօր երկու օր է որ հանգիստ կ'ընեմ եւ ուղեցի քու միջոցաւ իմ կարօտալիր համբոյրներ ուղարկել բոլոր բախտակից հայ զինուորներուն, մաղթելով որ միշտ բարձր պահեն հայկական արժանիքները։— Մարտիրոս Պօյաճեան (Վալանսէն)։

Արծիւին բոյնը

(Հիթլէրի մենաստանը)

Անտրէ Ֆրանսուա-Փոնսէ, որ Ֆրանսայի դեսպանն էր Պերլինի մէջ մինչեւ Միւնիխի համաձայնութիւնը, մէկն է այն դէմքերէն, որոնք խորապէս կը ճանչնան Հիթլէրը։

Ֆրանսուա-Փոնսէ, Միւնիխի այդ համաձայնութենէն վերջ դեսպան նշանակուած ըլլալով Հռոմի, հրաժեշտ առնելու համար Հիթլէրէն՝ գնաց «արծիւին բոյնը»,— Հիթլէր ցանկութիւն յայտնած էր վերջին անգամ տեսնել Ֆրանսուա Փոնսէն, ոչ թէ հրաժեշտի պայմանադրական ձեւակերպութիւններուն համար, այլ որովհետեւ կ'ուզէր կարգ մը թելադրանքներ ընել՝ բարելաւելու նպատակով գերմանեւֆրանսական յարաբերութիւնները։ Ուստի իր անձնական օդանաւը տրամադրեց Ֆրանսուա Փոնսէի, որ թռաւ դէպի Պավարիոյ լեռները, ուր քաշուած էր Հիթլէր այդ օրերուն ։

1938 Հոկտեմբեր 18ին, Ֆրանսուա Փոնսէ կը հասնի Պերխթեսկատէն, ուրկէ ինքնաշարժ մը զինք կը փոխադրէ ոչ թէ Օպէրսալցպէրկի ապարանքը, ուր կը բնակէր Հիթլէր ընդհանրապէս, այլ տարօրինակ վայր մը, ուր կ'անցընէր իր ազատ օրերը երբ օդը գեղեցիկ ըլլար ։

Ատիկա իր մենաստանն է, «արծիւի բոյն» մը ։

Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ Ֆրանսուա Փոնսէ այդ բոյնը ։

— Հեռուէն, այդ վայրը կը նմանի դիտարանի մը, կամ փոքրիկ մենաստանի մը, որ թառած է 1900 մեթր բարձրութեան մը վրայ, գագաթը կոթողի պէս ցցուած ապառաժի մը։ Այնտեղ բարձրանալու համար պէտք է հետեւիլ արահետի մը, մօտ 15 քիլոմեթր երկար, որ ճարտարօրէն փորուած է ժայռին մէջ, այնպիսի ձեւով մը որ պատիւ կը բերէ ճինարին։ Այս արահետը կը վերջանայ երկար փապուղիի մը բերանը, իսկ փապուղին՝ հոն ուր պղինձէ ծանր դուռ մը կը փակէ մենաստանին գըլխաւոր մուտքը։ Լայն վերելակ մը այցելուն կը բարձրացնէ 110 մեթր երկար ուղղաձիգ ծխնելոյզի ձեւով անցքի մը մէջէն, ապառաժի մէջ փորուած, լերան գլուխը, ուր կառուցուած է Հիթլէրի մենաստանը ։

Երբ լերան գլուխը կը հասնիք, սքանչացումի մէջ կ'իյնաք։ Մեծղի շէնք մը, ռոմանական սիւներու վրայ հաստատուած։ Ընդարձակ, բոլորշի եւ զմրէխթաւոր դահլիճ մը, ամբողջովին ապակիէ, անկիւն մը բուխերիկ մը ուր բոցերու մէջ կը ճարճատին հսկայ կոճղեր։ Սեղան մը, շուրջը մօտ երեսուն աթոռներ։ Քովնտի բազմաթիւ սրահներ։ Այցելուին նայուածքը, որ կողմէն ալ նայի, կ'իյնա լեռնաշխարհի մը վրայ, ճիշդ ինչպէս պիտի տեսնուէր օդանաւի մը մէջէն։ Այս համայնապատկերին խորը կ'երեւան Սալցպուրկը եւ շրջակայ գիւղակները։

Մենաստանը կարծես կախուած է օդին մէջ։ Աչնանային իրիկուններու թերասստւերին մէջ, արծիւին այս բոյնը կը ստանայ վայրի տպաւորութիւն մը, սքանչելի, գրեթէ երազային։ Այցելուն կը խորհի հարց մը, արթո՞ւն է թէ կ'երազէ, ո՞ւր կը գտնուի,— Մոնսալվայի դղեակին մէ՞ջ, ուր կը բնակէին Կրալի ասպետները, Աթոսի լերան վրա՞յ, ուր կ'աղօթէ ճգնաւոր մը։ Միլիարատէրի քմա՞յք, աւազակապետի թաքստո՞ց։ Ո՞վ է շինած այս մենաստանը, մեծամոլի՞կ մը, որ տիրելու եւ առանձնանալու ծարաւն ունի, թէ մէկը որ վախէն՝ ապաստան է շիներ այստեղ։

Աւելցնենք որ բոլոր ճամբաները եւ մուտքը պաշտպանուած են գնդացիրներով ։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մասնաճիւղը կազմակերպած է հիւանդապահութեան դասախօսութեանց շարք մը, որուն պիտի սկսի յունուարէն, ամէն չորեքշաբթի օր։ Առաջին դասախօսութիւնը պիտի կատարուի 17 յունուար, չորեքշաբթի օր, ժամը 14.30ին, Կարմիր Խաչի Բուժարանին մէջ, 15 րիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ (8). Պիտի խօսին.— Ա.— Բժ. Զիլինկիրեան, նիւթ ունենալով՝ Մէզի քննութիւն։ Բ.— Բժ. Տէր Անդրէասեան, նիւթ ունենալով՝ Տաքութիւն եւ ջերմաչափ։ Բացման խօսք՝ Բժ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆԷ։

Յաջորդ դասախօսութեանց ցանկը պիտի հրատարակուի մամուլին մէջ։ Դասերը տեղի կ'ունենան Հայերէն եւ Ֆրանսերէն, ըստ դասախօսին ։

Լաւ եւ արագ կերպով հայ հիւանդապահներ պատրաստելու պէտքը ունինք՝ օգտակար ըլլալու համար այս սոսկալի պատերազմին վիրաւորներուն եւ հիւանդներուն, հիւանդանոցներու մէջ կամ այլուր ։

Այս նախնական պատրաստութենէն վերջ, հիւանդապահուհիները պիտի ղրկուին Ֆրանսական Կարմիր Խաչի հիւանդանոցները։

Փափաքող տիկիններէն եւ օրիորդներէն կը խնդրուի գալ եւ արձանագրուիլ Կարմիր Խաչի Բուժարանին քարտուղարութեան մօտ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրի 12րդ թիւը, (1939 Հոկտեմբեր), նոյն ձեւ եւ այլազան բովանդակութեամբ (176 էջ)։ Յօդուածներ ունին — Լեւոն Մեսրոպ՝ «Մատաթ Բէկս», Վ. Նաւասարդեան՝ Գերմանեւռուս բարեկամութիւնը եւ Անգլիա, Ա. Գիւլխանդանեան՝ Յեղափոխական շարժման սկիզբը Տարօնի մէջ, Եր. Տէր Անդրէասեան՝ Արմաշի վանքը եւ Նիկոմիդիոյ առաջնորդութիւնը, Գր. Ե-ղիկեան՝ Տասնըեօթն ամիս բոլշեւիկների տիրապետութեան տակ եւն.։ Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար (օրաթերթին հետ՝ 10 տոլար)։ Հասցէ.— Hairenik Monthly, 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.)։

նունեցան պայթումին հետեւանքով։ Ուրիշ երկու նաւաստիներ մէջտեղ չկան, իսկ քանի մը հոգի ծանրապէս այրած են խոհանոցին մէջ ծագած հրդեհէն։ Շոգենաւը ունէր 48 ճամբորդ եւ 158 ուղեւորներ, որոնք ազատուեցան, բացի երեք սպանեալներէն։ Պայթումը տեղի ունեցաւ ժամը 2ին, մարելով բոլոր լոյսերը։ Ուղեւորները անմիջապէս ազատարար մակոյկներու մէջ տեղաւորուեցան։ Նաւաստի մը տեսաւ որ նաւապետը մեռած է իր խցիկին մէջ։ Ազատարար նաւակները մեծ նեղութիւն կրեցին շարժելու, ջուրերը ուժգնօրէն նաւուն մէջ խուժած ըլլալով։ Շոգենաւը երկուքի բաժնուելով ընկղմեցաւ։

Նոյն օրը գերմանական օդանաւ մը յարձակելով խորտակեց անգլիական նաւ մը (1935 թոն)։ Ուրիշ անգլիական նաւ մը, 1100 թոն, նոյնպէս խորտակուեցաւ գերմանական օդանաւերու կողմէ։ Գերմանական փոքր նաւ մը եւս ընկղմեցաւ, պայթելով իր տեղաւորած ականներուն վրայ։

*** Անգլիական նոր զօրակոչին առաջին շարքը, (20—23 տարեկան) արդէն արձանագրուած է,— մօտ 250.000 հոգի։ Այս առթիւ կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ սովորաբար անգլիացի զինուորներ հասած ըլլալով Ֆրանսա, շատ մը Ֆրանսացիներ պիտի կրնան վերադառնալ, ծառայելու համար գործարաններու կամ դաշտերու մէջ ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի հրաւիրուած է Փետրուար 2ին, Պելկրատի մէջ։ Ժողովին պիտի մասնակցին Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարները։ Կը կարծուի թէ նախագահ պիտի ընտրուի Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Շիւքրի Սարաճօղլու։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս խորհրդաժողովին, նկատի առնելով օրուան կացութիւնը։ Ժողովը պիտի զբաղի միայն պալքանեան խնդիրներով։ Եուկոսլաւիա ատենէ մը ի վեր կը ջանայ համոզել Պուլկարիան որ մասնակցի ժողովին, բայց մինչեւ հիմա չէ յաջողած դրական արդիւնքի մը յանգիլ ։

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ երեսփոխանները պաշտօնանկ հռչակելու համար օրինագիծ մը խմբագրուած ըլլալով, երէկ, հինգշաբթի, քննուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ։ Աջակողմեան հոսանքները կը ծափահարեն այս ձեռնարկը, միեւնոյն ատեն պահանջելով խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ։ Ընկերվարականները կը քննադատեն օրինագիծը։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ համաձայնութիւն մը ստորագրեցին լեհական նոր բանակին կազմութեան մասին։ Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Պ. Տալատիէ եւ Լեհաստանի վարչապետ-սպարապետը, զօր. Սիքորսքի, անգամ մը եւս հաստատելով թէ երկու երկիրները միասնաբար պիտի գործեն, վերջնական յաղթանակը շահելու համար։

ՕՏԷՍԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ սաստիկ ցուրտերու հետեւանքով,— զերոյէն վար 24 աստիճան — ծովը սառած է նաւահանգստին ափերուն վրայ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶՊԱՆԸ Հալէպ հասնելով այցելեց բարեգործական հաստատութիւնը սեղան մը սարքեց այս առթիւ եւ ջերմ բաղձանքներ յայտնուեցան Ֆրանսայի յաղթանակին համար։ Մարզպանը այցելեց նաեւ Ազէզ, Քիւրտ Տաղի եւ ուրիշ վայրեր։ Բոլոր գիւղերը զարդարուած էին ֆրանսական եւ սուրիական դրօշներով ։

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻՆ 1940ի Բ. շարքին վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի յունուար 25ին, Շինոնի մէջ։

20 ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՆԵՐ Ռուսիա գացած են, խորհրդային բանակը վերակազմելու համար, համաձայն իտալական թերթերու քաղած տեղեկութեանց։ — Գերմանական կառավարութիւնը վար դրաւ այն օդանաւերը որ ղրկուած էին Իտալիայէն, ցամաքի ճամբով, Ֆինլանտայի համար։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ նախարար, Պ. Փոմառէ կարգ մը յանձնարարութիւններ ուղղեց գործատէրերու դաշնակցութեան, թելադրելով որ նախապատուութիւն տան զինուորներու կիներուն, ինչպէս եւ անոնց որ աշխատանքէ զըրկուած են պատերազմի պատճառով։ Կիներու շաբաթական աշխատանքը պէտք չէ անցնի 48 ժամը։ Յետոյ, զինուորներու կիներուն չորս օրուան արձակուրդը՝ իրենց ամուսիններու արձակուրդի շրջանին, պէտք է աւելի լայն իմաստով մը գործադրուի, երբ այդ զինուորները զաւակներ են, եղբայրներ, հայրեր եւ կամ պարզ ընկերներ՝ կենակցութեամբ կապուած ։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Փաթրասի մօտ գիւղ մը փլաւ եւ 20 հոգի մեռան։ Վիրաւորներուն թիւը 50ը կ'անցնի ։

Պ. ԳԱՄՔԱՐԵԱՆ ՂԵՒՈՆԴ՝ Քղիի Հէրափ գիւղէն՝ կը ծանուցանէ թէ իր ընտրեալ ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆԻ հետ կ'ամուսնանայ Փարիզի երրորդ թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ, 13 Յունուար շաբաթ առաւօտ, ժամը 10.30ին։

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

Le Gerant : H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 13 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Anné No. 4245

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ ԾՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

Տարիներով միաբանութիւն, համերաշխութիւն, միացեալ ճակատ հոլովեցինք, ճառելով, գրելով, մտերմական զրոյցներ կատարելով: Ամէն բան մնաց անզօր, մինչեւ որ օգնութեան հասաւ... պատերազմը:

Ճիշդ է. պատերազմէն առաջ ալ, զանազան տագնապներ բաւական մեղմացուցած էին կիրքերը, մանաւանդ լրագրական հրապարակին վրայ: Եւ կը թուէր թէ կարելի է գործակցութիւն հաստատել զանազան հոսանքներու միջեւ, որոշ հարցերու մասին:

Բայց ամէն բանէ վեր, պատերազմն էր որ խեղդեց կանչեց ամէնէն անհաշտներն ալ: Եւ խաղաղութիւնը կը տիրապետէ այժմ, հայկական ճակատին վրայ, եթէ չհաշուենք ափ մը կաչաղակներ որոնք խոպոտ կանչեր կ՚արձակեն, առեն - առեն:

Եւ հիմա նոր ողբերգութիւն մը,— կը թուի թէ մարդիկ խաղաղութիւնը, համերաշխութիւնը, միութիւնը կը շփոթեն անգործութեան, թմրութեան, ծուլութեան հետ:

Արդարեւ, տեսակ մը անհենդանութիւն կը տիրէ հայկական հորիզոնին վրայ, իւրաքանչիւր գաղութի մէջ եւ գաղութէ գաղութ:

Շատ մը վայրերու մէջ, մարդիկ բախտին ձգեր են ամէն բան: Շատերը որ հետաքրքրութեան, աշխուժութեան նշաններ կը ցուցնէին երէկ, իրենց պատեանին մէջ քաշուած են: Ուրիշներ կարծես հրաշքի մը կը սպասեն, որ եւ է շարժումէ փորձելու համար: Դեռ մը մարդիկ եւ հոսանքներ ալ բոլորովին կորսնցուցած իրականութեան գիտակցութիւնը, կը յամառին մաշած եղանակներ հնչեցնել:

Մէկ խօսքով՝ միացեալ ճակատ ծուլութեան:

Ոչ միայն կապերը թուլցած են միեւնոյն գաղութին զանազան կեդրոններուն միջեւ, այլեւ միութեան դիծը երեւութական է գաղութէ գաղութ: Մինչեւ անգամ այն գաղութներուն միջեւ որոնք հանրային օրկաններ, ազգային իշխանութեան կորիզներ ունին:

Պատերազմը իրեն հետ բերաւ ծանր հոգեր, անմիջական թէ հեռաւոր: Տեղ - տեղ գործի ձեռնարկած են արդէն, առօրեայ մտահոգութեանց դարման տանելու համար: Ուրիշ վայրերու մէջ կարծես համազգային ահազանգի մը կը սպասեն, տարրական պարտականութիւններ կատարելու համար:

Իսկ իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ,— շուարում եւ թմրութիւն: Կամ անվերջ հարցումներ,— ո՞րքան պիտի տեւէ պատերազմը, պիտի ծաւալի՞ թէ պիտի սահմանափակուի...

Ինչո՞ւ այս հարցումներուն չմիացնել բուն հարցը, այն որ հիմնական է մեզի համար,— ի՞նչ ընենք, ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ պատերազմը երկարաձգուի եւ ծաւալի, հասնելով մինչեւ մեր երդիքները:

Միայն այս հարցումը բաւական էր, քնացողները արթնցնելու եւ թմրած միտքերը սթափեցնելու համար:

Անշուշտ չէք սպասեր որ հրապարակաւ պարզենք այդ հարցերուն բովանդակութիւնը: Բայց կրնանք շօշափել կարգ մը կէտեր, որքան թոյլ կուտան պայմանները:— Շ.

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նոր յաջողութիւններ

Ռուսերը յունուար 11ին յարձակեցան Փէցամոյի եւ Սալլայի ճակատներուն վրայ, թեթեւցնելու համար կեդրոնական ճակատին ճնշումը, բայց չկրցան բան մը շահիլ, համաձայն ֆինլանտական զեկոյցին: Այս առթիւ իրազեկներ Սուօմուսալմիի ֆինլանտական յաղթութիւնըկը նմանցնեն Հինտէնպուրկի, Լուտէնտորֆի եւ Հոֆմանի մեծ յաղթանակին, որ տեղի ունեցաւ Թանէնպէրկի մէջ, 25 տարի առաջ: Ինչպէս այն ատեն գերմանական բանակը ջախջախեց ռուս զօրավարներ Ռէնէնքամփֆի եւ Սամսոնովի զօրքը, նոյնպէս այս անգամ Ֆինները խորտակեցին խորհրդային զօրաբաժին մը եւ ջլատեցին երկրորդ մը: Ինչպէս այն ատեն Զօր. Ռէնէնքամփֆ առաջին ընդհարումէն վերջը տակաւ մինչեւ Սամսոնովի պարտութիւնը, խորհրդային 44րդ զօրաբաժինն ալ սպասեց մինչեւ որ 163րդ զօրաբաժինը ոչնչացաւ:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն ռուս մեռեալները եւ վիրաւորները: Ֆինլանտական շրջուն խումբեր կը շարունակեն կարմիր բանակին մնացորդները հետապնդել անտառներու մէջ: Այս զինուորները մաս կը կազմէին ռուսական ամէնէն ընտիր զօրաբաժիններուն, լաւ հագուած էին եւ լաւ սպառազինուած, արդիական հրացաններով, կազմուած գիմակներով եւ ուտեստներով: Բայց պարտուեցան, որովհետեւ հրամանատարութիւնը լաւ կազմակերպուած չէր, ինչպէս դիտել կուտան մասնագէտներ: Միեւնոյն ատեն անոնք ծանօթ չէին Ֆիններու ռազմավարութեան, ոչ ալ վարժուած՝ կռուելու սառուցեալ դաշտերու մէջ:

Խորհրդային երկու զօրաբաժինները դէպի Սուօմուսալմի յառաջացան պատերազմին սկիզբը, գաղտնի ճամբէ մը որ շինուած էր սահմանագլուխին վրայ: Յառաջխաղացութիւնը դիւրութեամբ կատարուեցաւ եւ Ֆինները տեսնելով անոնց թուական գերազանցութիւնը, նահանջեցին: 163րդ զօրաբաժինը հիւսիսէն կը յառաջանար, 44րդը՝ արեւելքէն: Երկուքը իրարու հանդիպելով գրաւեցին Սուօմուսալմին, դեկտեմբեր 6ին եւ տեսան որ քաղաքը մոխիրի վերածուած է, ֆինլանտական երկու գումարտակներու կողմէ: Յետոյ Ֆինները գունդ մը յառաջ մղելով, ճակատամարտի մը բռնուեցան որ տեւեց հինգ օր եւ խորտակեց ռուսական երկու զօրաբաժիններուն կապակցութիւնը: Կռիւը սաստկացաւ, Ֆինները օգնական զօրք ստացան, եւ Ծնունդին օրը կեղծ յարձակում մը փորձեցին 44րդ զօրաբաժնին վրայ, որուն հրամանատարը շփոթութեան մատնուեցաւ, կարծելով թէ մեծ բանակի մը առջեւ կը գտնուի: Մինչդեռ Ֆինները դէպի հիւսիս շարժած էին գիշերանց, եւ երեք օր անընդհատ հարուածեցին 163րդ զօրաբաժինը, անտառներուն մէջ խրելով եւ կրակի բռնելով ցամաքէն թէ օդէն: Վերջապէս 163րդ զօրաբաժինը ջախջախուեցաւ, մինչ 44րդ անշարժ կը սպասէր, 43 հրասայլերով, 10 զրահապատ կառքերով եւ 17.000 զինուորներով: Յետոյ կարգը եկաւ իրեն: Կարմիր զինուորները անճրկած էին, գտնուելով տարօրինակ պայմաններու մէջ: Անոնք չէին կրնար պտոյտներ կատարել դահուկներով, լուր բերելու համար: Գործածել ալ չէին գիտեր, որովհետեւ դահուկները տակաւին չէին հասած, իսկ իրենց գրպաններուն մէջ կը գտնուէր 277 էջնոց գիրք մը,— «Ի՞նչպէս կը գործածեն դահուկը» (սքի):

*** Նոր հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ ֆինլանտական զօրքը յառաջ կը խաղայ Քարելիոյ մէջ, գրաւելով խորհրդային դիրքերը: Ֆին դահուկաւոր ջոկատներ պաշարած են ռուսական կիսաբաժին մը, հիւսիսային շրջանին մէջ:— Իտալացի կամաւորներու առաջին ջոկատը Ֆինլանտա հասաւ յունուար 11ին:

** Հեռագիր մը ռուսական կորուստները կը հաշուէ 50.000 մեռեալ եւ 200.000 վիրաւոր:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՎԵՑ ԱՐՇԱՒՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԿԷՏԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 259, Յունուար 11, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք գիշերուան ընթացքին: Յունուար 10ի ցերեկը վար առինք երկու թշնամի օդանաւեր մեր գիծերուն մէջ:

Զեկոյց թիւ 260, իրիկուն.— Ցարանուն գործունէութիւն երկու կողմի հրետանիներուն, եւ բաւական ուժգին գործունէութիւն երկու օդատորմիղներու: Թշնամի հետազօտիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ մեր գիծերուն մէջ:

*** Նոյն օրը Անգլիոյ օդանաւային նախարարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ՚ըսէ թէ օդանաւային մեծ գործունէութիւն տեղի ունեցաւ Անգլիոյ եւ Սկովտիոյ արեւելեան մասին մէջ: Նիւքէսըլ ան Թայնի վրայ կատարուած արշաւէն զատ, թշնամի օդանաւեր երեւցան Ֆըրթ աւ Ֆորթի, ինչպէս եւ Հըմպըրի եւ Թէյմզի գետաբերաններուն վրայ, բայց ետ մղուեցան հակօդային թնդանօթներու եւ շրջուն խումբերու կրակով: Նորֆոքի ափերուն վրայ թշնամի օդանաւերը ռումբ ձգեցին առեւտրական նաւի մը դէմ, բայց հետապնդուեցան անգլիական օդանաւերուն կողմէ:

Առաջին զեկոյցը կը հաղորդէր թէ հինգշաբթի առտու ժամը 10ին թշնամի օդանաւեր յարձակեցան Նիւքէսըլի վրայ, առանց ռումբեր արձակելու, բայց ետ մղուեցան: Տուն մը վնասուեցաւ հակօդային թնդանօթներու ռումբերէն:

Լոնտոնի թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն այս օդարշաւի մասին.—

Հինգշաբթի օր օդանաւային վեց արշաւներ կատարուեցան ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, Ֆըրթ աւ Ֆորթէն (հիւսիս) մինչեւ Թէյմզի գետաբերանը (հարաւ): Գետաբերանին հակօդային մարտկոցները անմիջապէս կրակ բացին գերմանական խոշոր օդանաւի մը դէմ որ կը սաւառնէր շատ բարձրէն: Օդանաւը կարգ մը փորձեր կատարելէ վերջ անհետացաւ: Որոշ կ՚երեւար թէ ուրիշ օդանաւեր ալ կը գործէին: Գետեզերեայ քաղաքներու բնակիչները փողոց թափած էին, բայց ահազանգը չհնչեց: Հակօդային թնդանօթի ձայներ կը լուէին Էսէքսի կողմէն: Թշնամի օդանաւ մը շատ բարձրէն թռչելով անցաւ ուրիշ քաղաքի մը վրայ: Հակօդային թնդանօթները կրակ բացին եւ օդանաւը անհետացաւ:

Առաջին անգամ էր որ գերմանական օդանաւերը կը յարձակէին Թայնի շրջանին վրայ (հիւսիսային արեւելք): Հակօդային թնդանօթներու ռումբերը ինկան շատ մը շրջաններու մէջ, ու թէեւ մարդկային կորուստ չկայ, բայց ծովեզերեայ շէնքի մը մէջ բնակող կին մը հազիւ ազատեցաւ, երբ ապակիները ջախջախուեցան ինկած ռումբերէն: Նոյն քաղաքին մէջ ուրիշ պատուհաններ ալ խորտակուեցան: Անցորդները հաւաքեցին ռումբի կտորները, իբրեւ յիշատակ պահելու համար:

Օդանաւային գործունէութիւնը զգալի էր նաեւ Սկովտիոյ հարաւային արեւելեան քաղաքներուն վրայ, մասնաւորապէս այն շրջանին մէջ ուր խումբ մը ձկնորսանաւեր յարձակում կրեցին երեքշաբթի օր: Քաղաքի մը բնակիչները երեք սեւ սաւառնակներ նշմարեցին: Անգլիական օդանաւերը անմիջապէս երեւցած ըլլալով, երեք սաւառնակները անհետացան: Այս առթիւ ալ թնդանօթները եւ գնդացիրները գոռացին եւ անգլիական օդանաւերը քննական պտոյտ մը կատարեցին:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, գերմանական օդանաւերէն մէկը յաջողած է թռչիլ Լոնտոնի արուարձաններուն վրայ: Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ Անգլիացիները յաջողած են ձեռք անցընել գերմանական «Մէսսէրշմիտ 110» օդանաւերուն գաղտնիքները:

*** Հիւսիսային ծովու օդամարտին առթիւ, որ տեղի ունեցած էր այս յարձակումէն մէկ օր առաջ, նոր զեկոյց մը հրատարակուեցաւ Լոնտոնի մէջ: Ճակատամարտին մասնակցած են աւելի քան հարիւր օդանաւեր, երկու կողմէն: Կարգ մը լուրերու համաձայն անգլիական օդանաւերը յաջողած են զարնել Հինտէնպուրկի խճուղին, որ Զիլթի կղզին — Գերմանիոյ օդակայանը — երկաթուղիով կը կապէ մայր ցամաքին: Գերմանական երկու եւ անգլիական մէկ օդանաւեր կորսուած են այս ճակատամարտին մէջ, համաձայն հրատարակուած զեկոյցին:

** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ օդը պայծառացած ըլլալով, օդանաւային գործունէութիւնը հետզհետէ կ՚աճի, երկու կողմէն ալ: Նորէն կը խօսուի գերմանական ընդհանուր յարձակողականի մը մասին որ իբրեւ թէ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ քանի մը շաբաթներու ընթացքին: Երկու օր առաջ գերմանական օդանաւեր երեւցան հիւսիսային արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ, եւ ահազանգը հնչեց 40 վայրկեան տեւողութեամբ:

Շրջուն պահակախումբերու գործունէութիւնն ալ կը շարունակուի, մասնաւորապէս Վոժի շրջանին մէջ: Պահակախումբ մը կռիւի բռնուեցաւ գերմանական գիծերուն առջեւ, Սարի արեւմտեան կողմը եւ երկու կողմերն ալ ծանր կորուստներ կրեցին: Ֆրանսացիները գերիներ բռնեցին: (Շրջուն պահակախումբերու միջին թիւն է 50—60 հոգի):

*** Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ առեւտրական տորմիղին կորուստն է 80.000 թօն, կամ 2.5 առ հարիւր, ինչ որ շատ նպաստաւոր կը համարուի, որովհետեւ Գերմանները կորսնցուցած կամ իրենք ընկղմած են 230 հազար թօն, կամ 5 առ հարիւր: Ֆրանսական մարտանաւերը յաջողութեամբ ուղեկցած են 900 շոգենաւերու, պատերազմի սկիզբէն ի վեր:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ յունուար 11ին հինգ նոր ցնցումներ զգացուած են Պուրտուրի, Սպարթայի, Գարահիսարի, Աֆհիսարի եւ Էրպաայի շրջաններուն մէջ: Զոհերու թիւը յայտնի չէ:

*** Թուրքիոյ ներքին նախարարութիւնը յունուար 11ին հրատարակեց երկրաշարժի եւ ողողումներու զոհերուն առաջին ցանկը: Այդ ցանկին համաձայն, մեռած են 25.000 հոգի, վիրաւորուած՝ 80.000, իսկ փլած՝ 30.000 տուներ: Բուն կորուստը պիտի հասկցուի երբ հրատարակուին յաջորդ ցանկերը:

Մինչեւ 1939 Դեկտեմբեր 30, երկրաշարժին գործած աւերի մասին հետեւեալ պաշտօնական տեղեկութիւնները հասած են.—

Էրզրումի նահանգին մէջ եւ շրջակաները մարդկային զոհ չկայ: Միայն Բոնակապանի գիւղին նախակրթարանին ծեփերը թափած են:

Կիրասոնի նահանգի կեդրոնին մէջ եւ շրջակաները 1288 մեռեալ եւ 63 վիրաւոր կայ: Ալուճրայի եւ Շաբքի Գարահիսարի (Շ. Գարահիսար) մէջ վիրաւորներուն թիւը դեռ չէ ճշդուած: Պաշտօնական շէնքերուն 4ը ամբողջովին եւ 20ն ալ մասամբ փլած են: Միւս շէնքերէն 233ը ամբողջովին եւ 988ն ալ մասամբ փլած են:

Սըվազի կեդրոնին մէջ մարդու կորուստ չկայ: 55 տուներ մասամբ, 2 տուներ ալ ամբողջովին փլած են: Սուշէհրիի մէջ 150, Քօյուլհիսարի մէջ 350 մեռեալ կայ: Հաֆիքի Իփսիլէ գաւառակին մէջ 203 տուներ փլած են: Նահանգին գիւղերուն մէջ 409 մեռեալ եւ 284 վիրաւոր կայ: Ամբողջ նահանգին մէջ մեռեալներուն թիւն է 1113:

Մալաթիայի նահանգին կեդրոնին մէջ վնաս չկայ: Եօզկատի նահանգի կեդրոնին մէջ ալ մարդկային զոհ չկայ: Սօրկանի Թապանա գիւղին մէջ 3 մեռեալ կայ: Ագտաղի գիւղերուն մէջ 3, Պօղազլեանի Ճանըրը գիւղին մէջ ալ 5 վիրաւորներ կան: Զորս գիւղերու մզկիթները ու դպրոցները մասամբ փլած են եւ կարգ մը գիւղերու մէջ 247 տուներ ամբողջովին, 182 տուներ մասամբ փլած, 80 տուներ ալ թեթեւօրէն վնասուած են:

Թոքատի նահանգին կեդրոնին մէջ 150 շէնքեր փլած են: 5 մեռեալ եւ 6 վիրաւոր կայ: Շրջակայ գիւղերուն մէջ 643 տուներ փլած են եւ 545 մեռեալ ու 291 վիրաւոր կայ: Նիքսարի գայմագամութեան եւ իր գիւղերուն մէջ 703 տուներ փլած են եւ 590 մեռեալ ու 1100 վիրաւոր կայ: Էրպաայի եւ գիւղերուն մէջ 1659 տուներ փլած են եւ 881 մեռեալ եւ 553 վիրաւոր կայ: Զիլէի եւ գիւղերուն մէջ 15 մեռեալ եւ 27 վիրաւոր կայ: Շատ մը գիւղեր աւերակ են: Արթովայի եւ գիւղերուն մէջ 73տուներ մասամբ եւ տուն մըն ալ ամբողջովին փլած են: 2 մեռեալ եւ 1 վիրաւոր կայ: Րէշատիյէ գայմագամութեան 150 տուները հրդեհներէն այրած են: Միայն 3 տուն մնացած է: 236 մեռեալ եւ 52 վիրաւոր կայ:

*** «Ժուռնալ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Անգարայէն.— Նստած կառախումբիս վայրաշարժը գիծէն դուրս ելաւ Երզնկա — Անգարա ճամբուն վրայ: Անատոլուի հետ բոլոր հաղորդակցութիւնները խզուած են: Կառախումբը, ուր կը գտնուին 400 տեղահան բնակիչներ, փակուած է ձիւներուն մէջ:

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ՝ FRANCO - ARMÉNIEN ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԱՄԱԿԻՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԲՆԱԳԻՐԸ, ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ ՄԸ:

Միսին սպառումը նորէն կը սահմանափակուի

Կառավարութիւնը նկատի առնելով բանակին պէտքերը, ինչպէս եւ խնայելու համար արտաքին գնումները, նոր հրամանագիր մը հրատարակեց, որ անգամ մը եւս կը սահմանափակէ միսին վաճառումը քաղաքացի բնակչութեան համար: Նոր հրամանագիրը, որ կը լրացնէ հոկտեմբեր 13ի եւ նոյեմբեր 23ի հրամանագիրներուն տրամադրութիւնները, գործադրելի է յունուար 15էն սկսեալ: Ահաւասիկ հրամանագրին գլխաւոր տրամադրութիւնները.—

1.— Երկուշաբթի եւ երեքշաբթի օրերը արգիլուած են եզան, հորթի կամ ոչխարի միսերը, ինչ ձեւով ալ ըլլայ,— թարմ, սառած, աղած, պահածոյ եւայլն:

2.— Ուրբաթ օրերը արգիլուած են եզան, հորթի, ոչխարի, այծի, խոզի, ձիու միսերը, ինչպէս եւ բոլոր խոզեղէնները եւ փորոտիքը:

3.— Վերոյիշեալ բոլոր տեսակ միսերը նշանակուած օրերուն մէջ պէտք չէ հրամցուին պանդոկներու, ճաշարաններու, կառախումբերու եւ ուրիշ վայրերու մէջ, բացի այն պարագայէն երբ ձրի կը տրուին: Յունուար 15էն սկսեալ ճաշարաններու մէջ պիտի տրուի միայն մէկ մսեղէն իւրաքանչիւր յաճախորդի, առ առաւելն 150 կրամ ոսկորով եւ 100 կրամ առանց ոսկորի: Նահանգապետները իրաւասութիւն ունին նախատեսուած օրերուն տեղ հաստատելու ուրիշ երեք օրեր, երկուքը յաջորդական ըլլալու պայմանով: Պատիժներ նախատեսուած են անսաստողներուն համար:

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ նոր նստաշրջանին առթիւ, նախագահ Ժանընէ, որ վերընտրուած էր առջի օր, բացման աւանդական ճառը խօսեցաւ, մասնաւորապէս ծանրանալով պատերազմին վրայ: Այս առթիւ յիշեց խաղաղութեան համար կատարուած ջանքերը եւ Գերմանիոյ բռնութիւնները, փառաբանեց Ֆինլանտայի յաղթանակը, շեշտեց միութեան անհրաժեշտութիւնը եւ եզրակացուց.— «Միջազգային օրէնքը պէտք է հիմնուի բարոյական օրէնքին վրայ, բայց նաեւ պէտք է երաշխաւորուի ապահովութեան կարգուսարքով մը: Յուսահատական պիտի ըլլար մարդկութեան ապագան, եթէ ժողովուրդները ամէն վայրկեան վտանգի ենթարկուէին ափ մը մարդոց քմահաճոյքին կամ փառասիրութեան հետեւանքով: Ֆրանսա չի կրնար նոր սերունդներ հասցնել, ամէն քսան տարին անգամ մը ռազմադաշտ առաջնորդելու համար զանոնք»: Ջերմապէս ծափահարուեցաւ այս ճառը:— Համայնավար երեսփոխաններու պաշտօնանկութեան օրինագիծը պիտի քննուի երեքշաբթի օր: Հինգ համայնավար զինուոր երեսփոխաններ մեղայագիր մը ներկայացուցին, խզելով իրենց կապերը Մոսկուայի հետ եւ դատապարտելով Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակումը:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Հայեցի դաստիարակութեան տեսակէտով Ամերիկա ծնած մեր նոր սերունդին մէջ տարուէ տարի աւելի ու աւելի նկատելի կը դառնան քաջալերական եւ յուսատու երեւոյթներ, որոնք կասկած չեն ձգեր, թէ ամերիկահայ նոր սերունդը ոչ միայն ի սպառ կորսուած չէ հայութեան համար, ինչպէս որ կը սպասուէր, այլ եւ կրնայ շատ օգտակար ծառայութիւններ մատուցանել իր ժողովուրդին, կրնայ նոյնիսկ կարեւոր ազդակ մը ըլլալ հայ ազգային դատին համար :

Որոշ է, թէ վերջին եօթ — ութ տարիներու ընթացքին այդ ուղղութեամբ եղած հաւաքական եւ անհատական ճիգերը ապարդիւն չանցան: Հայ դպրոցները, որքան ալ յաճախ խեղճ ու անբաւարար, նպաստեցին հայերէնի ուսուցման ու տարածման մեր նոր սերունդին մէջ: Գիտակից հայ ծնողներ, մանաւանդ մայրեր շատ գնահատելի դեր կատարեցին ու կը կատարեն այս ուղղութեամբ, իրենց զաւակներուն հայերէն սորվեցնելով, անոնց հայ ոգի ներշնչելով, անոնց մէջ սէր եւ հետաքրքրութիւն արթնցնելով դէպի հայ ցեղը, Հայուն անցեալն ու ներկան: Ցեղակրօն Ուխտերու կազմակերպութիւնը ծաւալուն եւ խորունկ շարժում մը առաջ բերաւ ամերիկահայ գաղութին մէջ՝ ցնցայնօրէն ցնցելով ու արթնցնելով հայ պատանիներն ու երիտասարդները: Հայ Կ. Խաչը իր դպրոցներով եւ Արծուիկներով զարկ տուաւ մեր նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան գործին: Վերջապէս, «Հայրենիք» օրաթերթի անգլիերէն բաժինը եւ ապա «Հայրենիք» անգլիերէն շաբաթաթերթը, խօսելով մեր նոր սերունդին հետ աւելի հասկնալի անգլիերէն լեզուով, շատ մեծ չափով մը ազդեցին անոր մտքին վրայ, թերեւս ո եւ է բանէ աւելի սէր ու հետաքրքրութիւն առաջ բերին անոր մէջ դէպի ամէն ինչ, որ հայկական է, եւ մանաւանդ ո եւ է բանէ աւելի յաջողեցան անոր մէջ խորտակել ցեղային ստորադասութեան զգացումը :

Այս բոլորէն յետոյ երբեք զարմանալի չէ, որ տարուէ տարի աւելի կը շեշտուի միջնակարգ հայ վարժարանի մը կամ գէթ միջնակարգ հայ դասընթացքներու պահանջը Ամերիկայի մէջ: Զարմանալի չէ մանաւանդ, որ այդ պահանջը կուգայ ոչ միայն վերէն՝ ծնողներէն, այլեւ մեր նոր սերունդէն :

Ուշագրաւ է, որ հետզհետէ մեր գաղութին մէջ կը շատնայ թիւը այն աղջիկներուն եւ երիտասարդներուն, որոնք չեն գոհանար նախնական հայ դպրոցներու մէջ ստացած հայերէնի գիտութեամբ եւ ինքնաշխատութեամբ կը ջանան լրացնել հայ լեզուի գիտութիւնը եւ մինչեւ իսկ աւելի հանգամանօրէն ծանօթանալ հայ գրականութեան եւ պատմութեան :

Այս պահանջը այնքան սկսաւ զօրանալ վերջին տարիներու ընթացքին, որ ամերիկահայ ծնողներէն ոմանք պէտք զգացին իրենց զաւակները ղրկել Ֆրանսա՝ Մխիթարեաններու Մուրատ - Ռափայէլեան դպրոցը եւ մինչեւ իսկ Սուրիա՝ Պէյրութի հայկական ճեմարանը:

Դժբախտաբար, պատերազմը արգելք կը դառնայ, որ նման ճամբորդութիւններ դիւրութեամբ կատարուին այսուհետեւ: Շատ բնական է, որ ամերիկահայ ծնողները, փոխանակ ովկիանոսէն անդին ղրկելու իրենց զաւակները, գէթ պատերազմի այս փոթորկայոյզ շրջանին կ'ուզեն պահել զանոնք Ամերիկայի մէջ :

Արդ, եթէ հոս՝ Ամերիկայի մէջ այժմ կարենանք բանալ միջնակարգ վարժարան մը կամ գէթ հայ լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան դասընթացքներ, ոչ միայն պատերազմի պատճառով Պէյրութի ճեմարանը կամ Մխիթարեաններու վարժարանը երթալ չկրցողները, այլ եւ շատ մը ուրիշներ պիտի օգտուին մեծապէս :

Հետաքրքրական է, որ ամերիկահայ նոր սերունդին մէջ, հոս ու հոն առաջ եկած են արդէն ինքնաշխատութեամբ հայերէն այնքան մը սորված աղջիկներ եւ երիտասարդներ, որոնք մինչեւ իսկ «Հայրենիք» ամսագիր կը կարդան: Իսկ վերջերս ալ Ամերիկա ծնած եւ մեծցած հայ աղջիկ մը, որ արտասահման ալ չէ գացած հայերէն սորվելու, այլ ինքնաշխատութեամբ կատարելագործած է իր հայերէնը, սկսած է հայերէն գրել գեղեցիկ պատմուածքներ, որոնց մէկը տպուեցաւ «Հայրենիք» ամսագրի Հոկտեմբերի թիւին մէջ: Պատմուածքը ցոյց կուտայ ոչ միայն հայերէնի արտասովոր հմտութիւն, այլեւ ճաշակի բացառիկ նրբութիւն:

Նշանակալից երեւոյթ մըն է, որ մեր Ցեղակրօն Ուխտերէն շատերու ժողովներուն մէջ հայերէն նոյնքան եւ երբեմն նոյնիսկ աւելի կը խօսուի, քան անգլիերէն: Եւ այդ տեղի կ'ունենայ առանց ո եւ է հարկադրանքի կամ բռնոյական ճնշումի, ինքնաբերաբար: Ցեղակրօն Ուխտերէն ոմանք նոյնիսկ կը պահանջեն իրենց կեդրոնէն, որ պաշտօնական նամակագրութիւնը իրենց հետ հայերէն ըլլայ: Իսկ Ուխտերու քարտուղարներէն մէկ քանին արդէն սկսած են հայերէն գրել եւ կը պահանջեն, որ կեդրոնն ալ իրենց հայերէն պատասխանէ :

Եթէ ամերիկահայ բոլոր համայնքներու մէջ քիչ մը աւելի կազմակերպուած ու ներդաշնակ ճիգեր ըլլան, թէ հաւաքական եւ թէ անհատական, օգնելու մեր նոր սերունդին հայերէն սորվելու գործին մէջ, եթէ ամէն տեղ գտնուին գէթ մէկ երկու անհատներ, որոնք ի վիճակի եւ պատրաստ ըլլան հայ գրականութեան եւ պատմութեան մասին նախնական հայ դպրոցներէն կամ թերթերէն աւելի ծանօթութիւններ տալ մեր նոր սերունդին, կասկած չկայ, որ Ամերիկայի մէջ մենք շուտով պիտի ունենանք բաւական թիւով հայ աղջիկներ ու երիտասարդ հայ տղաքներ, որոնք պիտի կարենան շարունակել մեր գործը, թէկուզ մեզմէ տարբեր ձեւով, բայց եւ հաւանաբար մեզմէ ոչ նուազ արդիւնաւոր կերպով :

Ամէն պարագայի տակ, ամենայն վստահութեամբ այժմ արդէն կրնանք ըսել, թէ Ամերիկայի մէջ մեծցող մեր նոր սերունդը, Փիզիքապէս ըլլալով հին սերունդէն աւելի առողջ, բարեկազմ ու աւելի գեղեցիկ սերունդ մը, կը խոստանայ բարոյապէս, հոգեպէս ալ հին սերունդին արժանաւոր յա -

Հողային աշխատանքները պատերազմի ժամանակ

Տեղական թերթի մը մէջ յօդուածագիր մը քննութեան առնելով այս հարցը, կը գրէ թէ հրաշալի էր բերքը, այս տարի: Կարծես հողն ալ իր մասնակցութիւնը կը կատարէր՝ օգնութեան հասնելով երկրին որ կը կռուի:

Սովորական ժամանակներու մէջ Ֆրանսա ունէր եօթը միլիոն հողաշխատաւոր, հաշուելով ագարակատէրները իրենց ընտանիքով, հնձուորները, այգեկութքի մէջ աշխատողները, գետափնեայ կամ ճահիճներու գաղթողները, հովիւները, կամ կթողները, եւայլն: Այս թիւին մէջ կը մտնէին նաեւ Լեհերը, Իտալացիները, Սպանիացիները, Ռուսները :

Իբրեւ հետեւանք զօրաշարժի, երկու միլիոն աշխատաւոր պակսեցաւ դաշտին: Նախ մեկնեցան Լեհերը, որոնք առանձին բանակ մը կազմեցին Ֆրանսայի մէջ՝ կռուելու համար իրենց ոխերիմ թշնամիին դէմ: Սպանիա եւս եւս կանչեց իր հպատակները, Իտալացիներէն ալ շատեր մեկնեցան հայրենիք :

Ինչպէս գտնել պակսած աշխատաւորները, երկու միլիոն հոգի: Պէտք էր աճապարել, որովհետեւ գետնախնձորը կամ ճակնդեղը կարելի չէր թողուլ հողին մէջ: Սկաուտները եւ զինուորները մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուին ցորենը հնձելու եւ այգիները կթելու համար, բայց մնացեալ բե՞րքը:

Ահա թէ ինչու զօրաշարժ յայտարարուած է նաեւ հողագործական ճակատի վրայ: Office Central de la Main d'oeuvre, 32 Rue Las Cases, Փարիզի մէջ, ամէն օր կամաւոր կ'արձանագրէ այս ճակատին համար: Պատրաստուած են հարցարաններ, որոնք հետեւեալ բովանդակութիւնը ունին. — Անուն: Մականուն: Տարիք: Ազգութիւն: Ինքնութեան Թուղթ: Վկայագիր: Ֆիզիքական յարմարութիւն: Մասնագիտութիւն: Մեքենայ վարել (ինքնաշարժ, եւայլն): Ձի կամ եզ գործածել: Որքան ժամանակ յանձնառու ըլլալ: Տեղեկութիւններ ընտանիքին մասին: Աշխատավարձով թէ կամաւոր :

Օտարականներէ շատեր, որոնք, քաղաքներու հրապոյրէն շլացած, պահ մը ձգած էին հողային աշխատանքները, սկսած են նորէն դառնալ գիւղ՝ նոր պայմանագրութիւն կնքելով: Այսպիսիները մեծ արժէք կը ներկայացնեն, որովհետեւ կը ճանչնան հողը եւ վարժ են պահանջուած աշխատանքներուն, մինչ կամաւորները հողին վարժեցնելու համար անհրաժեշտ է որոշ ժամանակ զբաղիլ անոնցմով: Կամաւորները ընդհանրապէս կ'երթան Ուազ, Էն, Էօր, Սոմ, Էօր է Լուար, Սէն է Ուազ, Սէն է Մառն, Օդ, Սարթ նահանգները : Իսկ կեդրոնական նահանգները իրենց աշխատաւորները կը ճարեն ընդհանրապէս տեղական ժողովուրդէն :

Բայց միշտ կը պակսին մասնագէտները, մանաւորաբար մեքենաշարժ արօր վարողները, (ձիերուն մեծ մասը գրաւուած է բանակին կողմէ), կամ կթողներ, եւայլն:

Հողագործներ կան, որոնք յանձն կ'առնեն վճարել աշխատաւորներու փոխադրութեան ծախքը, ուրիշներ հակայ փոխադրակառքերով կուգան կը տանին արձանագրուած աշխատաւորները: Անոնք որ անվարժ են հողային աշխատանքի, կամաւոր կը ներկայանան եւ անոնց կուտան միայն բնակարան, սնունդ եւ ընթացիկ ծախքեր: Իսկ վարժ աշխատաւորներու ըստ գործին եւ նահանգին: Օրինակ, ճակնդեղ քաղելը բաւական յոգնեցուցիչ աշխատանք է,— պէտք է հողին մէջէն հանել, յետոյ բեռցնել փոխադրակառքերու վրայ: Շրջաններ կան, ուր հեկտարին 300 — 550 ֆր. կը տրուի: Փոխադրութեան վարձատրութիւնը առանձին: Ուժեղ եւ չարքաշ աշխատաւոր մը կրնայ մէկ շաբաթէն, իսկ անվարժ եւ տկար մէկը՝ կէս հեկտար միայն:

Ներկայիս գետնախնձոր եւ ճակնդեղ քաղելու շրջան է: Շուտով կը սկսի որթատունկերը խնամելու, գարնանային հերկի եղանակը:

Ով որ կը տառապի օրուան մտահոգութիւններով, թող մեկնի ագարակները, — հողն է միայն որ յոգնեցնելով ջիղերը՝ կը քնացնէ խռովեալ հոգիները: Հողն է միայն որ կը մխիթարէ անոնք որ կը տառապին քաղաքակրթութեան չարիքներէն :

Ջորդն ըլլալ՝ դառնալով ոչ միայն այս մեծ երկրի համար հայ ցեղին պատիւ բերող տարր մը, այլեւ հայ ժողովուրդին, հայ հայրենիքին համար անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցանելու ընդունակ տարր մը, ինչպէս որ ցոյց կուտայ արդէն Ուիլեըմ Սարոյեանի գեղեցիկ և այնքան խանդավառող ու հրահանգիչ օրինակը:— (Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ նկարիչներու խումբը գիւղի մէջ

« Խորհրդային Հայաստան »ի մէջ յօդուածագիր մը կը նկարագրէ Հայաստանի նկարիչներու ուսումնասիրական պտոյտը Սեւանի լճի, շրջակայ լեռներուն, դաշտերուն եւ գիւղերուն մէջ: Հայ նկարիչներու նպատակը եղած է մօտէն հայ գիւղացին եւ կեանքը ուսումնասիրել, պատկերացնել անոր ազատ գեղեցիկ միջավայրին եւ կենցաղին այլազան տեսարանները: Արուեստագէտները առաջին անգամ իրենց սպիտակ վրանը զարկած են Սեւանայ գեղեցիկ լճին մօտ, Ախկալա կոչուած կանանչ թաւշապատ բլուրին վրայ :

Գիւղացիները հիւրերուն մատուցած են սերի պաղ մածուն եւ բազմաթիւ հարցումներով ողողած են զանոնք: Հայ նկարիչները պատասխանած են «սպառիչ կերպով»:

Արուեստագէտները տասնըմէկ օր Ախկալայի մէջ մնալէ, Սեւանի բնութեան տեսարանները եւ գիւղական կեանքի պատկերները նկարելէ ետք, փոխած են իրենց աշխատանքի վայրը: Այս անգամ անոնք գացած լարած են սպիտակ վրանը Մարտունիի հաւաքատնտեսութեան կալին մէջ: Արուեստագէտները Մարտունիի սինէ-մա - թատրոնին մէջ բացած են իրենց նկարներու շրջիկ ցուցահանդէսը, ուր գիւղացիները մեծ հիացումով դիտած են իրենց շրջապատի գեղեցիկ տեսարանները: Մարտունիի ցուցահանդէսին մէջ ի տես դրուած են 100 նկարներ: Քանի մը օր ետք ինքնաշարժը տարած է այս նկարիչները Սելիմի կիրճէն, ոլորապտոյտ ուղիով դէպի Միկոյեանի շրջանը, ուր շարունակած են իրենց աշխատանքները: Արուեստագէտները ապա վերադարձած են Երեւան: Խ. Միութեան մէջ առաջին անգամն է որ խումբ մը նկարիչներ այսպիսի գործի մը կը ձեռնարկեն :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՔՈՒՓՕ (Մորպիհան).— Սիրելի «Յառաջ», ո՛րքան շնորհակալ ենք քեզի, որ 15 տարիէ ի վեր կը դաստիարակես նոր սերունդը, առանց խտրութեան, եւ այժմ ալ ամէն օր երկու օրինակ թերթ կը ղրկես:

Երկու անգամ տեղեկութիւն տուած էի Քոյփոյի հայ զինուորներու կեանքէն, առաջինը Կէնկանէն: Այնտեղ մէկ ամիս մնալէ վերջ, Քոյփօ ուղարկեցին մեզ Վաննէն, 18 քիլոմեթր հեռու դէպի հիւսիս - արեւելք: Այս «Վան»ը կը գտնուի Պրըթանիի մէջ, Պրէսթի կողմը, Նանթի եւ Պրէսթի միջեւ: Ունի 65.000 բնակիչ, արուարձաններով միասին: Այստեղ կը գտնուին բազմաթիւ հայ զինուորներ, զանազան վայրերէ, մեծ մասը Փարիզէն, ուրիշներ Մարսէյլէն եւն.:

Սկիզբները զինուորութիւնը ծանր ծանր կուգար մեզի եւ շատերը ընկճուած էին, բայց հետզհետէ վարժուեցանք :

Նախապէս մեր թիւը կը հասնէր քառասունի, բայց ներկայիս մնացած ենք 34 հոգի: Միեւնոյն խմբակին մէջ ենք, միասին կը ճաշենք եւ նոյն ննջարանին մէջ կը պառկինք, կողք կողքի, դէմ դիմաց, յարդի վրայ : Մեզմէ մէկը արձակուրդով Փարիզ գացած էր 8 օրուան համար եւ այնտեղ վար դրած են օդանաւային գործարանին մէջ: Երկու հոգի ալ հիւանդանոցն են, մէկը ականջի ցաւ, իսկ միւսը ապպիւսիտ ունենալով Կէնկան ղրկեցին, մանրամասն քննութեան ենթարկուելու համար: Երեք հայ զինուորներ եւս կրիփէ վարակուած ըլլալով, իրենց տուները ղրկեցին դարմանուելու համար 8—15 օր: Այս տեղի օդը խոնաւ է եւ միշտ ալ անձրեւ կուգայ: 55 օր է որ այս շրջանը կը գտնուինք, եւ հազիւ 10 օր արեւ տեսած ենք:

Մեր եւ Վանի միջեւ կը գտնուին 55 հայ զինուորներ եւս, որոնց հետ քիչ անգամներ շփում կ'ունենանք : Անոնք երեք անգամ պատուաստուած են, իսկ մենք Քոյփոյի Հայերս միայն մէկ անգամ :

Այլեւս կատարեալ ֆրանսական զինուորներ ենք: Ամէն մէկը իր զինուորական մարզանքը լրացուցած ըլլալով, զանազան ծառայութիւններով կը զբաղեցնեն: Պաշտօնեաներն ալ բարեացակամութեամբ կը վարուին մեզի հետ, ընկեր եւ բարեկամ կոչելով:

Մարզանքի ժամանակ հանգանակութիւն մը կատարելով, փութպոլի գնդակ մը առինք եւ մրցումներ կը կատարենք ֆրանսացի ընկերներուն հետ: Մեր խումբին մէջ ամէնէն յաջող խաղացողը կը նկատենք Պօղոս Օհանեանը, որ Մարսէյլի մէջ շատ մը ոտնագնդակի հետեւած է զինուորութենէ առաջ: Իր անունը տարածուած ըլլալով մինչեւ Վան, այն տեղէն մասնաւոր մարդ եկաւ զինքը տանելու եւ հրամանատարը սիրով արտօնեց: Կան ուրիշ խաղացողներ ալ որոնք հետզհետէ առաջնութիւն կը շահին:

Հպատակութեան համար դիմում կատարած ըլլալով, բաւական ժամանակ վերջը մեզ գրասենեակ հրաւիրեցին, արձանագրուելու համար: Այժմ կը սպասենք արդիւնքին :— Ն. Ց.

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թղթատարական վարչութեան յանձնարարութեամբ, կը խնդրենք այն զինուորներէն որ «Յառաջ» կը ստանան, ԼՐԻՒ ԳՐԵԼ ԱՆՈՒՆ ԵՒ ՄԱԿԱՆՈՒՆ, եւ ՑՈՒՑԱԿ հասցէն, որպէսզի դժուարութիւններ չծագին : Յետոյ, անհրաժեշտ է որ առաջ մեզի հաղորդել հասցէի փոփոխութիւնները, երբ տեղափոխութիւն կը կատարուի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Վրթանէս եւ Բերուզ Դաւիթեան (Աստաֆարպաշի) իրենց սիրելի զաւակին ԺԱՔ ԴԱՒԻԹԵԱՆի վաղահաս եւ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1 Յունուարին, 16 տարեկան հասակին, Սէն Մարթէն տիւ Թէրթրի հիւանդանոցին մէջ, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որ իրենց վշտակցութիւնը յայտնեցին կամ ներկայ եղան յուղարկաւորութեան :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կամքէ անկախ պատճառներով ուշացած ըլլալով, լոյս կը տեսնէ յունուար 20ին, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ: Գինը Ֆրանսայի մէջ 5.50, արտասահմանի համար 6 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել՝ A. Keussayan, 11 Place Jules - Guesde, Marseille :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

« ՌԱԶՄԻԿ» պատի օրացոյց, պատկերազարդ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ: Կը պարունակէ զինուորական աստիճանները, զէնքերը եւ միաւորներու բացատրութիւններ, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու [illegible] եւ ուրիշ զինուորական գիտելիքներ :

Փարիզեան շրջանի մէջ, ստանալու համար դիմել իր կեդրոնատեղին, 9, Rue Thenard Paris:

Իսկ գաւառի համար՝ դիմել Յ. Հայցագործեանին, 15, Rue Longue des Capucins, Marseille:

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

500է ԱՒԵԼԻ ՀՐԵԱՆԵՐ ձերբակալուեցան Պաղեստինի ջուրերուն մէջ, երբ կը փորձէին ցամաք ելլել առանց արտօնութեան: Բոլորն ալ արգելափակուեցան Հայֆայի մէջ :

ԹՐՔԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը հասաւ Հռոմ, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար: Իտալիա երրորդ պետութիւնն է որ ամէնէն աւելի ապրանք կը ներածէ Թուրքիայէն:

ԵՕԹԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ձերբակալուեցան Լիլի մէջ, մէկը՝ անդամ քաղաքապետական խորհուրդին, ուրիշ մը՝ օգնական քաղաքապետ: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ փորձեր էին վերակազմել բոլշեւիկեան բջիջը :

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ սահմանուած կապոցները (հագուստ, ուտելիք, եւն.) ձրի փոխադրելու որոշում տրուած էր, մինչեւ հինգ քիլոյի համար, Սեպտ. 25էն դեկտեմբեր 31: Բացառաբար այս արտօնութիւնը երկարաձգուած է մինչեւ 1940 յունուար 31 :

ՍՈՒՐՁԻ, ՄԻՍԻ ԵՒ ԳԻՆԻԻ պաշարը ապահովելու համար խորհրդակցութիւններ կատարուեցան առջի օր, Սէնի նահանգապետին նախագահութեամբ: Ձեռք առնուած միջոցները գոհացուցիչ կը համարուին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշտօնանկ եղած է օդանաւային զօրավարը, Քականովիչ: Այս առթիւ զրոյց կը շրջի թէ Ռուսերը 200 օդանաւեր կորսնցուցած են Ֆինլանտայի մէջ :

ՀԻԹԼԷՐ հրամայեց Իտալիա վերադարձնել այն օդանաւերը եւ յարակից առարկաները որոնք բռնուած էին Գերմանիոյ մէջ, երբ Ֆինլանտա կը ղրկուէին: Իտալիա պահանջած էր կա՛մ Ֆինլանտա հասցնել այս զէնքերը եւ կամ Իտալիա վերադարձնել :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ արտաքին նախարարը, որ Վենետիկ պիտի երթար առջի օր, յետաձգեց իր մեկնումը, չափազանց զբաղած ըլլալով Փեշթայի մէջ :

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը յանձնարարեց ժողովուրդին նորէն պաշար ամբարել երկու ամսուան համար, որպէսզի նեղութիւն չկրէ, եթէ ներածումները դադրին, դէպքերու հետեւանքով :

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԹԻՐՈԼԻ Գերմանները քուէարկութիւն կատարեցին, մայր հայրենիք վերադառնալու կամ Իտալիա մնալու համար, համաձայն կնքուած դաշնագրին: 1.800.000 բնակիչներէ միայն 185.365 հոգի հաւանութիւն յայտնեցին Գերմանիա դառնալու :

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ երեք նոր երկաթուղիներ պիտի շինուին Գերմանիայէն Ռուսիա, մէկը արեւելեան Փրուսիոյ մէջէն, երկրորդը՝ Սլովաքիայէն, երրորդը՝ Լեհաստանէն:

ՕՐԱԿԱՆ ՉՈՐՍ ՄԱՐԴ մեռած է Լոնտոնի մէջ, դեկտեմբերի ընթացքին, ինքնաշարժի արկածներու հետեւանքով: Լոնտոնի մէջ պարտադրուած մութին հետ բաղդատելով, Փարիզը լոյսերու մէջ կը լողայ...

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԸ հետզհետէ պիտի տարածուի Անգլիոյ մէջ: Այժմ կարգը եկած է միսին եւ հանդերձեղէնի: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ մասնաւոր հագուստ մը պիտի հնարուի, պատերազմի շրջանին համար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նախորդ արտաքին նախարարը, զնդ. Պէք, Թօքերու հիւանդութենէ մը բռնուած ըլլալով, կը դարմանուի ռումանական հիւանդանոցի մը մէջ: Արդէն հիւանդ էր գերմանական արշաւանքէն առաջ, եւ անոր պատճառած յուզումը աւելի ծանրացուց իր վիճակը :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ամենօրեայ երթեւեկ մը հաստատուեցաւ Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ :

ԱՐՋԵՐ ԵՐԵՒՑԱՆ ԵՆ Սավուայի շրջանին մէջ, Աննըսիի մօտ: Որսորդներ սպաննեցին երկուքը :

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ կը նուազի Պուշ տիւ Ռոնի նահանգին մէջ, համաձայն Մարսէյլէն հաղորդուած տեղեկագրի մը: Հոկտեմբերին 19.000 նպաստընկալ գործազուրկներ կային, դեկտեմբերին՝ 14.000 հոգի եւ նուազումը կը շարունակուի: Կը կարծուի թէ շատ չանցած միայն 7—8000 գործազուրկներ պիտի գտնուին նահանգին մէջ: Նպաստի գումարը, որ 77 միլիոն ֆրանքի բարձրացած էր 1937ին եւ 71 միլիոնի՝ 1938ին, զգալապէս իջած է :

Այրի Տիկին Անտայ եւ զաւակները՝ Անահիտ, Նինա եւ Բողդան խան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝

ԴԱՒԻԹ ԱԽԱՆ-ԵՒԻԶԲԱՇԱ ԽԱՆ ՍԱՂՆԱԽԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 10ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, շաբաթ, 13 Յունուար կէսօրէ վերջ ժամը 1.15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 րիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը :

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 14 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Anné No. 4246

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿԱԹԻ ԽՕՍՔ

ԾՈՒԼՈՒԹԵԱՆ ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Ըսինք՝ «միացեալ ճակատ ծուլութեան»,— ակնարկելով այն Թուլութեան որ կը տիրէ Հայկական ճակատին վրայ, պատերազմէն ի վեր:

Կացութիւնը աւելի փայլուն չէր պատերազմէն առաջ ալ, երբ տագնապները իրարու կը յաջորդէին, Եւրոպայի սրտին վրայ:

Ո՛րքան բուռն ելեւէջներ, նոյնիսկ փոթորիկի նախանշաններ տեսանք մանաւանդ 1935էն ի վեր: Բայց, հայկական շարժանիւը մնաց միշտ նոյն անելին մէջ: Եթէ գործելու ասպարէզներ կը պակսէին, գոնէ մտածելու, որոճալու բազմազան պատճառներ ունէինք:

Մարդիկ այդ յոգնութիւնն ալ աւելորդ գտան: Եւ կամ նախընտրեցին դիւրին ճամբան,— յօղուած գրել եւ խելք ծախել:

Անցեալը անցեր է եւ հիմա կը գտնուինք նոր ճգնաժամի մը առջեւ, եթէ կ՚ուզէք՝ ազգովին, քանի որ ամբողջ Եւրոպան բռնկած է նորէն եւ հրդեհին բոցերը կը սպառնան հասնիլ Մօտաւոր Արեւելք, մինչեւ Կովկաս:

Դուք տեսա՞ք որ եւ է շարժում, որ հաստատէր թէ Հայկական Արտասահմանի քաղաքական միտքն ալ կը քալէ ժամանակին հետ, կը հետեւի դէպքերու ծալքերուն եւ հաւանական ելքերուն:

Կացութիւնը այնքան բարդ է եւ ծանրակշիռ, որ այս կամ այն կողմակերպութեան արթնութիւնը, գործունէութիւնը չեն կրնար գոհացնել բոլոր պահանջները:

Ինչպէս պատերազմէն առաջ, այսօր ալ — մանաւանդ այսօր— քաղաքական եւ դիւանագիտական խաղերն ու դաւերը իրար կը հրմշտկեն մեծերու միջեւ, ի հաշիւ փոքր ժողովուրդներու: Ի վնաս անոնց անկախութեան կամ հայրենի ժառանգութեան:

Այդ խաղերն ու դաւերը միանալով պատերազմի սարսափներուն, որոնք դեռ նոր պիտի սկսին, կրնան առատ մը յիմար կոյսերու վիճակին մէջ դնել մեզ:

Արդարեւ, հրաշքի մը կը կարօտինք, եթէ ոչ բան մը շահելու, գոնէ ելք մը գտնելու համար այս դժոխային լաբիւրինթոսին մէջ: Շատ աւելի զօրաւոր ազգեր, սպառազէն պետութիւններ անգամ շուարած են, վաղուան հեռանկարին առջեւ:

Եւ սակայն, այս պարագան կրնա՞յ պատրուակ ծառայել, անկիւն մը քաշուելու եւ ամէն բան նախախնամութեան բարի կամքին ձգելու համար:

Քով քովի գալ, տեղեկանալ, յայտնի կամ անյայտ ծրագիրներ քննելն ու որոճալն անգամ գործ է, այս համատարած ալեկոծութեան մէջ:

Մենք այդպիսի տրամադրութիւն չենք տեսներ, դժբախտաբար: Կամ եթէ երբեմն չողեր կ՚երեւան, շատ աղօտ են:

Կը թուի թէ ամէն մէկը գոհ է իր դիտցածով ու տեսածով, եւ պէտք չունի ոչ աւելին լսելու, ոչ ալ պրպտելու, քննելու:

Քաղաքական կեանքը մշտական շարժում է, ուսումնասիրութիւն, լարուած ճիգ: Ցաճախ կրակն է որ կը թափի ճամբուդ վրայ, երբեմն ալ սառեր ճեղքելու հարկադրուած ես: Իսկ փուշերն ու եղինը ամենօրեայ երեւոյթներ են:

Կարելի՞ է ճակատիլ օրուան փորձութիւններուն եւ դեռ շատ աւելի ծանր անակնկալներու դէմ, թմրելով, ծուլանալով, յօրանջելով:

Կարելի՞ է պատն երեսին սպասել գալիքին:

Եւ դեռ ի՛նչ վրդովիչ ախտանշաններ:— Շ.

Ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ Պալքաններու մէջ

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ գերմանական մամուլը: «Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ» երկար յօդուածով մը կը բացատրէ թէ երկու հարիւր տարիէ ի վեր բուռն պայքար մը կը մղուի Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Հնդկաստանի յառաջացեալ մասերուն տիրացման համար: Երկու պետութեանց շահերու պայքարը ամէնէն աւելի բացայայտ եղած է կովկասեան շրջանին մէջ: Թերթը յետոյ երկարօրէն կը նկարագրէ քարիւղի պայքարը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ եւ կ՚ըսէ թէ քանիցս խափանուեցաւ անգլիական յառաջխաղացութիւնը դէպի ռուսական քարիւղը: Պատերազմէն վերջը, Իրանը զարգացաւ իբրեւ անկախ պետութիւն: Ռուսաստանի աջակցութեամբ եւ Իրանի առաջնորդութեամբ կազմուեցաւ Մօտաւոր Արեւելքի պետութեանց չէզոք ճակատ մը, որուն շնորհիւ Ռուսիա կրցաւ ազատիլ անգլիական վրդովիչ ճնշումէն Կովկասի քարիւղաբեր հողերուն վրայ: Չիչէրին ըսած է օր մը, խօսելով Բագուի մասին, թէ այդ երկրամասը կը կազմէ նետ մը՝ դէպի Հնդկաստան:— Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ արտաքին նախարարներուն վերջին տեսակցութեան առթիւ, Թուրք մամուլը գոհունակութիւն կը յայտնէ երկու երկիրներուն գործակցութեան համար, իբրեւ հակազդեցութիւն ռուսեւգերման դաշնակցութեան: «Եէնի Սապահ»ի կարծիքով, բոլշեւիկեան գրոհ մը պիտի խափանէ Իտալիոյ ծրագիրները, քանի որ Մուսոլինի կը ձգտի գերակշռութիւն շահիլ Պալքաններու մէջ: Թուրք թերթը շատ փափուկ, մինչեւ անգամ լարուած կը գտնէ Դանուբեան պետութեանց յարաբերութիւնները:

*** Ռուսեւպուլկարական դաշնագիրը ստորագրուած ըլլալով, Մոսկուա մեծաքանակ հում բամպակ պիտի ղրկէ Պուլկարիա, մանարաններու մէջ գործուելու եւ յետոյ Ռուսիա վերադարձուելու համար: Այս առթիւ առեւտրական նախարարը հաստատեց թէ Ռուսաստան առեւտրական գրասենեակներ պիտի հաստատէ Պուլկարիոյ մէջ, ուղղակի գործելու համար պուլկարական հաստատութեանց հետ: Դաշնագիրը ստորագրուած է երեք տարուան համար:

*** Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Եուկոսլավիոյ խնամակալ իշխանը ռումանական սահմանագլուխը հասնելով, տեսակցութիւն մը ունեցած է Կարոլ թագաւորին հետ: Այս առթիւ «Թայմզ» եւ ուրիշ թերթեր գոհունակութիւն կը յայտնեն Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ կատարուած բանակցութեանց յաջողութեան համար: Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, Մոսկուա զինուորական դաշինք մը պիտի կնքէ Պուլկարիոյ հետ, եթէ Հունգարիա, Իտալիա եւ Ռումանիա մէկ ճակատ կազմեն: Կարգ մը թերթեր ալ կը հաւաստեն թէ Եուկոսլավիա պիտի միջամտէ, Իտալիոյ թելադրութեամբ, համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐ ՕԴԱՐՇԱՒ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 261, յունուար 12, առաւօտ.— Գիշերը անցաւ առանց կարեւոր դէպքի: Շրջուն պահակախումբերու գործունէութիւն երկու կողմէն:— Զեկոյց թիւ 262, իրիկուն.— Տեղական գործունէութիւն հետազօտիչ զօրախումբերու:

*** Օդը ցուրտ բայց պայծառ ըլլալով (զերոյէն վար 14 աստիճան), օդանաւային գործունէութիւնը վերսկսած է: Գերմանական օդանաւերը զանազան յարձակումներ փորձեցին, սակայն դիմադրութեան հանդիպելով փախան: Սաստիկ ցուրտը կը խանգարէ շրջուն պահակախումբերու գործունէութիւնը: Կարգ մը անկարեւոր ընդհարումներ պատահեցան Ֆորպաքի, Ֆոլմունսթէրի և Վիսէնպուրկի մէջ: Գերմանական հրետանին ռմբակոծեց Ֆրանսական դիրքերը Վոժի արեւելեան եւ արեւմտեան սարահարթերուն վրայ, ամէնէն ծանր թնդանօթներով: Ֆրանսացիները անմիջապէս կրակ բացին եւ մենամարտը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն: Ֆրանսական աղբիւրէ կը հերքեն այն լուրը թէ գերիներ բռնուած են ընդհարումի մը միջոցին, եւ ընդհակառակն կ՚ըսեն թէ երկու արձակաղէն պահակներ Գերմաններու հանդիպելով ամայի գետնի մը վրայ, կարճ կռիւէ մը վերջ վերադարձան, չորս գերիներ բռնելով: Ֆրանսացիները կորսնցուցին 2 — 3 հոգի, իսկ Գերմանները աւելի ծանր կորուստներ կրեցին:

*** Գերմանական օդանաւերը նոր արշաւ մը կատարեցին Անգլիոյ վրայ, բայց ետ մղուեցան: Յարձակումը տեղի ունեցաւ հինգ տարբեր կէտերու վրայ,— Թէյմզի գետաբերանը, հարաւային - արեւելեան ծովեզերքին, Սըֆոքի, Նորֆոքի եւ Եորքշիրի մէջ: Գերմանական օդանաւերը մասնաւորապէս կեդրոնացան այս վերջին վայրին վրայ, ուր օդանաւային գործունէութիւնը աչքի կը զարնէ հինգշաբթի օրէն ի վեր: Օդանաւերը թռիչքներ կատարեցին ամբողջ գիշերը, մինչեւ ուրբաթ առտու: Կը կարծուի թէ ճակատամարտ մը տեղի ունեցած է ծովեզերքը, որովհետեւ գնդացիրներու եւ թնդանօթներու որոտումը կը լսուէր: Գերմանական երկու օդանաւեր անգլիական նաւ մը զարկին այդ կողմերը:

Պատերազմէն ի վեր երկրորդ անգամ ըլլալով Լոնտոնի բնակիչները լսեցին հակօդային թնդանօթներու որոտումը: Շատեր փոխանակ պատսպարաններու ապաստանելու, կը դիտէին պայքարը եւ կը ծափահարէին, երբ հակօդային թնդանօթներուն ռումբերը կը պայթէին թշնամի օդանաւերուն դէմ: Գերմանական օդանաւերը շատ բարձրէն կը թռչէին:

*** Նոյն օրը գերմանական օդանաւերը յարձակում գործելով վեց նաւերու վրայ, ընկղմեցին երկուքը, Հիւսիսային ծովուն բացերը:

*** Անգլիոյ ծովապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ քարիւղատար շոգենաւ մը, որ ունէր 7267 թոն տարողութիւն, ընկղմած է անգլիական ջուրերուն մէջ, ական մը զարնուելով: 36 նաւաստիներէն երեքը խեղդուած, 8ը վիրաւորուած են:

Աշխարհ կը սառի, ամէն տեղ կը մեռնին

Օդն ալ կատղած, կարծես պատերազմի բռնուած է աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը: Մինչ աստին, Եւրոպայի մէջ մարդիկ իրապէս կը սառին ցուրտէն, անդին, Հարաւային Ամերիկայի մէջ սաստիկ տաքէն մեռնողներ կան:

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ցուրտը 21էն 32 աստիճանի հասած ըլլալով, գետային եւ ծովային նաւարկութիւնը դադրած է: Դանուբը սառած է մինչեւ Սեւ ծով: Կառախումբերը շատ ուշ կը հասնին, իսկ ցուրտէն մեռածները մեծ թիւ մը կը կազմեն: Գայլեր յարձակած են մեկուսի գիւղերու վրայ: Եուկոսլավիոյ մէջ ալ ձիւնամրրիկը մեծ աւերներ գործած է եւ վեց կառախումբեր ճամբան մնացած են: Կառավարութիւնը դահուկաւոր զինուորներ ղրկեց, ուղեւորները ազատելու համար:

Նոր լուրերու համաձայն, բեւեռային ցուրտ մը կը տիրէ ամբողջ Ռումանիոյ մէջ: Շատեր ցուրտէն մեռած են Պեսարապիոյ, Մոլտավիոյ եւ Պուքովինայի մէջ: Բազմաթիւ գայլեր գիւղերը իջած են Կարպաթեանլեռներէն:

Զարհուրելի պատմութիւններ կը հասնին Լեհաստանէն: Վառելանիւթ չկայ Վարշաւայի, Քրաքովիոյ, Լէմպէրկի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Շատեր մեռած են ցուրտէն եւ բծաւոր ժանտատենդէն: Թշուառութիւնը աննկարագրելի է ամբողջ Լեհաստանի մէջ: Վարշաւայի ռմբակոծութեան հետեւանքով խորտակուած ապակիներէն շատ քիչերը նորոգուած են: Հարիւրաւոր պատուհաններ ծածկուած են տախտակով կամ թիթեղով: Փայտի և ածուխի մթերքը շատ սահմանափակ է բոլոր քաղաքներուն մէջ եւ կեդրոնական ջերմութիւնը խանգարուած:

Կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայէն հասած լուրեր կ՚ըսեն թէ այսպիսի ցուրտ չէր տեսնուած 1928էն ի վեր: Բոլոր կառախումբերը կանգ առած են ձիւներու մէջ: Առնուազն երկու նաւեր կորսուած են Սեւ ծովու մէջ, փոթորիկներու հետեւանքով: Ռումանական շոգենաւ մը խրած է Վոսփորի մէջ, իսկ իտալական նաւ մը ընկղմած Քոնսթանցայի առջեւ:

Ցուրտը սաստկացած է նաեւ Իտալիոյ, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ: Գերմանական շատ մը կառախումբեր ընդհատած են երթեւեկը, որպէսզի կարելի ըլլայ ածուխ հասցնել քաղաքներուն: Միեւնոյն ատեն առատ ձիւն կը տեղայ: Յունաստանի մէջ տեղացած ձիւներուն հետեւանքով երկաթուղին չի կրնար բանիլ Սելանիկէն Աթէնք:

Սաստիկ ցուրտ մը կը տիրէ նաեւ Ֆրանսայի, նոյնիսկ Փարիզի մէջ, ուր ձմեռը ընդհանրապէս տանելի էր:

Մինչ ցուրտին սաստկութիւնը մինչեւ 36 աստիճանի իջած է Ռումանիոյ եւ ուրիշ պալքանեան երկիրներու մէջ, ջերմաչափը 44 աստիճան տաքութիւն կը ցուցնէ Հարաւ. Ամերիկայի եւ մասնաւորապէս Արժանթինի մէջ: Ուրբաթ օր 21 հոգի տաքէն մեռան Պուէնոս Այրէսի մէջ, իսկ 132 հոգի հիւանդացան արեւահար: Տասը օրէ ի վեր Արժանթին կ՚այրի կը մրկի տաքէն եւ մարդիկ սառի կտորներ կը փնտռեն, քիչ մը զովանալու համար: Ոստիկանութիւնը ստիպուած է պաշտպանել սառի մթերանոցները: Ջուրի սպառումը աննախընթաց չափերու հասած է:

(Նուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

TRIBUNE FRANCO-ARMÉNIENNE

Justice pour nos Frères d'armes!

Ainsi que le « HARATCH » l'a annoncé, le 7 Janvier dernier, sur l'intervention du « COMITE FRANCO-ARMENIEN », une délégation composée de MM. KHADISSIAN, PACHALIAN et TCHOBANIAN, représentants du « Comité Central » et des « Offices » des Réfugiés Arméniens, et accompagnée de M. André FAILLET, Secrétaire-Général du « COMITE FRANCO-ARMENIEN », a été reçue par M. CHAMPETIER DE RIBES, Sous-Secrétaire d'Etat aux Affaires Etrangères, à qui elle a été présentée par M. Louis MARIN, député et ancien ministre, président du «COMITE FRANCO-ARMENIEN ».

A l'appui du Mémorandum déposé par les « Offices » et le « Comité Central » des Réfugiés, — Mémorandum qui a été publié dans ces colonnes — M. André FAILLET, au nom du « COMITE FRANCO-ARMENIEN », remit au Ministre la lettre suivante, que nous tenons à reproduire.

Au demeurant, le « COMITE FRANCO-ARMENIEN » va entreprendre auprès des diverses administrations publiques de présentes démarches au courant desquelles nous tiendrons nos lecteurs.

A. F.

Une lettre du «Comité Franco-Arménien» au Président du Conseil

Monsieur le Président du Conseil, Ministre de la Défense Nationale, Ministre des Affaires Etrangères.

Monsieur le Président,

Nous avons l'honneur de présenter à votre bienveillant examen la requête ci-jointe, au nom du « COMITE FRANCO-ARMENIEN » qui comprend d'éminents représentants des élites françaises, morales et politiques, militaires et diplomatiques, artistiques et intellectuelles, qu'anime — en dehors de toute influence politique — leur ardente sympathie pour un peuple opprimé, dont la civilisation millénaire est un des fleurons de la Chrétienté et qui demeure l'un des plus précieux foyers de culture et d'influence françaises au Levant.

Les Arméniens, en effet, ne sauraient être considérés comme des étrangers par le Gouvernement de la République : pendant la dernière guerre, ils combattirent avec vaillance sous nos drapeaux et s'ils sont venus demander asile à la France, leur seconde patrie, c'est que, en dépit des promesses solennelles et des traités, ils furent contraints d'abandonner la terre de leurs aïeux, livrée aux massacres et au pillage.

Ce droit de cité, ils l'ont conquis par leur bravoure sur nos champs de bataille et ils le gagnent chaque jour en prenant loyalement leur part de nos charges civiques, en vivant parmi nous d'une vie de labeur et de moralité, en offrant à notre Nation les travaux et le prestige de savants, d'écrivains et d'artistes dont nous pouvons nous enorgueillir avec eux.

Au demeurant, l'Etat Français a reconnu, en effet, leur situation exceptionnelle, puisque certaines dispositions légales ne s'appliquent qu'à ces « APATRIDES » et que — seuls parmi tous les étrangers — ils sont astreints au service militaire dans les mêmes conditions et les mêmes formations que les citoyens français. Vous même, Monsieur le Président, « SOUCIEUX DE RESPECTER UN JUSTE EQUILIBRE ENTRE LEURS CHARGES ET LEURS DROITS », vous avez dans votre « communiqué » du 10 Juin 1937, stipulé que certains avantages leur seraient légitimement garantis, en particulier : la naturalisation quasi-automatique, une carte d'identité et de travail spéciale, l'allocation militaire à leurs familles, l'accession aux grades de notre armée.

Malheureusement, ces mesures de justice sont demeurées lettre-morte et les diverses administrations publiques persistent à les confondre avec les « étrangers de passage » : le Ministère du Travail ne leur a jamais délivré la carte spéciale promise, les rigueurs administratives les frappant sans ménagement, leurs demandes de naturalisation sont repoussées ou ajournées.

Depuis l'ouverture des hostilités, cette injuste situation est devenue plus pénible encore. A la mobilisation, les Arméniens ont répondu avec enthousiasme à l'appel des armes et plusieurs milliers d'entre eux combattent dans nos rangs, côte à côte avec nos « poilus ». Or, à la stupéfaction indignée de leurs camarades et de leurs officiers, leur livret militaire porte cette indication inattendue : « NE POSSEDE PAS LA NATIONALITE FRANÇAISE » — mention qui risque de les livrer aux représailles de l'ennemi, s'ils tombaient entre ses mains.

En outre (sauf au conjoint et aux descendants du mobilisé) le bénéfice des mesures de guerre est refusé aux Arméniens; pire : en vertu des récentes circulaires sur la main-d'œuvre étrangère, des travailleurs, par centaines, se sont vus licenciés, et leur carte a été retirée à maints petits commerçants et artisans.

De telles anomalies sont inadmissibles et choquent profondément notre sentiment de la justice : qu'on leur reconnaisse le droit du travail, puisqu'ils paient l'impôt du sang !

Vous pensez certainement comme nous, Monsieur le Président, qu'on ne saurait assimiler à des résidants de passage, ni à des « asilés » de fraîche date nos hôtes Arméniens, vivant parmi nous depuis quinze ou vingt ans et plus, et dont les enfants, élevés dans nos écoles, sont admis à l'honneur de servir sous nos drapeaux. Au reste, votre « communiqué » du 10 Juin 1937 a manifesté à cet égard, avec force et netteté, vos sentiments de généreuse équité.

Nous invoquons donc votre volonté de justice pour que soit accueillie la requête des « Offices » et du « Comité Central » des Réfugiés et que la qualité de « PROTEGES FRANÇAIS » soit reconnue aux Arméniens enfin dotés d'un statut digne de la France et digne de l'amitié séculaire qui nous lie à ce noble peuple.

Veuillez agréer, Monsieur le Président, les assurances de notre haute considération.

POUR LE COMITE DIRECTEUR

Le Président : Louis MARIN
Le Sec. Général : André FAILLET

ԽՄԲ.— Այս նամակին հայերէն թարգմանութիւնը հրատարակեցինք ուրբաթ օր:

«ՓԱԹԱՆԹ»ը ջնջելու որոշումը հաստատելով, ելմտական նախարարը հաղորդեց թէ սպառազինութեանց տուրքը 1 առ հարիւրէն 2ի պիտի բարձրանայ 1940 յունուար 1էն սկսեալ, գոյացած բացը գոցելու համար:

ԽՈՀԵՐ ՈՒ ՀՈԳԵՐ

ՔՐՈՆԻԿ

Մեր քրոնիկներուն վերսկսումը խիստ համեստ օրինակ մըն է, պար - բերաթերթերուն, օրաթերթերուն ու մասնաւորաբար «Յառաջ»ի մէջ տի - րող որոշման՝ պահելու մտաւորական կապը ճակատի եւ թիկունքի բոլոր Հայերուն միջեւ: Եւ ասոր անհրա - ժեշտութիւնը ապացոյցի չի կարօ - տիր: Գիտնայիք ի՛նչ բերկրանքով ողջունեցաւ «Յառաջ»ի բացառիկ թիւը ամանորի առթիւ, չորս էջ:

Մտաւորական կեանքը, գրական կեանքը կերպով մը մաս կը կազմեն մեր շնչառութեան: Անէացնել զայն՝ պիտի նշանակէր շնչահեղձութեան վտանգին ենթարկել հանրութիւնը: Մեր տկար ուժերուն չափով, պիտի ուզէինք զգուշանալ այդ վտանգէն, անվթար դուրս գալ անկէ: Հայուն ամենապատար հոգիին առողջութիւ - նը կը պահանջէ որ ան ազատ արձա - կէ, գրականութեան ձեւին տակ, իր ամէնէն խորունկ բաղձանքներէն մէկ քանին: Այսպէս է եղած միշտ: Իր առողջութիւնը, իր հաւասարակշռու - թիւնը, նաեւ իր արժանիքը այդ կը պահանջեն:

Ժամանակին, եղանակներուն ար - ժէքները սրբուեցան: Կ'արթննանք առանց օրուան անունը գիտնալու: Օրացոյցին վրայ կը փնտռենք թիւե - րը: Եղանակը կը ծեծէ պատուհան - ներդ, բայց դուն չես լսեր: Կաղանդ, Ծնունդ անգամ մըն ալ եկան: Եկան ու չեկան: Ալ չեն կրնար գալ անոնք թռչքի մը պէս, մեղսակցութեան մը պէս: Եկան իրականութեան մը պէս, զգաստացնելու մեզ բիրտ ստուգու - թեան:

Մտածումդ կ'երթայ քեզմէ աւելի հեռուն, ու ինչ որ նայուածքդ կը գտնէ մօտդ, սէրը կամ խռովքը հո - գիիդ կը տանին իսկոյն մինչեւ անոնց որ միասին չեն: Հիմա ձիւնը ու հող - մը կայ, ցուրտը եւ խաւը... Օրերը աւելի կարճ են ու գիշերները աւելի ցուրտ: Եւ ամէն ինչ որ զգացած կամ լսած ես միւս պատերազմէն եւ որ կը նիրհէր մէջդ, աւելի զգուշաւորու - թեամբ քան թէ մոռացութեամբ, կը բարձրանայ յիշատակիդ մակերեսին վրայ: Ուրիշ զինուորագրում մը քը - սանըհինգ տարի առաջ...: Թերեւս իրաւունք չունենամ նմանութեան եզ - րեր փնտռելու այս երկուքին միջեւ, խռովելու կրկին մոխիրներն անցեա - լին: Բայց միթէ մեծամասնութեան մտածումները չե՞ն ասոնք: Ասկէ զատ, պատճառ մը չեն անոնք որպէս զի պահուին անհրաժեշտութիւնները ուրացուին: Ընդհակառակն պարտա - կանութիւններ կը ճչեն:

Ամիսներէ ի վեր յաճախ գրուեցաւ թէ կարելի չէ նախատեսել ապագան: Իմացականութիւնը, յստակատեսու - թիւնը անկարող են լուսաւորել գա - լիք օրերու երկարին ճանապարհը: Բանականութիւնն ի՞նչ արժէք ունի, երբ դէպքերը խաղալիք են դարձած կիրքերուն: Պարզանները ասպարէզ կը կարդան ամէնէն խորագէտնե - րուն: Լաւագոյն խորագիտութիւնը սակայն յստակ, որոշ տեսնել չփըն - տռելն ըլլայ թերեւս, մանաւանդ երբ ստիպուած չես ատոր: Ուրեմն ամէն մարդ իր գործին: Լաւագոյն իմաս - տութիւնն է աս, կարծեմ: Երբ այն- պիսի պարագայի մը առջեւ կը գըտ - նուիս որ ձեռքդ չէ փոխել, կ'ըսես.— Ի՞նչ կրնամ ընել: Անկարողութեան այս խոստովանութենէն վերջ հետե - ւութիւն մը պէտք է: Այդ հետեւու - թիւնը աշխատանքն է:

Խիստ շատեր անշուշտ չեն հասկը - ցած տակաւին թէ միակ դարմանը աշխարհի կարգ մը տենդերուն, երբ որ զանոնք մեղմելու կոչուած բժիշկը դուն չես, աշխատիլն է: Այդպիսի պարագաներուն, յամառ կառչումը գործիդ, լուռ աշխատանքը որքան նախընտրելի են կրկնուած խօսքերէն, փուճ ու թարմատար վիճաբանու - թիւններէն: Փոթորիկներ կան որոնք անցընել պէտք է գիտնալ: Որքան ա - տեն որ երկինքը մթագնած է անոնց - մով, լաւագոյն ընելիքդ տունդ աւելի հաստատ բռնելն է:

Ինչ որ չես կրնար գուշակել, կրնաս զգալ երբեմն: Նախազգացումը կայ, աննախատեսելի ալիքները որ մթնո - լորտը աւելի ծանր կամ աւելի թեթեւ կը դարձնեն, առաւել կամ նուազ պայծառութիւն կը բերեն մեր առա - ւօտներուն: Ցեղոյ ժողովուրդներու երկար խոնջէնքին մէջ անկարելի է որ յոյս մը չգտնես: Մեր այս նկատում - ները թերեւս զարմանալի թուին այս պահուն, երբ այնքան անկարգու - թիւն կայ աշխարհիս վրայ, այնքան առկայծումներ՝ հոս ու հոն: Արդեօք վերջին խաղե՞րն են բոցին: Ցեղոյ ինչո՞ւ չցոլացնել շող մը, եթէ անոր ներկայութեան կը հաւատաս, ամպին ետին: Այդ ալ մեր գործը չէ: Ամպել ա: ձուն չի գալի, Շողեր ջան:

ԱՐԱՄԱԶԴԻ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԿԻՆԵՐԸ

Այս պատերազմի օրերուն, կիները մոռցուած չեն այրերէն: Ընդհակա - ռակն աւելի կը յիշուին եւ կը սիր - ուին: Պատկերը նոյնն է ու բան մըն ալ աւելի՝ անոնց համար որ ճակա - տը կը գտնուին: Իւրաքանչիւր զին - ուորի սրտին ու գրպանին մէջ կնոջ մը նկարը կայ: Երբեմն ալ կիներու նկարները: Իւրաքանչիւր զինուոր կը յիշէ, սիրով ու կարօտով, իր անփո - խարինելի մայրիկը, իր քաղցր քոյ - րիկը, իր սիրելի սիրուհին, նշանածը կամ կինը:

Ու նոր վիճակագրութիւններ կու գան հաստատել թէ այրը, ինչ օրերու մէջ ալ ըլլայ, չի կրնար մոռնալ իր մուսան, իր հրեշտակը կամ իր սի - րելի սատանան՝ կինը:

— Այրը կնոջ հետ մէկտեղ դուրս ելաւ դրախտէն:

Այրը կ'ուզէ կնոջ հետ մէկտեղ դուրս ելլել դժոխքէն:

Եւրոպացի վիճակագիր մը, հաշուե - ըրած է որ այր մարդ մը, յիսուն տարուան մէջ, կը գործածէ 2.350.675 բառ: Իսկ կիներուն համար կը դնէ այդ թիւին եռապատիկը: Ես սա - կայն, խոնարհաբար կը կարծեմ որ առնուազն պէտք է տասնով բազմա - պատկել այդ թիւը, գտնելու համար թէ սակաւախօս կին մը, որքան բառ կը գործածէ, կէս դարու ընթացքին:

Ջուր տեղը չէ որ ըսուած է.

— « Լեզու մը կիներէն պէտք է սորվիլ»:

— Լեզուագէտները հաւանաբար բազմակին եղած են:

Կնոջ լեզուանիւթութիւնը հաստատե - լու համար՝ դրասէր բարեկամուհիի մը ալպոմէն կիսովին կ'ընդօրինակեմ Ալփաւլանի հետեւեալ անտիպ ոտա - նաւորը.

«Թուրքերան թռչուն մըն է լեզուանի,
Երբ հիւր ընդունի,
Կ'ընտրէ իր խօսքին նիւթառհասարակ
Խօսքեր տափարակ:
Կը սիրէ վարել պերճ կեանք, նոխ ապրուստ,
Էրիկ մը հարուստ,
Եւ շատ կ'ախորժի զարդէ, շըպարէ,
Կ'երգէ, կը պարէ:
Օրն յիսուն անգամ կ'անցնի ժպտադէմ՝
Հայելիին դէմ,
Եւ կ'ըսէ. «իրա՛ւ, հրեշտակի մը պէս
Գեղեցիկ եմ ես»:»

Շուէտացի գիտնական մըն ալ վի - ճակագրութեան նիւթ ըրած է կնոջ հայելիին դէմ անցուցած ժամերը: Ըստ վիճակագրողին քննութեանց՝ վաթսուն տարեկան կին մը 6000 ժամ կորսնցուցած է հայելիին առ - ջեւ, իր արդուզարդով զբաղելու հա - մար: Խոր ծերութեան հասնող կին մը, ամբողջ տարի մը կորսնցուցած է, ինքզինքը դիտելով հայելիին ը - ճակին մէջ:

Մենք կ'ըսենք.— կին մը այսքան օր «կորսնցուցած» է...

Կիներուն կը մնայ նոր վիճակա - գրութեամբ մը հաստատել թէ կին մը ինչեր շահած է, հայելիին առջեւ կորսնցուցած ժամերով...

Ու կը մտածեմ. եթէ հայելիին առ - ջեւ անցուցած ժամերուն ալ կինը խօսէր, ոչ մէկ Թուարան պիտի չի կրնար հաշուել, կնոջ մը խօսած բա - ռերուն գումարը:

Հապա եթէ կնոջ մը մտքէն անցած բառերն ալ հաշուի առնուէին...

Հապա բամբասող կիներուն գոր - ծածած բառերուն գումա՞րը...: Այդ գումարին թուանշաններով կարելի է զարդանկարել դժոխքին բոլոր պա - տերը, իրենց ներկայութեան:

Կիները սակայն շատախօս չեն ա - մէն ատեն կամ մանաւանդ ամէն տեղ:

Ներքին Մոնկոլիոյ Թակմութ գա - ւառին մէջ կիներուն արգիլուած է խօսիլ այրերուն լեզուով: Անոնք ար - տայայտուելու համար ունին միայն քանի մը բառեր: Այդքանը իրենց բա - ւական է: Այն կինը որ կը սորվի ու գործածէ այրերու լեզուն, կը պատ - ժուի մահուամբ: Մինչդեռ մեր մօտ կիները իրենց լեզուով յաճախ մահ - ուան կը դատապարտեն, կամ կը ջա - նան դատապարտել ընտանիք մը ու մանաւանդ նորապսակ ամոլ մը, ա - ռանց անդրադառնալու որ իրենք անձնասպանութիւն կը գործեն, բա - րոյապէս: Բոլոր շատախօս ու բամ - բասող կիները հաւանաբար Մոնկո - լիոյ Թակմութ գաւառէն փախածներ են եւ վրէժ կը լուծեն այրերէն, չա - տախօսելով:

Գոնէ թող խնայեն իրենց սեռակից - ներուն:

Այս բոլորէն վերջ, սակայն, պէտք է խոստովանիլ որ եթէ երկրագունդը կառավարուէր կիներէն, այսօր կ'ու - նենայինք խաղաղութիւն երկրի վը - րայ:

Ամէն մայր խաղաղասէր է:

Անցա՜ծ են դարերը ամազոններու, Շամիրամներու եւ Կղէոպատրանե - րու: Անոնք արդէն այրացեալ կիներ էին:

Երբ պատերազմը կը պայթի՝ առա - ջին մեռնողը կ'ըլլայ ճշմարտութիւ - նը:

Ու երկրորդ մեռնողը՝ մայրութիւ - նը: Պատերազմը մայրասպանութիւն է:

Իր սեռակիցին մազը փետող, է - րիկ ծեծող կիներն անգամ խորապէս խաղաղասէր են:

Եթէ կիները ուզէին, անշուշտ կը - նար դարձեալ պատերազմ ըլլալ, սա - կայն պատերազմ մը խօսքով կամ շատ շատ աւելի կոթով: Ի՛նչ անմեղ, ի՛նչ հրեշտակային պատերազմ, բաղ - դատելով մեր խաղմերուն հետ:

Սիրենք ուրեմն կիները: Սիրենք նաեւ իրենց շատախօս լեզուն:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

«Խանձուած օրեր»

(Վէպ՝ Պերճուհիի)

« Հայրենիք » ամսագրին անցեալ տարուան թիւերուն մէջ լոյս տեսաւ Պերճուհիի «Խանձուած օրերը»:

1915 — 16ի Թրքահայ տառմը՝ ապրուած՝ հայ կնոջ մը կողմէ, հա - սարակաց վիշտին առջեւ մերկ սիրտ մը, ուր կը խտանան սիրող կնոջ, մատաղատի մօր, տոհմազգաց հա - յուհիի բոլոր անձկութիւնները, ամ - բողջ տառապանքը:

Սոնա,— հերոսուհին, որ ապրած է ու կը պատմէ վէպը — մէկն է գաղա - փարական այն աղջիկներէն որոնք նախապատերազմեան շրջանին մեր ի - րականութեան հազուագիւտ բայց գեղեցիկ մէկ երեւոյթը կազմեցին: Սոնա, հանրային խանդավառութենէ տարուած, լքեր է իր հարուստ ծնող - քը, իր բախտը կապելու համար զար - գացած կուսակցական գործիչի մը, Արայի:

Պոլիս, 1915ի եղեռնը բրտօրէն կը փշրէ իրենց կոյս երջանկութիւնը, ի - րենց յղի երազները: Արա մէկն է Ապրիլ 24ի աքսորեալներէն:

Եւ ահաւասիկ Սոնա միայնակ, ի - րեն իբրեւ բարոյական նեցուկ ունե - նալով իր նորածին երախան, ու իր տարագիր ամուսինին յառած մտա - ծումը, որ զինքը կանգուն կը պահէ իր վիշտի ու թշուառութեան մէջ:

Բայց ներողութիւն, չարաչուք այդ օրերուն մութին մէջ կը կազմուի ու կը հասուննայ հայ աղջիկներու եւ կիներու միջեւ թաքուն գործակցու - թիւն մը, տեսակ մը հերոսական դաւակցութիւն՝ օգնելու՝ պահուած - ներուն, փախստականներուն, ապա - հովելու հաղորդակցութիւնը Պոլսոյ մէջ թաղէ թաղ, եւ Պոլսէն դուրս, արտասահմանի հետ:

Հայ կիներու գործունէութեան որ - քան վիպային, նոյնքան իրական այս էջը, որ գրականութեան չէր բարձ - րացած տակաւին, Պերճուհի գիտցած է արժեցնել ու լոյսին բերել: Խան - ձուած օրեր» մեծ մասով պոլսա - հայ իգական սեռի լուռ բայց յամառ մաքառումին պատկերն է, որուն վկան եղանք վերապրողներէս շատեր:

Պերճուհի կ'ուրուագծէ զանոնք մի առ մի, մին՝ կարուհի Թրքուհիներու մօտ, միւսը՝ բաղնիքի տելլակ, մէ - կը՝ վարժուհի, ուրիշ մը՝ սպասու - հի, Զարուհիներ, Սիրարփիներ, Մե - լինէներ եւ անյայտ ուհիներ, առանց կարգին հայանուէր օտար կին մը, միս Հելլէն: Ամէնքն ալ վաւերական ու հարազատ տիպարներ, որոնք Սոնայի շուրջ կը հիւսեն զարդու - րանքի եւ ինքնապաշտպանութեան ցանց մը, ու կանգուն կը պահեն յոյ - սի ճակատը սեւ ներկային դէմ...

Ցուցադրական վէպ մըն է «Խան - ձուած օրեր»ը, ուր ապրուած, զգա - ցուած դէպքերու արձագանգը կայ: Պերճուհի յարմար դատեր է իր պատ - մուածքը ճոխացնել Պոլսոյ կեանքին յատկանշական դրուագներով,— Թր - քական բաղնիքը իր կնոջական ժա - մանցներով, Սամաթիոյ հայ ձկնորս - ները իրենց կեանքի ու նկարագրի գիծերով, եւայլն: Բայց ըստ իս այդ նկարագրութիւնները մեծ մասով չեն պատշաճիր գրքի հիւսուածքին ու ո - գիին ու կը մնան խորթ տարրեր:

Նպատակէն դուրս է բծախնդիր քննադատութեան մը ենթարկել վէ - պը,, որուն ոճին ու ագուցուածքին մասին առարկութիւններ կարելի է գտնել: Ի՛նչ փոյթ սակայն այդ վերա - պահումները, Պերճուհի « Խանձուած օրեր»ուն մէջ կը մնայ մանաւանդ թարգմանը կնոջական սրտի թաքուն եւ քնքոյշ զգացումներու, ան կը ցուցնէ հայ կինը,— պիտի ըսէի առ - հասարակ կինը,— իր ազնուագոյն արտայայտութեամբ, իր հոգիի լու - սաւոր դիմագծով: Որոշ էջերու վրայ Պերճուհի գիտցած է տալ մայրական զգացումի, սիրող կնոջ հոգեբանու - թեան այնպիսի երանգներ, որ կին գրողներու մօտ իսկ հազուադէպ է: « Խանձուած օրեր»ը կը մնայ գերա - զանցապէս կնոջական վէպ մը:

Պատմութիւնը կը փակուի Հայաս - տանի հողին վրայ. հանրապետու - թեան անդրանիկ օրերուն: Սոնայի փշրուած սիրտը կը վերածնի հոն, Արարատի խորհուրդին դիմաց:

Առաջին մայիս 28ի տարեդարձն է, Սոնա իր տղուն՝ Նոր-Վանի հետ ներ - կայ է զօրահանդէսին: Անոր այնպէս կը թուի որ ամբողջ նահատակուած ցեղը ներկայ է այդ տօնակատարու - թեան, ու նաեւ իր մեծ բացական, զոհերէն մին, ամուսինը Արան:

... « Կը ծռիմ քիչ մը հեռուն կանգնած բալիկս տեսնելու համար: Աչքերը բացած եւ յուրջ՝ կը հետեւի զօրանցքին: Ո՛րքան նման է հօրը: Եթէ գիտնար, որ հայրիկը, որուն մասին այնքան կը խօսի, քովն էր ճիշդ հիմա, ճիշդ քովս: Երջանիկ եմ ես, Արայի հողին ու Արայի տղան ունենալով ազատ Հայրենիքիս մէջ»:

Ո՛հ, այդ «Խանձուած օրեր»ը, ու այդ յուսավառ օրերը, երա՞զ էին թէ իրականութիւն:

ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նիսէն Հ. Տ. 500 ֆրանք կը նուիրէ կարօտ հայ զինուորներու օգնութեան գործին: Յանձնեցինք Կ. Խաչին:

*** Արժանթէօյէն Պ. Քէչիչեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ զին - ուոր Պարսամ Թէրզեանի:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թղթատարական վարչութեան յանձնարարութեամբ, կը խնդրենք այն զինուորներէն որ «Յառաջ» կը ստանան, ԼՄԱՆ ԳՐԵԼ ԱՆՈՒՆ ԵՒ ՄԱԿԱՆՈՒՆ, եւ ՅՍՏԱԿ՝ հասցէն, որ - պէսզի դժուարութիւններ չծագին:

Յետոյ, անհրաժեշտ է որ առաջ մեզի հաղորդել հասցէի փոփոխու - թիւնները, երբ տեղափոխութիւն կը կատարուի:

Նորվեկեան գրականութիւն

Ֆ[illegible]լանտայի [illegible]

Օդը մէջ կը լսուի հեռուէն, անտառ - ներուն ետեւէն, Պոթնիոյ ալեկոծ ծոցին հանդիպակաց եզերքէն: Եւ ա[illegible] կը զատեն, հիւ կուգան հոն: Կարծես մարդ կը սպաննեն այն - տեղ, ուրկէ թռչելով կուգային հրա - շալի երգեր, անտառներու զարմա[illegible] նային մեղեդիին հետ խառն: Այժմ՝ տառապանքի աղաղակներ, երկար եւ կսկծալի,— կարծես բիւրաւոր մար[illegible] դիկ սպաննուէին այնտեղ:

Մտիկ ըրէք, ինչպէս կը բարձրա - նայ այդ ոլը: Հազարէ աւելի են ա - նոնք որ կ'աղաղակեն, շատ աւելի, շատ աւելի: Այո, ամբողջ ժողովուր - դի մը հոգին է,— անոնք իրենց աղա - ղակը կը խառնեն մեռելներուն աղա - ղակին, եւ անոնց որ պիտի ծնին ա - պագային: Աղջիկը, ծնելիքները եւ մեռելները, բոլորը կ'աղաղակեն ի - րենց հայրենիքին համար:

Եւ գիտէ՞ք թէ ինչ կայ այդ աղա - ղակին մէջ: Այն խաղաղ եւ պայծառ կամքը, որ առնօք մէկ ընտանիքի մէջ համախմբեց ժողովուրդը: Որով - հետեւ այդ է որ կը սպաննեն: Անոնք կը սպաննեն նոյնիսկ յոյսը: Կը սպաննեն — եթէ դահիճը կարենար հասկնալ — հոգիին ամէնէն ներքին մասը, կեանքի ամէնէն խորունկ թե - լը: Աստուծոյ հաւատքը, իբրեւ յա - ւիտենական բարութիւն:

Անոնք կը սպաննեն մտածումին ա - զիզ ժայթքը, որ հեթանոս աստ - ուածներու օրերէն սկսեալ՝ կառուց - ուած է երկիրը: Եւ ան վար կը հակի, որովհետեւ հողը մօտ է կքե - լու: Անոնք կը սպաննեն մանուկին մէջ ամբողջ անմեղութիւնը: Եւ մա - նուկը կը նմանի ծերուններու, փոր - ձառութեամբ ծանրացած, տաղտկու - թեամբ եւ անվստահութեամբ լեց - ուած:

Անոնք կը սպաննեն իր մէջ ինչ որ երիտասարդ է եւ զուարթ:

ՊԻՈՐՆՍԹԻԷՐՆ - ՊԻՈՐՆՍՈՆ

ԽՄԲ.— Նորվեկիոյ մեծ քերթո - ղին՝ Պիորնսոնի այս բանաստեղծու - թիւնը, գրուած տարիներ առաջ, որ կ'ակնարկէ Ֆինլանտայի դժբախտ պատմութեան, այժմէականութիւն կը ստանայ այսօր ալ, օրուան դէպ - քերուն հետեւանքով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիմա Կռաշեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Կռաշեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Կռաշեան (Պաղ - տատ), Տէր եւ Տիկին Պարթեւ Կռաշ - եան (Պաղտատ), Տէր եւ Տիկին Մկր - տիչ Կոմիկեան, Տէր եւ Տիկին Համ - բարձում Շէրպէթեան (Կրաս), Տէր եւ Տիկին Թորոս Եսայեան (Յունաս - տան), Այրի Տիկին Բերկրուհի Աթա - նասեան (Յունաստան), Այրի Տիկին Գայեանէ Մնացականեան եւ զաւա - կունք իրենց խորին շնորհակալու - թիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, ո - րոնք անձամբ, նամակով եւ հեռա - գրով, ցաւակցութիւն յայտնեցին ի - րենց որդւոյն, եղբօր, հօրեղբօր - որդւոյն, քեռորդւոյն, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԿՌԱՇԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տե - ղի ունեցաւ 1939, դեկտեմբեր 30ին, Մարսէյլի մէջ:

Նոր ցնցումներ Թուրքիոյ մէջ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի նոր ցնցումներ զգացուած են յունուար 12ին, Փոքր Ասիոյ մէջ: Մանրամասնութիւններ կը պակսին:

Վերջին լուրերու համաձայն նոր ցնցումները պատահած են Էսկիշէհիրի, Պոլուի եւ Օրխանկազիի մէջ: Թուրքիոյ առողջապահական նախարարը վե - րադառնալով Երզնկայէն, յայտարարեց թէ մեռած են 7994 հոգի, վիրաւոր - ուած՝ 29.390 հոգի: Կարելի չէ եղած անմիջապէս օգնութիւն հասցնել շատ մը վայրերու: Դատական նախարարը առաջարկեց ազատ արձակել բանտարկ - եալները, քանի որ բանտերը քանդուած են եւ կարելի չէ դատապարտեալները պատսպարել վրաններու տակ: Միւս կողմէ, նախարարը հաւաստեց թէ բան - տարկեալները հերոսական գործեր կատարած են շատ մը վայրերու մէջ, արիաբար աջակցելով ազատարար խումբերուն:

*** Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց մեծ քանակութեամբ դեղեր, 2500 վիրակապ, 3000 վերմակ, ալիւր, պահածոյ ուտելիքներ եւն. ղրկել ա - ղէտեալներուն, 2000 հոգի հոգալով ամբողջ երկու ամիս: Այս ապրանքներուն արժէքն է 80.000 տոլար, առանց հաշուելու նախապէս ղրկուած դրամական օգնութիւնը, 100.000 տոլար:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխաններու դէմ պատրաստուած օրինագիծը Քուէարկութեանց յանձնաժողովին յղուած էր առջի օր: Յանձնախումբը աւելի խստացուց անոր տրամադրութիւնները, կառավարութեան սահմանած պայ - մանաժամը — 1940 յունուար 9— հաշուելով 1939 հոկտեմբեր 1էն եւ ուրիշ յաւելումներ կատարելով:— 21 համայնավարներ ձերբակալուեցան Սէն Տընիի մէջ, ամբաստանուած ըլլալով թէ հակազգային քարոզութիւններ կը կատա - րէին:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ճակատէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, ռուսա - կան օդանաւերը վերսկսած են ռմբակոծել մայրաքաղաքը եւ ուրիշ քաղաք - ներ: Ռմբակոծութիւնը տեւած է չորս ժամ, առանց կարեւոր վնասներ պատ - ճառելու: Կռիւները կը շարունակուին Սալլայի ճակատին վրայ:

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ 20 սանթիմ պիտի աւելնայ երեքշաբթի օրէն սկսեալ, ծախ - ուելով 2.30էն:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը պատասխանելով Ազգաժողովի կոչին, 50.000 թոն ցորեն ղրկեց Ֆինլանտա: Փոխարժէքը պիտի վճարուի առանց տոկոսի եւ երբ որ Ֆինլանտա ի վիճակի ըլլայ:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ հրամայեց աշխատաւորներու դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Փիէռ Սէմառի եւ նոյն կազմակերպութեան նախկին գան - ձապահ Թուռնմէնի վերադարձնել 1.550.000 ֆրանքի գումար մը, որ կը պատ - կանի վերակազմուած միութեան: Երկու բոլշեւիկ ամբաստանեալները, որոնք բանտարկուած են ուրիշ յանցանքով, վերաքննութեան դիմած էին, բայց զինուորական վճռաբեկ ատեանը հաստատեց որոշումը:

18 ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ պատասխանած են Ազգաժողովի կոչին, Ֆինլանտա - յի օգնութեան հասնելու համար: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը մաս - նաւորապէս կը զբաղի այս հարցով եւ նախագահը յառաջիկայ շաբթու առա - ջարկ մը պիտի ներկայացնէ խորհրդարանին: Նախագահը արտօնեց որ ամե - րիկեան գործարանները մեծաքանակ զէնք ծախեն Ֆինլանտայի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ռմբաձիգ օդանաւերու մէկ նոր եւ գաղտնի յատա - կագիծը գողցուած է կարեւոր գործարանէ մը, որ լաւ պաշտպանուած չէր, կառավարութիւնը քննութիւն բացաւ, պատասխանատուները երեւան հանե - լու համար:

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ 10.000 օդանաւ ապսպրած են Ամերիկա, յանձնելի՝ եր - կու տարիէն: Կը կարծուի թէ Մ. Նահանգներու գործարանները պիտի կրնան ամսական հազար օդանաւ արտադրել Դաշնակիցներուն համար, մինչեւ 1941:

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Գերմանուհի մը, կենակցած ըլլալով լեհ գերիի մը հետ:

ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ազատ արձակուեցաւ ծառայութենէ, կինը երեք զաւակ մէկէն ծնած ըլլալով:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ, Լիոնի զինուորական ատեանին կողմէ, Էթթորէ Ֆորնի եւ կինը, դաւադրած ըլլալով Ֆրանսայի ապահովութեան դէմ: Երկուքն ալ փախած են: Ուրիշ երեք ամբաստանեալներ ալ դատապար - տուեցան զանազան պատիժներու:

ՊԱՐԵՆԱՏՈՄՍԸ փոքր երկիրներուն մէջ ալ պիտի տարածուի,— Պելժիա, Հոլանտա եւ Զուիցերիա: Վերջին երկու երկիրները արդէն սկսած են գոր - ծադրել այս սահմանափակումը, թէեւ առ այժմ թեթեւօրէն: Հոլանտայի մէջ առ այժմ միայն շաքարի համար պարենատոմս հաստատուած է,— մարդ գլուխ երկու լիպրա, երեք շաբաթը անգամ մը: Յառաջիկային ուրիշ նիւթե - րու սպառումն ալ պիտի սահմանափակուի: Պելժիոյ մէջ ամէն քաղաքացի պարենատոմս ունի արդէն, բայց գործադրութիւնը չէ սկսած տակաւին: Առ այժմ առատ ուտեստ կայ երկրին մէջ: Եթէ պարենատոմսը գործադրուի, ամէնէն առաջ անոր պիտի ենթարկուին հացը, իւղը եւն.: Պելժիա շաքարի նեղութիւն չի կրեր, քանի որ ինք առատօրէն կ'արտադրէ: Զուիցերիոյ մէջ պարենատոմս հաստատուած է նոյեմբեր 1էն ի վեր, բայց որոշ բարեփոխում - ներ կատարեցին վերջերս:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15-70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 16 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4247 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ

Բացառիկ միջոցներ Հոլանտայի եւ Պելճիքայ մէջ

Զարաչուք լուրեր կը շրջին, երկու օրէ ի վեր, Գերմանիոյ նոր ծրագիրներուն մասին: Այդ լուրերը աւելի ծանր տպաւորութիւն գործեցին, երբ հաստատուեցաւ թէ երկու փոքր երկիրներ, Հոլանտա եւ Պելճիքա բացառիկ միջոցներ ձեռք առած են, զօրացնելու համար իրենց բանակները:

Կիրակի օր Հոլանտայի դաշլիճը ժողով գումարելով, քննեց միջազգային կացութիւնը եւ զեկոյց մը հրատարակեց, որ կը ծանուցանէր թէ բանակին արձակուրդները ջնջուած են: Զեկոյցը կը սկսի հետեւեալ բառերով,— «Նկատի առնելով կարգ մը անպատ տատանումներ միջազգային կացութեան մէջ»:

Նոյն օրը պելժիական կառավարութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ.— «Կացութիւնը մտահոգութիւն չի պատճառեր ներկայիս»: Բայց եւ այնպէս, ազդեր փակցուեցան պատերուն վրայ, ծանուցանելով կառավարութեան նոր տնօրինութիւնները, որոնց հետեւանքով պելժիական բանակին զօրացման չորրորդ շրջանն է որ կը բացուի:

Ուշադրաւ է որ երկու կառավարութիւնները բացառիկ միջոցներ ձեռք առին միեւնոյն օրը: Հոլանտական կառավարութիւնը որոշեց ջնջել բոլոր զինուորական արձակուրդները յնոր տնօրինութիւն, եւ անմիջապէս ետ կանչել անոնք որ արձակուրդ ստացած էին: Այս որոշումին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, արձակուրդ ստացողները ետ կանչուեցան անհատ – անհատ: Թերթերուն յանձնարարուեցաւ կառավարական զեկոյցը հրատարակել առանց խորհրդածութեան կամ յաւելման, որպէսզի ժողովուրդը աւելորդ մտահոգութեանց չմատնուի:

Անցեալ նոյեմբերի աճապանքէն ի վեր, Հոլանտա այնքան որոշ վտանգ տեսած չէր որքան այս քանի մը օրերս, գերմանական սահմանին վրայ: Նոյն օրը գերմանական սպարապետութիւնն ալ զեկոյց մը հրատարակեց որ կ'ըսէր թէ հոլանտական օդանաւ մը բռնաբարած է սահմանը, Նորտհորնի վրայ: Հոլանտական կառավարութիւնը անմիջապէս հերքեց այս մեղադրանքը: Հոլանտայի եւ Պելճիքայ ձեռք առած միջոցները կը յիշեցնեն նոյեմբեր 10ի տնօրինութիւնները: Քանի մը օրէ ի վեր, անակնկալ եւ անբացատրելի խառնաշփոթ մը կը տիրէ գերմանական ճակատին վրայ: Նոր զօրագունդեր փոխադրուած են դէպի հոլանտական սահմանագլուխ, 50 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ եւ բազմապատկուած է գերմանական օդանաւերու թռիչքը Հոլանտայի եւ Պելճիքայ վրայ: Հոլանտական թերթ մը կը գրէ թէ բաներ մը կը պատրաստուին Հռենոսի միւս կողմը, Հոլանտայի դիմաց: Գերմանացիները մասնաւոր նաւավարներու խումբեր կը կազմեն այդ շրջանին մէջ, որոնք պողպատեայ նաւակներ պիտի վարեն արշաւանքը սկսածատեն: Այս նաւակները երկու հոգի կ'առնեն եւ սպառազինուած են գնդացիրով մը:

Պելճիքայ զեկոյցը կ'ազդարարէ թէ ի հարկին կառավարութիւնը պիտի գրաւէ ինքնաշարժները եւ ձիերը: Կարգ մը հանրային շէնքեր զինուորական պաշտպանութեան տակ առնուեցան: Արտակարգ տնօրինութիւններէն վերջը, թէ Պելճիքայ եւ թէ Հոլանտայի մէջ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ կացութիւնը փոխուած չէ, բայց երկու կառավարութիւնները կ'ուզեն պատրաստ գտնուիլ ամէն պատահականութեան հանդէպ, ամրապնդելու համար իրենց երկիրներուն ապահովութիւնը: Երկու ժողովուրդներն ալ հանդարտութեամբ կը սպասեն դէպքերու ընթացքին:

Պելժիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ գերմանական օդանաւ մը, որ վերջերս խորտակուած էր Մեջօղի վրայ, պելժիական ամրութեանց լուսանկարները քաշած էր: Օդաչուները վառեցին կարգ մը թուղթեր, պելժիական իշխանութեանց ժամանումէն առաջ: Ուրիշ գերմանական օդանաւ մըն ալ փորձած էր լուսանկարել Ութրէխթի հոլանտական ամրութիւնները:

Հոլանտայէն Լիէժ տանող ճամբան, որ փակուած էր ատենէ մը ի վեր, վերաբացուեցաւ կիրակի օր: Իսկ ամբողջ փակուեցաւ գերմանեւհոլանտական սահմանագլուխ, Գերմանիոյ կողմէն: Գերմանական մանրաններու մէջ աշխատող բազմաթիւ հոլանտացի բանուորներ արձակուեցան, որպէսզի օտար աչքեր չտեսնեն զինուորական շարժումները: Հոլանտական կառավարութիւնն ալ իր կարգին սկսաւ հետապնդել Ամսթերտամի շրջանին օտարականները: Վերջին ամիսներու ընթացքին ալ հետապնդումներ կատարուած էին մասնաւորապէս գերման համայնավարներու դէմ, որոնք արգելափակուած են կեդրոնացման կայաններու մէջ:

Գերմանական մամուլը կը մեղադրէ թէ Դաշնակիցները կը փորձեն շահագործել Պելճիքայ եւ Հոլանտայի վախերը: Թերթ մը կ'ըսէ թէ ի զուր կը կասկածին Գերմանիայէն, որովհետեւ «Պելճիքա եւ Հոլանտա հում նիւթերու պաշար չունին, որպէսզի մենք աչք տնկած ըլլանք»: Իսկ արտաքին նախարարութեան օրկանը կ'ազդարարէ թէ «չէզոք պետութիւնները կրնան պատերազմին մէջ քշուիլ այս կամ այն ձեւով»:

*** Անգլիոյ պատերազմական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ արձակուրդները առժամապէս դադրած են Ֆրանսայի անգլիական բանակին համար: Ոչ մէկ մանրամասնութիւն:

Նոր զոհողութիւններ Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ ելմտական նախարարը ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ ժողովուրդը պէտք է պատրաստ ըլլայ «վիթխարի բեռներու եւ ծանր զոհողութեանց», եթէ չուզեր որ թղթադրամի շրջաբերութիւնը աւելնայ եւ տնտեսական տագնապ մը ծագի պատերազմէն վերջ: Նախարարը բացատրեց թէ գիները շարունակ պիտի աւելնան, եթէ սպառումը չնուազի: Եթէ ժողովուրդը աւելի դրամ ունի ծախսելու համար, սպառումը անշուշտ պիտի աւելնայ, բայց գիները եւ աշխատավարձքերը պիտի բարձրանան տարապայման չափերով, իսկ հետեւանքը պիտի ըլլայ ելմտական փլուզում եւ համատարած գործազրկութիւն: Տուրքերու յաւելման եւ պարենատոմսերու դրութեան նպատակն է մասամբ կրճատել ապրանքներու սպառումը եւ ոչ թէ անմիջական նուազման վտանգ մը մատնանշել:

Նախարարը այս առթիւ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը իր ռազմամթերքի գնումը աւելցուցած է աճապին համեմատութեամբ եւ թէ սպառազինութեանց նախարարութիւնը 234 միլիոն ոսկիի ապրանք տուած է պատերազմին սկիզբէն ի վեր: Առօր հետեւանքը եղած է քաղաքացիներու սահմանուած ապրանքի կրճատումը, այնպէս որ եթէ քաղաքացի բնակչութեան սպառումը մնայ այն ինչ որ էր պատերազմէն առաջ, գիները պիտի բարձրանան, որովհետեւ բաւական ապրանք պիտի չգտնուի պահանջը գոհացնելու համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆՈՐԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 263, յունուար 13, առաւօտ.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք:

Զեկոյց թիւ 264, իրիկուն.— Յարաճուն գործունէութիւն հրետաձիգ ումերու ճակատի զանազան կէտերուն վրայ, Պլիսի եւ Հռենոսի միջեւ: Օդային գործունէութիւն երկու կողմէն:

Զեկոյց թիւ 265, յունուար 14, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ: Յունուար 13ի ցերեկը թշնամի օդանաւ մը վար առնուեցաւ մեր գիծերուն մէջ:

Զեկոյց թիւ 266, իրիկուն.— Ոչ մէկ կարեւոր դէպք ցերեկուան ընթացքին:

*** Ծովային նախարար Քամփէնքի մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց Դաշնակիցներու ծովային գործունէութեան մասին: Պատերազմի սկիզբէն ի վեր Ֆրանսայի պաշտպանողական ճակատ փոխադրուած է մեծ բանակ մը, առանց մէկ հոգի կորսնցնելու: Աւելի քան 1300 դաշնակից նաւեր եւ 200 ուղեկից մարտանաւեր ծովերէն անցած են, զէնք, ռազմանիւթ եւ պաշար փոխադրելով, չորս ամսուան ընթացքին: Ֆրանսական ոչ մէկ մարտանաւ վնասուած է, իսկ առեւտրական տորմիղը կորսնցուցած է 11 նաւեր, համագումար 55771 թոն, կամ 2 առ հարիւր: Այս նաւերէն եօթը (46.753 թոն) խորտակուած են սուզանաւերու կողմէ: Նոյեմբերի ընթացքին ոչ մէկ ֆրանսական նաւ կորսուած է եւ 750 նաւերէն միայն մէկը ընկղմած է: Մօտ 400 գերմանական փոխադրանաւեր չէզոք նաւահանգիստներու մէջ փակուած էին սեպտեմբերի ընթացքին, թէեւ քանի մը նաւեր յաջողած են դուրս ելլել: Դաշնակիցներու ձեռքը անցած են 20 փոխադրանաւեր, համագումար 105.000 թոն: Այս նաւերէն չորսը գրաւած են Ֆրանսացիները (22.000 թոն), ուրիշ 13 նաւեր, համագումար 123.000 թոն, Գերմանացիները իրենք ընկղմած են:

Դաշնակիցները ընկղմած են 30 թշնամի սուզանաւեր, որոնց 6ը ֆրանսական մարտանաւերու միջոցաւ: Մագնիսական ականներու միջոցաւ ընկղմած են 114.981 թոն տարողութեամբ դաշնակից եւ չէզոք նաւեր նոյեմբերին, իսկ 95.177 թոն դեկտեմբերին:

Չորս ամսուան միջոցին Ֆրանսացիները կեցուցած են 622.000 թոն ապրանք, 239 նաւերու վրայ եւ 260.000 թոնը վար դրած են: Գերմանական սուզանաւերու միջոցաւ ընկղմած դաշնակից նաւերու տարողութիւնն է սեպտեմբերին 137.484 թոն, հոկտեմբերին 117.176, նոյեմբերին 24.759, իսկ դեկտեմբերին 37.714 թոն: Այս առթիւ նախարարը յայտարարեց թէ Ֆրանսա կը փութացնէ առնուազն 126 մարտանաւերու շինութիւնը:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

400 Կարմիր օդանաւերու արշաւը

Ֆինլանտայի սպարապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ շաբաթ օր աւելի քան 400 օդանաւեր թռան ամբողջ երկրին վրայ, խոշոր ռումբեր արձակելով: Վնասը անկարեւոր է, որովհետեւ հակօդային մարտկոցները եւ հետապնդիչ օդանաւերը ուժգնօրէն պատասխանեցին այս յարձակման: Նոյն օրը ռուսական ինը օդանաւեր ռմբակոծեցին Հէլսինկֆորը, 30 — 40 ռումբեր նետելով: Երկու հոգի սպաննուեցան եւ 20 հոգի վիրաւորուեցան: Ռումբերէն մէկը ինկաւ հիւանդանոցի մը բակին մէջ, ուրիշ խոշոր ռումբ մը՝ Օթէլ Քէմփէն 1000 մղոն անդին, սարսելով շէնքը, ուր կը բնակին օտար թղթակիցներ: Խորհրդային օդանաւերէն մէկը վար առնուեցաւ: Օդաչուին դիակը ինկած ըլլալով փողոցին մէջ, հաւաքուեցաւ անցորդներուն կողմէ:

Խորհրդային օդանաւերը կը սուրային ամպերու մէջէն, եւ աճապանքը հնչեց անմիջապէս: Բոլոր հաղորդակցութիւնները դադրեցան քանի մը ժամ: Քաղաքին բնակիչները հանդարտօրէն պատսպարանները քաշուեցան եւ հրշէջները փողոց թափեցան, հրդեհները մարելու համար:

Խորհրդային անթելը տարօրինակ ազդարարութիւն մը ուղղեց անցեալ օր Մաններհայմի գծի զինուորներուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Եթէ մինչեւ 48 ժամ անձնատուր չըլլաք, Գերմանացիները պիտի գան»:

Ֆինլանտայի զինուորական շրջանակները ինքնավստահ ըլլալով հանդերձ, որոշ մտահոգութեան մատնուած են, որովհետեւ Ռուսերը շարունակ նոր ուժեր կը ղրկեն: Առնուազն երկու զօրաբաժիններ կեդրոնացած են Սալլայի ճակատին վրայ, իսկ ուրիշ 20 զօրաբաժիններ, համագումար 400.000 զինուոր եւ 2000 թնդանօթ համախմբուած են Լատոկայի եւ Մաններհայմի ճակատներուն վրայ:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կռիւները անընդհատ կը շարունակուին Սալլայի ճակատին վրայ, ուր Ֆինները ամբողջովին պաշարած են 40,000 ռուս զինուորներ: Ռուսերը նորոգած են երկաթուղին եւ հետզհետէ նոր պաշար կը ստանան: Միւս կողմէ ձիւնհալքը սկսած ըլլալով, Ֆինլանտացի դահուկաւորները չեն կրնար նոյն յաջողութեամբ գործել:

Քանի մը օրէ ի վեր զրոյց կը շրջի թէ Հիթլէր պիտի միջամտէ, ռուսեւ-ֆինլանտական պատերազմը դադրեցնելու համար: Նոյն իսկ բողներ կան թէ գերմանական պատուիրակ մը Մոսկուայի տրամադրութիւնները շօշափելով, ժխտական պատասխան ստացած է:

*** Ֆինլանտայի սպարապետը, մարաջախտ Մաններհայմ, որ 1906 — 1908ին իբրեւ ռուս սպայ գիտական եւ զինուորական պտոյտ մը կատարած էր կեդրոնական Ասիոյ մէջ, որոշեց հրատարակել իր յուշերը եւ հասոյթը յատկացնել բանակին: Մարաջախտը այն ատեն 14.000 քիլոմեթր ճամբայ կտրած էր ձիով դէպի Փէքին:

*** Հոլանտայի մէջ ֆինլանտական կ. Խաչին ի նպաստ հաւաքուած է 150.000 ֆիորին, — աւելի քան 3 միլիոն ֆրանք: Զուիցերիոյ ազգ. ցուցահանդէսի վարչութիւնը որոշեց 50.000 զուիցերիական ֆրանք ղրկել Ֆինլանտա: Եգիպտոսի կառավարութիւնը պատասխանելով Ազգաժողովի կոչին, յայտնեց թէ պատրաստ է կարելի օգնութիւնը հասցնելու Ֆինլանտայի:

*** Վերջին լուրերու համաձայն բազմաթիւ կիներ եւ մանուկներ սպաննուած են օդանաւային ռմբակոծութիւններու հետեւանքով:

** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ երեւելիներ հրացանի բռնուած են, մէջն ըլլալով օդանաւային գործավարը, Քականովիչ, իբրեւ հետեւանք վերջին պարտութեանց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Պալքաններու մէջ

Միջազգային մամուլը եւ քաղաքական շրջանակները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին Պալքաններու կացութեան, որ հետզհետէ կը բարդանայ:

Առջի օր գրած էինք թէ Ռումանիոյ թագաւորը եւ Եուկոսլաւիոյ խնամակալ իշխանը գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած են սահմանագլուխին վրայ: Այս լուրը անմիջապէս հերքուեցաւ, բայց իրազեկներ կը հաւատեն թէ ճիշդ է: Տեսակցութեան ներկայ եղած է նաեւ Ռումանիոյ պատանի դահաժառանգը, բայց ոչ ո եւ է նախարար: Այս երրորդ տեսակցութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ երկու վեհապետներուն միջեւ, պատերազմէն ի վեր: Այս անգամ խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթը եղած է բոլշեւիկեան վտանգին խափանումը:

Պալքանեան ճակատի մը կազմութեան խնդիրը նորէն կը զբաղեցնէ շահակից պետութիւնները, թէեւ երեւոյթները բարենշան չեն: Եուկոսլաւիոյ խնամակալ իշխանը կը ջանայ միջնորդ հանդիսանալ Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ, հասարակաց վտանգին հանդէպ:

Թուրքիա եւս մօտէն կը շահագրգռուի այս հարցով: Անգարայի արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, Մէնէմէնճիօղլու, Փարիզէն վերադարձած ատեն Սոֆիա հանդիպելով տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ: Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, երկու պաշտօնատարները յիշելով 1925 հոկտեմբեր 18ի թուրքեւպուլկարական դաշնագիրը, անգամ մը եւս հաստատած են թէ երկու երկիրները կատարելապէս համամիտ են Պալքաններու խաղաղութեան եւ չէզոքութեան պահպանման մասին: Երկու երկիրները վերջերս ետ քաշած են սահմանագլուխին վրայ համախմբուած զինուորները, ինչ որ ապացոյց մը կը համարուի երկու երկիրներուն փոխադարձ վստահութեան: Թրքական կառավարութիւնը որոշած է յարգել Պուլկարիոյ չէզոքութիւնը: Պուլկարական կառավարութիւնն ալ իր կարգին հաւատարիմ ընթացքին:

*** Թուրք թերթ մը, «Եէնի Սապահ» (Հիւսէյին Ճահիտ) խմբագրականի մը մէջ պարզելով Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, կը գրէ թէ Թուրքիա կ'ուզէ բարեկամ յարաբերութիւններ մշակել Պուլկարիոյ հետ եւ պուլկար ժողովուրդը տեսնել «գոհացած ազգերու շարքին մէջ»:

Այս անցուդարձին առթիւ, մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի պալքանեան Միութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին, որ պիտի գումարուի Պելկրատի մէջ եւ որ կրնայ վճռական հետեւանքներ ունենալ:

*** Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան կիսապաշտօնական օրկանը, «Ինֆորմացիոնէ Տիփլոմաթիքա», իր վերջին խմբագրականով կ'ազդարարէ թէ Իտալիա յարձակողական նպատակներ չունենալով հանդերձ Ռուսիոյ հանդէպ, վճռած է զանուրեան աւազանը եւ Պալքանները պաշտպանել «բոլշեւիկեան արշաւին դէմ», այն միեւնոյն պատճառաբանութեամբ որով միջամտեց Սպանիոյ մէջ:

*** Ռումանիա նոր եւ ծանր տուրքեր հաստատեց, հոգալու համար զինուորական ծախքերը որոնք ամսական 5 միլիոն տոլարի բաց մը կը ցուցնեն: Բոլոր Ռումանացիները, հարուստ թէ աղքատ, եւ բոլոր օտար ընկերութիւնները իրենց աշխատավարձքին կամ դրամագլուխին կարեւոր մէկ մասը պիտի յատկացնեն այս տուրքերուն:

Անգլիական օդանաւեր Փրակայի եւ Վիէննայի վրայ

Շաբաթ առտու կանուխ անգլիական երկու օդատորմիղներ հետազօտիչ թռիչք մը կատարեցին որ ամէնէն յանդուգն օդարշաւը կը համարուի պատերազմէն ի վեր: Օդատորմիղներէն մէկը, որ 1600 քիլոմեթր ճամբայ կտրած էր Ֆրանսայի անգլիական մէկ խարիսխէն, թռաւ Աւստրիոյ եւ Պոհեմիոյ վրայ: Օդը գեղեցիկ էր, բայց շատ ցուրտ, մանաւանդ Կեդր. Եւրոպայի այդ մասին մէջ որ ծածկուած է ձիւնով: Վիէննայի վրայ անգլիական օդանաւերը մօտեցան գետնին եւ հազարաւոր թռուցիկներ ձգեցին: Նոյնը ըրին նաեւ Փրակայի վրայ: Դաշնակից մասնագէտները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս արշաւին, քաղաքական տեսակէտով, որովհետեւ ան կ'ապացուցանէ թէ բրիտանական օդատորմիղը շօշափելի ուժ մըն է նոյնիսկ Կեդր. Եւրոպայի սրտին վրայ: Բոլոր օդանաւերը իրենց կայանը վերադարձան առանց ամենափոքր վնաս մը կրելու:

Երկրորդ օդատորմիղը մեկնեցաւ անգլիական կայանէ մը եւ թռիչք մը կատարեց Գերմանիոյ հիւսիսային - արեւմտեան մասին վրայ: Այս անգամ ալ բոլոր օդանաւերը իրենց կայանը վերադարձան անվնաս: Ասկէ առաջ ամենամեծ օդարշաւը կատարուած էր անցեալ հոկտեմբերին, Պերլինի եւ Փոզնանի վրայ:

Երկու օր առաջ անգլիական օդանաւեր յարձակեցան Եութլանտի վրայ, գերմանական երեք թորփիլահալածներու դէմ եւ ռումբեր նետեցին:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական օդանաւերը Աւստրիա եւ Պոհեմիա արշաւելով կտրած են հազար մղոն, մօտաւորապէս 3000 քիլոմեթր հեռաւորութիւն, մեծ մասը Կեդր. Եւրոպայի ձիւնապատ բարձունքներուն վրայ: Թէեւ օդանաւերը մեծ մասով 20.000 ոտք (6000 մեթր) բարձրութեամբ կը սուրային, բայց Վիէննայի եւ Փրակայի վրայ թռուցիկներ ձգեցին շատ ցածէն:

Անգլիական վերջին զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ գերմանական օդանաւ մը վար առնուեցաւ Ֆըրթ ավ Ֆորթի մէջ:

ԱԶԳ. ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարութիւնը սկսած է բարեփոխումներ կատարել, աւելի արդարօրէն դասաւորելու համար զանազան զօրաշարքեր: Այսպէս, աստիճանաբար երկրապահ զօրագունդերուն պիտի կցուին, եթէ պատերազմական նախարարութիւնը այլապէս չտնօրինէ, այն ենթասպաները եւ զինուորները որ կը գտնուին պահեստներու երկրորդ շարքին մէջ, բացի զինուորական մասնաւոր վաշտերէն.— Գանձային վարչութիւն, թղթատար, հեռագիր, ելեկտրականութեան, երկաթուղիի, ջուրի, անտառներու եւ մաքսի վարչութիւն եւն., ինչպէս եւ բացի անոնցմէ որ կը պատկանին 1919ի դասին: Իսկ գործօն բանակին պիտի կցուին — նկատի առնելով մարդանքի պահանջները— գործօն, առժամապէս անպաշտօն եւ առաջին պահեստի ենթասպաները եւ զինուորները, համաձայն մասնաւոր ցուցակի մը որ պիտի հիմնուի զօրաշարժի դասերուն վրայ, սկսելով ամէնէն երիտասարդէն, ինչպէս եւ նկատի առնելով ստացուած վէրքերը, հօր մը կամ երկու կամ աւելի եղբայրներու սպանութիւնը նախընթաց պատերազմներու կամ ներկայ պատերազմին մէջ:

Ամբողջական պատերազմ

Ամէն պատերազմէ վերջ, ռազմավարութիւնը կը վերաքննէ իր տեսութիւնները, իր մեթոտները:

Մանաւանդ նախընթաց մեծ պատերազմը եղաւ, աւա՜ղ, չարաշուք բայց վճռական փորձարկութիւններու, նոյնքան ծանրակշիռ փորձութիւններու լայն առիթ մը:

Այդպէս է որ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի զինուորական մասնագէտները կ'ուսումնասիրեն «զինեալ ազգի» բանաձեւը, մինչ Հռենոսէն անդին «ամբողջական պատերազմ»ի տեսութիւնն է որ կը զբաղեցնէ ռազմավարական շրջանակները:

Այդ երկու տեսութիւններն ալ իրենց խորքին մէջ կը մատնեն միեւնոյն իմաստը, միեւնոյն մտահոգութիւնը, որ մօտաւորապէս հետեւեալն է. — Արդիական պատերազմ մը, իրերու բնական բերումով, շարժման մէջ կը դնէ ազգի մը, պետութեան մը բոլոր կենսական ուժերը, հարստութեան բոլոր աղբիւրները, եւ հետեւաբար պատերազմի պատրաստուիլ՝ կը նշանակէ նախատեսել պետութեան տրամադրելի բոլոր միջոցներուն, զինուորական որքան քաղաքային, տնտեսական, որքան բարոյական ազդակներուն կազմակերպութիւնը, ի հարկին անոնց լիակատար զօրաշարժը, եւ պատերազմ վարելն ալ կը նշանակէ այդ միեւնոյն ուժերը լարել ներքին թէ արտաքին ճակատներուն վրայ միանգամայն, յանուն յաղթանակին, ու ջանալ նուազագոյն զոհողութիւններով առաւելագոյն արդիւնքները ձեռք ձգել:

Եթէ այս բացատրութիւնը բաւական յստակ է, ապա ուրեմն կարելի է հետեւցնել.—

Նախ արդիական պատերազմ մը յառաջ կը տարուի գործունէութեան զանազան դաշտերու վրայ եւ տրամադրելի բոլոր ուժերով: Պատերազմիկ պետութիւն մը ապա ուրեմն պայքարը կը տանի դիւանագիտական — քաղաքական ճակատի վրայ, տնտեսական — ելմտական բոլոր մարզերուն մէջ, ու վերջ ի վերջոյ զինուորական գործունէութեամբ՝ ցամաքային — ծովային — օդային բոլոր զէնքերով:

Կարելի է հարցնել անշուշտ թէ պատերազմի այս այլազան ձեւերէն ո՞րն է էականը, ո՞րը բախտորոշ, ո՞ր գետնի վրայ կը շահուի յաղթանակը, դիւանագիտական հնարամտութեա՞մբ, տնտեսական լծակներու գերակշռութեա՞մբ, դրամի ուժո՞վ՝ որ ըստ Նափոլէոնի պատերազմի ջիղն իսկ է, զինուորական - զինական գերակայութեա՞մբ, թէ ազգին ու բանակին բարոյական կորովով, որ շատերու կարծիքով առաջին ու վերջին պայմանն է յաջողութեան, ու նաեւ յաղթանակի:

Աւելորդ է ըսել, պատերազմի մը ընթացքը եւ վերջնական ելքը արդիւնքն է այդ բոլոր ազդակներու համադրական գործակցութեան: Բոլէլին ու պարագաներու համաձայն այդ զանազան գործօններէն մէկը կամ միւսը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ ու կը գերակշռէ միւսներուն: Օրինակ, ներկայ պատերազմի սկզբնաւորութեան դիւանագիտական պայքարը երկար ժամանակ տիրապետեց կացութեան: Լեհական ռազմաճակատի վրայ եթէ զինուորական բախումներն էին որ վճռեցին երկրին ճակատագիրը, արեւմտեան ճակատին վրայ զինուորական դէպքերէ աւելի վճռական դեր պիտի խաղան տնտեսական պաշարումի, ելմտական զօրութեան, նիւթական գերակշռութեան յամր բայց անտեղիտալի գործօնները: Իսկ բարոյական կորովի նշանակութիւնը ոչինչ այնքան լաւ կը բնորոշէ, որքան ռուս-ֆինլանտական անհաւասար պայքարը, ուր մինչեւ հիմա հոգեկան ոյժն է որ կը յաղթանակէ թուով քանակի ու զինարուեստին վրայ:

Ամբողջական պատերազմը ուրեմն կը պարտադրէ պետութեան մը իր բոլոր նիւթական կամ անկշռելի ուժերու զօրաշարժը: Պատերազմը կը վերածուի կազմակերպական, գրեթէ գիտական վիթխարի ձեռնարկի մը: Բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը, որ երբեմն ամէն ինչ էր, արդիական պատերազմի մը մէջ եղած է թէեւ չափազանց կարեւոր, բայց ստորադաս օրկան մը, որովհետեւ պատերազմի լիակատար պատասխանատուութիւնը անցած է այլեւս ամբողջ պետութեան, կառավարութեան: Այդ իրողութիւնն էր որ Քլէմանսօ կ'արտայայտէր նախընթաց պատերազմին, վարչապետութեան անցած պահուն.— «Իմ ծրագի՞րս. արտաքին քաղաքականութիւն՝ պատերազմ կ'ընեմ, ներքին քաղաքականութիւն՝ պատերազմ կ'ընեմ, ելմտական քաղաքականութիւն՝ պատերազմ կ'ընեմ, ամէն ճակատի վրայ, ամէն գնով, մինչեւ վերջնական յաղթանակ»:

Վերջացնելու համար, աւելցնենք որ ամբողջական պատերազմի գաղափարը կապուած չէ անպայման չուդալից, չանթահարող գործողութիւններու անհրաժեշտութեան հետ: Էականը՝ ճնշումն է, այն ճնշումը որ պիտի կարենայ կազմալուծել թշնամիին ներքին կազմը, անոր տնտեսական կարգուսարքը ու վհատեցնել միանգամայն թշնամին ճակատէն — թիկունքէն: Այդ կանխապատրաստութենէն վերջ զինուորական գործողութիւնները կը ստանան իրենց բովանդակ արժէքն ու կշիռը:

Այդ է պատճառը որ դաշնակից շրջանակներէ յաճախ կ'իմանանք սա յանկերգը.— «Ժամանակը կը բանի ի նպաստ մեզի, որովհետեւ ամէն անցնող րոպէ աւելի կը շեշտէ մեր գերակշռութիւնը հակառակորդին վրայ»: Բանիմաց գլուխներ հարկ կը տեսնեն սակայն լրացնել այդ չափազանց լաւատես նշանախօսքը, սա լուսաբանութեամբ.— «Ժամանակը մեծագոյն չէզոքն է եւ կ'օգնէ ու կ'աշխատի ի նպաստ անոնց միայն, որ գիտեն օգնել իրենք իրենց»:

ՍԱՐԱՍԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՐՏԵՐՈՒ ԵՐԳԸ, ՎԱՆՔԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ստուար հատոր մը բանաստեղծութեանց (300 էջ): Գրեց՝ Հ. Վահան Ցովհաննէսեան (Վանատուր) Տպ. Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1939: Դիմել Imprimerie Arménienne, St. Lazare, Venise (Italie):

Հիւս. ծովու ռազմագիտական արժէքը

«Տարօրինակ պատերազմը» անունը, որ տրուեցաւ ներկայ պատերազմին՝ անոր համար որ զինուորները նստած են ծալապատիկ, այնքան ալ ճիշդ չէ դէթ Հիւս. ծովուն մէջ, ուր նաւային կռիւները տեղի կ'ունենան, թշնամութիւնները սկսելէն ի վեր, այնքան խստութեամբ որքան ընդհանուր պատերազմին:

Կարելի է ըսել թէ գլխաւոր ռազմաբեմը Հիւս. ծովն է, ուր տեղի պիտի ունենան բախտորոշ կռիւները, յառաջիկայ գարնան,— այդ կռիւներուն պիտի մասնակցին մարտանաւերը, սուզանաւերը եւ ջրօդանաւերը:

Ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ Հիւս. ծովը:

«Թան»ի զինուորական բաժնի աշխատակիցը այդ հարցն է որ քննութեան կ'առնէ յօդուածով մը:

Հիւս. ծովը գոց ծով մը դարձած է շնորհիւ Շէթլանտ կղզեխումբին, որ կը փակէ գլխաւոր մուտքը: Մանշի վրայ, Տուվրէն Քալէ գիծը այնքան խիստ հսկողութեան տակ կը գտնուի, որ գերմանական որ եւ է նաւ միտքէն իսկ չանցըներ զարնել Հիւս. ծովուն հարաւ — արեւմտեան դուռը: Վերը, Հիւսիս, Ատլանտեանի բերանը, Սկովտիոյ եւ Նորվեկիոյ միջեւ, Շէթլանտ կղզեխումբը պահակ կը հսկէ: Գերմանիոյ համար Հիւս. ծովը բաց է միայն Հելիկոլանտի նաւակայանին առջեւ:

Հիւս. ծովը 120.000 քառ. մղոն տարածութիւն ունի: Շէթլանտ կղզեխումբէն մինչեւ Նորվեկիոյ եզերքները՝ հեռաւորութիւնն է 160 մղոն, իսկ Շէթլանտէն մինչեւ Օրքատ կղզիները (Սկովտիոյ ծայրագոյն մասը) 40 մղոն:

Օրքատ արշիպեղագոս մըն է, որուն 28 կղզեակները բնակելի են եւ 29 կղզեակները անբնակ: Եւ դեռ կան խարակներ: Այս արշիպեղագոսը Սկովտիայէն կը բաժնուի Փէնթլանտի նեղուցով, որ լայն է տասը քիլոմեթր: Զօրաւոր հոսանքներ շարունակ կը ծեծեն նեղուցին ափերը, ու ծովուն շարժումները այնքան բուռն, որ երբեմն Սթրոմա կղզին կը ծածկուի ջրափոշիով:

Աւելի հիւսիս կը գտնուի Ֆէրոյէ կղզեխումբը: Ըլլայ Ֆէրոյէ, ըլլայ Շէթլանտ կամ Օրքատ, կղզեխումբերու այս շրջանը տարուան մեծագոյն մասը ծածկուած է շաղի տակ, որ կը կազմուի ալիքներու բախումէն, — այնքան սաստիկ կը փչեն հովերը այստեղ:

Ահա այս ամայի եւ անհամբոյր բնութեան մէջ է որ բրիտանական կառավարութիւնը հիմնած է իր մեծագոյն եւ հզօր նաւախարիսխը, Սքափա - Ֆլօն:

Սքափա Ֆլօն ներկայիս լաւ ծանօթ է Գերմանացիներուն: 1914 — 1918 պատերազմին ժամանակ, Գերմանացիները տեղեկութիւն չունէին այդ նաւախարիսխին մասին, ուր համախմբած էր ծովակալ Ճէլլիքօ բրիտանական նաւատորմը, թշնամութեանց առաջին օրը, գաղտնօրէն:

Վայրը այժմ որքան ալ ծանօթ ըլլայ Գերմանացիներուն, այսուհանդերձ ոչինչ կը կորսնցնէ իր արժէքէն, հակառակ գերմանական ջրօդանաւերու յարձակման սպառնալիքներուն:

Նափոլէոնեան պատերազմներու շրջանին, ծովային պաշարումի գործողութիւնները տեղի կ'ունենային ցամաքին շատ մօտէն, երբ մարտանաւերը պահակ կը կենային նաւահանգիստներուն բերանը: Արդի պատերազմներուն մէջ, սուզանաւերու վտանգաւոր գործունէութեան եւ ծովեզերքներու կատարեալ սպառազինութեան հետեւանքով, պաշարման շղթան պէտք է նետել շատ հեռուէն: Այդ տեսակէտով, լաւագոյն վայրն է Սքափա - Ֆլօն, որ միաժամանակ կը դիւրացնէ հսկողութիւնը բաց ծովին վրայ, միշտ պատրաստ նաւամարտի՝ երբ իր խարիսխէն դուրս ելլէ թշնամի նաւատորմը:

Սքափա - Ֆլոյի ծովային խարիսխին մէջ բրիտանական մարտանաւերը ամէն դիւրութիւն ունին թէ հսկելու Հիւս. ծովուն վրայ, թէ պարենաւորուելու արագօրէն:

Ծովակալ Ճէլլիքօ լաւ ուսումնասիրած էր վայրին յարմարութիւնը, — ծովուն շարժումները այնքան բուռն են, որ շրջանը որոշ չափով պաշտպանուած է ականներու եւ սուզանաւերու դէմ: Միւս կողմէ, ծովակալը ընդծովեայ ցանցեր լարեց, որպէսզի փակէ նաւախարիսխին մուտքը, այս վերջին աշխատանքները լրացած չէին ամբողջովին՝ երբ ծագեցաւ ներկայ պատերազմը, այլապէս գերմանական սուզանաւերը չէին կրնար ընկղմել այստեղ «Րոյըլ Օք» մարտանաւը:

Լորտ Ճէլլիքօ իր նաւազներուն հանգստութեան եւ ժամանցին համար շինել տուաւ ամէն բան, ֆութպոլի եւ կոլֆի դաշտեր, պզտիկ պարտէզներ՝ մշակումը նաւազներուն յանձնուած, ակումբներ, եւայլն: Փոստի արագ սպասարկութիւն մը օրը օրին նաւազներուն կը հասցնէ ընտանեկան կապոցները Անգլիոյ բոլոր անկիւններէն:

Նաւազներուն այս հանգստութենէն զատ, նկատի առնուած է նաեւ նաւատորմին շարժումները կարճեցնելու եւ արագացնելու պայմանը: Օրուան որեւէ ժամուն՝ ամէն տորմիղ կրնայ նաւամարտի պատրաստուիլ չորս ժամուան մէջ:

Բրիտանական ծովակալութիւնը սակայն չգոհացաւ հզօր նաւախարիսխի մը շինութեամբ, այլ պաշտպանելու համար իր հարաւ - արեւելեան ծովեզերքները՝ կայաններ շինեց Քրոմարթիի, Ֆըրթ ավ Ֆորթի մէջ, ուր կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն արագընթաց յածանաւեր: Ֆըրթ ավ Ֆորթի կայանը մեծ արժէք կը ներկայացնէ, որովհետեւ ածխահանք ունի: Այս կայանէն էր որ մեկնեցան Եութլանտի նաւամարտին հասնող օգնական ուժերը: Աւելի վար, Քալէի դէմ, գոյութիւն ունի Հարվիչի կայանը, որու թեթեւ ուժերը մեծ դեր կատարեցին, 1914ին, պաշտպանելու համար զինուորներու եւ ռազմանիւթի փոխադրութիւնը Անգլիայէն Ֆրանսա:

Ահա այս «պիծակի բոյներուն» դէմ անձկագին կը սպասէ գերմանական նաւատորմը, որ ապաստանած է Հելիկոլանտ կղզիին ետեւը, լաւ ամրացուած: Հիւս. ծովու հարաւ — արեւելեան այս անկիւնէն է որ Գերմանիա կը սպառնայ, իր ջրօդանաւերով, սուզանաւերով, թեթեւ եւ արագընթաց մարտանաւերով, խափանել նաւարկութիւնը Հիւս. ծովու եւ Սքակէրրաքի մուտքին մէջ:

Հիւս. ծովուն մէջ էր որ Գերմանիա պատժուեցաւ 1914 — 1918ին: Այդ ծովուն մէջ է դարձեալ որ տեղի պիտի ունենան ճակատագրական հարուածներ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Սիրելի «Յառաջ», դուն որ մեր աստանդական կեանքին անբաժան ընկերն ես, հեռաւոր պահակը իւրաքանչիւր մեր բեկորին, քաջ գիտենք, թէ որքան խանդաղատանքով էջերդ պիտի տրամադրես մեր գրութեանց: Հոս կը գտնուինք 30 չափ հայ զինուորներ, երկու մասի բաժնուած, 14ը ուղղակի կապուած զինուորական պլատոյքներու, իսկ միւս մասը միսի գործով կը զբաղի: Ոչ մէկ խտրութիւն մեր սպաններուն կողմէ: Բոլորն ալ բարեացակամութեամբ վարուին: Այս առթիւ հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք, Lieutenant - Commandant Duceuxի եւ Lieutenant Ziglèreի:

Ամանորի առթիւ, մեր զինուորական խնջոյքէն զատ, 17 հայ տղաքներ համախմբուած մէկ սեղանի շուրջ, ապրեցանք զուտ հայկական մթնոլորտ մը: Ո՛րքան յիշեցինք Petit Journalի մեր տօնախմբութիւնները: Սեղանապետը բաժակաճառեր եւ երգեր առաջարկելով, պահ մը մեզ մոռցուց թէ ուր կը գտնուինք: Այսպէս մինչեւ ուշ ատեն իւրաքանչիւր հայ զինուոր երգեց կարօտի, պանդխտութեան եւ վիշտի երգեր, յուզելով ներկաները:

Շնորհակալութիւն «Յառաջ»ի խմբագրութեան որ մեր մէկ ընկերոջ խնդրանքին անմիջապէս պատասխանելով, մեզի ալ բաժին հանած էր «Յառաջ»էն:— Զատիկեան

... 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Շնորհակալութեամբ ստացանք Աղքատախնամէն (Զին. Օգնութեան Մարմին?) մէկ ծրար, ուրիշ մըն ալ՝ նախկին Ռազմիկներու Միութենէն: Հաւաքուեցանք բոլոր ընկերներով եւ ուրախութիւն ըրինք (Կարապետ Քէշիշեան, Հրանտ Մոմճեան եւ Մաճառեան): Դուրսէն ալ բաներ գնեցինք, ելանք ժայռերուն վրայ եւ երգեցինք, արտասանեցինք, յիշելով մեր հերոսներուն քաջութիւնը, Սերոբ փաշան, քաջ Մուրատը եւ ուրիշներ: Ուխտեցինք մեր կարգին դառնալ քաջեր, որպէսզի երբ մեռնինք, օտարները յիշեն Հայերու քաջութիւնը: Այսպէս խօսելէ, երգելէ վերջը, բաժնուեցանք, փոխանակելով մեր հասցէները, որպէսզի լուր ունենանք իրարմէ կամ տեղեկութիւններ հաղորդենք մեր ընտանիքներուն: Բաժանումը աւելի դժուար եղաւ քան մեր ծնողքէն բաժանումը: Այնքան կը սիրենք իրար որ երբ ուրիշ զօրագունդի մը մէջ Հայ մը տեսնենք, կարծես երկինքէն հրեշտակ մը իջաւ:— Ալէքսան Մաճուկեան:

ՓԱՄԻԷ, 30 Դեկտ.— Սիրելի «Յառաջ», շուրջ չորս ամիս է որ մեր զինուորական պարտականութիւնը կը կատարենք այս քաղաքին մէջ: Քանի մը օր առաջ հրաման ստացանք տեղափոխուելու «քէլլը փառ ան Ֆըրանս»:

Այս առթիւ հաւաքուեցանք մեզի ծանօթ սրճարան մը, եւ մնացող ընկերները մեզի հրամցուցին ըմպելիներ: Անգամ մը եւս թնդացին մեր ազգային երգերը: Երբ մեր վերջին հրաժեշտը կուտայինք, ներս մտան մեր մարզանքի ուսուցիչները, երեք սպաներ, նայեցան մեզի եւ ժպտեցան, խրախուսելով մեզ: Եւ ահա տեսանք որ աւելի քան 25 հատ գոնիաքի գաւաթներ շարուած են մեր առջեւ: Երեք սպաները ապսպրած էին: Մեր ընկերներէն Գ. Սինապեան ֆրանսերէն քանի մը բառով ըսաւ թէ հայ զինուորները ուրախութեամբ պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը, ո՛ւր որ ալ երթան:

Այս խօսքերէն ազդուելով մեր նախկին սպան, սերժան Պասթիլ, ըսաւ.— Դուք ազնիւ եւ կարգապահ զինուորներ էք. հպարտ եմ որ պատիւ ունեցայ ձեզի հետ ծանօթանալու: Այո, հակառակ ձեր տարիքին կարճ ժամանակի մը մէջ առանց թերանալու կատարեցիք ձեր պարտականութիւնը, որ շատ ծանր էր ձեզի համար: Ձեր այդ կարգապահ ընթացքը ինծի սրտանց ըսել կուտայ թէ այսօր իսկ պատրաստ եմ ձեզի հետ ճակատ դալու, եւ եթէ իմ ձեռքս ըլլայ, երբեք չեմ բաժնուիր ձեզմէ: Գացէք, բայց պիտի վերադառնաք հպարտութեամբ: Այսպէս բաժնուեցանք իրարմէ:— Նշան Թեպոյեան

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մասնաճիւղը կազմակերպած է հիւանդապահութեան դասախօսութեանց շարք մը, որուն պիտի սկսի յունուարէն, ամէն չորեքշաբթի օր: Առաջին դասախօսութիւնը պիտի կատարուի 17 յունուար, չորեքշաբթի օր, ժամը 4.30ին, Կարմիր Խաչի Բուժարանին մէջ, 15 րիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ (8), Պիտի խօսին.— Ա.— Բժ. Զիլինկիրեան, նիւթ ունենալով՝ Մէզի քննութիւն: Բ.— Բժ. Տէր Անդրէասեան, նիւթ ունենալով՝ Տաքութիւն եւ ջերմաչափ: Բացման խօսք՝ Բժ. Պ. ՔՕԼԵՄԱՆԷ:

Յաջորդ դասախօսութեանց ցանկը պիտի հրատարակուի մամուլին մէջ: Դասերը տեղի կ'ունենան հայերէն եւ ֆրանսերէն, ըստ դասախօսին:

Լաւ եւ արագ կերպով հայ հիւանդապահներ պատրաստելու պէտքը ունինք՝ օգտակար ըլլալու համար այս սոսկալի պատերազմին վիրաւորներուն եւ հիւանդներուն, հիւանդանոցներու մէջ կամ այլուր:

Այս նախնական պատրաստութենէն վերջ, հիւանդապահուհիները պիտի ղրկուին Ֆրանսական Կարմիր Խաչի հիւանդանոցները:

Փափաքող տիկիններէն եւ օրիորդներէն կը խնդրուի գալ եւ արձանագրուիլ Կարմիր Խաչի Բուժարանին քարտուղարութեան մօտ:

17 Rue Damesme Paris (13)
Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
Le Gerant : H. STEPHAN

Զանազան լուրեր օտար դէպքերու մասին

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ գերմաներէն «Թիւրքիշէ Փոստ» լրագրին տնօրէնը ծանր տուգանքի մը դատապարտուեցաւ, հակաթուրք թռուցիկներ հրատարակած ըլլալով:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ նոր ցնցումներ զգացուեցան շաբաթ օր, բոլոր աւերեալ վայրերուն, մասնաւորապէս Ամասիոյ, Այվալըքի, Ինէ Կէօլի եւ Եոզկատի մէջ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց սահմանափակել հանդերձեղէնի, կօշիկի, ներքին զգեստներու, գուլպաներու եւ առանին լաթերու սպառումը, ի նախատեսութիւն աւելի ծանր տագնապի մը: Գործարանատէրերը պիտի սահմանափակեն նշանակուած ապրանքներուն արտադրութիւնը: — Մուսոլինի վաւերացուց որոշում մը, որու համաձայն Մայիսի ընթացքին տօնական օր մը պիտի սահմանուի արտասահմանի Իտալացիներուն համար:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հայ առեւտրականները նոր տարուան առթիւ իրենց միջեւ հանգանակութիւն մը կատարելով, 1035 ս. ոսկի հաւաքած եւ յանձնած են մարզպանին, ֆրանսական բանակին համար: Մարզպանը շնորհակալութեամբ ստացած է այս գումարը, «պատկառելի» գտնելով զայն:— Զօր. Վէկան նամակ մը ուղղելով Պետրոս արք. Սարաճեանի, շնորհաւորած է իր ընտրութիւնը իբրեւ տեղապահ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ պատերազմական նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը դարձած է առեւտրական մեծ կազմակերպութիւն մը, տարեկան 150.000.000 ոսկի գործառնութեամբ, իբրեւ հետեւանք պատերազմին: Ահագին քանակութեամբ մետաղ ամբարուած էր, պատերազմէն առաջ: Նոյնպէս պայմանագիրներ կնքուած էին որոնք անմիջապէս գործադրելի դարձան պատերազմին հետ: Իբրեւ արդիւնք այս նախապատրաստութեանց, պատերազմի անհրաժեշտ նիւթերը Անգլիա հասած էին մեծ քանակութեամբ, եւ կառավարութիւնը պատերազմը սկսաւ աւելի լաւ պատրաստուած քան 1914ին: Պողպատի արտադրութիւնը աւելցած է 75 առ հարիւր, 1914էն ի վեր եւ Անգլիա պատերազմը սկսաւ պողպատի կրկնապատիկ արտադրութեամբ,— մօտ 18.500.000 թոն, մինչդեռ 1914ին միայն 9 միլիոն էր:

ՇՈՒԷՏ ԵՒ ՆՈՐՎԵԿԻԱ նոր միջոցներ ձեռք առին, ի նախատեսութիւն արտաքին յարձակումի մը: Ծրագիր մը մշակուած է, կարգ մը քաղաքներ պարպելու համար: Շուէտ կը խորհի 30 միլիոն անգլ. ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել:— Շուէտի մէջ Ֆինլանտայի համար կատարուած հանգանակութեան գումարը հասաւ 500.000 ոսկիի: Բանուորներն այս հանգանակութեան մասնակցած են աշխատելով Աստուածայայտնութեան օրը, որ իրենց ազգ. տօնն է: Տանըմարքան ալ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ, ի հարկին զինու զօրութեամբ դիմադրելու համար որ եւ է յարձակման:

75 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ խորհրդային դրամ վար դրուեցաւ Փարիզի կարգ մը դրամատուններուն մէջ, ի հաշիւ ֆրանսական ընկերութեան մը որ քարիւղի հանքեր կը շահագործէր Լեհաստանի մէջ: Խ. Միութիւնը գրաւած ըլլալով այդ հանքերը, ընկերութիւնը դատ բացած էր: Դրամները արգելքի տակ առնուեցան, հակառակ խորհրդային դեսպանին բողոքներուն:

ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ հասած հեռագրի մը համաձայն, զօր. Ֆրանքօ ծանուցագիր մը ուղղելով Պապին եւ իտալական կառավարութեան, իր գործակցութիւնը առաջարկած է «որ եւ է նախաձեռնութեան որ կը ձգտի վերահաստատել խաղաղութիւնը Եւրոպայի մէջ եւ միանգամ ընդ միշտ խափանել բոլշեւիկեան վտանգին ծաւալումը»:

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ Միջազգային Դաշնակցութիւնը ժողով մը գումարելով Փարիզի մէջ, որոշեց ստիպողական կոչ մը ուղղել բոլոր կազմակերպութեանց, որպէսզի ամէն կերպով օգնութիւն հասցնեն Ֆինլանտայի քաջարի ժողովուրդին: «Ոչ միայն անհրաժեշտ է արագօրէն առաւելագոյն գումարները եւ ամէն տեսակ օգնութիւն հասցնել մեր ֆինլանտացի եղբայրներուն, այլեւ հարկ է միջամտել կառավարութեանց մօտ, որպէսզի այս վերջինները լիովին կատարեն իրենց պարտականութիւնները, համաձայն Ազգաժողովի կոչին»: Ժողովը որոշեց անմիջապէս 175.000 ֆրանք ղրկել Ֆինլանտայի արհեստակցական միութեանց կեդրոնին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, 1920ին, 1921ին եւ 1922ին ծնած երիտասարդները, որոնք զինուորական բարձր կրթութիւն ստացած են, պարտաւոր են զինուորագրուիլ, յունուար 15էն սկսեալ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը որոշեց մէկուկէս միլիոն ոսկիի վարկ մը բանալ, օդանաւեր եւ ռազմանիւթ գնելու համար:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատել, 17 տարեկանէն սկսեալ: Միւս կողմէ նոր տուրքեր սահմանեց, զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու, անթելի երկու կայաններ հաստատելու եւ երեք նոր երկաթուղիներ շինելու համար: Որոշուեցաւ նաեւ բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել, խափանելու համար բոլշեւիկեան գործունէութիւնը:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ ապրուստը սղած է 33 առ հարիւր, պատերազմին սկիզբէն ի վեր:

57 ՏԱՐԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒՀԻ ՄԸ չորս ամիս բանտարկութեան եւ 100 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ, Խ. Միութիւնը փառաբանած ըլլալով իր աշակերտուհիներուն առջեւ, Պուլոնյի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ապահովութեան տեսչութիւնը որոշեց աւելցնել կին ոստիկաններու թիւը, որոնց անունները միշտ գաղտնի կը պահուին: Ասոնք շատ օգտակար ծառայութիւններ կը մատուցանեն մասնաւորապէս ահաբեկչական արարքներու, գիշերային ակումբներու, գողութեան եւն. գործերու մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ գերմանական շրջանի բոլոր Լեհերուն հրամայուած է կառավարութեան յանձնել իրենց անթելի գործիքները, մինչեւ յունուար 25: Միայն Գերմանները արտօնուած են պահելու իրենց անթելը:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 17 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4248

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Պելժիոյ եւ Հոլանտայի արտակարգ պատրաստութիւնները կը շարունակեն զբաղեցնել քաղաքական աշխարհը, տեղի տալով զարմանազան ենթադրութեանց: Կացութիւնը բաւական մեղմացած կը թուի կիրակիէն ասդին, բայց երկու փոքր պետութիւնները չեն ուզեր բախտին ձգել որ եւ է բան,— «աւելի լաւ է պատրաստ ըլլալ երեք օր առաջ, քան ուշ մնալ երեք ժամ»: Կը թուի թէ այս խրախուսանքը զարմանք պատճառած է Պերլինի մէջ, ուր միշտ կը հերքեն Գերմանիոյ վերագրուած դիտումները, արեւմտեան պետութեանց խաղերուն վերագրելով այս պատմութիւնն ալ:

Ուրիշ երկու փոքր պետութիւններ, Շուէտ եւ Նորվեկիա, նոյնպէս կը շարունակեն իրենց զինուորական պատրաստութիւնները, կորովի դիրք մը բռնելով մանաւանդ Խ. Միութեան դէմ որ վերջերս բողոքած էր Ֆինլանտայի ընծայուած օգնութեանց դէմ: Երկուքն ալ կ'ըսեն թէ իրենք անկախ պետութիւններ են եւ ժողովուրդը ազատ է իր մարդկային պարտականութիւնները կատարելու, ո՛ւր որ ալ ըլլայ:

Մ. Նահանգներուն մէջ երեւան հանուած դաւը այնքան ալ մեծ զարմանք չպատճառեց քաղաքական շրջանակներու մէջ, իբրեւ ժամանակի նշան: Ամերիկեան կառավարութիւնը առնէ մը ի վեր կը հետապնդէ օտար թէ տեղացի կազմակերպութեանց հակաամերիկեան գործունէութիւնը, եւ այս նոր յայտնութիւնը պարզապէս պիտի ծառայէ աւելի խստացնելու այդ հետապնդումները:

Պալքաններու եւ Կովկասի խնդիրները միշտ կը մնան հանելուկ: Դիւանագիտական մեքենան անընդհատ կը բանի, երկու կողմէն ալ, շարունակ պղտորելով ջուրերը: Ամէն պարագայի մէջ, անստուգութիւնը այսպէս պիտի շարունակուի, մինչեւ որ Մոսկուա վերջնական նկքի մը յանգի Ֆինլանտայի մէջ:

Շուէտ եւ Նորվեկիա կը մերժեն Խ. Միութեան ծանուցագիրը

Մոսկուայի գործակալութիւնը ազդարարութիւն մը ուղղեց, որ կ'ըսէ թէ «բարդութիւններ» պիտի ծագին, եթէ Շուէտ եւ Նորվեկիա չփոխեն իրենց ընթացքը ֆինլանտական պատերազմին հանդէպ: Երկու փոքր պետութիւնները անմիջապէս պատասխանեցին այս ազդարարութեան, հաւաստելով թէ կ'ուզեն որ Ֆինլանտան ազատ մնայ եւ անկախ: Շուէտի ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Ֆինլանտայի համար եղած օգնութիւնը անհատական գործ է եւ համաձայն միջազգային իրաւունքներու: «Ամբողջ Շուէտ խոր համակրանք ունի ֆին ազգին համար: Կրնանք առանց չափազանցութեան ըսել թէ ամբողջ Շուէտ ջերմապէս կը բաղձայ որ ազատ Ֆինլանտան, ծնած՝ Մեծ պատերազմէն վերջը, յեղափոխական Ռուսաստանի հաւանութեամբ, ապահովէ իր անկախ դիրքը: Անշուշտ այս միաձայն բաղձանքը արձագանգ պիտի գտնէր մամուլին մէջ»:

Ծանուցագիրը բացատրելէ վերջ թէ մամուլը սահմանադրական իրաւունքներ ունի եւ արգիլուած է բռնաբարել զանոնք, յաւելապէս դիտել կու տայ թէ շուէտական մամուլը չափազանց չէ գործածած այդ իրաւունքները, մինչդեռ խորհրդային մամուլը եւ ձայնասփիւռը անարդար յարձակումներ կատարած են Շուէտի դէմ: Կամաւորներու կազմակերպութեան առթիւ ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ այդ գործը կը կատարուի միայն անհատական նախաձեռնութեամբ: Զօր. Լինտէր, կամաւորներուն հրամանատարը, ֆին զօրավար մըն է եւ չի պատկանիր շուէտական բանակին:

Նորվեկիոյ կառավարութիւնն ալ պատասխանելով Մոսկուայի ազդարարութեան, յայտնեց թէ սխալ կը նկատէ բռնութեան քաղաքականութիւնը եւ թէ Խ. Միութիւնը պատճառ չունի գանգատելու Նորվեկիոյ ընթացքէն: «Զարմանալի չէ, եթէ Նորվեկիոյ մէջ մեծ համակրութիւն կը ցուցնեն Ֆինլանտայի հանդէպ, որովհետեւ այդ երկիրը մեր դրացիներէն մէկն է որուն հետ միշտ գործակցած ենք»: Ծանուցագիրը դիտել կու տայ թէ անոնք որ Ֆինլանտայի օգնած են, իրաւունք ունէին այդպէս վարուելու, որովհետեւ մամուլի եւ խօսքի ազատութիւնը օրէնք է Նորվեկիոյ մէջ:

*** Շուէտի կառավարութիւնը որոշեց բողոքագիր մը ուղղել Խ. Միութեան, Քալլա կղզիին ռմբակոծութեան առթիւ: Երկուշաբթի օր երկու խորհրդային օդանաւեր սաւառնեցան Նորվեկիոյ վրայ, Ֆինլանտայի հիւսիսային սահմանին մօտ: Կ'ըսուի թէ օդանաւերէն մէկը վար իջնելու հարկադրուած է:

*** Մոսկուայի անթելը հաղորդեց թէ կառավարութիւնը գոհ չէ մնացած Շուէտի եւ Նորվեկիոյ պատասխաններէն, թէ սկանտինաւեան երկիրները պէտք եղածին պէս չեն դիմադրեր մեծ պետութեանց, որոնք կը ջանան Շուէտը եւ Նորվեկիան պատերազմի մղել Խ. Միութեան դէմ եւն.:

*** Շուէտացի գրագիտուհին, Սէլմա Լակէրլոֆ, որմէ շատ մը վիպակներ հայերէնի թարգմանուած են, ֆինլանտական հանգանակութեան նուիրեց Շուէտի Ակադեմիայէն եւ Նոպէլի մրցանակէն ստացած ոսկի շքադրամները:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ Դաշնակցութեան Ազգ. Կոմիտէն իր առաջին նիստը գումարեց Փարիզի մէջ, պատերազմէն ի վեր, եւ անգամ մը եւս վաւերացուց համայնավարներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցները: Այս առթիւ ուժգին ճառեր խօսեցան Պ. Լէոն Ժուհօ եւ Պ. Տիմուլէն: Այս վերջինը առաջարկեց «նորէն ձեռք առնել ուխտաւորի ցուպը, սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու համար գործարաններու եւ գրասենեակներու բազմութեանց հետ»: Ի վերջոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կը ճշդէ Աշխատանքի դաշնակցութեան դիրքը պատերազմին հանդէպ, խստօրէն կը դատապարտէ գերմանեւռուսական դաշինքը, պատերազմին պատասխանատու հռչակելով Սթալինը եւ Հիթլէրը, կը վաւերացնէ համայնավար անդամներու վտարումը եւն.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ արտակարգ վարիչ նշանակուեցաւ ոստիկանութեան վերատեսուչը, Պ. Քաստ, նախորդը աւելի բարձր պաշտօնի մը կոչուած ըլլալով:

«ԺՈՒՌՆԱԼ ԹԸ ՏԷՊԱ», աւելի քան 150 տարուան թերթը, որ պատերազմէն ի վեր կը հրատարակուի մանրանկար ծաւալով մը, երկու օր դադարման դատապարտուեցաւ (կիրակի եւ երկուշաբթի):

(Նորերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԵԼԺԻԱ ԵՒ ՀՈԼԱՆՏԱ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 267, յունուար 15, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ:

Զեկոյց թիւ 268, իրիկուն.— Գործունէութիւն պահակախումբերու եւ հրետաձիգ ուժերու: Տեղական հանդիպումներ հետազօտիչ խումբերու:

*** Գերմանական սուզանաւ մը ընկղմեց հոլանտական «Արէնտսքէրք» շոգենաւը, որ ունէր 7900 թոն տարողութիւն եւ 4000 թոն ապրանք կը փոխադրէր: Նաւը ծովամոյն կորաւ թորփիլահար ըլլալէ անմիջապէս վերջը: Իտալական նաւ մը ազատեց նաւաստիները: Շոգենաւը հարաւ. Ափրիկէ կ'երթար, Անվէրսէն: Պատերազմին սկիզբէն ի վեր հոլանտական երրորդ նաւն է որ կը խորտակուի գերմանական սուզանաւերու կողմէ, իսկ տարողութեամբ՝ երկրորդ մեծ նաւը: Առաջինը ունէր 8160 թոն տարողութիւն, երկրորդը՝ 5133 թոն: Դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Հոլանտայի մէջ, զուգադիպելով Գերմանիոյ զինուորական պատրաստութեանց՝ սահմանագլուխին վրայ:

*** Հոլանտա եւ Պելժիա կը շարունակեն լրացնել իրենց պատրաստութիւնները, աչք առնելով ամէն վտանգ: Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ գերմանական արշաւանքի մը մասին շրջած զրոյցները մաս կը կազմեն «ջիղերու պատերազմ»ին, ուրիշ խօսքով, Պերլին կ'ուզէ խուճապի մը մատնել Եւրոպան, միշտ գաղտնի պահելով իր ծրագիրները: Ուրիշ աղբիւրի մը համաձայն, Հիթլէր իսկապէս կ'ուզէր արշաւանք մը կատարել կիրակի կամ երկուշաբթի, բայց նախընտրեց յետաձգել, նկատի առնելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ սրընթաց պատրաստութիւնները, ինչպէս եւ ձիւնհալքը, որ կը դժուարացնէ փոխադրութիւնը: Երկու փոքր երկիրներուն ժողովուրդները հանդարտութեամբ հետեւեցան զինուորական պատրաստութեանց: Երկուքն ալ ոչ միայն աւելի զօրացուցած են իրենց ազգ. պաշտպանութիւնը, այլ եւ քաջալերուած՝ Ֆինլանտայի օրինակէն:

Փարիզի պելժիական դեսպանը առջի օր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Տալատիէի հետ:

Պրիւքսէլէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Հոլանտա եւ Պելժիա լուրջ պատճառներ ունէին արշաւանքէ մը վախնալու կիրակի կամ երկուշաբթի: Մանրամասնութիւններ կը պակսին, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այդ կասկածը հիմնուած էր հետեւեալ անցուդարձին վրայ.— Գերմանական վեց նոր զօրաբաժիններու ժամանումը Էքս լա Շափէլ, գերմանական օդանաւերու յաճախադէպ թռիչքը երկու երկիրներուն վրայ, կասկածելի թուղթերու գրաւումը գերման օդաչուներու վրայ եւ Պերլինի մամուլին բուռն յարձակումները երկու երկիրներուն դէմ:

Ամսթէրտամ հասած լուրերու համաձայն, Գերմանիա մօտ մէկ միլիոն զինուոր համախմբած է Հոլանտայի հարաւային արեւելեան սահմանին առջեւ, 130 քիլոմեթր երկայնութեան վրայ: Այս բանակին մէջ կը գտնուին բազմաթիւ մեքենաշարժ զօրամասեր:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Հիթլէր տեսնելով որ Պալքաններու ճամբան փակուած է Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ համաձայնութեամբ, նորէն ձեռք առած է Հոլանտայի վրայ արշաւելու ծրագիրը, Մաժինոյի գիծը կռնակէն զարնելու, ինչպէս եւ գործողութեանց նոր խարիսխ մը ապահովելու համար Անգլիոյ դէմ: Հոլանտան զարնելու եւ Ռոթէրտամ հասնելու այս ծրագիրը մշակուած էր նոյեմբեր 19ին, բայց յետաձգուեցաւ, եւ կը թուի թէ այժմ նորէն օրակարգի վրայ է: Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Հոլանտայի նախորդ վարչապետը, որ վերջերս Հռոմ գնաց, այս մասին լուսաբանութիւններ հաղորդած է Մուսոլինիի:

ՀԻԹԼԵՐԱԿԱՆ ԴԱՒ ՄԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պիտի զարնէին, պիտի պայթեցնէին, պիտի տապալէին

Մ. Նահանգներու ապահովութեան տեսչութիւնը ձերբակալեց 18 քաղաքացիներ, անդամները «քրիստոնէական ճակատ»ին, որոնք ամբաստանուած են թէ դաւ մը սարքած էին, կառավարութիւնը տապալելու եւ դիկտատուրա հաստատելու համար: Այս առթիւ բռնուեցան մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ, ինչպէս եւ ռումբեր, որոնք պետական սեփականութիւն կը համարուին: Ապահովութեան տեսուչը, Հուվըր, կ'ըսէ թէ դաւադիրները իրենց գործունէութիւնը պիտի սկսէին յառաջիկայ շաբաթ օր: Ծրագիրը կը թելադրէր ասպարէզէն քշել հրեաները, գրաւել հանրային շէնքերը եւ պետական դրամատուններու մէջ պահուած ոսկին, սպաննել խորհրդարանի անդամներէն 12 հոգի եւն.: Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կը կատարէ բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ուրիշ մեղսակիցներ գտնելու համար: Նոր ձերբակալութեանց կը սպասուի այս օրերս: Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ այս գաղտնի կազմակերպութիւնը բազմաթիւ ճիւղեր ունի ամբողջ երկրին մէջ: Կ'ըսուի թէ մահափորձ մը պիտի կատարուէր երկուշաբթի օրն իսկ, ռումբ մը պայթեցնելով հանրային շէնքի մը մէջ:

Առաջին քննութենէն կ'երեւայ թէ դաւադիրները ռումբեր պիտի նետէին ոստիկանական վերատեսչութեան շէնքին վրայ եւ պիտի սպաննէին այն երեսփոխանները որ քուէ տուած էին զէնքի արտածման արգելքը վերցնելու համար: Ամբաստանեալներուն առ նուազն մէկը անդամ է գերմանեւամերիկեան կազմակերպութեան, իսկ ուրիշներ՝ Մ. Նահանգներու պահեստի բանակին եւ մարզական ակումբներու: «Քրիստոնէական ճակատ»ը հազարաւոր անդամներ ունի: Ձերբակալուած ամբաստանեալներէն մէկը «Ֆիւրէր» (Առաջնորդ) կը կոչուէր, ուրիշ մը, Վիէննա ծնած, երեք անգամ վտարուած էր Անգլիայէն եւ Պելժիայէն: Երրորդ մը, Պերլին ծնած, 1936ին կամաւոր գրուած էր Մ. Նահանգներու հեծելազօրքին մէջ, բայց յետոյ վտարուած: Քրիստոնէական ճակատին վարիչը, Հայր Քոֆլին, որ ընկերվարական մամուլին կողմէ ամբաստանուած էր իբրեւ գործակալը Տոքթ. Կէօպէլսի, կը մերժէ որ եւ է մեղսակցութիւն այս դաւադրութեան մէջ եւ կ'ըսէ թէ քրիստոնէական ճակատը կազմած էր պայքարելու համար համայնավարութեան եւ հիթլէրականութեան դէմ:

Ձերբակալուած 18 ամբաստանեալներէն 16ը մերժեցին որ եւ է յանցանք եւ 5000ական տոլար երաշխաւորութիւն առաջարկեցին, ազատ ձգուելու համար: Դատավարութիւնը պիտի սկսի փետրուար 4ին:

Նոր լուրեր երկրաշարժի մասին

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (Յունուար 8 — 10).—

Ճամբաները փակուած ըլլալով, օգնութեան գործը ուշացած էր կարգ մը վայրերու մէջ: Յունուար 8ին օգնութեան խումբերը հասան Մէսուտիէ (Օրտու) եւ Շապին Գարահիսար, միասին տանելով ուտելիք, զգեստ եւ դրամ:

Պատիժներու գործադրութիւնը յետաձգուած է աղէտեալ վայրերուն մէջ:

Երզնկայէն 3077 աղէտեալներ փոխադրուած են, 1328ը Հաթայ (Սանճաք), 567ը Անգարա, 540ը Մերսին, 297ը Կեսարիա, 64ը Մարաշ, 281 հոգի ալ Այնթապ:

Թոքատի եւ շրջանին մէջ՝ մարդկային զոհերու թիւն է տասը հազար: Գիւղերուն մէջ սովալլուկ գայլեր կը շրջին, ուտելով դիակները: Էրպաայի 528 մեռեալներուն թաղումը վերջացաւ մեծ դժուարութեամբ: Զափազանց դժուար եղաւ կրօնական արարողութիւններ կատարել եւ հոճա գտնել, մեռելները լուալու համար: Էրպաայի գիւղերուն մէջ մեռեալներու թիւը 3321ի կը հասնի: Էրպաայի եւ Նիքսարի մէջ կանգուն շէնք չէ մնացած եւ ժողովուրդը փողոցներուն մէջ կը գիշերէ: Օդը սարսափելի ցուրտ է, վրաններու եւ քուրջերու տակ պառկող հազարաւոր մարդիկ հիւանդանալ սկսած են:

• Կիրասոնի կուսակալը Շ. Գարահիսար գնաց վարչապետին հրամանով: Կիրասոնի մէջ նոր ցնցումներ պատահած ըլլալով Զընարլար մզկիթը փլաւ: Քաղաքին մէջ եւ շրջակաները բնաջնջուած են 25.000 արջառներ: Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ Շ. Գարահիսարի մէջ,— զերոյէն վար 30 աստիճան: Կիրասոնի կուսակալը հեռագրով օգնութիւն խնդրեց շրջակայ նահանգներէն:

Գերմանիայէն օդանաւ մը հասաւ Պոլիս, մէկ թոն ծանրութեամբ դեղ, բամպակ եւ վիրակապ տանելով:

*** Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին հոգաբարձութեան ատենապետը, Տոքթ. Փէշտիմալճի, Անգարա երթալով, առաջարկած է 50 վիրաւոր եւ անօք աղէտեալներ պատսպարել հիւանդանոցին մէջ, եւ ի հարկին Երզնկա երթալ: Վարչապետը շնորհակալութիւն յայտնելով, հաղորդած է թէ յառաջիկային նկատի պիտի առնեն այս առաջարկը: Անգարայի անթելն ալ հաղորդած էր այս լուրը:

*** Պոլսոյ հայ վաճառականները կը շարունակեն հանգանակութեան մասնակցիլ մեծ գումարներով,— 1000 ոսկի, 750, 500ական եւն.:

** Սըվազէն կը հեռագրեն թէ հռչակաւոր Զամըրպէլ լերան անցքը փակուած է երկու մեթր բարձրութեամբ ձիւնի տակ: Սամսոնի ճամբուն վրայ քանդուած է Չէլթիկի կամուրջը: Եէշիլըրմաք (Ալիս) եւ Քէլքիդ (Գայլ գետ) գետերը սառած են:

Օրտուի մէջ 420 հոգի մեռած, 450 հոգի վիրաւորուած, 4000 տուներ փլած, 7000 տուներ ալ վնասուած են: Անպատսպար մնացած ընտանիքներուն թիւը տասը հազարի կը հասնի: Այս բոլորը պատսպարելու համար 5000 վրան պէտք է, իսկ նորոգութեանց համար՝ 13.000 խորանարդ մեթր ատաղձ եւ 7000 սնտուկ գամ: Շարժին պատճառաւ գործարանները փլած եւ բերքը փճացած ըլլալով, տնտեսական վիճակն ալ ծանրացած է:

Գոյուլհիսարի (Սըվազ) կացութիւնն ալ շատ ծանր է: Քաղաքին մէջ մեռած են 400 հոգի, իսկ շրջանին մէջ զոհերուն թիւը շատ աւելի մեծ է: Քանի փլատակները կը մաքրուին, այնքան կ'աւելնայ մեռեալներուն թիւը: Շ. Գարահիսարի մէջ մեռած են 2500, Ալուճրայի մէջ՝ մօտ 1000 հոգի: Վիրաւորներուն թիւը աւելի մեծ է: 15 գիւղեր աւերակ դարձած են: Օգնութեան խումբերը մեծ դժուարութեամբ անցած են Էյրիպէլ լեռը, որ ձիւնով փակուած է: Փոխադրութիւնը կը կատարուի ջորիներով: Միայն Կիրասոնի մէջ նիւթական վնասը կը հաշուեն 15 միլիոն ոսկի:

** Վերջին երկրաշարժներուն հետեւանքով կառավարութիւնը որոշեց երկրաբանական քննութեան մը ենթարկել երկիրը, անոր համեմատ ձեռնարկելու համար շինութեանց:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նոր ռմբակոծութիւն 300 օդանաւերով

Խորհրդային օդանաւերը, մօտ 300 հատ, երկուշաբթի օր եւս արշաւանք մը կատարեցին Ֆինլանտայի վրայ, հարիւրաւոր ռումբեր նետելով: Կը կարծուի թէ այս անգամ օդանաւերը թռած էին Էսթոնիոյ նորահաստատ կայաններէն, որ կէս ժամ հեռու է Ֆինլանտայի ծոցէն: Մայրաքաղաքին մէջ ահազանգը տեւեց 40 վայրկեան: Պայթումներ լսուեցան բաւական հեռուէն, բայց ռումբեր չձգուեցան բուն քաղաքին մէջ: Երկրորդ ահազանգը հնչեց տասը վայրկեան վերջը, բայց նորէն օդանաւեր չերեւցան Հէլսինկֆորսի վրայ:

Պատերազմին սկիզբէն ի վեր Ռուսերը աւելի քան 6000 ռումբեր ձգած են ֆինլանտական 100 կեդրոններու վրայ, սպաննելով կամ վիրաւորելով մօտ 1000 քաղաքացիներ, մեծ մասը կին: Կարգ մը կէտեր ռմբակոծուած են մինչեւ քսան անգամ, օրինակ՝ Հանկօն, զոր Մոսկուա կը պահանջէր, իբրեւ խարիսխ: Երբեմն 300—400 ռուսական օդանաւեր երեւցած են մէկ օրուան մէջ, բայց արդիւնքը աննշան է, զինուորական տեսակէտով: Կը թուի թէ Ռուսերը որոշած են լիովին օգտագործել իրենց օդանաւային գերազանցութիւնը, ահաբեկութիւն տարածելու համար, երբ դեռ Ֆինլանտան բաւական օդանաւ չէ ստացած:

Երկուշաբթի օրուան ռմբակոծութիւնը ամէնէն զօրաւորն էր: Հանկօ եւ ուրիշ կեդրոն մը կրակի բռնուեցան հինգ անգամ եւ կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ օգնութիւն խնդրել հարեւան քաղաքներէ, հրդեհները մարելու համար: Պահ մը քսան օդանաւեր մէկէն երեւցան Հանկոյի վրայ եւ 100 ռումբեր ինկան փոքր գիւղի մը մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ մէջ կարելի չէ կարդալ պատերազմէն ի վեր, լոյսը չափազանց աղօտ ըլլալով: Թերթերը կը գրեն թէ մօտերս բարեփոխումներ պիտի կատարուին, աւելի զօրաւոր լոյս մը հաստատելով, նոյն զգուշութեամբ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ պաշտօնանկութեան օրինագիծը քննուեցաւ երէկ, երեսփ. ժողովին առջեւ: Տեղեկաբերը ընկերվարական մըն է, որ խստօրէն կը դատապարտէ անոնց մեղսակցութիւնը Սթալինի եւ Հիթլէրի հետ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Դպրոցը մոռցուած

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Յունուար.— Սըր-տաբուխ նուիրում մը կը տեսնուի ամէն կողմ մեր զինուորներուն օգնելու, զանոնք իրենց պարտականութեան մէջ քաջալերելու ձեռնարկներով: Բայց սովորութիւն է կարծէք՝ մեր մէջ, երբ կը լծուինք աշխատանքի մը, ձեռնարկի մը, բոլորովին կը մոռնանք, կ'անտեսենք ուրիշ պարտականութիւններ:

Պատերազմի առաջին օրերու շփոթութիւնները հազիւ փարատած, մեր զինուորներուն օգնելու ձեռնարկները գովելի թափով մը յառաջ տարուեցան, Ֆրանսայի գլխաւոր եւ հայաշատ քաղաքներուն մէջ: Բայց բոլորովին երեսի վրայ թողուած է հայ լեզուի ուսուցումը:

Ուրիշ շրջաններէ լուր չունինք, բայց պատկերը չափազանց մռայլ է Մարսէյլի մէջ:

Մարսէյլ քաղաքը տարիներէ ի վեր անճրկած է այս մասին: Ինչո՞վ բացատրել շրջաններուն անտարբերութիւնը: Պօլվառ Օտտօ, Պօմոն, Սէն Ժէռօմ, Սէն Լու եւայլն, մինչեւ պատերազմի սկիզբը հարիւրաւոր մանուկներու հայերէն կը սորվեցնէին, գիշերային եւ երեկոյեան դասընթացքներով, յատուկ դասախօսութիւններով եւայլն:

Թաղային եւ եկեղեցական մարմինները, որ այնքան օգտաշատ աշխատանքներ եւ զոհողութիւններ կատարած են տարիներով, այս մարզին մէջ, դատապարտելի անտարբերութիւն մը կը ցուցնեն ամիսներէ ի վեր:

Անշուշտ պատերազմը նոր դըժուարութիւններ ստեղծած է, մասնաւորապէս նիւթական գետնի վըրայ: Բայց, լաւագոյն տրամադրութեամբ փորձուած ճիգ մը՝ միշտ ալ իր բարերար արդիւնքը կ'ունենայ:

Հայ ծնողքը ե՞րբ չէ զոհաբերած իր զաւակներու կրթութեան համար: Շատ մը ծնողքներ կը հարցնեն.— «Ինչու հայկական դպրոցները չեն բացուիր այս տարի»:

Հոս ծնած հայ մանուկներու հարիւրին իննսունը հինգը քաղաքացի յայտարարուած են իրենց ծնողքներու կողմէ: Գէթ Մարսէյլի շրջանին մէջ, կրնանք ըսել թէ այս թիւը վաւերական է: Երբ մեր մանուկները ամբողջ օրը տեղական դպրոցներու մէջ կ'ուսանին եւ շրջապատի ազդեցութիւններն ալ կը կրեն, վաղը ի՞նչ լեզուով պիտի խօսին իրենց ծնողքին հետ: Հիմակուընէ իսկ, ընտանիքներ կան որոնց զաւակներն ու ծնողները իրար չեն հասկնար մէկ յարկի տակ:

Բարեգործականի կեդրոնը, որ շողշողուն ծրագիրներ կը խմբագրէ, չի՞ կրնար ներկայացուցչի մը, կամ տեղական մասնաժողովին միջոցաւ օժանդակել Մարսէյլի թաղային մարմիններուն, որպէսզի կարենան գէթ եղածը չարունակել: Մէկ խօսքով, տխուր անտարբերութիւն մը կը տիրէ կրթական մարզին մէջ, եւ պատասխանատուութեան կարեւոր բաժին մը կը ծանրանայ թաղային մարմիններուն վրայ, որքան ալ չքմեղանքի պատճառներ ունենան:

*** Գործերը լաւ կ'ընթանան եւ անգործները մաս – մաս կը տեղաւորուին: Պարապ արհեստաւորներու դասաւորման եւ տեղաւորման գրասենեակ մը բացուած է աշխատանքի նախարարութեան որոշումով եւ արձանագրութիւններ կ'ըլլան, 16 rue Bernard du Bois, նախկին Bière Veltenի գործարանին մէջ: Դժբախտաբար, հոս ալ, մեր անգործ եւ արհեստաւոր հայրենակիցներուն յայտարարուած է թէ՝ օտարականները չեն կրնար արձանագրել: Յուսա՞նք թէ՝ ներկայացուած յուշագրերն ու դիմումները նպաստաւոր հետեւանք մը կ'ունենան մեզի համար՝ գէթ արդար աշխատանքի ասպարէզին մէջ:

Հարիւրին 5ի եւ 15ի նոր տուրքերուն համար, մեր հայրենակիցներու մեծագոյն մասը, աշխատաւոր թէ առեւտրական, շփոթութեան մատնուած է: Շատեր լեզուին ծանօթ չըլլալով, հրատարակուած օրէնքներու ամբողջութեան անծանօթ են: Ինչպէս միշտ, այս առթիւ ալ, «Յառաջ»ը մեծ ծառայութիւն մըըրած պիտի ըլլայ, եթէ պարզ հայերէնով մը, մաս – մաս թարգմանէ եւ հրատարակէ, դիւրացնելու համար մեր հայրենակիցներու դիմումներն ու ճշգրիտ վճարումները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Պատկերներ Երզնկայի երկրաշարժէն

« Ժուռնալ »ի թղթակիցը այցելելով երկրաշարժէն աւերուած վայրերը, մասնաւորապէս Երզնկայի մէջ, կը նկարագրէ աւերակները.—

Զօրս օր սպասեցի Անգարայի մէջ, զինուորական հսկողութեան տակ: Այժմ կը մօտենամ երկրաշարժի կեդրոնին, Երզնկայի: Մեր շոգեկառքը ունի 61 պարապ վակոններ, որոնք դէպի եռեւ պիտի փոխադրեն երկրաշարժին զոհերը: 36 ժամէ ի վեր շոգեկառքը կը սուրայ վայրի եւ սքանչելի բնանկարի մը մէջէն, յաճախ ամայի: Տիվրիկի մօտ, գործաւորներ կ'աշխատին երկաթուղիին վրայ, մաքրելու համար:

Ահա Երզնկան:

Մահաքաղաք: 18 հազար բնակչութենէն 80 առ հարիւրը մեռած: Գիշեր է: Կայարանին մէջ կը պտըտին պահակներ, լապտերներով հազիւ լուսաւորուած: Աղէն անդին կիներ, երախաներ, այրեր, որոնք կը տաքնան կրակարաններու առջեւ: Ուրիշներ պառկած են, իրենց ընտանեկան իրեղէններուն մօտիկ վերմակներու մէջ փաթթուած:

Գիշերը կ'անցընենք վակոնի մը մէջ: Առտուն կը մտնենք քաղաք:

Բնութիւնը այստեղ կատարելագործած է քանդումի գործողութիւնը: 50 երկվայրկեանի մէջ քաղաքը քարուքանդ: Ազատեալները պատմեցին թէ քաղաքին բնակչութիւնը կը քնանար երբ պատահեցաւ երկրաշարժը: Աղէտէն վերջ մէկ ժամ մոխիրի անձրեւ տեղաց անոնց վրայ, որոնք իրենց ծնողքը կամ ազգականները կը փնտռէին աւերակներուն մէջ: Առաջին օրը սրտաճմլիկ էր:

Ազատարար խումբերը, տեղացի վերապրողներէն կազմուած, աւերակներուն տակէն կը հանէին մեռելները ու կը դիզէին քով քովի, մինչ գայլերն ու շնագայլերը լեռներէն իջած՝ կը մօտենային մեռելներուն: Շուներն իսկ կատղած կամ խենթեցած՝ կը յօշոտէին դիակները: Ժամբաները փակ էին, ձիւնը գոցած էր ամէն անցք, եւ շոգեկառքը չէր կրնար բանիլ: Մօտակայ քաղաքներէն կանչուած բժիշկները Երզնկա հասան 36 ժամ վերջ միայն: Աղէտեալներէն շատեր մեռան ցրտահար, պրկախտի (ֆազըֆ հումմասը) եւ թոքատապի հետեւանքով: Մարդկօրէն ինչ որ կարելի էր, կատարուեցաւ: Կարգը պահպանուեցաւ մեռելաքաղաքին մէջ:

Զինուորական իշխանութիւնը վըստահութեամբ դիտեց իմ ներկայութիւնս այս աւերակոյտին մէջ, ուր եկած էի ոչ թէ հիւանդագին հետաքրքրութիւն մը գոհացնելու, այլ աղէտին մեծութիւնը չափելու: Ինծի տուին ինքնաշարժ մը: Երեսփոխան Ապտուլլահ Ֆէրաթ որ նոյն օրը պիտի թաղէր իր մայրը, քոյրը եւ զարմուհին, յետաձգեց թաղումը՝ առաջնորդելու համար զիս այս աւերակ քաղաքին մէջ:

Եւ մեր ողբերգական պտոյտին ընթացքին տեսանք իրենց փլած տունը, որ շինուած էր 250 տարի առաջ: Միայն կայարանին մէկ մասը եւ զօրանոցը կանգուն կը մնային: Ոչ մէկ տանիք կամ երդիք, պատսպարելու համար բնակչութիւնը, որ վրաններու տակ մտած՝ կը սպասէ փոխադրութեան գործողութիւններուն: Ոմանք, չուզելով բաժնուիլ իրենց ծննդավայրէն, տախտակէ տաղաւարներ շինած են:

Խոհանոց մը հաստատուած է աղէտեալներուն համար, ու տաք սնունդ կը բաշխուի բոլորին: Զինուորական ու քաղաքային իշխանութիւնները հաստատուած են վակոններու մէջ կամ վրաններու տակ: Կարմիր Մահիկը 300 անկողին պատրաստած է վրաններու տակ: Քաղաքը աւերակոյտ մըն է միայն, փլատակներուն տակ կը մնան տակաւին հազարաւոր մեռեալներ:

Կան տուներ, կիսաքանդ կամ ճեղքրտած, ամէն անգամ որ երկիրը կը ցնցուի՝ այդ տուները կը փլին խաւաքարտէ շէնքերու պէս:

Երզնկայի շրջանին մէջ հողը կքած է 50—60 սանթիմեթր:

Մեր պտոյտին ընթացքին, ամէն քայլափոխի կը հանդիպէինք ողբերգական տեսարաններու: Զինուորները արիւնաթաթախ ծածկոցներու մէջ փաթթած՝ կը փոխադրեն անկերպարան դիակներ: Սպայ մը ինծի ցոյց կուտայ հողաթումբ մը,— «Հոս թաղուած է կինս, հոս՝ երեք զաւակներս»: Իր աղջիկը կրցած է ազատել երկուքուկէս մեթր աւերակոյտի մը մէջէն: Պանդոկի մը աւերակները մաքրած ժամանակ, զինուոր մը կը տեսնէ արիւնաթաթախ սրունք մը,— իր եղբօր սրունքն էր եւ զինուորը լացէն կուրացած, ծունկի գալով, կը փաթթուէր սրունքին: Անդին հինգ կատուներ կը յօշոտեն կենդանիի մը դիակը: Զօրս տարու «իչիտ» մը, հօրենական տանը աւերակներուն տակ թաղուած, կ'երգէր Թրքական քայլերգը: Այդ քայլերգը լսելով էր որ զինուորները գացին ազատեցին զինքը: Զօր. Մուհարրէմ Մազլում, իր անկողինին մէջ պառկած վար ինկաւ եօթը մեթր բարձրութենէ մը: Առանց պաղարինը կորսնցնելու, հագաւ իր համազգեստը եւ ձեռնարկեց ազատման գործին: Կին մը, յղի, ըստ իր դայեակին յայտարարութեան, զաւակ պիտի բերէր յաջորդ օրը: Երկրաշարժը կանխեց, եւ կինը զաւակը բերաւ աւերակներուն տակ,— զինք գտան ողջ առողջ իր տանը աւերակներուն մէջ, մինչ կաթ կուտար իր երախային: Եւ դեռ Երզնկայի բանտին «վտանգաւոր» բնակչութիւնը հերոսական գործեր կատարեց, երկրաշարժէն վերջ, ազատելով շատ շատեր: Քաղաքին դպրոցը հիմնայատակ կործանեցաւ, կանգուն մնաց միայն մէկ պատ, որու վրայ կախուած էր Աթաթիւրքին պատկերը:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՕՔՍԷՐ (Իոն), 6 յունուար.— Սիրելի «Յառաջ», երեք ամիս է որ այստեղ զինուորական ծառայութեան մէջ ենք 30է աւելի հայ երիտասարդներ:

Շատերս Վիէնէն, Մարսէյլէն, Պէլ-ֆորէն եւ Փարիզի շրջաններէն եկած ենք: Ամէնքս ալ կը պատկանինք ապրիլ 11ի սերունդին եւ արդէն իսկ իրարու ծանօթ ենք որբանոցներէն: Երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ապրինք որբանոցի կեանքը:

Մէկ ամիս է որ «Յառաջ»ի ներկայութիւնը մեզի քաջութիւն կուտայ: Իրմով կապուեցանք հայկական կեանքին: Մեր խորին շնորհակալութիւնները «Յառաջ»ի որ, ուր որ հայ զինուոր մը գտնէ, թերթ կ'ուղարկէ:

Վերջերս սկսան մեր մէջէն զատելով 8 — 10ական ղրկել զանազան կողմեր, նկատի առնելով իւրաքանչիւրին տարիքը եւ ընտանեկան վիճակը:

Հայ զինուորներու օգնութեան մարմինը վերջերս նամակով մը զինուորներու անուանացանկը ուզած էր: Ղրկեցինք եւ շատ ուրախ ենք որ բոլորովին անտէր չենք:

Երեսուն հոգի ենք եւ մէկ թերթը ձեռքէ ձեռք յափշտակելով կը կարդանք: Երբ վերջին զինուորին ձեռքը անցնի, արդէն իսկ անընթեռնելի կը դառնայ: Կը խնդրենք որ օրինակ մը աւելի ղրկէք:— Պ. Տէմիրճիպաշեան

ԽՄԲ.— Մէկ օրինակ եւս կը ղըրկենք: Այս առթիւ կը խնդրենք որ, Բղբատարական դիւրութեան համար, ուրիշ զինուորի մը հասցէն եւս հաղորդուի մեզի, ամէն անգամ որ աւելի օրինակներ կ'ուզեն այս կամ այն խումբէն:

ԱՎԻՆԵՈՆ, 10 Յունուար.— Ստորագրեալներս, մեծ մասը «Յառաջ»ի յարատեւ ընթերցողներ, մեր պարտականութիւնը կը կատարենք այս քաղաքին զօրանոցը: Տասնըմէկ Հայեր ենք, ամէնէն տարէցը ես, երեք զաւկի տէր: Առջինեկ աղջիկս երկու տարի է որ Հիէրի հիւանդանոցը կը գտնուի, կրնաք երեւակայել դըժբախտ հօր մը վիճակը, իսկ ընտանիքս Մարսէյլ կը գտնուի երկու պըզտիկներով:

Օրուան մարզանքէն վերջը 11 Հայերս իրար գտնելով փոխադարձաբար կը մխիթարենք: Կարօտ ենք «Յառաջ»ի, երբեմն բարեկամներ կը ղրկեն, ինչ որ մեծ հաճոյք կը պատճառէ մեզի: Կարդով մէկը կը կարդայ, միւսները մտիկ կ'ընեն: Կը խնդրենք մեզի ալ օրինակ մը ղրկել, վառ պահելով մեր տառապեալ սիրտին ճրագը:— Յ. Ազարեան (ԽՄԲ.— Սկսանք ղրկել):

X

... 11 Յունուար.— Սիրելի «Յառաջ», եօթը Հայեր կը գտնուինք ֆըրանսական բանակի մէ մէջ: Երկու տարի առաջ ստացած ըլլալով մեր տեսրակները, զօրաշարժին առեն կանչուեցանք Ֆրանսացիներուն նըման: Շատ սիրով ենք մեր սպաներուն եւ բախտակից ընկերներուն հետ: Պզտիկ անհանգստութիւն մը նկատի կ'առնուի: Ամէնքս առողջ ու կայտառ ենք, միայն թէ օդը շատ ցուրտ է, մանաւանդ երբ գիշերները պահակ կը կենանք: Բարեբախտաբար լաւ պատսպարուած ենք, իսկ փայտեղէն տրեխները (սապօ) կը պաշտպանէ մեր ոտքերը:

Ամէնքս ալ Նիսէն ենք ու գրեթէ ամէնքս ալ ընտանիքներ եւ զաւակներ ունինք, բացի ստորագրեալէս որ վերջերս արկած մը անցուց աջ բազուկէն եւ կը խնամուի հիւանդանոցի մը մէջ:

Կանոնաւորապէս կը ստանանք Յառաջը եւ ամէնքս ալ կը կարդանք: Մեծապէս շնորհակալ ենք խմբագրութեան:

Քանի մը հոգի Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութենէն ստացան պիտանի նուէրներ, իսկ ես առանձին կապոց մը դարձեալ Կ. Խաչէն, Նիսէն Տիկին Մելքոնեանէն բուրդէ գուլպայ, օճառ եւն.: Դարձեալ Նիսէն Տիկին Համբարձումեանէ ստացանք մեծկապոց մը, եօթնական զոյգ բուրդէ գուլպայ, բուրդէ ձեռնոց, փանէլա, ծխախոտ եւն.: «Յառաջ»ի միջոցաւ հրապարակաւ մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք բարեխիղճ Տիկիններուն եւ Կ. Խաչի քոյրերուն որ խիկալէս քրոջ մը պարտականութիւնը կը կատարեն մեզի հանդէպ:

Մեզի կը մնայ քաջաբար դիմադրել ամէն դժուարութեան, մինչեւ յաղթանակ: Անշուշտ մեր զոհողութեանց փոխարէն քաղաքացիական ամէկ տեսակ իրաւունք պիտի տրուի:— Ա. Թագւորեան

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տիկ. Ա. Մալաքեան 100 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ»ի գործակալն է՝ Փօղոս Աստուրեան, 59 Rue Rabelais, Café – restaurant :

17 Rue [illegible]

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

Le Gerant · H. STEPHAN

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

54 ԺԱՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ, 10 յունուար.— Պիվէրի եւ Մէյրոյի ածխահանքերը ներկայիս աւելցուցած են իրենց աշխատանքի ժամերը: Նոր Տարիէն ի վեր այժմ շաբաթական 54 ժամ կը բանին: Այս առթիւ կ'իմանամ թէ նախկին աշխատաւորներ, հայ թէ օտար, գործի կ'առնուին հատ – հատ: Նոր սերունդի չափահասներն ալ հետզհետէ կը տեղաւորուին հանքերու մէջ՝ Մէյրօ-Պիվէր:

Միւս կողմէ քաղաքէ քաղաք երթեւեկի պայմանները հետզհետէ կը խստացնեն օտարականներուն համար: Առաջ մասնաւոր արտօնագրով դիւրութիւններ կուտային երթեւեկի համար, սակայն ներկայիս արգիլած են: Ցետոյ, մեր հայ շրջուն վաճառորդներն ալ իրենց պատեանէն դուրս չեն կրնար ելլել: Ցարդ մասնաւոր արտօնագրով (մէկ ամսուան համար եւ նորոգելի) հնարաւորութիւն կ'ունենային ուրիշ շրջաններ երթալու, հիմա պատկերը բոլորովին փոխուած է: Նոյն իսկ արտօնագիր չեն տար: Զանազան դիմումներէ վերջ հազիւ 8 օրուան հրաման կը շնորհուի դուրս ելլելու:

*** Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանամ թէ Պիվէրի հայրենակիցներէն Պ. Պ. Գասպարեան, Մ. Մաթոեան, Վ. Ա. սատուրեան եւ Պ. Հէպօեան նոր տարուան առթիւ, հայ զինուորներու համար հաւաքած են 470 ֆրանք: Հարիւրական ֆրանք ղրկուած է զինուորներ Պ. Փիլիպպոսեանի եւ Գէորգի, իսկ մնացեալ գումարը կը փափաքին Յառաջի միջոցաւ յանձնել Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան, որպէսզի վերջինս յատկացնէ իսկապէս չքաւոր եւ կարօտ հայ զինուորներուն, իբրեւ կաղանդչէք մը՝ Պիվէրի իրենց եղբայրներուն: Կը ներփակեմ նաեւ նուիրատուներու ցանկը:— Դաշնակունի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ» ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ընդամէնը 6 գիրք, որ կը պարունակէ 720է աւելի Հայաստանեան եւ ազգային հին թէ նոր ձայնագրեալ երգեր, հեղինակներու լուսանկարներով եւ կենսագրական գիծերով: Իւրաքանչիւր գիրք՝ 120 մեծադիր էջերով (ծաւալ՝ 20×28), ընտիր թուղթով եւ գեղարուեստական տպագրութեամբ՝ կ'արժէ 25 ե. ղ.:

Ամբողջ գործին (6 գիրք) գինն է՝ արտասահման՝ 30 շիլին, Ամերիկա՝ 9 տոլար, Ֆրանսա՝ 300 ֆրանք:

Դիմել՝ Imprimerie «Vosguédar», Rue Galal, le Caire (Egypte):

Նորէն զրոյցներ Կովկասի մասին

« Թան »ի թղթակիցը կը գրէ Հռոմէն.— Դեկտեմբերի սկիզբը հիթլերական գլխաւոր օրկանը՝ «Ֆոլքիշէր Պէօպախթէր» կը պարզէր Ռուսիոյ ռազմագիտական հնարաւորութիւնները արեւմտեան Ասիոյ մէջ: Հակառակ խորհրդային զօրքին Ֆինլանտայի մէջ կրած պարտութեան, ռուսական այս արշաւը՝ Մեծն Աղեքսանդրի հետքերով՝ տակաւին կը լկէ գերմանական ուղեղները: Օրինակ Պերլինէն «Փօփոլօ տ'Իթալիա» թերթին ուղղուած հեռագիր մը կը հաւաստէ թէ «Գերմանիոյ քաղաքական եւ լրագրական շրջանակներուն ուշադրութիւնը դեռ ուղղուած կը մնայ դէպի Արեւելք»: Այդ շրջանակներուն մէջ կ'ենթադրեն թէ պատերազմական գործողութիւնները մօտերս պիտի ծաւալին դէպի Սեւ ծովու աւազանը, Կովկաս, Իրաք, Իրան եւ նոյնիսկ Արաբական Թերակղզին, ի գործադրութիւն այն տեսութեան թէ մեր ժամանակներուն մէջ որ եւ է զինուորական ընդհարում շատ չանցած կը վերածուի քաղաքական պատերազմի մը:

Կարճ խօսքով, կը խորհուի ռուսական յառաջխաղացութիւն մը կազմակերպել Կովկասի եւ Կասպից ծովու հարաւակողմը, ձեռք դնելու համար Իրաքի եւ Իրանի քարիւղին վրայ, այսպէս դաշնակիցները զրկելով իրենց վառելանիւթի գլխաւոր մէկ աղբիւրէն: Մինչեւ անգամ կը թուի թէ այսպիսի ծրագրի մը գաղափարը յղացուած է գերմանեւռուս դաշնակցութեան առաջին օրերը: Պերլին այն ատեն կը մտածէր թէ Խ. Միութիւնը մէկ պատառով պիտի կլլէ Ֆինլանտան եւ թէ այնուհետեւ դիւրին պիտի ըլլայ մոսկովեան բանակները թափել դէպի Իրաքի եւ Իրանի քարիւղաբեր աւազանները: Հակառակ ֆինլանտական ճակատի ռուսական ձախողանքին, Պերլինի մէջ կը կարծեն թէ Թուրքերը պիտի կրնան օգտակար գործ կատարել արեւելեան ճակատին վրայ: Անոնք ոչ միայն պիտի պաշտպանեն Բագուն, որ աղբիւրն է ռուսական բոլոր շարժիչ ուժերուն, այլեւ պիտի կրնան ծանր սպառնալիք մը կազմել Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ քարիւղի աղբիւրներուն համար: Ահա թէ ինչու խորհրդային զինուորները աւելի լաւ պիտի կռուին այդ շրջանին քան Ֆինլանտայի մէջ: Իտալական թերթին հեռագիրը կ'եզրակացնէ թէ ինչ որ ալ ըլլայ, Գերմանիոյ հանրային կարծիքը համոզուած է որ կացութիւնը պիտի կնճռոտի Կովկասի հարաւային շրջանին մէջ:

Զանազ. լուրեր օտար դէպքերու մասին

ԱՆԳԱՐԱՅԻ անթելը անգլիերէն բաժին մը հաստատեց, լուրեր հաղորդելու համար: Բացումը կատարեց անգլիական դեսպանը: Ինչպէս յայտնի է, Լոնտոնի եւ Փարիզի անթելներն ալ թուրքերէն բաժիններ հաստատեցին վերջերս:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նախորդ արտաքին նախարարը, զնդ. Պէք, որ Ռումանիա կը գտնուի, դիւանագիտական կարեւոր թուղթեր գողցուած է, ինչպէս կը հաղորդեն Լոնտոնի թերթերը:

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ բանակցութեանց ձախողման մասին սպիտակ տետրակ մը պիտի հրատարակուի քանի մը օրէն, Լոնտոնի մէջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Անգլիոյ մէջ ալ պիտի ջնջուի, ինչպէս եղաւ Ֆրանսայի մէջ, համաձայն Արհեստակցական Միութեանց ընդհ. քարտուղար Սըր Ուօլթըր Սիթրինի յայտարարութեան: Քարտուղարը խորապէս յուսախաբ եղած է ռուսական յեղափոխութենէն եւ գիրք մըն ալ հրատարակեց անցեալ տարի: Իսկ աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչը, Էթլի, յայտարարեց թէ բոլշեւիկները ոչ ընկերվարական են, ոչ ալ համայնավար, այլ պարզապէս սթալինեան:

ՄԻՍԻՆ սպառումը նորէն սահմանափակուեցաւ, ինչպէս հաղորդած էինք արդէն: Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք օրէնքին տրամադրութիւնները.— Երկուշաբթի եւ Եւրեքշաբթի արտօնուած են խոզի եւ ձիու միսը, հաւեղէնը, ճագարը եւ փորոտիքը: Արգիլուած են եզան, հորթի եւ ոչխարի միսերը: Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ արտօնուած են բոլոր միսերը, մէջն ըլլալով փորոտիքը, հաւեղէնը եւ ճագարը: Ուրբաթ օր արտօնուած են միայն հաւեղէնը եւ ձուկը, իսկ արգիլուած են միւս բոլոր միսերը, խոզեղէնը եւ փորոտիքը: Շաբաթ եւ կիրակի օրերը արտօնուած են բոլոր միսերը, փորոտիքը եւ հաւեղէնը: Շաբթուան բոլոր օրերուն համար ճաշարաններու մէջ արգիլուած է միեւնոյն անձին մէկ պնակէ աւելի մսեղէն տալ, 150 կրամ միս, 100ը ոսկոր ըլլալու պայմանով:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷԻ դեկտեմբեր 15ի վիճակահանութեան մէջ 1905ի թիւ 782,290 պարտաթուղթը շահած է 50.000 ֆրանք, 1911ի թիւ 101.785 պարտաթուղթը՝ նոյնպէս 50.000 ֆրանք, երկու շարքերէն ալ 25ական թիւեր շահած են հազարական ֆրանք:

ՇԱՐԺԻ զոհերուն մէջ կը գտնուի նաեւ 150 նոցններէն Էօմէր Ֆէյզի, նախկին երեսփոխան Շ. Գարահիսարի, որ ներման արժանացած էր: 83 տարեկան էր եւ քանի մը տարի առաջ հակաքէմալական թերթ մը կը հրատարակէր Փարիզի մէջ:

*** Անգլիական երկու նաւեր հասան Ալէքսանտրէթ, 600 թոն դեղ, ուտելիք եւ ուրիշ նիւթեր տանելով աղէտեալներուն համար:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
JEUDI 18 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4249

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ԶՐԿՈՒԵՑԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆԱԿ ՀՈՐԴԱՆՈՒԹԵԱՆ

2ի ԴԷՄ 525 ՁԱՅՆՈՎ

Երեսփ. ժողովը երեքշաբթի օր կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ, 525ի դէմ 2ի ձայնով քուէարկեց կառավարութեան օրինագիծը, որուն համաձայն պաշտօնէ դադրած կը համարուին այն համայնավար երեսփոխանները և միւս ընտրովի ներկայացուցիչները որ չեն խզեր իրենց կապերը լուծուած կուսակցութեան հետ, հոկտեմբեր 26էն սկսեալ: Այս որոշման ենթակայ են 61 բոլշեւիկ երեսփոխաններ 72ի վրայ:

Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ ծագեցան, բայց գլխաւոր առարկութիւնը այն էր թէ կառավարութիւնը թոյլ չարժած է եւ ներկայ օրէնքն ալ բաւական զօրաւոր չէ: Ազգայնական երեսփոխան Թիքսիէ Վէկանքուռ անմիջապէս խօսք առնելով, դիտել տուաւ թէ այս խնդիրը պէտք է կարգադրուած ըլլար երեք ամիս առաջ: «Մենք համայնավար երեսփոխանները կը վտարենք ոչ թէ իբրեւ քաղաքական կուսակցութեան մը անդամները, այլ իբրեւ հայրենադաւներ»: Յետոյ պարզեց համայնավարներու գաղտնի գործունէութեան եղանակները եւ եզրակացուց.

— «Կառավարութիւնը պէտք չէ կարծէ թէ այս օրինագիծը քուէարկելէ վերջ այլեւս ընելիք չի մնար: Տակաւին կայ համայնավար կուսակցութեան գաղտնի մեքենան ջախջախելու գործը, որ շատ աւելի դժուար է: Տակաւին պարտականութեան գլուխ կը գտնուին համայնավար պաշտօնատարները»:

— Հապա ուսուցիչնե՞րը, հարցուց երեսփոխան մը:

— Ուսուցիչներէն 25.000 հոգի զինուոր են, պատասխանեց ընկերվարական մը:

Աջակողմեան երեսփոխանը յետոյ պահանջեց փակել խորհրդային դեսպանատունը, բայց փոխ-վարչապետ Պ. Շոթան պատասխանեց թէ Խ. Միութեան հետ յարաբերութեանց խզումը կրնայ «ծանր հետեւանքներ ունենալ դիւանագիտական եւ զինուորական տեսակէտով»:

Օրինագծին տեղեկաբերը, Ժորժ Պարթէլէմի (ընկերվարական) բացատրեց թէ ինչո՛ւ համար յանձնախումբը հարկ զգացած էր խստացնել կառավարութեան ծրագրին տրամադրութիւնները: «Պէտք է վերջ տալ այս կացութեան: Խորհրդարանը պէտք է պարունակէ Ֆրանսացիներ որոնք իբրեւ Ֆրանսացի կը մտածեն»:

Տեղեկաբերը յետոյ բացատրեց թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ գտան պայմանաժամը հաշուել հոկտեմբեր 1էն (կառավարութիւնը հաշուած էր յունուարէն): «Այդ թուականին ամբողջ Ֆրանսայի ժողովուրդը համոզում գոյացուցած էր համայնավարական դաւաճանութեան մասին: Համայնավար ընտրեալները, որոնք գերազանց միջոցներ ունէին տեղեկութիւններ եւ լուսաբանութիւններ ստանալու համար, ի՞նչպէս այն ատեն չհասկցան այն ինչ որ ամբողջ աշխարհ հասկցած էր: Առաջարկուած օրինագիծը պաշտօնանկութեան նոր պատճառ մը կը ներկայացնէ քան ինչ որ նախատեսուած էր 1875ի սահմանադրական օրէնքով: Երբ հայրենիքը վտանգի մէջ է, խորհրդարանին պարտականութիւնն է ամէն միջոց ձեռք առնել, դաւաճանները չէզոքացնելու համար»:

ՍԹԱԼԻՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆ Է

Յետոյ բեմ ելաւ Պ. Ֆրոսար, որ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը հիմնած էր Մարսէլ Քաշէնի հետ, 1920ի պառակտումէն վերջը, եւ որ սակայն բաժնուեցաւ եւ հիմա թերթ կը հրատարակէ իբրեւ անկախ ընկերվարական: Պ. Ֆրոսար ուժգնօրէն ձաղկեց համայնավարներու դաւաճանութիւնը.

— «Բացառիկ օրէնք մըն է որ պիտի քուէարկենք, որովհետեւ հայրենիքին փրկութիւնը գերագոյն օրէնքն է: Գերմանեւռուսական դաշինքէն ի վեր, համայնավար կուսակցութիւնը օտար բանակ մըն է որ դիրք բռնած է ազգային հողին վրայ: Եթէ համայնավարութիւնը տեսակէտ մըն է, սթալինականութիւնը դաւաճանութիւն է: Զի բաւեր զսպողական միջոցներ տնօրինել: Սթալին պատերազմ ուզեց, որովհետեւ պատերազմը յեղափոխութեան կլիման եւ շարժիչ ուժը կը ներկայացնէ: Սթալինի մահացու զէնքը կարմիր բանակը չէ, այլ քարոզութիւնը: Ֆրանսայի դէմ մղուած պատերազմը քաղաքական պատերազմ մըն է: Եթէ զինուորական գործողութիւնները մինչեւ հիմա արագ չընթացան մեր ճակատին վրայ, պատճառը այն է որ Հիթլէր Սթալինի վրայ դրած է յոյսը, նախ Ֆրանսայի բարոյական կորովը խորտակելու համար: Եթէ համայնավար պետերը խուսափեցան ոստիկանութեան ձեռքէն, պատճառը այն է որ ապօրէն միջոցներով կը շարունակեն կուսակցութեան գործունէութիւնը: Մեր ժողովուրդը պէտք է գիտնայ որ եթէ վաղը իր զաւակներուն արիւնը թափի, պատասխանատուն Հիթլէրը եւ Սթալինն են»:

Ազգայնական երեսփոխան Քէրիլիս բացատրեց թէ հիթլէրական դժոխային մեքենայ մը կը գործէ Ֆրանսայի, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ, թէ Գերմանիայէն ղրկուած զէնքեր գտնուած են, թէ գրագէտներ վարձուած են «հրապուրիչ պայմանգիրներով», թէ «այցելութիւններ» կազմակերպուած են, թէ «կարգ մը յօդուածներ, թերեւս բարեմտութեամբ գրուած, կը համապատասխանեն Գերմանիոյ բաղձանքներուն» (այս առթիւ յիշեց «Ժը Սուի Փարթու» թերթը) եւն.: Այս առթիւ երեսփոխանը ակնարկներ ուղղած ըլլալով Պ. Ֆլանտէնի, նախկին վարչապետը հարցուց թէ Պ. Քէրիլիս կը հաւատա՞յ թէ Ֆրանսայի մէջ կան մարդիկ որ կը գործեն Գերմանիոյ համար: Եւ պաշտպանեց իր վարած քաղաքականութիւնը 1938 սեպտեմբերէն մինչեւ հիմա:

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ փոխ-վարչապետը, Պ. Շոթան, չեշտելով թէ կացութիւնը կը պահանջէ քուէարկել բացառիկ օրէնքը: «Դատական հետապնդումներ կը կատարուին բոլոր լրտեսական եւ դաւադրական արարքներու մասին: Պ. Քէրիլիս ալ ատեան պիտի կանչուի հարցաքննիչ դատաւորի մը կողմէ, լուսաբանութիւններ տալու համար իր ըրած ամբաստանութեանց մասին, որպէսզի ամէն բան պարզուի: Անողորմ հետապնդում պիտի կատարուի համայնավարական քարոզութեան դէմ: Միայն թէ՝ դաւաճանութեամբ ամբաստանուած պետերուն հետ կայ բազմութիւն մը որ մոլորած է եւ զոր պէտք է լուսաբանել անհրաժեշտ քարոզութեամբ: Հետեւաբար անհրաժեշտ է արդարութեան եւ վեհանձնութեան ոգի մը ցուցնել, փարատելու համար մտահոգութիւնը: «Այստեղ պահանջուեցաւ խզել յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ: Ուշադրութիւն. Ֆրանսան մինակ չէ: Չմոռնանք թէ կարգ մը ազգեր դիրք չեն բռնած եւ կ'ուզեն չէզոք մնալ»: Այս առթիւ գովեց Ֆինլանդայի ժողովուրդին դիմադրութիւնը:

Վիճաբանութիւնները փակուած ըլլալով, օրինագիծը ընդունուեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ: (Կարգ մը թերթեր կը գրեն 2ի դէմ 525, ուրիշներ՝ 521 կամ 550):

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԵՔ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 269, յունուար 16, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 270, իրիկուն.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Սովորական գործունէութիւն պահակախումբերու:

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ երեք փոքր սուզանաւեր — Սիհորս, Ընտայն եւ Սթարֆիշ — իրենց կայանը չեն վերադարձած եւ կորսուած կը համարուին: Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ Անգլիա սուզանաւ կը կորսնցնէ, թշնամի տորփիլին գործողութեամբ: Միեւնոյն ատեն լուր մը հրատարակուեցաւ, որուն համաձայն կը կարծուի թէ անգլիական օդանաւ մը ընկղմած է գերմանական սուզանաւ մը: Դարձեալ կը կարծուի թէ ֆրանսական մարտանաւ մը ընկղմած է ուրիշ սուզանաւ մը: Ֆրանսայի ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Գերմանացիները խորտակած են իրենց «Եանուս» փոխադրանաւը, որպէսզի Ֆրանսացիներուն ձեռքը չանցնի:

Անգլիոյ ծովային նախարարութեան զեկոյցը կ'ըսէ թէ երեք սուզանաւերը շատ վտանգաւոր գործողութեան մը ձեռնարկած էին: Գերմանական անթելը ծանուցանելով երեք սուզանաւերուն խորտակումը, կ'աւելցնէր թէ քանի մը նաւազներ ազատած են: Նաւամարտը տեղի ունեցած է Հէլիկոլանտի ծոցին մէջ:

Այս երեք սուզանաւերէն առաջ, անգլիական ուրիշ ընդծովեայ մը խորտակուած էր պայթումի մը հետեւանքով, Սեպտեմբեր 20ին, 53 նաւազներով: Կորսուած սուզանաւերէն երկուքը ունէին 640 թոն տարողութիւն եւ 40 նաւազ, իսկ երրորդը՝ 540 թոն:

Պատերազմը կրնայ տարածուիլ մէկ օրէն միւսը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, պատերազմական նախարար Պ. Հոր Պէլիշա բացատրութիւններ տուաւ իր հրաժարման մասին, չեշտելով թէ ինք «ուրիշ նպատակ չէր ունեցած եթէ ոչ շահիլ պատերազմը»: Ըսաւ թէ երկուքուկէս տարիէ ի վեր բանակին վերակազմութիւնը յառաջ կը տանէր համերաշխօրէն: «Եթէ երբեմն քանի մը տարակարծութիւններ կը ծագէին, ատոնք հետեւանք էին տեսակէտներու, խառնուածքի եւ հասկացողութեան տարբերութեան: Որ եւ է վէճ ծագած չէր կառավարութեան անդամներուն հետ, իմ պաշտօնատանս կամ ուրիշ որ եւ է ասպարէզի մասին: Ուրեմն ինչո՞ւ մերժեցի ստանձնել ուրիշ նախարարութիւն մը զոր կ'առաջարկէր վարչապետը: Որովհետեւ չէի հաւատար թէ այդ փոփոխութիւնը թոյլ պիտի տայ արդիւնաւորապէս կատարել իմ պարտականութիւնս նոր նախարարութեան մէջ»:

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Չէյմպըլէն, որ հաստատեց թէ որ եւ է անհամաձայնութիւն ծագած չէր նախարարին հետ, թէ բան չէ փոխուած իր քաղաքականութեան մէջ՝ բանակի մասին: Վարչապետը ուժգնօրէն հերքեց այն գրոյցները թէ տեղի տուած է զօրավարներու ճնշումին, փոխելով պատերազմական նախարարը եւ մերժեց մանրամասնութեանց մէջ մտնել: Այս առթիւ ջերմապէս գնահատեց իր «պատուարժան բարեկամ»ին արժանիքները եւ անմիջապէս սկսաւ իր հերթական զեկուցումը՝ ընդհանուր կացութեան մասին: Եւ ազդարարեց.

— «Քանի մը շաբաթէն կամ քանի մը ժամէն կրնան այնպիսի դէպքեր պատահիլ որոնք վեր ի վայր շրջեն աշխարհի պատմութիւնը»:

Վարչապետը անգամ մը եւս հաստատեց անգլեւֆրանսական գործակցութիւնը բոլոր ճակատներուն վրայ: Յետոյ յիշեց Պելժիոյ և Հոլանտայի մասին տիրող մտահոգութիւնները, իբրեւ հետեւանք գերմանական սպառնալիքներուն: Բացատրեց թէ այդ երկու երկիրներուն ձեռք առած միջոցները հետեւանք չեն խուճապի, այլ «բնական եւ իմաստուն զգուշութիւններ», դիմադրելու համար որ եւ է նախայարձակում: Յետոյ ջերմապէս գովեց Ֆինլանտայի «քաջարի ժողովուրդը» եւ հաստատեց թէ կարեւոր քանակութեամբ ռազմանիւթ կը ղրկուի, համաձայն Ազգաժողովին որոշման:

ՄԵԾԱԳՈՒՄԱՐ ՎԱՐԿԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Այս առթիւ յիշեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ տրուելիք փոխառութիւնը, մասնաւորապէս Անգլիոյ սահմանած վարկը, 25 միլիոն ոսկի, որպէսզի Թուրքիա կարենայ զէնք եւ ռազմանիւթ գնել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ: Այս փոխառութեան տոկոսը պիտի ըլլայ 4 առ հարիւր, իսկ մնացեալ փոխառութեանց տոկոսը՝ 3 առ հարիւր:

Պ. Չէյմպըլէն համակրանք յայտնեց նաեւ Իտալիոյ հանդէպ, չեշտելով.

— «Բարեբախտաբար Միջերկրականի շրջանը մինչեւ հիմա ազատ մնաց պատերազմի տառապանքներէն եւ կը յուսամ թէ այդպէս ալ պիտի մնայ: Կեանքի կարգ մը խախտումներ անխուսափելի են, բայց մեր նպատակն է, վճռականօրէն շարունակելով հանդերձ պատերազմը, կարելի եղածին չափ խուսափիլ վնասելէ չէզոք պետութեանց շահերուն: Կը յուսանք թէ արդար եւ տեւական խաղաղութիւն մը շատ պիտի չուշանայ: Բայց, միւս կողմէ, կրնայ ըլլալ որ այս պատերազմը մտնէ աւելի սուր շրջանի մը մէջ: Եթէ այդպէս պիտի ըլլայ, մենք պատրաստ ենք: Մենք ու մեր դաշնակիցները որ եւ է ճիգ եւ զոհողութիւն պիտի չխնայենք, մեր վճռած յաղթանակը ապահովելու համար»:

Իտալիա խնդրա՞ծ մը պահանջած է Թուրքիայէն

Համէն կը հերքեն այն լուրերը թէ Իտալիա նաւակայաններ պիտի պահանջէ Թուրքիայէն, իր նաւատորմին համար: Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Իտալիա չէ կատարած որ եւ է ձեռնարկ որ կարենայ խախտում համարուիլ իր հռչակած ոչ-պատերազմիկի դիրքին (Ն. Ե. Հէրըլտ):

Հայ զինուորներու հպատակութեան խնդիրը

Կ'իմանանք թէ Հ. Հ. Գաղթ. Գրասենեակին վարիչը, Պ. Ա. Խատիսեան արտաքին նախարարութեան ներկայացուցած է Բ. ցանկը այն զինուորներուն որոնք հպատակութիւն խնդրած են ժամանակին, բայց չեն ստացած: Երկու ցանկերը — 76 անուն — յղուած են դատական նախարարութեան:

Այս առթիւ ըսենք որ հպատակութեան դիմումներու թղթածրարները (80.000, ամէն ազգէ), Փարիզէն գաւառ փոխադրուած ըլլալով, ժամանակի կը կարօտի անոնց դասաւորումը: Բայց եւ այնպէս հաւաստիքներ տրուած են փութացնելու զինուորներու վերաբերեալ ձեւակերպութիւնները:

*** Պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու.— Անոնք որ զինուոր են այժմ ու դիմում չեն կատարած հպատակութեան համար, պէտք է խնդրագիր ներկայացնեն իրենց բուն բնակավայրի նահանգապետութեան, իրենց գունդի հրամանատարութեան միջոցաւ: Ձեւակերպութեանց մասին անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները կրնան ստանալ նոյն հրամանատարութենէն:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Անընդհատ ռմբակոծութիւն

Ռուսական բազմաթիւ օդանաւեր նորէն ռմբակոծեցին Ֆինլանտայի գլխաւոր քաղաքները: Վաթսուն օդանաւեր 600 ռումբ ձգեցին 8 քաղաքներու վրայ: Ուրբաթ օրէ ի վեր խորհրդային օդանաւերը 3000 ռումբ արձակած են մօտ 50 քաղաքներու եւ գիւղերու վրայ: Կը կարծուի թէ Ռուսերը պիտի շարունակեն այս ռմբակոծութիւնները, խորտակելու համար Ֆինլանտայի դիմադրութիւնը: Սաստիկ ցուրտը կը խանգարէ ցամաքային գործողութիւնները:

*** Սկանտինաւեան երկիրները հազարաւոր կամաւորներ արձանագրած են, Ֆինլանտա ղրկելու համար: Ասկէ զատ միջազգային կեսարաժին մը կը կազմուի, մեծ մասով քաջավարժ զինուորներէ:

*** Մ. Նահանգներու նախագահը առաջարկեց փոխառութիւն մը տրամադրել Ֆինլանտայի, զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու համար, գումարին ճշդումը ձգելով խորհրդարանին հայեցողութեան:

Ամերիկեան դաշտ ապաժէ

Մ. Նահանգներուն մէջ երեւան հանուած հիթլէրական դաւադրութիւնը անկարեւոր կը համարուի, համաձայն վերջին լուրերու: «Նիւ Եորք Հէրըլտ» այս առթիւ խմբագրական մը հրատարակելով, ծիծաղելի կը գտնէ արտասահմանի մէջ ծագած իրարանցումը: Նիւ Եորքէն հասած հեռագիրներն ալ կ'ըսեն թէ հանրային կարծիքը երեւակայական կը նկատէ դաւադրութիւնը, թէեւ անհրաժեշտ է զգուշական միջոցներ ձեռք առնել: Ժողովուրդը հանդարտօրէն կը սպասէ դատական քննութեանց ելքին: Ձերբակալուած 18 ամբաստանեալները բանտը կը մնան, որովհետեւ չեն կրցած ճարել 50.000 տոլարի երաշխաւորութիւնը, ազատ արձակուելու համար մինչեւ փետրուար 6:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, Մէնէնմէնճի-օղլու, որ վերջերս առեւտրական բանակցութիւններ կատարած էր Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ, Անգարա վերադառնալով յայտարարեց թէ յաջողած է զանազան փոխառութիւններ եւ վարկեր ապահովել, վճարելի՝ 25 տարիէն, չափաւոր տոկոսով: Իր յայտարարութեան համաձայն, Անգլիա եւ Ֆրանսա հաւանած են ամէն տարի տասը միլիոն անգլ. ոսկի արժողութեամբ ապրանքներ գնել Թուրքիայէն: «Մաթէն» հրատարակելով այս հեռագիրը, կ'աւելցնէ թէ անգլեւֆրանսական ծրագրին համաձայն, Թուրքիա 4,400.000.000 ֆրանք պիտի ստանայ իր սպառազինութեանց համար, 2.640.000 ֆրանքի (ոսկեդրամ) փոխառութիւն մը, ինչպէս եւ 616 միլիոն ֆրանքի առեւտրական փոխառութիւն մը:

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԲՈԼՇԵՒԻԿԸ, Անտրէ Մարթի, որ Մոսկուա կը գտնուի, դրգռիչ գրութիւն մը հրատարակած է Սթալինի ծննդեան 60ամեակին առթիւ: Փառաբանելէ վերջը Սթալինը, իբրեւ «մարդկութեան հանճարեղ առաջնորդը», Մարթի հետեւեալ տողերը կը գրէ Ֆրանսայի կացութեան մասին.— «Ահա չորս ամիս կ'ըլլայ որ ֆրանսական արծաթապետութիւնը զինուորական դիկտատուրա հաստատած է երկրին մէջ. ան փակած է մամուլին բերանը, ջնջած է ազատօրէն կարծիք յայտնելու միջոցները, ան Սթալինի եւ Խ. Միութեան դէմ կը վարէ պայքար մը որուն նմանը երբեք չէ տեսնուած Ֆրանսայի մէջ: Պլումի, Ժուհոյի պէս սոցիալ-դեմոկրատներ կը կազմեն յառաջապահները այդ պայքարին: Բայց, հակառակ ամէն բանի, հակառակ բանտին եւ գրգռութեան, Ֆրանսայի պրոլետարները անհպելի հաւատարմութիւն կը պահեն Սթալինի հանդէպ, որովհետեւ գործնապէս համոզուած են թէ Սթալին իրաւունք ունէր, թէ Սթալին միշտ իրաւունք ունի: Ահա թէ ինչո՛ւ Սթալին մեր յոյսն է, մեր ապագան»: (Ժուռնալ):

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց արգիլել բոլոր բոլշեւիկեան թերթերը, ինչ ձեւով ալ հրատարակուած ըլլան: Խմբագիրները եւ հրատարակիչները պիտի հետապնդուին: Միւս կողմէ նկատելով որ անբաղձալի օտարականներու թիւը աւելցած է, որոշուեցաւ կեդրոնացման նոր կայան մը հաստատել:

ԼԻՈՆԻ մէջ ձերբակալուեցաւ բանուոր մը որ թռուցիկներ կը տպէր բազմագրութեամբ: Այս թռուցիկները բուռն յարձակումներ կը պարունակէին Տալատիէի կառավարութեան եւ մասնաւորապէս ելմտական նախարարին դէմ: Յետոյ ըմբոստութեան կոչ մը՝ զինուորներուն, բանուորներուն եւ գիւղացիներուն: Բանուորը, Լօռան Կառէ, 40 տարեկան, ձերբակալուելով, իր բնակարանին մէջ գտնուեցան բազմագրութեան գործիքը եւ տպագրութեան թուղթերը: Բանուորը մերժեց տալ ցրուիչներուն եւ խմբագրին անունը:

ՄԵՏԱՂԻ ԿՏՈՐՆԵՐԸ հետզհետէ պիտի հաւաքուին, գործածուելու համար ազգ. պաշտպանութեան ճարտարագործութեանց մէջ: Թերթերը կը յորդորեն հաւաքել ամէն տեսակ մետաղներ, որոնց հարիւր քիլօն 15 ֆրանքի պիտի գնուի կառավարութեան կողմէ: Հին թուղթերն ալ պէտք չէ նետել, ինչպէս գրած ենք:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

Սիֆիլիսը հին Հայաստանի մէջ

Հետաքրքրութեամբ կարդացի այս խորագրով յօդուած մը «Հայրենիք» պարբերաթերթին մէջ (Հոկտ. 1939), Տոքթ. Բագրատ Տօնեանի ստորագրութեան տակ։ Յօդուածագիրը կը ներկայացնէ Երեւանի հիւանդանոցներու բժիշկներէն Տոքթ. Ա. Մելիքեանի մէկ ուսումնասիրութիւնը, «Սիֆիլիսը հին Հայաստանում», որ լոյս տեսած է բժշկական ժողովածուի մը մէջ (ռուսերէն), հրատարակութիւն Երեւանի մորթային եւ վեներական հիւանդութեանց ճեմարանին (1937)։

Տոքթ. Ա. Մելիքեանի ուսումնասիրութեան եզրակացութիւնն այն է թէ նախ «բոր» եւ «ուրուկ» բառերը հոմանիշ չեն, — առաջինը կը համապատասխանէ lèpreին, երկրորդը՝ syphilisին։ Եւ յետոյ, մեր հին մատենագրութեան մէջ «ուրուկ» բառին յիշատակութիւնը իրեն խորհիլ կու տայ թէ «սիֆիլիսը խիստ տարածուած էր հայ ժողովուրդին մէջ»։

Տոքթ. Բագրատ Տօնեան կ'ածապարէ արձագանգ տալ այս վարկածին՝ անոր տալով գիտէի մը շունդը եւ, արտայայտութեան ձախող ձեւով մը, կը հրաւիրէ որ «մենք՝ հայ բժիշկներս այդ տուեալների (հին Հայաստանում սիֆիլիսի գոյութեան) մասին բարձրաձայն յայտարարենք գիտական աշխարհին»։

Այդ էր պակաս։

Ես ոչ թէ բարձրաձայն, այլ նոյնիսկ կիսաձայն նման յայտարարութիւն մը ընելուն մէջ կ'ուզեմ ոչ մասնաւոր փութկոտութիւն մը ցոյց տալ, ոչ ալ արժէք մը տեսնել։

Ինծի, անշուշտ նաեւ ամէն Հայու համար պարծենալիք բան մը չէ ըսել թէ սիֆիլիզը կը ճարակէր հին Հայաստանի մէջ։ Մանաւանդ որ շատ ջուր կը վերցնէ Տոքթ. Ա. Մելիքեանի կարկտան տեսակէտը։

X

Կարելի չէ համրել հատորները, որոնք գրուած են սիֆիլիզ բառին ստուգաբանութեան եւ սիֆիլիզ ախտին ծագման մասին։ Կան հեղինակներ, որոնք սիֆիլիզը Եւրոպա կը բերեն Ամերիկայէն՝ Քոլոմպոսի նաւով, եւ հեղինակներ, որոնք կը պնդեն թէ սիֆիլիզը գոյութիւն ունէր ... ջրհեղեղէն ալ առաջ, երբ դեռ կը թեւածէր քաոսին վրայ։ Այս վերջին տեսակէտին յարող հեղինակներէն կ'ուզեմ յիշել Տոքթ. Ֆ. Պիւրէի հաղուագիւտ աշխատութիւնը (Սիֆիլիզը այսօր եւ հին ժողովուրդներու մօտ), Տոքթ. Բոզէնպաումի արժէքաւոր գործը (Սիֆիլիզին պատմութիւնը հնագոյն շրջաններու մէջ), Տոքթ. Համոնիքի գիրքը (վեներական ախտերը Երրայեցիներու մօտ), Տոքթ Տիփոսյի հատորը (Բժշկութիւն եւ բարքեր հնագոյն Հռոմի մէջ, համաձայն լատին քերթողներու), — չուզեցի յիշատակել դասական եւ հինցած գործեր։

Ու մինչ ընդունուած կը կարծուէր այլեւս թէ սիֆիլիզը Քոլոմպոսէն աւելի հին է, նորագոյն աշխատանք մը, Տոքթ. Ջոլթան Փասթորի ուսումնասիրութիւնը, «Սիֆիլիզին պատմութիւնը», — արդէն սպառած, — կուզայ հաստատել թէ սիֆիլիզը ներածուած է Ամերիկայէն Եւրոպա, յետոյ արտածուած՝ Ասիա։

⁂

Բայց այս ճամբով իմ նպատակս հաստատել չէր թէ հին Հայաստան անծանօթ կը մնար սիֆիլիզին աւերներուն։ Ոչ, այլ միայն ցոյց տալով որ գոհացուցիչ չէ Տոքթ. Ա. Մելիքեանի փաստերը։ Այլապէս համաձայն եմ թէ Տոքթ. Մելիքեանի, եւ թէ Տոքթ. Տօնեանի, որոնք կ'ընդունին թէ սիֆիլիզը հին հիւանդութիւն է, անշուշտ մերժելով կարգ մը յիմար պնդումներ, (Սոկրատի, Յոբի սիֆիլիզը)։

Տոքթ. Ա. Մելիքեան կը ներկայացնէ երեք փաստեր.—

Ա.— Հարցեր եւ պատասխաններ խորագրով կանոնագրութիւն մը, հոգեւորականներու յատուկ, որ կ'արգիլէ հոգեւորական ձեռնադրել բորով եւ ուրուկով վարակուածները։

Այս փաստը, եթէ Տոքթ. Մելիքեան կը յիշատակէ հաստատելու համար թէ բորոտութիւնը եւ ուրկութիւնը տարբեր հիւանդութիւններ են, չի կրնար ըսել թէ ուրկութիւնը սիֆիլիզն է։

Բ.— «Առաջին դարերում գրուած մէկ ձեռագրի մէջ (ենթադրաբար Դ. դար, գտնւում է Էջմիածնում) մենք գտնում ենք մէկ որոշում նոյն հարցի վերաբերեալ» (Բագրատ Տօնեան)։

Մեր ամենահին ձեռագիրը 887 թուականներու Աւետարան մըն է։ Ենթադրել հայերէն ձեռագիր մը Մեսրոպէն առաջ... անհեթեթ բան է, եթէ տպագրական սխալ չէ։

Լաւ, ի՞նչ կ'ըսէ «Դ. դարու» այդ ձեռագիրը.—

«Ցարաբերութիւն մի ունենար կընոջ հետ, որ հիւանդ է ուրուկով. այդ մեղք է եւ հաւասար յարաբերութեան կենդանու հետ։ Կինը չի կարող յարաբերութիւն ունենալ ուրուկով հիւանդ տղամարդու հետ, դա մեղք է, հաւասար մեռելի հետ յարաբերութիւն ունենալուն»։

Տոքթ. Ա. Մելիքեան չի՞ գիտեր որ այս տողերը առնուած են ամէնուն ծանօթ Կանոնագիրքէն, գործ Յովհան Իմաստասէրի, որ Ը. դարուն այդ անունով գրքի մը մէջ հաւաքեց «հին կանոնագրութիւնք հարց եւ ժողովոց», բայց յետոյ ուրիշներ խճողեցին զանազան կանոններով։ Կարեւորն այն է, սակայն, որ այդ հին կանոնները յունարէնէ թարգմանուած են մեծ մասամբ։

Ուրեմն բնագրէն կարդանք այդ կանոնները.—

«Որ ընդ կանայս ուրկունս շնայցէ, որպէս զանասնապիղծ է»։

Ի՞նչ կը հաստատէ, սակայն, այս կանոնը, — ոչինչ։ Բորոտները կամ ուրուկները հալածուած էին հաւասար անգթութեամբ, — ատիկա կը հաստատէ նաեւ Խորենացի (Գիրք Գ. Գլ. Ի.)։ Ուստի, այս դժբախտները կ'ապրէին մարդկութենէ դուրս։ Անոնց հետ որ եւ է յարաբերութիւն արգիլուած էր խստիւ։ Այնքան որ, ժամանակակից շրջաններու մէջ, բորոտներուն վիզէն կախուած էր զանգակ մը, որպէսզի ճամբորդները, զանգակին ձայնը լսելով, հեռանային եւ բորոտի մը հետ դէմ յանդիման գալու մեղքին մէջ չիյնային։ Երրայեցիները աւելի խիստ պատիժներ սահմանած էին ամէն անոնց դէմ, որոնք բորոտներու կամ ուրուկներու հետ ընկերային ու սեռային յարաբերութիւն ունէին։

Զեմ հասկնար թէ ինչ կ'ուզէ հաստատել Տոքթ. Ա. Մելիքեան, փաստ բերելով վերի պարբերութիւնը։ Հաստատել թէ ուրուկներու հետ յարաբերութիւնը անասնապղծութեա՞ն հաւասար էր Հայոց մօտ, իսկ բորոտներու հետ յարաբերութիւնը՝ ո՞չ։

Հարկ կը համարիմ այստեղ քննադատել նաեւ բնագիրը, — քիչ մը անիմաստ է անասնապիղծի ստեղծանին վրայ դնել ուրուկի մը հետ պառկողը։ Տեսէք թէ սխալը ուրկէ կուգայ։ Բորոտութեան կամ ուրկութեան ծագման մասին սկիզբները գոյութիւն ունէին զարմանազան տեսակէտներ, — նախ Աստուածային պատուհաս կը համարուէր, յետոյ կ'ըսուէր թէ բորոտութեամբ կը վարակուին ամէն անոնք որ սեռային յարաբերութիւն կ'ունենան կենդանիներու կամ մեռելներու հետ, — այս տեսակէտին շրջուած ձեւն է այն կանոնը, յունարէնէ հայերէնի թարգմանուած, զոր Տոքթ. Ա. Մելիքեան կը ներկայացնէ մեզի իբրեւ հայկական մատենագրական ապացոյց սիֆիլիզի գոյութեան, Հայաստան աշխարհին մէջ։

Գ.— Մխիթար Գօշի Դատաստանագիրքը, — արդարեւ այս արժէքաւոր գործին մէջ բորոտներու եւ ուրուկներու մասին քիչ մը աւելի որոշ զանազանում մը կը կատարուի։ Կ'արժէ, որ այդ յիշատակարանին անդրադառնանք առանձին յօդուածով մը։

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Քարիւղ եւ պատերազմ

«Տէյլի Հէրըլտ»ի աշխատակիցը կը գրէ թէ քարիւղը բախտորոշ դեր մը պիտի կատարէ, ինչպէս նախորդ, նոյնպէս ներկայ պատերազմին մէջ։ Եւ եթէ իրապէս, ինչպէս կ'ըսուի, կը սպառնայ Գերմանիա օդանաւային մեծ յարձակողականի մը պիտի ձեռնարկէ Անգլիոյ դէմ, ստիպուած է մեծ քանակութեամբ քարիւղ ամբարել այժմէն։

1938ին Գերմանիա կը ներածէր 4.500.000 թոն քարիւղ։ Ասկէ զատ «լինիթ»էն քարիւղ կը պատրաստէր արհեստական ձեւով, — այդ արտադրութիւնը կը հասնէր տարեկան 2 միլիոն թոնի։ Հետեւաբար, պատերազմէն առաջ, Գերմանիա կը պահանջէր 6.500.000 թոն քարիւղ։

Այս ամբողջ քարիւղը կը սպառէ՞ր թէ մէկ կարեւոր մաս մը իբրեւ պահեստ կը պահէր։ Ատիկա դժուար է ճշդել։

Պատերազմի ժամանակ, ի՛նչքան քարիւղ կրնայ ճարել Գերմանիա։ Պաշարման շղթայէն անցնելով հազիւ թէ կարենայ քարիւղ ստանալ աւելի քան աննշան քանակ մը։ Քարիւղի իր միակ հայթայթիչներն են, ներկայիս, Լեհաստանը, Ռուսիան եւ Ռումանիան։

Կալիցիոյ հորերը չեն կրնար մեծ բան մը տալ, տարին առաւելագոյն 500.000 թոն։

Ռուսիա եւս չի կրնար մեծ բան մը տալ, իբրեւ հետեւանք իր փոխադրական միջոցներուն դժուարութեան։ Թերեւս չինէ նոր ամբար-վակոններ ցամաքային փոխադրութեան համար, ամբար-շոգենաւեր Սեւ ծովու եւ Դանուբի ճամբով փոխադրութեան համար, այդ պարագային՝ ապագային կրնայ բաւական քարիւղ հայթայթել Գերմանիոյ։ Եւ սակայն Ռուսիա ինք եւս պէտք ունի քարիւղի, այնպէս որ չի կրնար տարեկան մէկ միլիոն թոնէ աւելի քարիւղ տալ, քիչ բան պահելով իրեն համար։

Ռումանիա բնական պայմաններու մէջ կրնար Գերմանիոյ տալ տարեկան 1.400.000 թոն քարիւղ, մեծ մասամբ ծովու ճամբով։ Այժմ փակ է ծովու ճամբան։ Շոգեկառքով, յետոյ Դանուբի վրայով փոխադրութիւնը այն անպատեհութիւնն ունի, որ շուտ կը խճողուի ճամբան, այն լնս որ չի կրնար ստանալ իր պահանջած քարիւղը ամբողջութեամբ։ Սեպտեմբերին, Գերմանիա այդ ճամբով ներածեց միայն 60.000 թոն քարիւղ։ Մեծ ճիգեր ընելով, Դեկտեմբերին թոնոյի։ Այժմ ստոյգն է որ փակած է Դանուբի ճամբան։ Այնպէս որ այդ ներածումը բարձրացաւ 85.000 յունուար եւ փետրուար ամիսներուն չի կրնար 30.000 թոնոյէն աւելի քարիւղ ստանալ։

Այս հաշիւով, պատերազմի առաջին վեց ամիսներուն ընթացքին, Գերմանիոյ քարիւղի ներածումը հազիւ 400.000 թոնոյի կը մօտենայ։

Կը տեսնուի, որ ներկայիս ներածուած քարիւղը աւելի քիչ է քան խաղաղութեան շրջանի իր ներածումը։

Գերմանիա ուժ կուտայ ներկայիս արհեստական քարիւղին արտադրութիւնը կրկնապատկելու։ Ըսենք թէ այս ձեւով կրցաւ գոցել քարիւղի պահանջքին իր պակասը։ Սակայն կարելի չէ արհեստական ձեւով արտադրել այն իւղը, որ կը գործածուի օդանաւերու համար։

Ճիշդ է, չենք գիտեր թէ խաղաղութեան ժամանակ որքան քարիւղ ամբարեց, բայց ինչքան ալ ամբարած ըլլայ, զարնանային յարձակումները շուտով պիտի սպառեն այդ պահեստը։ Մեքենաշարժ բանակը եւ օդանաւը շուտ կ'ուտէ այդ պահեստը, եւ երեք ամիս վերջ Գերմանիա պիտի նեղուի քարիւղի պակասէն։

Պատկերներ Երզնկայի երկրաշարժէն

—o—

«Ժուռնալ»ի թղթակիցը, շարունակելով իր պատմութիւնը, կը գրէ թէ Դեկտեմբեր 16—17ի գիշերը, երկրաշարժի առաջին իսկ ցնցումին, աւերակոյտ դարձաւ Երզնկայի բանտը։ Բանտարկեալներէն մեռան 40 հոգի եւ վիրաւորուեցան 15 հոգի։

Ողջ մնացած բանտարկեալները, փոխանակ օգտուելու իրենց այս անակնկալ ազատութենէն եւ փախչելու, նախ կը վազեն ազատել... զատաւորները։ Ընդհ. դատախազը իրենցմէ առաջ դուրս ցատկած ըլլալով աւերակներուն մէջէն, անմիջապէս ազատարար խումբեր կը կազմէ բանտարկեալներէն, որոնք այս ձեւով կ'ազատեն 1500 հոգի։

Ընդհ. դատախազը իբրեւ վարձատրութիւն այլեւս կ'արգիլէ բանտարկել այս... հերոսները։ Բանտարկեալ մը ծառայութեան կ'առնէ իրեն, — այս բանտարկեալը փաշայի մը տղան է, բայց երբ ... անտառապահութիւն կ'ընէր, կը սպաննէ մարդ մը եւ կ'իյնայ բանտ։

«Ժուռնալ»ի թղթակիցը կը զարմանայ որ ընդհ. դատախազը, իր վրանին տակ, կը քնանայ հանգիստ, դատապարտեալներէ պաշտպանուած։ Ինչո՞ւ զարմանալ, սակայն, փաշայի տղայ եւ միաժամանակ անտառապահ այսպիսի մարդոց պաշտպանութեան վրայ։

Ընդհ. դատախազը կը պատմէ եւրոպացի թղթակցին թէ այս բանտարկեալները, որոնք դատապարտուած էին գողութեան կամ մարդասպանութեան համար, աղէտէն վերջ հոգեփոխութեան ենթարկուելով՝ խուզարկած են աւերակները եւ թանկարժէք առարկաներ ու դրամ գտնելով բերած յանձնած են իրեն։ Վերջապէս այս բանտարկեալներն են որ ձերբակալած են անոնք որ կողոպտած են աւերակներն ու մեռելները։ Ցետոյ շղթայի զարնելով բանտարկած են դատախազին վրանին կից ուրիշ վանի մը մէջ։

Թղթակիցը յետոյ կը պատմէ իր վերադարձը դէպի Անգարա, շոգեկառքով մը որ կը փոխադրէր 400 աղէտեալ եւ 30 վիրաւոր։ Ճամբան, ձիւնը ծածկած ըլլալով երկաթուղին, շոգեկառքը կը մնայ Զէթինքայայի մէջ ամբողջ 20 ժամ։

ՕՏԱՐ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ֆրանսական թերթ մը վերջերս կը հրաւիրէր օտար բժիշկները, որոնք Ֆրանսա կը բնակին, ծառայել իրենց երկրորդ հայրենիքին՝ փոխանակ դրամ շահելու ճակատին ետեւ, օգտուելով Ֆրանսայի զինուորեալ բժիշկներու բացակայութենէն։

Օտար բժիշկները պատասխանած ըլլալով որ պատրաստ են ծառայելու իրենց երկրորդ հայրենիքին, բայց իբրեւ բժիշկ, եւ ոչ թէ պարզ զինուոր, «Լ'Էօվր»ի մէջ Անտրէ Պիյի գիտել կուտայ թէ Ֆրանսա շատ բժիշկ ունի, բանակին հրամանատարութիւնը վերջերս ետ դրկեց բազմաթիւ բժիշկներ, որովհետեւ պէտք չունէր բոլորին ծառայութեան, այնպէս որ անտեղի է օտար բժիշկներու պահանջը։ Եւ այս առթիւ կ'աւելցնէ, — ծառայել հայրենիքին, չի նշանակեր անպայման գործել համաձայն ամենօրեայ զբաղումներու, որովհետեւ այդ պարագային՝ ամէն Ֆրանսացի պիտի ուզէր գործել ըստ իր կարողութիւններուն կամ արհեստին, եւ զինուոր չէր մնար Մաժինոյի գիծին վրայ։

Օտար բժիշկները, գործելու իրաւունք ունենան կամ ոչ, պէտք է կատարեն այն գործը որ բաժին կ'իյնայ իրենց, համաձայն պահանջքին։ Ծառայել իբրեւ պարզ զինուոր կամ հիւանդապահ, կարեւորն այն է որ կը պատասխանեն իրենց երկրորդ հայրենիքին կոչին։

Այսուհանդերձ, կը գրէ Անտրէ Պիյի, կարելի է զինուորական իշխանութեան խողովակով գործի կանչել այն օտար բժիշկները, որոնք խնդրագիր ներկայացուցած են Ֆրանսահպատակութիւն ստանալու համար կամ արդէն Ֆրանսացի են իրենց հոգիով ու սիրտով, զանոնք դրկելու համար այն շրջանները, ուր կը պակսին բժիշկները ինչպէս խաղաղութեան, նոյնպէս պատերազմի ժամանակ, որպէսզի այնտեղ գործեն իբրեւ բժիշկ, առանց վնասելու ֆրանսացի զինուորեալ բժիշկներու շահերուն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԿԱՐՏԱՆ, 10 Յունուար.— Այս տարի մեր գաղութը 1940 թուականը դիմաւորեց ընկճուած։ Հին տարին անհետացաւ աննշմար։ Նախընթաց տարիներուն պատկերը տարբեր էր. — մեր շրջանը կանուխէն արտակարգ աշխատանքի կը լծուէր, զպրոցական հանդէսներ կազմակերպելու, թմբուկով եւ զուռնայով Նոր Տարին դիմաւորելու, հայրենասիրական ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելու։ Օրերով, չարաթներով թմբուկի ու դափի ձայնը, Խարբերդի «հալէյ»ն, Տիգրանակերտի կէօվանտը ճամբաներուն, դաշտերուն ու ագարակներուն մէջէն կը լսուէր, տեղացիներն անգամ կը հետաքրքրուէին մեր նահապետական խաղերով ու պարերով, երգերով ու հորովելներով...

Իսկ այսօ՞ր, — այո, սիրելի «Յառաջ», մեծով ու պզտիկով հաւատարմօրէն կը ծառայենք մեր երկրորդ հայրենիքին, Մաժինոյի գիծէն մինչեւ հանքերու խորը կամ հողեհան մեքենաներու խժալուր աղմուկին մէջ, սպասելով եւ յուսալով ու հեւքով, մխոք ու բաղձանք, առողջութիւն եւ կեանք...։

Այս մռայլ օրերուն մեր գերագոյն պարտականութիւնն է քով քովի գալ, գլուխ գլխի տալ եւ որոճալ ազգային ընդհանրական շահերուն ու պահանջներու վրայ։ Հայրենակից, բայց ո՞ր օրուան համար, չէ՞ որ «մրրկաւէ՛ք ենք զատուած» եւ այս փոթորկալի օրերուն պէտք է դարձեալ միանանք, ձեռք ձեռքի տանք եւ գործենք աներկիւղաբար։ Ահա մնացողներուն պարտականութիւնը։

*** Մեր համակիրներէն Պ. Արշահամ Մարտիրոսեան դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր կողակիցը, Տիկին Ճուհար Մարտիրոսեան, որ յունուար 3ին, կուրացիկ գործողութեան մը զոհ գնաց, Մարսէյլի մէկ դարմանատան մէջ։ Մարմինը փոխադրուեցաւ Կարտան եւ յունուար 4ին կատարուեցաւ յուղարկաւորութիւնը։ Դագաղին կը հետեւէր խուռն բազմութիւն մը։ Հանգուցեալը 32 տարեկան էր։ Կը թողու երկու անչափահաս զաւակներ։ Մեր ցաւակցութիւնները։— Դաշնակուն

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

—o—

Վուամշալուհէ արք. Քիպարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆրանք կը տրամադրէ Տիկին Արաքսի Ալէմեան, Կապոյտ Խաչին, հայ զինուորներու համար։

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17. Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H STEPHAN

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՍԷՆՓԼՈՆԻ ճեպընթացը վերսկսաւ բանիլ, Փարիզ - Միլան - Վենետիկ — Պելկրատ — Սոֆիա գծով մինչեւ Պոլիս, ուր կը կապուի ուրիշ ճեպընթացներու հետ, մինչեւ Թահիրէ։ Արեւելեան միւս ճեպընթացը, Օրիանթ — Էքսփրէս (գերմանական), որ կը բանէր Փարիզ — Սթրազպուրկ — Միւնիխ — Վիեննա — Պելկրատ — Սոֆիա — Պոլիս գծով, դադրեցուցած է երթեւեկը։ Ճեպընթաց կառախումբերու մրցումը Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ՝ 70 տարուան պատմութիւն ունի։ Փարիզի եւ Պերլինի համար այս ճեպընթացները ազգային դրօշակիրներ կը համարուէին։ Թէ Սէնփլոնը եւ թէ Օրիանթ Էքսփրէսը հռչակաւոր են ամբողջ Եւրոպայի մէջ, իրենց արագութեամբ եւ շքեղութեամբ եւ շատ մը եղերական պատմութիւններ կը ներկայացնեն միջազգային լրտեսներու կեանքէն։ Պիզմարք ճեպընթաց կառախումբերը կը նկատէր քարոզչական միջոց մը եւ 1871ի գերմանական յաղթանակէն վերջը, բացուեցաւ Օրիանթ Էքսփրէսը, կարելի եղածին չափ գերմանական հողէ եւ Գերմանիոյ բարեկամ երկիրներէ անցնելու համար։ 1919ի դաշնակից յաղթանակէն վերջը, Ֆրանսա եւ Իտալիա հաստատեցին մրցակից գիծը, օգտագործելով Սէնփլոնի փապուղին, եւ խուսափելով Գերմանիոյ եւ իր զինակից Աւստրիա - Հունգարիոյ հողերէն։ Հիթլէր քանի մը անգամ փորձեց միջազգային ժողովներ սարքել, որպէսզի Սէնփլոնի ճեպընթացը կանգ առնէ Պելկրատի մէջ, ուր անոր պիտի հանդիպէր Օրիանթ Էքսփրէսը, Պոլիս փոխադրելու համար ուղեւորները։ Այս փորձերը ի դերեւ ելան։

ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄՆԵՐՈՒ հաստատման հարիւրամեակը լրացաւ յունուար 10ին։ Պաշտօնական պատմութեան համաձայն, 1840ին Անգլիոյ գանձային նախարարութիւնը որոշեց որ կանխիկ վճարուի նամակներու փոխադրութեան գինը, դրոշմ փակցնելով։ Իսկ անգիր պատմութիւնը աւելի հետաքրքրական է։ 19րդ դարուն սկիզբը, Հիլ անուն մարդ մը հիւսիսէն Անգլիա այցելած ատեն, կը տեսնէ որ ցրուիչ մը նամակ մը կը յանձնէ աղջկան մը։ Այս վերջինը կ'առնէ նամակը, մէկ երեսը կը զննէ, միւս երեսը կը դարձնէ եւ վերջապէս ցրուիչին կը վերադարձնէ զայն, ըսելով թէ չի կրնար վճարել թղթաբերին գինը։ Պ. Հիլ կը վճարէ ծախքը, հակառակ աղջկան բողոքներուն։ Ցրուիչին մեկնումէն վերջը, աղջիկը կը պատմէ թէ բան չկար պահարանին մէջ, թէ ինք եւ եղբայրը շատ աղքատ ըլլալով չեն կրնար վճարել թղթաբերին ծախքը, հետեւաբար տեսակ մը բեւեռագիր ճարած են, որուն շնորհիւ կրնան թղթակցիլ նամակներուն դուրսի կողմը նայելով։ Այս պատմութեան վրայ, Պ. Հիլ որոճալով վերջապէս կը հնարէ մէկ փէննինոց նամակադրոշմը, որուն վրայ կ'երեւար Վիքթորիա թագուհիին նկարը։ Անգլիոյ օրինակին առաջին անգամ հետեւեցաւ Ցիւրիխի նահանգը, 1843ին, եւ նամակադրոշմը Պրազիլիա հասաւ նոյն տարին։ Մ. Նահանգները զայն հաստատեցին 1847ին, Ֆրանսա՝ 1849ին յունուար 1ին։ Նամակադրոշմները ծակելու դրութիւնը հաստատուեցաւ 1854ին, երբ անգլիական կառավարութիւնը 20.000 տոլարի գնեց նոր գործիք մը։ Նամակադրոշմներ հաւաքելու սովորութիւնը հաստատուեցաւ 1849ին, Փարիզի մէջ եւ առաջին շուկան հիմնուեցաւ Թիւիլըրիի պարտէզին մէջ, ուր ամէն տարիքէ եւ դիրքէ մարդիկ կիրակիէ կիրակի հանդիպելով նամակադրոշմ կը ծախէին կամ կը գնէին։ Քանի մը տարի վերջը նամակադրոշմի առեւտուրը շահաւէտ գործ մը դարձաւ, տարածուելով ամէն կողմ։

ԻՐԱՆԻ պաշտօնաթերթը երկար յօդուածով մը կը թելադրէ առեւտրականներուն շահաստաններ փնտռել Հնդկաստանի մէջ, ուր մեծ դիւրութիւններ կան։ Ինչպէս յայտնի է, Իրանի առեւտուրը գլխաւորապէս կապուած էր Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան հետ։ Այժմ անհրաժեշտ կը համարուի նոր շուկաներ ճարել։

ԱՆԲԱՂՋԱԼԻ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, լրտեսները, ոճրագործները եւն. անմիջապէս աքսորելու համար օրինագիծ մը պատրաստուած է Մ. Նահանգներուն մէջ։ Երեսփ. ժողովը անցեալ յուլիսին վաւերացուցած էր այս օրինագիծը, որ այժմ կը քննուի ծերակոյտին կողմէ։

ԽՈԶԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔ ՄԸ հաստատուած է Վիէննայի մօտ, 4000 խոզերով, որոնք մասնաւոր սնունդ մը պիտի ստանան, կարելի եղածին չափ արագ արտադրելու համար։

Այրի Տիկին Պարդեւ Վարդանեան եւ զաւակը, Պ. Գրիգոր Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պարսիկեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Ակնունեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ա. Բանդուտեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գ. Մելիքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ե. Ոսկերիչեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Վ. Քրմօեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Այրի Տիկին Մ. Զաքարեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ Զաքարեան, Աստուրեան, Խաչիկեան, Զուլհակեան, Ակնունեան եւ Գազանճեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական եւ ղառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 14 Յունուար, կիրակի երեկոյ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր, հինգշաբթի, 18 Յունուար, կէսօրէ վերջ, ժամը 1.30ին, Սարսէլի գերեզմանատունը։ Հաւաքոյթ հանգուցեալին բնակարանը, 39 Rue Beauséjour, Սարսէլ։

ՀԱՂՈՐԴ. ՄԻՋՈՑ.— Կառ տիւ Նորէն առնել շոգեկառք՝ ժամը 12.10 եւ 12.40ին եւ իջնել Սարսէլ, St. Brice կայարանը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 19 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4250

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Պաշտօնապէս պատերազմը արեւմուտքի մէջ յայտարարուած ըլլալով, շատեր կը կարծեն թէ Արեւմուտքի մէջ ալ պիտի վերջանայ, վճռական յաղթանակով մը :

Մինչդեռ, Դաշնակիցները սկիզբէն ի վեր կը նախատեսեն շատ աւելի լայն ճակատ մը, որ կ'երկարի մինչեւ Պալքանները եւ Կովկաս, եթէ ոչ Միջին Ասիա :

Այդ նախատեսութեամբ ալ, անոնք պաշտպանողական ցանց մը կազմած են Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, եւ անընդհատ կը զօրացնեն զայն, ցամաքային, ծովային թէ օդային ստորաբաժանումներով: Լոնտոնի մեծ օրաթերթը, «Տէյլի Թէլէկրաֆ», վերջերս նշանակալից տեղեկութիւններ կը հաղորդէր այդ մասին, թուելով դաշնակից ճակատին առաւելութիւնները, շնորհիւ Թուրքիոյ հետ կնքուած զինակցութեան եւ հարեւան երկիրներու համաձայնութեան :

Գաղտնիք չէ որ Անգարայի համաձայնութեան ստորագրութենէն անմիջապէս վերջը (19 հոկտեմբեր), երեք սպայակոյտները — անգլիական, ֆրանսական եւ թրքական — խորհրդակցութիւններ կատարեցին, զինուորական ճակատը դասաւորելու համար: Արդէն իսկ պաշտօնի վրայ են երեք սպարապետներ, որոնց հրամանատարութեան սահմանները տեսականօրէն կ'երկարին Նեղուցներէն մինչեւ Կովկաս, Միջերկրականէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Իրաք :

Անհրաժեշտ չէ գրի առնել ուրիշ մանրամասնութիւններ, ապացուցանելու համար թէ Դաշնակիցները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն ինչպէս Արեւմուտքի, նոյնպէս Արեւելքի մէջ: Ոչ միայն ի դերեւ հանելու համար թշնամի պետութեանց խաղերը, այլեւ իրենց կարգին անակնկալներ սարքելու համար անոնց գլխուն :

Արդ, այս ճամբուն վրայ ամէնէն վճռական դերը կ'իյնայ Թուրքիոյ, որ աչքի լոյս է դարձեր, իբրեւ տանտէրը կամ դռնապանը Նեղուցներուն :

Ինչպէս 1855ին կամ 1878ին, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա գործնապէս կը հովանաւորեն Թուրքիան, այս անգամ զայն պատուելով իբրեւ հաւասարազօր զինակից: 1914ին ալ այդ փորձը կատարուեցաւ եւ եթէ Գերմանիան աւելի ճարպիկ փրթած չըլլար, Մեծ Պատերազմը բոլորովին տարբեր ելքի մը պիտի յանգէր :

Նոյն մրցակցութիւնը տեղի ունեցաւ նաեւ այս անգամ, եւ յաղթանակը տարին Դաշնակիցները, յանձն առնելով ամէն զիջում եւ զոհողութիւն :

Ինչպէս կը բացատրէ պաշտօնական յայտարարութիւնը, Յունուար 8ին Փարիզի մէջ ստորագրուած պայմանագրով մը, Անգլիա եւ Ֆրանսա յանձն առած են Թուրքիոյ տրամադրել 43.500.000 անգլ. ոսկիի վարկ մը,— 25 միլիոն՝ սպառազինութեանց համար, 15 միլիոն ոսկեդրամ՝ իբրեւ փոխառութիւն եւ 3.500.000 ոսկի՝ իբրեւ առեւտրական վարկ ; վճարելի՝ 20 տարիէն :

Պարզ է որ ոչ Պերլին, ոչ ալ Մոսկուա կրնային այսքան մեծ գումարներ տրամադրել, իրենց սայլին կապելու համար Թուրքիան: Միւս կողմէ, Թուրքերուն աչքը բացուած էր արդէն, նախորդ պատերազմէն ի վեր, եւ նոյնիսկ նախկին Իթթիհատականներ այսօր դառնութեամբ կը յիշեն 1914—1918ի գերմանական խաղերը:

Ուրեմն անխուսափելի՞ է պատերազմին ծաւալումը դէպ ի Մօտաւոր Արեւելք :

Մեզի չիյնար գուշակութիւններ կատարել այս մասին: Օրուան վարիչները իրենք ալ չեն գիտեր թէ, մէկ օրէն միւսը ո՛ւր կրնայ յանգիլ այս նոր փոթորիկը, որ նախորդը կը գերազանցէ իր տարողութեամբ եւ «անկշռելի» հեռանկարներով :

Բացորոշ է մէկ պարագայ,— Թուրքիան իր ճակատագիրը կապած ըլլալով Դաշնակիցներուն հետ, ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքը իր ուղեգիծը յար - մարցուցած է այս նոր կացութեան:

Եւ որովհետեւ Դաշնակիցներուն գլխաւոր հոգը քարիւղն է — ապահովել Իրաքի եւ Իրանի հորերուն պաշտպանութիւնը

Առ այժմ Դաշնակիցներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Պալքաններուն քան Կովկասի վրայ: Բայց, այդ երկու ճակատները այնքա՛ն սերտօրէն կապուած են իրարու հետ, որ, եթէ Գերմանիա եւ Ռուսիա կրակ ձգեն մէկ թէ միւս ճակատին վրայ, բոցերը պիտի բռնեն ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքը, աննախատեսելի հետեւանքներով :

Շ.

---

20 — 48 ՏԱՐԵԿԱՆ օտարականներու զինուորագրութեան կամ պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքին գործադրութեան եղանակները բացատրող հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ երէկ, 18 յունուար, պաշտօնաթերթին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՑՈՒՐՏԸ նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի ամբողջ Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս հիւսիսային երկիրներուն մէջ: Փարիզի մէջ ալ սաստկացած է ձմեռը :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ներգաղթի պաշտօնատան տեղեկագրին համաձայն 1939ին 17792 օտարականներ իրենց երկիրները վերադարձուած են, իսկ 82,998 հոգի ընդունուած: Վտարեալներէն 8202 հոգի ետ ղրկուած են կառավարութեան ծախքով, իսկ 9590 գժրախտներ՝ իրենց սեփական ծախքով: Ներգաղթը աճած է կեդր. Եւրոպայէն, իբրեւ հետեւանք Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ կցման :

ԻՏԱԼԻԱՆ ԱԼ ԿԱԶՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

«Կրնանք զէնք վերցնել որ եւ է ատեն»

Ֆաշական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Էթթորէ Մութի, վճռական հրահանգ մը ուղղեց կազմակերպութեան բոլոր մասնաճիւղերուն, ազդարարելով թէ «պէտք է պատրաստ ըլլալ զէնք վերցնելու որ եւ է ատեն», որովհետեւ «ինքնախարութիւն պիտի ըլլար հաւատալ թէ Իտալիոյ ներկայ դիրքը կրնայ տեւել մինչեւ վերջը»:

Ահաւասիկ այդ ազդարարութեան պաշտօնական ամփոփումը.

— «Հարկ է չեշտել ֆաշականութեան հեղինակաւոր եւ ամբողջական համգամանքը, գործքով եւ ձեւով, մասնաւորապէս ամէն բանի մէջ որ կապ ունի ցեղային հարցերուն եւ ինքնաբաւութեան հետ: Հարկ է կարճ կապել ճարտասանութիւնը եւ տարփողանքը: Հարկ է բոլոր միջոցներով մէկդի դնել հեշտ կեանքի մը բոլոր տրամադրութիւնները, եթէ տակաւին գոյութիւն ունին: Հարկ է խստօրէն ժողովուրդին յիշեցնել իրականութեան զգացումը: Պէտք չէ օրօրուինք այն պատրանքով թէ Իտալիոյ ներկայ դիրքը եւրոպական պատերազմին հանդէպ պիտի տեւէ յաւիտեան: Ֆաշական Իտալիան կրնայ որ եւ է ատեն գտնուիլ զէնք վերցնելու անհրաժեշտութեան առջեւ: Հետեւաբար պէտք է պատրաստ ըլլալ, ոչ միայն նիւթական, այլ մանաւանդ բարոյական տեսակէտով: Անհեթեթ եւ վտանգաւոր բան է ոգեւորուիլ միջազգային համակրութեան վերջին արտայայտութիւններէն որոնք ոչ արդարացում ունին ոչ ալ հիմք եւ որոնք նոյնիսկ չեն համապատասխաներ իտալացի ժողովուրդին իրական զգացումներուն: Իտալացի ժողովուրդը սորված է չմոռնալ պատմութեան դասերը որոնք եղերականօրէն պարտադրուեցան իրեն, մասնաւորապէս վերջին ժամանակներս»:

Վերջացնելով, ընդհ. քարտուղարը կը յիշեցնէ, իբրեւ անմիջական նպատակներ,— զարգացնել ինքնաբաւութիւնը, ընդարձակել ընկերային օգնութիւնը, զսպել ապրուստի սղութիւնը, պարենատոմսի դրութիւն մը հաստատել, պայքարիլ գործազրկութեան դէմ, նիւթական եւ բարոյական օգնութիւն ընծայել զօրքին:

*** Հունգարիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ շատ բնական է որ Իտալիա եւ Հունգարիա միեւնոյն տեսակէտներն ունենան, որովհետեւ նոյն դիրքին մէջ կը գտնուին: Երկուքն ալ տակաւին հեռու կը մնան պատերազմէն, եւ բարեկամական յարաբերութիւններ կը մշակեն բոլոր պատերազմիկ պետութեանց հետ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴՀ. ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ.. ցուրտին դէմ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան. — Զեկոյց թիւ 271, յունուար 17, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 272, իրիկուն.— Օրը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Գործունէութիւն մեր պահակախումբերուն կողմէ:

*** Մինչ ընդհանուր յարձակողականի մը կը սպասուէր, երկու կողմերն ալ այս միջոցին զբաղած են ճակատելով ... ցուրտին դէմ: Արդարեւ, ձմեռը սաստկացոյն աստիճանին հասած է քանի մը օրէ ի վեր, ձիւնհալքէն անմիջապէս վերջը, ջլատելով զինուորական գործողութիւնները: Ամբողջ ճակատը անշարժութեան դատապարտուած է: Օդանաւային գործողութիւնները ընդհատուած են եւ միայն քանի մը փոքրաթիւ զօրախումբեր հետազօտիչ շարժումներ կատարելէ վերջ, իրենց պատսպարանները քաշուեցան, տաքնալու համար: Ցուրտին սաստկութիւնը պաղ ջուր կամ սառ թափեց նաեւ այն պատմութիւններուն վրայ թէ Գերմանացիները պիտի բռնաբարեն Պելժիոյ կամ Հոլանտայի սահմանները: Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերու զինուորական աշխատակիցները, դաշնակից զօրքը գերմանական յարձակումէն առաջ ցուրտին, ձիւնին եւ սառին արշաւանքը վանելու կը ճգնի :

Ինչ որ ալ ըլլայ Գերմանիոյ վերջին շարժումներուն բուն նպատակը, մէկ բան ստոյգ է,— դաշնակից բանակին պատրաստութեանց արագութիւնը եւ կատարելութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած են եւ թերեւս փոխած՝ գերմանական ծրագիրը: Բայց եւ այնպէս, ոչ արթնութիւնը թուլցած է, ոչ ալ ամենօրեայ աշխատանքը, աւելի զօրացնելու համար դիրքերը: Ճակատին վրայ մարդիկ ենթադրութիւններով չեն զբաղիր, այլ գիշեր ցերեկ հսկելով եւ գործելով :

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Գերմանացիները փշաթելերով կը զօրացնեն Հոլանտայի սահմանագլուխը: Այս փշաթելերը լեցուած են ելեկտրական հոսանքով, որպէսզի լրտեսներ չկարենան սահմանը անցնիլ: Թէ Պելժիա եւ թէ Հոլանտա կը շարունակեն զգուշական միջոցներ ձեռք առնել, հակառակ Պերլինի հաւաստիքներուն: Պելժիոյ արտաքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց անգլիական, ֆրանսական եւ գերմանական դեսպաններուն, զինուորական պատրաստութեանց մասին:

*** Անգլիոյ երկաթուղիներուն դէմ հիթլերական դաւադրութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով, կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ: Մօտ 600.000 պաշտօնեաներ կը հսկեն գիծերուն վրայ, արգիլելու համար որ եւ է խափանարար ձեռնարկ: Գաղտնի հրահանգներ ուղղուած են բոլոր վարչութեանց :

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ջեռուցման խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ վարձակալները, պատերազմէն ի վեր: Տանտէրները կը դժկամակին կատարել իրենց յանձնառութիւնները, առարկելով թէ զինուոր գացողները վարձք չեն վճարեր, շատերը զատ գացած են, ածուխը չափազանց սղած է եւն.: «Ֆիկառօ» յօդուած մը հրատարակելով, կը յիշեցնէ օրէնքին տրամադրութիւնները, մանաւանդ այն տանտէրներուն որոնց տուները եւ յարկաբաժինները միայն կեդրոնական ջերմարաշխ ունին, բայց ոչ որ եւ է վառարան կամ ծխնելոյզ: Կը կարծուի թէ նոր օրէնք մը պիտի հրատարակուի, լուսաբանելու համար կարգ մը կէտեր :

ԵՕԹԸ ԼՐՏԵՍՆԵՐ մէկէն մինչեւ տասը ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան Զուիցերիոյ մէջ :

Թուրքիոյ սահմանուած վարկերը- 43.500.000 ոսկի

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Անգլիա եւ Ֆրանսա մեծագումար վարկեր սահմանած են Թուրքիոյ, համաձայն յունուար 8 թուակիր պայմանագրի մը որ ստորագրուեցաւ Փարիզի մէջ, Մէնէմէնճիօղլուի հետ:

Հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, երկու երկիրները 25 միլիոն անգլ. ոսկի պիտի տրամադրեն, զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու համար, 15 միլիոն ոսկի (ոսկեդրամ) իբրեւ փոխառութիւն եւ 3.500.000 ոսկի՝ իբրեւ առեւտրական վարկ, վճարելի 20 տարիէն :

Լոնտոնի եւ Փարիզի թերթերը կը գրեն թէ այս համաձայնութիւնը նոր շրջան մը կը բանայ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ առեւտրական յարաբերութեանց մէջ, Գերմանիան զրկելով հում նիւթերու աղբիւրէ մը որմէ կ'օգտուէր տարիներէ ի վեր եւ որուն համար կը տքնի տակաւին, Ֆոն Փափէնի միջոցաւ: Ասկէ զատ, անգլօ-թրքական հին պայմանագրութեամբ առկախ մնացած 2.000.000 ոսկիի հաշիւը պիտի փակուի եւ անգլիական հաստատութիւնները վճարում պիտի ստանան մօտերս :

25 միլիոն ոսկիին (սպառազինութիւն) տոկոսը պիտի ըլլայ 4 առ հարիւր, միւս վարկերուն տոկոսը՝ 3 առ հարիւր, վճարելի՝ թրքական ոսկիով, զանազան ապրանքներ, մասնաւորապէս ծխախոտ գնելու համար: Անգլիա եւ Ֆրանսա ամէն տարի Թուրքիայէն չոր պտուղ պիտի գնեն մինչեւ երկու միլիոն անգլ. ոսկի արժողութեամբ, պատերազմի ընթացքին: Երեք կառավարութիւնները ազատ են վերջ տալու չոր պտուղներու պայմանագրին, 1943 մարտին, եթէ պատերազմը տեւէ տակաւին այդ շրջանին :

Այս համաձայնութիւնը լրացուցիչ մասը կը կազմէ փոխադարձ օգնութեան դաշինքին, որ ստորագրուեցաւ անցեալ տարի, հոկտեմբերին, Անգարայի մէջ :

Պատրաստութիւններ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ

«Թան»ի Գահիրէի թղթակիցը պարզելով Մօտաւոր Արեւելքի պետութեանց մտահոգութիւնները, կը հաստատէ թէ զինուորական համախմբումներ կատարուած են Աֆղանիստանի սահմաններուն վրայ, թէ երկաթուղիներու շինութիւնը շոգեպինդ յառաջ կը տարուի ռուսեւիրանեան սահմանագլուխին վրայ, դէպի Ուրմիոյ լիճը եւ Մուսուլ, թէ խորհրդային իշխանութիւնը քարոզութիւններ կը կատարէ քիւրտ հասարակութեան մէջ եւ կը փորձէ «եղբայրացման» շարժումներ ստեղծել Կովկասի եւ Իրաքի Քիւրտերուն միջեւ: Հետեւաբար, անհրաժեշտ համարուած է կարծիքի փոխանակութիւններ կատարել Սաադապատի ուխտակիցներուն միջեւ, պատրաստ գտնուելու համար, «եթէ Ռուսիա հարկ դատէ զօրացնել իր քաղաքականութիւնը Արեւելքի մէջ», ինչպէս կը գրէր Իրաքի «Ալ Իսթիքլալ» թերթը:

Նոյն թերթին կարծիքով, եթէ որեւէ վտանգ սպառնայ Պալքանեան Միութեան անդամներէն մէկուն, Ռումանիոյ կամ Թուրքիոյ, «Սաադապատի ուխտակիցները պիտի միանան, խափանելու համար խորհրդային ծաւալումը»: Այդ խմբակցութիւնը գործնապէս պիտի աջակցի Թուրքիոյ, եթէ որ եւ է վտանգ սպառնայ անոր, Ասիոյ մէջ: «Սաադապատի ուխտին քաղաքական նպատակն է ներկայ սահմաններուն մէջ կեցնել խորհրդային ազդեցութիւնը»: Եգիպտական մամուլն ալ կը պաշտպանէ այս տեսակէտները: «Տէյթուր»ի կարծիքով, Սաադապատի ուխտին խմբաւ երկիրները ի հարկին գերակշռութիւն պիտի շահին, կռնակից ըլլալով Կովկասի ժողովուրդներուն հետ: Եւ կ'եզրակացնէ թէ միեւնոյն շահերը կը միացնեն ժողովրդավար պետութիւնները եւ արաբական երկիրները: Ամէն պարագայի մէջ, Սաադապատի ուխտակիցները յառաջ կը տանին իրենց պատրաստութիւնները, պաշտպանելու համար իրենց անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, ի հարկին ապահովելու համար զօրքի եւ սպառազինութեանց փոխադրութեան կանոնաւորութիւնը: Սաադապատի ուխտակիցներուն նոր խորհրդաժողովին գումարումը կախում պիտի ունենայ կացութեան ընթացքէն եւ Խ. Միութեան բռնելիք դիրքէն: «Եթէ Մօտաւոր Արեւելքի պետութիւնները ստիպուին գործել, թշնամին պիտի հարկադրուի չափուիլ արդիական բանակի մը հետ որ կ'անցնի 1.500.000ը, եւ որուն ետին կը գտնուին 3.500.000 պահեստիներ, սպառազինուած՝ հազարաւոր օդանաւերով, կատարելագործուած կազմակերպութեամբ եւ վայելելով ժողովրդավար պետութեանց, ինչպէս եւ Արաբներու եւ Իսլամներու ջախջախիչ մեծամասնութեան նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը նորէն պարտուեցան

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, Ռուսերը նոր պարտութիւն մը կրած ըլլալով, կը նահանջեն Լատոկայի լիճին հիւսիսային կողմը: Կռիւները կ շարունակուին Սալլայի ճակատին վրայ, հակառակ սաստիկ ցուրտին որ տեղ տեղ իջած է մինչեւ 40 աստիճանի: (Մոսկուայի մէջ ալ ցուրտը սաստկանալով, իջած է 45 աստիճանի եւ կը վախցուի որ աւելի ծանրանայ): Ֆինլանտայի մայրաքաղաքը նոյնպէս կը տառապի ցուրտէն, որուն նմանը տեսնուած չէ 35 տարիէ ի վեր: Բայց Ֆինները միշտ կ'օգտուին այս ցուրտէն, հարուածելու համար խորհրդային զօրքը:— Ֆինլանտական զեկոյց մը 170 կը հաշուէ վար առնուած ռուսական օդանաւերուն թիւը :

*** Մ. Նահանգներու խորհրդարանին մէջ բուռն պայքար մը կը մղուի նախագահ Րուզվէլթի առաջարկին դէմ, որ կը պահանջէր փոխառութիւն մը տրամադրել Ֆինլանտայի: Նախագահը պայման դրած է որ փոխառութիւնը գործածուի ոչ թէ ռազմանիւթ, այլ ուտելիք եւ ապրանքներ գնելու: Շատեր ալ կ'ընդդիմանան այս կաշկանդումին: Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ, Մ. Նահանգները 50 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի բանան:

*** Շուէտի վարչապետը խորհրդարանի նոր նստաշրջանին բացման առթիւ ճառ մը խօսելով, անգամ մը եւս ազդարարեց թէ կառավարութիւնը ուժգնօրէն պիտի դիմադրէ որ եւ է յարձակման: «Շուէտի արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի չփոխուի: Շուէտ որ եւ է ճնշումի ենթարկուած չէ Դաշնակիցներուն կողմէ, ոչ ալ որ եւ է սպառնալիք ստացած Գերմանիայէն: Շուէտ կը շարունակէ իր գործակցութիւնը փոքր պետութեանց հետ, ի խնդիր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

խաղաղութեան մը որ ապահովութիւն բերէ , արդարութեան հիման վրայ : Մենք երբեք նպատակ ունեցած չենք զինուորական խմբակցութիւն մը կազմելու եւ կռուելու Ֆինլանտայի հետ կող կողի : Շուէտ ջերմ զգացումներ կը տածէ Ֆիններուն հանդէպ , սակայն այս չի նշանակեր թէ որ եւ է թշնամութիւն ունինք ռուս ժողովուրդին հանդէպ , թէեւ խորապէս ազդուած ենք բռնութեան արարքներէն » :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա եւ Ռուսիա համաձայնած են որ առաջինը իր ազդեցութեան տակ առնէ Պելժիան եւ Հոլանտան , իսկ երկրորդը՝ սկանտինաւեան երկիրները :

Նոր լուրեր երկրաշարժի մասին

Նիւքաւրքէն կը հեռագրեն թէ գիւղերուն կացութիւնը ահռելի է : Երկրաշարժի աղէտէն զատ , կրակ , կողոպուտ եւ ուրիշ հիւանդութիւններ ծագած են ցուրտին եւ ձիւնին հետեւանքով : Գամ չկայ , տաղաւարներ շինելու համար : Թուրք թերթերը կ՚ըսեն թէ Րէշատիէ (Թոքատի նահանգ) «այնքան սահմռկեցուցիչ կացութիւն մը կը ներկայացնէ որ մարդ խելքը կը կորսնցնէ : Կարելի է ըսել թէ Երզնկան իսկ այնքան մեծ աղէտի մը ենթարկուած չէ : Կեդրոնին եւ գիւղերուն մէջ մեռած են 5000 հոգի : Քաղաքին քանդումը երկրաշարժէն հինգ օր վերջը հաղորդուած է Թոքատ եւ առաջին օգնութիւնը ղրկուած է ուղտերով : Այստեղ շարժին հետեւանքով գետինները ճեղքուած եւ տուները հողին տակ թաղուած են : 400 մեթր երկայնութեամբ եւ 3.50 մեթր լայնութեամբ ճեղքեր բացուած են : Միեւնոյն ատեն հրդեհ մը ծագելով տուներուն տակ մնացողները այրած են : Կուսակալն ալ հրաշքով ազատած է , բոպիկ եւ շապիկ վարտիքով : Ողջ մնացողները գրեթէ մերկ են , ոչ կօշիկ ունին , ոչ գուլպայ , ոչ ալ շապիկ վարտիք :

*** Թուրք թերթ մը հետեւեալ նկարագրութիւնը կը հրատարակէ Րէշատիէի մասին .— Շարժին հետ հրդեհ մըն ալ ծագած է Տամատին պանդոկէն : Տուները կքած եւ սակայն առաստաղները մնացած ըլլալով , կրակը տարածուած է ամբողջ գիւղաքաղաքը : Այդ միջոցին տուներուն տակը մնացողները մեռած են եւ վէրը ստացողներն ալ այրած : Գայմագամ Ահմէտ Ֆէրիտ փլատակներուն տակ մնացած է եւ դժուարաւ փրկուած , ոտքերը մերկ եւ վարտիք շապիկով փողոց նետուած է : Ողջ մնացողները իրենց պզտիկները , կիները , մայրերը փրկելու համար շատ աշխատած են , բայց չեն կրցած , այնքան աւերակի վերածուած էր Րէշատիէն : Գիւղերն ալ շատ ահռելի վիճակ մը կը պարզեն : Միայն Մէատին գիւղը 750 մեռեալ կայ : Րէշատիէի մէջ մեռնողներուն մէջ կան կրթական պաշտօնեայ Թահսին , կուսակալութեան ընդհ . ժողովի անդամներէն Թահիր , ընդհ . տեսուչ Ալի Նիզամի , վաճառական Պաքի , զինուորական ճիւղին նախագահը , անտառի գիտական պաշտօնեան , ՍԱՆՈՒԲ էմինին , հասոյթներու քարտուղարը , շատ մը պաշտօնեաներ ընտանիքով : Դժբախտաբար Րէշատիէի աղէտը շատ վերջը իմացուած է : Գիւղերու մեռեալները դեռ իրենց տեղերն են : Վիրաւորներուն օգնութեան նոր կը ձեռնարկուի : Ճամբայ չըլլալը , փոխադրական միջոցներուն յապաղումը Րէշատիէի աղէտը կրկնապատկուած են : 200 զինուորներ եւ օգնութեան խումբեր դեռ նոր կը հասնին աղէտին վայրը :

Ձիւնը , ձմեռը , փոթորիկը եւ երկրաշարժը դեռ կը շարունակուին : Ողջ մնացող ժողովուրդը ալիւրի փէշէ չունենալով , սոխ եւ եգիպտացորենի կարծր հատիկները ուտելով կը ջանայ անօթութիւնը անցընել :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ ներքին նախարարը հրամայած է անմիջապէս մարդահամարի ձեռնարկել ամբողջ երկրին մէջ : Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ այս գործողութեան նպատակն է երեւան հանել զինուորցուներու իրական թիւը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ իշխանները մինչեւ հիմա 1.750.000 տոլար նուիրած են Անգլիոյ , պատերազմական ծախքերու համար : Նոր գումարներ խոստացուած են , ամսական կամ տարեկան մասնավճարներով :

ԵՐԹԵՒԵԿԻ արկածները մեծապէս աւելցած են Անգլիոյ մէջ , պատերազմէն ի վեր : Վերջին տեղեկագիրը կը ցուցնէ 8270 մահերու յաւելում մը , բաղդատելով 1938ի հետ (6599) : Դեկտեմբերի ընթացքին մեռած են 1155 հոգի , մինչդեռ մէկ տարի առաջ մեռած էին միայն 683 հոգի :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ԴՐԱՏԱՆ 1940ի պատի օրացոյցը , ԱՐԱՐԱՏԻ նկարով զարդարուած :

Գին՝ 3 ֆրանք :

Կեդրոնատեղի ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ԴՐԱՏՈՒՆ , 46, Rue Richer : Կը ծախուի նաեւ Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ , 51, Rue Monsieur le Prince , եւ Մարսէյլի մէջ ԾԵՐԻԿԵԱՆ գրատունը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

NOTRE COMBAT շաբաթաթերթին Բ . տարուան առաջին թիւը , ուր Պ . Պ . Անտրէ Տավիտ եւ Լ . Կ . Կէրտան (Կիւմիւշկէրտան) միասնաբար կը ներկայացնեն Անգլիոյ կարգ մը վարիչ դէմքերը ,— Չըրչիլ , Իտըն , Տըֆ Քուփըր , Էթլի , Լոյտ Ճորճ եւ հրապարակագիր Ուիք . Սթիտ (25 էջ) , ինքնուրոյն գծերով : Գին 2 ֆրանք 50 : Հասցէ .— 19 Rue Amélie, Paris (7) :

ՊԻՏԱՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ո՞վ պիտի վճարէ Ազգային արտակարգ տուրքը

Պաշտօնաթերթին յունուար 1ի թիւը իբրեւ կաղանդչէք հրատարակեց հրամանագիր – օրէնք մը , ճշդելու համար գործադրութեան եղանակները 1939 նոյեմբեր 10 թուականով հրատարակուած Ազգային Արտակարգ Տուրքին :

Այդ տուրքը , որ գոյութիւն ունէր արդէն հարիւրին երկուքի համեմատ ձեւին տակ , նոր օրէնքով կը բարձրանայ հարիւրին 5ի եւ որոշ տարիքի ու վիճակի քաղաքացիներու համար հարիւրին 15ի :

Հարիւրին 15 պիտի վճարեն այն այր քաղաքացիները որոնք զինուորական տարիքի մէջ գտնուելով հանդերձ զինուորութիւն չեն կատարեր , իրենց դասու զինուորեալներուն հետ միասին , եւ կամ ազատ կացուցուած են զինուորութենէ՝ այս կամ այն պատճառով , որոշ բացառութիւններով :

15 առ հարիւրի այս արտակարգ ազգային տուրքը յետնեալ ուժ ունի եւ պիտի վճարուի 1939 նոյեմբեր 1էն սկսելով , առանց որ եւ է զեղչի , բացի արհեստակցական ծախքերէն :

Այդ ծանր տուրքը , որ պիտի չարունակուի մինչեւ պատերազմին վերջանալը , հիմնուած է արդար սկզբունքի մը վրայ : Նոյն տարիքը ունեցող երկու քաղաքացիներէ մէկը կը զինուորագրուի եւ կը ստանայ օրական 75 սանթիմ , իսկ երկրորդը կը յետաձգուի (ajourné) , զերծ կը կացուցուի (exempté) եւ կամ զինուորութենէ ազատ կը ձգուի (réformé) , բայց կը շարունակէ իր աշխատանքը եւ օրական կը շահի 50 — 70 ֆրանք եւ աւելի : Արդար է որ այս վերջինը գէթ նիւթական բացառիկ զոհողութեան մը ենթարկուի :

Եւ այդ սկզբունքը ճիշդ է նաեւ օտարականին համար , այնպէս որ 15 առ հարիւրի նոյն արտակարգ տուրքին ենթարկուած են բոլոր այն օտարականները , հպատակ թէ անհայրենիք — մեզի պէս — , որոնք զինուորական տարիքի մէջ կը գտնուին , բայց դրօշի տակ առնուած չեն :

Յետաձգուածներուն (ajournés) զերծ կացուցուածներուն (exemptes) զօրաթողեալներուն մէջէն (réformés) , անոնք միայն ենթակայ չեն այդ արտակարգ տուրքին , որոնք թոշակ կը ստանան (pension) զիրենք ոչ – զինուորեալի գիրքին մէջ պահող վիճակին հետեւանքով :

1909ի եւ 1910ի դասերը ամբողջովին զինուորութենէ հանուած ըլլալով , զինուորական տարիքի մէջ կը նկատուին ուրեմն բոլոր անոնք որ ծնած են 1919 յունիս 30էն առաջ եւ 48 տարեկան են :

Հայերուն մէջ չեմ կարծեր որ զինուորական տարիքի մէջ գտնուող եւ թոշակ ունեցողներ գտնուին , այնպէս որ բոլոր այն Հայերը որոնք 20էն 48 տարիքին մէջ կը գտնուին , ենթակայ են 15 առ հարիւրի այդ արտակարգ ազգային տուրքին :

Երկու զաւակ ունեցող ընտանիքի հայրերը մինչեւ 46 տարեկանները ենթակայ են այդ տուրքին , 3 զաւակ ունեցողները մինչեւ 44 տարեկանները , եւ այսպէս , իւրաքանչիւր զաւկի համար երկու տարի հաշուելով :

Այս տուրքը , ինչպէս քիչ վերը ըսի , յատուկ է միայն արական սեռին եւ կիները ազատ են :

Անոնք որ տակաւին ենթակայ չեն անոր եւ զինուորական տարիքի մէջ պիտի մտնեն անոր գործադրութեան ընթացքին՝ այդ տուրքը պիտի սկըսին վճարել իրենց զինուորական տարիքը թեւակոխելուն յաջորդող ամսուան առաջին օրէն սկսելով :

Իսկ անոնք որ զինուորութեան տարիքը պիտի լրացնեն այդ տուրքին գործադրութեան ընթացքին , անոնք ալ պիտի դադրին զայն վճարելէ , այդ տարիքի լրացումին յաջորդող ամսուան առաջին օրէն սկսելով :

Իսկ բոլոր անոնք որ տակաւին զինուորական տարիքը չեն մտած եւ կամ անցուցած են այդ տարիքը , ենթակայ են առանց բացառութեան 5 առ հարիւրի ազգային արտակարգ տուրքին :

Այդ տուրքն ալ կը հաշուուի առանց որ եւ է զեղչի , ընդհ . հասոյթին վրայ , սկսելով 1940 յունուար 1էն :

Ազգային արտակարգ տուրքը կու գայ բարդուիլ միւս տուրքերուն վրայ եւ ոչ թէ փոխարինել զանոնք :

Գործատէրերը իրենք է որ այդ տուրքը վար կը դնեն իրենց աշխատաւորներուն կամ պաշտօնեաներուն օրավարձքին վրայէն : Իսկ սեփական գործ եւ շահ ունեցողներէն Տուրքերու վարչութիւնն է որ ուղղակի պիտի գանձէ այդ տուրքը :

Ա . ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Մխիթար Գօշ եւ ուրուկները

Բ .

Տոքթ . Ա . Մելիքեանի ուսումնասիրութեան մէջ միակ տկուն վկայութիւնն է այն զոր կը քաղէ Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»էն :

Գանձակեցի գիտնականը , արդարեւ , եկեղեցական կանոններու կարգին՝ քանիցս կը խօսի բորոտներու եւ ուրուկներու մասին , բոլորովին զատորոշ :

« Կանոն Ձ .— Ցաղագս դատաստանաց առն եւ կնոջ եթէ պատահի միոյն այսահարիլ կամ ախտանալ որկոտութեամբ եւ կամ բորոտութեամբ , եւ կամ հիւանդութեամբ յերկար ժամանակեայ , եւ կամ հաշմութեամբ , եւ ինչ նման սոցունց է» :

Այս յօդուածին մէջ , Մխիթար կը ճշդէ թէ ով պիտի տուժէ՝ երբ ամուսնութենէն վերջ կինը կամ այրը դառն բանայ , բորոտութեան կամ ուրկութեան պատճառով : «Այսոքիկ ախտք դժուարաւ ծածկին» , կը գրէ Մխիթար : Եթէ կինը կամ այրը գիտնալով ամուսնացաւ , «կարծեօք բըժշկութեան եւ իբրեւ զի չէր տարածեալ» , կ՚արգիլէ ամուսնալուծումը :

Ուրեմն , ըստ Մխիթարի՝ բորոտութիւնը եւ ուրկութիւնը չծածկուելիք հիւանդութիւններ են , միւս կողմէ բժշկութեան յոյս կը ներշնչեն :

Այսքան մը տեղեկութիւնը չի լուծեր հարցը :

« Կանոն ԺԵ .— Ցաղագս դատաստանաց թէ ոչ յայտնի ախտ իցէ ուրկութեան եւ կամ այլ ինչ այսպիսի , խելագարութեան , պռնկութեան , եւ կամ այսահարութեան , որ բովք է թողուլ զմիմեանս եւ կամ չթողուլ , այլ միայն յիմարութեամբ զմիմեանս թողուն » :

Այդ յօդուածին մէջ , ուրկութեան մասին ոչ մէկ խօսք՝ հակառակ խորագրին :

« Կանոն ՀԸ .— Ցաղագս դատաստանաց անասնապղծաց » :

Մխիթար նախ հարցում մը կը դնէ մէջտեղ . «Եթէ այր ոք ընդ անասնոյ պղծիցի եւ յետ պղծութեան զղջանայցէ եւ ապաշխարիցէ եւ վաստակիցէ յուրկանոցի ...» :

Ուրեմն ուրկանոց կը դրուին անասնապիղծները : Նախապէս գրեցինք թէ հիններու կարծիքով ուրուկ հիւանդութիւնը ծագում կ՚առնէր անասնապղծութենէն , այդ պատճառով անասնապիղծներն ալ կը նետուէին ուրուկներու մէջ :

Այս վկայութիւնը եւս չի լուծեր հարցը :

« Կանոն ՂԴ .— Ցաղագս դատաստանաց կնահանէից » :

Մխիթար կը ճշդէ ամուսնալուծեալ կիներու եւ այրերու իրաւունքները :

Երբ կին մը կը յանդգնի կին դառնալ այլ մարդու մը , որու ամուսնալուծման դատը վերջացած չէ տակաւին , «կալցեն զկինն եւ յուրկանոց տացեն եւ տարի մի աղայցէ պղեացըն » :

Նորութիւն մը չկայ նաեւ այս յօդուածին մէջ : Հետաքրքրութեան համար՝ քանի մը պատմական ծանօթութիւններ , այս առթիւ : Ներսէս Պարթեւ ուրկանոցներ շինեց , բայց ուրուկները խնամելու համար կարելի չեղաւ հիւանդապահ կամ ծառայող գտնել : Շահապիվանի ժողովը հրաման հանեց , որ ուրկանոցներու մէջ ապաստանօրէն կամ տարապարհակ աշխատանքներ կատարեն (լուացք , երկանաքարով աղացք , եւայլն) շնացող կիները : Այդ պատիժն է որ կ՚ակնարկէ Մխիթար :

« Կանոն ՂԴ .— Ցաղագս դատաստանաց կնոջ ամլոյ » :

Այս յօդուածին մէջ Մխիթար կը քննէ ամլութեան վէճը : Երբ ամլութեան վէճով կը բաժնուին այր ու կին , եւ դատաստան չեղած՝ կին մը «յանդգնեսցի եւ առնն կին լիցի , կալցեն զկինն եւ յուրկանոց տացեն , եւ տարի մի աղասցէ պղեացըն» :

Այս յօդուածը եւս չի լուսաբաներ մեզ :

« Կանոն ՁԹ .— Ցաղագս դատաստանաց ուրկաց , բորոտաց , կաղաց , կուրաց , խլից , համրաց , ամուսնանալոյ եւ ոչ » :

Ամէնէն կարեւոր յօդուածն է այս : Կարդանք բնագիրը .—

« Ի կանոնաց յաղագս չնութեան ուսաք ուրկաց եթէ՝ ծնունդք նոցա նմանապէս ուրուկ լինին . յաղագս այսորիկ արգիլեցին . զի մի ախտն տարածեսցի եւ ի ծնունդն : Արգելցին եւ բորոտք . զի թէպէտեւ ի բժշկաց սաի փոխել ախտից յորոց հոտ է , եւ ի բորոտ ոչ լինի , զի ի յուրկոտս յաղագս վիրացն լինի , եւ անդ վէր ոչ է , սակայն կանոնք փոխելի զախտն ցուցին : Եւ զի մի ի ծնունդսն ախտն լիցի՝ արգելցին . զի եւ օրէնքն ոչ միայն յամուսնանալոյ , այլեւ ի բանակէ եւս մերժէ » :

Ուրեմն , ըստ Մխիթարի՝ 1) ուրուկներուն ծնունդները ուրուկ կ՚ըլլան (ժառանգական) , 2) ուրուկները վէրք կ՚ունենան , 3) ուրուկները կը հոտին , 4) տարափոխիկ հիւանդութիւնները կը հոտին , 5) բորոտները ոչ վէրք ունին եւ ոչ հոտ , այսուհանդերձ տարափոխիկ հիւանդութիւն կը համարուի բորոտութիւնը , 6) այս պատճառով թէ ուրուկներուն եւ թէ բորոտներուն արգիլուած է ոչ միայն ամուսնանալ , այլ եւ մտնել բնակութեանց մէջ :

Արդ , նկատելով որ սիֆիլիզը 1) ժառանգական է , 2) վէրքով մը կը յայտնուի եւ 3) վարակիչ է , Տոքթ . Ա . Մելիքեան կ՚եզրակացնէ թէ ուրուկը սիֆիլիզն է :

Եւ որովհետեւ ուրուկի մասին կը խօսին ոչ միայն Մխիթար Գօշ , որ մեռած է ԺԳ . դարու սկիզբը , այլեւ Փաւստոս Բիւզանդ ու Մովսէս Խորենացի , Տոքթ . Ա . Մելիքեան չի վարանիր յայտարարելու թէ սիֆիլիզը խիստ տարածուած էր Հայաստանի մէջ , Ոսկեդարուն եւ Ոսկեդարէն ալ առաջ :

Յաջորդով մեր քննադատութիւնը եւ տեսակէտները այս վկայութեանց արժէքին մասին :

Ծ . ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ , 14 Յունուար .— Սիրելի «Յառաջ» , մենք ալ մեր կարգին , կապոյտ տետրակ ունեցողներս դեկտեմբեր 26ին Միսաքին հետ զօրանոց մտանք : Քանի մը օրուան մէջ մեր թիւը հասաւ 12ի , բոլորն ալ Կրընոպլէն : Մէկ օրուան մէջ ծանօթացանք հայ զինուորներուն հետ , Վիէնէն , Տէսինէն , Լիոնէն : Դժբախտաբար երկար չտեւեց մեր ծանօթութիւնը , շատ շուտ բաժնուեցանք ,— առաջին զօրակոչի ենթականերէն Պ . Քալանթարճեան (Տէսինէն) , Կ . Պէզճեան , Ա . Արթինեան , Բ . Տէրտէրեան , Ն . Զումէմեան (Վիէնէն) , Ն . Թադէոսեան ՝ Կրընոպլէն : Երկու օր վերջը միւս բոլոր հայ զինուորներն ալ գացին : Երկու Հայ կար 120նոց խումբի մը մէջ : Կը մաղթեմ որ այս ընկերական կեանքը միշտ այսպէս տեւէ , եւ ոչ թէ միայն զօրանոցին մէջ : Սիրելի «Յառաջ» , այստեղ մէկ օրինակ «Յառաջ» կուգար Կիրակոս Պէզճեանին , ան գնաց , հիմա թերթ չունինք , բարեհաճեցէք մէկ օրինակ «Յառաջ» ալ մեզի ղրկել , 12 հոգի ենք :— Ղեւոնդ Թորոսեան

ԽՄԲ .— Կը ղրկուի :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իվրիէն հայրենակից մը , «Եռաձայն» , 50 ֆրանք կը տրամադրէ , հայ զինուորներու համար : Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչի Շրջ . վարչութեան :

Imprimerie A-DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

Պատերազմը եւ պարէնի խնդիր

Ելմտական նախարար Պ . Ռէնօ ճառ մը խօսելով շրջանային օրաթերթերու հացկերոյթին առթիւ , յայտարարեց թէ կառավարութիւնը վճռած է պայքարիլ ապրուստի սղութեան դէմ : « Կառավարութիւնը որոշած է միջոցներ ձեռք առնել գիներու բարձրացման պատճառներուն դէմ : Հողագործական արտադրութեանց համար մեր պարտականութիւնն է արգիլել գիներու յաւելումը , առանց վնասելու հողագործներուն օրինաւոր իրաւունքներուն : Հողագործական շահերը պաշտպանելու համար , մենք արդէն միջոցներ ձեռք առած ենք թեթեւցնելու արտադրիչներուն ծախքերը : Այս միջոցին 68 միլիոն ֆրանք տրամադրուած է , որպէսզի կարելի ըլլայ պահել պարարտացուցիչներու նախապատերազմեան գիները : Նմանապէս , որովհետեւ կազոլինի գինը մեծապէս աւելցած է պատերազմէն ի վեր , նոյեմբերին վերջը կրկնապատկեցինք հողագործներուն շնորհուած զեղչը : Ես պիտի առաջարկեմ կառավարութեան աւելի յառաջ տանիլ հողագործութեան օգնելու այս քաղաքականութիւնը» :

Նախարարը այս առթիւ յիշեց հողագործներուն տրուած դիւրութիւնները ,— 900.000.000 ֆրանք փոխ՝ ընտանեկան օրէնքին տրամադրութեամբ , ամսական հատուցումներ զինուոր գացած հողագործներուն համար , 2.400.000.000 ֆրանք կանխավճար ցորենի պաշտօնատան , դարմանելու համար 1938ի վնասները , ինչպէս եւ 50 միլիոն ֆրանքի նոր փոխ մը զոր խոստացած է կառավարութիւնը : «Ո՞վ կրնայ ուրանալ կառավարութեան կատարած ճիգը գիւղացիներուն համար , որոնք հերոսական առաքինութեանց եւ ամենօրեայ աքանչելի աշխատանքի ապացոյցներ տուած են եւ որոնց կիները կը բռնեն զինուոր գացած այրերուն տեղ» : Նախարարը գովեց նաեւ բանուորները «որոնք մեզի կ՚աջակցին միեւնոյն պայքարին մէջ : Կարելի է ըսել թէ Ֆրանսայի բանուոր դասակարգը հասկցած է իր պարտականութիւնը այնպիսի եղանակով մը որ իր օրինակին հետեւին ուրիշ երկիրներու մէջ ալ» :

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԵՐ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԵՆ

Պատերազմին հետեւանքով հաստատուած սահմանափակումները , արգելքները եւ մասնաւոր կարգադրութիւնները օրէ օր կ՚աւելնան : Այսպէս , զինուոր . իշխանութիւնը իրաւունք ունի գրաւելու յարկաբաժիններ եւ պանդոկներու սենեակներ , եթէ վարձակալները անչափահաս չեն , կամ ամուրի կիներ են եւ կամ անդամներ կրօնական ընկերակցութեան մը : Առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան , վարձակալները պարտաւոր են դռնապանին կամ ուրիշ պահապանի մը յանձնել բանալիները , երբ կը ձգեն իրենց բնակարանը , որ պէտքի պաշտօնեաները կարենան ներս մտնել ի հարկին կամ զինուորական իշխանութիւնը կարենայ օգտագործել :

Ո եւ է քաղաքացի որ չփում կ՚ունենայ թշնամի պետութեան մը զօրծակալներուն հետ , գիտակցօրէն կամ պատահաբար եւ լուր չի տար ձեռնհաս իշխանութեան , ենթակայ է դատական հետապնդումի :

Արգիլուած է տարածել այնպիսի լուրեր որոնք դէշ կ՚ազդեն ժողովուրդին բարոյական կորովին վրայ : Հնարիչներուն արգիլուած է պահել իրենց գիւտերը կամ խափանել անոնց զարգացումը , եթէ նոյն իսկ արտօնագիր ունին : Արգիլուած է ղրկել այնպիսի քարտեր որոնք պատկերներ կը պարունակեն պատերազմական շրջաններու մասին եւն . :

ՀԱԶԱՐ ՆԱՒԵՐ , որոնք Ռումանիայէն ճամբայ ելած էին դէպի Գերմանիա , անշարժութեան դատապարտուած են Դանուբի մէջ , գետը սառած ըլլալով : Այս նաւերէն 200ը քարիւղ բեռցած են , իսկ 800ը ցորեն : Այս տարի ձմեռը շատ ցուրտ ըլլալով , կը կարծուի թէ Դանուբը սառած պիտի մնայ մինչեւ մարտի վերջը , ջլատելով նաւագնացութիւնը :

ԱՆԳԼԻՈՅ կեդրոնացման կայաններուն մէջ արգելափակուած են 436 Գերմաններ եւ 50 Աւստրիացիներ , պատերազմէն ի վեր : Նախորդ պատերազմը վերջացած ատեն , աւելի քան 30.000 Գերմաններ եւ ուրիշ օտարականներ արգելափակուած էին : Երբ նոր պատերազմը ծագեցաւ , կառավարութիւնը հետապնդումներ կատարեց թշնամի երկրէ եկած 74,233 քաղաքացիներու դէմ : Դատարանները մինչեւ հիմա քննած են 62,389 պարագաներ : Առաջին շարքին մաս կը կազմեն անոնք որ արգելափակուած են այժմ , իբրեւ լրտես կամ կասկածելի : Երկրորդ շարքին պատկանողները ազատ են արգելափակումէ , բայց ենթակայ հսկողութեան ,— 7199 Գերմաններ եւ 822 Աւստրիացիներ : Այս շարքին պատկանողները չեն կրնար բնակարան փոխել կամ հինգ մղոնէն աւելի ճամբորդել , առանց մասնաւոր արտօնութեան : Անոնց արգիլուած է նաեւ ունենալ ինքնաշարժ , հեծելանիւ , նաւակ մը կամ լուսանկարի գործիք : Գ . շարքին պատկանողները ազատ են արգելափակումէ եւ մասնաւոր սեղմումներէ , բայց պարտաւոր են տեղեկութիւն հաղորդել , երբ իրենց բնակարանը կը փոխեն կամ կը բացակային աւելի քան երկու շաբաթ : Անոնց մէջ կը գտնուին 47,285 Գերմաններ եւ 6597 Աւստրիացիներ : Թշնամի համարուած օտարականներու ընդհանուր թիւին 42,814ը կիներ են , մեծ մասով սպասուհի :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ SAMEDI 20 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Anné No. 4251

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅՈՑ ԿՈՒՍԱՆՔ ԲՈՒՐԴ-ԳՈՒԼՊԱՅ ԹՈՂ ՀԻՒՍԵՆ

Խաղաղութի՛ւն էր եւ հանդիսաւոր առիթներով, երեկոյթներու կամ դաշտահանդէսներու մէջ կը թնդար մարտաշունչ եղանակը.

Հայոց կուսանք դափնեայ պսակ թող հիւսեն ···

Պատերա՛զմ է, եւ երգը նորէն կը հնչէ, զօրանոցներու մէջ կամ ռազմաճակատին վրայ.

Քնքոյշ ձեռքով քո ճակատը զարդարեն ···

Ոչ դափնի մնաց, ոչ ալ ճակատ, զարդարելու համար:

Ճակատին տեղ ոտքերն ու ձեռքերն են որ կը դողան, կը սառին ցուրտէն, (զերոյէն վար 20 — 30 աստիճան կը հաշուեն, բուն ճակատին վրայ, պատած ոտքերու պատմութիւններով ···):

Անշուշտ միջոցներ ձեռք առնուած են, պատսպարելու համար զինուոր — ները, որոնք բնութեան յարձակողականին դէմ կը մարտնչին շաբաթներէ ի վեր, բուն ճակատամարտէն առաջ:

Եւ սակայն, ձեռնհաս իշխանութիւնը ինքն ալ միշտ կը յիշեցնէ հանրութեան պարտականութիւնը,— տաք հագուստներ, բուրդէ գուլպայ, ձեռնոց եւն. հասցնել: Թերթերը ամէն օր կոչեր կ'ուղղեն, եւ թղթատարական վար — չութիւնն ալ մինչեւ յունուար 31 երկարաձգած է ձրի փոխադրութեան պայմանաժամը (հինգ քիլօ):

Երբ կառավարութիւնն անգամ օգնութիւն կը սպասէ ժողովուրդէն, ո՛րքան աւելի հոգածու պէտք է ըլլանք մենք, մանաւանդ այն զինուորներուն համար որ տէր – տիրական չունին, կամ հազիւ ունին աշխատաւոր կին մը կամ քոյր մը, անչափահաս մանուկներով:

Թող հնչէ նորէն երգը,— «Անյա՛ղթ մնաս, դու քաջ կուռի սիրահար»: Բայց անոր հետ, մնացողներու բազմութեան վերեւ, կ'ուզէինք լսել բուն աղաղակը.— «Հայոց կուսանք բուրդէ գուլպայ թող հիւսեն»:

Գիտենք որ մեր մայրերն ու քոյրերը խրատի պէտք չունին, կատարելու համար այս տարրական պարտականութիւնը:

Այս էջերուն մէջ արձանագրուեցան բազմաթիւ փաստեր զուրգուրանքի եւ գործնական աշխատանքի: Զինուորներու օգնութեան մարմինը, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերը եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ կամ անհատներ գնահատելի գործունէութիւն ցոյց տուին, բրդեղէն ճարելով, հիւսելով, ղրկելով: Տա — կաւին չենք յիշեր դրամական օգնութիւններն ու կազանդչէքները:(Միայն Կապոյտ Խաչի կեդր. վարչութիւնը 700 ծրար փութացուց, իսկ Մարսէյլի մասնաճիւղը՝ հարիւր կապոց, իբրեւ առաջին առաքում):

Բայց, եղանակին բացառիկ խստութիւնը իրեն հետ կը բերէ նոր հոգեր:

Օրը օրին հետեւելով մեր զինուորներու թղթակցութեանց, որոնք երեք խոշոր կապոց կազմած են արդէն, պարտականութիւն կը սեպենք յիշեցնել թէ շատ աւելի լայն, լարուած աշխատանքի մը կը կարօտինք, օգնութեան հասնելու համար:

Բուրդ գնեցէք, բուրդ ճարեցէք, լանջապահ (փուլ օվըր), ձեռնոց, վզնոց, այլ մանաւանդ գուլպայ հիւսեցէք, այն վստահութեամբ թէ երխտասարդ կեանք մը փրկած պիտի ըլլաք անտանելի տառապանքներէ, եթէ ոչ անդարմանելի կորուստէ:

Հպա՛րտ են մեր տղաքը, եւ ամէն բան լման չեն ըսեր: Բայց կը բաւէ կարդալ անոնց նամակները, սերտել տողերուն իմաստը, իմանալու համար անպարտելի ողբերգութիւններ:

Ինչ որ կը յիշեցնենք, վեր չէ որ եւ է հայկական համրանքի ուժէն: Քիչ չատ ունեւոր անհատներ, բայց մանաւանդ ժրաջան Միութիւններ ձեռք ձեռքի տալով, քանի մը հարիւր սիրտերու հետ ոտքեր, ձեռքեր տաքցուցած, փրկած պիտի ըլլային:

Ո՛ր եւ է պատրուակ չի կրնար այս նուիրական պարտականութենէն ազատ ձգել այս կամ այն գաղութը, որքան ալ համեստ ըլլայ համրանքով կամ նիւթական կարողութեամբ:

Աւելի քան երբեք ժամանակն է արժեցնելու մեր հաւաքական դիտակցութեան, կազմակերպական ընդունակութեան եւ ինքնապաշտպանութեան յատկութիւնները:

Այս տարրական գործին առթիւ քով քովի գալով, կը հաւատանք թէ թմրածներն ալ կը սթափին, հեղհեղէ:

Զինուորին ոտքը ցուրտէն կը թմրի, կը սառի: Դուք որ նստած էք տունը, կրակին առջեւ, կամ թանձր հագուստներու մէջ փաթթուած, պիտի հանդուրժէ՞ք թմրութեամբ օրօրելու ձեր սիրտն ու միտքը:— Շ.

ԿԱՄԱՒՈՐ արձանագրուելու համար պայման էր որ թեկնածուն տասը տարի Ֆրանսա բնակած ըլլար: Այս պայմանաժամը հինգ տարի պիտի հաշուեն այն օտարականներուն համար որ կը լրացնեն հետեւեալ պայմանները,— 1.— Տարիք՝ 18 — 35: 2.— Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնացած ըլլալ կամ զաւակ մը ունենալ Ֆրանսուհիէ մը: 3.— Ունենալ զաւակ մը որ կը ծառայէ կամ ծառայած է ֆրանսական կամ գաղթային զօրագունդի մը մէջ: 4.— Ֆրանսական բարձրագոյն կրթութեան վկայական մը ունենալ: 5.— Մասնագիտութիւն մը ունենալ: Այն օտարականները որ հայադարձ են, առաղձա — գործ, անսանապահ եւն., կրնան այժմէն կամաւոր արձանագրուիլ բանակի մատակարարութեան ճիւղին մէջ:

ՓԱՏԵՐԵՒՍՔԻ, հռչակաւոր դաշնակահարը եւ Լեհաստանի նախկին վարչապետը, Փարիզ հասաւ Զուիցերիայէն, կատարելապէս ապաքինած ըլլալով վերջին հիւանդութենէն: Մեծ արուեստագէտը 79 տարեկան է եւ հաւանական է որ լեհական ազգ. խորհուրդին նախագահ ընտրուի Փարիզի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսական նախարարութիւնը խնդրեց առեւտրական սենեակներէն եւ հաստատութիւններէն տեղեկագիրներ չհրատարակել վերջացող տարուան մասին:

ՇՈՒԷՏ ածուխի նեղութիւն կը կրէ, որովհետեւ փոխադրութիւնը դժ — ուարացած է Գերմանիայէն Շուէտ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Սոֆիա, օդանաւային երթեւեկ հաստատելու համար Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին եւ Մոսկուայի միջեւ:

ՄԵԹՐՈՅԻ կարգ մը գիծեր նոր պիտի վերսկսին երթեւեկը, իսկ ուրիշ քանի մը նոր գիծեր պիտի բացուին փետրուարի սկիզբը:

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ համայնավարները պիտի զրկուին ֆրանսական հպատակութենէ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 273, յունուար 18, առաւօտ.— Գիշերը հանդարտ անցաւ ընդհանուր ճակատին վրայ: Բաւական բուռն հրետաձգութիւն Սարի արեւմտեան շրջանին մէջ:

Զեկոյց թիւ 274, իրիկուն.— Վոժի շրջանին մէջ մեր յառաջապահ դիր — քերէն մէկը եօ մղեց թշնամի ջոկատի մը յարձակումը: Մեր ձեռքը ինկան քանի մը գերիներ:

*** Ցուրտը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուի ճակատին վրայ, այնպէս որ զինուորական գործողութիւնները գրեթէ կանգ առած են:

Նոր նաւեր ընկղմեցան ականներու զարնուելով կամ սուզանաւերու հանդիպելով: Նորվեկեան նաւ մը խորտակուելով կորսնցուց 14 նաւաստիներ:Յունական նաւ մը ընկղմեցաւ 12 նաւաստիներով (3310 թոն): Անգլիական նաւ մը, 5494 թոն, ընկղմեցաւ ականի մը զարնուելով: 48 նաւաստիները փրկուեցան մարտանաւի մը կողմէ, երեք ժամ մակոյկի մը մէջ մնալէ վերջ: Իտալական նաւ մը, 4427 թոն, նոյնպէս ականի մը զարնուեցաւ, բայց կարելի եղաւ փրկել: Գերմանական փոխադրանաւ մը ընկղմեցաւ Պոթնիոյ ծոցին մէջ, շուէտական ականի մը զարնուելով:

*** Հինգշաբթի օր խորհրդաւոր պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Լոնտոնի մէջ, քանդելով շատ կարեւոր վառօդարան մը: Առ նուազն հինգ հոգի մեռան, 50 հոգի վիրաւորուեցան: Պայթիւնը այնքան ուժգին էր որ տուները սարսեցան 20 մղոն հեռաւորութեան վրայ եւ բազմաթիւ ապակիներ ջախջախուեցան: Յաջորդաբար երկու պայթիւններ տեղի ունեցան եւ հրդեհ մըն ալ ծագեցաւ, որուն բոցերը կը տեսնուէին հիւսիսային Լոնտոնի տանիքներէն: Նիւթական վնասը շատ ծանր է: Հարիւրաւոր վաճառատուններու ապակիները խորտակուած, տուներու տանիքներ փլած եւ կղմինտրները ցիրուցան եղած են շրջականներուն մէջ: Բնակիչները կարծեցին թէ օդանաւային արշաւ մը կատարուած է եւ փողոց թափեցան, իրենց աչքերը երկինք ուղղած: Քննութիւն բացուեցաւ, այս խորհրդաւոր պայթումին պատճառները ստուգելու համար:

Նոյն օրը նոյնքան խորհրդաւոր պայթիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ Նիւ Ճըրսիի եւ Մէյնըրտի (Մ. Նահանգներ) վառօդարաններուն մէջ: Ամերիկեան մամուլը գաղտնի գործակալներու դաւադրութեանց կը վերագրէ այս դէպքերը: Գաղտնի ոստիկանութիւնը գործի լծուած է ինչպէս Լոնտոնի, նոյնպէս Ամերիկայի մէջ:

*** Ֆրանսայի սպառազինութեանց նախարարը Լոնտոն գնաց, խորհր — դակցելու համար իր պաշտօնակցին հետ: Այս առթիւ անգամ մը եւս հաս — տատելով երկու երկիրներուն զինուորական գործակցութիւնը, որոշուեցաւ մեքենաներ փոխանակել, նմանօրինակ զէնքեր արտադրելու համար Ֆրան — սայի եւ Անգլիոյ մէջ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նոր պարտութիւն.— 48 աստիճան ցուրտ

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, զօրքը 45 քիլոմեթր յառաջ խաղացած է վերջին քանի մը օրերու ընթացքին, Սալլայի ճակատին վրայ, ուր Ռուսերը կը սպառնային հաղորդակցութեանց գլխաւոր գիծերուն: Ռուսերը կը շարունակեն նահանջել: Կը կարծուի թէ Ֆինները նոր ռազմախաղ մը կը փորձեն, պաշարելու համար ռուսական գլխաւոր բանակը, որ կը բաղկանայ 40.000 զինուորներէ:

Խորհրդային օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել ֆինլանտական քաղաքները, առանց ռազմագիտական յաջողութիւններ չահելու: Ցուրտը այնքան սաստկացած է որ զերոյէն վար 48 աստիճան կը ցուցնէ (հեռագիր մը կ'ըսէ — 51 աստիճան?): Քարելիոյ ճակատին վրայ ցուրտը այսքան սաստիկ եղած չէր 50 տարիէ ի վեր: Մայրաքաղաքին մէջ ջերմաչափը իջած է 30 աստիճան զերոյէն վար: Ցուրտը կը հալածէ ամբողջ պալթեան շրջանը, մէջն ըլլալով արեւմտեան Ռուսիան: Շատ մը թղթակիցներ հիւանդացած են, իսկ երկուքը ծանր թոքատապի բռնուած:

Շաբաթներու կռիւներէն վերջը, Ֆինները այսօր շատ աւելի զօրաւոր դիրքի մէջ են քան պատերազմին սկիզբը: Ֆինլանտական փոքր բանակը, որ ակար է մեքենաշարժ ուժերու տեսակէտով, մինչեւ հիմա կրցաւ դիմանալ ռուսական ամեհի գրոհին: Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ արտասահմանէն շուտով դրամ, ռազմանիւթ, մանաւանդ օդանաւ եւ դնդացիր հասցնեն, ֆինլանտական բանակը կրնայ երկար ատեն կասեցնել ռուսական յառաջխաղացութիւնը: Հինգ տարբեր կէտերու վրայ Ֆինները յաջողած են ետ մղել ռուսական զօրքը, բոլորովին ջախջախել երեք զօրաբաժիններ — 15.000էն 18.000 զին — ուոր — եւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ գրաւել: Այս աւարին մէջ կը հաշուեն քանի մը հարիւր թնդանօթ: Քանդուած կամ բռնուած են 430 հրասայլեր: Իսկ մարդկային զոհերու թիւը տասնեակ հազարներով կը հաշուեն:

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, 11 ռուսական օդանաւեր վար առնուած են:

ՄԻՍԻ ՍՊԱՌՄԱՆ սահմանափակումէն ի վեր, Ֆրանսայի խոհարարապետները նոր ձեւեր կը մտածեն, յաճախորդները գոհացնելու համար: Ամէնէն մեծ ճաշարաններուն մէջ 60 տեսակէ աւելի կերակուրներ կը գտնուին, մանաւանդ որ կառավարութիւնը տառական իմաստով միս չի նկատեր հաւերը, երէները, ինչպէս եւ կենդանիներու լեզուն, լեարդը, ոտքերը, ուղեղը, երիկամունքը եւ ուրիշ պիտանի մասեր: Աւելորդ է բացատրել թէ միսի սահմանափակման նպատակն է նախ եւ առաջ ապահովել բանակին միսը, մանաւանդ որ ճակատի զինուորները աւելի շատ միս կ'ուտեն քան քաղաքացիները: — Սուրճի նեղութիւնը կը շարունակուի, սպասելով գաղթավայրերէն ճամբայ ելած նաւերուն:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երկաթեայ պահակներու անդամներէն 40 հոգի արգելափակուեցան կեդրոնացման կայանի մը մէջ, Թրանսիլվանիա:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԵՐԶՆԿԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ

Նիւթական կորուստ 120էն 200 միլիոն ոսկի

«Ժուռնալ»ի թղթակիցը քանի մը պատկերներ եւս կու տայ երրորդ յօդուածով մը.—

Երկրաշարժը իր աւերը սփռած է 50.000 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ, ուր բնակչութիւնը հոծ էր: Աղէտին սահմանները կը սկսին, Երզնկայի արեւելքը, 50 քիլոմեթր հեռուէն ու կ'երկարին մինչեւ Սեւ ծով, այսպէս կը յանգին Ամասիա: Այս աղէտեալ շրջանին մէջ կ'իյնան 11 նահանգներ: Գլխաւորաբար վնասուած են Երզնկա, Թոքատ, Սըվազ, Օրտու: 12 քաղաքներ, 15 հազարէն մինչեւ 40 հազար բնակչութեամբ, կործանած են մասամբ կամ հիմնայատակ: Գիւղեր կան որ հոգի հաւասար դարձած են կործանումէն վերջ: Շատեր բոլորովին կորսուած: Ձիւնը հալելէ վերջ միայն կարելի պիտի ըլլայ տեսնել ամբողջական պատկերը:

Մարդկային կորուստներուն ցուցակը պատրաստել անկարելի է ներկայիս, թերեւս ընդմիշտ: Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, մինչեւ Յունուար 10 արձանագրուած մեռելներուն թիւն էր 34.654, վիրաւորներուն թիւը՝ 12.024: Այս թիւերը անշուշտ շատ վար կը մնան իրականութենէն:

Նիւթական կորուստներուն գալով, փլած տուներուն թիւն է 19.522, վնասուած այլ դեռ կանգուն տուներուն թիւը՝ 14.251: Միշտ ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան:

Թուրքերը շատ հպարտ են, երբեք չեն խօսիր իրենց կրած այս դժբախտութեան մասին: Փոխանակ աղէտին մեծութիւնը ցոյց տալու՝ օտարին գութը շարժելու նպատակով, անոնք կը նախընտրեն խօսիլ իրենց ապագայ ծրագիրներուն մասին: Դէպի Երզնկա ճամբորդութեանս ընթացքին, բախտն ունեցայ, Թուրք եւ յոյն երկու լրագրողներու հետ, ընդունուիլ Զօր. Ապտուլլահ Ալփտողանի կողմէ, ընդհ. քննիչ Դ. շրջանի: Զօրավարը իրեն աշխատասենեակ ընտրած էր վակոն մը, ուր ընդունեց մեզ շատ սիրալիր: Գրասեղանին վրայ փռած էր քարտէս մը: Մատովը մեզի ցոյց տուաւ փլատակ քաղաքին տեղը, յետոյ մատը երկարելով դէպի հիւսիս, ըսաւ.

— «Այստեղ պիտի վերաշինենք Երզնկան: Սկիզբները Երզնկան շինուած էր Եփրատին վրայ: Բայց ամէն անգամ որ երկրաշարժ տեղի կ'ունենար, կը վերաշինուէր քիչ մը աւելի հիւսիս փոխադրուելով»:

Զարմանք յայտնեցինք, որ այսքան յամառութիւն ցոյց կը տրուի նոյն տեղին վրայ վերաշինելու համար քաղաք մը, որ կործանած է ութ անգամ, 1168էն ի վեր: Զօրավարը բացատրեց այդ յամառութեան պատճառները:

Երզնկայի հովիտը ունի 35 քիլոմեթր տարածութիւն, որուն 25 քիլոմեթրը միայն ոռոգուած է եւ շատ արգասաբեր: Շրջանին մէջ կարելի է գտնել հանքային ջուրեր, աղի հանքեր, ծծումբ, քլոր եւ քարիւղ: Շահագործելով բնական հարստութիւնները, բնակչութիւնը շուտով բարգաւաճ կեանք մը կը ստեղծէ իրեն համար:

Երզնկայի աղէտէն ազատած բնակիչները, պիտի փոխադրուին ուրիշ նահանգներ, ուր պիտի անցընեն ձմեռը: Գարնան պիտի կրնան վերադառնալ իրենց բնաշխարհը, երբ կառուցուին նոր քաղաքները:

Նիւթական կորուստներու գումարը կարելի է հաշուել 120 միլիոնէն 200 միլիոն թրքական ոսկի: Միայն Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ, Կարմիր Մահիկը հաւաքեց մօտ մէկ միլիոն ոսկի, առաջին իսկ օրերուն: Ամէնէն աղքատն իսկ մասնակցեցաւ տալով դրամ կամ հագուստ: Աղջիկներ ներկայացան Կարմիր Մահիկի դրասենեակը եւ իրենց կոնակէն նետեցին մուշտակը, նուիրելով աղէտեալներու օգնութեան գործին: Ինքնաշարժի վարիչներ յօժարակամ տրամադրութիւն յայտնեցին իրենց միջոցներով եւ ձրի փոխադրել զգեստներ եւ ինչ որ պէտք է աղէտեալներուն: Արտասահմանէն եւս մեծ գումարներ հասան եւ դեռ կը հասնին:

Բայց բաւական չէ այս ամէնը: Հազարաւոր աղէտեալներ կան, որ կարօտ են օգնութեան: Ինչպէս եւ հազարաւոր որբեր, վիրաւորներ, հիւանդներ, անգործներ: Վերջապէս պէտք է շինել քաղաքներ ու գիւղեր»:

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՒ ՓԼՈՒԶՈՒՄ

Անգարայէն կը հեռագրեն յունուար 18 թուականով.— Երկրաշարժի երեք նոր ցնցումներ զգացուեցան եւ երկու հողային փլուզումներ տեղի ունեցան Անատոլուի մէջ: Ցիսուն հոգի մեռան, 160 հոգի վիրաւորուեցան եւ 400է աւելի տուներ փլան երկրաշարժէն, Անգարայի հարաւային – արեւելեան կողմը: Հողային փլուզումները տեղի ունեցան Քանտրայի մէջ, Իզմիրի շրջան, ուր կամուրջ մը թաղուեցաւ եւ ուրիշ մը խախտեցաւ: Կը հաղորդեն նաեւ թէ եկրեքշաբթի օր ութ հոգի մեռած եւ 20 հոգի վիրաւորուած են Պոլի մէջ, Ատանայի մօտ, երկրաշարժի հետեւանքով, որ կործանեց 186 շէնքեր:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, երկրաշարժի նոր ցնցումներ տեղի ունեցած են Նիյտէ, հարաւ. Անատոլուի մէջ, որ մինչեւ հիմա ազատ մնացած էր վերջին աղէտներէն: Քարաճապէյի մէջ (Պրուսա) դաշտերը ողողուեցան եւ 15 գիւղեր ջուրերուն տակ մնացին:

ԳՐ. ԹՐԱՆՔՈՒ ՆԱՇԻ ՄԱՀԸ

Պուքրէշի «Արազ»էն ցաւով կ'իմանանք թէ յունուար 7ին յանկարծամահ եղած է նախկին նախարար փրոֆ. Գր. Թրանքու Նաշ: Ծնած էր 1873ին, Եաշի մէջ եւ կը սերի մոլտավական հին հայ գերդաստանէ մը որ նախապէս կը կոչուէր Թրանխալեան: Վեց անգամ երեսփոխան ընտրուած է: Ինքն էր հիմնադիրը Ռումանիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան եւ յետոյ եղաւ աշխատանքի նախարար: Մօտէն կը հետաքրքրուէր հայկական կեանքով ալ: Յաջորդով՝ աւելի լայն տեղեկութիւններ իր կեանքի եւ գործունէութեան մասին:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ պաշտօնանկութեան վերաբերեալ օրինագիծը, որ երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուած էր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, երէկ ալ քննուեցաւ Ծերակոյտին մէջ, վերջնական օրէնքի վերածուելու համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հռչակաւոր ծերակուտականը, Պորահ, ուղեղային արիւնահոսութիւն ունեցաւ անկումի մը հետեւանքով: 74 տարեկան է եւ հոգեվարք:

17 ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ հրատարակութիւններ խափանուեցան Պելժիոյ մէջ, համաձայն բացառիկ հրամանագրի մը:

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ֆինլանտական պատերազմին դաշտը

Մօտ երկու ամիսէ ի վեր, թնդանօթը կը գոռայ այդ սառուցեալ երկրամասին վրայ, բայց դեռ վճռական ճակատամարտ մը տեղի չունեցաւ, բախտը որոշելու համար այս բացառիկ ռազմաճակատի գործողութեանց :

Արդարեւ Ռուսերը չատ թերագնահատեցին Ֆինլանտայի դիմադրական կորովը եւ ատոր համար ալ, զոնէ մինչեւ այսօր, կարմիր բանակը ռազմավարութեան բարենիշը չկրցաւ ստանալ :

Ի՞նչ են սակայն գլխաւոր պատճառները այս անյաջողութեան : Ջանանք — առանց մասնագիտական հարցերու մէջ խորանալու — ամփոփ պատկերը տալ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն :

Կլիմայական եւ աշխարհագրական արգելքներ .— Ֆինլանտան բացառիկ ռազմաբեմ մը կը ներկայացնէ իր անտառներով եւ բազմահազար լիճերով : Ճամբաները քիչ են : Հաղորդակցութեանց գլխաւոր գիծերը ընդհանրապէս երկրի ներսերը եւ հիւսիսէն հարաւ կը տարածուին : Արեւելքէն արեւմուտք, ու սահմանամերձ շրջանները ճամբաներու ցանցը նուազ է, ինչ որ կը դժուարացնէ հակառակորդին յառաջխաղացումը : Ցանցառ է նաեւ բնակչութիւնը, ինչ որ կը դժուարացնէ հակառակորդին տեղաւորումն ու պարենաւորումը : Հողամասին հետ կապուած այս դժուարութիւնները չատ աւելի անյաղթելի կը դառնան ձմրան ընթացքին :

Սառած է ամէն տեղ, կապ չկայ, հաղորդակցութիւն չկայ, բնական է որ այսպիսի պայմաններու մէջ չատ աննպաստ կացութիւն կը ստեղծուի յարձակող կողմին համար : Ցուրտն ու անօթութիւնը, գնդակը զինակցած, իրարու պակասը կը լրացնեն, ի վնաս միշտ յարձակող կողմին, ի վնաս մեծ զանգուածներուն :

Բարոյական ազդակը .— Արդիական զինարուեստը ինչքան ալ կատարելագործուած ըլլայ ու մեքենական միջոցները զարգացած, ճակատամարտներու վճռական ազդակը եղած է, ու կը մնայ մարդ — անհատը, մարդուն բարոյական ուժը : Արդ, երկու հակառակորդ բանակներու սկզբունքներուն միջեւ համեմատութիւն չկայ : Ֆինլանտացիին համար պարզ է պայքարին իմաստը : Ֆին զինուորը կը կռուի ու կը մեռնի իր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան համար, իր պատիւին համար : Իսկ ռուս զինուորը ինչո՞ւ կը կռուի : Բարոյական ի՞նչ ազդակներ կրնան մղել խեղճ Մուժիկը այս խառնակոյն զոհաբերութեան ... Աշխարհակալութի՞ւն, թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն : Երկու պարագաներուն մէջ ալ նուազ զօրաւոր քան սեփական բոյնի ինքնապաշտպանութիւնը :

Թուական առաւելութիւն .— Անկասկած, համրանքը մեծագոյն դեր կը կատարէ կռուի ճակատի վրայ : Պէտք է սակայն անհրաժեշտ պայմաններու գոյութիւն, որպէս զի թըւական գերակչռութիւնը իր արտայայտութիւնը գտնէ :

Անհրաժեշտ են ընդարձակ տարածութիւններ, որպէսզի մեծ զանգուածները կարենան ազատ շարժում կատարել : Անհրաժեշտ են ազատ ու ընդարձակ անցքեր, որպէսզի կարելի ըլլայ, ճիշդ ժամանակին, մարդով սնուցանել կրակի գիծը, չթողելու համար որ չիման մէջ գտնուող զօրամասերը հալին ու կոտորակուին մաս առ մաս : Այս պարագան կախում ունի ուրեմն հողամասի ընձեռած առաւելութիւններէն : Արդ, Ֆինլանտայի մէջ, հողամասը այդ առաւելութիւնը չէր չնորհեր կարմիր բանակին : Օրինակի համար, զօրաբաժին մը ստիպուած ըլլալով յաճախ կապուիլ մէկ ճամբու հետ, տասնեակ քիլոմեթրնոց զօրասիւն մը կը կազմէ : Արդ, այս զօրաբաժինին ճակատը, կողերը եւ թիկունքը միշտ խոցելի են : Թշնամի յանդուգն գումարտակ մը, չատ անգամ կրնայ ցրուել ամբողջ զօրաբաժին մը, քանի որ վերջինս հնարաւորութիւն չունի բացուելու եւ ճակատ կազմելու : Այդպէս պէտք է բացատրել ռուսական 163րդ եւ 44րդ զօրաբաժիններու պարտութիւնը : Մեր ընթերցողները թող յիշեն Սասունի հայկական խումբերու եւ Տերսիմի քիւրտ ռազմիկներու մասնակի յաջողութիւնները թրքական գերազանց ուժերու դէմ : Հողամասի նոյն յառականչական ազդակն է որ կը գործէ :

Երկու կողմերու ռազմավարութիւնը .— Ֆինլանտական բանակը պաշտպանուած է Մաններհայմի գծով, բայց պէտք է ընդունիլ որ երբեմն ալ Ֆինները յարձակելու նախաձեռնութիւնը կը ստանձնեն : Ֆինները լաւ կռուող են, անոնք կը մղեն առաւելապէս հրոսակային կռիւ : Յանդուգն են եւ լաւ ռազմիկ : Շատ լաւ գիտեն իրենց ռազմաբեմը : Ու հագած ճերմակ «պատանքներ»ը, անոնք ամէն տեղ են, գիշեր ցերեկ : Փոքրիկ խումբերով կը յարձակին թշնամի զօրասիւներու, առանձին ջոկատներու վրայ, հարուածելով անոնց թիկունքը, կողերը, պարենաւոր զօրախումբերը, հրամանատարական կայանները եւայլն : Ու այդպէսով թըշնամի բանակաւորներու մէջ կը ստեղծեն ընդհանուր խուճապ, չփոթ եւ անկարգութիւն : Անտառները լաւագոյն ապաստարաններ են այդ յանդուգն ռազմիկներուն, ու մանաւանդ իրենց դահուկաւորները երբեմն հրաշքներ կը գործեն : Բնականաբար խստաշունչ ձմեռը, ձիւնն ու մրրիկը կը դիւրացնեն իրենց ճիգը :

Գալով Ռուսերուն, կը թուի թէ կարմիր սպայակոյտը նախապէս, մանրակրկիտ կերպով չէ կազմած Ֆինլանտական արշաւանքի յատակագիծը :

Հապճեպ կերպով սկսուած արշաւանք մըն էր այս, ուր կարմիր բանակը ուզեց ընդօրինակել գերմանական «չանթահարիչ պատերազմ»ի մեթոտը եւ սակայն ձախողեցաւ : Նկատելի է որ կարմիր բանակի գործողութիւններու միջեւ կը պակսի ընդհանուր կապը : Փէցամօէն մինչեւ Քարելիոյ պարանոցը գործող ռուսական զանազան զօրամասերու միջեւ, չկայ յարակցութիւն եւ ատիկա է պատճառը որ անոնք չկրցան Ֆինլանտան երկու մասի բաժնել (հիւսիսի եւ հարաւ ամենանեղ տարածութեան վրայ) : Նկատելի է նոյնպէս որ ցամաքային գործողութեանց մէջ օդային ուժը ոչ մէկ վճռական դեր կրցաւ կատարել : Կ'ըսեն թէ «Սթալին այնքան օդանաւ ունի որ երկինքին արեւը կը ծածկէ» : Սակայն գործողութեանց առաջին փուլի ընթացքին, ատոր ապացոյցը չտեսանք :

Ռուսերը ինչ արագութեամբ որ կը յառաջանան, նոյն արագութեամբ ալ կը նահանջեն : Կովկասեան ճակատը վրայ բազմաթիւ օրինակներ ունինք ատոր :

Պէտք է ընդունիլ նոյնպէս որ սպաներու եւ կազմակերպութեան մեծ պակաս կայ կարմիր բանակին մէջ : Համայնավարական սկզբունքները հետզհետէ չքացուցին եւ նուազեցուցին ասպարէզէն արժէքաւոր զինուորականները : Հրամանատարութիւնը չատ բարդ եւ խորթ է : Կառավարական պաշտօնին վրայ փոքր սխալ մը կատարուած աղէտ կրնայ ստեղծել :

Ռուսական կորուստներու մասին, Հելսինկիէ տրուած տեղեկութիւնները կրնան չափազանցուած ըլլալ : Սակայն Ռուսերու անյաջողութիւնը իրողութիւն է :

Ժամանակը կրնայ բանիլ ի նպաստ Ֆինլանտայի՝ երկրորդ Սպանիա մը դարձնելով այդ երկիրը ... Ամէն պարագայի մէջ Ֆինլանտան հողափոխութիւն մը ստեղծեց փոքր երկիրներու մէջ : Ան կենդանի օրինակ մըն է համատարած թէ յաճախ կարելի է պայքարիլ, անհաւասար ուժերով :

Տ. ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Մեծ բարերար, Դաւիթ Ալան Իզրաշեան

18րդ դարու սկիզբը, երբ ռուսական զօրքը յառաջացաւ դէպի Կովկաս, ինչպէս վկայում է Րաֆֆին, իր «Խամսայի Մելիքութիւնները» վէպին մէջ, բազմաթիւ Հայ կամաւորներու մէջ իր քաջագործութիւնների համար, Ղարաբաղի երեւելիներից՝ Ալան Իզրաշեան, առաջին Հայն էր որ Պետրոս Մեծի կողմից արժանացաւ զօրավարի աստիճանի եւ թանգարժէք նուէրների : Այս Ալան Իզրաշեանի տոհմից էր Կովկասի նախկին մեծահարուստ եւ բարերար Դաւիթ Ալան Իզրաշեանը, որ վերջերս մեռաւ Փարիզում, 87 տարեկան հասակին մէջ :

Դաւիթ Ալան Իզրաշեան ծնած է Ղարաբաղի Շօշ գիւղում : Իր նախնական ուսումը ստացել է նախ՝ այժմեան Ղարաբաղի մայրաքաղաք Ստեփանակեռտում, որ առաջ կոչւում էր Խան-քենդ, ապա աւարտել Շուշւայ քաղաքային (ռուսական) դպրոցը, հազիւ 15 տարեկան հասակին անցել է Բագու : Շնորհիւ իր ուչիմութեան եւ ջանասիրութեան, պարզ գրագրի պաշտօնից, Բագուի գաւառական դատարանի մէջ, 25 տարեկան հասակին արժանացել է Բագուի նահանգային վարչութեան աւագ քարտուղարի պատասխանատու աստիճանին : Սակայն չուտով թողել է պետական պաշտօնը եւ մի քանի տարի մեծահարուստ Փիթոյեւների ձկնորսութեան ճիւղում ծառայելուց վերջ, նետուել է նաւթարդիւնաբերական ասպարէզը եւ հսկայական հարստութիւն դիզել : Գնել է հոյակապ չէնքեր Բագու, Թիֆլիզ, Շուշի եւ ընդարձակ հողամասեր Ղարաբաղում : Իրեն էր պատկանում նաեւ Թիֆլիզի հռչակաւոր Արտիստական Թատրոնը : Դաւիթ Ալան Իզրաշեանի հարստութիւնը մեծ պատերազմից առաջ հասնում էր քսան միլիոն ոսկի րուբլու (10 միլիոն տոլար) :

Երկար տարիներ չարունակ, տասնեակ հայ ուսանողներ, Ալան Իզրաշեան ընտանիքի հաշւին ուսանել են Ռուսաստանի եւ արտասահմանի բարձրագոյն դպրոցներում : Էջմիածնի մատենադարանի հոյակապ չէնքը կառուցուած է Դաւիթ Ալան Իզրաշեանի ծախքով : Գնել է Երիցեանի եւ Թամամշեանի հին գրադարանները, Հայոց պատմութեան եւ Հայ եկեղեցական պատմութեան վերաբերեալ թանկարժէք գրքերով եւ 10—11րդ դարերու ձեռագրերով եւ նուիրել Էջմիածնի մատենադարանին :

Թիֆլիզ քաղաքին նուիրել է իգական (ռուսական միջնակարգ) դպրոց մը, որի պատուական հոգաբարձուն էր ցկեանս : Այս դպրոցն են աւարտել իր Բողդան եւ Գուրգէն զաւակները :

Մեծ պատերազմին երկուսն էլ ռուսական բանակի սպայ էին : 1915ին Գուրգէնը զոհուեցաւ Հարաւային Իրանի ռազմաճակատում : Իսկ Բողդանը անցաւ հայկական բանակը եւ Հայաստանի խորհրդայնացումից յետոյ, իրենց ամբողջ հարստութիւնը կորցնելով, իր ծնողքի եւ քոյրերի հետ տարագրուեցաւ Փարիզ : Հանգուցեալ Դ. Ալան Իզրաշեանը Շուշի քաղաքային ինքնավարութեան նուիրել է քաղաքին կից ութ հարիւր հեկտար հասութաբեր հողամաս :

1913ին Ռոմանովների տան (ցարական) 300ամեակի յոբելեանական հանդիսութիւններին մասնակցելով իբրեւ Գանձակի նահանգի պատգամաւոր, Նիկոլա Բ.ի կողմից պարգեւատրուել «իսկական գաղտնի խորհրդականի» բարձրագոյն աստիճանով եւ Սաղնախեան խանի տիտղոսով :

Մեծ պատերազմի ընթացքին, գերմանական ռազմաճակատում իր հաշւով պահել է վիրաւորներ եւ հիւանդներ փոխադրող մի ամբողջ կառախումբ, իր բժիշկներով եւ պաշտօնեաներով :

Սակայն, այս բոլոր բարեգործութիւնների գլուխ գործոցը պէտք է լինէր՝ ազգապաշտպանման տեսակէտից, այն չատ արժէքաւոր ձեռնարկը, որ հանգուցեալը սկսել էր մեծ պատերազմից առաջ : Իր ազգօգուտ ծրագիրը աստիճանաբար իրականացնելու համար, Ղարաբաղի [illegible] Թաթար գիւղերին կից, Թաթար կալուածատէրերից գնել էր մի ընդարձակ արդիւնաւէտ հողամաս : Թաթարական ընդհարումներից վնասուած հարեւան Սարով գիւղից իւր հայ ընտանիքի համար ծրագրել էր հիմնել մի ընդարձակ աւան, չտապելով իր Մարգուշ աղջկան անունը կոչել «Մարգուշաւան» : Իրեն համար կառուցել էր արքայավայել պալատ, ելեկտրական կայան, զանազան արհեստանոցներ, ընդարձակ այգի, ընտիր պտղատու ծառերի եւ խաղողի որթատունկերի, գիտական մեթոդով մշակուած : Պահում էր ազնուացեղ ձիեր, կովեր եւ զանազան կենդանիներ : Եթէ պատերազմը եւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը վրայ չհասնէին, իր հաշւում ծրագրել էր գնել Թաթարներից ընդարձակ բերրի հողամասեր, տեղաւորել սակաւահող հայ գիւղացիներ եւ աստիճանաբար աւանը ընդարձակելով, օժտել դպրոցներով, թատրոնով, հիւանդանոցով եւ ուրիշ կարեւոր ձեռնարկներով, եւրոպական իմաստով, մի օրինակելի քաղաք դարձնել : Հայ չինարար գիւղացուն այսպիսի հնարաւորութիւններ ընձեռելով յետոյ, նա ինչու պէտք է դէպի օտար վայրեր պանդխտէր մի կտոր հաց վաստակելու համար :

Երանի թէ գէթ ապագային հայ բարերար հարուստները տոգորուէին Դաւիթ Ալան Իզրաշեանի այս չատ ազգօգուտ գաղափարով :

ԲԵՆՕ

Մեր զինուորներու մասին

«Յառաջ» քանիցս արձագանգ եղաւ, իր սուղ էջերուն մէջ, մեր Միութեան վերջին չորս ամիսներու ընթացքին տարած աշխատանքին, յօգուտ հայ զինուորներու.

Շրջ. Վարչութիւնս կ'ուզէ լրացնել այդ տեղեկութիւնները, մասնաւորաբար վերջին անգամ կաղանդի առթիւ զրկուած «Նուէր — Ծրարներուն» համար որոնք մեր սպասածէն չատ աւելի խանդավառութեամբ ընդունուած են մեր զինուոր տղոց կողմէ : Ամէն օր կը ստանանք տասնեակներով չնորհակալութեան նամակներ, բոլորն ալ յուզիչ իրենց պարզ եւ սրտաբուխ բառերով : Ամէնքն ալ կը չեչտեն մասնաւորաբար «մոռցուած չըլլալու» ուրախութիւնը, հեռաւոր անկիւն մը աչքէ հեռու, բայց իրենց հայրենակիցներուն սրտին մօտ : Չէինք սպասեր որ այդ չատ համեստ ծրարները այնքան բարոյական արժէք պիտի ունենային մերիններուն համար, երբ տառապանքով կը դողէինք ցուրտերը, պարտականութիւնը անհասկանալի ... մապատասխան դտնելով մեր զգացումներուն :

Շատերու մէջէն խնդրեցինք «Յառաջ»ի խմբագրութենէն տեղ տալ հետեւեալ նամակին .—

... Տիկիններ եւ պարոններ, ընդունեցէք իմ խորին չնորհակալութիւնս եւ անկեղծ յարգանքներս ձեր ինծի ուղարկած ծրարին համար զոր հաճոյքով ստացայ :

Ազնիւ եւ բարի կազմակերպութիւն, ծրար մը չէր ձեր ինծի զրկածը կամ ստացածս, այլ իմ ազնիւ ցեղիս ձայնը, որ գիս դտաւ Ֆրանսայի մէկ անկիւնը, զօրանոցին ցուրտ պատերուն մէջ, ուր կը ծառայեմ 15 ամիսէ ի վեր իմ երկրորդ հայրենիքիս՝ Ֆրանսայի : Երբ անունս կարդացին եւ ծրար մը երկնցուցին, որուն չէի սպասեր ոչ մէկ տեղէ, նախ կարծեցի թէ սխալած են պաշտօնեաները, բայց երբ տեսայ տուփին վրայ Ֆ. Կ. Խաչի անունը եւ հասցէն, այն ատեն հասկցայ որ սխալած չեմ : Ուրախութիւնս անսահման էր եւ մոռցայ բոլոր ցուրտը այդ ժամուն : Կարծեցի թէ մինակութենէ եկաւ ազատեց գիս իմ ազգիս հարազատ մէկ կազմակերպութիւնը, որ տարիներ չարունակ օգնած է չքաւորներուն, որբերու, գաղթականներուն եւ այսօր ալ բոլորին տարբեր ձեւով մը հայ զինուորներուն : Ուրեմն ընդունեցէք խորին չնորհակալութիւններս եւ մաղթանքներս Ֆր. Կապոյտ Խաչի յաջողութեան եւ յարատեւութեան համար :— Անկեղծ հայ զինուոր մը Հ. Գ.

*** Առիթէն օգտուելով կ'ուզենք տեղեկացնել մեր զինուոր եղբայրներուն թէ տասնեակ մը ծրարներ ետ եկած են հասցէի անբաւականութեան պատճառով, եւ եթէ ընկերներ, զուրկ, անկիւն մը առանձին մնացած մեր տղաքը պէտք ունենան Ֆր. Կ. Խաչին, թող գրեն իրենց հասցէն լաւ, ճիշդ եւ ընթեռնելի : Կը խնդրենք նոյնպէս մեր համակիրներէն կարօտ զինուորներու հասցէն հաղորդել մեզի :

*** Շրջ. Վարչութիւնս չնորհակալութեամբ ստացած է բարեսիրտ հայրենակիցներէ նուէրներ, ինչպէս եւ իր մասնաճիւղերը, ուղղակի կամ «Յառաջ»ի միջոցաւ : Այդ ցանկերը եւս չուտով պիտի հրատարակենք «Յառաջ»ի մէջ :— ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(3, Rue Cacheux Courbevoi, Seine)

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պ. Սեդրակ Գասպարեանց (Պլան Մէնիլ) 50 ֆրանք կը տրամադրէ «Յառաջ» զրկելու հայ զինուորներուն :

Պ. Երուանդ Խլըճեան (Պուրժէ) 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» զրկելու հայ զինուորներուն :

Imprimerie A-DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme Paris (13)
Le Gerant : H. STEPHAN

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ
20-48 տարեկաններու զինուորագրութեան մասին

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, պաշտօնաթերթը նոր հրամանագիր մը հրատարակեց Յունուար 18ին, 20 — 48 տարեկան անհայրենիք կամ Ֆրանսա ապաստանած օտարականներու զինուորագրութեան օրէնքին գործադրութեան մասին : Ստորեւ կը հրատարակենք այդ հրամանագիրը, ուղղակի թարգմանելով պաշտօնաթերթէն : (Բուն օրէնքը եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ հրատարակած ենք ժամանակին) .—

ՅՕԴ. Ա.— 1939 ապրիլ 12ի օրէնքին Գ. յօդուածով նախատեսուած օտարականներու պարտաւորիչ ծառայութեանց (prestations) տեւողութիւնը կը տարբերի համաձայն այն տարիքին զոր կ'ունենան ենթակաները յունվ. 1ին, հաշուելով այն տարիէն որու ընթացքին լրացուցած են կամ պիտի լրացնեն առաջին անգամ 1939 յուլիս 20ի հրամանագրին 5րդ յօդուածով սահմանուած բնակութեան պայմանները, ինչ որ ալ ըլլայ թուականը ուր ապաստան խնդրած են : Սակայն, այն օտարականները որ 1939 յունուար 1ին լրացուցած են բնակութեան այդ պայմանները, իրենց պարտաւորիչ ծառայութիւնը պիտի կատարեն համաձայն այն տարիքին ուր հասած կ'ըլլան այդ թուականին :

Ասկէ զատ, ո եւ է օտարական պէտք չէ պարտաւորիչ ծառայութեանց ենթարկուի 48 տարեկանէն վերջը :

ՅՕԴ. Բ.— Խաղաղութեան ատեն, 20..35 տարեկան այն օտարականները որ հպատակութիւն չունին եւ անոնք որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն, ինչպէս եւ ներկայ հրամանագրի 7րդ յօդուածով նշանակուած բոլոր անհատները պարտաւորիչ ծառայութեան շրջան մը պիտի բոլորեն, բժշկական քննութեան ենթարկուած պահուն : Այդ ծառայութեան շրջանը հաւասար պիտի ըլլայ Ֆրանսացիներու գործօն զինուորութեան շրջանին :

Նոյն պարտաւորութեան ենթակայ է ո եւ է օտարական, ինչ ալ ըլլայ իր տարիքը, որ կեղծիքով կամ խարդախութեամբ փորձած է պրծիլ պարտաւորիչ ծառայութեանց կատարումէն :

36 — 40 տարեկան այն օտարականները որ հպատակութիւն չունին կամ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն, ծառայութեան շրջան մը պիտի բոլորեն Ա. յօդուածով սահմանուած օտարականներու ծառայութեան շրջանին կիսուն չափ :

Իսկ անոնք որ 40 — 48 տարեկան են, այդ ծառայութիւնը պիտի կատարեն Ա. յօդուածով նախատեսուած շրջանին մէկ քառորդին չափ (տեւողութեամբ) :

ՅՕԴ. Գ.— Քաղաքական տագնապի պարագային կամ պատերազմի ատեն, այն օտարականները որոնց պարտաւորիչ ծառայութիւնը լրանալու վրայ է, կրնան վար դրուիլ մինչեւ 48 տարեկանը : Քսանէն վար եւ 48 տարեկանէն վերջ, անոնք կրնան ծառայել իբրեւ կամաւոր, այս օրէնքին տրամադրութեամբ կազմուելիք զօրագունդերու մէջ : Ասկէ զատ անոնք ենթակայ են պարտաւորիչ աշխատանքի (réquisition), համաձայն 1939 ապրիլ 12ի հրամանագիր - օրէնքին Բ. յօդուածին :

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարը ամէն տարի պիտի նշանակէ, չահակից նախարարութեանց հետ խորհրդակցելէ վերջ, պարտաւորիչ ծառայութեանց ենթարկելի օտարականներու դասակարգերը : Ան պիտի որոշէ նաեւ թէ այս կարգի օտարականներու պարտաւորիչ ծառայութիւնները անընդհա՞տ պիտի կատարուին թէ յաջորդական շրջաններով :

ՅՕԴ. Դ.— Պարտաւորիչ ծառայութեան տեւողութիւնը որոշուած ատեն, նկատի պիտի առնուի զինուորութեան այն ժամանակաշրջանը զոր բոլորած են կամ այժմ կը բոլորեն դրօշի տակ առնուած օտարականները :

Այն օտարականները որ իրենց զինուորական ծառայութիւնը կատարած են կամ պիտի կատարեն համաձայն 1928 Մարտ 31ի զինուորագրութեան օրէնքին Գ. յօդուածին տրամադրութեան եւ կամ ծառայած են իբրեւ կամաւոր օտար լեգէոնի մէջ, ազատ պիտի ըլլան այս պարտաւորիչ ծառայութենէն :

Այն օտարականները որ 1914 — 1918ի պատերազմին ատեն ծառայած են ֆրանսական կամ դաշնակից բանակներուն մէջ, այն պայմաններով որ իրենց իրաւունք կուտայ ռազմիկի տոմս ունենալու, ազատ պիտի ըլլան այս պարտաւորիչ ծառայութենէն, պայմանաւ որ ապացուցանեն այդ ծառայութիւնները, 1939 Սեպտեմբեր 4ի հրամանագրով հաստատուած քննիչ յանձնաժողովին առջեւ :

Այն օտարականները որ, մինչեւ հիմա, համաձայն 1928 մարտ 31ի զինուորագրութեան օրէնքին Գ. յօդուածին տրամադրութեան միայն իբրեւ պահեստի զինուոր ծառայած են, կրնան պարտաւորիչ ծառայութեան ենթարկուիլ, ազգ. պաշտպանութեան նախարարին կողմէ որոշուելիք պայմաններու մէջ : Այդ ծառայութեան տեւողութենէն պիտի զեղչուի արդէն կատարուած զինուորութեան ժամանակաշրջանը :

Պատերազմի ատեն չեղեալ կը համարուի այս յօդուածով նախատեսուած չնորհը :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԳՐՈՒՍՏԸ 74 առ հարիւր սղած է Անգլիոյ մէջ, բաղդատելով 1914 յուլիսի հետ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ խնամակալ իշխանը հրամանագիր մը ստորագրեց, որուն համաձայն Խրուաթիա իր առանձին խորհրդարանը պիտի ունենայ : Իշխանը Զագրէպ գացած ըլլալով, դիմաւորուեցաւ 100.000 քաղաքացիներու կողմէ, հակառակ սաստիկ ցուրտին : Խրուաթներու առաջնորդը, Մաչէք, կառավարչական պալատին պատշգամէն կարդաց հրամանագիրը, որ կը բովանդակէ ընտրական օրէնքը :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 փրանք	75 փրանք	40 փր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 փրանք	140 փրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 փրանք	110 փրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 21 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Anné No. 4252 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԲՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏՐԱ՞ՍՏ ԵՆՔ ՍԵՒ ՕՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը բաւէ միայն դիտել եւ դատել ամենօրեայ անցուդարձը, եւ մանաւանդ մեծ թէ փոքր ազգերու յարաճուն պատրաստութիւնները,— քաղաքական, զինուորական թէ տնտեսական :

Եւրոպան աւելի ալեկոծ, խառնակ վիճակ մը կը ներկայացնէ այսօր քան 1914ին: Եւ երբ Եւրոպան կը սարսի, անոր ղղրդիւնը ամէնէն առաջ կ'զգայ Ասիոյ վրայ,— իմացէք՝ Մօտաւոր Արեւելք:

Արդ, մենք ալ կը գտնուինք այս համայնատարած ալեկոծութեան, անթափանցելի լաբիւրինթոսին ճամբաներուն վրայ:

Աննշան ենք, իբրեւ համրանք, եւ պատահնական դեր մը կ'իյնայ մեզի, իբրեւ քաղաքական արժէք :

Միւս կողմէ, ներկայ պատերազմին չափերն ու ծրագիրները այնպէս են դասաւորուած, որ մենք «ցանկալի»ներու ցանկէն դուրս կը մնանք: Գոնէ առ այժմ :

Ի՞նչ կը թելադրեն այս երկու պարագաները:

Առաջին.— Մնալ միշտ արթուն եւ միացեալ, թէ իւրաքանչիւր գաղութի մէջ եւ թէ իբրեւ ընդհանուր ճակատ:

Ուրեմն, ամէն գաղութ պէտք ունենայ իր պատասխանատու իշխանութիւնը: Անունը կարեւոր չէ, այլ կազմը:

Այս տեսակէտէն, միշտ նոյն անկերպարան կացութիւնը կը ներկայացնէ մեր գաղութը: Ունինք գլուխներ, օրկաններ, բայց ոչ հիմնականը,— կեդրոնական վարչութիւն մը, որ տիրապար վարէ, որոճայ, գործէ:

Եւ թող թոյլ տան անդադար յիշեցնելու թէ՝ անհանդուրժելի է այս վիճակը: Բուն բառով՝ ընդվզեցուցիչ :

Երկրորդ.— Արթուն եւ միացեալ մնալու տարրական պայմանն է սերտ կապակցութիւն գաղութէ գաղութ, իրաւասու իշխանութեանց միջեւ, ըլլայ իսկ պարզ թղթակցութեամբ :

Նորէն ընդհանուր կազմակերպութի՞ւն: Ազգային կամ գերագոյն խորհո՞ւրդ :

Կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք: Մենք երբեք արամադրութիւն չունինք օրը երեկուն ընելու բիւզանդաբանութեամբ: Մէկ խօսք միայն,— եթէ ոչ Հայկական Դատ վարելու, գոնէ նոր չարիքներ կանխելու, հին սխալները չկրկնելու, չմոլորելու, ասոր անոր ճանկը կամ թակարդը չիյնալու, ինքնագլուխ մարզանքներ խափանելու համար, անհրաժեշտ է որ ունենանք իրաւասու,պատասխանատու, ընդհանուր ղեկավարութիւն մը:

Ո՛վ որ կ'ընդդիմանայ այս տարրական պահանջին, պարզապէս իր անխելքութիւնը եւ անխղճութիւնը ապացուցած կ'ըլլայ :

Միայն դաւադիրները չեն որ ժողովուրդի թշնամի կը կոչուին:— Շ.

Ծերակոյտն ալ պաշտօնանկ ըրաւ կոմունիստ երեսփոխանները

Երեսփ. Ժողովէն վերջ, ծերակոյտն ալ միաձայնութեամբ վաւերացուց այն օրինագիծը, որ երեսփոխանի եւ ուրիշ ընտրովի ներկայացուցիչի իրաւունքէն կը զրկէ այն բոլոր համայնավարները որ հոկտեմբեր 26էն սկսեալ չեն խզած իրենց կապերը բոլշեւիկեան կուսակցութեան հետ: Այս վճիռին ենթակայ են 61 կարմիր երեսփոխաններ: Օրինագիծը քուէարկուեցաւ ներկայ Ժողովականներու միաձայնութեամբ,— 294 քուէ: Տեղեկաբերը, Պ. Նոտէն, կ'առաջարկէր անփոփոխ քուէարկել օրինագիծը: Այս առթիւ յայտարարեց.

— « Կը վստահեցնեմ մեր զաւակները որոնք իրենց կեանքը կը վտանգեն, թէ այլեւս պիտի չհանդուրժենք հայրենադաւներու: Պէտք է վերջ տալ այս կացութեան: Խորհրդարանը պէտք է պարունակէ միայն Ֆրանսացիներ որոնք իբրեւ Ֆրանսացի կը մտածեն»:

Ուրիշ ծերակուտականներ ալ խօսք առնելով, գանգատեցան թէ կառավարութիւնը անհրաժեշտ խստութեամբ հետապնդած չէ բոլշեւիկեան գործունէութիւնը: «Թռուցիկներու բաշխումը խափանուած է, բայց բերանացի քարոզութիւնը կը շարունակուի: Երկրին մէջ կը մնան մօտ քսան հազար գործիչներ որոնք կը գործադրեն Կոմինտէրնի հրահանգները,— ապստամբութիւն կազմակերպել պատերազմի ատեն: Ուրեմն վտանգը մեծ է» :

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ փոխ - վարչապետը, Պ. Շօթան, որ պարզեց կառավարութեան կատարած տնօրինութիւնները: Եւ աւելցուց.

— « Ֆրանսա պատերազմի բռնուած ըլլալով, չի կրնար հանդուրժել որ ազգին դէմ դիրք բռնած մարդիկ մասնակցին բուն իսկ ազգի կեանքին հետ կապուած խորհրդակցութեանց: Այլեւս ոչ մէկ վարանում: Դաւաճանութեան բոլոր արարքները պիտի պատժուին: Մենք թոյլ պիտի չտանք որ մեր հերոս զաւակները յարձակում կրեն կռնակէն, դաւաճաններու կողմէ: Կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը բոլորովին ազատ է: Եթէ դաւաճանութիւնը շարունակուի, կառավարութիւնը իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ, առանց կաշկանդուելու միջազգային նկատումներէ »:

Կարգ մը թերթեր այս վերջին յայտարարութենէն կ'եզրակացնեն թէ ի հարկին պիտի խզուին դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ, եթէ հաստատուի թէ կապ մը կայ խորհրդային դեսպանատան եւ բոլշեւիկեան քարոզութեան միջեւ :

20 — 48 ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐՈՒ զինուորական ծառայութեան ցուցակագրութիւնը, որ մինչեւ հիմա միայն Սէնի նահանգին մէջ յայտարարուած էր, ծանուցուեցաւ նաեւ Սէն է Ուազի նահանգին մէջ: Պայմանաժամ սահմանուած է քսան օր:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒ ՄԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 275, յունուար 19, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 276, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ցամաքային ճակատին վրայ: Գործունէութիւն երկու կողմի օդատորմիղներու :

*** Ցուրտին սաստկութիւնը, որ զգալի է նաեւ Փարիզի մէջ, թոյլ չի տար որ եւ է լուրջ գործողութիւն կատարել: Միայն օդանաւային հետազօտութիւններն են որ պարբերաբար կը վերսկսին, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցն ալ: Ցուրտը նոյն բացառիկ սաստկութեամբ կը շարունակուի ամբողջ Եւրոպայի, ինչպէս հիւսիսային Ամերիկայի մէջ :

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը պաշտօնապէս հաստատեց թէ երեքշաբթի օր քարիւղատար մեծ շոգենաւ մը, «Ինվըրտարկլ» (9456 թոն) խորտակուած է գերմանական սուզանաւի մը կողմէ, հարաւային արեւմտեան ծովեզրքին բացերը: Նաւուն հետ ծովամոյն կորած են նաեւ բոլոր նաւաստիները, 46 հոգի: Այս շոգենաւը շինուած էր Գերմանիոյ մէջ, անցեալ տարի, եւ կը պատկանէր անգլիական ընկերութեան մը: Շոգենաւուն մէջ կը գտնուէին 14 անգլիացի սպաներ եւ ճարտարագէտներ :

*** Լոնտոնի շրջանին մէջ մեծ վառօդարանի մը պայթումը, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդեր էինք երէկ, լրջօրէն կը զբաղեցնէ անգլիական կառավարութիւնը: Պատերազմական նախարարութեան եւ Ապահովութեան տեսչութեան ներկայացուցիչները խորհրդակցութիւն մը կատարեցին, գաղտնիքը պարզելու համար: Վարչապետն ալ խորհրդակցեցաւ դահլիճին անդամներուն հետ: Լուրջ կասկածներ կան թէ գերման գործակալներ սարքած են այս դաւը: Քննութիւնները կը շարունակուին գիշեր ցերեկ :

Ուրբաթ օր նոր պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Լոնտոնի շրջանին մէջ, Քրոյտըն: Մեծ գործարանի մը կաթսան պայթեցաւ: Ձայնը կը լսուէր մէկ քիլոմեթր հեռուէն: Նոյն օրը Պելժիոյ Նամիւռ քաղաքին մէջ պայթեցաւ 6000 քիլօ վառօդ: Գործարանը ամբողջովին կործանեցաւ :

*** Տոքթ. Կէօպելս, Գերմանիոյ քարոզութեանց նախարարը, ճառ մը խօսելով, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— « Ջենք հասկնար ինչ ընել կ'ուզեն Անգլիացիները: Իրենք բան մը չըրնելէ վերջ, կը տրտնջան թէ Հիթլէր յարձակում չի գործեր: Մե՞նք էինք որ պատերազմ յայտարարեցինք Անգլիոյ դէմ: Եթէ Անգլիացիները մեզ թերագնահատելու սխալը գործեցին, մենք նոյն սխալը պիտի չգործենք: Մենք չենք թերագնահատեր Անգլիացիները: Տղու խաղ չէ այս, այլ հարց մը որ կապ ունի ամբողջ ազգին հետ: Հարկ է կեդրոնացնել մեր ազգային ամբողջ ուժը, լուծելու համար խնդիրը: Մենք կրնանք լուծել զայն եւ պիտի լուծենք: Արտասահմանի մէջ միշտ կ'ըսեն թէ Հիթլէր հաշտութիւն կը փնտռէ Մուսոլինիի, Պելժիոյ, սկանտինաւեան երկիրներու եւ Մ. Նահանգներու միջոցաւ : Ցետոյ կ'ըսեն թէ մենք յարձակողականի պիտի ձեռնարկենք Հոլանտայի եւ Պելժիոյ վրայ, կամ Պալքաններու մէջ, կամ Սկանտինաւեան երկիրներու դէմ: Կը խնդրեմ գերման ժողովուրդէն կարեւորութիւն չտալ այս լուրերուն: Լոնտոնի եւ Փարիզի դրամատէրները պատեհ ժամուն պիտի լսեն ինչ որ ծրագրած է Առաջնորդը: Ան սովորութիւն չունի կանխաւ յայտնելու իր ծրագիրները: Մեր թշնամիները խոր անձկութեան մատնուած, կ'ըսեն թէ ջիղերու պատերազմ մըն է այս: Մենք ջիղերու պատերազմ չենք մղեր: Մենք ըսած չենք թէ պիտի քալենք Պելժիոյ կամ Լիւքսէնպուրկի վրայ: Մենք չաբաթներով բան չենք ըսած եւ այսօր իսկ ես պատճառ չունիմ պատասխանելու արտասահմանի մէջ եղած անձկալից հարցումներուն: Առաջնորդը գիտէ թէ ինչ կ'ուզէ: Մենք չենք ուզեր գիտնալ թէ ան ինչպէս գլուխ պիտի հանէ այս գործը: Մենք կ'ուզենք միայն գիտնալ թէ ժամը պիտի հնչէ: Մենք այս պատերազմը կազմակերպած ենք յետին մանրամասնութեամբ: Միայն ղեկավարութեան տեսակէտով մենք պիտի շահինք այս պատերազմը: Այս օրուան Գերմանիան չի կրնար բաղդատուիլ 1914ի Գերմանիային հետ»:

Գերմանիա քարիւղ եւ նոր հողեր կը ճարէ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ ռումանական կառավարութիւնը նոր զիջում մը կատարեց, քարիւղ ճարելու համար Գերմանիոյ, աւելցնելով արտածելի քանակութիւնը: Միեւնոյն ատեն յամառ զրոյց կը շրջի թէ Մոսկուա որոշած է հողերու նոր բաժանում մը կատարել Լեհաստանի մէջ, ի նպաստ Գերմանիոյ, իբրեւ արդիւնք նոր բանակցութեանց: Այս նոր համաձայնութեամբ, Գերմանիոյ պիտի ձգուի ընդարձակ հողամաս մը Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ սահմաններուն վրայ, այն երկաթուղիով որ Քրաքովիան կը կապէ Չէրնաուցիի (Ռումանիա): Այս գիծը կ'անցնի Լվովէն (Լէմպէրկ), Պորոսլաւէն եւ Տրոպիցի քարիւղաբեր հողերէն:

Այս լուրը առաջին անգամ հաղորդած էր Պուքրէշի լեհական դեսպանատունը, բայց ուրիշ դիւանագիտական շրջանակներ չկրցան հաստատել: Ամէն պարագայի մէջ, համաձայնութիւնը կարելի կը համարուի, եւ եթէ վերջնապէս հաստատուի, մեծապէս պիտի ազդէ արեւելեան Եւրոպայի դէպքերուն վրայ : Այս համաձայնութեամբ, անգամ մը եւս պիտի ամրապնդուի ռուսեւգերման գործակցութիւնը, նոյնիսկ յանդելով երկու պետութեանց միացեալ թափանցումին՝ դէպի հարաւային - արեւելեան Եւրոպա: Ռուսաստան գրաւած ըլլալով հարաւային Լեհաստանը, Գերմանիան կտրած էր Ռումանիայէն: Եթէ գերման զօրքը ռումանական սահմանագլուխը հասնի նոր համաձայնութեամբ, կը նշանակէ թէ Գերմանիա պիտի վերսկսի իր դրոհը դէպի Արեւելք:

Իբրեւ հետեւանք Պուքրէշի գերման դեսպանին ճնշումներուն, ռումանական կառավարութիւնը որոշեց նոր դիւրութիւններ ընծայել Գերմանիոյ, քարիւղ ստանալու համար: Այս առթիւ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած է, հսկողութեան տակ առնելու եւ վարելու համար քարիւղի ընկերութիւնները որոնց դրամագլուխին 82 առ հարիւրը անգլիական եւ ֆրանսական է: Նոր կարգադրութեան շնորհիւ, Գերմանիա պիտի կրնայ շատ աւելի մեծ քանակութեամբ քարիւղ ստանալ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԹՐՔԱՑԻՔ, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՀՈՍ ԱՊՐԻԼ

«Ե՞րբ պիտի փակուին այս դպրոցները»

Թուրք խմբագիր մը, Մուրատ Սէրթօղլու, կը գրէ Հիւսէյին Ճահիտի օրկանին՝ «Եէնի Սապահ»ի մէջ, երկրորդ խորագրին տակ (11 յունուար) .—

— « Բան մը կայ զոր երբեք չեմ կրնար հասկնալ:

Քաղաքիս հայ եւ հրեայ դպրոցներուն գոյութիւնը: Հելլէն, իտալական, գերմանական, անգլիական, պուլկարական դպրոցներուն գոյութիւնը ընդունինք որ կարելի է բացատրել: Ինչպէս որ մենք ալ միլիոնները անցնող ցեղակիցներ ունինք Պալքաններու մէջ: Ասոնց համար թէ Յունաստանի, թէ Պուլկարիոյ եւ թէ Եուկօսլավիոյ մէջ Թուրք դպրոցներ կան: Այս վարժարաններուն դասաւանդութեանց վրայ այսօր չեմ ուզեր կանգ առնել:

Ցայտնելէ յետոյ թէ խիստ մօտ օրէն այս հարցին պիտի վերադառնամ, բուն նիւթին անցնինք:

Սակայն ի՞նչ ըսել է հայ եւ հրեայ վարժարան: Շատ տարօրինակ կը թուի ինծի: Արդեօք հայ վարժարանի մը մէջ, հրեայ վարժարանի մը մէջ աշակերտներուն Թուրք դպրոցներու մէջ տեղի ունեցած դասաւանդութիւններէն տարբեր ըլլալով ի՞նչ կ'ուսուցուի: Ի՞նչպիսի ներշնչումներ տեղի կ'ունենան:

Արդեօք այսօր Սովիէթներու վարչութեան տակ գտնուած Հայաստանը ասկէ ազատագրել եւ ապագայ Հայաստան մը հիմնելու նպատա՞կը կը ներշնչուի: Ոչ:

Արեւելեան Անատոլուի մէջ նոր հայկական կառավարութի՞ւն մը հիմնել: Այսպիսի ներշնչում մը միմիայն յիմարանոցի մը մէջ կրնայ տրուիլ:

Արդեօք ռումբ շինել, մարդը կռնակէն զարնել, ոճրափորձեր կազմակերպե՞լ:

Մենք այլեւս հաւանական չենք նկատեր որ Թուրքիոյ մէջ այսպիսի նպատակներ հետապնդող միակ Հայ մը մնացած ըլլայ: Այստեղի Հայերը, եթէ կ'ուզեն Թուրքիոյ մէջ ապրիլ, ստիպուած են թրքանալ: Հրեաներու համար ալ կացութիւնը նոյնն է: Անոնց համար ալ որքան ատեն որ Թուրքիոյ մէջ կ'ապրին, կարելի չէ որ ռեւէ սիոնական նպատակ հետապնդեն:

Ուրեմն ի՞նչ է իմաստը հայ դպրոցին, հրեայ դպրոցին: Եթէ հայ եւ հրեայ հայրենակից մը կ'ուզէ որ իր փոքրիկը այս երկրին մէջ բնակի, ի՞նչու Թուրք տղոց եւ պետութեան պաշտօնական հաստատութիւններէն դուրս, հայ եւ հրեայ միջավայրի մը մէջ կ'ուզէ հասցնել զայն: Եւ ասոր համար նոյնիսկ դրամական զոհողութիւն ալ յանձն կ'առնէ:

Այս անտրամաբան ընթացքը, — աւելի ծանր բառ մը չգործածելու համար — պէտք է որ ժամ առաջ սրբագրուի: Ասոր ալ սրբագրումը ոչ թէ կըրթական վարչութեան այս դպրոցները փակելով, այլ իրենց փոքրիկները հոն ղրկող հայ եւ հրեայ հայրենակիցներուն, գանոնք անձնապէս այս դպրոցներէն հանելով Թուրք վարժարաններ դնելովը եւ յիշեալ դպրոցներուն միակ աշակերտ մը իսկ չկարենալ գտնելովը պէտք է ըլլայ: Առ այժմ այսքան :

Առաջարկ մը օտար առեւտրականներու դէմ

Փարիզի երեսփոխաններէն Տոքթ. Քուզէն եւ Տոմանժ հետեւեալ օրինագիծը ներկայացուցին երեսփ. ժողովին.

— « 49էն վար ամէն օտար առեւտրական որ, պատերազմի հինգերորդ ամիսէն առաջ կամաւոր զինուորութեան յանձնառութիւն մը չստանձներ պատերազմի տեւողութեան համար, պատերազմական շրջանին մէջ, վերջնապէս պիտի զրկուի առեւտրականի արհեստը ի գործ դնելու իրաւունքէն, իր օտար առեւտրականի տոմսը ետ պիտի առնուի եւ երբեք պիտի չվերանորոգուի: Նոյնպէս անոր պիտի արգիլուի որ եւ է առեւտուր կատարել ընկերակցութեամբ Ֆրանսացի առեւտրականի մը կամ արտօնագիր ունեցող օտար առեւտրականի մը եւ առեւտրական ընկերութիւն մը վարել: Ան ոչ մէկ պարագայի մէջ պիտի կրնայ ֆրանսական հպատակութիւն ստանալ»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսական պարտութեան հետեւանքները

Վերջին լուրերու համաձայն, ֆինլանտական զօրամաս մը յաջողած է նորէն ետ մղել ռուսական զօրքը, Սալլայի ճակատին վրայ, հակառակ սաստկացեալ ցուրտին: (56 աստիճան): Կռիւները կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ, երկու գիւղերու տիրացման համար: Ֆինլանտական զօրքը յառաջխաղացած է մինչեւ 35 մղոն, ինչ որ ամէնէն կարեւոր յաջողութիւնը կը համարուի Ծնունդէն ի վեր:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Ռուսերը պաշարուած են Լատոկայի լիճին հարաւային – արեւելեան շրջանին մէջ: Ֆին զօրքը հանդարտօրէն կը սպասէ որ թշնամին անձնատուր ըլլայ անօթութենէն եւ ցուրտէն:

*** Ֆինլանտական աղբիւրէ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն ռուսական կորուստներու մասին, առաջին եօթը շաբաթներու մէջ.— Ոչնչացած օդանաւեր՝ 205, հրասայլ՝ 434, թնդանօթ՝ 159, գնդացիր՝ 252, ինքնաշարժ՝ 522, գրաւուած ձի՝ 1560, դաշտային խոհանոց՝ 63: Մարդկային կորուստներն ալ նոյնքան ծանր են:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Թուրք մամուլը սաստիկ զայրացած է, տեսնելով Հիթլէրական գլխաւոր օրկանին՝ Ֆոլքիշէր Պէօպախթէրի մէկ ծաղրանկարը, որ կը վարկաբեկէ Թուրքիան: Այս ծաղրանկարին հրատարակութեան օրը, Անգարայի գերման դեսպանը ճաշի հրաւիրած էր Թուրքիոյ պատերազմական եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարները, ինչպէս եւ երեսփոխաններ եւ այն զօրավարները որ մասնակցած էին Մեծ պատերազմին: «Եէնի Սապահ» կը գրէ թէ այդ նախարարները, զօրավարները եւ երեսփոխանները անշուշտ խորապէս կը զղջան, Ֆոն Փափէնի հրաւէրը ընդունած ըլլալնուն համար: Թուրք թերթը յոյս կը յայտնէ թէ գերմանական դեսպանատունը այսուհետեւ պիտի զգուշանայ ճաշասեղաններ սարքելու, «որովհետեւ բոլոր աթոռները պարապ պիտի մնան»:

ԻՐԱՔԻ ելմտական նախարարը զարնուեցաւ արձակուած պաշտօնեայի մը կողմէ: Վիճակը ծանր է:

Մատենագրական վէճ

Գ.

Ուրուկ բառին կը հանդիպինք առաջին անգամ Փաւստոս Բիւզանդի մէջ (Դպր. Դ. Գլ. 4), բայց «օրուկ» ձեւին տակ: Ինծի կը թուի թէ երկաթագիրը սխալ կարդալով՝ ընդօրինակողները մեզի տուեր են այդ օրուկ բառը: Արդարեւ, ամէն աչք ալ կրնայ խաբուիլ եւ ՈՒ երկբարբառը կարդալ ԱՒ,— այս ձեւով ուրուկ կը դառնայ աւրուկ եւ կը կարդացուի օրուկ:

Սկզբնական ձեւը իրապէս աւրո՞ւկ էր արդեօք,— չեմ գիտեր: Հարկ կը համարիմ արձանագրել թէ երեք ձեւերն ալ ծանօթ են մեր հին մատենագրութեան:

Յետոյ ուրուկ բառին կը հանդիպինք Խորենացիի Պատմութեան մէջ. «Քանզի բորոտք հալածեալ լինէին, իբր պիղծ համարեալ յօրինաց. եւ զուրուկս փախըստեայս առնէին, զի մի ի նոցանէ յայլս փոխեսցի ախտն» (Գիրք Գ. 20): Ամէն անգամ որ կարդացեր եմ այս տողերը, ես ինծի հարցուցեր եմ թէ ինչո՞ւ առաջին նախադասութիւնը կրաւորական բայ կը գործածէ, իսկ երկրորդը՝ ներգործական: Մտածումին կշռոյթը կը պահանջէ կարծես ըսել. «... զբորոտս հալածէին... եւ զուրուկս փախըստեայս առնէին»: Վերջէն ձե՞ռք մը խաղացած է արդեօք:

Բայց աւելի քան վստահ եմ, որ յանցապարտ ձեռք մը խաթարած է Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ը: Խաթարումը չի կայանար բառերու աղաւաղումին մէջ (երբեմն գրուած է որկոտութիւն, երբեմն որզողութիւն, եւայլն): Այլ բնագրին փոփոխութեան մէջ:

Ապացոյցներ. — Հ. Միքայէլ Չամչեան (Պատմութիւն Հայոց, Գ. հատոր, էջ 96) կը գրէ թէ Մխիթար Գօշ կ'ընդունի Հռոմի Պապը իբրեւ գերագոյն պետ եկեղեցիներու, երբ կը ճշդէ հայկական եկեղեցապետական կարգերը: Ուրկէ՞ ուր:

Վահան վարդ. Բաստամեանց, որ աչքէ անցուցած է Մխիթար Գօշի այդ գրքին բոլոր օրինակները, կը նշմարէ եղծումը եւ կը գրէ. «Աղճատողը եղել է անշուշտ կաթոլիկներից մէկը, որք իբրեւ մի ժանտախտ՝ տանում են իւրեանց հետ ամենայն տեղ Հռովմայ պապի գահերիցութեան անտեղի գաղափարը» (Տեսնել իր ուսումնասիրութիւնը Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ին մասին, էջ 259):

Բայց միայն այդ գլո՞ւխն է եղծուած: Եւ միայն կաթոլիկնե՞րն են որ գրիչ խաղցուցած են: Ինչո՞ւ չըսել թէ խորթ բան մը կայ գրեթէ ամէն մէկ էջի վրայ: Այլապէս ինչո՞ւ կրկնութիւններ ըլլային, ինչո՞ւ նոյն կանոնը խմբագրուէր զանազան ձեւերով, յաճախ մէկը միւսին հակառակ, ու գրուէր տարբեր տարբեր գլուխներու մէջ: Ինչո՞ւ դասաւորում չըլլայ: Մեր գիտցածն այն է թէ Մխիթար Գօշ գիտական միտք մըն էր ու գիտական միտքը կը մերժէ աշխատութիւն մը ներկայացնել այսքան թափթփած, այսքան կարկտան, ներսը դուրս, դուրսը ներս կարած: Ես դեռ չեմ ուզեր խօսիլ լեզուական բոշայութեան մասին,— բաւական է դիտել որ Նախադրութիւնը բաղդատաբար մաքուր լեզու ունի, (գիրքին այդ մասը կը ներկայացնէ Գանձակեցի գիտնականին իրաւունքի փիլիսոփայութիւնը, որով շատ քիչեր կը չհաղորդուին), ընդհակառակն խառնակ ու աղճատ լեզու մը ունի բուն կանոններու մասը, ամէնուն համար չհաղորդական: Այդ բաղդատութիւնն իսկ անմիջապէս կասկած կ'արթնցնէ թէ խոր փոփոխութիւններու առարկայ դարձած է «Դատաստանագիրք»ը: Օրինակ, ԺԵ. յօդուածին խորագիրը կը յայտնէ թէ «ուրկութեան» մասին օրէնքներ պիտի տրուին, մինչդեռ յօդուածին մէջ ոչ մէկ խօսք կ'ըլլայ «ուրկութեան» մասին: Այս ամէնէն վերջ, ինչպէս չկասկածիլ թէ Տոքթ. Ա. Մելիքեանի միակ կարեւոր վկայութիւնը, ԶԹ. յօդուածը, վերջէն ներմուծուած չէ:

Դիտել պիտի տրուի թէ բազմաթիւ օրինակներ կան: Կարեւորը առաջին օրինակն է: Ալիշան կը հաստատէ թէ Վենետիկի օրինակը Մխիթար Գօշի ... ձեռագիրն է: Ներողութի՛ւն — Մխիթար Գօշ, որքան ալ բարեխառն՝ իր եկեղեցական աւանդապաշտութեան մէջ, (ուսումնասիրել Գանձակեցի վարդապետին դիրքը՝ երբ Հիւս. Հայաստանի եպիսկոպոսները դէմ կանգնեցան Զօր. Զաքարիի ցանկութեան), այսուհանդերձ նախանձախնդիր իր եկեղեցիին աւանդական ազատութեան, չէր կրնար «Դատաստանագիրք» մը գրել հաճոյք պատճառելու համար Հռոմի պապին: Պարզ է,— Մխիթար Գօշի ձեռագիրը չի կրնար ըլլալ ամէն օրինակ, որ կը կրէ այդ խաթարումը:

Այսքանը ընդունելէ վերջ, այլեւս դիւրին է համոզուիլ որ այս կամ այն մատենադարանին մէջ գտնուած օրինակները «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» օրինակներ են:

Տեսէք թէ ի՛նչպէս:

Լեհաստանի թագաւորը, արտօնելով որ Հայերը ազգային աւանդութիւններով եւ օրէնքներով վարեն իրենց դատերը, կը թելադրէ իրեն ներկայացնել հայկական դատաստանագիրք մը՝ վաւերացնելու համար: Հայերը կ'օգտուին Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»էն, զայն կը պատշաճեցնեն իրենց նոր կենցաղին պայմաններուն եւ կը ներկայացնեն թագաւորին: 1862ին, Լէմպերկի համալսարանին փրոֆէսէօրներէն Ֆէրտինանտ Պիշոֆ կ'ուսումնասիրէ եւ կը հրատարակէ Լէմպերկի Հայոց դատաստանական օրէնքները,— այդ հաւաքածոյին բովանդակութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Մխիթար Գօշի աշխատութենէն բանաքաղութիւն մը (Պիշոֆի այդ գործին մասին՝ տեսնել Հ. Գ. Գալէմքեարեանի «Ուսումնասիրութիւնք Լեհահայոց դատաստանագրոյն», Վիեննա, 1890, եւ Վահան վարդ. Բաստամեանցի «Դատաստանագիրք Մխիթարայ Գօշի», Վաղարշապատ, 1880): Բայց միայն Լեհաստանի Հայերը չէին, որ օգտուեցան Մխիթար Գօշի գրքէն՝ զայն ներկայացնելով այնպէս ինչպէս կը պահանջէին իրենց շահերը, այլ եւ բոլոր այն եկեղեցականները կամ գրոց-բրոցները, որոնք նման արժէքաւոր գործ մը ունենալով իրենց ձեռքը՝ դատաստան կ'ընէին դժբախտ Հայաստանի մէջ, առանց մոռնալու «ճոխացնել» զայն նոր օրէնքներով եւ նոր բացատրութիւններով: Այս է նաեւ պատճառը, որ կրճատուած է ԺԵ. կանոնը, այդ յօդուածին բովանդակութենէն ջնջուած է ինչ որ ըսուած է ուրկութեան մասին, թողլով միայն խորագիրը որ կ'ըսէ թէ «ոչ յայտնի ախտ լցէ», մինչդեռ Զ. կանոնին մէջ կ'ըսուի թէ «այսօքիկ ախտք (բորոտութիւն եւ ուրկութիւն) դժուարաւ ծածկին»: Ընդհակառակն ԶԹ. կանոնին մէջ բորոտութեան եւ ուրկութեան մասին կը տրուին այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք Տոքթ. Ա. Մելիքեանի ըսել կուտան թէ Մխիթար Գօշի նկարագրած ուրուկը սիֆիլիզն է: Այս վերջին կանոնին խորթ ու խառնակ լեզուն իսկ չի՞ վկայեր թէ գրիչ խաղցած է այստեղ: (Վահան վարդ. Բաստամեանց դիտել կուտայ թէ կարգ մը օրինակներու մէջ «ոճի փոփոխութիւններ ունի» այս կանոնը, թէեւ իմաստը նոյնը):

Բայց ձեռագրին մէջ կատարուած այդ փոփոխութիւնները կրնանք ճշդել նաեւ ուրիշ ճամբով:

Մխիթար Գօշ ինք կը վկայէ թէ «Դատաստանագիրք»ը գրելու համար օգտուած է զանազան աղբիւրներէ, «Հանդերձեալ մեր գրով դրոշմել զիրս դատաստանի՝ պարտ է ցուցանել թէ յորո՞ց գրոց կամ յորո՞ց ազգաց հաւաքեմք զսա, զի ճշմարտութիւնն յայտնեսցի եւ մի ոք զայթակղեսցի թէ մեք մերովք մտացածին բանիւք գրեմք զսա»: Ուրեմն, «Դատաստանագիրք»ը հաւաքածոյ մըն է օրէնքներու: Ուրկէ՞ քաղած է զանոնք: Գլխաւորաբար Աստուածաշունչէն եւ «Հին Հայոց եւ Ժողովոց» կանոնագրութենէն: Մեզի ծանօթ են Աստուածաշունչին տուած տեղեկութիւնները բորոտութեան մասին, (պիտի անդրադառնանք յետոյ): Արդ, Աստուածաշունչին ախտաբանական վկայութիւնները չեն համապատասխաներ ԶԹ. կանոնին բովանդակութեան, միայն վերջին պարբերութիւնն է, որ առնուած է Ղեւտացւոց գիրքէն: Միւս կողմէ, եթէ ճիշդ է որ բորոտութեան կամ ուրկութեան մասին գրուած այդ օրէնքներուն խմբագիրը անծանօթ չէր Ս. Բարսեղի, Անկիւրիայի ժողովին, Շահապիվանի ժողովին եւ Հայրապետներու սահմանած օրէնքներուն, Տոքթ. Ա. Մելիքեան կրնա՞յ ցոյց տալ ԶԹ. կանոնին մանրամասնութիւնները «Հին Հայոց եւ Ժողովոց» ծանօթ կանոնագիրքին մէջ: Ըսինք թէ այդ կանոնները պարզ թարգմանութիւններ են, այնպէս որ Տոքթ. Ա. Մելիքեանի վճիռը տալէ առաջ՝ ես պիտի նախընտրէի բաղդատութեան դնել հայերէն կանոնագիրքին օրէնքները Ս. Բարսեղի եւ այլոց օրէնքներուն յունարէն բնագրին հետ:

Երբ Մխիթար Գօշի ձեռագրին կրած այս խաթարումներուն մասին կը խօսիմ, հարկ կը տեսնեմ դիտել տալ պարագայ մը,— Փաւստոս Բիւզանդ եւ Մովսէս Խորենացի կը վկայեն թէ Ներսէս Պարթեւ քրիստոնէական գթութիւն ցոյց տուաւ բորոտներուն եւ ուրուկներուն, մինչ Աստուածաշունչը անգթութիւն եւ նախատական որոշում: Ներսէս Պարթեւի գթութիւնը կը հասնի մինչեւ Ներսէս Շնորհալի, ժամանակակից Մխիթար Գօշի, ու մինչ այս վերջինը, անուշ ջուրի մարդ թէեւ գիտնական, առաջինն՝ մեր քրիստոնէական գրականութեան մէջ, անխնայ է հանդէպ բորոտներուն եւ ուրուկներուն, Շնորհալին կը շարունակէ իր հոգածութիւնը հանդէպ բորոտներուն եւ ուրուկներուն, նամակ կը գրէ անոնց, կը մխիթարէ, իր պաշտպանութեան տակ կ'առնէ, մինչ կը դատապարտէ հալածողները՝ «արժանաւոր պատուհասի» (տեսնել Ալիշանի «Շնորհալի եւ պարագայ իւր», էջ 383):

Յաջորդով պիտի քննենք բորոտ եւ ուրուկ բառերուն տրուած իմաստները եւ այդ հիւանդութեանց ախտանշանները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Անթիֆաներ

Իւրաքանչիւր երկիր երբ պատերազմի մէջ է, բազմաթիւ գործերու եւ գործողութեանց կարգին՝ կը կատարէ նաեւ հետեւեալ աշխատանքը. — մայրաքաղաքին թանգարաններէն կը հաւաքէ անթիքիթէները — նկար, արձան, բրածոյ եւ զանազան իրեղէններ — ու ծրարելով կը հեռացնէ ապահով վայր մը, դղեակի մը մէջ, մինչեւ պատերազմին վախճանը:

Այսպէս ըրած են ու կ'ընեն բոլոր պատերազմիկ ազգերը:

Հայ ազգը կամ աւելի ճիշդ Փարիզի ջոջ գաղութը առաջին անգամ ըլլալով հետեւեցաւ այդ խելացի կարգադրութեան:

Այո, Փարիզահայութիւնը իր անթիքաները փոխադրեց գաւառ, դղեակի մը մէջ: Այսպէս փրկուած կը նկատեմ մեր ազգային դիմագիծը, մշակոյթը, պարծանքները:

Այդ անթիքաները մեր Բարեգործականի պարոններն են, իրենց մօտաւոր եւ հեռաւոր շքախումբերով:

Ու մինչդեռ բոլոր ազգերու անթիքիթէները, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան շրջանին, կը հանգչին սնտուկներու մէջ, մեր անթիքիթէները սնտուկը կամ պարկը մտնողներ չեն: Մեր անթիքաները կը շարժին, կ'ուտեն, կը խմեն ու մինչեւ անգամ կը պարեն: Մեր անթիքաները կը շարունակեն իրենց սրբազան կոչումը:

Այսպէս կ'ըլլան կենսունակ ազգի մը կենսուրախ անթիքաները:

Եւ կ'ուռեցնեն իմ ազգասէր Հայու կուրծքս:

Շատ մը յիմարներ ելեր են ու կ'ընեն հետեւեալ առարկութիւնը.

— Այս դժնդակ օրերուն պէ՞տք էր որ Բարեգործականի ջոջերը հեռանային: Չունէի՞ն կատարելիք պարտականութիւններ: Այդ պարոններուն գործի բուն շրջանը հիմա չէ՞: Իսկ այդ Հայոց փափկասուն տիկինները եւ օրիորդները բան մը չէի՞ն կրնար հիւսել մեր զինուորներուն համար:

Եւայլն:

Ի՜նչ ծիծաղելի, ի՜նչ միամիտ առարկութիւններ:

Կարելի՞ է պահանջել «Ճիոքոնտա»յէն որ իր շրջանակէն դուրս ելլէ ու գուլպայ հիւսէ:

Կարելի՞ է պահանջել «Վէնիւս»էն որ իր պատուանդանէն իջնէ ու «փուլօվըր» հիւսէ:

Կարելի՞ է պահանջել «Անտարբեր»էն որ հետաքրքրուի զինուորներուն կեանքով:

Կարելի՞ է Լուվրի կամ ուրիշ թանգարանի մը որ եւ է մէկ արձանէն կամ նկարէն գործ մը պահանջել:

Նոյնը կարելի չէ պահանջել մեր անթիքիթէներէն:

Անթիքաները եղած են որ հիանանք իրենց վրայ:

Հիանանք, զմայլինք իրենց գոյնին վրայ, գիծին վրայ, գեղեցկութեան եւ ոճին վրայ:

Անթիքաները թանգարանի կամ շքեղ սալոններու եւ կամ դղեակներու համար են:

Հիմա պատերազմ է: Անթիքաները կը տեղափոխուին ու անոնցմէ ալ բան պէտք չէ սպասել:

Պատերազմը երբ լրանայ, կը վերադառնան անթիքաները: Այն ատեն ամէն անթիքա պէտք է իր պատէն կախել:

ՆՇԱՆ ՓԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՔԷՆԹԷՆ, 16 Յունուար.— Սիրելի «Յառաջ», սեպտեմբերի առաջին զօրակոչին 30 հայ երիտասարդներ Լիլ քաղաքը հասանք: Չորս ընկերներ ֆիզիքապէս տկար ըլլալով օժանդակ զինուոր եղան, իսկ 26 ընկերներ 7 շաբաթ մարզուելէ վերջ, փոխադրուեցանք Քէնթէն քաղաքը, Սէն Պոլէն 20 քիլոմեթր հեռու: (Այս քաղաքը 2500 բնակիչ ունի): Մենք հանգիստ ենք: Ունինք ֆութպոլի խումբ մը որուն առաջին խաղացողը Հայ մըն է, Պետրոս Մանուկեան, շատ սիրուած իր մեծերէն: Գրեթէ բոլորս ալ Փարիզի շրջանէն ենք, միայն մէկ ընկեր Մարսիլիայէն: Ամէնքըս միեւնոյն ննջարանը կը պառկինք եւ շատ սիրով ենք իրարու հետ: Ցարդ ոչ մէկ պատիժի ենթարկուեցանք: Շատ անգամ երիկուններն ազգային պատմութիւն կը սերտենք: Շատ մը ընկերներ ֆրանսական շրջանակներու մէջ ապրած ըլլալով, այնքան սահուն չէին սորված հայերէնը, իսկ հիմա լաւ կը խօսին: Կաղանդի առթիւ 10 ընկերներ Ֆ. Կապոյտ Խաչէն մէկ մէկ ծրար ստացանք եւ շատ ուրախացանք, «Կեցցէ Կապոյտ Խաչը» գոչելով: Դեկտեմբերին քանի մը միութիւններու նամակ գրեցինք, բայց մինչեւ հիմա ոչ մէկ բան ստացած ենք: Զօրանոցին ամէնէն լաւ յարկը յատկացուցած են մեզի: Մեր ամէնէն մեծ պակասը ազգ. կեանքի կարօտն է: Կը խնդրենք մեզի ալ «Յառաջ» ղրկել: Ներփակ մեր խմբանկարը, որուն մէջ քանի մը ֆրանսացիներ ալ կան:— Յակոբ Մելիքեան

... 9 Յունուար.— Ահա չորս ամիս է որ կը շարունակուի պատերազմը, վերջաւորութիւնը... Եթէ կայ բան մը որ յայտնի է, այդ ալ մեր հայ զինուորներու զմայլելի կորովն է: Հակառակ այս ձիւն ձմեռին, իրենց ֆրանսացի բախտակից ընկերներու հետ միասին կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը:

Ծնունդը եւ Նոր Տարին անցուցինք բանակի մէջ, լաւ պայմաններով, թէեւ հեռու մեր սիրելիներէն:

Մեր գունդին մէջ կան ութը հայ զինուորներ, որոնց չորսը արդէն իրենց 27րդ ամիսն է որ կը բոլորեն, իսկ երեքն ալ 14րդը: Ամէնքն ալ վարժ տղաքներ են, եւ կրակի գծի վրայ: Տղաք ունինք Մարսէյլէն, Ալֆորվիլէն, Լիոնէն, Վիէնէն եւ Տէսինէն: Մարմնապէս բոլորն ալ կայտառ են, միայն իրենց հեռաւոր սիրելիներու հոգը ունին:

Մասնաւորաբար ինծի հետ միասին մէկը կայ՝ որ ունենալով ծերունի մայր մը եւ անչափահաս քոյր մը, կարօտ է օգնութեան: Եթէ կարելի է գտէք սանամայր մը, կամ Կ. Խաչի միջոցաւ օգնութիւն մը: Կրնա՞ք մեզի ալ «Յառաջ» ղրկել:— Հայկունի Թաշճեան

ՓԷՐԻՆՅԻ (Օզսէր), 8 Յունուար.— Մենք հոս հինգ հայ զինուորներ ենք, չորսը Իզէրի նահանգէն, մէկը Փարիզէն,— Յակոբ Հայթայեան, Յովսէփ Աղաբեան, Յարութիւն Գալուստեան, Նշան Տէր Սարգիսեան, Այնամեան: Զօրակոչէն մինչեւ հիմա Իոնի նահանգին մէկ գիւղը կը մնայինք, լրացնելով բոլոր մարզանքները, յետոյ տեղափոխուեցանք, ի հարկին ճակատ երթալու համար: Մեր մեծերը որ եւ է խնդրանք չեն մերժեր: Մեր հիմկուան տեղը փոքր գիւղ մըն է: Շատ կը նեղուինք հայերէն թերթի պակասէն, կը խնդրենք որ «Յառաջ» ղրկէք մեզի, որուն կարօտը կը քաշենք: Ուրիշ քանի հայ զինուորներ ալ Օզսէր քաղաքին մէջ կը գտնուին: Երբեմն հանդիպումներ կ'ունենանք:— Նշան Տէր Սարգիսեան

ԽՄԲ.— Թերթը կը ղրկուի այս եղբայրներուն ալ:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Երախտագիտական ուշադրութիւն հայ զինուորներու

Ստացանք Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին հանգանակութեան առաջին գումարը, 550 ֆրանք, Տիկին Բարուհի Փափազեանի ձեռքով: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Յառաջիկայ երեքշաբթի, 23 Յունուար, ժամը 10.30ին, Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ, 10bis Rue Thouin, մեթրօ Մոնժ, հոգեհանգստեան թիւ պատարագ պիտի մատուցուի ողբ. Անդրիկ Ալթունեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին բարեկամներն ու յիշատակը յարգողները:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme — Paris (13)

ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ
20-48 տարեկաններու զինուորագրութեան մասին

ՅՕԴ. Ե.— Այն օտարականները որոնք հպատակ պիտի դառնան իրենց պարտաւորիչ ծառայութիւնը կատարած ատեն, հպատակութեան հրամանագրին ծանուցուած օրն իսկ իրենց տուները պիտի վերադարձուին եւ պիտի ենթարկուին 1928 մարտ 31ի օրէնքին 13րդ յօդուածով նշանակուած պարտաւորութեանց: Սակայն, իբրեւ պարտաւորիչ ծառայութիւն կատարուած ժամանակաշրջանը պիտի զեղչուի զինուորական ծառայութենէն, համաձայն նոյն 13րդ յօդուածին եւ անոնք դրօշի տակ պիտի առնուին միայն այն ատեն երբ առնուազն երեք ամիս զինուորութիւն ընելու ժամանակ մնացած է:

Իրենց պարտաւորիչ ծառայութեան ընթացքին հպատակ դարձած օտարականները պիտի կրնան, հպատակութեան հրամանագրին հրատարակութեան օրն իսկ, եւ առանց սպասելու այն առաջին դասին կազմութեան, որ պիտի յաջորդէ իրենց հպատակութեան փոփոխութեան, խնդրել որ լրացնեն իրենց զինուորութիւնը բանական բանակի մէկ զօրագունդին կամ սպասարկութեան մէջ:

ՅՕԴ. Զ.— Ներքին եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարներուն կողմէ տրուած հրամանի մը վրայ, պարտաւորիչ ծառայութեան ենթարկուած օտարականները պիտի արձակուին ծառայութենէ, եթէ արտօնութիւն ստացած են ուրիշ երկրի մը մէջ հաստատուելու: Եթէ անոնք Ֆրանսա վերադառնան անկանոն եղանակով, պարտաւոր պիտի ըլլան լրացնելու արձակման թուականէն մնացեալ ծառայութեան ժամանակաշրջանը, բացի այն պատիժներէն որոնց պիտի ենթարկուին, իրենց ապօրէն բնակութեան համար:

ՅՕԴ. Է.— 1939 ապրիլ 12ի հրամանագրին տրամադրութեամբ պարտաւորիչ ծառայութեան ենթակայ օտարականները պիտի խմբուին իրենց յատուկ զօրագունդերու մէջ, որոնց կազմակերպութիւնը պիտի ճշդուի ազգային պաշտպանութեան նախարարին կողմէ: Բացառաբար, այս ծառայութեան ենթակայ կարգ մը օտարականներ կրնան մասնաւոր գործերու յատկացուիլ անհատապէս: Սակայն, այն օտարականները որ հպատակութիւն չունին իրենց տարիքի զօրադասին կազմութեան ատեն եւ Ֆրանսա կը բնակին նոյն թուականին, կը մնան ենթակայ 1928 մարտ 31ի օրէնքին Գ. յօդուածին տրամադրութեանց, հետեւաբար կը տեղաւորուին ֆրանսական բանակին մէջ:

ՅՕԴ. Ը.— Այն օտարականները որ հպատակութիւն չունին եւ անոնք որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն, եթէ արտաքսումի վճիռ ստացած են, դատապարտուելով 1928 մարտ 31ի զինուորագրութեան օրէնքին Դ. յօդուածով նախատեսուած պատիժներէն մէկուն կամ արտասահմանի մէջ արձակուած համազօր պատիժներու եւ չեն կրցած հեռանալ Ֆրանսայէն, իրենց պարտաւորիչ ծառայութիւնը պիտի կատարեն նոյն յօդուածին տրամադրութեամբ կազմուած աքսորեալներու յարենման զօրագունդի մը մէջ:

Անոնք որ արտաքսումի վճիռ ստացած են հանրային բարեկարգութեան կամ ազգային ապահովութեան հետ կապուած շարժառիթներով, կամ իբրեւ հետեւանք վերոյիշեալ օրէնքի Ե. յօդուածով նախատեսուած պատիժներու եւ չեն կրցած հեռանալ Ֆրանսայէն, իրենց պարտաւորիչ ծառայութիւնը պիտի կատարեն մասնաւոր զօրագունդերու մէջ, որոնց վայրերը պիտի որոշէ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, ի հարկին խորհրդակցելով գաղթային եւ արտաքին գործերու նախարարներուն հետ:

ՅՕԴ. Թ.— Պարտաւորիչ ծառայութեանց ենթակայ օտարականները պիտի օգտագործուին ազգային պաշտպանութեան նախարարին կողմէ, կատարելով ամէն աշխատանք որ անհրաժեշտ է ազգ. պաշտպանութեան պաշտօնատան: Անոնք կրնան ազգ. պաշտպանութեան ուրիշ ճիւղերուն եւ հանրային վարչութեանց տրամադրութեան տակ դրուիլ, կատարելու համար ամէն տեսակ ազգօգուտ աշխատանք:

Անկէ զատ, կրնան պէտք եղած մարզանքը ստանալ, ապահովելու համար այս առթիւ կազմուած զօրագունդերուն անհրաժեշտ ներգաշնակութիւնը եւ վարժութիւնը, ինչպէս եւ սպայական շարքերու կազմութիւնը:

ՅՕԴ. Ժ.— Պարտաւորիչ ծառայութեանց կանոնական շրջանը կատարած օտարականները կրնան հրաւիրուիլ վարժութեանց շրջաններ բոլորելու համար: Այդ շրջանին ամբողջական տեւողութիւնը աւելի պիտի չըլլայ իրենց տարեկից զօրադասերու Ֆրանսացիներու պարտադրուած մարզանքի տեւողութենէն:

ՅՕԴ. ԺԱ.— Այն օտարականները որ պարտաւորիչ ծառայութեանց կ'ենթարկուին, պիտի ստանան զօրաշարժի տետրակ մը, որուն տրամադրութեանց պարտաւոր են պատասխանել նոյն պայմաններով ինչ որ նախատեսուած է 1928 մարտ 31ի օրէնքով, Ֆրանսացի պահեստիներու համար:

ՅՕԴ. ԺԲ.— Իրենց պարտաւորիչ ծառայութեանց կատարման ժամանակամիջոցին, օտարականները պիտի ենթարկուին բանակին ընդհ. կարգապահութեան կանոններուն:

ՅՕԴ. ԺԳ.— Ներկայ հրամանագրով նախատեսուած օտարականներու համար գործադրելի են 1928 մարտ 31ի զինուորագրութեան օրէնքին հետեւեալ յօդուածները.— Յօդ. 22 եւ 23 (յետաձգում բանակին միանալու).— Յօդ. 24 (նպաստ կարօտ ընտանիքներու).— Յօդ. 45 եւ 45 Գ. (արձակուրդ).— Յօդ. 46 (բանակին մէջ մնալ).— Յօդ. 55 (փոփոխութիւն բնակարանի կամ բնակավայրի), ինչպէս եւ 1939 նոյեմբեր 6ի հրամանագրին Բ. յօդուածը:

Ետագային պիտի ճշդուին այն պայմանները որոնց համաձայն պիտի գործադրուին զինուորագրութեան օրէնքին յօդուածները այս օրէնքին ենթականերուն համար, ինչպէս եւ ներկայ հրամանագրին գործադրութեան եղանակները գաղթային նախարարութեան հետ կապուած հողամասերու մէջ:

ՅՕԴ. ԺԴ.— Վարչապետը, նախարար Ազգ. պաշտպանութեան եւ արտաքին գործերու, ներքին, աշխատանքի, առողջապահական եւ գաղթային նախարարները պաշտօն ունին գործադրելու այս ներկայ հրամանագիրը, իւրաքանչիւրը իրեն վերաբերեալ մասին մէջ: 13 Յունուար 1940 (ստորագրութիւններ):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 23 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4253

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Դէպի Հնդկաստան եւ Կովկաս արշաւանք մը կատարելու ծրագիրը միշտ կը զբաղեցնէ միջազգային մամուլը։ Շատերու կարծիքով, աւելի հաւանական է որ պատերազմը ծաւալի Կովկասեան ճակատին վրայ, փոխանակ Պալքաններու։ Քաղաքական կարեւոր օրկան մը, «La Tribune des Nations», երկու կարեւոր գրութիւններ նուիրած է այս հարցին, իր վերջին թիւին մէջ։ Երկուքն ալ պիտի թարգմանենք յաջորդաբար։

Պալքաններու խնդիրն ալ նոյն կարեւորութեամբ կ'արծարծուի միջազգային մամուլին մէջ, մանաւանդ որ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Պալքանեան Միութեան խորհրդաժողովը պիտի գումարուի փետրուար 2ին, Պելկրատի մէջ։ Իտալական մամուլը եւ իրաւասու շրջանակները միշտ կը յիշեցնեն թէ Մուսոլինի երբեք պիտի չհանդուժէ որ ռուսական ազդեցութիւնը ծաւալի Պալքաններու մէջ։ Կը թուի թէ Հիթլեր ելք մը կը փնտռէ, հաշտեցնելու համար իր երկու դաշնակիցներուն, Մոսկուայի եւ Հռոմի տեսակէտները։ Այս հարցին առթիւ ուշադրութիւն գրաւած է նաեւ ուրիշ իրողութիւն մը,— սիրալիր հեռագիրներու փոխանակութիւնը Թուրքիոյ նախագահին եւ Պուլկարիոյ թագաւորին միջեւ։ Երկուքն ալ կը յայտարարեն թէ տեսակէտներու ներդաշնակութիւն կը տիրէ երկու հարեւաններուն միջեւ, ինչպէս հաստատեց Մէնէմէնճիօղլուի վերջին տեսակցութիւնը՝ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ։

Պատերազմի նպատակները եւ հաշտութեան խնդիրը նոյնքան կը զբաղեցնեն քաղաքական շրջանակները։ Անգլիոյ արտաքին նախարարին նոր ճառը, զոր ամփոփած ենք այսօր, աւելի չափաւոր կը համարուի։ Իսկ ծովային նախարարին ճառը՝ որ մասնաւորապէս ուղղուած է չէզոք պետութեանց, նոյնպէս նշանակալից կը համարուի։ Պապին եւ նախագահ Ռուզվելթի միջեւ փոխանակուած հեռագիրները եւս կ'ապացուցանեն թէ ի հարկին նոր ձեռնարկ մը պիտի փորձուի հաշտութեան համար, թէեւ խոչընդոտները օրէ օր կ'աւելնան։ Վերջապէս նորէն զրոյց կը շրջի թէ Հիթլեր նոր փորձ մը պիտի կատարէ Մոսկուա, կարգ մը զիջումներ ընդունելով Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մասին։ Մինչ այս մինչ այն, երկու կողմերն ալ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, ընդհանուր յարձակողականի մը համար, միշտ հակառակորդին ձգելով նախաձեռնութիւնը։

Թուրքիա, Պուլկարիա եւ Պալքանները

Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը հեռագիր մը ուղղեց Պուլկարիոյ թագաւորին, իր ջերմագին գոհունակութիւնը յայտնելով Մէնէմէնճիօղլուի միջոցաւ հաղորդուած սիրալիր խօսքերուն համար, եւ հաստատելով երկու դրացիներուն համաձայնութիւնը։ Պորիս թագաւորը պատասխանեց նոյն ջերմութեամբ, իր կարգին գոհունակութիւն յայտնելով երկու երկիրներու տեսակէտներու ներդաշնակութեան եւ փոխադարձ վստահութեան մասին։ Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ տպաւորութիւն գործեց այս այնքան սիրալիր հեռագիրներու փոխանակութիւնը, մանաւանդ անոր համար որ տեղի կ'ունենայ պալքանեան խորհրդաժողովին գումարումի նախօրեակին։ (Ժողովը տեղի պիտի ունենայ փետրուար 2ին, Պելկրատի մէջ, եւ առաջինն է պատերազմէն ի վեր)։

*** Րէֆիք Սայտամ, Թուրքիոյ վարչապետը, ճառ մը խօսելով խորհրդարանին փակման առթիւ, պարզեց միջազգային կացութիւնը եւ գոհունակութեամբ յիշեց Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ կատարուած տնտեսական բանակցութեանց յաջողութիւնը։ Ետոյ պատմեց թէ բանագնացը, Մէնէմէնճիօղլու վերադարձին Սոֆիա հանդիպելով, կրցած է հաստատել թէ Պուլկարիա եւ Թուրքիա նոյն տեսակէտներն ունին Պալքաններու խաղաղութեան եւ ապահովութեան մասին։ Եզրակացնելով, վարչապետը բացատրեց թէ ազգին զինուորական կազմակերպութեան օրէնքին նպատակն է հարթել բոլոր դժուարութիւնները, երբ յառաջ գան նախատեսուած պարագաները եւ լաւագոյնս կազմակերպել ազգին պաշտպանութիւնը։ «Եթէ օրէնքը գործադրելու հարկադրուինք, կառավարութիւնը մեծ խոհեմութեամբ պիտի գործադրէ իրեն համար նախատեսուած լիազօրութիւնները»։

*** Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարները կարեւոր խորհրդակցութիւն մը ունեցան Թմշվարի մէջ։ Առ հասարակ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ պալքանեան մայրաքաղաքներուն մէջ, մանաւանդ այն օրէն ի վեր նոր հաղորդուեցաւ թէ Մոսկուա Գերմանիոյ ձգած է Լեհաստանի քարիւղաբեր շրջանը, եւ թէ գերման ճարտարագէտներ եւ զինուորներ հասած են այդ կողմերը։ Միեւնոյն ատեն զրոյց կը շրջի թէ մօտերս ընդհ. զօրաշարժ պիտի յայտարարուի Սլովաքիոյ մէջ, որ կը գտնուի Գերմանիոյ հովանաւորութեան տակ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը սկսած է 76 մղոն երկայնութեամբ երկաթուղի մը շինել Ջուլֆայէն Միջեւան (Արեւելք), ռուսեւիրանեան սահմանագլուխին վրայ։ Այս գիծով պիտի լրանայ այն երկաթուղին որ Կասպից ծովը կը կապէ Սեւ ծովուն, խորհրդային սահմանագլուխին վրայ, ոչ միայն Իրանի, այլեւ Թուրքիոյ հետ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխաններու եւ ուրիշ ընտրովի ներկայացուցիչներու պաշտօնանկութեան հրամանագիրը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին կիրակի օրուան թիւին մէջ։ Այս հրամանագրին տրամադրութեամբ իրենց իրաւունքէն կը զրկուին 61 պոլշեւիկ երեսփոխաններ,— հինգ միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն մը։— Սէնի նահանգային ժողովին անդամներէն հինգ համայնավարներ մերժեցին խզել իրենց կապերը պոլշեւիկեան կուսակցութեան հետ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹՈՐՓԻԼԱՆԱՒ ՄԸ ԵՒ ՀԻՆԳ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 277, յունուար 20, առաւօտ.— Բուռն ընդհարում հետազօտիչ խումբերու Պլիսի շրջանին մէջ, գերմանական հողի վրայ։ Յունուար 19ին թշնամի հետապնդիչ օդանաւ մը վար առնուեցաւ մեր գիծերուն մէջ։

Զեկոյց թիւ 278, իրիկուն.— Թշնամին արշաւ մը գործեց Վոժի արեւմտեան կողմը, բայց բոլորովին ձախողեցաւ։

Զեկոյց թիւ 279, յունուար 21, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք։

Զեկոյց թիւ 280, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ընդհանուր ճակատին վրայ։

*** Հակառակ սաստիկ ցուրտին,

«Յառաջ»ի տողաշարին կազը եւ տպագրական մեքենային մելանը, ֆրանսական զօրախումբ մը յաջող արշաւ մը կատարեց Պլիսի հիւսիսային շրջանին մէջ եւ իր տեղը վերադարձաւ գերիներ եւ արժէքաւոր տեղեկութիւններ բերելով։ Գերմանները կը նախընտրեն անշարժ մնալ, երբ գիշերը ցուրտ է։ Այս առիթէն օգտուելով, ֆրանսական ջոկատ մը մօտեցաւ գերմանական յառաջապահ դիրքերուն, մինչեւ Զիկֆրիտի գիծը։ Ետոյ կռիւ մը բռնուեցաւ, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը։ Ի վերջոյ ֆրանսական զօրախումբը քաշուեցաւ իր դիրքերը եւ Գերմանները հետապնդումը դադրեցուցին ֆրանսական գիծերուն առջեւ։ Նոյն օրը (ուրբաթ) Գերմանները բուռն կրակ մը բացին Վոժի արեւմտեան կողմը, որուն անմիջապէս պատասխանեցին ֆրանսական մարտկոցները։

Յաջորդ օրը, գերմանական զօրաւոր ջոկատ մը յարձակում գործեց Վոժի մէկ անտառապատ վայրին մէջ, բայց ետ մղուեցաւ։ Այս հակայարձակումը տեղի ունեցաւ անսովոր ուժգնութեամբ եւ յամառութեամբ։ Ֆրանսացիները պատասխանեցին գնդացիրի եւ հրացանի բուռն կրակով մը։ Գերմանացիները տեսնելով որ կարելի չէ ճեղքել ֆրանսական գիծը, սկսան նահանջել, եւ Ֆրանսացիները զանոնք հետապնդեցին սուիններով։ Նահանջը անկարգութեան վերածուեցաւ, երբ Ֆրանսացիները փորձեցին պաշարել գերմանական զօրախումբը որ անհետացաւ ձիւնապատ անտառի մը մէջ։ Բանի մը վիրաւոր գերիներ բռնուեցան։ Ցուրտը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ։

*** Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Կրէնվիլ» թորփիլահալածը ընկղմած է, ական մը զարնուելով կամ թորփիլահար ըլլալով։ Նաւաստիներէն ութ հոգի մեռած են, իսկ 73 հոգի մէջտեղ չկան։ Մնացեալ 118 նաւաստիները փրկուեցան։ Թորփիլահալածը ունէր 1485 թոն տարողութիւն։ Այս երրորդ թորփիլահալածն է որ կը կորսուի պատերազմէն ի վեր։

Միեւնոյն գիշերը ական մը զարնուելով ընկղմեցաւ անգլիական քարիւղատար նաւ մը, «Բէրրնի Րիվըր», Անգլիոյ արեւմտեան ջուրերուն մէջ, նաւահանգիստէն մեկնելէ 20 վայրկեան վերջը։ Պայթումը օդին մէջ նետեց մօտ 12 նաւաստիներ։ Ազատուեցան 43 նաւաստիները, որոնց քանիը ծանր վէրքեր ստացած են։

Դարձեալ միեւնոյն օրը օդանաւային կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Հիւսիսային ծովուն մէջ, ուր գերմանական չորս պահականաւեր զարկին անգլիական նաւերը։ Մանրամասնութիւններ կը պակսին արդիւնքի մասին։

Նոյն օրը ընկղմեցան նաեւ հետեւեալ նաւերը.— Անգլիական շոգենաւ մը (1086 թոն), կորսնցնելով 12 նաւաստիներ, ուրիշ անգլիական նաւ մը, որ ունէր 9577 թոն տարողութիւն եւ որ ական մը զարնուեցաւ արեւմտեան ջուրերուն մէջ, էսթոնիական նաւ մը (2050 թոն), շուէտական նաւ մը եւն.։

Իսկ իտալական խոշոր շոգենաւ մը, «Օրացիօ» (11,669 թոն) բռնկեցաւ Թուլոնի բացերը։ Ֆրանսական եւ իտալական նաւեր օգնութեան հասան, հակառակ սարսափելի փոթորիկին, ազատելու համար 600 ուղեւորներ եւ 300 նաւաստիներ։ Նաւը ամբողջովին վառած ըլլալով կորսուեցաւ։ Ուղեւորներուն մէջ կը գտնուէր Պելժիոյ նախկին վարչապետը, Վան Զէլանտ։ Ազատարար մակոյկները ահագին դժուարութիւններ կրեցին, արկածեալները փրկելու համար։ Ազատեալները Մարսէյլ եւ Թուլոն փոխադրուելով, տեղաւորուեցան պանդոկներու եւ հիւանդանոցներու մէջ։ Հրկիզման պատճառները չեն ճշդուած տակաւին։ Շոգենաւը, որ շինուած էր 1926ին, Ճենովայէն ճամբայ ելած էր Հարաւ. Ամերիկա երթալու համար։ Դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Իտալիոյ մէջ։

*** Անգլիական յածանաւ մը Խաղաղական ովկիանոսին մէջ խուզարկելով ճափոնական «Ասամա Մարու» շոգենաւը, ձերբակալեց 21 գերման նաւաստիներ, որոնք մաս կը կազմէին ընկղմած «Քոլոմպոս» շոգենաւին եւ իրենց երկիրը կը վերադառնային։

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիա 10.000 վակոն եւ ուրիշ պիտոյքներ պահանջած է Պելժիայէն.— Պրիւքսէլի գերմանական դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պելժիոյ արտաքին նախարարին հետ, հացկերոյթէ մը վերջը։

*** Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց 250.000 նորագիր զինուորներ եւս դրօշի տակ առնել,— այս անգամ 23 տարեկանները, համաձայն արքայական հրովարտակին։ Այս գործողութիւնը պիտի կատարուի փետրուար 24ին, բայց կրնայ աւելի կանուխ տեղի ունենալ, եթէ անակնկալ պահանջ մը ներկայանայ Ֆրանսայէն։ Ընդհանրապէս երեք ամիս կը տեւէ զինուորագրութենէն մինչեւ բուն բանակին միանալը, բայց այս գործողութիւնն ալ պիտի փութացնեն, նկատի առնելով պարագաները։ 20 — 22 տարեկանները զինուորագրուած են արդէն։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ ական մը պայթելով, ծանր վնասներ պատճառեց թումբի մը եւ շատ մը տուներու։ Երեք շաբաթ առաջ ուրիշ պայթիւն մը տեղի ունեցած էր, 160.000 ֆրանքի վնաս պատճառելով։ Նոր պայթիւնը աւելի զօրաւոր էր։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ ներածումը պիտի դադրի Անգլիոյ մէջ, անորոշ ժամանակով։ Անգլիական ընկերութիւնները ամերիկեան ծխախոտ ունին 2ուկէս տարուան համար, բայց հաւանական է որ 10—15 առ հարիւր թրքական եւ յունական ծխախոտ խառնեն։ Մօտերս աւելի մեծ քանակութեամբ թրք. եւ յունական ծխախոտ պիտի գնուի։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Կորուստներու թիւը երթալով կ'աճի

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (14 Յունուար).—

ԱՆԳԱՐԱ, 13 Յունուար.— Հետզհետէ առնուած տեղեկութիւնները կը յայտնեն թէ երկրաշարժի աղէտը մարդկային կորուստի տեսակէտէ խիստ զարհուրելի եղած է։ Աղէտին պատահելէն վերջ, մաս մը ճամբաներու փակ մնալուն պատճառով կարելի չէր եղած կարգ մը տեղեր երթալ։ Հիմա այդ տեղերը այցելողներ եղած են եւ այլեւս կարելի եղած է ճիշդ կորուստներուն քանակը։

Երկրաշարժի աղէտին ենթարկուած նահանգները ամէն օր հեռագրով կը հաղորդեն Անգարա՝ իրենց ճշդած ամենավերջին թուանշանները՝ մարդկային կորուստներուն, մեռեալներուն եւ վիրաւորներուն, ինչպէս նաեւ փլած տուներուն։ Այսօրուան համագումարը դժբախտաբար ցոյց կուտայ թէ մարդկային կորուստները կը յանգին 38.000ի։

Սըվազի նահանգին մէջ ճշդուած մեռեալներուն թիւը 11.000 է։ Երզնկայի նահանգին մէջ ալ 15.657։ Թոքատի նահանգին մէջ 6332 մեռեալ, 337 վիրաւոր, Կիրասոն 1323 մեռեալ եւ 63 վիրաւոր, Ամասիոյ մէջ 644 մեռեալ եւ 136 վիրաւոր, Կիւմիւշհանէի մէջ 243 մեռեալ եւ 82 վիրաւոր, Սամսոն 45 մեռեալ եւ 139 վիրաւոր, Օրդու 3 մեռեալ 8 վիրաւոր, Մալաթիոյ մէջ 6 մեռեալ։ Փլած եւ վնասուած տուներուն վերջին ցանկն ալ այս է.— Երզնկայի մէջ 3125 փլած եւ 267 վնասուած, Սըվազ 5593 փլած եւ 515 վնասուած, Թոքատ 4743 փլած եւ 1008 վնասուած, Ամասիոյ մէջ 949 փլած եւ 1013 վնասուած, Կիւմիւշհանէ 1611 փլած եւ 2110 վնասուած, Սամսոն 770 փլած եւ 1112 վնասուած, Տրապիզոն 101 փլած եւ 931 վնասուած, Օրդու 488 փլած եւ 199 վնասուած։

*** Սպայակոյտի նախագահ Ֆէվզի Չաքմաք աղետահար շրջանը այցելելէ վերջ, Էրզրում գնաց։ Երզնկայի մէջ մնացած են միայն 1500 հոգի, չուզելով բաժնուիլ։ Որոշուած է մինչեւ գարուն ամբողջովին վերցնել բոլոր փլատակները։ Մօտերս շարժուն տուներ պիտի ղրկուին Երզնկա։

Նոր ողողումներ Թրակիոյ եւ Անատոլուի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 20 թուականով.— Ծանր ողողումներ կը սպառնան եւրոպական Թուրքիոյ։ Մարիցա, Թունճա եւ Էրկէնէ գետերը յորդեցան ձիւնհալքի եւ տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով, մինչեւ չորս մեթր բարձրութեամբ եւ ջուրերու տակ թաղեցին դաշտերը ուր հունձքերուն կէսը փճացաւ։

Անգարայէն կը հեռագրեն նոյն թուականով (Հավաս).— Տեղատարափ անձրեւներ եկած եւ ձիւնը անժամանակ տաքէն հալած ըլլալով, գետերը յորդեցան Թուրքիոյ մէջ եւ ողողեցին հարիւրաւոր քառակուսի մղոն տարածութիւն։ Հեղեղները ջլատեցին կառախումբի եւ հանրակառքի երթեւեկը։ Հարկ եղաւ պարպել կարգ մը գիւղեր Սեւ ծովու եւ Միջերկրականի ափերուն վրայ։ Բազմաթիւ արջառներ խեղդուած են Իզմիրի շրջանին մէջ, սրընթաց հեղեղներու հետեւանքով։

Ռուսերը կը շարունակեն նահանջել կրակ տեղալով երկիրին

Վերջին լուրերը նորէն աննպաստ են Ռուսերուն համար։ Ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ կարմիր զօրքը վերջնապէս լքեց Սալլայի դիրքերը, առանց ճակատամարտի մը բռնուելու։ Ռուսերը բազմաթիւ դիակներ ձգած են ամէն կողմ, ձիւներու եւ սառնապատ անտառներու մէջ։ Անպաշտօն լուրի մը համաձայն, հրացանի պիտի բռնուին ռուսական 44րդ զօրաբաժնին սպաները, ամբաստանուելով թէ ահագին քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ, մանաւանդ դաշտային հրացաններ ձգած են Ֆիններուն ձեռքը։

Շաբաթ եւ կիրակի օր ռուսական 450 — 500 օդանաւեր կրակ տեղացին Ֆինլանտայի գլխաւոր քաղաքներուն վրայ։ Օդանաւային ամենամեծ յարձակումն էր այս, եւ միայն երեք հոգի սպաննուեցան, բայց նիւթական կորուստը շատ ծանր է։ Կարմիր օդանաւերը առ նուազն 3000 ռումբ ձգեցին, կործանելով 100 — 200 շէնքեր, մեծ մասով անհատական տուներ։ Միայն մէկ կէտի վրայ 76 օդանաւեր երեւցան միեւնոյն ատեն։ Ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ 11 օդանաւեր եւ օդապարիկ մը վար առնուեցան եւ թէ իրենց օդանաւերն ալ յաջողութեամբ ռմբակոծեցին ռուսական խարիսխները։ Իսկ ռուսական զեկոյցին համաձայն, խորտակուած են 15 ֆինլանտական օդանաւեր։

Ռուսական ռմբակոծութիւնը ամէնէն աւելի կեդրոնացած էր Աpօ քաղաքին վրայ, որ երկու յաջորդական յարձակումներու ենթարկուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ միայն 800 շէնքեր մնացած են 60.000 բնակիչներու համար։ Առաջին յարձակման ատեն 11 ռուսական օդանաւեր 75 հրձիգ եւ 150 պայթուցիկ ռումբեր ձգեցին մեծ բարձրութենէ մը, հրդեհ յառաջ բերելով 14 վայրերու մէջ։ Հրշէջները օրն ի բուն պայքարեցան բոցերուն դէմ, սաստիկ ցուրտին մէջ։ Պատերազմէն ի վեր 13րդ անգամն է որ կը ռմբակոծուի այս քաղաքը, ուր ինկած են 1200 ռումբեր։

ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Ա[illegible]երկի թուլութիւնը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Յունուար.— Վերջին ամսուան ընթացքին Հայկական կեանքի մէջ ուշադրութեան արժանի [եր]եւոյթներ կը պակսէին :

Բազմաթիւ Հայկ. միութիւններ [դա]ռ կը շարունակեն քնանալ, «ինչո՞ւ պէտք է»ի հոգեբանութեամբ, մինչ՝ թշուառութիւնը արդէն բոյն դնել ըսկսած է հայ ընտանիքներու մէջ եւ բազմաթիւ Հայեր կան որ լուռ ցաւերով կը տառապին :

Կան անգործներ, նպաստ չստացողներ, անկանոն թուղթ ունեցողներ, հի[ւա]նդներ, ծերեր, անկարներ, որբեր [ե]ւ որբեւայրիներ :

Մէկ խօսքով, բազմատեսակ են ցաւերը եւ սակայն դարմանումի մասին մտածողները սակաւաթիւ :

Պատերազմէն առաջ, հրապարակին աղմկող մեր շատ մը միութիւններէն գրեթէ բոլորին ալ վարիչները եւ անդամներու մեծ մասը առայժմ զերծ ըլլալով զինուորութենէ, կը շարունակեն իրենց աշխատանքն ու սովորական կեանքը : Շատեր նոյնիսկ կրկնապատկած են իրենց արդիւնադի, փարթամ ապրելու սովորոյթները :

Ճիշդ է թէ կացութիւնը կը ճնշէ բոլոր միտքերու վրայ, պատերազմի հետեւանքով աւելցած են մտահոգութիւնները, բայց այդ բոլորը ընդհանրական են : Մենք Հայերս ունինք ուրիշ մտահոգութիւններ ալ, որոնք անմիջական դարմանի կը կարօտին :

Մարսէյլի հայկական միութեանց վարիչները եւ անոնց անդամներու մեծ մասը, անոնք որ համեմատաբար աւելի քիչ մտահոգութիւններ ունին, կրնան աւելի մեծ պարտականութիւններ ստանձնել : Դասալքութիւն է զանազան պատրուակներով ձեռքերը ծալլել եւ մէկ կողմը քաշուիլ : Ցանցանք է դանդաղիլ, վարանիլ :

Պատերազմական շրջաններ շատ տեսած եւ անցուցած է հայ ժողովուրդը եւ կրցած է պայքարիլ, տոկալ :

Այս շրջանն ալ կ'անցնի անշուշտ, Բայց ո՞ւր են մեր իրերօգնութեան օրինակները, ո՞ւր մնացին մեր դարաւոր աւանդութիւնները եւ ցեղային առաքինութիւնները :

Մեր երիտասարդութեան ընտրանին զինուորագրուած է եւ շատեր ճակատներու վրայ կը մարտնչին, յայտնաբերելով կարգապահութիւն, զինուորական կորով եւ պարտականութեան գիտակցութիւնը :

Իսկ թիկունք գտնուողնե՞րս ...

Պատուաբե՞ր է արդեօք, շարունակել այս մեղկ, թուլամորթ ընթացքը :

Իւրաքանչիւր ժամանակաշրջան իր պահանջներն ունի եւ ամէն մարդ իրայատուկ պարտականութիւններ :

Կ'ուրախանանք երբ մեր զինուորներու մասին գովեստներ կը լսենք, երբ Գաղթ. Կեդր. Յանձնախումբի եւ Օփիսներու կողմէ դիմումներ կը կատարուին, երբ Ֆրանսացի մեծանուն բարեկամներ մեզ շահագրգռող խնդիրներ սեղանի վրայ կը դնեն :

Բայց ամուր կը կղպենք մեր դանձանակները, երբ քանի մը Ֆրանքի զոհողութիւն կը պահանջուի, երբ թշուառի մը օգնելու պէտքը կը զգացուի, խուլ եւ կոյր կը ձեւանանք ի տես մեր հիւանդ եւ կարօտ հայրենակիցներուն :

Խաղաղ պայմաններու մէջ, մեր հիւանդ, ծեր եւ անգործ հայրենակիցները օգտուած են այս երկրի բարիքներէն : Այժմ պայմանները համեմատաբար փոխուած են եւ կարգ մը խնդիրներ որոնք առաջ աւելի դիւրին կը լուծուէին, այժմ դժուարութեանց կը հանդիպին : Այդ դժուարութիւններէն մէկ մասը մենք կրնանք հարթել, եթէ միայն մեր միութիւնները խելքի գան, միացնեն իրենց ճիգերը եւ լծուին շինարար աշխատանքի :

Կան գործեր ալ որոնք կրնան դիւրաւ կարգադրուիլ հայ ունեւոր, ինքնապաշտ դարձած անձերու կողմէ, եթէ միայն բարեացակամութեան, զոհողութեան ոգին չպակսի :

Ծարդ գոյութիւն ունեցող մեր Հայրենակցական եւ այլ միութիւնները ոչինչ կ'արժեն, եթէ չսթափին, գործի չլծուին :

Հայը մուրալ սկսած է :

Չկայ աւելի զարհուրելի երեւոյթ : Դարերու բնակալութեանց տոկացող մեր ցեղը միշտ հեռու մնացած է այդ անարգ անունէն :

Այսօր սակայն, այս ազատ ու մեծ երկրին մէջ, ուր՝ մենք իրարու օգնելու միջոցներ ունինք, հայ մուրացկաններ սկսած են երեւալ :

Որո՞ւ պիտի դիմէ Վասպուրականցի հիւանդ կամ անգործ երիտասարդը, երբ իր հայրենակիցները մեծ մասով սեփական գործի տէր են :

Որո՞ւ պիտի դիմէ Մշեցի ծերունին, Սեբաստացի ուսուցիչը, Կարնեցի պառաւը, ռուսահայ նախկին սպան, ձմրան ցուրտին առանց դրան եւ պատուհանի սենեակին մէջ տառապող պառաւ հայ կինը ու իր թոքախտաւոր երիտասարդ տղան :

Դեռ մէկ օր առաջ, բարի Ֆրանսուհի մը դուռ դուռ ինկած, հասցէ մը կը փնտռէր եւ սրտայոյզ կերպով կը նկարագրէր սաստիկ թշուառութեան մատնուած մօր մը եւ աղջկան վիճակը :

Եթէ այսօր քիչ են մեր թշուառնե՛րը, վաղը կրնան շատնալ :

Կան որ գործի, աշխատանքի ընդունակ են, կարելի է գործ, աշխատանք ճարել մեր իսկ միջոցներով : Կան որ նիւթական պզտիկ օգնութեան մը շնորհիւ պիտի չբռնեն մուրացկանի ճամբան : Կան որ կը փրկուին, եթէ հետաքրքրուող մը, ճամբայ մը ցոյց տուող մը ունենան :

Ժամանակը կը սահի եւ թշուառութիւնը կը սաստկանայ : Մինչեւ ե՞րբ այս դատապարտելի անտարբերութիւնը :

*** Իբրեւ փոքրիկ եւ մխիթարական երեւոյթներ կ. Խաչի եւ Աղքատախնամի, Տիկնանց Միութեան ջանքերը կը հանդիպանան : Բայց անոնց կատարած աշխատանքը կաթիլ մըն է մեր ծով ցաւերուն մէջ :

Վերջերս աշխուժութիւն կը ցուցնէ նաեւ Հայ Կամաւ. եւ Մարտիկներու Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը :

Դերասան Փոչարեան որ առենէ մը ի վեր հոս կը գտնուի, քանի մը օգտակար ներկայացումներ կազմակերպեց «Շահրիկեան» սրահի մէջ : Նկատելի է որ նիւթերու ընտրութեան եւ խաղերու պատրաստութեան լաւ խնամք կը տանի Փոչարեան եւ սրահը միշտ ալ կը լեցուի հայ թատերասէր բազմութեամբ :

Այս երեւոյթը ինքնին բաւական է, ցոյց տալու համար որ մեր ժողովուրդը գիտէ հետաքրքրուիլ եւ քաջալերել հայկական ձեռնարկները, ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուի :

Վ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Անել վիճակ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 16 Յունուար.— Ուղարկութեամբ կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովի եւ Փոյդ Օփիսներու յուշագիրն հոս, Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէի յարգելի նախագահին եւ քարտուղարին յուղէշ նամակը, ուղղուած վարչապետին :

1934ի վերջերէն ի վեր Լա Սիոթայի գաղութը փոքրաթիւ բացառութեամբ խնկապէս կը տառապի, իր մէջ համրելով մօտաւորապէս 65 անգործներ : Եօթը-ութ ընտանիքներ մեկնեցան զանազան տեղեր : Անգործները միայն 1937 մարտին անգործութեան նըպաստի հաստատումով քիչ մը շունչ առին տարապայման աղուէթեան մէջ, միեւնոյն առեն աջ ու ձախ դիմելով ի խնդիր արդար աշխատանքի որ կը մերժուի :

Վրայ հասաւ պատերազմը եւ մեր գաղութը տուաւ 16 զինուորներ, հըպատակ կամ անհայրենիք, որոնք իրենց պարտականութիւնները կը կատարեն ճակատներու վրայ, իսկ յունուար 4ին ալ բժշկական քննութենէ անցան ուրիշ հինգ նոր զինուորացուներ, որոնք եւս պիտի մեկնին մօտերս :

Անցեալ դեկտեմբերին բժշկական խիստ քննութենէ մը վերջ 24 հայ անգործներ Սէն Շամա ղրկուեցան աշխատելու : Լա Սիոթայի թաղապետութեան որոշումով 1 յունուար 1940էն սկսեալ անգործութեան նպաստը դադրած է անխտիր բոլորին, Ֆրանսացիները գործի կը դրուին, նաեւ ուրիշներ, իսկ բոլորովին բացը կը մնան 34 հայ անգործներ, իրենց զաւակներն ալ հաշուելով՝ մօտաւորապէս 94 անձ : Ասոնք այժմ պիտի ստանան թաղպ. բարեգործ. գրասենեակէն 10էն 14 քիլօ հացի աջն, ամսական, ընտանիք գլուխ : Ալ կրնաք երեւակայել թշուառութիւնը : Անոնց զաւակներուն մեծ մասը Ֆրանսացի են եւ իրենք ալ հպատակութեան դիմում կատարած են :

Ջերմապէս կը խնդրենք Գաղթ. Կեդր. Յանձնախումբէն ու նաեւ Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէի յարգելի նախագահէն եւ քարտուղարէն, որ բարեհաճին սկսուած գեղեցիկ գործը աւելի ուժգնօրէն հետապնդել, մինչեւ որ այս քանիցս տառապեալ ժողովուրդը իր օրապահիկը կարենայ ճարել բնականօրէն : Հայ անհատը երբեք չուզեր եւ ոչ մէկին բեռ ըլլալ, ան կը սիրէ իր արդար քրտինքին հացը ուտել :

** Հոս ազգային կեանք չկայ : Ոչ մէկ շարժում, քանի որ ժողովրդի մեծ մասը անգործ է, իսկ աշխատողները եւ գործի տէր անձեր երեւի կը վախնան ոեւէ ազգաշէն գործի ձեռնարկել : Եսասիրութիւնը աւելի տեղ կը բռնէ իրենց սրտին մէջ քան իրերօգնութեան պարտքը :

Անգործները չորս հոգիէ բաղկացած մարմին մը կազմեցին, իրենց ցաւերը պէտք եղած տեղերը յայտնելու համար : Այս մարմինը (Պ. Կ. Մոմջեան, Պ. Ա. Չաքմաքճեան, Պ. Գապաղեան եւ Ա. Երանոսեան) դիմեց քաղաքապետի փոխանորդ Պ. Ռօքին, որ սիրով ընդունեց զիրենք եւ ըսաւ թէ արդէն անձամբ հայ անգործներու համար զանազան տեղեր դիմումներ կատարած է, գործ ճարելու համար : Աւելցուց թէ Հայերը Ֆրանսական պաշտպանեալներ կը նըկատէ և խոստացաւ իր կարելին փորձել : Շնորհակալութիւն յայտնելով, կրկին անգամ մը եւս խնդրուեցաւ չմոռնալ իրենց վիճակը :

Նկատի ունենալով անգործներու դժբախտ կացութիւնը, գրուած է նաեւ Նանսէնեան Օֆիսին, կարելի օգնութիւնը խնդրելով : Ներկայ գըրութեամբ կոչ կ'ընենք նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ երկու Օֆիսներուն, իրենց լուրջ ուշադրութեան յանձնելով անգործներու անել վիճակը եւ անմիջական օգնութիւն խնդրելով :

Ալ մի հարցնէք զինուոր գացածներու ծնողներու վիճակը իրենց ինքնութեան թուղթերուն նորոգման ատեն : Զինուորներու ընտանիքներուն կուտան ձրի թուղթեր, իսկ ծնողներուն ոչ, հակառակ անոր որ զինուորական նպաստէն սկսած են օգտուիլ մասամբ :

Պէտք է աճապարել :— Կարօ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՊՈՒՏՕ, 16 Յունուար.— Ինչպէս ուրիշ գաղութներ, Պուտօն ալ կատարեց իր պարտքը, զինուոր ղրկելով 26 երիտասարդներ : Անոնցմէ վերադարձան 8 հոգի, վեցը առժամապէս, ինչպէս նամակագիրս եւ երկուքը տեւականօրէն, մէկը Լիբանանի հպատակ ըլլալով, իսկ միւսը չորս զաւկի տէր : Ուրեմն զէնքի տակ ունինք 18 հոգի :

Մեր գաղութն ալ ունեցաւ թուլութեան շրջան մը : Արարատ միութիւնը դադրեցուց իր դասընթացքները, մանաւանդ որ ուսուցիչն ալ, Ա. Մելքոնեան, զինուոր գացած էր : Սակայն այս դադարը երկար չտեւեց : Միութիւնը որոշեց շարունակել իր գործը եւ տեղական ուժերով այսօր երկու ամիս մօտ է որ վերսկսած է մայրենի լեզուի ուսուցումը մեր պզտիկներուն : Ծնողները եւ ամբողջ գաղութը պարտաւոր են օգնել, գործը կանգուն պահելու համար : Եթէ թելադրութիւններ ունին, կրնան դիմել վարչութեան :

Միութեան տարեկան հանդէսը, որ յետաձգուած էր, կամքէ անկախ պատճառներով, շուտով տեղի կ'ունենայ :

*** Նոր տարուան առթիւ Արարատ Միութիւնը ցերեկոյթ մը սարքած էր ի պատիւ հայ զինուորներուն : Պուտօյի մէջ 35 հայ զինուորներ կան զանազան գաղութներէ եւ արձակուրդով ալ եկած էին մեր զինուոր տղաքը : Ցերեկոյթը առիթ մը եղաւ իրարու ծանօթանալու : Դժբախտաբար մեծ թիւով չէին կրցած մասնակցիլ, զինուորական պարտականութեան մէջ ըլլալով : Այս առթիւ գաւաթներ պարպուեցան ի պատիւ հայ զինուորին եւ Հայրենի երդիքին : Արարատ Միութեան կողմէ խօսք առին Պ. Պ. Կ. Տօնէրեան եւ Ա. Քէնտէրեան : Ցետոյ երգուեցան ազգային երգեր առաջնորդութեամբ Պ. Ա. Մելքոնեանի, որ Պուտօ կը գտնուէր արձակուրդով : Ուշ ատեն ցրուեցանք, մաղթելով լաւագոյն օրեր :

*** Գործերը վերսկսած են : Քանի մը հայրենակիցներ գործի մտան : Մեր գաղութը մեծամասնութեամբ պզտիկ առեւտուրով կը զբաղի շուկայի վրայ (մարշէ) :— Ն. Սուքիասեան

Նոր Եւրոպան դաշնակցային միութեամբ

Պատերազմէն վերջ Եւրոպան Դաշնակցային Պետութեանց Միութեան մը վերածելու խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ քաղաքագէտները եւ մտաւորականները : Այս տեսակէտը կը պաշտպանէ նաեւ գերման աքսորական հեղինակը, Էմիլ Լուտվիկ, որ կարգ մը երեւելիներու կենսագրականները գրած է :

Իր ծրագրին համաձայն, Եւրոպայի Միացեալ պետութեանց մաս պիտի կազմէ Անգլիա՝ առանց իր գաղթապետութեանց : Դուրս պիտի մնայ նաեւ Ասիական Թուրքիան : Նոր Միութիւնը պիտի կազմակերպուի Զուիցերիոյ տիպարին վրայ եւ նման գերմանական դաշնակցութեան որ գոյութիւն ունէր Նափոլէոնեան պատերազմներէն մինչեւ Պիզմարքի գալուստը : Իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի պահէ իր ներքին վարչութիւնը, բայց հպատակութեան, բանակի արտաքին գործերու, գաղթավայրերու, մաքսի, դրամի, տնտեսական օրէնսդրութեան, աշխատանքի, առողջապահութեան եւ կրթութեան կազմակերպութիւնը պիտի ըլլայ դաշնակցային : Եւրոպան պիտի ունենայ միայն մէկ բանակ, դաշնակցային, կազմակերպուած կամաւոր դրութեամբ : Իւրաքանչիւր ազգ իր բնակչութեան իւր մէկ առ հարիւրը պիտի տրամադրէ, զինուորական ծառայութեան համար : Այս կերպով Եւրոպան պիտի ունենայ 3 — 4 միլիոնի մնայուն բանակ մը :

Գերման հեղինակին կարծիքով, դիւրին է 16 միլիոնի բարձրացնել այս բանակը, եթէ ոչ - եւրոպական պետութիւն մը, օրինակ Ճափոն հարկադրէ Եւրոպան միջոցներ ձեռք առնել, բայց դիտել կուտայ թէ նոյնիսկ այդ պարագային Եւրոպայի զինուորական ծախքը հազիւ մէկ տասներորդը պիտի կազմէ այն ծախքին զոր կ'ընէր պատերազմէն առաջ :

Դաշնակցային բանակը Եւրոպան պիտի պաշտպանէ ոչ - եւրոպական պետութեանց դէմ, ինչպէս եւ պիտի պարտադրէ ըմբոստ անդամները որ գործադրեն դաշնակցային միութեան որոշումները : Միութիւնը մանաւորապէս պիտի պաշտպանէ անհատներու եւ փոքրամասնութեանց իրաւունքները դաշնակցային պետութեանց մէջ :

Էմիլ Լուտվիկ կ'առաջարկէ այս նոր Միութեան մայրաքաղաք ընտրել կղզի մը,— Ուայթ (Անգլիա) կամ Էլպա, սպառազինելով զայն զինուորական եւ օդանաւային ամենահզօր կազմակերպութեամբ : Միութիւնը պիտի գործածէ երեք լեզուներ,— անգլիերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն, անխտիր : Ամէն քաղաքացի պիտի սորվի այս լեզուները, խօսիլ եւ գրել : Վերջացնելով, գերման հեղինակը կ'ապահովէ թէ իր ծրագիրը վերջ պիտի տայ եւրոպական պատերազմներուն, հալածանքներուն եւ նախանձին, եւ կ'առաջարկէ Միութեան տօնը կատարել ամէն տարի օգոստոսին :

Ցաջորդով ուրիշ տեսութիւն մը, այս կարեւոր հարցի մասին :

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ աշխատանքներու կապուած եւ զինուորութենէ ազատած երիտասարդներու պարագան քննելու համար յանձնաժողով մը կազմուած էր, խորհրդարանին որոշումով : Յանձնաժողովը գործի ձեռնարկած է արդէն եւ շատ մը գեղծումներ շտկուած են : Պարբերաբար պիտի հրատարակուին քննութեանց արդիւնքները, որպէսզի թիւրիմացութիւնները հարթուին :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ մեծ հրդեհ մը մոխիր դարձուցած է մարզպանի պատուիրակութեան շէնքը, ինչպէս կ'իմանանք Պէյրութի թերթերէն : Պատուիրակութեան 20 սենեակներուն միայն պատերը կանգուն մնացած են : Հրդեհը փճացուցած է պատուիրակութեան, Մասնաւոր Սպասարկութեան, Ապահովութեան եւ ֆրանսական հիւպատոսարանի բոլոր վաւերաթուղթերը : Նիւթական վնասը կը հաշուեն 2 միլիոն ֆրանք : Այրած է նաեւ 140.000 ֆր. թղթադրամ : Այս շէնքը շինուած էր 1914ի պատերազմէն առաջ, ընդունելու համար Վիլհէլմ Բ. ի այցելութիւնը : Մեծ պատերազմին ատեն կը գործածուէր իբրեւ կեդրոն թրքական բանակին հրամանատարութեան :

2000 ՀՐԵԱՆԵՐ, որոնք Չեխոսլովաքիայէն ճամբայ ելած էին Ռումանիա երթալու համար, վար դրուեցան Սուլինայի մէջ : Ռումանական կառավարութիւնը չարտօնեց որ ցամաք ելլեն :

ԼԻԹՈՒԱՆԻԱՅԷՆ 30.000 Գերմաններ պիտի տեղափոխուին Գերմանիա :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Էրլ Պրաուտը կը դատուի այժմ, իբրեւ անցագիր կեղծող : Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ քարտուղարը ռուսական անցագիր մը առնելով Մոսկուա գացած էր 1921ին, իբրեւ Նիքոլա Տոզէնքէրկ : Ցետոյ նոր անցագիր մը ճարած է 1933ին, իբրեւ Ամերիկացի, եւ նորէն Մոսկուա գացած : Եւ վերջապէս երրորդ անցագիր մը շինել տուած է :

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

Պատերազմը եւ փոքր ազգերը

Լորտ Հալիֆաքս, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով, նորէն հաւաստեց թէ Դաշնակիցներուն պատերազմի նպատակները բացորոշապէս սահմանուած են : «Մենք կը պահանջենք վերադարձնել փոքր ազգերու ազատութիւնը, զոր այնքան անգթօրէն խլեց Գերմանիա : Մենք մեր կարելին պիտի փորձենք կանխելու համար այսպիսի ձեռնարկներու կրկնութիւնը : Մենք ոչինչ կ'ուզենք մեզի համար : Եթէ կարենանք վստահ ըլլալ թէ գերմանական կառավարութիւնը պիտի յարգէ իր խոստումը եւ պարկեշտ գործակցութիւն մը պիտի ընծայէ մեզի, Եւրոպայի խաղաղութիւնը կառուցանելու եւ ոչ թէ կործանելու համար, «ապրէ եւ թոյլ տուր որ ապրի» նշանաբանին տակ, մենք վրէժխնդրական պատերազմ մը պիտի չհետապնդենք, զրկելով Գերմանիան իր արժանի տեղէն : Ամբողջ պատմութեան ընթացքին մեր ժողովուրդին զգացումները միշտ ալ մղած են զայն դիմադրելու Եւրոպայի տիրապետութեան որ եւ է փորձի, ո՛վ որ ալ ըլլայ փորձողը : Եթէ անգլիացի ժողովուրդը իրաւունք ունէր անցեալին մէջ, կրկնապէս իրաւունք ունի այսօր : Ըսողներ կան թէ կրնայինք մէկդի կենալ եւ թոյլ տալ որ Գերմանիա ուզածին պէս շարժի հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ : Մենք միշտ յօժարութեամբ ճանչցած ենք Գերմանիոյ մասնաւոր շահագրգռութիւնը Եւրոպայի այդ մասերուն համար, տնտեսական եւ աշխարհագրական տեսակէտով : Բայց անմիջապէս որ հաստատուեցաւ թէ Գերմանիոյ նպատակն է ոչ գերման ժողովուրդներու տիրապետութիւնը, մենք յայտնապէս կը գտնուէինք մարտահրաւէրի մը առջեւ զոր չէին կրնար պարտկել Հիթլէրի կրկնակի հաւաստիքները»

ՄԵԶԻ ՄԻԱՑԷՔ ՈՐ ՅԱՂԹԵՆՔ

Նոյն օրը ծովային նախարարը, Չըրչիլ եւս ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ չէզոք պետութեանց շահը կը պահանջէ իրենց ճակատագիրը կապել Դաշնակիցներուն հետ : «Ծովու թէ ցամաքի վրայ, չէզոք պետութիւններն այն զոհերն են որոնց վրայ կը թափի Հիթլէրի ատելութիւնը եւ թշնամութիւնը : Ամէն մէկը կը հարցնէ թէ ո՞ր զոհը պիտի կրէ Պերլինի ոճրագործներուն յաջորդ հարուածը : Պելժիոյ մէջ գերման հրամանատար մը օդանաւը վար իջեցնելու հարկադրուած ըլլալով, իր վրայ կը գտնեն արշաւանքի մը ծրագիրը : Ռումանիոյ մէջ կը վախնան որ Մոսկուայի եւ Պերլինի միջեւ կատարուած սակարկութեան մը հետեւանքով երկիրը կը դառնայ տարկայ յաջորդ արշաւանքին : Քաջարի Զուիցերիացիները կը զինուին իրենց կիրճերուն մէջ : Հոլանտացիները դիրք բռնած են իրենց թումբերուն երկայնքը, ինչպէս ըրած էին անցեալին մէջ, դիմադրելու համար բռնակալներուն : Ամբողջ Սկանտինաւիան կ'որոճայ անձկութեամբ, նացիներու եւ բոլշեւիկներու սպառնալիքին տակ» :

Այստեղ Չըրչիլ փառաբանելով Ֆինլանտայի հերոսական դիմադրութիւնը, որ «երեւան հանեց խորհրդային բանակին եւ օդատորմիղին անկարողութիւնը», չեշտեց թէ «համայնավարութիւնը կը փտեցնէ ազգի մը հոգին» եւ ազդարարեց .

— « Այն ազգերը որոնց անունները յիշեցի, փոխանակ ինքնաբերաբար իրենց պարտականութիւնը կատարելու համաձայն Ազգաժողովի ուխտին, եւ բրիտանական ու ֆրանսական կայսրութեանց հետ դիմադրելու յարձակման եւ չարիքի ուժերուն, կը նախընտրեն կրել ողբալի ճակատագիր մը որ աւելի պիտի փաթթարանայ : Ամէն մէկը կը յուսայ թէ եթէ պէտք եղածին պէս անուցանէ կոկորդիլոսը, ամէնէն վերջը պիտի ուտէ զինքը : Ամէնքն ալ կը յուսան թէ փոթորիկը պիտի անցնի, մինչեւ որ կարգը իրենց գայ դիմաւորելու : Բայց փոթորիկը պիտի չանցնի, այլ պիտի որոտայ աւելի բարձր եւ աւելի ծաւալուն : Պիտի տարածուի դէպ ի հարաւ կամ հիւսիս : Ուրիշ ելք չկայ բաց ի միացեալ գործունէութենէն : Եւ եթէ երբեք Անգլիա եւ Ֆրանսա ձանձրանալով պայքարէն, ամօթալի հաշտութիւն մը կնքեն, Եւրոպայի փոքր պետութիւններուն եւ իրենց առեւտրական տորմիղներուն համար այլեւս ուրիշ բան պիտի չմնայ եթէ ոչ բաժան - բաժան ըլլալ երկու հակամարտ, բայց յարենման բարբարոսութեանց, նացիականութեան եւ համայնավարութեան միջեւ » :

Վերջացնելով, Չըրչիլ յայտարարեց թէ ազատութեան ժամը պիտի հնչէ Վիէննայի, Փրակայի եւ Վարշաւայի համար :

*** Վատիկան նոր լոյս ընծայեց Պապին կողմէ նախագահ Ռուզվելթի ուղղուած գիրը՝ իբրեւ պատասխան անոր Ծնունդի պատգամին : Այդ գրով Պապը իր ջերմ գոհունակութիւնը կը յայտնէ, եւ յիշելով իր թափած ջանքերը նախ պահպանելու, յետոյ վերահաստատելու համար խաղաղութիւնը, կը յայտարարէ թէ այդ ջանքերը պիտի շարունակուին հակառակ բոլոր դժուարութեանց : Այս առաջադրութեամբ, նախախնամական կը նկատէ Մ. Նահանգներու նախագահին դերը : Այս առթիւ կը խոստովանի թէ «հզօր եւ օրէ օր աւելի տաժանելի խոչընդոտներ կան խաղաղութեան ճամբուն վրայ», եւ սակայն պէտք չէ յուսահատիլ :

ՍՈՒՐԻՈՅ նախկին մարզպանը, կոմս տը Մարթէլ, մեռաւ Փարիզի մէջ : 61 տարեկան էր :

25 ՄԻԼԻՈՆ ոսկիի արտակարգ վարկ մը սահմանուեցաւ Թուրքիոյ ազգային պաշտպանութեան համար :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ գրաքննութիւնը վար դրած ըլլալով ամերիկեան օդանաւերով եւ նաւերով Եւրոպա փոխադրուած նամակները, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը բողոքած էր ուժգնօրէն : Անգլիա մերժեց այս բողոքը, յիշեցնելով միջազգային օրէնքը եւ պատերազմի պահանջները :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Հրեաները եւ Գերմանները առանձին վակոններու մէջ պիտի նստին, իբրեւ զգուշական միջոց համաճարակներու դէմ :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Metro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 24 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4254

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒԹ ԽՕՍՔ

«ԱՊՐԻ ԵՒ ԹՈՅԼ ՏՈՒՐ ՈՐ ԱՊՐԻ»

Այս նշանաբանը կ'արձակէր Անգլիոյ արտաքին նախարարը, իր վերջին բանախօսութեան մէջ, անգամ մը եւս ձաղկելով Գերմանիոյ կատարած բռնութիւնները՝ փոքր ազգերու դէմ:

— «Մենք որ եւ է բան չենք ուզեր մեզի համար, ոչ ալ վրէժխնդրական պատերազմ կը մղենք: Մենք կը պահանջենք վերադարձնել փոքր ազգերու ազատութիւնը»:

Ի՜նչ գեղեցիկ նշանաբան,— արձագանգ մը Մեծ Պատերազմէն, որ նոյնպէս փառաբանուեցաւ, իբրեւ պայքար փոքր ժողովուրդներու ազատութեան համար...

Սպասելով բուն ելքին, կարգ մը լուրեր խորհրդածութեան նիւթ կը ճարեն մեզի:

Կարգ մը «մանր լուրեր», որոնք ոճիր արկածի մը չափ ալ արժէք չունին, միջազգային մամուլին համար, բայց խորապէս կը շահագրգռեն փոքր ազգերուն ամէնէն կրտսերը,— հայ ժողովուրդը:

Առաջինը խմբագրական մըն էր, արտատպուած՝ Թուրքերէն թերթէ մը.

— «Ի՞նչ ըսել է հայկական եւ հրէական դպրոց... Արդեօք խորհրդային Հայաստանը ազատագրել եւ ապագայ Հայաստան մը հիմնելու նպա՞տակը կը ներշնչուի հայկական դպրոցին մէջ: Ո՛չ: Արեւելեան Անատոլուի մէջ հայկական կառավարութի՞ւն մը հիմնել: Այսպիսի ներշնչում միայն յիմարանոցի մէջ կրնայ տրուիլ: Արդեօք ուսմ չինել, մարդը կոնակէն զարնել, ոճրագործե՞ր կազմակերպել... Այստեղի Հայերը եթէ կ'ուզեն Թուրքիոյ մէջ ապրիլ, ստիպուած են թրքանալ: Հրեաներուն համար ալ կացութիւնը նոյնն է»: («Եէնի Սապահ», 11 յունուար):

Երկրորդ լուրը պիտի կարդաք այսօր,— Թրքական կառավարութիւնը սկսած է գործադրել միակ «միւթէվէլլի»ի օրէնքը: Ուրիշ խօսքով, այլեւս ոչ Թաղ. Խորհուրդ, ոչ Հոգաբարձութիւն, ոչ ալ ուրիշ որ եւ է ազգային մարմին: Այլ միակ հոգաբարձու մը, նշանակուած՝ կառավարութեան կողմէ, տէր տիրական՝ ոչ - Թուրք համայնքներու բոլոր կալուածներուն, եկամուտներուն եւ հաստատութեանց, պատասխանատու՝ միայն պետութեան (Էվգաֆ):

Անշուշտ ոչ Լորտ Հալիֆաքս, ոչ ալ ո եւ է դաշնակից նախարար այսպէս կը հասկնան փոքր ազգերու ազատութիւնը:

Թողո՛ւնք ազատութիւնը, որ շատ խոշոր բառ մըն է ներկայ պարագային մէջ: Այդ ազատութեան տարրական մէկ մասնիկն է այն ինչ որ կը կոչուի «փոքրամասնութեանց իրաւունք», նուիրագործուած՝ միջազգային դաշնագիրներով: Եւ Թուրքիան ալ ստորագրած է նոյն դաշնագիրները,— վերջինը՝ Լոզանի մէջ:

Արդ, մեր մատնանշած իրողութիւնները կը համապատասխանե՞ն, չըսենք միջազգային դաշնագիրներու տրամադրութեանց, գոնէ տարրական արդարութեան:

Ժողովրդական առածը կ'ըսէ թէ վարդը իր բուրումը կը տարածէ իր շուրջը:

Ահաւասիկ անթառամ վարդեր Թուրքիոյ բոլորտիքը: Իսկ բուրո՞ւմը: Ինչո՞ւ միայն փուշերը կ'երեւան, այն ալ անճար համրանքի մը գլխուն: Մարդկային չէ՞ր սպասել որ գոնէ Դաշնակիցներուն բարոյական ազդեցութիւնը քիչ մը բարեխառնութիւն ներշնչէր Անգարայի մէջ:— Շ.

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Պալքաններուն մէջ

Պալքանեան խորհրդաժողովին գումարման առթիւ (փետրուար 2), զարմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընեն քաղաքական շրջանակներու մէջ: Պուքրէշի կիսապաշտօնական օրկանը, «Ռոմանիա» աւելի լայն եւ սիրալիր գործակցութիւն մը կը նախատեսէ պալքանեան եւ դանուբեան պետութեանց միջեւ: Պուքրէշի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները պիտի օգնեն մերձեցում հաստատելու Սոֆիայի կառավարութեան եւ պալքանեան միւս պետութեանց միջեւ: Այս առթիւ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ Իտալիա, որ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի պալքանեան անցուդարձին:

*** Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ռումանիոյ Թագաւորը մօտերս տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Եուկոսլավիոյ խնամակալ իշխանին հետ, սահմանագլուխին վրայ: Երկու վեհապետները պիտի քննեն Պալքաններուն սպառնացող վտանգները: Այս առթիւ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ երկու երկիրները համաձայն են որ ներկայ գոյավիճակը պահպանուի, պատերազմէն վերջը ձգելով հողային պահանջներու կարգադրութիւնը, բայց կասկածելի է որ Հունգարիա եւ Պուլկարիա ընդունին այս տեսակէտը:

*** «Լ'Էօվր»ի քաղաքական աշխատակիցը, Ժընըվիէվ Թապուի, կը գրէ թէ Գերմանիոյ քարոզչական կազմակերպութիւնները վերսկսած են իրենց գործունէութիւնը, սիրաշահելու համար իսլամական երկիրները: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Գերմանիոյ պատերազմական նպատակներէն մէկն է հեղաւորուիլ Մօտաւոր Արեւելքի այն երկիրներուն մէջ որ կը գտնուին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչութեան տակ, այսինքն Սուրիա եւ Պաղեստին: Այս կերպով Գերմանիա պիտի դառնայ Միջերկրականեան պետութիւն մը, տիրապետելով Սուէզի Ջրանցքին, յետոյ պիտի կրնայ իր տիրապետութիւնը տարածել Իրաքի եւ Իրանի քարիւղի աւազաններուն վրայ, իսկ Արաբիան եւ Եգիպտոսը պիտի դառնան Մեծն Գերմանիոյ արբանեակները, անոր տրամադրութեան տակ դնելով իրենց հարստութիւնները կամ ռազմագիտ. դիրքերը: Կարգ մը իրազեկներու կարծիքով, այլանդակ երազ մըն է այս, բայց եւ այնպէս Գերմանիան այս ուղղութեամբ է որ կը ջանայ ելք մը գտնել ներկայ պատերազմին մէջ: Եւ Մօտաւոր Արեւելքի ու Սեւ ծովու մէջ է որ ան կ'ուզէ ամրապնդել իր զինակցութիւնը Ռուսիոյ հետ: Գերմանական ծրագրին համաձայն, Ռուսիա իր սպառնալիքը պիտի ուղղէ դէպի Աֆղանիստան եւ Հնդկաստան, միաժամանակ յարձակում կատարելով Կովկասէն եւ Թուրքիստանէն,

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Հազար սպանեալ, հազարաւոր վիրաւոր

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը սաստկանան Ֆինլանտայի մէջ: Մինչ Ռուսերը յարձակում կը գործէին Մաններհայմի գծին զանազան կէտերուն վրայ, Ֆինլանտական օդանաւերը յաջողութեամբ ռմբակոծեցին Քրոնշթատի նաւակայանը եւ Էսթոնիոյ նորահաստատ խարիսխները:

Ռուսերը նորէն ձախողեցան Մաններհայմի ճակատին վրայ (150 մղոն): Ֆինլանտական զեկոյցը կ'ըսէ թէ թշնամին հազար սպանեալ եւ քանի մը հազար վիրաւորներ ձգեց: Այս վերջիններէն շատերը կը մեռնին սառելով: Ռուսական 17 օդանաւեր կրակ տեղացին Ուլէապորկի վրայ, խորտակելու համար միակ երկաթուղին որ Շուէտ կը տանի:

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կիրակի օր ռուսական օդանաւերը 6700 ռումբ ձգած են զանազան քաղաքներու վրայ, սպաննելով 18 հոգի եւ վիրաւորելով աւելի քան հարիւր հոգի: Բայց նիւթական վնասը շատ ծանր է:

Ռուսերը ամէն միջոց կը փորձեն խորտակելու համար ֆինլանտական դիմադրութիւնը, արտաքին օգնութեան ժամանումէն առաջ:

Կարմիր բանակին վերջին յարձակումը շատ ուժեղ էր, ամենամեծը պատերազմէն ի վեր: Հինգ տարբեր կէտերու վրայ, Մաններհայմի գծին արեւմտեան կէտէն մինչեւ Լատոկայի հիւսիսային արեւելեան կողմը, կարմիր զօրքը շարք մը վճռական յարձակումներ կատարեց, առանց իր սպասած արդիւնքը ստանալու: Ինչպէս կ'երեւայ, Ռուսերը օդնական զօրք եւ պաշար ստացած են եւ իրենց յարձակողականին նպատակն էր ճեղքել Մաններհայմի գիծը: Զօրս անջատ յարձակումներ կատարուեցան 50 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ: Ռուսերը փորձեցին իրենց հրասայլերը քշել Լատոկայի անտառապատ ճամբաներէն, բայց Ֆինները դիմադրեցին ձեռնառումբեր գործածելով: Օդը այնքան ցուրտ էր որ հարիւրաւոր կարմիր զինուորներ սառելով մեռան, անմիջական օգնութիւն ստանալէ առաջ:

Կռիւները նոյն սաստկութեամբ կը շարունակուին Սալլայի ճակատին վրայ: Ռուսերը գիշեր ցերեկ կը ռմբակոծեն ֆինլանտական դիրքերը: Մասնագէտներու կարծիքով, ֆինլանտական դիրքերը շատ զօրաւոր են ռազմագիտական տեսակէտով:

*** Մինչ այս մինչ այն, արտաքին օգնութիւնը կը ծաւալի հետզհետէ: Հէլսինկիի մէջ կազմուած միջազգային վաշտը պատրաստ է ճակատ մեկնելու: Այս վաշտին մէջ կը գտնուին Անգլիացիներ, Ֆրանսացիներ, Իտալացիներ, Հունգարացիներ, Ռումանացիներ եւն.:— Մ. Նահանգներուն մէջ բացուած հանգանակութիւնը կը շարունակուի մեծ խանդավառութեամբ: Զօրս հարիւր հազար տոլարի նոր գումար մը պիտի դրկուի քանի մը օրէն (17.600.000 Ֆր.): Նախապէս դրկուած էր 100.000 տոլար (4.400.000 Ֆրանք): Շուէտի գործաբանաւորները 62 միլիոն քրոն (15 միլիոն տոլար) հաւաքելով դրին Ֆինլանտայի կառավարութեան տրամադրութեան տակ:

*** Արտաքին օգնութեան այս ձեռնարկները մեծ տպաւորութիւն գործած են Խ. Միութեան մէջ: Մոսկուայի կուսակցական քարտուղարը, Շէրպակով, ճառ մը խօսելով Օփէրային մէջ, ազդարարեց թէ Դաշնակիցներուն եւ ուրիշներու միջամտութիւնը «աղետալի հետեւանքներ պիտի ունենայ իրենց համար: Անոնք կը մոռնան 1918—1920ի դասերը: Այն ատեն 14 դրամատիրական պետութիւններ նուաստացուցիչ պարտութիւն մը կրեցին Սիպերիոյ, Արխանկէլի, Ուքրայնայի եւ Սեւ ծովուն մէջ, երբ երիտասարդ կարմիր բանակը անօթի էր եւ մերկ: Եթէ անոնք համարձակին միջամտել, իրենց դիմացը պիտի գտնեն արդիական եւ հզօր կարմիր բանակը, միլիոնաւոր խորհրդային ժողովուրդներով»:

իսկ Գերմանիա ռազմական նիւթեր, մասնագէտներ եւ սպաներ ճարելով, իրեն պիտի վերապահէ իսլամական աշխարհին արեւմտեան մասը»...

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որով կառավարութիւնը արտակարգ լիազօրութիւններ կը ստանայ, «պաշտպանելու համար ազգային բարօրութիւնը»: Այս օրէնքին համաձայն, կառավարութիւնը կրնայ ընդհ. զօրաշարժ յայտարարել պատերազմի պարագային, ինչպէս եւ սահմանափակումներ եւ պատժական տնօրինութիւններ հաստատել ներքին ապահովութեան համար:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏԻ մասին հետեւեալ զեկոյցները հրատարակուեցան երէկ.— Զեկոյց թիւ 281, յունուար 22, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 282, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:

ՉԸՐՉԻԼԻ վերջին ճառին առթիւ, որ կը հրաւիրէր չէզոք պետութիւնները դաշնակից ճակատին միանալ, Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը բացատրեն թէ ծովային նախարարը իր անհատական տեսակէտը յայտնած է եւ թէ որեւէ փոփոխութիւն չկայ Անգլիոյ քաղաքականութեան մէջ: Իրողութիւն է որ այդ ճառը մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջանակներու մէջ: Այս առթիւ գերմանական թերթերը կ'ազդարարեն թէ Թոյլ պիտի չտան որ Դաշնակիցները մոլորեցնեն չէզոք պետութիւնները:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը որոշեց բողոքել, գերմանական օդանաւերը նոր թռիչքներ կատարած ըլլալով Լա Հէյի եւ Ռոթէրտամի միջեւ: Հոլանտական մարտկոցները կրակ բացին այդ օդանաւերուն դէմ:— Զինուորական արձակուրդները պիտի վերահաստատուին Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Էրլ Պրաուտըր, դատապարտուեցաւ չորս տարի բանտարկութեան եւ 2000 տոլար տուգանքի, կեղծ անցագիր գործածած ըլլալով:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ մեծ շոգենաւին, «Օրացիօ»ի բոլոր ուղեւորները փրկուեցան, շնորհիւ Ֆրանսական մարտանաւերու օգնութեան: Միայն քանի մը նաւաստիներ կորսուած են: Արկածին պատճառները ստուգուած չեն, թէեւ նաւապետը կ'ըսէ որ նախ պայթիւն մը տեղի ունեցաւ: Գերմանական թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ շոգենաւը բռնկեցաւ ֆրանսական մարտանաւերու կատարած քննութենէն անմիջապէս վերջը: Ֆրանսական մամուլը «զարշելի զրպարտութիւն» կը կոչէ այս վերագրումը: Իտալական մամուլը ջերմապէս կը գնահատէ ֆրանսական մարտանաւերուն ընծայած աջակցութիւնը: Շատ մը արկածեալներ Մարսէյլ եւ Թուլոն փոխադրուեցան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՋԵՐՄԱՉԱՓԻ ՄԸ ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ո՛չ եւ ո՛չ, պիտի չշարժիմ այլեւս: Եթէ կ'ուզեն գիտնալ թէ քանի՛ աստիճան ցուրտ կ'ընէ դուրսը, լաւ է որ պատուհանէն քիչ մը դուրս հանեն իրենց քիթը: Ալ բաւական է, ես ալ կը տառապիմ ցուրտէն:

Երբ գիշեր կ'ըլլայ, զիս կը դնեն դարակի մէջ: Ի՛նչ լաւ է: Հրճուանքէս կ'ուռիմ, վիզս կ'երկարեմ, վեր կը բարձրանամ: Վերջապէս կը թուլնամ, կը տարածուիմ ու կը քնանամ: Բայց, ահա, առաւօտուն, անգութ ձեռք մը դարակէն դուրս կը հանէ զիս, կը բանայ պատուհանը եւ կը կախէ քիւին տակ:

— Տեսնենք թէ շատ ցո՞ւրտ է այսօր, կը հարցնէ ինքն իրեն:

Բայց, Տիկի՛ն, հիւանդանամ պիտի, հարբուխ կամ ցնցղատապ պիտի ըլլամ դուրսը, սանկ օրով, սառ ու սառնամանիք:

Կէս ժամ վերջ, կուգան կը նային հետաքրքրութեամբ, հասկնալու համար թէ ի՛նչ վիճակի մէջ եմ:

— Դը՛ռռ, երէկուընէ աւելի ցուրտ է: Եւ գործ ալ ունիմ դուրսը, չա՛ր բախտ:

Կ'ըսեն ու կը քաշուին ներս: Բայց հետաքրքրուած ունի՞ն թէ ի՛նչքան կը տառապիմ ես, դուրսը: Եւ յետոյ ի՞նչ վարձատրութիւն կուտան ինծի, հաւատարմօրէն մատուցած ծառայութեանս փոխարէն: Ոչինչ: Ոչ իսկ կաթիլ մը ալքոլ, որպէսզի տաքնայի քիչ մը: Վերջապէս ես ալ արժանի չե՞մ ժպիտի մը, բարի նայուածքի մը: Երբ ինծի կը մօտենան, սրբելով իրենց բերնին վրայէն քաղցր գինիին կարմիրը, կը նշդեն թիւը եւ կ'երթան պարծենալ իրարու.

— Գիտէ՞ք, այս առաւօտ զէրոյէն վար 8 ցոյց կուտար ջերմաչափս, պատուհանիս վրայ:

Եւ կարծես թէ մատ ունենային ատոր մէջ եւ պարծենալու պատճառ: Դժբախտութիւնն այն է որ այդ ձեւով պարծենալու համար՝ դուրսը կը ձգեն զիս որ սառիմ: Սնդիկս կ'իջնէ, կ'իջնէ, այնքան կը պզտիկնայ որ ոչիլ կը դառնայ: Եւ գիտէք թէ ո՛րքան կը տառապիմ՝ երբ կը ստիպուիմ կծկտիլ այսպէս:

Ցետոյ, զիս կը փոխադրեն հնոցի պէս տաքցուած սենեակի մը մէջ, պարծենկոտութեան համար, որպէսզի պատմելիք բան մը ունենան իրարու.

— Ո՛հ, իմ սենեակս տաք է, ջերմաչափը 20 ցոյց կուտայ հակառակ դուրսի ցուրտին:

Քաղքենի երեւնալու մարմաջ, բրդոտ մարդու պարծենկոտութիւն:

Ալ կը բաւէ, սակայն, ա՛լ կը բաւէ: Ալ վերջ դրէք սա ապերախտութեան եւ անխղճութեան: Պիտի չշարժիմ, պիտի չերերամ: Կ'արգիլեմ սնդիկիս, որ չբարձրանայ այլեւս: Ի՞նչ է այս, բարձրացիր, իջիր, տաք ու պաղ, ես ալ սիրտ ունիմ, կը տառապիմ:

Այսուհետեւ գիտեմ ընելիքս: Երբ երկինք - գետին սառին, նոյնիսկ քարերը ճաթելու աստիճան, կանգ պիտի առնեմ 18 աստիճանի վրայ: Այն ապերախտը, որ փողոց պիտի ելլէ առանց զգուշութեան, առանց տաք զգեստ մը հագնելու, պիտի հիւանդանայ պաղառութեան հետեւանքով: Թող տեսնէ թէ ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնուիմ երբ դուրսը կը կախեն զիս: Իսկ երբ մէկը կրակարանին քով դնէ զիս, կանգ պիտի առնեմ զէրոյին վրայ,— զիս խնեղ պիտի կարծէ, հո՞գս: Բարկացած, զիս պիտի նետէ դարակի մը մէջ, պիտի չկոտրէ, ո բովհետեւ ագահ է: Պիտի պահէ զիս նորոգել տալու եւ գալ ձմեռ գործածելու համար:

Ի՛նչ երջանկութիւն, որ ամբողջ տարի մը պիտի անցընեմ դարակի մէջ:

Սիրելի ընթերցող, այս տողը կը թարգմանեմ ֆրանսերէն թերթի մը մէջէն, կարծելով թէ խօսքը ... Հայո՛ւն մասին է: Արդարեւ, ո՞վ աւելի վատ օրեր տեսած է քան այս խեղճ ջերմաչափը, որուն կը դիմեն՝ երբ պէտք ունին, երբ իրենց շահը կը պահանջէ:

Մենք ալ կը տառապինք տաքին ու պաղին մէջ, բայց ոչ մեզի համար, եւ առանց վարձատրութեան:

ԱՐԱԶ

Միակ «միւթէվէլլի»ի օրէնքը կը գործադրուի

Պոլսոյ «Արեւելք» թերթին մէջ կը կարդանք (15 յունուար).—

Քանի մը օրէ ի վեր կը լսէինք թէ, մասնաւորաբար միակ «միւթէվէլլի»ի պաշտօնին համար ներկայացող յոյն թեկնածուներուն հրաւէրագրեր կը ղրկուին քաղաքիս Էվգաֆի տեսչութեանց կողմէ եւ առաւելապէս Գատըգիւղի տեսչութեան կողմէ, որ Կղզիներու, Զէնկէլ գիւղի թեկնածուներուն ղրկած իր գրութեամբ կը հրաւիրէր զանոնք յունուար 15ին (այսօր) պաշտօնատուն հանդիպիլ, կարեւոր հարցի մը մասին տեղեկութիւն ստանալու համար:

Այս կարեւոր հարցի մասին մեր կատարած քննութեանց արդիւնքով, ստուգեցինք որ Գընալըէն Պ. Արա Ասլանեան հրաւիրուած է Գատըգիւղի Էվգաֆի տեսչութեան մօտ, ուր իրեն պաշտօնագրով մը կը հաղորդուի թէ Գընալըի եկեղեցիին «վագըֆ»ներուն համար «թէք միւթէվէլլի» նշանակուած է. որով պէտք է յանձնէ յիշեալ եկեղեցիին շարժուն թէ անշարժ գոյքերուն չորս օրինակ ցանկը: Ասոնց մէկը նախորդ «միւթէվէլլի» մարմնին պիտի յանձնէ (ներկայ Թաղ. Խորհուրդին) իբրեւ իրենցմէ ստացուածները ցոյց տուող ցանկ, երկրորդը իր մօտ պիտի պահէ, իսկ մնացեալ երկու օրինակներն ալ Էվգաֆի վարչութեան պիտի յանձնէ:

Միւս կողմէ կ'իմանանք թէ, Գատըգիւղի եկեղեցիին իբր միակ «միւթէվէլլի» նշանակուած է Պ. Ստեփան Գալֆա, իսկ Պաքըրքիւղի համար ալ Պ. Արա Հալաճեան:

*** Էվգաֆի Պոլսոյ վարչութիւնը ազդ մը հրատարակելով, իբրեւ «թէք միւթէվէլլի» թեկնածուներ կը պահանջէ մինչեւ յունուար 31, հետեւեալ հաստատութեանց համար.—

Էյուպի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, դպրոցը եւ գերեզմանատունը: Սամաթիոյ Անարատ Յղութիւն Հայ եկեղեցին, Եշիլգիւղի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին, Գափամաճեան դպրոցը եւ գերեզմանատունը: Թօփգափուի Ս. Նիկողոս եկեղեցին, Վարդուհեան դպրոցը եւ գերեզմանատունը, Նարլըգափուի Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, Պալաթի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցին, Խորէնեան դպրոցը եւ գերեզմանատունը:

*** Վերջերս Ցունաց Պատրիարքարան գրաւոր դիմում կատարուած է որպէսզի աթոռանիստ եկեղեցիին համար եւս թեկնածու ցոյց տրուի: Պատրիարքը մերժած է ստորագրել ներկայացուած գրութիւնը որուն վրայ արձանագրութիւն բռնուած եւ պաշտօնագիր ազդը փակցուած է Պատրիարքարանի արտաքին դրան վրայ:

ԽՄԲ.— «Միակ միւթէվէլլի»ներու օրէնքին գործադրութեամբ, ինքնին կը լուծուին փոքրամասնութեանց Թաղ. Խորհուրդներն ու Հոգաբարձութիւնները, եւ «հաւըտտիր» անհատներ տէր տիրական կը դառնան բոլոր ազգային հաստատութեանց:

«ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐԺԸ»

ԽՄԲ.— Ինչպէս կ'երեւայ, վերջին երկրաշարժը եւ ուրիշ աղէտներ խոր-պապէս ազդած են ամբոխին վրայ, որ երկնային պատուհասի կը վերագրէ զանոնք: Ծանօթ գրագէտ եւ երեսփոխան Ֆազըլ Ահմէտ Այգաչ հետեւեալ ուշագրաւ խմբագրականը գրած է այս առթիւ, «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ, վերի խորագրին տակ (2 յունուար).

— « Աղէտին դառն տեսարանները ահաւոր են: Կասկած չկայ թէ մեր ցաւը դուրս կ'ելլէ մեր ենթագրութեան սահմանէն եւ բոլորովին նոր շրջանակներով կը տեսնուի մեր երեւակայութեան շրջանակին մէջ: Միայն թէ բնաւ չէ պաղած առջի օրերու մեր վճռականութիւնը: Մենք նրանց է որ պիտի լանք, որովհետեւ մեր բուն պարտականութիւնն է սրբել դժբախտ աչքերու արցունքը: Մեր տառապանքը չի կրնար պարզել չոր, նախնական եւ ապարդիւն յուսահատութեան մը պատկերը:

Ճիշդ է, գիտենք թէ բնութեան բոլոր ահաւոր տարրերը կարծես ձեռք ձեռքի տուած են մեզի դէմ: Երբ մէկ կողմէ օգնութեան կը վազենք աւերակներու տակ մնացած մեր ազգակիցներուն, անդիէն կը լսենք անձրեւներու, հեղեղներու արհաւիրքին տակ ճզմուած նոր զոհերու աղաղակները: Մեր սիրտերն ալ ճիշդ դարձան մեր տարաբախտ հայրենակիցներու օճախները: Որովհետեւ անոնք ալ այլեւս ճզմուած են ցաւի շարժերուն, վիշտի հեղեղներուն տակ:

Բայց ամէն օր ըսածս նորէն կը կրկնեմ: Եթէ ցաւէն սառինք իսկ, մեր պարտականութեան զգացումը նորէն կրակի պէս է: Եթէ վիշտէն գետին իսկ տապալինք, մեր վճռականութիւնը դարձեալ ոտքի վրայ է, ճիշդ մեր զինուորներուն նման որ պահակ կը սպասեն սահմանին վրայ, ձիւնին ու բուքին:

Այսօր միայն մէկ տեսարանի չենք կրնար հանդուրժել.— անտարբերութեան եւ անգործութեան: Բոլորս ալ, մեծ թէ պզտիկ, ենթակայ ենք ազգային նոյն չարժաւորման:

Բնութիւնը եթէ մայր մը, բարեբար մըն է, միաժամանակ ոճրագործ մը, մարդասպան մըն է: Ինչպէս որ իր ծոցէն ծնունդ կուտայ միլիոններու եւ միլիառներու, նոյնպէս ալ մէկ հարուածով կ'ոչնչացնէ միլիոններ եւ եւ միլիառներ:

Բայց կայ կարողութիւն մը որ մինչեւ հիմա յաղթականօրէն անցած է բոլոր խոչընդոտներէն: Այդ մարդուս խիղճն է, մարդուս խելքը:

Եթէ Թուրքիոյ պատմութիւնը նոյն իսկ կարճ չափով մը նորոգենք մեր յիշողութեան մէջ, անմիջապէս կը մտաբերենք թէ մեր ճակատագիրը որքան աղէտի էջերով լեցուն է: Բնութիւնը թող կատարէ իր կոյր քանդումը. մեր պարտականութիւնն է չարունակել վերաշինումը: Քանի անգամ կ'ուզէք աւրեցէք, սարդը չի կրնար հրաժարիլ իր ոստայնը չինելէ:

Բնաւ ծածկելու պէտք չկայ: Արդէն իսկ կազմուած է անդուլ աշխարհ մը որ գոյութեան իրաւունք չի ճանչնար այս ճշմարտութիւնը չըմբռնող եւ անոր անհրաժեշտութեանց չյարմարող ազգի մը:

Շատ լաւ գիտենք: Հեղեղ, չարժ, այս կամ այն աղէտը միշտապատահելիքի ռումբի մը նման պիտի մնան մարդկութեան վերեւ: Բայց ամէնէն աւելի ահաւոր բանը, այս իրապէս սարսափելի փորձանքներէն աւելի՝ մարդկային հոգիին մէջ բոյն դնող վհատումն է: Ահա աղէտ մը որուն մէկ սանթիմեթր իսկ տեղ չպիտի տանք Թուրքին գիտակցութեան մէջ:

Նշանաւոր խօսք է.— մարդ երբ կորսնցնէ հարստութիւնը, կրնայ նորէն հարստանալ: Եթէ պատիւը վնասուի, ծանր է: Բայց կորովը, քաջութիւնը կորսնցուցած ժամանակն է որ անհատը դրեթէ կ'ոչնչանայ: Այս, թէ անհատ մը, թէ համայնք մը:

Հակառակ ճակատագրի ամէն հարուածին, Թուրք համայնքը չփի չիտակ կը կենայ: Արտաքին թշնամիին դէմ կռուեցաւ եւ յաղթեց: Մոլեռանդութեան, տգիտութեան եւ տնտեսական գերութեան դէմ բացուած պայքարներուն մէջ, հակառակ ամէն բանի, կ'առաջանայ: Ահա հիմա ալ օգնութեան կը վազենք պատահարի զոհ մեր անմեղ հայրենակիցներուն: Եւ այս վազքին մէջ ամէն օր կ'աւելնայ մեր թափը: Ցաւ եւ զղուանք թէ-թեւամիտ, տմարդի եւ անզգամ լոյծ անհոգութեան ...:

Այս տխուր առթիւ պիտի չէչտենք մեր սիրտը ծակող ցաւալի պարագայ մը: Երկրաբանութեամբ զբաղողները չատ լաւ գիտեն թէ տարեկան առնուազն 3000 չարժ տեղի կ'ունենայ երկրագունդին վրայ: Անոնցմէ ոմանք ամբողջ պատմութեան ընթացքին կը պահեն իրենց մութ ու կործանարար յիշատակը: Ինչպէս Լիզպոնայի եւ Թոքիոյի նշանաւոր չարժերը:

Շարժը ունի զանազան պատճառներ ու տեսակներ, որոնց ծանօթ է միջնակարգ կրթութեան տէր ամէն մարդ: Բայց չմոռնանք. ամէնէն ընդնական պատահարը իր բաց աղէտին քով ծնունդ կուտայ նաեւ զաղտնի ժանտախտի մը, որ է դժբախտ ու թշուառական քարոզութիւնը: Տգէտ ու անփառունակ գլուխներ, որոնք իրենց սնունդը կ'առնեն տգիտութենէն, ապերախտ խաւարէն, մէկ կողմ կը դնեն բուն աղէտը եւ խիղճերը թունաւորող լըրութեան կարգ մը միքրոպներ կը ցանեն ...:

Միակ զէնքը զոր մոլեռանդութիւնը ամէնէն աւելի կը գործածէ, մութին մէջ անարգօրէն փայլող «սալ-տըրըմա»ն է: Եւ տինամիթը որ կը մխուի անմեղ հոգիներուն, կը մեռցնէ անոնց գիտակցութիւնը եւ ոտքի կը հանէ անոնց անասնական բնազդները:

Օրինակ, այսինչ տեղը երկաթուղիի արկած մը տեղի կ'ունենայ: Սօֆթայի գլուխը ասիկա չի կապեր այս կամ այն թէքնիք պատճառին, այլ անպայման կը վերագրէ այս կամ այն յեղափոխութեան:

Շոգենաւի մը ընկղմումը կ'իմանաք: Դարձեալ սեւասիրտ խաւարագլուխը կ'աշխատի այդ արկածին մէջ տեսնել երկնային սպառնալիքի մը նշանը: Կամ կացութիւնը այդպէս կը պարզէ ժողովուրդին: Ի՞նչ հարկ մանրամասնութեանց:

Գիտենք թէ այս խաւար ոգին ինչպէս ծանր շղթայի մը նման դարերով քաշկռտեց խեղճ ազգը: Հիմա ալ կը լսենք թէ կան մարդիկ որ այս տեսակ դժոխային ներշնչումներ կուտան մեր անմեղ ու սիրելի ժողովուրդին, որուն արիւնը մաքրելով զբաղած ենք: Անոնք ոչ իրենց հարստութենէն, ոչ ալ կարողութենէն հատիկ մը կուտան կարօտեալներուն: Անոնց ամբողջ գործը՝ հեղձուցիչ կազով մը բարոյական մթնոլորտը թունաւորել է:

Բայց լաւ ուշադրութիւն ընենք: Թուրքին արթնամտութիւնը չէ մոռցած միւս պարտականութիւնները, չէ քնացած՝ իր վրայ վազած տեսնելով բոլոր աղէտալները: Մեր երկիրը քաղաքակրթութեան կեդրոն մը պիտի դառնայ: Ոչ չարժը կրնայ եւ կեցնել մեզ այս նպատակէն, ոչ ալ ողողումը: Ընդհակառակն, ամէն օր աւելցնելով մեր գիտութիւնն ու կարողութիւնը, աւելի յաղթականօրէն պիտի կռուինք բնութեան դէմ: Կոյր եւ ժխտական քարոզութեան միայն մէկ անուն կրնանք տալ.— դաւաճանութեան չարժ (հըյանէթ զէլզէլէսի): Ճիշդ ինչպէս հեղեղէն եւ քօլէրայէն, այս նենգ փորձանքէն ալ ուշադրութեամբ զերծ պահելու է Թուրքիան:

Ազգային պետ, յօղնածս չվերջացուցած, կ'ուզեմ քանի մը խօսք ընել ձեր հայրենասիրութեան եւ ճշմարտութեան առջեւ: Կասկած չկայ որ, այսօրուան թաց աչքերուն առջեւ ամէնէն խորապէս արիւնած սիրտը այն սիրտն է որ կը սրտփէ ձեր հերոսական կուրծքին տակ: Ամբողջ Թուրքիոյ ցաւը կեդրոնացած է ձեր խղճին վրայ, որ կ'ուզէ մխիթարել բոլոր անբախտ հայրենակիցները: Հետեւաբար, դուք էք որ արժանի էք ամէնէն իրական ցաւակցութեան:

Ձեզ գոհացնող բան մը կրնանք ըսել: Ձեզի կը հաւատանք եւ ձեզմով կը զօրանանք: Հանրային խիղճը, ինչպէս ամէն չարժաւորման մէջ, ազգային այս օգնութեան առթիւ ալ ձեր հրամանին տակ է: Ասիկա մէկ նպատակով կը գրեմ. կ'ուզեմ չեշտել թէ չարժը արդարեւ փճացուց բազմաթիւ հայրենակիցներու բոյնը, բայց չկայ մէկ հատիկ սիրտ որ քանդուի դաւաճանութեան չարժէն »:

ԳԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Յունուար.— Անտարբերութիւնն եւ կազմալուծումը կը չարունակուին հայկական կեանքին մէջ, եթէ չհաշուենք օգնութեան ձեռնարկները: Առանց այդ փոքր մխիթարութեան, կատարեալ ամայութիւն մը պիտի պարզէր հայկական կեանքը՝ դէթ Ֆրանսայի մէջ:

Ինչքան օրինակներ կան մեր չուրջը, որոնք պէտք էր մեզ իրար մօտեցնելու եւ նոր դասեր առնելու ծառայէին ...

*** Երկու չաբաթէ ի վեր նախակրթարաններու (տեղական) պզտիկներուն հարցարաններ կը տրուին, իրենց ծնողքներուն կողմէ լեցուելու համար: Կը հարցուի պզտիկներուն ծնողներուն թէ՝ գտնուած չրջանը պարպուելու պարագային տեղ եւ միջոց ունի՞ն իրենց պզտիկները փոխադրելու:

Պզտիկներու տէր մեր Հայրենակիցներէն չատեր չուարած են եւ չեն գիտեր ինչ պատասխանեն: Ո՞ր լաւ է իրենց պզտիկներուն համար, իրենց հետ մնա՞լը թէ՝ դպրոցական պզտիկներու հետ նախատեսուած վայրեր փոխադրութիւնը:

Միջին Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ զինուորական պարտականութիւնը կատարող հայ զինուոր մը կը հարցնէր անցեալ օր,— ընտանիքս մեռած է երեք տարիէ ի վեր: 12 տարեկան պզտիկ մը ունիմ զոր բնակած գիւղիս մէջ ֆրանսացի կրօնաւորներու խնամքին յանձնած եմ կնոջս մահէն ի վեր: Ո եւ է մէկը չունիմ ոչ ալ որ եւ է Հայ կայ բնակած տեղս: Զինադադարութեան չրջանը անցուցի եւ այժմ ճակատ պիտի ղրկեն: Արկածի կամ մահուան պարագային ո՞վ պիտի փնտռէ պզտիկիս իրաւունքը:

Կարեւոր թիւով, Լիբանանի եւ Սուրիոյ հպատակ հայրենակիցներ ունինք հոս: Շատեր աշխատանքի եւ այլ խնդիրներու մէջ, իբրեւ օտարական կը նկատուին, եւ կը մերժուին: Ներքին նախարարութեան 17 յունուար 1939 եւ թիւ 12 չրջաբերականի բովանդակութեան համաձայն իրենք օտարական պէտք չէ նկատուին: Ի հարկին կրնան դիմել Լիբանանի եւ Սուրիոյ ներկայացուցչական դրասենեակը, որ այս մասին հարկ եղած վկայագիրը կուտայ: — Թղթակից

ՎԱԼԱՆՍ.— Գրած էի թէ Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը նախաձեռնութիւնն ստանձնած էր հանգանակութիւն մը բանալու Վալանսէն մեկնած հայ զինուորներուն նուէրներ ղրկելու համար, Կաղանդի առթիւ:

Արդարեւ խիստ կարճ ժամանակի մը մէջ կարելի եղաւ 760 ֆրանքի գումար մը հաւաքել, որմէ վերջ Կ. Խաչի վարչութիւնը չուզելով ինքնագլուխ բաժնել սոյն գումարը, հրաւիրեց հոգեւոր հովիւ Պալիկեան քահանան եւ գումարը համախորհուրդ բաժնուեցաւ 30 զինուորներու հաւասարապէս:

Այս առթիւ հոգեւոր հովիւը երկուտասնեակ մը զինուոր ընտանիքներու տուները այցելելով, անոնց հասցէները ստացաւ եւ անմիջապէս ղրկուեցաւ իւրաքանչիւրին որոշուած բաժինը:

Դարձեալ գրած էի թէ Աղքատախնամն ալ հանգանակութիւն մը բացած էր, նոյն նպատակին յատկացնելու համար: Մօտաւորապէս ամիս մը սահեցաւ եւ յանկարծ կը լսեմ թէ Աղքատախնամը իր հանգանակած գումարը (մօտ 400 ֆրանք) չուզեր յատկացնել իր նպատակին, այլ կը խորհի իր գնառ-կին կցել զայն...

Ներելի՞ է այս խաղը:— Թղթակից

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Աղնիւ Պիլիքճեան 50 ֆրանք կը նուիրէ հայ զինուորներուն համար: Յանձնեցինք Ֆ. Կ. Խաչին:

Նոյն Տիկինը 50 ֆրանք ալ կը տրամադրէ խմբագրութեան, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

*** Շաբաթ առտու բուրդէ վզնոց մը ստացանք, հայ զինուորի մը ղրկուելու համար: Ղրկողը չէր յայտնած իր անունը: Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչի վարչութեան:

ՖԷՍ (Մարոք), 3 Յունուար.— Յարգելի խմբագիր «Յառաջ»ի, ձեզի կը ղրկեմ 250 ֆրանք, խնդրելով որ 1. վեց ամսուան համար «Յառաջ» ղրկուի զաւակիս, տասնապետ Փիէռ Սարգիսեանի.— 2. Վեց ամսուան «Յառաջ» ալ մեր անուշիկ Հայ զինուորներուն, ձեր հայեցողութեամբ. — 3. Մնացեալ հարիւր ֆրանքն ալ կը յանձնէք Կապոյտ Խաչին, գործածելու համար իրենց հայեցողութեամբ: Զաւակս զինուոր ըլլալով, ինծի համար ոչ Նոր Տարի, ոչ ալ Ծնունդ կայ: Նոր տարուան համար երկու օրինակ «Յառաջ», Ծնունդի առթիւ ալ 100 ֆրանք Կ. Խաչին:— Մկրտիչ Սարգիսեան:

**Սէն Վրէնէն զինուոր Զաքարեան 40 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

*** Սէնթ Էթիէնէն Պ. Յ. Գաբամանեան կարօտ զինուորի մը հասցէն ուզած ըլլալով, երկու անուններ տուած էինք: Մեր հայրենակիցը ստանձնած է երկուքին ալ սանահայրութիւնը, «որով երեքի կը հասնին սաներս»:

Ուրիշ կարօտ զինուորներ ալ սանահայր կամ սանամայր կը փնտռեն «Յառաջ»ի միջոցաւ:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կամքէ անկախ պատճառներով ուշացած ըլլալով, լոյս տեսաւ յունուար 20ին, ճոխ բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ: Գինը Ֆրանսայի մէջ 5.50, արտասահմանի համար 6 ֆրանք: Ստանալու համար դիմել՝ A. Keussayan, 11 Place Jules - Guesde, Marseille:

Անգործներ գաւառ կը ճամբուին

Իսի լէ Մուլինոյի մեր թղթակիցը կը գրէ.— Յունուար 3էն սկսեալ մասնաւոր նամակներով բժշկական քննութեան կը հրաւիրուին բոլոր գործաւորները, մինչեւ 55 տարեկան, բացի կին գործաւորներէ: Անոնք որ աշխատելու կարող կը նկատուին, կ'ուղարկուին գաւառ, ազգային ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար: Յունուար 11—12ին բաւական թիւով անգործներ մեկնեցան, որոնց մէջ նաեւ մեր հայրենակիցները, իսկ մնացեալները դեռ կարգի կը սպասեն: Անոնց մէկ մասը ղրկուած է Ռօան (Լուառ) եւ մէկ մասն ալ Պերժըրաք (Տօրտօնեը): Գացողները կը գրեն թէ գոհ են, Նամակներէն կ'իմանանք թէ զինուորներու նման կը ճաշեն եւ կը պառկին միեւնոյն յարկին տակ, տեսակ մը վճարովի զինուորներ: Ժամը 6 ֆրանք պիտի ստանան, իսկ ուտելիքի եւն. համար օրը 13 ֆրանք վար պիտի դրուի:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ դաշնակիցներու յաղթանակին ապահովութիւնը եւ Ֆինլանտայի ռուսական պարտութիւնը մեծապէս բարելաւած են Պաղեստինի տնտեսական կեանքը: Օրէ օր կ'աւելնայ աւանդ գումարներու յանձնումը: Միայն Երուսաղէմի դրամատուններուն մէջ կը գտնուին մէկ միլիոն ոսկիի աւանդներ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ չաքարը մասնաւոր տոմսերով պիտի բաժնուի փետրուար 1էն սկսեալ, մարդ գլուխ ամիսը 500 կրամ: Մինչեւ այս օրէնքին գործադրութիւնը չաքարավաճառները պէտք չէ հարիւր կրամէն աւելի չաքար տան իւրաքանչիւր մարդու:

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղը կազմակերպած է, ինչպէս հրատարակուեցաւ, հիւանդապահութեան դասախօսութեանց չարք մը:

Երկրորդ դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ՝ 24 յունուար, չորեքչաբթի, ժամը 14.30ին, Կարմիր Խաչի բուժարանին մէջ, 15, Rue Jean Goujon: Պիտի խօսին՝ Ա.— Տօքթ. Կապլանեան՝ «Վարակիչ հիւանդութեանց միջոցին հետեւելիք սննդականոն (régime): Բ.— Տօքթ. Ալլահվէրտի՝ «Կոկորդի քննութիւն»: Գ.— Տօքթ. Կ. Կէօվճեան՝ «Մանանեխի խարան (cataplasme sinapisé) եւ գաւաթ քաշել (ventouses):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 20 Յունուար.— Ընտրիկեան ընտանիքը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որ գրաւոր կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին, մեր սիրելի եղբօր՝ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ յունուար 17ին:— Ռուբէն Ընտրիկեան

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

Զանազան լուրեր օտար[illegible] դէպքերու մասին

ՓԱՐԻԶԻ հելլէնական դեսպանը, Պ. Փոլիթիս, հանգստեան կոչուած ըլլալով, իրեն պիտի յաջորդէ Հռոմի դեսպանը, Պ. Մէթաքսաս:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ վերջին նիստը գումարուեցաւ պատերազմական պաշտօնատան մէջ, ուր հրաւիրուած էր հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը տակաւին տկար ըլլալով: Երկրորդ անգամ է որ հանրապետութեան նախագահը Էլիզէէ պալատէն դուրս կը նախագահէ նախարարական խորհուրդին: (Առաջին անգամը՝ Պ. Ֆլանտէնի օրով, երբ անոր թեւը վնասուած էր): Պ. Տալատիէ ընդարձակ զեկուցում մը տուաւ քաղաքական եւ զինուորական կացութեան մասին:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ դրօշի տակ առաւ 1940ի զօրազասը, որ պիտի կանչուէր մարտ 1ին:

ԼԻԹՎԻՆՈՎԻ համար նորէն զանազան զրոյցներ չրջան կ'ընեն: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բոլորովին աչքէ ինկած է նախորդ արտաքին գործավարը: Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Լիթվինով ձերբակալուած է:

ԻՏԱԼԻՈՅ փաշական խորհուրդը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պետական պաշտօնեաներու 10 առ հարիւրը պիտի վերապահուի բազմանդամ ընտանիքներու պետերուն: Այն գործատէրերը որ տասնէն աւելի պաշտօնեաներ կամ բանուորներ ունին, պարտաւոր են 5 առ հարիւրը վերապահել բազմանդամ ընտանիքներու պետերուն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Գերագոյն Խորհուրդի նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին մարտ 24ին: Այս ընտրութեանց պիտի մասնակցին նաեւ Լեհաստանէն գրաւուած հողամասերու բնակիչները:

ԼԷՆԻՆԻ մահուան 16րդ տարեդարձը տօնուեցաւ յունուար 21ին, մեծ հանդիսաւորութեամբ, աւանդական թափօրներով եւ ժողովներով: Մոսկուայի մէջ բանուորները եւ ուսանողները հանդիսաւոր անցք մը կատարեցին Կարմիր Հրապարակին վրայ, Լէնինի դամբարանին առջեւ: «Փրավտա» այս առթիւ գրած խմբագրականին մէջ կ'ըսէ.— «Հաւատարիմ Լէնինի կտակին, խորհրդային մեծ ժողովուրդը ազատեց արեւմտեան Ուկրայնան եւ Սպիտակ Ռուսիան, ինչպէս եւ եղբայրական ձեռք երկարեց Մաններհայմի դահիճներու խմբակին դէմ մղուած պայքարին մէջ: Կարմիր բանակին զօրագունդերը իրենց դրօշները ծածկեցին անկորնչելի փառքով, բանուորներու ամէնէն անողորմ թշնամիներուն դէմ մղուած պայքարին մէջ»: Բոլոր թերթերն ալ այս առթիւ կը պանծացնեն Սթալինը, իբրեւ արժանաւոր յաջորդը Լէնինի:

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՍ առեւտրական բանակցութիւնները վերսկսան Մոսկուայի մէջ: Կը յուսացուի յաջող ելքի մը յանգիլ մինչեւ յունուարի վերջը:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ մասին նոր լուրեր հրատարակելով, Թուրք թերթերը կը գրեն թէ երկու միլիոն արջառ փճացած է միայն Թոքատի չրջանին մէջ: Ծիախատի բերքն ալ կէս առ կէս փճացած է: Երզնկայի մէջ ցնցումները կը չարունակուին պարբերաբար:— Յունուար 11ին բուռն ցնցում մը զգացուած է նաեւ Պոլսոյ մէջ:— Հայ առեւտրականները կը չարունակեն մեծ գումարներ տրամադրել աղէտեալներուն: Նարլեան տունը նուիրած է 3000 ոսկի, իսկ 500ական, 250ական ոսկիները համրանք չունին:— Անգարայէն կը հեռագրեն յունուար 22 թուականով.— Վերջին 48 ժամուան ընթացքին երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան Կիրասոնի, Զիլէի եւ Եօզկատի մէջ: Այս վերջին քաղաքին մէջ երեք տանիքներ փլան, երկու հոգի մեռան, երեք հոգի վիրաւորուեցան:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ներքին նախարարութիւնը զեկոյց մը ուղղելով Սանճաքի հայ մուխթարներուն, կը թելադրէ ներկայանալ Պէյրութի Թրքական հիւպատոսարանը, կարգ մը ձեւակերպութիւններ լրացնելու համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ անթելին անգլիերէնի բաժինը միշտ կը խանգարուի օտար կայանի մը կողմէ, ինչպէս կը գրեն Թուրք թերթերը: «Նիւ Եօրք Հէրըլտ» ալ կը հաստատէ թէ Լոնտոնի մէջ չեն կրնար լսել ձայնասփիւռը:

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏԻ մասին խօսելով, տեղական թերթերը կը գրեն թէ 23 տարիէ ի վեր այսքան խիստ ձմեռ տեսնուած չէր Փարիզի եւ չրջականերուն մէջ:— Ձմեռը չատ աւելի խիստ է Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Գերմանիոյ, Տանըմարքայի եւ մանաւանդ Պալքանեան երկիրներուն մէջ: Հիւսիսային Հունգարիոյ դպրոցները փակուեցան: Հաղորդակցութիւնները խանգարուած են ամբողջ երկրին մէջ: Պերլինի մէջ ածուխի անբաւականութիւնը սաստկապէս կը նեղէ ժողովուրդը: Ցուրտը սարսափելի է նաեւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Շատեր մեռած են:

ԻՆՔՆԱԲԱՒՈՒԹԵԱՆ գրութիւնը օրէ օր աւելի մղում կը ստանայ Իտալիոյ մէջ: Մուսոլինի պարգեւներ բաշխելով հողագործական արտադրութեան յաւելման համար, ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտարարեց թէ «ինքնաբաւութեան պայքարը պիտի չարունակուի գերագոյն ուժգնութեամբ, որպէսզի ժողովուրդը թէ հաց եւ թէ զէնք ունենայ: Յառաջիկայ հունձքը նոյնքան լաւ պիտի ըլլա՞յ որքան վերջինը: Ներկայ փոթորկալի ժամանակներուն մէջ այս հարցումը կենսական կարեւորութիւն ունի: Տնտեսական պատերազմի մը մէջ ինչպէս կ'ապացուցանէ ներկայ պատերազմը, ցորենի անբաւական հունձք մը հաւասար է կորսուած ճակատամարտի մը: Իտալիոյ հողագործները մէկ նպատակ ունին.— Ցորենի արտադրութիւնը հասցնել տարեկան 90 միլիոն կենդինարի: Այն օրը որ ստանանք այս արդիւնքը, յաղթանակի օր մը պիտի ըլլայ ամբողջ ազգին համար»:— Իտալիոյ 1940 — 41ի ելմտացոյցին գումարը կը հասնի 34.895.000.000 լիրի, որուն 4.230.816.000 լիրը պիտի յատկացուի բանակին: Այս վերջին գումարը 2.566.000.000 լիրի յաւելում մը կը նշանակէ ազգ. պաշտպանութեան համար:

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ խորհրդարանը պարտաւորիչ զինուորութիւն հաստատեց 20—50 տարեկան քաղաքացիներու համար, անշուշտ Գերմանիոյ թելադրութեամբ: Հրեաները եւ Ջեխերը ազատ են այս պարտաւորութենէն, բայց ենթակայ՝ պարտաւորիչ աշխատանքի:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ :—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

JEUDI 25 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25 Janvier 1940

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4255

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Մօտաւոր Արեւելքի եւ Կովկասի խնդիրը հետզհետէ աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ: Օր չանցնիր որ շռնդալից լուր մը, քաղաքական տեսութիւն մը կամ ուսումնասիրութիւն մը չհրատարակուի այդ մասին: Անշուշտ ցնորական են կարգ մը ծրագիրներ որ կը վերագրուին Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ: Բայց եւ այնպէս, Դաշնակիցները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին անցուդարձին, եւ ինչպէս կիսապաշտօնական «Թան»ն ալ կը հաստատէ, մէջտեղը կայ կացութիւն մը որ լուրջ ուշադրութիւն կը պահանջէ: Այս առթիւ Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը միշտ կը յիշեցնեն թէ Դաշնակիցները պատրաստ են ամէն պատահականութեան հանդէպ:— Վերջին լուրերը կը ստատեն թէ գերման զինուորներ երեւցած են Լվովի մէջ (Լէմպէրկ): Ռուսիա հարկ զատած է արագ արդ միջոցներ ձեռք առնել, քանի որ Մոսկուայի կատարած զիջումներուն շնորհիւ, Գերմանիա դրեթէ սահմանակից կը դառնայ Ռումանիոյ :

Արեւմտեան ճակատին վրայ նոյն անորոշութիւնը: Երբեմն պահակախումբերու ընդհարումներ, երբեմն ոչ մէկ իրական գործողութիւն: Կը թուի թէ Հիթլէր մէկդի դրած է «շանթահարիչ պատերազմ»ի մեթոտը, սպասելով ուրիշ ծրագիրներու հասունացման :

Ֆինլանտական ճակատին վրայ Ռուսերը տակաւին չկրցան վճռական յաղթանակ մը շահիլ, հակառակ այնքան բուռն յարձակումներու: Կ'ըսուի թէ քանի մը ռուսական մարտանաւեր վնասուած են ֆինլանտական օդանաւերու վերջին ռմբակոծութենէն :

Մ. Նահանգները եւ Դաշնակիցները ուշագրաւ ծանուցագիրներ փոխանակեցին վերջերս: Ամերիկա կը գանգատի Դաշնակիցներու ծովային գործողութեանց խստութենէն, ինչպէս եւ թղթատարի գրաքննութենէն, որ կ'ուշացնէ նամակներու յանձնումը: Ֆրանսա եւ Անգլիա արդար չեն գտներ եղած առարկութիւնները:— Ճափոն եւս բողոքեց իր նաւերէն մէկուն խուզարկութեան եւ գերման նաւաստիներու ձերբակալման դէմ: Այս առթիւ թշնամական ցոյցեր կատարուեցան Թոքիոյի անգլիական դեսպանատան դէմ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 283, յունուար 23, առաւօտ.— Վոժի արեւմտեան շրջանին մէջ, թշնամի արշաւ մը եւ մզուեցաւ կորուստներով: — Զեկոյց թիւ 284, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:

*** Չորս նոր նաւեր ընկղմեցան յունուար 23ին: Առաջինը յունական նաւմըն է, «Տրաքուլիս» (5329 թոն), որ ընկղմեցաւ Փորթուկալի բացերը, զարնուելով գերմանական սուզանաւի մը կողմէ: Նաւաստիներէն վեց հոգի մեռան պայթումին հետեւանքով, 12 հոգի փրկուեցան իտալական փոխադրանաւի մը կողմէ, ուրիշ 10 հոգի ալ սպանիական ձկնորսանաւի մը կողմէ: Երկու փոխադրանաւեր, մէկը անգլիական, միւսը նորվեկեան, ընկղմեցան ականներու զարնուելով Անգլիոյ բացերը: Երկու նաւերուն նաւաստիներն ալ փրկուեցան: Կորսուած կը համարուի նաեւ անգլիական փոքր նաւ մը, նաւահանգիստ հասած չըլլալով երկար ատենէ ի վեր: Անգլիական մարտանաւ մը գրաւեց 620 թոննոց գերմանական նաւ մը :

Անգլիոյ ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ «Էքմութ» թորփիլահալածը ընկղմած է: Կորսուած են բոլոր նաւաղները, 175 հոգի:

*** Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Ուաշինկթընի անգլիական դեսպանին, գանգատելով թէ ամերիկեան նաւերը վար կը դրուին Միջերկրականի մէջ, թէ խտրութիւն կ'ըլլայ ի նպաստ իտալական նաւերուն, եւ թէ ոչ միայն սովորական բեռները, այլ եւ «Եւրոպայի ամերիկեան ներկայացուցիչներուն ուղղուած պաշտօն. սուրհանդակը կ'ուշանայ», գրաքննութեան հետեւանքով: Այս բողոքագիրը, որ յուշագրի ձեւով ներկայացուած է, ամէնէն ուժեղը կը համարուի պատերազմին սկիզբէն ի վեր : Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը յոյս կը յայտնէ թէ Անգլիա «գտնէ պատշաճ եւ արագ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, անմիջապէս դարմանելու համար այս կացութիւնը »:

Ծանուցագրին համաձայն, Անգլիա ամերիկեան նաւեր վար դրած է 9—10 օր, Ճիպրալթարի մէջ, մինչդեռ իտալական նաւեր որոնք նմանօրինակ բեռներ ունէին, վար դրուած են միայն չորս օր:

Անգլիական կառավարութիւնը պատասխանելով այս բողոքագրին, դիտել կուտայ թէ իտալական նաւերը ընդհանրապէս մէկ տեսակ բեռ ունին, իսկ ամերիկեանները խառն բեռներ կը փոխադրեն: Ցետոյ, կը գանգատի թէ ամերիկեան շոգենաւային ընկերութիւնները անհրաժեշտ երաշխաւորութիւնները չեն տար իրենց փոխադրած բեռներու մասին, թէ մինչ Ճիպրալթարէն անցնող իտալական գրեթէ բոլոր նաւերը Իտալիա կ'երթան, ամերիկեան նաւերէն շատերը կը շրջին ամբողջ Միջերկրականի մէջ եւն.:

Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ գանգատներ մը ստացած ըլլալով, պատասխանեց թէ ցարչափ ամերիկեան մարտանաւեր չեն ապահովեր մատնանշուած 300 մղոն շրջանին չէզոքութիւնը, գերմանական նաւերու անգքին ամ յարձակումներուն դէմ, չի կրնար ճանչնալ այդ շրջանը եւ պիտի պաշտպանէ իր նաւերը: Այս առթիւ կը յիշեցնէ գերմանական «Կրաֆ Շփէ» զրահաւորին դէպքը :

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Ինչպէս գրած էինք, անգլիական մարտանաւ մը կեցնելով ճափոնական նաւ մը՝ Խաղաղական ովկիանոսի մէջ, ձերբակալած էր գերմանական ընկղմած շոգենաւին՝ «Քոլոմպոս»ի նաւաստիներէն 21 հոգի: Ճափոն բողոքեց այս գործողութեան դէմ, իրեն վերապահելով այդ նաւաստիներու ազատումը պահանջելու իրաւունքը: Այս դէպքը մեծ յուզում պատճառած է Ճափոնի մէջ: Երեքշաբթի օր հարիւրաւոր Ճափոնցիներ Թոքիոյի անգլիական դեսպանատունը երթալով, աղմկալի ցոյցեր կատարեցին: Դեսպանատան դուռները ամրապէս փակուած էին, եւ ի վերջոյ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել ամբոխը, ապահովելով թէ պատուիրակութիւն մը պիտի ընդունուի անգլիական դեսպանին կողմէ: Իսկապէս պատուիրակութիւնը ներկայացաւ եւ բանաձեւ մը յանձնեց դեսպանին, պահանջելով ազատ արձակել 21 գերման նաւաստիները եւ ներողութիւն խնդրել ճափոնական նաւին խուզարկութեան համար: Ճափոնական կառավարութիւնը լսելով արտաքին նախարարին զեկուցումը՝ Անգլիոյ ուղղուած բողոքագրի մասին, իր կատարեալ հաւանութիւնը յայտնեց: Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի չկրկնուին այսպիսի դէպքեր: Ճափոնական մամուլը կրակ կը տեղայ Անգլիոյ դէմ, Ճափոնի «ազգային պատիւին դէմ եղած անարգանք»ին առթիւ :

1918ին գաղթած Հայերու վերադարձը

« Ցուսաբեր »ի մէջ կը կարդանք (11 յունուար).—

Ցայտնի է, որ 1918ին, տաճկական արշաւանքների ժամանակ, Նուխուայ, Գէօկչայի, Արէշի եւ Շամախու հայութիւնը կռուով նահանջեց դէպի Բագու, տալով բազմաթիւ զոհեր թէ շրջաններում եւ թէ ճանապարհին, ապա եւ Բագւում ...

Այժմ բոլորովին ստոյգ աղբիւրներից իմացայ, որ վերապրող Հայերը տակաւին 1919ից, մեծամասնականների տիրապետութեան հետեւանքով, սկսել են վերադառնալ իրենց գիւղերում, իսկ 1926 թուից ի վեր վերջնականապէս զանգուածօրէն վերահաստատուել են իրենց գիւղերում, այլեւ Շամախի, Գէօկչայ, Նուխի, Զաքաթալա քաղաքներում:

Սաղեան, Մաղրաս, Գանձակ, Գիրք, Ղալայա, Ուչտալ, Բուչանաշէն, Ամիրվան, Բէգլարքենդ, Զանաղ — Բուլախ, Նիժ, Վարդանաշէն եւայլ գիւղերում այժմ ապրում են 13 տարուց ի վեր՝ հոծ բազմութեամբ Հայեր, որոնք Խորհրդային Ազրբէյջանի մէջ են գտնւում, սակայն օգտւում են հայկական մշակոյթի բարիքներից: Հայաբնակ բոլոր գիւղերում դասաւանդութիւնը տեղի է ունենում հայերէն լեզուով...

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերու նոր յարձակումն ալ ձախողեցաւ

Վերջին լուրերու համաձայն, ռուսական ջախջախիչ յարձակողականը նորէն ձախողած է Ֆինլանտական դիմադրութեան առջեւ: Հազարներու կը հասնի ռուս սպանեալներու թիւը: Մեռեալները եւ վիրաւորները թաղուած են ձիւներու մէջ, Ֆինլանտական դիրքերուն առջեւ: Միայն մէկ դիրքի առջեւ սպաննուած հազար զինուորներէն զատ, առ նուազն հազար ալ սպաննուած են ուրիշ կէտերու վրայ: Ֆինները կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն բոլոր դիրքերուն մէջ եւ մինչեւ հիմա յաջողած են ետ մղել բոլոր յարձակումները: Վերջին օրերու ընթացքին Ռուսերը ուժգին յարձակումներ կատարեցին 8 — 10 տարբեր կէտերու վրայ, ինչպէս եւ Մաններհայմի գիծին դէմ: Յարձակումներու ատեն խորհրդային օդանաւերն ալ կրակ կը տեղային: Վեց կարմիր օդանաւեր վար առնուեցան եւ 5 — 6 հրասայլեր խորտակուեցան:

Հակառակ այս պարտութեանց, Ռուսերը նոր յարձակողական մը սարքած են, թերեւս ամէնէն զօրաւորը դեկտեմբերէն ի վեր, ջախջախիչ հարուած մը տալու համար Ֆինլանտական ամէնէն կարեւոր դիրքերէն մէկուն: Անոնք բազմաթիւ նոր զինուորներ եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ կեդրոնացուցած են, այս առաջադրութեամբ :

Կարգ մը գրոյցներու համաձայն, Քրոնշթատի եւ Էսթոնիոյ ռուսական նաւակայաններուն ռմբակոծութեան հետեւանքով երկու խորհրդային մարտանաւեր վնասուած են, մինչեւ անգամ կորսուած կը համարուի «Քիրով» զրահաւորը: Այս լուրերը հաստատութեան կը կարօտին :

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը, որ անցեալ շաբթու խափանած էր բոլշեւիկեան թերթերը, որոշեց աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել խռովայոյզ թռուցիկներու դէմ: Միեւնոյն ատեն պիտի պատժուին անոնք որ զինուորական լուրեր կը տարածեն: Էօփէնի մէջ խուզարկութիւններ կատարուեցան երկու գերմանական թերթերու խմբագրատուններուն մէջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԱԼԻՑԻԱՅԷՆ Պուքրէշ հասած լուրերու համաձայն խորհրդային իշխանութիւնը ամէն օր 20էն մինչեւ երկու հարիւր հոգի կը ձերբակալէ, զանազան ամբաստանութիւններով: Կ'ըսուի թէ միայն մէկ շաբթուան ընթացքին երկու հազար հոգի անհետացած են Լվովի մէջ (Լէմպէրկ): Կատաղի պայքար մը կը մղուի լեհ մտաւորականներուն դէմ, ինչպէս Լեհաստանի մէջ: Բազմաթիւ սպաներ, ուսուցիչներ, քահանաներ եւ ուրիշ քաղաքացիներ Սիպերիա աքսորուած են: Սովն ալ կը սպառնայ քաղաքներու ժողովուրդին: Ամէն օր պոչեր կը կազմուին խանութներու առջեւ, 25 աստիճան ցուրտին տակ :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ ձերբակալուեցաւ օտար սեղանաւոր մը, որ մեծագումար ոսկի կը փոխադրէր, աւելի քան 400.000 ֆրանք արժողութեամբ: Մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս մասին եւ աւելի ծանր յայտնութեանց կը սպասուի :

ԿԱԶԱՐԳԵԼ ԴԻՄԱԿՆԵՐՈՒ մասին զեկոյց մը հրատարակելով, Կրաւորական Պաշտպանութեան վարչութիւնը կը յիշեցնէ թէ անոնք կարգ մը տարրական խնամքներու կը կարօտին: Նախ պէտք է խոնաւութեան եւ սաստիկ տաքի ենթակայ չըլլան: Պէտք չէ վառարանի մը քով դնել, այլ ճերմակեղէնի դարակի մը մէջ: Անոնք որ կասկածներ ունին, կրնան դիմել կրաւորական պաշտպանութեան վարչութեան, որպէսզի քննութեան ենթարկուի իրենց դիմակը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մամուլխօս - տեսուչը, Պիւրհան, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ օրերը կը բանին ի նպաստ Դաշնակիցներուն եւ ընդդէմ Գերմանիոյ եւ եզրակացուց.— « Գերմանիա դատապարտուած է կորսնցնելու պատերազմը»: Անգարայէն կը հեռագրեն թէ այս տեսակէտը իրական արտայայտութիւնն է Թուրքիոյ հանրային կարծիքին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ նախկին նախագահը, Պ. Մոթա, մեռաւ առջի օր: Ջերմ կուսակից էր Ազգերու Դաշնակցութեան եւ համոզուած ընդդիմադիր խորհրդային իշխանութեան: Ծնած էր 1871ին: Հինգ անգամ նախագահ ընտրուած էր:

ՆՈՐԷՆ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍ

Ինչո՞ւ կ'ուզեն Գերմանիա եւ Ռուսիա

« Թան » իր երէկուան խմբագրականին մէջ — « Միջին Արեւելքի խնդիրը » — իր կարգին քննելով այս հարցը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— « Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան ուղղակի կամ անուղղակի ոտնձգութիւնը Միջին Արեւելքի պետութեանց վրայ՝ անհրաժեշտութիւն մը կը թուի գործադրելու համար այն ընդարձակ ծրագիրը որ կը ձգտի ապահովել այդ շրջաններու բնական հարստութիւններուն շահագործումը, շրջաններ որոնց տիրացման համար երազեցին բոլոր աշխարհակալները, դարերու ընթացքին: Գաղտնիք չէ որ Գերմանիա կը դրդէ Ստալինեան Ռուսիան վճռապէս մտնել այդ ճամբուն մէջ, լայն ճամբայ մը բանալ Միջին Արեւելքի մէջէն, ի վերջոյ ելք մը գտնելու համար դէպի Հնդկաստան: Գերմանները այնպէս կ'երեւակայեն թէ այդ կողմէն կարելի է ամէնէն ապահով կերպով սարսել բրիտանական կայսրութիւնը, յօգուտ ռուսական եւ հիթլէրական կայսրութեանց, իջեցնելով մահացու հարուածը որ պիտի ապահովէ տիեզերական տիրապետութիւնը գերմանականութեան :

Ի՞նչ է երազին եւ իրականութեան բաժինը գերմանեւռուսական ըմբռնումներուն մէջ, այս հարցի մասին... Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիացիները բազմազան պատճառներ կը գտնեն մեծ ուշադրութեամբ հետեւելու այն գործունէութեան զոր Ռուսերը եւ Գերմանները կը ցուցնեն անգլիական ազդեցութեան համար մասնաւորապէս զգայուն շրջանի մը մէջ: «Տէյլի Թէլէկրաֆ » վերջերս ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց (ԽՄԲ.—Թարգմանուած «Յառաջ»ի մէջ) ուր ուշադրութեամբ կը քննուի այս երեւոյթը: Մնաց որ, հաւանալի է թէ յառաջիկայ գարնան կռիւ մը Պալքաններու կամ Կովկասի մէջ՝ այնքան ալ անբնական չէ: Նոյնիսկ կարծողներ կան թէ՝ ռուսեւգերման գաւակցութեան ծաւալումին բերումով, գլխաւորաբար այդ կողմէն է որ պիտի փնտռուի եւրոպական պատերազմին լուծումը: Ինչ որ ալ ըլլայ, իրազեկներ կը կարծեն թէ Հիթլէր — Ստալին համաձայնութեան տրամադրութեամբ, ի փոխարէն Ռումանիոյ քարիւղի աղբիւրներէն օգտուելու ազատութեան, Գերմանիա որ եւ է առարկութիւն պիտի չընէ որ Ռուսիան գրաւէ Միջին Ասիոյ, այսինքն Իրանի եւ Իրաքի քարիւղաբեր հօրերը: Նոյնիսկ երեւոյթները այնպէս կը ցուցնեն թէ Պերլին ուժգնօրէն կը քաջալերէ Մոսկուան, որպէսզի մտնէ այդ արկածախնդրութեան մէջ» :

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը յետոյ կը բացատրէ թէ գերմանեւռուսական այս ընդարձակ ծրագիրը առաջին հերթին պիտի ընդհարի Սաադապատի դաշինքին, որ կը միացնէ Իրանը, Իրաքը, Աֆղանստանը եւ Թուրքիան: «Դաշինք մը որ ոչ յարձակողական, ոչ ալ պաշտպանողական զինակցութեան մը հանգամանքն ունի, այլ ոչ - յարձակման պարզ համաձայնութիւն մըն է, եւ կը տրամադրէ փոխադարձ խորհրդակցութիւններ կատարել հաւաքաբար ձեռք առնուելիք ապահովութեան միջոցներու մասին, եթէ արտաքին սպառնալիք մը տեղի ունենայ այս պետութիւններէն մէկուն դէմ: Մնաց որ, չորս ուխտակից պետութիւններուն դիրքը նոյնը չէ եւրոպական պատերազմին հանդէպ: Թուրքիա Անգլիոյ և Ֆրանսայի ընկերակիցն է, պահպանելու համար ներկայ գոյավիճակը Պալքաններու եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Իրաք զինակիցն է Մեծն Բրիտանիոյ եւ իրապէս խզած է իր յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ, պատերազմի սկիզբէն իսկ, Աֆղանիստան փաստօրէն կապուած չէ երկու պատերազմիկ խմբակցութեանց որ եւ է մէկուն հետ, իր իսկ ապահովութեան համար: Գալով Իրանի, ամէնէն աւելի ենթակայ է ռուսական ճնշումին, աւանդաբար: Անշուշտ Թուրքիա չի կրնար անտարբեր մնալ, բազմաթիւ պատճառներով, Միջին Արեւելքի դէմ ուղղուած որ եւ է գերմանեւռուս յարձակողականի: Անգլիական մամուլը դիտել կուտայ թէ ռուսական գրոհ մը Իրանի մէջէն դէպի Պարսից ծոցի արեւելեան ափերու նաւթահորերը, որոնք մեծ կարեւորութիւն ունին դաշնակիցներուն համար, պիտի ընդհարի լուրջ դժուարութեանց եւ թէ միւս կողմէ այն անգքերը զոր Ռուսերը պիտի բռնաբարեն Իրաք մտնելու եւ Մուսուլի նաւթահորերը գրաւելու համար, բաղդատաբար դիւրաւ կը պաշտպանուին: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի մասնաւոր թղթակիցը վերջերս կը բացատրէր թէ զինուորական մասնագէտներու կարծիքով, եթէ Ռուսաստան իր զօրքը յառաջ քշէ դէպի Իրան, աւելի շատ իր նպատակը պիտի ըլլայ կեղծ շարժումով մը հոն քաշել թրքական եւ դաշնակից ուժերը, մինչ գերմանեւռուս գլխաւոր գործողութիւնը պիտի ուղղուի Պալքաններու վրայ: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւն մը կայ որ լուրջ ուշադրութիւն կը պահանջէ» :

Ռումանիոյ պատրաստութիւնները

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերը կը շարունակեն վրդովիչ տեղեկութիւններ հաղորդել Պալքաններու կացութեան մասին: Կացութիւնը ծանր կը համարուի անոր համար որ Ռուսիա եւ Գերմանիա զինուորական շարժումներ կը կատարեն ռումանական սահմանագլուխին մօտ: Ռումանիա շոգեպինդ յառաջ կը տանի պաշտպանողական միջոցները: Պուքրէշի հրամանատարը յայտարարութիւն մը փակցնել տուաւ պատերուն վրայ, 40 օր պայմանաժամ տալով, որպէսզի տանտէրները լրացնեն կրաւորական պաշտպանութեան պատրաստութիւնները, պատսպարանի վերածելով տուներու բոլոր մառանները: Միեւնոյն ատեն միջոցներ ձեռք առնուեցան պարէնաւորման համար: Հրամանագիր մը այժմէն իսկ իրաւասութիւններ կուտայ բոլոր նախարարութեանց, որպէսզի սահմանափակեն կարգ մը ապրանքներու սպառումը: Հունգարիոյ մէջ մեծ տպաւորութիւն գործեց ռումանական կառավարութեան այն կարգադրութիւնը որով զինուորական շրջան կը հռչակուին Օրատէա Մարէ եւ Քլուժ քաղաքները (Թրանսիլվանիա, սահմանագլուխին վրայ):

Կ'ըսուի թէ Ռուսաստան ալ ամրութիւններ կը շինէ Պեսարապիոյ սահմանագլուխին վրայ: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը հեռաձայնով հաւաստիք տուած է Իտալիոյ արտաքին նախարարին թէ Հունգարիոյ հողային ամբողջութիւնը պիտի յարգուի :

ԱՄՈՒՐԻՆԵՐՈՒ վրայ մասնաւոր տուրք մը պիտի հաստատուի Զուիցերիոյ մէջ: Եկամուտի տուրքն ալ պիտի աւելնայ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԴԷՊԻ ՔԱՐԻՒՂԻ ՀՈՐԵՐԸ — ԿՈՎԿԱՍ ԵՒ ԻՐԱՔ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, կարեւոր օրկան մը՝ «La Tribune des Nations», երկու գրութիւններ նուիրած է այս հարցին, իր վերջին թիւին մէջ (19 յունուար): Զանց առնելով Հնդկաստանի մասը, կը ներկայացնենք բուն Կովկասը վերաբերեալ մասը,— նախ փորձ մը ունենալու տեսութիւնը.—

... Բոլորովին տարբեր հանգամանք մը կը ներկայացնէ Կովկասի խնդիրը:

ՔԱՐԻՒՂԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Քարիւղը անհրաժեշտ է ոչ միայն քաղաքացիական կեանքի, այլեւ մանաւանդ այսօր զինուորական կեանքի մէջ: Արդիական բանակ մը չի կրնար շարժիլ առանց քարիւղի: Այս թանկագին հեղուկին գլխաւոր աղբիւրներն են.— Միացեալ Նահանգները, Վենեզուէլան, Հոլանտական Հնդկաստանը, Ռումանիան, Կովկասը եւ Իրաքը: Զխօսինք Ամերիկայի եւ Հնդկաստանի մասին, որոնք շատ հեռու են, ուրկէ քարիւղի փոխադրութիւնը կապուած է ծովին անստոյգ խաղերուն: Մեզի մօտիկ մեծագոյն աղբիւրներն են Ռումանիան, Իրաքը եւ Կովկասը:

Ներկայ պատերազմին մէջ, Ռումանիա, առանց խտրութիւն դնելու, քարիւղ կը ծախէ վճարողին, թէ Դաշնակիցներուն եւ թէ Գերմանիոյ: Սակայն իր աշխարհագրական դիրքին պատճառով՝ ռումանական քարիւղէն առաւելապէս կ՚օգտուի Գերմանիան:

Իրաք, կապակցուած ըլլալով Համբերաշխ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, քարիւղի իր արտադրութիւնը կը յանձնէ միայն Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի: Իսկ Կովկասի քարիւղը կը ստանան Ռուսիան եւ Գերմանիան միայն: Այն օրը որ ճամբան փակուի Դաշնակիցներուն եւ Իրաքի միջեւ, Անգլիա եւ Ֆրանսա շատ պիտի նեղուին: Այն օրը որ ճամբան փակուի Կովկասի եւ գերմանեւռուս առանցքին միջեւ, շատ նեղ կացութեան պիտի մատնուին Պերլին եւ Մոսկուա:

Ուրեմն երկու հարց կայ մէջտեղը.— Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ համար՝ դէպի Իրաք իջնելու հարցը, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ համար՝ Կովկաս մտնելու հարցը:

1.— Իրաքի ճամբաները.— Խորհ. Միութենէն Մուսուլ իջնելու համար երկու ճամբաներ կան. Ա) Ուղիղ ճամբայ մը Կարսի եւ Էրզրումի դիծով, Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի վրայով,— այս շրջանը բարձր է, լեռնոտ, դժուարամատոյց: Բ) Թաւրիզի ճամբան, Ուրմիոյ լճին վրայով, ուրեմն Իրանի մէջէն, ինչ որ կը պահանջէ կամ Իրանի կառավարութեան մեղսակցութիւնը, կամ Թէհրանի կառավարութեան տկարանալը: Առաջինէն աւելի դիւրամատոյց է այս ճամբան:

Երկու ճամբաներուն ալ օգտագործումը կը դիւրանայ ապստամբութեան մղելով Քիւրտերը ընդդէմ Թուրքերուն: Կարելի է խորհիլ, որ Ռուսերը պիտի աշխատին սաստկացնել ատելութիւնը Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն միջեւ:

2.— Կովկասի ճամբաները.— Շատ ճամբաներ կան: Դաշնակից Թուրքիոյ սահմանը կը հետեւի Հայաստանի լեռներուն, որոնք կը տիրապետեն ամբողջ Անդրկովկասի վրայ, իրենց սեպ կատարներով: Կարելի է անցնիլ ճիշդ կեդրոնէն՝ Երեւանի վրայով, կամ հարաւէն՝ Արաքսի եւ Կուրի եզերքներն ի վար, եւ կամ հիւսիսէն՝ Սեւ ծովուն եզերքներէն:

Երեք կէտեր կան որոշ.— Ա) Կովկասեան քարիւղը համախումբ կը գտնուի Պաքուի շրջակայքը,— այդ հորերը կուտան տարեկան 22 միլիոն թոն քարիւղ: Բ) Պաքու — Պաթում նաւթամուղ խողովակները կը գտնուին թրքական սահմաններէն սակնող օդանաւերու հասողութեան տակ: Գ) Նաւթամուղ խողովակներուն բերանը կը գտնուի Պաթումի մէջ, թրքական սահմանագլուխէն 20 քիլոմեթր հեռու: Քարիւղի երկրորդ սահմանգլուխն է Փոթիս, որ կը գտնուի մօտ 100 քիլոմեթր հեռու: Այս երկուքն ալ Սեւ ծովու վրայ: Այդ նաւահանգիստներէն քարիւղը չուլսած եղով կը փոխադրուի դէպի Ռոստով կամ Օտեսա: Այդ ճամբան կրնայ խափանել այն պետութիւնը, որ կը տիրապետէ Սեւ ծովուն մէջ:

Աւելցնենք որ Կովկասեան քարիւղի այս շրջանը ռուսական բնակչութիւն չունի: Վերը Վրաստանն է, վարը Ազրպէյճանը: Այս երկու երկիրներն ալ Ցարերու կայսրութեան կցուած են դեռ անցեալ դարուն սկիզբը: Այդ երկիրներուն բնակչութիւնը թշնամի է ռուսական լուծին: Ռուսերը մեծ դժուարութիւն կրած են զսպելու համար ապստամբութիւնները, որ ծագած են այդ շրջանին մէջ: Վրացիները կրցան իրենց անկախութիւնը պահպանել մինչեւ 1925(?): Անկէ զատ բնակչութիւնը իսլամ է(?), Վրաստան եւ Ազրպէյճան իսլամական երկիրներ են(?): Կարեւոր պարագայ մըն է այս: Ֆրանսա բարեկամ մըն է իսլամութեան: Ֆրանսա Ա. օրերէն ի վեր, մեր թագաւորներուն ինչպէս նաեւ Նափոլէոնի եւ Լիոթէյի քաղաքականութիւնն եղած է պաշտպանել Իսլամները: Ֆրանսական այս մեծ աւանդութիւնը վերջերս նորոգեց Զօր. Նոկէս: Պատերազմին բանալին իսլամական աշխարհին մէջ պիտի չգտնուի՞ արդեօք:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՀԱՑՈՒՀԻՆԵՐ, Ա. մաս, գրեց՝ Ա. Գիւլխանդանեան: Նոր մատենաշար թիւ 2: Փարիզ, 1940: Գին 8 ֆրանք, արտասահման՝ 20 սէնթ: Դիմել Տիկին Հայկանուշ Գիւլխանդանեանի, 30 Rue Lucien Perquel, Montmorency: Կը ծախուի նաեւ «Ցառաջ»ի խմբագրատունը եւ Մ. Պարսամեան գրատունը: Մամուլի տակ է Բ. մասը:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագրի 18րդ տարուան Ա. թիւը (1939 նոյեմբեր), 176 մեծադիր էջ, ճոխ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ: Այս թիւը կը պարունակէ Ա. Ահարոնեանի մէկ անտիպ գրութիւնը, «Հայկական հին հաւատալիքները»: Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար, վեցամսեայ՝ 3: Հասցէ.— Hairenik Monthly, 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.):

Անմիջականն ու յետագան

Տարերային ուժեր յաջորդաբար հարուածեցին Թուրքիան: Երկրաշարժ, ցուրտ, ողողում ու համաճարակ, ինչպէս նաեւ, բազմաթիւ տեղեր հրդեհ,— այս բոլորին խլած զոհերուն եւ պատճառած վնասներուն մասին օրը օրին տեղեկութիւններ տուին թերթերը: Այդ զոհերն ու վնասները, սակայն, պէտք է բաժնել երկու տեսակի.— ա) անմիջական եւ բ) յետագայ:

Ցարդ հասած տեղեկութիւնները ճշգրիտ կամ վերջնական թիւ մը ցոյց չեն տար մարդկային զոհերու մասին: Նախ 10.000 մարդկային զոհ ցոյց տրուեցաւ, յետոյ՝ քսան հազար, աւելի վերջ՝ երեսուն, ու մինչեւ իսկ յիսուն հազար: Կը խորհինք թէ վերջին թիւն ալ որոշ չէ, ու դժուար —եթէ ոչ անկարելի— պիտի ըլլայ ստուգել երկրաշարժին անմիջական զոհերուն թիւը: Այդ թիւը թերեւս անորոշ պիտի մնայ նաեւ կառավարութեան համար: Ու պարզ այն պատճառաւ որ Թուրքիոյ այդ շրջանը, վարչականօրէն, երկրին ամէնէն անկազմակերպն է, զուրկ՝ ճշգրիտ մարդահամարէ մը, եւ այս ձիւնաձմեռին մանաւանդ օգնութեան ճիգը ու բացարձակ կազմակերպութիւն մը միայն պիտի կրնային այլքան ընդարձակ տարածութեան մը մէջ անմիջական ստուգումներ կատարել: Բազմաթիւ գիւղեր դեռ կը մնան փլատակներու տակ եւ շատ մը գիւղերու հետ հաղորդակցիլ անկարելի եղած է ցարդ:

Նկատի ունենալով, սակայն, այն լայն շրջագիծը զոր ընդգրկած է երկրաշարժը, ինչպէս նաեւ այն իրողութիւնը թէ ցնցումները տեղի ունեցած են գիշերային յառաջացած ժամուն, կասկած չի կրնար ըլլալ, որ իրապէս շատ մեծ եղած է մարդկային կորուստներու թիւը:

Արդ, շուրջ 160.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն մը, որ լայն շրջանակ մը կը գծէ՝ Սամսոն - Կիրասոնէն Թոքատ, Ամասիա, ու անկէ՝ Երզնկա, նոյնիսկ Կարին, առաւել կամ նուազ չափերով վնասուած է: Ուրեմն, ամբողջ Թուրքիոյ գրեթէ մէկ հինգերորդը: Կամ՝ երկրին հիւսիս-արեւելեան շրջանը: Ճիշդ է, որ երկրին այդ մասը համեմատաբար ամէնէն ամային է: Եւ, հետեւաբար, քիչ բնակչութիւն մը համեմատաբար քիչ զոհեր տուած է: Բայց, նկատի ունենալով այդ շրջանին պայմանները, անվարան կարելի է ըսել, որ երկրաշարժը, իր անմիջական հարուածով եւ յետագայ զոհերով, աւելի պիտի նօսրացնէ արդէն իսկ ամայի այդ շրջանը: Շատեր պիտի ստիպուին հեռանալ, պատառ մը հաց ու տաք տուն մը գտնելու համար:

Քեմալական կառավարութեան մեծագոյն հոգերէն մէկն էր եղած շէնցնել այդ վայրերը: Ճամբայ, երկաթուղի, պարտադիր պաշտօնավարում՝ Պոլսոյ համալսարանականներուն համար, վարկ, դպրոցներ,— աւելի քան տասն եւ հինգ տարի ջանք չխնայուեցաւ այդ ուղղութեամբ: Նոյնիսկ, հակառակ բազմաթիւ դժուարութեանց, Անգարայի կառավարութիւնը փորձեց ներգաղթող Թուրքեր տեղաւորել այդ վայրերուն մէջ:

Այդ ծրագիրը անշուշտ ունէր քաղաքական, ռազմագիտական եւ պետական պատճառներ: Երկրաշարժը մեծապէս կը խանգարէ այս ծրագիրները:

Ճիշդ է որ ողողումը համեմատաբար քիչ զոհեր խլեց Իզմիրի եւ Պրուսայի միջեւ երկարող հողամասին վրայ:

Բայց, այս երկրորդ աղէտը կը պատճառէ յետագայ վնասներ, որոնք կրնան ազդել ամբողջ երկրին վրայ: Ինչպէս կը պարզուի, ջուրը ողողած է Թուրքիոյ բերրի շրջաններէն բաւական ընդարձակ մաս մը, ինչ որ մեծապէս պիտի ազդէ, անշուշտ, յառաջիկայ հունձքին վրայ: Պրուսան եւ Իզմիրը Թուրքիոյ հարստութեանց գլխաւոր աղբիւրներէն են: Առ այժմ յայտնի չէ թէ ինչ համեմատութիւններու պիտի հասնի ողողումին վնասը: Բայց, դատելով Անգարայէն եւ Պոլսէն ստացուած տեղեկութիւններէն, կարելի է ըսել որ այդ երկու շրջաններն ալ զգալապէս վնասուած են, ինչպէս եւ եւրոպական Թուրքիան:

Անշուշտ, Անգարա պիտի ջանայ դարմանել այդ վնասները: Բայց, վերաշինութեան գործը միայն վարկով, ճիգով ու բարեացակամութեամբ չիրականանար: Մանաւանդ ներկայիս, երբ Թուրքիա, այնքան բծախնդիր իր անկախութեան, ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է իր սահմաններուն վրայ: Մտահոգութիւն մը, որ իր ճիգերուն մեծ մասը եւս պիտի յատկացնէ նոյն այդ սահմաններուն՝ անորոշ ժամանակի մը համար:

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Հ Յ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 20 Յունուար.— Տօնական օրերուն առթիւ եւ սաստիկ ցուրտին պատճառով, զանազան կազմակերպութիւններ կ՚աշխատին՝ բրդեղէններով, դրամով ու ուտելիքներով օգնել չքաւոր զինուորներուն:

Մենք ալ, շնորհակալութեամբ, ստացած ենք 25 ֆրանք Վալանսի Կապոյտ Խաչէն, 50 ֆրանք Տիկին Զարուհի Պէզազեանէ, 2 ծրար (մէկը տիկնոջս), Տրոմի նախկին Ռազմիկներու Վալանսի մասնաճիւղէն, երկու ծրար ընկեր Գէորգ Քիրէճճեանէ, ծրար մը Mme. P. Sutreէ, (Bedareux - Hérault), մեր տուներէն եւն.:

Ասոնց մէջ ամէնէն աւելի անհրաժեշտ էին բրդեղէն հագուստները: Ուտելիք, դրամ, եւ ծխախոտ կը տրուին բանակին կողմէ, եւ ինքզինքը գիտցող զինուոր մը կրնայ յարմարիլ:

Գնահատելով հանդերձ Կ. Խաչի եւ միւսներուն նախաձեռնութիւնը եւ զգացումները, կ՚ուզէի անոնց ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ կարեւոր պարագան:

Հայ զինուորին համար աւելի կարեւորը հայ գիրն է, ուրիշ խօսքով՝ հայերէն թերթը:

Մեր սերունդը, մեծամասնաբար ըլլալով համաշխարհային պատերազմի զոհեր, շատեր հնարաւորութիւն չունեցան անհրաժեշտ կրթութիւնը ստանալու եւ տեղական լեզուն սորվելու: Մեզմէ շատերը «Ցառաջ»ի սաներ են, ուրիշ հայերէն սորված են որբանոցներու մէջ:

Ու, այսօր, ոչ միայն կտրուած են իրենց ընտանեկան յարկէն, այլ եւ հայ գիրէն ու միջավայրէն: Ճիշդ է, «Ցառաջ»ը իր անկարելին կը փորձէ ձրի թերթ հասցնելով ամէն անկիւն, ամէն գիւղ ու խրամ..., բայց կրնա՞յ հասնիլ բոլորին:

Ով որ կ՚ուզէ հոգեպէս օժանդակել հայ զինուորին, թող «Ցառաջ» մը եւ գիրք ապահովէ անոր:— Շաւան Զօտեան

ԱՎԻՆԵՈՆ, 19 յունուար.— Սիրելի «Ցառաջ», գրաւ կը դնեմ, որ սա նամակներուն տակ ծածկուած բոցավառ «Ցառաջ»ը ինծի համար է», կ՚ըսեմ հայ ընկերոջս, ճաշասենեակին մէջ, երբ կը բաժնուի առտուան թղթաբերը: Եւ անհամբեր, հեռ-ճուանքէս ճաշիս պահին ու սպառումը մոռցայ: Մինչեւ ճաշին աւարտումը, թերթը լափուած էր:

*** Մեր զօրանոցին մէջ ինը հայ զինուորներ ենք, մեծ մասով քաղաքացի դարձած: Գրեթէ բոլորս ալ Մարսէյլի շրջանէն:

Առայժմ, մեր մարզանքի շրջանը կ՚ընենք: Գոհ ենք մեր վիճակէն: Օտարի խտրութիւն չկայ: Մեր պարտականութիւնը կը կատարենք խղճմտօրէն, Հայուն արժանիքը բարձր պահելու համար:

Բոլորս ալ իրարու մօտ կուգանք, կը պատմենք իւրաքանչիւրիս անցեալը եւ իրարու հետ սիրով ենք: Երբեք չենք քաշուիր մեր մայրենի լեզուն գործածել, բացի մէկէն: Բոլորս, գրեթէ մեր սովորական կեանքին մէջ օրին աշխատող եւ օրին ապրողներ էինք: Այսօր, կարելի է ըսել թէ բոլորիս ալ պահեստի պաշարը սպառած է: Օգնութեան կարօտներ ունինք: Որքան ալ անհրաժեշտ պէտքերը ըստ բաւականին կը տրուին, սակայն դրամի պակասը զգալի է:

Իրիկունները իրարու այցելութեան կ՚երթանք, ուր կը կարդանք «Ցառաջ»ը: Կարելի չէ երեւակայել ընթերցանութեան օգտակարութիւնը, որքան ալ յոգնած ըլլանք, կամ մռայլ ապագան մեր կանանչ արեւին սպառնայ: Այսպիսով պահ մը կը մոռնանք մեր հոգերը:

Քաջ ենք, մեր ապագային մասին, քանի որ մեր անբախտ երիտասարդութիւնը քանի մը անգամ մահերու ամէնէն սահմռկեցուցիչը տեսաւ:

Կը խոստանամ գրել պարբերաբար:— Կ. Պոլիկեան

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՄԱՂԻՏՐՈՍ.— Հարաւ. Ամերիկայի կաթող. պատուիրակը, Գարեգին արք. Խաչատուրեան, Երուսաղէմի պատրիարքին ուղղուած դեկտեմբեր 23 թուակիր նամակով մը կ՚իմացնէ թէ Էջմիածնի կաթող. տեղապահ Գէորգ արք.է ստացած է հոկտեմբեր 12 թուակիր նամակ մը, որով կը գուժէ մահը երիցագոյն միաբան Մեսրոպ արք. Տէր Մովսիսեանի (Մաղիստրոս): Հանգուցեալը, որ հմուտ եկեղեցական մըն էր եւ գործօն դեր կատարած է կամաւորական շարժման ատեն, անցեալ տարի հեռացած էր Էջմիածինէն եւ Երեւան կ՚ապրէր իբրեւ աշխարհական:

Գ. ՄԱԼԱԹԵԱՆ.— Անվէրսի մէջ մեռած է վաստակաւոր ուսուցիչը, Գ. Ա. Մալաթեան: (Զարմանալի է որ Պրիւսէլի մեր թղթակիցը մինչեւ հիմա բան մը չգրեց այս մասին): Հանգուցեալը, որ Պ. Հինդլեանի հետ «Նոր դպրոցը» կը վարէր Պոլսոյ մէջ, վերջին արտագաղթէն ի վեր ապաստանած էր Պելժիա: Միեւնոյն ատեն հեղինակ էր եւ ատենէ մը ի վեր շատ մը ժողովրդական եւ մանկական ոտանաւորներ կը գրէր Ամերիկայի «Պայքար»ին մէջ: 80 տարեկան էր:

Գ. ՍԻՒՆԻ.— Ամերիկահայ թերթերէն կ՚իմանանք թէ դեկտեմբեր 20ին Ֆիլատէլֆիայի մէջ մեռած է ծանօթ երաժշտագէտը, Գր. Սիւնի, կիկորդի գործողութեան մը հետեւանքով: Հանգուցեալը արժէքաւոր գործ կատարած է հայ ժողովրդական երգերու հաւաքման եւ դաշնաւորման մէջ: Եղած է նաեւ ուսուցիչ Տրապիզոնի եւ Կարինի մէջ: Ամերիկա հաստատուելէն ի վեր, ձախ հակումներ կը ցուցնէր եւ ի վերջոյ դարձաւ բոլշեւիկ: Ինքն էր հեղինակը «Մշակ Բանուոր»ին, բայց գաղափարները փոխած ըլլալով, ուրիշ եղանակներ կը հնչեցնէր:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն Պ. Սուքիաս Մինասեան 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Ցառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

ՔԱՐԻՒՂ ճարելու նոր միջոց մը ապահոված է Գերմանիա, ինչպէս կը հաղորդեն Լոնտոնի թերթերը: Ռուսաստան եթէ Գերմանիոյ չձգէ արեւելեան Կալիցիոյ քարիւղի հանքերը (Լեհաստան), նորանցք մը պիտի տրամադրէ որպէսզի գերման մասնագէտներ շահագործեն նաւթահորերը: Այս առաջարկութեամբ գերման մասնագէտներ, սպաներ եւ զինուորներ գացած են արեւելեան Կալիցիա, մասնաւորապէս բռնելով երկաթուղին, Հունգարիայի Ռումանիոյ սահմանագլուխը: Կարմիր Զեկային տեղ անցած է գերմանական Կէսթափօն, եւ գերման պաշտօնատարներ ձեռք առած են իշխանութիւնը: Խ. Միութենէն վտարուած 50 ամերիկացի ճամբորդներ կը հաստատեն գերմանական զօրքին տեղաւորումը քարիւղաբեր շրջանին մէջ:

ԱԿԱՆՆԵՐԸ մաքրելու համար նոր գիւտ մը հնարած են անգլիացի մասնագէտներ: Նոր մեթոտն է ցանց մը ձգել երկու նաւերու միջեւ, եւ հրարձակով պայթեցնել ականները:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ թերթերը զանազան յօդուածներ գրելով, այն տպաւորութիւնը կը ձգեն թէ պալքանեան պետութիւններուն դիրքը նպաստաւոր Պերլինի եւ Մոսկուայի համար, բաց ի Թուրքիայէն: Եւ անգամ մը եւս կ՚ակնարկեն որ Թուրքիա լաւ մտածէ, «վտանգաւոր զառիթափի մը վրայ իյնալէ առաջ»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ գերմանական մասին մէջ պետական սեփականութիւն հռչակուեցան լեհական պետութեան բոլոր ստացուածքները, մարաջախտ Կէօրինկի մէկ հրամանագրով:

Լեհաստանի ազգային խորհուրդին գումարումը

Փատերեւսքի, աշխարհահռչակ դաշնակահարը, որ Փարիզ եկած է, հաւանութիւն յայտնեց ստանձնելու լեհական ազգ. խորհուրդին նախագահութիւնը: Թէեւ 79 տարեկան, մեծ արուեստագէտը վստահութիւն յայտնեց թէ դեռ բաւական պիտի ապրի, տեսնելու համար իր հայրենիքին ազատագրումը գերմանական լուծէն: Նախագահական ընտրութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի լեհական դեսպանատան եւ ոչ թէ Անժէի մէջ, ուր կը գտնուի լեհական տարագիր կառավարութիւնը: Ընտրութենէն վերջը Փատերեւսքի պիտի բնակի Ժընեւի լիճին ափը, փոխանորդ մը ձգելով Ֆրանսայի մէջ:

*** Ազգային Խորհուրդը (աժամեայ խորհրդարան) գումարուեցաւ եւ բեքշաբթի օր, լեհական դեսպանատան մէջ եւ միաձայնութեամբ նախագահ ընտրեց ծերունի արուեստագէտը, յանուն 35.000.000 Լեհերու: Փատերեւսքի սրտայոյզ ճառ մը խօսեցաւ այս առթիւ, իր անսասան հաւատքը յայտնելով Լեհաստանի յարութեան համար:

— «Ո՛չ, մարտիրոս եղբայրներ, Լեհաստան պիտի չկորսուի: Ան պիտի ապրի յաւիտեան, հզօր եւ փառաւոր, ձեզի, մեզի, ամբողջ մարդկութեան համար»:

Փատերեւսքի այս բառերով վերջացուց իր ճառը, որ ամբողջովին տողորուած էր հայրենասիրական խանդավառութեամբ.

— «Մենք չենք կռուիր աւատական, գիւղացիական կամ բանուորական Լեհաստանի մը համար, դրամատիրական կամ ընկերվարական Լեհաստանի մը համար, մեծ հողատէրերու Լեհաստանի մը համար: Մենք կը կռուինք ամբողջ Լեհաստանի համար, միակ, մեծ եւ անկախ, Լեհաստանի մը համար որ մայրը պիտի ըլլայ իր հաւատարիմ զաւակներուն... Այժմ չխօսինք մեր սիրեցեալ հայրենիքի ապագայ կարգուսարքի մասին, որ կախում պիտի ունենայ Եւրոպայի նոր պայմաններէն, յաղթական հաշտութենէ մը վերջ: Ամէն պարագայի մէջ, վստահ եմ թէ մեր՝ տարագիրներուս մէջ ոչ մէկը կ՚ուզէ վերադառնալ այն կացութեան որ գոյութիւն ունէր 1926 մայիսէն առաջ (մարաջախտ Փիլզուտսքի դիկտատուրա հաստատեց 1926 մայիսին): Թէեւ վստահ եմ թէ վերջին 13 տարիներու կառավարութիւնները մեծապէս պատասխանատու էին Լեհաստանի գլխուն իջած հարուածին — կարծեմ միայն ես չեմ որ այս տեսակէտն ունիմ — ինծի համար անկարելի է ըսել թէ մայիսէն առաջ եղած կարգուսարքը իտէալ էր: Մեր երկրին կրած արհեստեղութիւնը եւ դժբախտութիւնները պէտք է դաս ըլլան մեզի»:

Մեծ արուեստագէտը յետոյ յորդորեց անխախտ պահել համերաշխութիւնը: «Եթէ երբեմն կասկածը կամ վհատութիւնը համակեն մեզ, յիշե՛նք մեր սիրեցեալ, հերոսական հայրենիքը, որ դատապարտուած՝ ցուրտին եւ սովին, ծածկուած՝ ամէն օր բարբարոս դահիճներու թափած անմեղ արիւնով, դեռ կ՚աղօթէ իր վիրաւոր սրտին խորերէն.— «Վերադարձո՛ւր մեր ազատ հայրենիքը, Տէ՛ր»:

Արցունքներ կը հոսէին ծերունի նախագահին, ինչպէս ներկաներուն աչքերէն:

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ծառայութեանց յատկացուած եւ զինուորութենէ ազատած քաղաքացիներու համար ազդարարութիւն մը ուղղուեցաւ, իրենց եւ գործատէրերուն, յիշեցնելով թէ 1էն 3 տարի բանտարկութեան եւ 1000 — 5000 ֆրանք տուգանքի կրնան դատապարտուիլ, անոնք որ դիւրացուցած են անկանոն գործողութիւնները: Գործատէր թէ մասնաւոր ծառայութեան յատկացուած քաղաքացի, բոլորն ալ պէտք է յանձնարարեալ նամակով մը իրենց կացութիւնը հաղորդեն իրենց բնակավայրի զինուորական հրամանատարութեան, նոյնիսկ կասկածի պարագային, մինչեւ յունուար 31:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ընկղմած շոգենաւին, «Օրացիօ»ի ուղեւորներէն կորսուած են 107 հոգի, որոնց 47ը ուղեւորներ: Ազատուած 539 ճամբորդներն ու նաւաստիները իտալական եւ ֆրանսական նաւահանգիստներ փոխադրուեցան:

ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ յատուկ բազմաթիւ ծրարներ կորսուած են Լիոն Փէռաշի կայարանին մէջ: Այս առթիւ ձերբակալուեցան 9 հոգի: Կորսուած կապոցներուն արժէքը կը հաշուեն 600.000 ֆրանք:

ՆԱՒԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ խօսելով, Լոնտոնի թերթերը դիտել կուտան թէ անցեալ շաբթու չէզոք երկիրները աւելի շատ նաւ կորսնցուցին քան Անգլիա: Այդ շաբթուն ընկղմած նաւերու թիւն է 14, տարողութեան համագումար 59.266 թոն: Այս նաւերէն միայն չորսը անգլիական են, 28.4.. թոն տարողութեամբ, իսկ տասը չէզոք, (30.866 թոն): Պատերազմէն ի վեր առաջին շաբաթն ըլլալով, բոլոր անգլիական կորուստները պատահեցան արեւմտեան ափերուն վրայ, բոլորն ալ ականներու պատճառով: Իսկ չէզոք նաւերը մեծ մասով թորփիլահար եղան, սուզանաւերու միջոցաւ: Նախընթաց շաբթու 16 նաւեր ընկղմած էին, 12ը անգլիական (34.077 թոն), չորսը չէզոք (7792 թոն), համագումար 41.869 թոն:— Անգլիա որոշած է ականներ ցանել արեւելեան ափերուն վրայ, պաշտպանելու համար Հիւսիսային ծովը նոր կորուստներու դէմ:

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ երիտասարդ համայնավար մը, Ռոժէ Ռաստօ, որ խափանուած «Իւմանիթէ»ի բազմագիր օրինակները կը ցրուէր:

ԻՐԱՆԻ նոր մարդահամարի մասին կարգ մը գրոյցներ շրջած ըլլալով, Թէհրանի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ եղածը սովորական գործողութիւն մըն է, երկար ատենէ ի վեր նախատեսուած եւ աւելորդ է ծուռ մեկնութիւններ տալ:

17, Rue Damesme Paris (13) Imprimerie A-DER (AGOPIAN)

Le Gérant : H. STEPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 26 Janvier 1940

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4256

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՍԵՒ ԾՈՎ

Զինուորական ճամախմբում Ռումանիոյ սահմանին վրայ

Վերջնապէս կը հաստատուի թէ գերման զինուորներ մտած են արեւելեան Կալիցիա, ջոկատ մը տեղաւորուած է Լվով (Լէմպէրկ): «Թան»ի զինուորական աշխատակիցը իր կարգին հաստատելով այս տեղեկութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— «Զինուորական տեսակէտով, Գերմաններու ներկայութիւնը լեհեւուռումանական սահմանին վրայ ծանրակշիռ դէպք մըն է, նախ Ռումանիոյ, յետոյ Հունգարիոյ, եւ, իբրեւ հակահարուած՝ ամբողջ Եւրոպայի համար:

Արեւելեան Կալիցիան գրաւելով, Խ. Միութիւնը ստեղծական դարձուցած էր այն ճնշումը զոր ի դարձ կը դնէր արդէն Պեսարապիոյ դէմ, բայց եթէ գերմանական զօրքին գործողութիւնը, հիւսիսէն հարաւ, լծորդուի ռուսական զօրքին գործողութեան՝ արեւելքէն, Տնիէսթէրի սահմանագլուխին դէմ, Ռումանիոյ կացութիւնը կրնայ դժուարանալ: Արդարեւ, այս վերջին ուղղութիւնը խիստ աննպաստ է նախայարձակի մը համար, որ իր ճամբան փակուած պիտի գտնէ Տնիէսթէրի, Փրութի եւ Սէրէթի յաջորդական փոսերով: Ընդհակառակն, Պուքովինայի հիւսիսային կողմէն կատարուած յարձակողական մը, դէպի հարաւ, պիտի առաջնորդէ այդ երեք գետակներուն ամրութիւնները եւ պիտի չխանդարուի որ եւ է բնական խոչընդոտէ:

Գալով Հունգարիոյ, որ Աւստրիոյ կցումէն ի վեր արդէն շրջապատուած է գերմանական երկրով՝ Արեւմուտքէն, յետոյ ողողուած հիւսիսէն, Սլովաքիոյ գերմանական գրաւումէն վերջը, այժմ կը տեսնէ գերմանական պաշարման ծաւալումը նաեւ իր հիւսիսային - արեւելեան սահմանագլուխին վրայ:

Ուրեմն, Գերմանիա բացորոշ յառաջխաղացութիւն մը կատարած կ'ըլլայ դէպի ռումանական քարիւղները եւ ցորենները՝ մէկ կողմէ, դէպի հունգարական ցորենները՝ միւս կողմէ, եւ յետոյ դէպի Սեւ Ծով, այդ արշաւին ժխորը ծածկելով Հոլանտայի եւ Պելժիոյ մէջ յառաջ եկած աղմուկով:

Պալքաններուն ընդհ. կացութիւնը մինչեւ ո՞ր աստիճան փոփոխութիւն պիտի կրէ այս դէպքին հետեւանքով: Պալքանեան ժողովուրդներու համաձայնութիւնը, որ կը թուէր թէ պիտի իրականանայ դիմադրելու համար Խ. Միութեան հաւանական արշաւանքին, պիտի կրնա՞յ կնքուիլ, եթէ Գերմանիա ինք սպառնէ աշխարհակալութեան պատերազմի մը գլխաւոր դերը դէպի Հարաւային - արեւելեան Եւրոպա: Ինչ կը վերաբերի մեզի, մենք եւ մեր բրիտանացի դաշնակիցները յանձն առած են պաշտպանել Ռումանիան, եթէ յարձակում կրէ»:

Ռուսիա ի՞նչպէս կ'ըղձէ տիրել Գերմանիոյ

«Փարի Սուար» եւ ուրիշ թերթեր հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ նոր համաձայնութեան մասին.—

Յունուար 14ին Մոլոթով իր մօտ հրաւիրած է Մոսկուայի գերմանական դեսպանը եւ գայն ընդունած է ի ներկայութեան Փոթէմքինի, ռուսական սպայակոյտի փոխ-նախագահին եւ գերմանական դեսպանատան զինուորական կցորդին: Նոյն օրը, Պերլինի ռուսական նոր դեսպանը Ֆոն Ռիպպէնթրոփի քովն կ'երթար եւ երկու տեսակցութիւններ կ'ունենար, մէկը առտուան ժամը 9ին, միւսը ժամը 20ին: Երկու խօսակցութեանց ընթացքին, Մոսկուա գերման դեսպանին կը հաղորդէր յուշագրի մը բովանդակութիւնը՝ Ֆինլանտայի մէջ կարմիր բանակին կրած դժուարութեանց մասին: Խորհրդային կառավարութիւնը կը յիշեցնէր Գերմանիոյ թէ անհրաժեշտ է վերջ տալ այս կացութեան, թէ չի կրնար որեւէ գործողութեան ձեռնարկել որ եւ է տեղ, առանց կարգադրելու այս խնդիրը, թէ չի կրնար խոստացած քարիւղը յանձնել, որովհետեւ Խորհրդ. Միութիւնը ինք ստիպուած էր քարիւղ ճարել Մ. Նահանգներէն, ներկայ պատերազմին համար:

Յունուար 16ին, Ռիպպէնթրոփի օգնական Հիթլէրի այցելէ վերջ, կ'ընդունէր Պերլինի խորհրդային դեսպանը, ընկերակցութեամբ զինուորական կցորդին եւ ի ներկայութեան զօրավարներ Քայթէլի եւ Միլքի: Արտաքին նախարարը կը տեղեկացնէր Մոսկուայի թէ Գերմանիա կրնար կարմիր բանակին օգնութեան հասնիլ միայն մէկ պարագայի մէջ.— երբ քաղաքական համաձայնութիւն մը եւս աւելնայ տնտեսական համաձայնութեան վրայ: Այս առթիւ կը ներկայացնէր հետեւեալ պահանջները.— Ա. 99 տարուան համար Գերմանիոյ վարձու տալ արեւելեան Կալիցիոյ նաւթահորերը.— Բ. Գերմանիոյ յանձնել այդ շրջանին երկաթուղիներու շահագործումը, որուն շնորհիւ պիտի կրնար, բացի քարիւղի փոխադրութենէն, ահագին քանակութեամբ ապրանք թափել պալքանեան երկիրները եւ մասնաւորապէս Ռումանիա.— Գ. Գերմանիոյ ձգել Քրիվոյ — Ռոկի մանկանէզի հանքերուն շահագործումը, — անոնց արտադրութիւնը Սեւ Ծովու եւ Դանուբի ճամբով փոխադրելու արտօնութեամբ.— Դ. Զանազան մենաշնորհներ Խ. Միութեան հիւսիսային շրջանի բնական հարստութիւնները շահագործելու համար.— Ե. Մասնաւոր առաւելութիւններ գերմանական փոխադրութեանց համար, խորհրդային երկրի մէջէն.— Զ. Գերման մասնագէտներու ընդունելութիւնը Մոսկուայի հաղորդակցութեանց եւ ազգ. պաշտպանութեան գործավարութեանց մէջ:

Իր կառավարութեան հետ խորհրդակցելէ վերջ, խորհրդային դեսպանը պատասխանեց թէ նկատի առնելով գերմանական պահանջներուն կարեւորութիւնը եւ ծանրութիւնը, հարկ է սպասել քանի մը օր, քաղաքական Բիւրոյին որոշումը իմանալու համար: Բայց ինք այժմէն կրնայ ըսել թէ ընդունելի կը թուին արեւելեան Կալիցիոյ նաւթահորերու մենաշնորհին, Ռումանիան գերմանական Լեհաստանի կապող 300 քիլոմեթր երկաթուղիին հսկողութեան եւ Քրիվոյ Ռոկի մանկանէզի հանքերուն շահագործման խնդիրները: Ասկէ զատ, Մոսկուա տրամադիր կ'երեւար Գերմանիոյ ձգելու 50 — 60 քիլոմեթր լայնութեամբ նրբանցք մը, Հունգարական սահմանագլուխին վրայ:

Այս խօսակցութիւններէն վերջն էր որ տեղի ունեցաւ գերման զինուորներու եւ մասնագէտներու փոխադրութիւնը դէպի արեւելեան Կալիցիա:

Լոնտոնի թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն, անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները ազդարարած են Ռումանիոյ թէ չի կրնար աւելի մեծ քանակութեամբ քարիւղ յանձնել Գերմանիոյ, եւ միեւնոյն ատեն տնտեսական աջակցութիւն սպասել Դաշնակիցներէն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիա «մեղմ ճնշում մը» բանեցուցած է Ռումանիոյ վրայ, առարկելով թէ դժուարութիւններ կը յարուցանէ, արտօնելու համար Անգլիոյ կողմէ գնուած քարիւղին արտածումը, մինչդեռ Դաշնակիցները վարկեր կը բանան Ռումանիոյ եւ հում նիւթ կը ճարեն: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագրին կարծիքով, Անգլիա «չատ ծանր» կը գտնէ կացութիւնը, այն աստիճան որ կրնայ ի հարկին փոխել իր դիրքը եւ քաղաքականութիւնը: Անգլիական կառավարութիւնը վճռած է ընդդիմանալ Գերմանիոյ սահմանուած քարիւղի քանակութեան յաւելման: Այժմ Գերմանիոյ բաժինն է մէկուկէս միլիոն թոն, Իտալիա՝ 650.000, Անգլիա 500.000, Ֆրանսա 250 հազար թոն: Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ Ռումանիոյ կողմէ որ եւ է զիջում գերմանական ճնշումին առջեւ՝ պիտի հակասէ Դաշնակիցներուն հետ հաստատուած սերտ յարաբերութեանց:

*** Պուքրէշէն կը հեռագրեն յունուար 24 թուականով.— Գերմանիա քարիւղատար կառախումբեր կը ղրկէ Ռումանիա, կանոնաւորապէս, քօղարկելով զանոնք: Գերմանիոյ քարիւղի բաժինը ամէն օր պիտի լեցնէ 12 կառախումբ: Մէկ գիշերուան մէջ 14կառախումբեր անցան Պրասթովի կայարանէն, դէպի Գերմանիա: Դանուբը սառած եւ Լեհաստանի ճամբան ալ փակուած ըլլալով, քարիւղի փոխադրութեան համար տրամադրելի կը մնայ միայն Պրասթովի գիծը, որ չափազանց խճողուած է:

*** Ռումանական գործակալութեան Լոնտոնի մասնաճիւղը զեկոյց մը հրատարակեց, իբրեւ պատասխան Անգլիոյ կողմէ եղած դիտողութեանց: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ քարիւղը Ռումանիոյ արտածումներուն 62 առ հարիւրը կը կազմէ եւ անհրաժեշտ համարուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմել, վարելու համար այս կենսական ճարտարագործութիւնը: Այդ յանձնաժողովը համազօր է Անգլիոյ հայթայթումներու նախարարութեան: Ան հսկողութիւն պիտի կատարէ, ապահովելու համար Ռումանիոյ ազգային պաշտպանութեան պահանջները, հետեւաբար արտասահմանը մտահոգութեան մատնուելու պատճառներ չունի:

Այս առթիւ դիտել կուտան թէ Ռումանիոյ քարիւղի ընկերութիւններէն շատերը անգլիական եւ ֆրանսական դրամագլուխ ունին: Պատահած են պարագաներ երբ Ռումանիա մերժած է վաւերացնել կարգ մը պայմանագիրներ, այդ ընկերութեանց արտադրութիւնները ծախելու համար: Այժմ Անգլիա ուշադրութեամբ կը հետեւի անցուդարձին, որպէսզի Ռումանիա չխափանէ այդ ընկերութեանց սովորական պայմանագիրներուն գործադրութիւնը:

Գերմանական զօրքին կեդրոնացումը արեւելեան Կալիցիոյ մէջ՝ առնչութիւն ունի քարիւղի հարցին հետ: Գերմանական իշխանութիւնները հաւաստած են թէ այդ զօրամասերուն պաշտօնն է պաշտպանել երկաթուղին, բայց Լոնտոնի մէջ կ'առարկեն թէ ղրկուած զօրքին թիւը շատ վեր է միակ գծի մը պաշտպանութեան անհրաժեշտ թիւէն:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Լէմպէրկ ղրկուած գերմանական զօրքին թիւն է երկու գունդ հետեւակ եւ հրասայլերու զօրամաս մը: Ասկէ զատ, արեւելեան Կալիցիա հասած են հազար գերման մասնագէտներ, զին-
զատ, արեւելեան Կալիցիա հասած են հազար գերման մասնագէտներ, զինելու եւ ուրիշ կարեւոր աշխատանքներ կատարելու համար, ի հաշիւ գերմանական սպայակոյտին: Կ'ըսուի նաեւ թէ Հիթլէր հրամայած է իր դեսպաններուն համոզել Հունգարիան եւ Պուլկարիան որ դժուարութիւններ չյարուցանեն, եթէ Գերմանիա հարկ գտնէ գործել Ռումանիոյ դէմ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռուսերը նորէն ետ մղուեցան

Ֆինլանտական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ռուսերը աւելի ուժգին յարձակում մը կատարեցին Լատոկայի լճին հիւսիսային արեւելեան դիրքերուն դէմ, բայց նորէն ետ մղուեցան ծանր կորուստներով: Ռուսերուն նպատակն էր կոզէն զարնել Մաննէրհայմի գիծը: Միեւնոյն ատեն յարձակում գործուեցաւ Մաննէրհայմի գծին գլխաւոր ճամբուն վրայ, գրաւելու համար Վիպուրկը, ինչպէս ազդարարուած էր ձայնասփիւռով: Այս անգամ Ռուսերըսւելի ստուարաթիւ զինուորներ շարժման մէջ դրած էին, գնդացիրներով, թնդանօթներով եւ հրասայլերով: Ֆինները ամէն տեղ դիմադրեցին այս գրոհին: Կռիւը շարունակուեցաւ չորեքշաբթի օրն ի բուն, բոլոր կէտերուն վրայ: Եօթը հրասայլեր խորտակուեցան, 22ի բարձրացնելով թիւը, այս կռիւներու սկիզբէն ի վեր: Թէեւ հրասայլերը դժուարաւ կը գործեն այս անտառապատ վայրերուն մէջ, բայց Ռուսերը ամուր կառչած են այդ զէնքերուն, եւ շատ քիչ չանգամ յարձակումի կը ձեռնարկեն, առանց հրասայլեր քշելու առջեւէն: Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ Ֆինները քանի օր ալ դիմանան, ռուսական պահեստի ուժերը եւ պաշարը պիտի սպառին եւ գործողութիւնները ինքնին պիտի դադրին, քանի որ փոխադրութեան համար միայն մէկ ճամբայ կայ, Մուրմանսքի երկաթուղին:

Հազարներով կը հաշուեն ռուսական կորուստները, սպաննեալ թէ վիրաւոր, այս կռիւներուն մէջ: Պաշտօնական տեղեկագիր մը 3 — 4000 կը հաշուէ սպաննեալներուն թիւը: Սովորաբար չորս վիրաւոր կը հաշուեն իւրաքանչիւր մեռելի դիմաց, ուրեմն վիրաւորներուն թիւը պէտք է ըլլայ 12 — 16.000: Սաստիկ ցուրտին հետեւանքով վիրաւորներէն շատեր կը մեռնին, օգնութիւն ստանալէ առաջ:

Նոյն օրը ռուսական օդանաւերը աւելի քան 400 ռումբեր ձգեցին տասը տարբեր կէտերու վրայ: Բազմաթիւ շէնքեր կործանեցան, մէջն ըլլալով հիւանդանոց մը, ուր սպաննուեցան երկու բժիշկներ եւ 9 հիւանդապահներ:

Ֆինլանտական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ռուսական 1000 հրասայլերէն 500ը կորսուած են: Ֆինները եօթը շաբթուան ընթացքին քանդած են աւելի քան 400 հրասայլեր:

*** Ամերիկեան թերթեր կը գրեն թէ ճամբան հարթուած է, 20 միլիոն տոլարի վարկ մը եւս բանալու համար Ֆինլանտայի, բացի նախապէս տրուած 10 միլիոնէն:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՆԳԼԻՈՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԽԶՈՒԻ՞Ն

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 285, յունուար 24, առաւօտ.— Լոթէրի վրայ մեր յառաջապահ դիրքերէն մէկը ետ մղեց թշնամի զօրախումբեր որոնք շփման մէջ մտած էին:— Զեկոյց թիւ 286, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:

*** Ինչպէս կ'երեւայ, ցուրտին սաստկութեան հետեւանքով գործողութիւնները թուլցած են, թէեւ երկու բանակներն ալ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն, դէմ դիմաց:

*** Անգլիոյ երեսփ. ժողովին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը, Զօր. Սըր Ալֆրէտ Նօքս հարցուց թէ կառավարութիւնը պիտի չխզէ՞ իր յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ, իբրեւ հետեւանք Ֆինլանտայի դէմ կատարուած նախայարձակման: Պ. Չէյմպըլէն պատասխանեց.— «Խորհրդային կառավարութեան հետ յարաբերութիւնները խզելու խնդիրը կը պահանջէ շատ ուշադիր քննութիւն՝ բոլոր երեւոյթներով. այդ այնպիսի խնդիր մը չէ որ գոհացուցիչ կերպով քննուի հարց - պատասխաններով»:

Զօրավարը գոհ չմնալով հարցուց.— «Յարաբերութեանց խզումը տրամաբանօրէն եւ բարոյապէս արդար, քաղաքական տեսակէտով ալ առողջ ուղղութիւն մը պիտի չըլլա՞ր, խրախուսելով վարանոտ չէզոքները»:

Վարչապետը չպատասխանեց այս երկրորդ հարցումին:

Մնաց որ, Անգլիա եւ Ֆրանսա թէեւ ոչ պատերազմ յայտարարած են Մոսկուայի դէմ ոչ ալ զինուոր ղրկած Ֆինլանտա, բայց հաստատապէս վճռած են Ֆինները օգնել թէ ռազմամթերքով եւ թէ կամաւորներով: Պ. Չէյմպըլէն ալ իր յայտարարութեամբ համամիտ կ'երեւայ Չըրչիլի,— նոր ճակատ մը չստեղծել, բոլորովին թշնամացնելով Խ. Միութիւնը:

Նոյն նիստին մէջ, պատասխանելով աշխատաւորական երեսփոխանի մը հարցումին, Պ. Չէյմպըլէն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Լոքարնոյի դաշինքով, կառավարութիւնը յանձն առած է անմիջապէս օգնութեան հասնիլ Պելժիոյ, եթէ Գերմանիոյ կողմէ նախայարձակում կատարուի անոր դէմ, առանց տեղի տալու: Այս յանձնառութիւնը վերահաստատուեցաւ 1936 մարտին Լոնտոնի մէջ կնքուած համաձայնութեամբ, 1937ի անգլեւֆրանսական յայտարարութեամբ եւ կառավարութեան կողմէ Պելժիոյ թագաւորին եղած յայտարարութեամբ (1939 օգոստոս 27): Կառավարութիւնը ուշադրութեամբ քննած է խնդիրը, ի հարկին ամէն տեսակ երաշխաւորութիւններ գործադրելու համար»:

Վարչապետը պատասխանելով ուրիշ հարցումի մը, ըսաւ թէ Իտալիոյ հետ զինուորական տեղեկութիւններ փոխանակուած են Միջերկրականի եւ Մօտաւոր Արեւելքի մասին, մինչեւ օգոստոս: Անցեալ գարնան, Իտալիա հաղորդած էր թէ չի կրնար ընդունիլ Անգլիոյ առաջարկները արեւելեան Ափրիկէի եւ Սուտանի սահմանագծման մասին: Երկու երկիրներուն միջեւ օդանաւային եւ նաւային տեղեկութեանց փոխանակութիւնը պիտի վերսկսի այս ամսուան վերջը:

*** Երէկ հաղորդած էինք անգլիական նոր թորփիլահալածի մը, «Էքսմութ»ի խորտակումը, 175 նաւաստիներով եւ սպաներով: Հինգերորդ թորփիլանաւն է այս որ կը կորսուի, պատերազմին սկիզբէն ի վեր: «Էքսմութ» ունէր 1475 թոն տարողութիւն եւ կը նմանէր «Կրէնվիլ»ի, որ նոյնպէս ընկղմեցաւ քանի մը օր առաջ:

Նոյն օրը Ատրիականի ջուրերուն մէջ ընկղմեցաւ Եուկոսլաւիոյ մէկ թորփիլահալածը, «Լուպլիանա», ականի մը զարնուելով: Շատ մը նաւաստիներ սպաննուեցան կամ խեղդուեցան, իսկ հրամանատարին համար կ'սեն թէ սպաննուեցան կամ խեղդուեցան, իսկ հրամանատարին համար կ'ըսեն թէ ռազմափորձեր կը կատարէր Շէպնիք նաւահանգստին առջեւ:

Դարձեալ նոյն օրը Սկովտիոյ ջուրերուն մէջ ընկղմեցաւ նորվեկեան նաւ մը: 24 նաւաստիներէն հինգը կորսուած են:

*** Լոնտոնի ճափոնական դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարին հետ խօսակցեցաւ 40 վայրկեան, գանգատներ յայտնեց ճափոնական նաւու մը խուզարկութեան եւ 21 գերման նաւաստիներու ձերբակալման դէմ:

Փոխադարձաբար բաղձանք յայտնուեցաւ բարեկամաբար կարգադրելու խնդիրը: Անգլիական կառավարութիւնը դիտել տուած է թէ Գերմանիա հեռաւոր ետ կը կանչէ Ծայր. Արեւելքի իր մասնագէտները, մեքենագէտները եւ զինուորական տարրերը, ինչ որ հանդուրժելի չէ Անգլիոյ համար: Մինչ այս մինչ այն, ճափոնական երկրորդ նաւ մը եւս խուզարկուած է անգլիական մարտանաւի մը կողմէ, Քալիֆորնիոյ եւ Հոնոլուլուի միջեւ: Հականգլիական ցոյցերը կը շարունակուին Ճափոնի մէջ: Անգլիական դեսպանատունը պաշտպանութեան տակ է: Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ճափոն ազդու միջոցներ ձեռք առած է, իր նաւերը պաշտպանելու համար:

247 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ կազմակերպութիւններ լուծուած են մինչեւ հիմա, միայն Սէնի նահանգին մէջ, շարժուն թէ անշարժ գոյքերու գրաւումով:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ սպարապետ նշանակուեցաւ Զօր. Քոսիչ, որ գործօն դեր կատարած է 1912—1918ի «ազատագրութեան պատերազմներուն մէջ»:

ԹՈՒՐՔԻԱ ցորեն եւ հողագործական մեքենաներ պիտի ճարէ Պաղեստինի, փոխարէն ուրիշ ապրանքներ ստանալով, համաձայն նոր պայմանագրի մը:

(Լուրեր՝ շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԷՐՄԷՆԻՍՏԱՆ ՉԷ»

ԽՄԲ.—Թուրք ազգայնական եւ յեղափոխ. երիտասարդութեան շաբաթաթերթը, «Կէնճլիք», հետեւեալ ուսումնասիրութիւնը (?) կը հրատարակէ իր վերջին թիւին մէջ, «Հայաստան անունը» խորագրով.—

Անցեալները մեր թերթերը կը գրէին թէ Լիբանանի Հայերը համաժողով մը գումարած եւ փաշականներուն քաջալերութեամբ «Մեծ Հայաստան»ի երազը կրկին մտաբերած են: Կասկած չկայ թէ Ընդհ. պատերազմէն վերջ Թուրքիոյ մէջ հանդարտ կեանք մը անցընող Հայերը հանդըստութիւն կը վայելեն: Լաւ եւ պատուաւոր հայրենակից մը միշտ հանդիստ եւ անխռով կ'ապրի Թուրքիոյ հանրապետութեան մէջ:

Սուրիաբնակող Հայերն ալ ատեն ատեն գործիք կ'ըլլան եւրոպական պետութեանց դէշ քաղաքականութեանց, եւ շատ անգամ ալ զոհ կ'երթան զիրենք քաջալերող պետութեան:

Հինէն ի վեր Հայաստան կ'ըսեն Արեւելեան Անատոլուին: Բնականաբար այս բանին կը բարկանանք մենք, Թուրքերս, որոնք նախապատմական դարերէ ի վեր տէրն ենք այդ հողերուն:

Արդեօք Հայերը ե՞րբ եկան այդ կողմերը եւ որոնք են իրենց նախնիքները: Ի՞նչ իրաւունքով իրենց իբր հայրենիք ցոյց կուտան Անատոլուն: Անկասկած այս խնդիրը քննուած եւ լուսաբանուած է: Ես այս տողերը կը գրեմ, ամբողջացնելու համար մեր թերթերուն մէջ երեւցած թերի գրութիւնները, որոնք համայնագիտարաններէ քաղուած են:

Ի հարկին այս հարցը խնդրոյ առարկայ կ'ընեն մեր ձեռնհաս եւ արժէքաւոր պատմաբանները:

Հիմա, երբ հայ ճանչցուած ցեղին Փոքր Ասիա գալէն շատ առաջ, Արեւելեան Անատոլուի անունը ԱՐՄԱՆԻՈՒՄ էր: Հին Արեւելքի ամենահզօր վեհապետներէն Աքաթի Թագաւոր Նարամ Սին(1) (Ն. Ք. 2700) Արմանիումը իրեն հպատակեցուցած էր, ինչպէս կը հասկցուի վաւերական արձանագրութիւններէ: Ինչպէս որ Արամանիում անունը Էրմէնիստանի կը նմանի, իր աշխարհագրական դիրքն ալ Արեւելեան Անատոլուի կը համապատասխանէ(2): Այնպէս որ, Հայ կոչուած ցեղին Եւրոպայէն եւ թերեւս ալ Արեւմտ. Ասիայէն ճամբայ ելլելէն շատ առաջ Անատոլուի արեւելեան մասը այս անունը կը կրէր:

Աւելի վերջ այս անունին կը հանդիպինք Ն. Ք. 5րդ դարուն, Դարեհի բեւեռագիր արձանագրութիւններուն մէջ: Դարեհ Սատրապները թուած ատեն, ԱՐՄԷՆ անունով Սատրապ մը կը յիշէ:

Մենք ասկէ կը հասկնանք որ, Արմէնէ, Արմանիա ըսուած տեղը Արեւելեան Անատոլուն է: Արմէն անունն ալ տրուած է այդ վայրին բնակիչներուն: Արդէն Հայերը (յօդուածագրին բառով «էրմէնի»ները) իրենք զիրենք ՀԱՅ կը կոչեն եւ իրենց բոլոր գրքերէն ալ այդ կը հասկցուի:

Երբ Ն. Ք. 7րդ կամ 6րդ դարերուն Էթի կայսրութիւնը կործանեցաւ եւ Անատոլու փոքր իշխանապետութիւններու ձեռքը մնաց, ներգաղթողներու ճամբով Անատոլու եկած բազմաթիւ ցեղերու մէջ Հայերն ալ կային: Անոնք Անատոլուի մէջ Փռիւգիացիներուն հպատակեցան, յետոյ արեւելեան Անատոլու քշուեցան եւ ներկայ Հայաստանին վայրը կարճատեւ պետութիւն մը հիմնեցին: Աւելի վերջ Հայերը կը գտնենք Բիւզանդացիներու իշխանութեան տակ: Բիւզանդական կայսրութիւնը Թուրքերուն դէմ խամաճիկի պէս գործածեց Հայերը: Արեւելեան Անատոլուի, Վրաստանի փոքր Թրքական ուժերը ցրուեցին Հայերը: Բիւզանդիոն Թուրք — իսլամական բանակներուն յառաջխաղացումը կասեցնելու համար Հայերը Կիլիկիա բերաւ: Հոս ալ Հայերը անդադար Թուրքերուն հետ պատերազմեցան, միշտ գործիք ըլլալով Բիւզանդացիներուն ձեռքը:

Մարդաբանական տուեալներու համաձայն Հայոց ծագումը փնտռող գիտունները անոնց իբր հայրենիք Կեդր. Ասիան ցոյց կուտան: Իրապէս Հայերը Մերձաւոր Ասիոյ Թուրքերէն վերջ պրաքիսէֆալ (կարճ — գլուխ) Բ. ցեղը կը կազմեն: Մարմնի կազմուածքով եւ մշակոյթով մօտ են Թուրքերուն որոնցմէ կը բաժնուին միայն լեզուով եւ կրօնքով: Իրենց լեզուն հնդեւրոպական է, որովհետեւ երկար ատեն եւրոպական ցեղերուն հետ միասին գտնուած են:

Այսպէս ուրեմն իրենք զիրենք հայ կոչող այս ցեղը աւելի վերջ սխալմամբ էրմէնի կոչուած է, իր բնակած երկրին անունին համաձայն: Անոնք ալ այս անունը առնելով, սեփականացուցած են: Արեւելեան գործերուն մէջ «էրմէնիյէ», «էրմէնիստան» կը կոչուի այս վայրը, իսկ Եւրոպացիները զայն կը կոչեն «Արմանի», «Արմանիա»: Արեւելեան Անատոլուի բոլոր վայրերուն անունները մաքուր եւ պարզ Թուրքերէն են: Նարդ մը քաղաքներու եւ գիւղերու անուններուն իմաստը լաւ չէինք հասկնար, կարծելով որ հայերէն են: Մինչեւ քանի լուսաբանուի Էթիներու (հիթիթ) եւ Արեւելեան Անատոլուի ամենահին բնակիչներուն՝ Խալդիներու պատմութիւնը, կը հասկցուի որ այս անունները անոնցմէ մնացած են: Կարճ խօսքով սա պէտք է հասկնալ որ «էրմէնիստան» անունին եւ հայ ցեղին միջեւ ո եւ է յարաբերութիւն չկայ: Արեւելեան Անատոլուն մայր հայրենիք մըն է, որ իբր բնակավայր ծառայած է Թուրքին:

Այս վայրին բնիկ ժողովուրդին գլուխները «պրաքիսէֆալ», իսկ մարմնին կազմուածքն ալ Արեւելեան Անատոլուի ներկայ բնակչութեան լեռնցիի տիպարին կը նմանէին: Իրենց լեզուն Թուրանական էր: Ինքնայատուկ գիրեր եւ քաղաքակրթութիւն մը ունէին: Երկաթ կը հալեցնէին: (Տեսնել հետեւեալ գործերը(3):

Ամբողջ պատմութեան տեւողութեան Արեւելեան Անատոլուն ալ ամբողջ Անատոլուի նման միշտ Թրքական մնաց: Եւրոպական պետութիւնները ատեն ատեն իրենց քաղաքականութեան համաձայն, Հայերը գործիք դարձնելու համար յերիւրածոյ գործեր եւ սխալ վկայագրութիւններ հրատարակեցին եւ անոնց իբր հայրենիք Արեւելեան Անատոլուն ցոյց տուին: Հայերն ալ խաբուելով, մեր դէմ կոմիտէներ կազմեցին եւ անթիւ գիւղեր ու քաղաքներ այրեցին: Մինչեւ այսօր եթէ Մ. Նահանգները լաւ չեն ճանչնար Թուրքիան, պատճառը այն է որ հայկական զօրաւոր փրոփականտ մը կը տիրէ դեռ հոն: Չմնաց տեղ մը ուր մեր ազգը չիշխէր: Եւրոպայի, Ասիոյ բոլոր կողմերը եւ Ափրիկէի հիւսիսակողմը մեծ ու փոքր այնքան շատ Թուրք պետութիւններ ապրած են որ անոնց անունը համրելով չի վերջանար: Այս պետութիւնները մեծ ծառայութիւն մատուցած են պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան: Բայց նախապատմական դարերէն ի վեր կան երկու մեծ մայր — հայրենիքներ, որոնց վրայ միշտ Թուրքեր ապրած են: Անոնց առաջինն է Կեդր. Ասիան, երկրորդը Անատոլուն: Չենք կրնար հանդուրժել անոնց, որոնք նոյնիսկ երեւակայութեամբ կ'ուզեն տէր կանգնիլ մեր երկրին: Քանի փնտռտուք կատարուի գիտութեան եւ իրաւունքի ճամբով, պատմութիւնը միշտ Թուրքին օգնական դուրս կուգայ: Որովհետեւ պատմութիւնը Թուրքը տեսաւ, զայն իր կուրծքին վրայ մեծցուց եւ միշտ անոր հետ ապրեցաւ:

(1) «Չորս եղանակներու վեհապետ» ալ կը կոչուի, Արեւելեան Անատոլուն գրաւած է: Տիարպաքրրի շրջակայքը գտնուած է, պազալթէ յիշատակարանի մը վրայ: (Ծ. Հ.).

(2) «Ֆիրշունկէն ուստ Ֆորթշրիթէ» հանդէսը, թիւ 18. 1930, յունիս 20 (Ծ. Հ.):

(3) «Լէ Փրըմիէռ Սիվիլիզասիոն»: Կ. Ֆուժէռ՝ «Լէ Փէօփլը տը լ'Ազի Մինէօռ» էջ 263:
«Հիւմըն Իսթօրի»:
Կ. Էլիըթ Սմիթ «Ալփին Րէյս»:

Ծ. Հ.

«Սթալինի գործակալն էի»

Այս խորագիրով հատոր մը լոյս տեսաւ վերջերս Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի մէջ միաժամանակ: Հեղինակն է Կրիվիցկի, որու անունը յիշատակուեցաւ այն յօդուածաշարքին մէջ, որ, ինչպէս հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ՝ պատերազմին սկիզբը, կը հաստատէր թէ Սթալին գերմանական հակում ցոյց կուտար ժամանակէ մը ի վեր, մինչեւ որ այդ հակումը նուիրագործուեցաւ գերմանեւռուսական տխուր համաձայնութեամբ:

Կրիվիցկի գործակալն էր Սթալինի տասնեւութ տարիներէ ի վեր, մինչեւ 1937 տարուան նոյեմբեր ամիսը,— այդ հանգամանքով ալ ծանօթ՝ Սթալինի քաղաքական խաղերուն: Լքելէ վերջ Սթալինի ծառայութիւնը, Կրիվիցկի յայտնութիւններ ըրաւ նախ «Սոցիալիստիչեսկի Վեստնիկ» ընկերվարական պարբերաթերթին մէջ՝ 1938ի գարնան, յետոյ «Սաթըրտէյ Իվնինկ Փոսթ» ամերիկեան շաբաթաթերթին մէջ՝ 1939 Ապրիլ 22ի թիւով: Իր այդ յայտնութիւններուն հաւատք չընծայուեցաւ այն ատեն, այնքան անհաւատալի էր որ բոլշեւիկեան վարդապետութիւնը խնամութիւն հաստատէ նացիականութեան հետ, կամ ուրիշ խօսքով «մժեղը ամուսնանայ փիղին հետ»: Եւ սակայն մժեղը ամուսնացաւ փիղին հետ, 1939 Օգոստոս 23ին:

Այդ ատեն էր որ Կրիվիցկիի յայտնութիւնները գտան իրենց արժէքը:

Ի՞նչ կ'ըսէ, այժմ, Կրիվիցկի իր նոր գիրքով:

Ցնցալից յայտնութիւններ չկան, այլ մանրամասնութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ ինչպէս «երկու չուանի վրայ կը խաղար» Կրեմլինի աճպարարը: Մասնաւոր գլուխի մը մէջ, «Սթալին ապահովութիւն կուտայ Հիթլէրի», Կրիվիցկի ապացոյցներու երկար շարքով մը ցոյց կուտայ որ «երկերես» Սթալին մէկ կողմէ կը քաջալերէր արեւմտեան Եւրոպայի համայնավարները՝ իրենց պայքարին մէջ ընդդէմ Հիթլէրի, միւս կողմէ կ'աշխատէր խաբել արեւմտեան Եւրոպայի ժողովրդավար պետութիւնները՝ փորձելով լեզու գտնել Հիթլէրի հետ: Սթալին արհամարհանք կը զգար հանդէպ ժողովրդապետութեանց, եւ հիացում՝ հանդէպ Հիթլէրի ուժին:

1936 Դեկտեմբերին, Կէյէչուի արտաքին բաժնի վարիչը, Սլուցկի, կ'ըսէ Կրիվիցկիի.— «Մենք մօտ ատենէն համաձայնութիւն մը պիտի կնքենք Հիթլէրի հետ, բանակցութիւնները սկսած ենք արդէն»:

Երկու տարի վերջ, Ռադէկն է այս անգամ որ կ'ըսէ Կրիվիցկիի.

— «Ապուշ ըլլալու է մարդ, հաւատալու համար թէ մենք երբեւիցէ կը խզենք մեր յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ: Իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է գրածներէս: Ոչ ոք կրնայ տալ մեզի ինչ որ տուաւ Գերմանիան: Մենք չենք կրնար խզել մեր յարաբերութիւնները Գերմանիոյ հետ»:

Եւ այս Ռադէկն էր, որ կը պաշտպանէր Վերսայլի դաշնագիրը, յայտարարելով թէ բարեկամութեան նոր շրջան մը կը սկսի Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ, ու կը ջանար համոզել արտասահմանի համայնավարները թէ այդ գիրքը համապատասխան է համայնավարութեան սկզբունքներուն:

Այս երկերես քաղաքականութիւնը վերջ գտաւ՝ երբ Սթալին յաջողեցաւ Հիթլէրի հետ կնքել «մժեղին ու փիղին ամուսնութիւնը»:

1936 — 1937, Սթալինի եւ Հիթլէրի միջեւ բանագնացն էր Վրացի մը, Կանդէլակի, որ իբրեւ Խորհ. Միութեան առեւտրական ներկայացուցիչ՝ կը գտնուէր Պերլին: 1937 մարտին Կանդէլակի վերադարձաւ Մոսկուա, բերելով ռուսեւգերմանական համաձայնութեան ծրագիր մը: Այդ ծրագիրը համոզիչ թուեցաւ Սթալինի եւ յոյս ներշնչեց թէ կարելի էր համաձայնութեան գալ Հիթլէրի հետ: Այս տրամադրութիւններուն մէջ, Սթալին այլեւս վախ չունէր որ Գերմանիա կրնայ յարձակում մը գործել Ռուսիոյ վրայ: Հետեւաբար կրնար այլեւս մաքրել բանակին ընդդիմադիր գլուխները: Արդարեւ 1937ի ամրան, Սթալին գնդակահարել տուաւ մարաջախտ Թուխաչեւսկին եւ ընկերները, այն լուրը հրապարակելով թէ Կեսթափոյին պետը, Հիմլէր, Ռուսերուն յանձնած է մարաջախտին եւ ընկերներուն դաւադրական ձեռնարկներուն ապացոյցները:

Եւ կարմիր բանակին արժէքաւոր հրամանատարները գնդակահարուեցան իբրեւ լրտես եւ հայրենադաւ: Այդ արիւնն էր որ շաղախեց ռուսեւգերմանական ներկայ դաշինքը:

Երբ Սթալին, իր ծննդեան տարեդարձին առթիւ, պատասխանելով Ռիպպէնթրոփի ողջոյնին, կը հեռագրէր թէ արիւնով շաղախուած է ռուսեւգերմանական դաշինքը, այժմ կը հասկցուի որ այդ արիւնը Թուխաչեւսկիներու արիւնն է, որ կուգայ շաղախել ոչ թէ ռուս եւ գերման ժողովուրդներուն, այլ երկու դիկտատորներուն բարեկամութեան դաշինքը:

ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ եւ ուրիշ զբօսավայրեր պիտի կրնան բաց մնալ մինչեւ կէս գիշեր, զինուորական իշխանութեան արտօնութեամբ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ մօտերս առեւտրական նոր դաշնագիր մը պիտի կնքուի Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ թէ Գերմանիա պիտի ստանձնէ ապրանքներու փոխադրութեան բոլոր վտանգները: Փարիզի թերթերը վերապահութեամբ կը հրատարակեն այս լուրը:

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, Պելկրատ պիտի երթայ փետրուար 1ին, մասնակցելու համար Պալքանեան խորհրդաժողովին: Իրեն պիտի ընկերանան Անգարայի «Ուլուս» թերթին խմբագրապետը եւ պոլսական երեք թերթերու խմբագրապետները: Ժողովէն վերջը, Թուրք խմբագիրները եւ Անատոլուի գործակալութեան տնօրէնը պատասխանելով Ֆրանսական կառավարութեան հրաւէրին, Փարիզ պիտի գան, ուր կարգ մը ընդունելութիւններ սարքուած են այս առթիւ:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը Պրէսթ երթալով, աչքէ անցուց օդատորմիղը եւ մարտանաւերը:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ, տեղեկութեանց վարչութեան եւ քարոզութեանց մասին վիճաբանութիւն մը պիտի կատարուի երեսփ. ժողովին մէջ, ինչպէս կը գրէ «Փօփիւլէռ»: Ընկերվարականները նորէն կը պահանջեն գաղտնի նիստ մը գումարել, քննելու համար զինուորական խնդիրները:

ԻՐԱՆԵԱՆ զօրաշարժի մը մասին զրոյցներ շրջած ըլլալով, իրաւասու աղբիւրէ կը յայտարարեն թէ անհիմն են այդ լուրերը: Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ գերման գործակալները փորձած են քարոզութեան նոր կեդրոն մը հաստատել Միջին Արեւելքի մէջ: Իրանեան կառավարութիւնը միշտ անխախտ պահելով իր չէզոքութիւնը, երկրէն հեռացուցած է կարգ մը նացի գործակալներ:

ԱՆԳԼԻՈՅ երկրորդ մեծ թեմին՝ Եորքի արքեպիսկոպոսը, որ միշտ կ'արծարծէ անմիջական հաշտութեան խնդիրը, նոր յայտարարութեամբ մը կը թելադրէ որ անգլիական կառավարութիւնը նախաձեռնութիւնն ստանձնէ զինադադար մը առաջարկելու, ճշդելով հաշտութեան պայմանները: Արքեպիսկոպոսն ալ համաձայն է որ պատերազմի նպատակներուն մէջ դրուին Չեխերու եւ Լեհերու կատարեալ անկախութեան պահանջները: Սլովաքիան ալ պէտք է իրաւունք ստանայ իր ճակատագիրը վճռելու: Գալով Աւստրիոյ, անոր ինքնորոշման ազատութիւնը պէտք է բանակցութեանց կէտերէն մէկը կազմէ, բայց ոչ նախապայման հաշտութեան: Այս հիմերուն վրայ զինադադար կնքելէ վերջ, պէտք է սպասել որ կիրքերը մեղմանան, բուն հաշտութեան խորհրդաժողովը գումարելու համար:

ԹՈՔԱՏԷՆ (Թուրքիա) Պոլիս հասած հայ ընտանիք մը պատմեր է թէ երկու հարիւր հայ ընտանիքներ կը գտնուին քաղաքին մէջ: «Երկրաշարժին ատեն ահռելի տեսարան մը պարզուեցաւ: Իրական դժոխքը ոչինչ կ'արժէ մեր տեսածին քով: Երկու հարիւր տուն Հայերէն ոչ ոք վնասուեցաւ: Եօթը հայկական եկեղեցիներ կային, կիսաւեր վիճակի մէջ: Բոլորն ալ փլան երկրաշարժէն: Մեր ամուսնութիւնները կը կատարենք քաղաքային պսակով, իսկ թաղումը եւ մկրտութիւնը՝ «Հայր մեր» կարդալով: Տասը տարիէ ի վեր քահանայ չունինք»:

ՇՈՒԷՏԻ պահպանողական կուսակցութիւնը բանաձեւ մը ներկայացուց խորհրդարանին, պահանջելով լուծել համայնավար կուսակցութիւնը եւ վտարել երեսփոխանները:

ՓԱՐԻԶԻ Սէնատորներու Միութիւնը իր վերակազմութենէն վերջ առաջին ժողովը գումարելով, անգամ մը եւս ձաղկեց բոլշեւիկ - նացի գործակցութիւնը: Օգնական քարտուղարը, Ռընէ Պէլէն, ըսաւ թէ գերմանեւռուս դաշինքը բացաւ բոլորին աչքերը: Լէոն Ժուհօ թելադրեց սերտ գործակցութիւն հաստատել: «Պէտք է այժմէն աշխատիլ լրացնելու պայմանները, որպէսզի խաղաղութիւնը ըլլայ արդար եւ տեւական: Պէտք է լուծել իշխանութեան եւ ազատութեան ներդաշնակութեան խնդիրը»:

ՊԵՍԱՐԱՊԻՈՅ մասին համաձայնութիւն գոյացած է Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, կը գրեն կարգ մը թերթեր: Ուրիշ խօսքով, Գերմանիա հաւանած է որ Մոսկուա գրաւէ Պեսարապիան: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Վենետիկի տեսակցութիւնէն վերջը, կոմս Չիանօ հաւաստիք ստացած է Գերմանիայէն թէ պիտի չդպչի Հունգարիոյ անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ աւելի քան 150.000 տոլար հանգանակուած է Ֆինլանտայի համար: Թագաւորը եւ թագուհին ալ մասնակցած են:

ՍԱՌՆԱԿՈՅՏԵՐՈՒ հետեւանքով պայթած են Հիւսիսային ծովուն մէջ ձգուած շատ մը գերմանական ականներ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը վաւերացուց նոր օրէնք մը, որուն համաձայն պարենատոմս պիտի հաստատուի կարգ մը ապրանքներու համար: Այս առթիւ 139.500.000 լիրի վարկ մը քուէարկուեցաւ, հանրօգուտ շինութեանց համար:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 27 Janvier 1940

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4257 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԵՐՄԱՆ ՃՆՇՈՒՄԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ նոր ռազմավարութեան,— դրոհ դէպի Պալքանները եւ Սեւ ծով: «Թան» իր երէկուան խմբագրականն ալ նուիրած էր այս հարցին, շատ ծանրակշիռ գտնելով զայն: Այս առթիւ դիտել կու տայ.

—«Ինչ որ ալ ըլլայ, գերմանեւռուսական գործողութիւնները արեւելեան Կալիցիոյ մասին, տարօրինակօրէն կը զուգադիպին այն ճնշումին հետ զոր Գերմանիա շարունակ ի գործ կը դնէ թէ Ռումանիոյ եւ թէ Հունգարիոյ վրայ: Առավ Պերլին անշուշտ կը փորձէ այն տպաւորութիւնը ձգել Իտալիոյ վրայ թէ Գերմանիա ամբողջովին կը պահէ ռազմավարութեան նախաձեռնութիւնը հարաւային - արեւելեան Եւրոպայի մէջ, իր ուզածին պէս սահմանափակելու համար բոլշեւիկեան աշխարհակալութեան որ եւ է ծաւալում: Հարցը այն է որ Գերմանացիները կ'ուզեն աչարեկել Ռումանիան, քարիւղի լրացուցիչ պաշար եւ ուրիշ նախանիւթեր ստանալու համար, շատ աւելի կարեւոր քան նախատեսուած էր մինչեւ հիմա: Այս մասին Լոնտոնի մէջ հրատարակուած տեղեկութիւններ կը չեշտեն թէ Գերմանիոյ առեւտր. պատուիրակութեան նախագահը, Պ. Քլոտիուս կը ջանայ իրաւունք ստանալ Ռումանիոյ մէջ գտնելու Լեհաստանէն եկած ամբողջ հում քարիւղը, ինչպէս եւ զարկ տալ իւղաբեր բոյսերու արտադրութեան եւ արտածման»:

*** «Ժուռնալ»ի քաղաքական խմբագիրը, Սէն - Պրիս, եւս չեշտելով հարցին ծանրակշիռ հանգամանքը, կը գրէ.—

Գերմանիա դեկտեմբեր 23ին Ռումանիոյ հետ կնքեց համաձայնութիւն մը, որով պիտի կրնայ ստանալ ամսական 130.000 թոն քարիւղ, թիւ մը որ կրնայ բարձրանալ 170.000ի, եթէ հատուցում անցեալ տարուան մնացորդին: Այս համաձայնութեան տրամադրութեամբ, նոր ծրագրին գործադրութեան յապաղումները պէտք չէ մէկ ամիսէն աւելի տեւեն: Արդ, Դանուբը սառած եւ երկաթուղիները կազմալուծուած ըլլալով, վերջերս փոխադրութիւնները ամսական 40.000 թոնը չեն կրցած անցնիլ: Ահաւասիկ գաղտնիքը այն խաղին որ այժմ տեղի կ'ունենայ Պերլինի, Պուքրէշի եւ Մոսկուայի միջեւ: Ուշադրութեան արժանի են երեք իրողութիւններ.— Յանձնաժողով մը կազմուած է Ռումանիոյ մէջ, վերակազմելու համար քարիւղի յանձնումը.— Տոքթ. Քլոտիուս Պուքրէշ հասած է խումբ մը մասնագէտներով.— Յունուար 15ի օրէնք մը հսկողութեան կ'ենթարկէ քարիւղի բաշխումը: Լոնտոնի մէջ կը վախնան որ այս իրողութեանց շնորհիւ, Ռումանիա աւելի մեծ քանակութեամբ քարիւղ յանձնէ Գերմանիոյ, ի վնաս Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ կնքած յանձնառութեանց:

Ուրիշ թերթեր ալ կենսական կը նկատեն այս պարագան, քանի որ ռումանական քարիւղի ճարտարարգործութեան դրամագլուխին 75 առ հարիւրը անգլիական եւ ֆրանսական է: Լոնտոն եւ Փարիզ կը հարցնեն թէ մինչեւ ուր կարելի է հանդուրժել որ Գերմանիա քարիւղ ճարէ անգլիական եւ ֆրանսական դրամներով:

*** Թուրք թերթերն ալ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին այս դէպքերուն, մանաւանդ այն լուրերուն թէ գերման զինուորներ կեդրոնացած են արեւելեան Կալիցիոյ մէջ: Այս առթիւ կը չեշտեն թէ գերմանական կամ գերմանեւռուսական դրոհի մը վտանգը դէպի Պալքանները՝ կը պահանջէ լրջօրէն քննել կացութիւնը եւ փութացնել պաշտպանութեան միջոցները: «Եէնի Սապահ» կը գրէ.— «Եթէ Գերմանները կը կարծեն ահաբեկել փոքր պետութիւնները եւ իրենց լուծին տակ առնել զանոնք, չարաչար կը սխալին»: Ուրիշ թերթի մը կարծիքով պալքանեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը գերազանց կարեւորութիւն կը ստանայ, եթէ հետեւանք գերմանական ծրագիրներուն: Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին կացութեան, բայց մտահոգ չեն, եւ կը յանձնարարեն աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել պալքանեան պետութեանց միջեւ:

Ճափոնի դառնութիւնը Անգլիոյ դէմ

Իբրեւ հետեւանք ճափոնական նաւի մը խուզարկութեան եւ 21 գերման ուղեւորներու ձերբակալութեան, Ճափոնի շոգենաւային ընկերութիւնը որոշեց այսուհետեւ չառնել պատերազմիկ պետութեանց այն հպատակները որոնք զինուորական տարիք ունին: Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը այս արգելքը պիտի հաստատէ բոլոր նաւերուն համար: Այս տնօրինութեամբ, այլեւս չեն կրնար Ամերիկայէն Գերմանիա դառնալ ընկղմած «Քոլոմպուս» նաւին 512 նաւաստիները:

Թոքիոյի անգլիական դեսպանը ունկնդրութեան ընդունելով . մամուլի ներկայացուցիչները, բացատրութիւններ հաղորդեց անգլիական մարտանաւերու կատարած գործողութեանց մասին: Այս առթիւ ըսաւ թէ անցեալին մէջ 191 բրիտանական նաւեր խուզարկուած են Ճափոնի զինուորական իշխանութեանց կողմէ: Այս յայտարարութիւնը մեծ դժգոհութիւն պատճառեց Ճափոնի արտաքին նախարարութեան մէջ, որուն ներկայացուցիչը կը մեղադրէ դեսպանը թէ հանրային կարծիքին դիմած է, երբ դեռ Ճափոն պաշտօնական ծանուցագիր մը ստացած չէ Անգլիայէն: «Բրիտանական դեսպանին այս ձեռնարկը բարեկամական հանգամանք չունի եւ աննախընթաց է մեր պատմութեան մէջ»:

Հականգլիական ցոյցերը կը շարունակուին Ճափոնի մէջ: Եոքոհամայի անգլիական դեսպանատան ապակիները խորտակուեցան ամբոխին կողմէ, որ բանաձեւ մը ներկայացնելու գացած էր, բայց յետոյ քարեր արձակեց:

Խուզարկուած ճափոնական նաւին հրամանատարը հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, ստանձնելով 21 գերման ուղեւորները անգլիական մարտանաւին յանձնած ըլլալու պատասխանատուութիւնը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԻՆԳ ՆԱՒԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ.— ՆՈՐ ԶՕՐԱԿՈՉ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 287, յունուար 25, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:

Զեկոյց թիւ 288, իրիկուն.— Հանդարտութիւն ընդհանուր ճակատին վրայ: Քանի մը հրետաձգութիւններ:— Գերմանական «Ալպէրթ Եանուս» փոխադրանաւը, 1600 թոն, ճամբան բռնուած ըլլալով մեր մարտանաւերուն կողմէ, խորտակուեցաւ իր նաւաստիներուն ձեռքով: Մեր պահականաւերէն մէկը յաջողութեամբ յարձակեցաւ գերմանական սուզանաւի մը վրայ:

*** Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, այս շաբթուան ընթացքին ընկղմած են հինգ նաւեր, ականներու զարնուելով, երեքը Հիւսիսային ծովուն մէջ: Մարդկային կորուստն է 73 հոգի: Ընկղմած նաւերէն երկուքը նորվեկեան են, երկուքը ֆինլանտական, հինգերորդը շուէտական: Անգլիոյ ծովակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ գերմանական ռմբաձիգ օդանաւ մը հինգշաբթի օր ձկնորսանաւի մը վրայ յարձակեցաւ Սկովտիոյ բացերը, սակայն ձախողեցաւ:

*** Փետրուար 17ին Անգլիա դրօշի տակ պիտի առնէ աւելի քան 240.000 նորագիր զինուորներ,— անոնք որ 23 տարեկան եղած են դեկտեմբեր 31ին: Նախապէս կը կարծուէր թէ այս զօրագասը պիտի կանչուի մարտին, բայց ամէն բան պատրաստուած ըլլալով, աւելի կանուխ կը հրաւիրուի: Ուրիշ զօրագասեր ալ, մինչեւ 27 տարեկան, պիտի կանչուին նախատեսուած ժամանակէն աւելի առաջ: Արքայական հրամանագրին համաձայն, պարտաւորիչ զինուորութեան ենթակայ են 20 — 28 տարեկանները: Մինչեւ հիմա զօրակոչին պատասխանած են 673.780 երիտասարդներ: Երբ քանիերեք տարեկաններն ալ արձանագրուին, այս թիւը կրնայ հասնիլ 900.000ի: Կը կարծուի թէ մինչեւ մարտի վերջը Անգլիա 1.750.000 հոգինոց բանակ մը պիտի ունենայ:

*** «Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ Մ. Նահանգներու գաղտնի ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է կարգ մը տեղեկութեանց մասին որոնց համաձայն գերմանական կառավարութիւնը մեծ քանակութեամբ ամերիկեան կեղծ թղթադրամներ շինելով, շրջաբերութեան կը հանէ Իտալիոյ, Եգիպտոսի եւ Պալքաններու մէջ, օտար դրամ ճարելու համար: Իբրեւ թէ այս կեղծ թղթադրամները կը փոխանակուին այդ երկիրներու իրական դրամներուն հետ, դիւրացնելով Գերմանիոյ գնումները: Ամերիկեան թերթը կ'աւելցնէ թէ ժամանակին խորհրդային իշխանութիւնն ալ այս կեղծարարութեան դիմած էր:

*** Հոլանտայի արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ երկիրը բացարձակապէս չէզոք է, բայց ամբողջ ուժովը պիտի դիմադրէ, եթէ յարձակում կատարուի: «Միշտ կարելի չէ երեւան հանել կառավարութեան գործողութեանց շարժառիթները, բայց ժողովուրդը կրնայ վստահ ըլլալ թէ անցեալ շաբթու ձեռք առնուած պաշտպանողական տնօրինութիւնները թեթեւսոտով չկատարուեցան, ոչ ալ առանց պատճառի»: Նախարարը աւելցուց թէ Հոլանտա պիտի մնայ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, թէ սխալ է որ այդ կազմակերպութիւնը կը վարեն Անգլիա եւ Ֆրանսա: Բայց եւ այնպէս, խոստովանեցաւ թէ Ազգաժողովը չէզոք չէ ներկայ պատերազմին մէջ, ինչ որ կը դժուարացնէ չէզոք պետութեանց գործակցութիւնը: «Ուրեմն չէզոք պետութիւնները պէտք է հեռանա՞ն Ազգաժողովէն: Ոչ: Երբ միջազգային կեանքի բարելաւման ամէն յոյս կորսուի, այն ատեն միայն մենք պէտք է բաժնուինք Ազգաժողովէն»:

*** Շարլռուայի (Պելժիա) ոստիկանութիւնը եւ զինուորական իշխանութիւնը քննութիւն բացին լրտեսական գործի մը մասին որ շատ ծանր հանգամանք ունի: Առաջին առթիւ ձերբակալուեցան երկու հոգի, ճարտարագործական ընկերութեան մը մասնագէտը եւ նախկին ենթասպայ մը, որոնք ամբաստանուած են թէ զինուորական գաղտնիքներ կը հաղորդէին օտար պետութեան մը, ի վնաս Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի: Ամբաստանեալներէն մէկը, Ժան Պէռօ, յաճախ Գերմանիա կ'երթար կուգար: Ցետոյ կ'այցելէր զինուորներու տունը, տեղեկութիւններ քաղելու համար: Յարաբերութիւն հաստատած էր նաեւ երրորդ գործակալի մը հետ, որ նոյնպէս ձերբակալուած է: «Ժուռնալ» կը գրէ թէ Ժան Պէռօ իր գիրքին շնորհիւ կը յաջողէր Գերմանիոյ հաղորդել ճշգրիտ գաղտնիքներ Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ մասին: Չորրորդ մեղսակից մը, Գերմանացի, յաջողած է փախչիլ: Նոյն թերթին համաձայն, սահմանամերձ շրջանները բնակող կարգ մը Ֆրանսացի համայնավարներ ալ թանկագին տեղեկութիւններ հաղորդած են լրտեսին եւ թէ արդէն իսկ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Աւելի ծանրակշիռ յայտնութեանց կը սպասուի Պելժիոյ մէջ:

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ԿՈՐՍՑՆԵՆ

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցն ալ նոր յաջողութիւններ կը հաղորդէ, հաստատելով թէ ռուսական նոր յարձակումները դարձեալ ետ մղուեցան: Մէկ խօսքով, բոլորովին ձախողած է ռուսական մեծ յարձակողականը՝ ճակէն պաշարելու համար Մաննէրհայմի գիծը: Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին գլխաւոր կէտերուն վրայ: Այս անգամ կարմիր զօրքը նոր յարձակում մը կատարեց բեւեռային շրջանին մէջ, մոլորեցնելու համար ֆին զօրքը, բայց իր նպատակին չհասաւ: Հրոսակային կռիւները մեծապէս կը նեղեն Ռուսերը, սաստիկ ցուրտին հետ,— 30 աստիճան զերոյէն վար: Ֆինլանտական փոքրաթիւ խումբեր շարունակ թակարդներ կը լարեն եւ ականներ կը պայթեցնեն: Կ'ըսուի թէ Ռուսերը սպառնացած են խիստ միջոցներ ձեռք առնել, եթէ շարունակուի ականամարտը:

Այս կռիւներուն մէջ ալ հարիւրաւոր Ռուսեր սպաննուած, սառած կամ վիրաւորուած են: Չէզոք մասնագէտներու կարծիքով, Ռուսերը մինչեւ հիմա չեն կրցած յաջողութիւններ շահիլ կենսական կէտերուն վրայ, եւ կացութիւնը այսպէս պիտի շարունակուի մինչեւ գարուն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Յառաջ»ի բաժանորդներուն եւ ընթերցողներուն

Այս շաբթուան անսովոր ցուրտը— որ չէր տեսնուած 1917էն ի վեր— խանգարեց նաեւ «Յառաջ»ի տպագրութեան կանոնաւորութիւնը: Երկու մեքենաներն ալ, տողաշար եւ տպագրիչ, սառին ազդեցութենէն վնասուած ըլլալով, կարեւոր յապաղումներ պատահեցան, մինչեւ վերջնական նորոգումը: Մասնաւորապէս չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրուան թիւերը ուշ յանձնուեցան թղթատարին, բացի մեծաքանակ ծրարներէն: Այս առթիւ կարգ մը տպագրական վրիպակներ ալ սպրդած են:

Ներողութիւն խնդրելով այս ակամայ յապաղումներուն համար, կը փութանք հաղորդել թէ անհրաժեշտ նորոգութիւնները լրացած են եւ թերթը այսուհետեւ պիտի հրատարակուի նոյն կանոնաւորութեամբ:

20—48 տարեկաններու զինուորագրութիւնը

Ներքին Նախարարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց.—

Այն օտարականները որ խնդրած են օգտուիլ ապաստանի իրաւունքէն, իբրեւ քաղաքական տարագիրներ, մօտերս պիտի հրաւիրուին հատուցում — ծառայութիւն (prestations) մատուցանելու զինուորական իշխանութեանց, համաձայն 1939 ապրիլ 12ի եւ 1940 յունուար 13ի հրամանագիրներուն: Զինուորագրուելու համար, անոնք պարտաւոր են ներկայանալ բժշկական յանձնաժողովներու առջեւ որ պիտի գումարուին մօտերս: Այս յանձնաժողովները ի հարկին դուրս պիտի ձգեն անոնք որ իրապէս ապաստանի իրաւունքէն օգտուողներ չըլլալով, պէտք չէ ենթարկուին վերոյիշեալ հրամանագիրներու տրամադրութեանց: Ասկէ զատ քննիչ յանձնաժողովները որոշում պիտի տան ֆիզիքական ընդունակութեան մասին: Անոնք որ կանոնաւորապէս կանչուած ըլլալով չեն ներկայանար այդ յանձնաժողովներուն, պիտի համարուին «բացակայ» ((bons absents):

ԽՄԲ.— Վերոյիշեալ երկու օրէնքները ամբողջութեամբ թարգմանուած են «Յառաջ»ի մէջ, վերջինը՝ յունուար 20 եւ 21ին: Այդ հրամանագիրներուն մէջ երկու դասերու կը բաժնուին այս պարտաւորիչ ծառայութեան ենթակաները,— անոնք որ հպատակութիւն կամ հայրենիք չունին, եւ անոնք որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն: Ներկայ զեկոյցին մէջ խօսք չկայ «անհայրենիք»ներու մասին: Բայց ահաւասիկ ուրիշ լուր մը, զաւառէն:

Սէնթ. Էթիէնի «Լա Լուառ» թերթին մէջ կը կարդանք (23 յունուար).—

Այն օտարականները որ ապաստանի իրաւունք խնդրած ըլլալով գրաւորապէս, ցուցակագրուած են համաձայն 1939 յուլիս 20ի հրամանագրին, պէտք է բժշկական քննիչ յանձնաժողովին ներկայանան, քաղաքապետարանին մէջ: Անոնք որ Հայաստանէն, Սուրիայէն եւ Լիբանանէն են, պիտի ներկայանան 1940 փետրուար 2ին, առտուան ժամը 9ին: Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Սպանիոյ, Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Ռուսիոյ եւ Սարի տարագիրները պիտի ներկայանան փետրուար 3ին:

Այն օտարականները որ կ'օգտուին ապաստանի իրաւունքէն եւ ստորագրած ըլլալով վերոյիշեալ յայտարարութիւնը, չեն ներկայանար քննիչ յանձնաժողովին, «բացակայ» պիտի նշանակուին: Սակայն, ներկայանալու պարտաւոր չեն այն օտարականները որ կամաւոր գրուած ըլլալով կարգի կը սպասեն:

Նոր օրէնք վրդովիչ խօսքերու եւ ճառերու դէմ

Պաշտօնաթերթը յունուար 25ին հրամանագիր մը հրատարակեց, իբրեւ լրացուցիչ մաս 1939 սեպտեմբեր 1ի հրամանագրին, որ կ'արգիլէ վհատեցուցիչ լուրերու հրատարակութիւնը: Ահաւասիկ այդ յօդուածը.—

Եթէ վերի յօդուածով նախատեսուած ճառերը կամ խօսքերը, կանչերը կամ սպառնալիքները, գրուածքները, տպագրեալ նիւթերը, նշանատախտակները կամ պատի ազդերը առանց լուրի մը հանգամանքն ունենալու, կրնան նպաստել օտար պետութեան մը ձեռնարկներուն Ֆրանսայի դէմ, կամ ցաւալի ազդեցութիւն մը գործել բանակին եւ բնակչութեանց մտքին վրայ, պատիժը պիտի ըլլայ մէկ ամիսէն երկու տարի բանտարկութիւն եւ 50էն 5000 ֆրանք տուգանք:

Օրէնքին հիմնաւորման մէջ կը բացատրուի թէ այս տրամադրութիւնը չի խափաներ կարծիքի ազատ արտայայտութիւնը: «Ինչ որ կ'ուզենք զսպել, այն կեղծ յայտարարութիւններն են որոնք իբրեւ անձնական կարծիքի արտայայտութիւն կը ներկայանան, բայց իրականին մէջ կը համապատասխանեն թշնամի քարոզութեան նշանախօսքերուն եւ երբ հրապարակաւ կը յայտնուին, հեղինակներուն կողմէ կը մատնեն որոշ դիտում մը վնասելու ազգային պաշտպանութեան, հարուածելով բանակին եւ բնակչութեանց բարոյական կորովը»:

ՄԵՌԱԾ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ.— Ցաւով կ'իմանանք թէ երիտասարդ հայ զինուոր մը, Լեւոն Բարաղամեան, 32 տարեկան, որ ջորիէն վար ինկած եւ վիրաւորուած էր, մեռեր է գործողութեան մը հետեւանքով: Թաղումը կը կատարուի այսօր, շաբաթ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ «Օրացիօ» շոգենաւին հրդեհը հետեւանք է արկածի մը, ինչպէս կը հաղորդեն իտալական թերթերը: Ոչ անհոգութեան խնդիր կայ, ոչ ալ դաւադրութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ աղէտեալներուն օգնելու համար նախարարական խորհուրդը որոշեց 15 միլիոն ֆրանք եւս տրամադրել, համաձայն մասնաւոր հրամանագրի մը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ թերթերը ողբալի տեղեկութիւններ կը հրատարակեն դպրոցներու մասին: «Փրավտա»ն անգամ կը գանգատի թէ դպրոցները դէշ կազմակերպուած են, եւ նոյնիսկ Մոսկուայի մէջ աշակերտներուն մէկ հինգերորդը բնաւ բան չի սորվիր: Շատ մը աշակերտներ ստիպուած են կրկնել իրենց դասարանները: Անկարգապահութիւնն ալ ծաւալուն հանգամանք ստացած է:

19 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ճարտարագէտներ, որոնք կ'աշխատէին Բագուի, Պաթումի, Կրոզնիի, Սարաթովի եւ Ուֆայի քարիւղի ճարտարագործութեան մէջ, Մոսկուա գացին, մէկ մասը Ամերիկա վերադառնալու, ուրիշներ ալ իրենց պայմանագիրներուն նորոգման մասին բանակցելու համար:

ԴԷՊԻ ԿՈՎԿԱՍ, ԵԹԷ ԹՇՆԱՄԻՆ ՅԱՐՁԱԿԻ

ԽՄԲ.— Առջի օր հրատարակեր էինք La Tribune des Nations-ի մէկ յօդուածը, որ կը բացատրէր Խ. Միութեան եւ Գերմանիոյ ծրագիրները՝ Կովկասէն Իրաք արշաւելու եւ Մուսուլի քարիւղի հանքերը գրաւելու համար: Այդ առթիւ կը պարզէր նաեւ Դաշնակիցներուն եւ Թուրքիոյ հակահարուածը՝ Կարին — Երեւան — Բագու ճամբով:

Ահաւասիկ նոյն թերթին երկրորդ յօդուածը, աւելի մանրամասն.—

Բրիտանական կայսրութիւնը վախնալու մեծ բան մը չունի Հնդկաստանի կողմէն, ուր անգլօ-հնդկական բանակը մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ եւ լաւ մարզուած է: Ոչ մահմետականները, ոչ պրահմանականները, ոչ իշխանները, ոչ ազգայնականները փափաքող չեն որ անիշխանութիւնը տիրէ իբրեւ հետեւանք խորհրդային ապստամբութեան: Այնպէս որ յարմար տեսնուած է երկու միլիոննոց ոստիկանական բանակ մը թողուլ Երկրին մէջ, կարգը պահպանելու համար վտանգի պահուն, բուն բանակը ղրկելով սահմանագլուխներուն վրայ:

Կացութիւնը տարբեր է Կովկասի մէջ: Անդրկովկասեան այդ շրջանը ցարական կայսրութեան կցուեցաւ շնորհիւ այն յաղթական արշաւին, զոր Ռուսերը վարեցին ընդդէմ Թուրքերուն եւ մանաւանդ Պարսիկներուն: Այժմ Վրաստանը դարձած է խորհրդային հանրապետութիւն, Հայաստանը եւ Ազրպէյճանը նոյնպէս: Անուրանալի է որ գոյութիւն ունի վրացական ազգայնականութիւն մը, անշուշտ փոքր ժողովուրդի մը տարողութեամբ: Գալով Հայերուն, պատճառ մը չունին որ գոհ ըլլան Թուրքերէն: Այն Հայերը, որոնց հետ տեսնուած եմ Երեւանի մէջ եւ այլուր՝ ասկէ ութ-տասը տարի առաջ, խորապէս կը բաղձային որ Հայաստան, եթէ չմնար Խորհ. Ռուսիոյ թեւարկութեան տակ, գէթ երբեք չկցուէր Թուրքիոյ կամ Իրանի, կամ ամէն պարագայի այս վերջին երկու պետութիւններէն մէկն ու միւսը չխլացնէր իրենց երկիրը: Վերջապէս, Պագու քաղաքն իր շրջանով, ուր կը գտնուի աւելի քան մէկ միլիոն բնակչութիւն եւ նաւթահորերու անսպառ հարստութիւնը, ցեղագրական տեսակէտով կը ներկայացնէ ուժ մը, որ երբ բաժնուի Խորհ. Միութենէն, անտեսապէս կը վերադառնայ Իրանը: Աւելցնենք նաեւ որ Անդրկովկասը Ռուսերուն համար կը ներկայացնէ մեկնումի խարիսխ մը: Այնտեղ, ընդարձակ երկրամասի մը վրայ, կարելի է համախմբել հսկայ բանակ մը, երկաթուղիով, Սեւ ծովուն ու Կասպից ծովուն վրայով, կամ Կովկասը ճեղքող մեծ ճամբով: Հաղորդակցութեան ուրիշ գիծ մը կ'երկարի Պաթումէն Պագու: Վերջապէս գիծ մըն ալ Թիֆլիզէն կ'երկարի դէպի Հարաւ, ճիւղաւորուելով դէպի Կարս եւ դէպի Թաւրիզ, թափանցելու համար Թուրքիա եւ Իրան:

Քարտէսին վրայ պայծառ կը տեսնուի այս ամէնը, ու կը հասկցուի թէ ինչ դիւրութեամբ Պերլին փորձութեան կը մղէ Ռուսերը դէպի Հարաւ:

Թուրքիոյ կողմը, արշաւողը պիտի իյնայ լեռնային սարաւանդի մը մէջ, ուր ճամբաներ չկան, այնպէս որ պաշտպանութիւնը դիւրին է, եւ այստեղէն Ալեքսանտրէթի ծոցը 700 քիլոմեթր միայն հեռու է: Իրանի կողմը, արշաւանքը աւելի շատ վտանգաւոր է: Անտարակոյս Ռուսիոյ բանակները կրնան արագօրէն յառաջանալ դէպի Երզրում, օգնութեան հասնելով Թրքական բանակին, մինչ անգլիական բանակները, ցամաք հանելով Պարսկական ծոցէն, կրնան բարձրանալ մինչեւ Ուրմիոյ լճին արեւմուտքը, կամ մինչեւ Քիւրտիստան եւ աւելի վեր, պաշտպանելով Թուրքիան: Պէտք չէ մոռնալ, որ մեծ պատերազմին վերջերը՝ Անգլիա արշաւախումբ մը ղրկած էր մինչեւ Պագու: Անգլիոյ շահը կը պահանջէ ոչ միայն պաշտպանել Իրանը, այլեւ բարձրանալ մինչեւ Պագուի նաւթահորերը:

Արդէն Անգլիա նախատեսած էր նման արշաւ մը, առոր համար էր որ կազմեց այստեղ դիւանագիտական թումբ մը,— Թուրք — Իրան — Իրաք — Աֆղան համաձայնութիւնը: Ամուր է այդ թումբը: Զինուորական տեսակէտով, այս համաձայնութիւնը իր տրամադրութեան տակ ունի աքանչելի բանակ մը, թրքական բանակը, որու վրայ պիտի գան աւելնալ անգլօ-հնդկական բանակը եւ Սուրիոյ ֆրանսական զօրաբաժինները:

Ահա թէ ինչու մարդ կը մղուի հարցնել ինքզինքին թէ Ռուսիա պիտի ունենա՞յ քաջութիւնը նման արկածախնդրութիւն մը կատարելու:

Հարցը կը ներկայացնէ առանձին երես մը,— քարիւղի խնդիրը: Այժմ Կովկասի, Իրանի եւ Իրաքի նաւթահորերն են որ կը գրաւեն միտքերը: Երբ պատերազմ տեղի ունենայ Սեւ եւ Կասպից ծովերուն միջեւ, պատերազմին գլխաւոր նպատակներէն մին պիտի ըլլայ ապահովել քարիւղը եւ միւսը՝ Հնդկաստանի ցամաքային ճամբան, կամ ընդհակառակն Ռուսերը հեռու քշել այդ ճամբէն: Որոշ է թէ երբ Ռուսերը իջնեն մինչեւ Մուսուլ, այսինքն իրենց ձեռքն անցնեն Մերձ. Արեւելքի բոլոր նաւթահորերը, տիրական դիրք մը կը գրաւեն այդ յաջողութեամբ: Ընդհակառակն, եթէ Դաշնակիցները տիրանան Պագուի, աղէտի կը մատնուի Ռուսիա: Այս ձեւով, Ֆրանսա եւ Անգլիա, ինչպէս նաեւ Թուրքիա եւ Իրան կը ստանան ուժի եւ հեղինակութեան հսկայական նպաստ մը:

Պէտք չէ մոռնալ, որ Գերմանիա, 1918ին, գրաւելէ վերջ Խրիմը, յաջողեցաւ զօրք ցամաք հանել Պաթումի մէջ եւ քալել Թիֆլիզի վրայ: Այդ բանակը ստիպուեցաւ կանգ առնել Թիֆլիզի մէջ, իբրեւ հետեւանք զինադադարին: Արդէն պատրաստուած էր քալելու Պագուի վրայ:

Երբ Ֆոն Ռիպպէնթրոփ կը թելադրէ Սթալինի, որ արշաւէ դէպի Հարաւ, կամ ուղղակի Հնդկաստանի, կամ Թուրքիոյ եւ Իրանի վրայ, ոչ միայն կ'ուզէ Գերմանիոյ վրայէն թեթեւցնել բրիտանական եւ անգլիական ուժերու ճնշումը, մաս մը քաշել տալով Ռուսիոյ վրայ, այլ եւ տէր դառնալ նաւթահորերուն: Դէպի Մերձաւոր Արեւելք ռուսական արշաւը կրնայ կռթնիլ գերմանական ռազմական մեքենային ու ճարտարագէտներուն օժանդակութեան, կամ միաժամանակ կատարուած ուրիշ արշաւի մը Գերմանիոյ կողմէ դէպի Ռումանիա: Այս ծրագրին ալ նպատակը քարիւղն է դարձեալ: Մեծ պատերազմին, գերմանական ռազմական մեքենան ու ճարտարագէտները ղրկուեցան մինչեւ Սուէզի ջրանցքը եւ Պաղտատէն անդին: Հաւանական է որ ապահովաբար այս անգամ եւս անոնց պիտի հանդիպինք Հայաստանի ռազմաբեմին վրայ:

Այս հաւանականութեան մէջ որոշ կը տեսնուի թէ ինչ պիտի շահի Գերմանիա, բայց լաւ չենք գիտեր թէ ինչ պիտի շահի Ռուսիա:

Ինչ որ ալ ըլլայ, ստոյգ է թէ գերմանական մամուլը քանիցս արձագանգ տուաւ այն թելադրանքներուն, զորս կատարած է Ռիպպէնթրոփ: Ներելի է կարծել որ այդ թելադրանքները խորհրդակցութեան նիւթ դարձած են Մոսկուայի մէջ, ու թերեւս ընդունուած այն պայմանով որ նախ յաղթանակով վերջանայ Ֆինլանտայի պատերազմը: Արդ, մինչեւ հիմա Ռուսերը պարտուած են այնտեղ:

Հակառակ այն բոլոր զրոյցներուն, որոնք շրջան ըրին վերջերս Մերձ. Արեւելքի մասին, մեզի կը թուի թէ տակաւին ժամանակ ունինք պատրաստուելու համար ասիական ճակատներուն վրայ, մանաւանդ որ խիստ ձմեռ լուրջ արգելք մը կը ներկայացնէ ամէն յարձակողականի համար, ըլլայ Աֆղանիստանի կամ Փամիրի մէջ, ըլլայ Հայաստանի բարձրաւանդակին վրայ: Այսուհանդերձ աններելի պիտի ըլլար զանց առնել այն հաւանականութիւնը զոր ներկայացուցինք: Գերմանացիները, որոնք չեն ուզեր շարժում մը փորձել Պալքաններուն մէջ այն վախով որ Իտալիա կրնայ ճակատ փոխել, կրնան նետուիլ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ճեղք մը բանալու ցանկութեամբ, եւ առոր համար Կրեմլինի մեծաւորը մղել փորձութեան:

Քանի մօտենայ գարունը, այնքան կը մեծնայ այդ վտանգը:

Անշուշտ այս հաւանականութեան հակառակ ձեւն ալ կրնայ պատահիլ,— այսինքն Դաշնակիցները իրենք կը ձեռնարկեն արշաւ մը կատարելու Անդրկովկասի վրայ, բայց որովհետեւ ժամանակ չունին, պիտի նախընտրեն սպասել որ փոխ-յարձակման անցնին, այդ պարագային պիտի կրնան նաեւ դիւրութեամբ իրենց շուրջ համախմբել Մերձաւոր Արեւելքի վտանգուած ժողովուրդները:

ՓԻԼԻՓ ՏՈՄԻՆԻՔ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՎԷԶԼԻԶԷՆ (M. et M.) Տիկին Արշալոյս Ս. Սիսլեան չորս բուրդէ գըլխանոց եւ 50 ֆրանք կը տրամադրէ, հայ զինուորներու համար:

Յանձնեցինք Կապոյտ Խաչին:

*** Գոմոնէն (Մարսէյլ) Տիկին Վարդանուշ Ադամեան (Կովկասցի) 50 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

Ռօանէն Պ. Մեսրոպ Թորոսեան 150 ֆրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անտայ եւ զաւակները՝ Անահիտ, Նինա եւ Բողդան Խան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որ անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝ ԴԱՒԻԹ ԱԽԱՆ ԽԻԽԶԲԱՇԱ ԽԱՆ ՍԱՂՆԱԽԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կիրակի, 28 յունուար, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ, 15 բիւ Ժան Կուժոն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ-պատարագ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Մ. ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ազգականները, բարեկամները եւ իր յիշատակը յարգողները:— Հանգուցեալին զաւակները:

Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐԸ.— ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻ

Թիւ 1ը «Ազգային շարժումների դրդապատճառները 19րդ դարում», (սակաւաթիւ)՝ 5 ֆրանք:

Թիւ 2ը «Յեղափոխական Հայուհիներ» առաջին մաս, պատկերազարդ 8 ֆրանք:

Դիմել Տիկին Հ. Գիւլխանդանեանի, 30 Rue Lucien Perquel, Montmorency (S. et O.), Փարիզ՝ Լեւոն Գեւոնեանի, խմբագրատուն «Յառաջ»ի: Մ. Պարսամեան գրատուն, 46, Rue Richer, Paris (9):

Երկրորդ ահազանգը Պելժիոյ մէջ

ԲՐԻՒՍԷԼ (Յառաջ).— Նոյեմբեր 10էն ի վեր, երկրորդ ահազանգն էր որ հնչեց Պելժիոյ մէջ, յունուար 13ին, կիրակի առաւօտ, ի նախատեսութիւն գերմանական անմիջական յարձակումի մը:

Արդարեւ, այս ամսուան սկիզբէն ի վեր, զուգադէպ եկած ազդարարութիւնները արտասովոր երեւոյթ մը ունէին: Պելժիական եւ հոլանտական սահմանագլուխներուն վրայ, գերմանական զօրաբանակներուն շարժումները, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ օդանաւերու թռիչքը վրդովիչ հանգամանք մը առած էին, լուրջ ու անխուսափելի վտանգ մը սպառնալով երկու դրացի երկիրներուն ապահովութեան: Մտավախութիւնը ալ աւելի սաստկացաւ, երբ անցեալ շաբաթ Լիէժի կողմերը գերմանական խորտակուած օդանաւի մը մէջէն զինուորական իշխանութիւնները երեւան հանեցին պելժիական ամրութեանց լուսանկարներ եւ պելժիական հողը արշաւելու յատակագիծներ:

Ինչպէս նախորդ ահազանգին, այս անգամ ալ պելժ կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առաւ, զէնքի տակ կանչելով նոր զօրագունդեր եւ ջնջելով զինուորական արձակուրդները:

Կարելի է ըսել թէ տագնապը առժամապէս մեղմացած է, սակայն վտանգը դամոկլեան սուրի մը պէս առկախ կը մնայ միշտ Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վրայ, որչափ ատեն որ գերմանական բանակները շարունակեն իրենց համախմբումներն ու կասկածելի շարժումները Պելժիոյ եւ Հոլանտայի սահմանագլուխներուն վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, այս երկու երկիրները կազմ ու պատրաստ են ամէն պատահականութեան առջեւ, եւ հաստատապէս որոշած՝ ի հարկին իրենց տրամադրելի բոլոր միջոցներով արգիլել գերմանական որ եւ է յարձակում:

Հոս տիրող ընդհանուր կարծիքն է թէ՝ Գերմանիա չուզեր ուղղակի յարձակում գործել Պելժիոյ եւ Հոլանտայի վրայ, այլ վախ ազդել այդ երկու երկիրներուն, եւ այն տպաւորութիւնը ձգել թէ՝ իր յարձակումին պատճառը այդ երկիրներուն միակողմանի ընթացքն է: Միւս կողմէ, Գերմանիա կը ջանայ վրդովիչ լուրեր տարածել եւ գրգռել դաշնակից պետութիւնները, որպէսզի անոնք օգնութեան փութան Պելժիոյ ու Հոլանտայի, եւ Գերմանիա պատրուակ բռնելով այդ պարագան, կարենայ արդարացնել իր յարձակումը:

Ինչ որ ըլլան Գերմանիոյ բուն նպատակը եւ զինուորական պատրաստութեանց շարժառիթը, ինչպէս ըսինք, պելժիական եւ հոլանտական կառավարութիւնները վճռապէս որոշած են զինուզօրութեամբ պաշտպանել իրենց երկիրներուն անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը:

Հակառակ գերմանական սպառնալիքներուն, բացարձակապէս արդարանալի են ներկայիս Պելժիոյ եւ Հոլանտայի կողմէ ձեռք առնուած միջոցները, որոնք երկար ատենէ ի վեր յղացուած են երկու կառավարութեանց կողմէ, եւ որոնց գործադրութիւնը զուտ պաշտպանողական հանգամանք ունի, եւ չէ ուղղուած որ եւ է պետութեան դէմ:— Հ. Տէրոսկի

Իտալիա եւ Մօտաւոր Արեւելքի քարիւղը

«Թան»ի Հռոմի թղթակիցը կը գրէ թէ իտալական մամուլը կը շարունակէ յօդուածներ հրատարակել Մօտաւոր Արեւելքի քարիւղաբեր աւազաններու մասին: Ինչպէս յայտնի է, այդ շրջանին մէջ կան քարիւղի երեք աղբիւրներ,— 1. Մուսուլի շրջանը, որ կը շահագործուի Անգլիոյ կողմէ, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ: (Այս վերջին երկու երկիրներուն բաժինը այնքան ալ կարեւոր չէ).— 2. Հարաւային Իրանի շրջանը, որ նոյնպէս կը շահագործուի Անգլիոյ կողմէ,— 3. Բագուի շրջանը, զոր կը շահագործէ խորհրդային իշխանութիւնը:

Մեծ պատերազմին ատեն, Իտալիա ջանաց աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Կովկասի հետ, եւ զանազան պատուիրակութիւններ ղրկեց, առեւտրական հանգամանքով: Այդ պատուիրակութիւններէն մէկուն նախագահն էր Զօր. Կրացիանի, Եթովպիոյ յաղթականը: Այդ օրէն ի վեր Իտալիա կը հետաքրքրուի քարիւղով: Ալպանիոյ, նոյնիսկ արեւելեան Ափրիկէի իտալական քաղաքականութիւնը մեծ մասով կապ ունի քարիւղի հարցին հետ: Իտալիոյ վառելանիւթի աղբիւրները չեն համապատասխաներ երկրին պէտքերուն: Ալպանիոյ քարիւղը անբաւական է: Մանաւանդ Պարիի մէջ փորձեր կը կատարուին արհեստական վառելանիւթ արտադրելու, բայց այս միջոցը շատ սուղ է եւ կիսկատար: Նոր պատերազմին սկիզբէն ի վեր, պէնզինի քանակութիւնը չափազանց կրճատուած է Իտալիոյ մէջ, անհատական երթեւեկի համար: Այժմ անհատներու կը տրուի ամիսը 30 լիտր, մէկ լիտրը հինգ լիրէն (11 ֆրանք):

Այս կացութեան հետեւանքով է որ Ֆաշական կառավարութիւնը այնքան փորձեր կատարեց, ընդլայնելու համար իր յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ: Այդ քաղաքականութեան առաջին նպատակն էր կովկասեան քարիւղ ճարել: Ահա թէ ինչու իտալական մամուլը այնքան ուշադրութեամբ կը հետեւի Փոքր Ասիոյ վերաբերեալ ծրագիրներու, մանաւանդ հաւանական գործողութեան մը հարցին:

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

Երկրաշարժը Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին մէջ

Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը իր վերջին նիստին մէջ քննեց երկրաշարժի ցնցումներէն վնասուած շրջաններու օգնութեան խնդիրը:

Պուրսայի երեսփոխան Մուհիտտին Փարս խօսք առնելով պահանջեց որ օրէնքը ի զօրու ըլլայ նաեւ ողողումէն վնասուածներուն համար, որովհետեւ միայն Քիրմաստիի մէջ 2200 հողի քաղաքապետութեան հացով կը կերակրուին: Վարչապետ Րէֆիք Սայտամ ըսաւ.

— «Ընկերներ, երբ Քիրմաստիի մէջ ողողում պատահեցաւ, ես Կարմիր Մահիկի քննիչին հետ 15 հազար ոսկի ղրկեցի հոն: Ասիկա առաջին օժանդակութիւնն էր: Դեռ տեղեկագիր մը չեմ ստացած այդ վայրէն: Երբ որ ստանամ, անմիջապէս պէտք եղած բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնենք: Հետեւաբար, անոնք միայն քաղաքապետութեան պաշտպանութեան տակ չեն գտնուիր»:

Րէֆիք Ինճէ խօսք առնելով, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է հիմնական վարկ մը պահանջել, աղէտեալ շրջաններուն համար: Վարչապետը պատասխանելով դիտել տուաւ թէ կառավարութիւնը պարտականութիւն կը նկատէ օրինագիծը ժամ առաջ Ժողովին յանձնել: Յետոյ ըսաւ թէ դեռ որոշում չէ տրուած նոր Երզնկայի վայրի մասին: Այդ որոշումը պիտի տրուի հանրօգուտ գործավարութեան մասնագէտներուն քննութիւններէն վերջ: «Մեր մխիթարութիւնը կը գտնենք այն իրողութեան մէջ որ, աղէտին սկսած օրէն ի վեր բոլոր Թուրք հայրենակիցները իրենց ձեռքէն եկածը ըրին: Այս աղէտին առջեւ բոլորիս կրած զգացումները անգամ մըն ալ ցոյց տուին թէ Թուրք հասարակութեան անդամները որքան մօտ են եւ որքան կապուած են իրարու»: (Ծափեր):

Մանիսայի երեսփոխան Քեազըմ Նամի Տուրու որբ մնացած մանուկներուն կացութեան վրայ կանգ առնելով, դիտել տուաւ թէ ճիշդ չէ որբերը որդեգիր տալ բարեսէրներու, այլ պէտք է կառավարութեան հսկողութեան տակ մեծցնել եւ կրթել զանոնք: Կրթական գործավար Հասան Ելիճէլ այս մասին բացատրութիւն տալով ըսաւ.— Մեր տեսակէտը հետեւեալն է. նախ եւ առաջ Երզնկայէն եւ միւս շրջաններէն փոխադրուած ընտանիքներուն կացութիւնը ճշդել, եւ յետոյ որոշել թէ որ մանուկները որբ ու անօգնական մնացած են»:

Զիյա Կէվհէր Էթիլի ըսաւ թէ պէտք չէ այդ որբերը որդեգրուելին, որովհետեւ անոնք Թուրք ազգին զաւակներն են եւ ազգը պիտի մեծցնէ ու կրթէ զանոնք:

Ուրիշ դիտողութիւններէ վերջ, օրինագծին յօդուածները կարդացուեցան եւ ընդունուեցան: Ժողովը ընդունեց նաեւ 20 միլիոն ոսկիի արտակարգ յատկացումը:

ԱՆԳԼԵՐԻԹՈՒՍ բանակցութեանց մասին Սպիտակ գիրք մը պիտի հրատարակուէր Անգլիոյ մէջ, ինչպէս ծանուցուեցաւ ժամանակին: Երեսփ. Ժողովին մէջ, աշխատաւորական երեսփոխան մը հարցուց թէ կառավարութիւնը այժմ ի վիճակի՞ է հրատարակելու այդ գիրքը: Պ. Չէյմպըրլէն պատասխանեց.— «Կը ցաւիմ ըսելու թէ տակաւին ի վիճակի չեմ նշանակելու հրատարակութեան բուն թուականը»: Ուրիշ երեսփոխան մը հարցուց թէ վարչապետը կրնա՞յ պարզել հրատարակութեան յապաղման պատճառը: «Այո, պատասխանեց Պ. Չէյմպըրլէն, վաւերագիրը երկար պատրաստութիւն կը պահանջէր եւ յետոյ հարկ եղաւ կարծիք հարցնել ուրիշ կառավարութեանց»: Ուրիշ հարցումի մը եւս պատասխանելով, վարչապետը աւելցուց.— «Մեր կարելին կ'ընենք հրատարակութիւնը դիւրացնելու համար»: Չորրորդ երեսփոխան մը հարցուց թէ բոլոր իրողութիւնները պիտի պարզուի՞ն հրատարակելի գիրքին մէջ: «Այդպէս է», պատասխանեց Պ. Չէյմպըրլէն:

Ազգ. վիճակահանութեան պարգեւները

Ազգ. պարգեւաթուղթի 1940ի Բ. շարքին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ հինգշաբթի օր, Շինոնի մէջ: Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ 012.842 թիւը:

Հետեւեալ երկու թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ մէկ միլիոն ֆրանք.— 890.871, 549.053:

Հետեւեալ չորս թիւերէն իւրաքանչիւրը շահեցաւ 500.000 ֆրանք.— 406.321, 735.611, 874.571, 823.161:

42.932 վերջացող թիւերը շահեցան 100.000 ֆրանք: 44.718 եւ 21.499 վերջացող թիւերը շահեցան 50.000ական ֆրանք: 6776 վերջացող թիւերը շահեցան 10.000 ֆրանք: 087 վերջացող թիւերը շահեցան 5000 ֆրանք: 40 վերջացող թիւերը շահեցան հազար ֆրանք: 6 վերջացող թիւերը շահեցան 220 ֆրանք: 8 վերջացող թիւերը շահեցան 110 ֆրանք:

*** Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է օդանաւային վիրաւորներու միութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme, PARIS (13e) (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

Téléphone : COBelins 15 - 70

Chèque Postal Paris 1678-63

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — DIMANCHE 28 Janvier 1940

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Anné No. 4258 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՂԱԿ ՕՂԱԿ...

Անցեալ Սեպտեմբերին, երբ ընդհ. զօրաշարժը յայտարարուեցաւ, մեծ էր իրարանցումը,— բոլորը գացին, մարդ չմնաց ...

Հարկ էր սպասել, ստուգելու համար բուն իրականութիւնը: Եւ հաստատուեցաւ որ դրօշի տակ առնուած են միայն գործօն բանակի զինուորները, — 20 — 32, երբեմն մինչեւ 35: (Ֆրանսացիներուն մէջ կային աւելի տարէցներ, իբրեւ պահեստի զինուորներ):

Անկէ ի վեր, շատ կը խօսուէր 20 — 48 տարեկան օտար տարագիրներու պարտաւորիչ ծառայութեան մասին: Օրէնքը հրատարակուեցաւ, արձանագրութիւններն ալ կատարուեցան ամէնէն առաջ Սէնի նահանգին մէջ: Եւ ահա նոր հրամանագիրը,— հատուցում - ծառայութեան (prestations) ենթակաները բժշկական քննութեան պիտի հրաւիրուին մօտերս, ինչպէս հաղորդեր էինք երէկ:

Ուրեմն, օղակ մը եւս պիտի քակուի: Պիտի քննուին, պիտի զատուին անոնք որ ֆիզիքապէս ընդունակ են զինուորութեան կամ պարտաւորիչ ծառայութեան, եւ տետրակ մը պիտի ստանան, ի հարկին զօրանոց առաջնորդուելու համար, դաս - դաս:

Այս առթիւ հրատարակուած օրէնքը, զոր թարգմաներ էինք ամբողջութեամբ, պարտաւորիչ ծառայութեան ժամանակաշրջանը կը բաշխէ տարիքներու համաձայն,— լման շրջան՝ անոնց համար որ 20—35 տարեկան են, մէկ տարի՝ 35—40 տարեկաններու համար, վեց ամիս՝ մինչեւ 48 տարեկանը: Բայց այս տրամադրութիւնները նախատեսուած են խաղաղութեան շրջանին: Պատերազմի ատեն, ամէն բան կախում ունի պատերազմ. նախարարին հայեցողութենէն, ուրիշ խօսքով՝ ազգային պաշտպանութեան պահանջներէն:

Ամէն պարագայի մէջ, կը գտնուինք նոր կացութեան մը առջեւ, որ խորապէս պիտի ազդէ նաեւ հայկական կեանքին վրայ:

Դժուար է նախատեսել թէ մինչեւ ո՛ւր կրնայ հասնիլ այս նոր զօրակոչը: Եթէ գործողութիւնը տեղի ունենայ պարբերաբար, անշուշտ առաջին առթիւ պիտի կանչուին անոնք որ 20—35 տարեկան են:

Հետ :

Կարճ նշանաբան մը, ինչպէս պատերազմին սկիզբէն ի վեր,— մնացողները պիտի լեցնեն գացողներուն տեղը: Ամէն մէկը պիտի տասնապատկուի, բաց մը գոցելու, բաժին մը ստանձնելու, աշխատանք մը կատարելու համար: Այլապէս պիտի մատնուինք ընդհանուր կազմալուծումի, որուն հետեւանքները դժուար չէ նախատեսել :— Շ.

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ձախողումէ ձախողում

Ֆինլանտական վերջին զեկոյցին համաձայն, ռուսական հինգերորդ յարձակողականն ալ ձախողած է, 500 մեռեալ եւ քանի մը հազար վիրաւորներ ձգելով ձիւնապատ անտառներուն մէջ, Լատոկայի դիմաց: Ռուսերը փորձեցին պաշարել այդ ճակատը, բայց ընդհարեցան բուռն դիմադրութեան:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ռուսական քանի մը գումարտակներ պաշարուած են: Ռուսերը երկու նոր յարձակումներ կատարեցին Մաններհայմի գծին վրայ, բայց ետ մղուեցան: Ֆինլանտական «Վէրտէօն»ը մինչեւ հիմա դիմացած է 12 յարձակումներու: Ֆինները կատաղօրէն կը կռուին այս ճակատին վրայ, որովհետեւ գիտեն որ եթէ ճեղք մը բացուի, պիտի վտանգուի Մաններհայմի ամբողջ գիծը:

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ միայն դեկտեմբերի ընթացքին սպաննուած, վիրաւորուած կամ հիւանդացած են 90.000 կարմիր զինուորներ: Կ'ըսուի թէ ռուսական սպառազինութեանց, մանաւանդ ձեռնառումբերուն եւ օդանաւային ռումբերուն կէսը անպէտ եղած է: Քարելիոյ ճակատը շատ նեղ ըլլալով, Ռուսերը չեն կրնար 250.000 զինուորէն աւելի կեդրոնացնել:

*** Արտասահմանէն եղած օգնութիւնները մեծ սրտնեղութիւն կը պատճառեն Մոսկուայի մէջ: Կ'ըսուի թէ Վորոշիլով ճակատ պիտի երթայ: Ուրիշ լուրի մը համաձայն (իտալական աղբիւր), ծանր դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Մոսկուայի մէջ, մասնաւորապէս ուղղուած Սթալինի, Մոլոթովի եւ Վորոշիլովի դէմ: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Միայն Քիէվի մէջ ձերբակալուած են 150 բարձր պաշտօնատարներ եւ սպաներ: Մոսկուայէն վճռապէս կը հերքեն այս լուրերը:

20—48 տարեկաններու բժշկական քննութիւնը

Լիոնէն կը գրեն մեզի.— Անցեալ տարի սեպտեմբերին արձանագրուած բոլոր Հայերը, 20էն 48 տարեկան, այս շաբթուան ընթացքին սկսան ստանալ իրենց հրաւէրները զինուորական քննութենէ անցնելու համար:

Այսպէս Aէն C տառերով սկսած անունները երկուշաբթի, 29 յունուար, Dէն H երեքշաբթի, Iէն K չորեքշաբթի, Lէն O հինգշաբթի, Rէն S ուրբաթ եւ Tէն Z շաբաթ 3 փետրուարին:

*** Նոյն հրաւէրը ուղղուած է նաեւ Թարրարի մէջ (Լիոն), ուր կը գտնուին 100ի մօտ Հայեր: 13 հոգի զինուոր գացած են արդէն, իսկ 10 հոգի կոչնագիր ստացած՝ բժշկական քննութեան համար (33 — 48 տարեկան):

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏԸ ԿԸ ՋԼԱՏԷ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.— Զեկոյց թիւ 289, յունուար 26, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք :— Զեկոյց թիւ 290, Իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:

*** «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ սաստիկ ցուրտը մեծապէս կը նեղէ յառաջացեալ դիրքերու պահակները, նեղութիւն մը որու մասին գաղափար չեն կրնար կազմել տաք սենեակներու մէջ պատսպարուած քաղաքացիները: Ջերմաչափը իջած է զերոյէն վար 25 աստիճան, իսկ ընդհանրապէս 18 — 22 աստիճան կը ցուցնէ: Միւս կողմէ սառնաշունչ քամի մը կը փչէ, թափանցելով հագուստներէն ներս: Այն զինուորները որ դիրքեր գրաւած են անտառներու մէջ, բաղդատաբար տանելի վիճակ ունին քան անոնք որ իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն բաց դաշտի վրայ, որովհետեւ ծառերը բնական հովարգել մը կը կազմեն եւ զինուորները կրնան փայտ կամ ածուխ վառել, առանց վախնալու թշնամի կրակէն: Այն զինուորները որ պահակութիւն կ'ընեն բաց դաշտի վրայ, կրակ չունին, բաց ի փոքր փոսերու մէջ վառած կրակարանէ մը, ուր կրնան հանգստանալ առժամապէս: Թիկունքէն երկաթեայ սաներով փոխադրուած կերակուրը յաճախ կը սառի եւ կը ստիպուին փայտածուխի կրակարանին վրայ դնել, որպէսզի կարելի ըլլայ ուտել: Մինչեւ անգամ գինին կը սառի: Կարելի չէ որ եւ է հագուստ փոխել կամ հանել օրերով, գիշեր թէ ցերեկ: (ԽՄԲ.—

Հակառակ այս արտակարգ նեղութեանց, թերթին աշխատակիցը կը պատմէ թէ զինուորները կը պահեն իրենց բարոյական կորովը, որովհետեւ գիտեն որ թէեւ անհոգութիւն մը, արթնութեան, հսկողութեան պակաս մը պատճառ պիտի դառնայ թշնամի պահակախումբերու յարձակման :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, շատերու դէմքերը եւ ձեռքերը սեւցած են սաստիկ ցուրտէն եւ սառնաշունչ քամիէն, իբրեւ հետեւանք փայտածուխի կրակարաններու ծուխին: Սպաներն ալ բախտակից են իրենց զինուորներուն, ենթակայ նոյն նեղութեանց: Զինուորներուն բարոյական կորովը միշտ բարձր պահելու համար, զնդապետը ամէն օր կ'այցելէ, խրախուսիչ խօսք մը ուղղելով ամէն մէկ դիրքի զինուորներուն եւ գրի առնելով անոնց խնդրանքները:

*** Գերմանական ծրագիրները միշտ կը մնան գաղտնիք: Եւ թերթերը ամէն օր շռնդալից տեղեկութիւններ կը հաղորդեն, օր մը յարձակում նախատեսելով Հոլանտայի կամ Պելժիոյ վրայ, օր մը յառաջխաղացութիւն դէպի Պալքանները: Այս անորոշութիւնը ամէնէն առաջ մտահոգութիւն կը պատճառէ չէզոք պետութեանց: Սթոքհոլմի ամերիկեան ընդհ. հիւպատոսը թելադրած է իր հպատակներուն հեռանալ Շուէտէն, «որքան կարելի է շուտ»: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս յանձնարարութիւնը եղած է գլխաւորաբար ամերիկացի շրջիկներուն, որոնք Շուէտ հասած էին պատերազմէն առաջ, եւ ոչ թէ անոնց որ Շուէտ կը բնակին երկար ատենէ ի վեր: Հիւպատոսը այս առթիւ կը յայտարարէ թէ անմիջական վտանգ չկայ, բայց հաղորդակցութեան միջոցները կրնան պակսիլ: Արդարեւ, միայն մէկ ճամբայ կայ Սկանտինաւեայէն Ամերիկա,— Պէրկէնի գիծը, որ ամիսը միայն մէկ անգամ կը բանի: Շուէտի Ամերիկացիներուն թիւը կը հաշուեն 1500:

*** Ուրբաթ օր երկու չէզոք նաւեր եւս ընկղմեցան Հիւսիսային ծովուն մէջ, ականներու զարնուելով կամ յարձակում կրելով սուզանաւերու կողմէ: Նաւերէն մէկը շուէտական է, 1550 թոն, եւ պայթեցաւ ականի մը զարնուելով, միւսը՝ լաթվիական, 4435 թոն,— առաջինը որ կ'ընկղմի: Մարդկային զոհերու թիւն է 13: Գերմանական անթելը հաստատեց թէ յունական «Տրաքուլիս» շոգենաւը զարնուած էր սուզանաւի մը կողմէ, որովհետեւ դաշնակից մարտանաւեր կ'ընկերանային անոր:— Կը հաստատուի թէ գերմանական երեք սուզանաւեր կը գործեն ամերիկեան ջուրերուն մէջ, Թրինիտատ, կազմ եւ պատրաստ՝ զարնելու անգլիական եւ ֆրանսական նաւերը, (արեւելեան Հնդկաստան):

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «ԿԱՊՈՅՏ ԳԻՐՔ»էն աւելի քան 230.000 օրինակ ծախուած է Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ: Նոր տպագրութիւնը կ'արժէ 7.50 ֆրանք:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Ճափոնի առեւտրական դաշնագիրը վերջացած ըլլալով, Ամերիկացիները կը խորհին խստութիւններ հաստատել Ճափոնի դէմ, որպէսզի դադրեցնէ չինական պատերազմը: Մասնաւորապէս կ'առաջարկուի արգիլել զէնքի արտածումը:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ դաւաճանը, Ֆէրտոնէ եւ ընկերը, Օպրէխտ, ի բացակայութեան պիտի դատուին Փարիզի զինուորական ատեանին առջեւ:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ խորհրդարանը լուծուեցաւ ներքին պատճառներով: Լոնտոնի թերթերը կը հաւաստեն թէ Քանատա միշտ կը մնայ կուսակից Դաշնակիցներուն, պատերազմին շարունակութեան համար:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը, Լէոն Ժուհօ, որ Լոնտոն կը գտնուի, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով խստօրէն ճաղկեց համայնավարներու դաւաճանութիւնը:

«ՏԷՕՅՉԼԱՆՏ», գերմանական ծանօթ զրահաւորը որ յաջող ասպատակութիւններ կատարելէ վերջ իր կայանը վերադարձած էր, այսուհետեւ պիտի կոչուի «Լիւցով», ինչպէս կը հաղորդեն գերմանական թերթերը: Պատճառը այն է որ «Տէօյչլանտ» անունը պիտի տրուի շատ աւելի մեծ մարտանաւի մը: Լոնտոնի թերթերը այս լուրին առթիւ կը կարծեն թէ զրահաւորը վնասուած է:

ԱՆՏՌԷ ՄԱՐԹԻ, փախստական բոլշեւիկը, որ Մոսկուա կը գտնուի, հինգ տարի բանտարկութեան եւ 10.000 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ, իր ստորագրութեամբ 150 քիլօ թռուցիկ բռնուած ըլլալով Տէօնքէրքի մէջ: Փախստականը միեւնոյն ատեն կը զրկուի քաղաքացիական իրաւունքներէն:

ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ 1940ի Գ. շարքին վիճակահանութիւնը, «Հերոսական Լեհաստան», պիտի կատարուի փետրուար 8ին, Անժէի մէջ, ուր կը գտնուի լեհական ժամանակաւոր կառավարութիւնը:

TRIBUNE FRANCO-ARMÉNIENNE

AU SERVICE DES ARMENIENS

Discours de M. ANDRÉ FAILLET — Secrétaire Général du « Comité Franco-Arménien » — au déjeuner offert en l'honneur de M. LOUIS MARIN, député et ancien ministre, Président du Comité.

Messieurs,

Trop nombreux sont les Français qui méconnaissent l'Arménie, ignorant sa prestigieuse histoire, confondant injustement ses fils réfugiés parmi nous avec tels étrangers de passage, indésirables parasites. Ignorance et confusion redoutables, puisqu'elles privent le peuple arménien de ces ardentes sympathies qui, jadis, soulevèrent l'Europe en faveur de la Grèce et de la Pologne asservies et contribuèrnt si puissamment à leur rendre le rang auquel leur donnait droit leur passé.

Moi-même, je le confesse, je n'aurais de l'antique Haïastan qu'une connaissance singulièrement superficielle, si je n'avais eu la bonne fortune de rencontrer nos amis Djanchian et Eghiazarian. Grâce à eux, j'eus la révélation éblouissante de cette civilisation trois fois millénaire, riche de tant de poètes, d'artistes et de savants, de tant de généraux et d'hommes d'Etat, et qui s'étant placée, première, sous le signe de la Croix, illumina pendant tant de siècles le Proche-Orient d'une gloire à laquelle Byzance ne dédaigna point d'emprunter ses rayons !

Aussi me suis-je senti possédé d'une admiration ardente et d'une amitié fraternelle pour ce peuple héroïque et martyr qui fit reculer Rome et tint tête aux Barbares, dont le dernier roi fut un soldat de France et qui, mêlant son sang au nôtre, il y a vingt ans comme aujourd'hui, atteste, par ses exploits et ses sacrifices, sa dignité chevaleresque et son aristocratie spirituelle !

N'était-il donc pas tout naturel que l'idée me vint de rassembler des amitiés ferventes mais éparses, des dévouements nombreux mais dispersés, et de constituer ce « **Comité Franco-Arménien** » qui, grâce à vous tous, Messieurs, va devenir un foyer généreux d'activité réalisatrice, restituant toute sa force à notre fraternité séculaire ?

Si les Arméniens ont été parfois injustement calomniés, notre initiative devait leur ménager une éclatante réparation, car — témoignage d'une singulière portée — dans toutes les élites françaises tous ceux qui connaissent l'Arménie ont répondu avec empressement à notre appel et, dès sa naissance, notre Comité peut s'enorgueillir de collaborations aussi éminentes que précieuses.

Nous avons la fierté de compter déjà parmi nous des soldats tels que le Général Dufieux, dont le nom est lié à l'histoire contemporaine de l'Arménie ; le Général Niessel, chef aussi prestigieux que citoyen d'élite, et que j'ai la joie de saluer ici ; l'Amiral Mornet ; le Général Chardigny, un Arménien lui aussi, et qui a bien voulu nous faire le grand plaisir de s'asseoir à cette table ; le Général Chevalier ; le Général Andréa ; le Général Clément - Grandcourt, qui, voulant combattre bien qu'atteint par la limite d'âge, sert actuellement comme simple soldat, premier grenadier de France et nouveau La Tour d'Auvergne ; enfin, le Général Brémond, que la maladie éloigne aujourd'hui de nous et dont la plume, vigoureuse autant que son épée, a rendu tant de services à la cause arménienne.

L'élite morale et spirituelle a répondu aussi à notre appel, avec S. E. Monseigneur Beaudrillart ; avec le Premier Président Lescouvé et Maître Wateau, membres du Conseil de l'Ordre de la Légion d'Honneur ; avec le radiologue Charles Vaillant, que nous venons d'avoir la tristesse de perdre, mort après trente ans d'un sublime holocauste, ayant consenti le sacrifice de son corps lentement consumé, pour apaiser les souffrances humaines et faire reculer la mort !

Les Lettres françaises ne pouvaient point non plus être absentes. Qu'il me soit donc permis de nommer MM. Henry Bordeaux, Georges Goyau, Abel Bonnard et Jérôme Tharaud, de l'Académie Française, que Pierre Benoît va rejoindre bientôt ; et nos confrères Charles-Brun, Délebecque, Maurice Heim, le Révérend Père Mariès, Camille Mauclair, Pierre Mille, Gabriel Mourey, le Professeur Pinon, Jean Wéber... et Madame la Comtesse de Masclary, qui n'est pas seulement la talentueuse fille d'Henry Bordeaux, mais sourtout, pour nous, l'auteur prestigieux d'« Antaram de Trébizonde ».

Nous sommes très honorés aussi de compter parmi nous des diplomates aussi éminents que les Ambassadeurs Georges Picot et Camille Barrère — Camille Barrère qui en 1923, à Lausanne, refusa de signer le traîté consacrant la ruine de l'Arménie, déclarant qu'un tel reniement serait un déshonneur à ses yeux.

Au Parlement, nos amis commencent également à se grouper : ce sont les sénateur Justin Godart, ancien ministre ; Henry Lémery, ancien Garde-des-Sceaux; Jean Philip ; Henry Hayes, le distingué Maire de Versailles, que j'ai le vif plaisir de voir assis près de moi ; enfin, notre ami Gustave Gautherot, dont le nom demeurera gravé dans la mémoire réconnaissante des Arméniens qui n'oublieront point le courageux voyage qu'il fit avec Paul du Véou l'an passé, dans le Sandjak d'Alexandrette, ni cette autre randonnée dans les terres d'Asie Mineure, l'été dernier, pour apporter aux nouvelles victimes les secours de la France protectrice et l'appui de son cœur généreux ! Des membres de la Chambre figurent aussi dans notre Comité : MM. Bertrand d'Aramon, Félix Grat, Lucien Hussel, Marius Moutet, Gaston Riou. D'autres importants concours nous sont acquis et il m'est infiniment agréable de saluer ici mon ami Grisoni, Maire et ancien député de Courbevoie, président des municipalités de la Seine, président, surtout, des « Poilus d'Orient », titre qui lui faisait un devoir amical de se joindre à nous ; de même, M. René Fiquet, ancien président du Conseil municipal de Paris, sur la précieuse collaboration de qui nous savons pouvoir compter. Enfin, M. Marcel-Paon ne pouvait point ne pas être présent, lui qui, dans ses délicates fonctions a su gagner la confiance des exilés et devenir leur ami.

Pour présider une telle phalange, un homme s'imposait : celui que nous avons la joie de voir à notre tête, Louis Marin, patriote français à qui tous les Français portent une amitié reconnaissante, ami de l'Arménie à qui tous les Arméniens ont voué une affectueuse gratitude. Voilà bientôt un demi-siècle, en effet, mon cher Président, que vous vous consacrez à la cause arménienne depuis l'époque sanglante des massacres de 1895. Vos interventions généreuses ne se comptent plus, dont les dernières sont présentes à toutes les mémoires : en 1923, lorsque vous avez tenté d'empêcher l'abandon de la Cilicie ; l'an passé, quand vous vous êtes opposé avec une si tenace résolution à certaine cession de notre mandat en Asie-Mineure. Une fois de plus, mon cher Président, la joie m'est donnée de me trouver à vos côtés pour le service de la même cause ; c'est que, lorsqu'il s'agit de défendre la Civilisation et la France, son porte-flambeau, le patriote chrétien des Marches de Lorraine est toujours au premier rang, face aux Barbares, que ce soit sur les rives du Rhin ou sur celles de l'Oronte ! Nul honneur, Messieurs, ne pouvait nous toucher davantage que d'avoir pour chef le Président Louis Marin ; nulle caution ne pouvait être plus éclatante des services que nous rendrons et de l'avenir dont nous avons la certitude !

Il m'appartient maintenant de vous donner quelques précisions sur l'organisation et les buts de notre Comité. Qu'il me

suffise de dire que sa Commission Exécutive comprend : comme vice - présidents français, le Général Dufieux et M. Henry Bordeaux, ainsi que les sénateurs Justin Godart et Gustave Gautherot et, comme vice-présidents arméniens, deux hommes les plus représentatifs de la colonie parisienne : le grand poète Tchobanian et l'éminent homme d'état Khatissian. A mes côtés j'ai égalemet la joie d'avoir la collaboration de mes amis Djanchian, trésorier au dévouement sans limite et Eghiazarian, secrétaire précieux entre tous, qu'aide dans sa tâche le savant Sivadjian, de l'Institut Pasteur. Enfin, parmi nos conseillers, M. Esmérian, dont la carrière est un exemple ; le Général Korganoff, dont je tiens à saluer la belle figure de patriote et de soldat ; Maître Hanemian ; M. Pachalian, le dévoué Secrétaire-Général de l'« Office des Réfugiés »; et tant d'autres, membres de notre Comité Directeur, à qui il m'est infiniment agréable d'adresser notre cordial salut avec l'expression de notre gratitude pour leur dévouement à l'œuvre commune.

Quant aux buts que nous nous proposons, les voici, tels que les précisent nos statuts : resserrer et développer le liens séculairs unissant la France au peuple arménien ; défendre les intérêts des Arméniens résidant en France ; assurer la protection des droits moraux et culturels des Arméniens dans le monde.

Un bref commentaire me semble nécessaire. Notre tâche première est de resserrer les liens séculaires qui unissent la France au peuple arménien, de faire connaître son histoire et sa culture, de lui restituer son prestige et la place à laquelle il a droit. Propagande indispensable, Messieurs, je crois vous l'avoir démontré tout à l'heure, pour dissiper les malentendus et faire réparer les injustices ; propagande nécessaire auprès des Français et, peut-être aussi, auprès de quelques Arméniens. N'en est-il pas qui — victimes sans doute, du charme de notre douce France ! — se laissent entraîner à oublier l'antique Haïastan et, s'imaginant plus Français qu'Arméniens, semblent préférer leur seconde patrie à celle de leurs ancêtres ? Qu'ils me permettent de le leur dire avec toute la force de mon amitié fraternelle, les actes de chancellerie ne sauraient effacer les droits de la race et la France ne les aimera que davantage s'ils demeurent fidèle à leur patrie, martyre mais immortelle !

Le deuxième point de notre programme est la défense des intérêts des Arméniens résidant en France, tâche particulièrement importante. On pourrait penser que l'intervention de notre Comité est ici superflue : n'est-il point un « Comité Central des Réfugiés » et deux « Offices », dont les animateurs font preuve d'un si admirable dévouement ? Certes, mais ce sont des citadelles redoutables, Messieurs, que nos administrations publiques ; et nous en savons quelque chose, nous, Français, qui devons si souvent, nous heurter à leur formalisme rébarbatif : notre Comité ne vous apportait l'indispensable et puissant concours des éminentes personnalités qui le composent ?

La démarche que nous venons de faire au Ministère des Affaires Etrangères est une éclatante démonstration de la nécessité de notre appui. Depuis longtemps déjà. vous le savez, le « Comité Central » et les deux « Offices » avaient tenté maintes démarches, hélas demeurées vaines, pour que fût accordé aux Réfugiés arméniens un statut administratif et juridique correspondant à leur situation particulière. Notre Comité vient de prendre en main la question : immédiatement, notre président a obtenu du Sous-Secrétaire d'Etat des Affaires Etrangères, M. Champétier de Ribes, une audience au cours de laquelle lui furent présentés les représentants des Offices : MM. Khatissian, Pachalian et Tchobanian, qui lui soumirent leur requête, depuis si longtemps sans réponse. Notre Président et moi, nous lui remîmes également au nom du « **Comité Franco - Arménien** », une lettre insistant auprès du Président du Conseil et réclamant avec énergie les mesures qui s'imposent — et qui n'ont que trop longtemps tardé. Le Ministre a bien voulu manifester son intérêt personnel pour cette juste revendication et nous promettre d'intervenir

Nous faisons confiance à ces assurances ; mais, bien entendu, nous allons multiplier nos démarches, faire le siège de chacun des ministères intéressés; et, pour qui connait la ténacité lorraine, vous pouvez être assurés que le succès répondra promptement à nos efforts !

Nous ne demandons en effet, que la justice. Comme je l'ai proclamé dans maintes articles, il est inadmissible que nos amis, nos frères arméniens, soient traîtés en France comme des étrangers de passage. Le gouvernement français, lui-même, a reconnu leur situation exceptionnelle, leur faisant l'honneur de leur ouvrir l'armée française au même titre qu'à nos enfants et leur promettant un statut spécial (naturalisation, carte de travail, sécurité administrative) demeuré, jusqu'à présent, lettre morte. Nous ne pouvons admettre nous, patriotes français, que les Arméniens se voient retirer leur gagne-pain, quand leurs fils sont sous nos drapeaux, côte à côte avec les nôtres ; donnez-leur le droit du travail, puisqu'ils paient l'impôt du sang !

Messieurs, dimanche dernier, en la chapelle arménienne de la Rue Jean Goujon, j'assistait à la cérémonie funéraire dont vous honoriez votre Archevêque, Vram - chabouh Kibarian d'Artchouguents ; et j'y fus témoin d'un spectacle qui m'émut profondément. Au milieu du chœur, entre l'autel et le cercueil de votre pasteur, deux hommes, revêtus de l'uniforme des soldats de France, se dressaient côte à côte, élevant deux drapeaux : le fier drapeau de l'Arménie indépendante et notre drapeau tricolore. Un tel symbole, Messieurs, n'est point sans signification profonde. Au demeurant, puisque j'ai le vif plaisir de voir à cette table deux éminents représentants de la vie municipale de Paris et du département de la Seine, nos amis Grisoni et René Fiquet, qu'ils me permettent de leur demander leur précieux et vigilant concours pour que la région parisienne donne bientôt l'exemple à toutes les communes de France, en réservant à nos amis Arméniens, l'accueil fraternel auquel leur donne droit la fraternité de nos drapeaux !

Nous nous sommes, enfin, fixé un autre but : protéger les droits moraux et culturels des Arméniens dans le monde. Vaste programme, Messieurs, auquel les événements actuels confèrent une importance et une acuité singulières. Parlant au nom de notre Comité, je devrais peut-être observer une certaine réserve... diplomatique ; mais, plus encore, j'ai le devoir de proclamer que nous sommes en guerre pour rendre leur indépendance aux peuples opprimés et mener jusqu'à la victoire finale la Croisade de la Liberté ! Chimériques espoirs, murmureront peut-être les sceptiques : allons donc ! Vivons-nous pas en des temps où se multiplient les miracles et l'histoire de Haïastan n'est-elle pas une perpétuelle résurrection ?...

En terminant cette allocution, je tiens à me tourner vers les représentants de l'élite arménienne qui ont aujourd'hui répondu à notre apppel : « Messieurs, vous savez maintenant ce qu'est notre Comité, quelle œuvre il entend poursuivre. Il vous apppartient de lui apporter les moyens d'atteindre ses buts et de réaliser son programme. Voici l'instrument que nous avons forgé : à vous de nous aider à en faire l'instrument puissant et libérateur de la renaissance arménienne ! »

ՊԻՏԱՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ԵՒ ԻՆՉՔԱ՞Ն

Ազգ. արտակարգ տուրքը

(Բ. յօդուած)

« Ցառաջ »ի 19 յունուարի թիւին մէջ այս նիւթին վրայ գրած յօդուածիս առիթով, բազմաթիւ լուսաբանութեան խնդրանքներ ստացած ըլլալով, պէտք կը տեսնեմ երկրորդ յօդուած մը նուիրել նոյն նիւթին, խնդրուած լուսաբանութիւնները տալու եւ առիթէն օգտուելով կարգ մը լրացումներ եւ ճշդումներ կատարելու համար :

Նախ ճշդումը :

Թէ 15 առ հարիւրի եւ թէ 5 առ հարիւրի տուրքէն ազատ են ամէն անոնք որոնց տարեկան ընդհ. հասոյթը 7000 ֆրանքը չանցնիր :

7000էն վեր հասոյթ ունեցողներէն անոնք որ 15 առ հարիւր տուրք վճարելու ենթակայ են, այդ տուրքը կը վճարեն 7000ը անցնող գումարին վրայ միայն, ինչ որ ալ ըլլայ այդ գումարը : Օրինակի համար, մէկը որ տարեկան 20.000 ֆրանք զուտ շահ ունի, կը վճարէ 13.000 ֆրանքի վրայ 15 առ հարիւրէն 1950 ֆրանք :

7000էն վեր հասոյթ ունեցողներէն անոնք որ 5 առ հարիւրի տուրքին ենթակայ են, այդ տուրքը կը վճարեն 7000ը անցնող գումարին վրայ միայն, պայմանով որ իրենց տարեկան զուտ հասոյթը 10.000 ֆրանքը չանցնի : Իսկ անոնք որոնց հասոյթը 10.000 ֆրանքը կ'անցնի, անոնք 5 առ հարիւր տուրք կը վճարեն իրենց տարեկան ամբողջ հասոյթին վրայ, սկսելով առաջին ֆրանքէն :

Օրինակի համար, մէկը որ տարեկան 9900 ֆրանքի զուտ հասոյթ ունի, կը վճարէ 5 առ հարիւր 2900 ֆրանքի վրայ, այսինքն 145 ֆրանք :

Իսկ ուրիշ մը որ 10.200 ֆրանք զուտ հասոյթ ունի, պիտի վճարէ 5 առ հարիւր ամբողջ հասոյթին վրայ, այսինքն 510 ֆրանք :

Տուրքը կը հաշուուի զուտ հասոյթին վրայ, ծախքերը հանելով :

Գործաւորներու համար, արհեստի վերաբերեալ ծախք (frais professionel) կը հաշուեն 10 առ հարիւր եւ իր օրավարձքէն կամ շաբաթավարձքէն 10 առ հարիւր զեղչելէ վերջ, մնացորդին վրայ է որ կը հաշուեն ազգային արտակարգ տուրքը :

Զաւակ ունեցողներու համար հաշիւը քիչ մը աւելի բարդ է :

15 առ հարիւր տուրք վճարողներուն տուրքէ ազատ կացուցուած 7000 ֆրանքին վրայ 1000 ֆրանք կ'աւելնայ ամէն մէկ զաւկի համար : Մէկ զաւակ ունեցողը 8000 ֆրանքէն վեր գումարներու համար տուրք կը վճարէ, երկու զաւակ ունեցողը 9000, երեք զաւակ ունեցողը 10.000 եւ այսպէս դէպի վեր : Օրինակի համար երեք զաւկի տէր հայր մը որուն տարեկան զուտ հասոյթը 15.000 ֆրանք է, կը վճարէ միայն 5000 ֆրանքի համար, այսինքն 750 ֆրանք :

Գալով 5 առ հարիւր տուրքը վճարողներուն, տուրքէ ազատ կացուցուած 7000 ֆրանքի գումարը անփոփոխ կը մնայ մէկ զաւակ ունեցողներուն համար, իսկ երկու զաւակէն սկսելով՝ իւրաքանչիւր զաւկի համար կը բարձրանայ 2000ական ֆրանքով :

Այսպէս 5 առ հարիւրի տուրքէն բոլորովին ազատ են .—

Տարեկան 9000 ֆրանք զուտ հասոյթ ունեցող եւ երկու զաւկի հայր եղողները : Տարեկան 11.000 ֆրանք զուտ հասոյթ ունեցող եւ երեք զաւկի հայր եղողները, եւ այսպէս յաջորդաբար :

Սակայն տարեկան 10.000 ֆրանքէն աւելի շահողները դարձեալ իրենց ամբողջական հասոյթին վրայ կը վճարեն իրենց 5 առ հարիւրի տուրքը, եթէ երբեք իրենց զաւակներուն թիւին համեմատութեամբ տուրքէ զերծ կացուցուած գումարը աւելի բարձր չէ իրենց տարեկան զուտ շահէն :

Օրինակի համար, չորս զաւակներու տէր բանուոր մը կը շահի տարեկան 15.000 ֆրանք (10 առ հարիւր զեղչելէ վերջ) : Այդ բանուորին տուրքէ ազատ կացուցուած գումարը (13.000 ֆրանք) պակաս ըլլալով իր զուտ շահէն, անիկա պիտի վճարէ 15.000 ֆրանքի վրայ 5 առ հարիւր, այսինքն 750 ֆրանքի գումար մը :

Իսկ նոյնը 13.000 ֆրանք շահելու պարագային բոլորովին ազատ պիտի մնար որ եւ է գումար վճարելէ Ազգային արտակարգ տուրքի հաշւոյն :

Այս տուրքին վրայ կուգան աւելնալ .—

Բանուորներուն համար 8 առ հարիւրի տուրքը, իրենց աշխատավարձքին վրայ (10 առ հարիւրի զեղչով) :

Առեւտրական եւ ճարտարարուեստներուն համար 16 առ հարիւրի տուրքը :

Եւ ոչ-առեւտրական գործով զբաղողներու համար դարձեալ 16 առ հարիւրի տուրքը :

Դեռ չենք հաշուեր ընդհ. հասոյթի վրայ հաստատուած տուրքը եւ ըսպառողութեանց տուրքը :

Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Չինական

Աւելի շիտակը՝ չինականութիւն (Chinoiserie) : Այս բառով կարելի է որակել մարդոց գործը, բոլոր դարերուն մէջ :

Պատերազմն ալ ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ ահաւոր չինականութիւն մը :

Ու մարդկային պատմութեան մէջ, տարի մը չէ եղած, որ խաղաղութիւնը տիրապետած ըլլայ, երկրագունդին բոլոր ծագերուն եւ անկիւններուն վրայ :

Զիթենին կրնա՞յ աճիլ ամէն կլիմայի տակ : Աղաւնին կրնա՞յ բնակիլ ամէն երկրի մէջ : Հրեշտակը կրնա՞յ շնչել մեր աշխարհի օդը : Ոչ : Ուրեմն՝ չինականութիւն, ուրեմն պատերազմ՝ ձիթենեաց անտառին մէջ եւ աղաւնետուններու առջեւ :

Չինուորական վիճակագրութեան մը համաձայն՝ 3550 տարիներու ընթացքին՝ խաղաղութեան տարիներ եղած են միմիայն 250 տարի : Ուրեմն 3250 տարի պատերազմ : Ու կ'ըսուի թէ ընդհանուր պատերազմէն վերջ՝ խիստ երկար տեւած է խաղաղութեան շրջանը :

Բայց ընդհ. պատերազմէն մինչեւ այս նոր, տարօրէն պատերազմին պայթումը՝ ես կրնամ հաշուել քանի երկու պատերազմ :

Ուրեմն երկրագունդը չէ տեսած բացարձակ խաղաղութիւն :

Եւ անմիջապէս ըսենք թէ ինչու պատերազմը անուանեցինք ահաւոր չինականութիւն մը :

Ոչ մէկ ազգ այնքան շատ ու այնքան երկար պատերազմներ ըրած է որքան Չինացիները :

Ամէն անգամ որ Եւրոպայի մէջ գիւտ մը կատարուած է, չինական պատմութեան ծանօթները աղաղակած են .

— Այդ գիւտը գոյութիւն ունէր Չինաստանի մէջ, Քրիստոսէ 30 դար առաջ :

Պատերազմին գիւտն ալ (ինչ գիւտ, ո՛վ Սաղայէլ) հաւանաբար չինական ծագում ունի :

Անշուշտ այդ գիւտին զարգացման բոլոր պատիւը, ինչպէս նաեւ անպատուութիւնը կը պատկանի «քաղաքակիրթ» Եւրոպայի :

Վերադառնանք չինականութեան :

Չինաստանի Մինք-Հու-Հանք կայսրը, (Ը. դար), սուրբի համբաւ կը վայելէր : Կատաղի հակառակորդ մըն էր գեղարուեստական իրերու : Փակել տուած էր, երկրին մէկ ծայրէն միւսը, մետաքսի գործարանները եւ իր հպատակներուն խստիւ արգիլուած էր զգեստաւորուիլ գեղեցիկ ու նուրբ հագուստներով կամ պճնուիլ զարդեղէններով, ներկերով : Այս Մինք - Հու - Հանք կայսրը, իր զաւակներէն կրտսերագոյնը՝ Զոչոն - Զորը ամուսնացուց ազնուական եւ չքնաղ օրիորդի մը Ալ - Մալ - Խմալի հետ, որուն բուռն կերպով սիրահարած էր երիտասարդ պալատական մը՝ Թարթարոս անունով :

Ու այս դէպքը պատճառ եղաւ որ Չինաստանի մէջ բռնկի միջնեղային զարհուրելի պատերազմ մը որ տեւեց քանիերկու տարի : Այդ քառորդ դար տեւող կռիւներուն մէջ մեռան 30 (երեսուն) միլիոն Չինացիներ :

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ երկու պատերազմիկ կողմերու ղեկավարները՝ կայսր Մինք - Հուանք - Հանք եւ Թարթարոս մեռան պատերազմին սկիզբները : Իսկ Զոչոն - Զոր եւ Ալ - Մալ - Խմալի մեռան պատերազմին միջին տարիներուն : Չինացիները սակայն, շարունակեցին իրենց չինականութիւնը, այսինքն պատերազմը, հաւանաբար «արուեստը արուեստին համար» :

Ուրիշ չինականութիւն մըն ալ :

Լրագրերին գիւտն ալ չինական է : Աշխարհի ամենահին թերթը «Փէյ - Փինկ - Պաու » կը կոչուի, 1500 տարի առաջ հիմնուած Փէքինի մէջ : Վերջերս փոխադրուած է Հանքէու :

Թերթին գոյութեան 1500ամեակի ընթացքին իր խմբագիրներէն ճիշդ 1500 հոգի դատապարտուած են մահուան եւ սպաննուած՝ մահավճիռներու գործադրութեան զանազան ձեւերով :

Թերթին ողջ խմբագիրը կը գրէ հիմա, դամբանական մը խօսելէ վերջ, իր մահուան դատապարտուած նախորդ պաշտօնակիցներուն վրայ .

— Տարին մէկ խմբագիր միայն սպաննուած է : Այս թիւը ոչինչ է եթէ բաղդատենք 1500 տարիներու ընթացքին սպաննուած թագաւորներու, սպարապետներու, զօրավարներու, սպաներու, մանտարիններու թիւին հետ : Չինուորականները եւ ազնուականները տասնապատիկ աւելի զոհեր տուած են, զանազան պետերու զայրոյթին, դաւին կամ քմայքին :

Ցիշեցէք Ցիսուսի խօսքը ·

— « Սուր առնողը սուրով կը սպաննուի ;

Պէտք է աւելցնել·

— Գրիչ առնողն ալ երբեմն սուրով կը սպաննուի :

Ուրեմն բոլոր մարդիկ Չինացիներ եղած են կամ առնուազն կ'ընեն չինականութիւն ...

Ու խաղաղութիւնը գալոց է նովին մարմնով...

Քանի մը շաբաթ առաջ զինուոր ընկեր մը կը գրէր իր բարեկամին·

— « Աշխարհին պիտի տանք, այս պատերազմէն վերջ, խաղաղութիւն մը որ դարեր, դարեր տեւէ ... » :

Եթէ իրականանայ այդ դարեր տեւող խաղաղութիւնը՝ այն ժամանակ մարդիկ պիտի նեղուին, պիտի ձանձրանան խաղաղութենէն եւ պիտի ըսեն·

— Աս ի՛նչ տափակ կեանք է : Ոչ պատերազմ կայ, ոչ ճակատամարտ, ոչ օդամարտ, ոչ ալ ծովամարտ : Երանի անոնց որ հին դարերու մէջ կ'ապրէին : Քաջութեան, հերոսութեան, սպետութեան շրջանին մէջ : Ան ի՛նչ եռուզեռ կար այդ շրջանին, ինչ շարժում, ինչ խանդ ու եռանդ, ինչ դիւցազներգութիւն : Զորցաւ կեանքը, տղեղցաւ, ճապաղեցաւ, լճացաւ : Աս ինչ մեռելային հանդարտութիւն է, աս ինչ անապատային խաղաղութիւն :

Ու բոլոր մարդիկ պիտի ողեկոչեն հին օրերը, հոմերական եւ հիթլէրական շրջանները :

Ու հաւաքաբար մարդիկ պիտի հառաչեն, ըսելով·

— Ա՛խ ու վա՛խ, աւա՜ղ, աւա՜ղ, հազար ափսոս ու բարէ՛, անցան ու գացին հերոսական գեղեցիկ օրերը : Ո՞վ պիտի տայ մեզ չկահինը սուրերու եւ որոտը թնդանօթներու, փաղքը հրասայլերու եւ թռիչքը օդատորմիղներու, ինչպէս հանդիսաւոր գընացքը զրահաւորներու եւ նայեադաւկերպ խաղերը սուզանաւերու : Ո՞վ պիտի տայ մեզի ջերմ լոյսը հրձիգ ռումբերու :

Եւ օր մըն ալ մարդուն մէկը պիտի ըսէ·

— Փրկեմ մարդիկը սա անտանելի խաղաղութենէն : Զարդարեմ պատմութիւնը փառաւոր էջերով ...

Ու պիտի պայթեցնէ աշխարհասասան պատերազմ մը :

Մարդիկ նորէն խաղաղութեան պիտի ցանկան : Ահ, սա մարդիկը ... : Ի՛նչ անուղղայ, ի՛նչ չփացած, ի՛նչ սոսկալի մանուկներ են : Ինչ կ'ուզեն իրենք ալ չեն գիտեր : Պատերա՞զմ թէ խաղաղութիւն : Ես կը կարծեմ որ պատերազմի ատեն խաղաղութիւն կ'ուզեն ու խաղաղութեան ժամանակ ալ՝ պատերազմ : Մարդը միշտ չունեցածը կ'ուզէ : Մարդուն բուն չունեցածը խելքն է սակայն : Մինչդեռ ոչ ոք խելք կ'ուզէ : Ընդհակառակն ամէն մարդ խելք կը ծախէ :

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՆՈՐ ԹՆԴԱՆՕԹ ՄԸ հնարած են Գերմանացիները, շատ աւելի զօրաւոր քան հռչակաւոր «Պէրթա»ն որ ռմբակոծեց Փարիզը, Մեծ պատերազմին ատեն : Այս թնդանօթը կրնայ 300 քիլօ ռումբ նետել 250 քիլոմեթրէն : Ուրեմն կրնայ պելժիական, հոլանտական կամ ֆրանսական ափերէն կրակ տեղալ Լոնտոնի վրայ : («Տէյլի Թէլէկրաֆ») :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց քանի մը կասկածելի անձեր, իբրեւ մեղսակից գերման հրապարակագրի մը որ բանտարկուած էր քանի մը օր առաջ : Նոր [illegible] Գերման[illegible] :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ առեւտրական նոր համաձայնութեան [illegible] : Կ'ըսուի թէ նոր [illegible] 6 միլիոն [illegible] 88 միլիոն [illegible] առեւտուր ունէր Թուրքիոյ հետ, 1938ին :

ՃԱՊՈՆԱՑԻՆԵՐԸ [illegible] 15 — 18 միլիոն ֆրանքի կը հասնի :

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Պալքաններու մէջ

Պուքրէշի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ չեն հաստատեր այն լուրերը թէ ստուարաթիւ գերման զինուորներ համախմբուած են ռումանական սահմանին վրայ : Միեւնոյն ատեն կը հերքեն այն լուրերը թէ Գերմանիա սահմանակից պիտի դառնայ Ռումանիոյ, նոր զիջումներ ստացած ըլլալով Խ. Միութենէն : Բայց եւ այնպէս կը հաստատուի թէ փոքրաթիւ կարմիր զօրամասեր կը գտնուին Լէմպէրկի մէջ (Լվով), պաշտպանելու համար երկաթուղին : Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, դէպի հարաւ - արեւելեան Եւրոպա յառաջխաղացութիւն մը կատարելէ աւելի, Գերմանները կը ջանան աւելցնել իրենց առեւտուրը Պալքաններու եւ Խ. Միութեան հետ : Բազմաթիւ գետանաւեր եւ նաւաձիգներ պատրաստուած են, Դանուբէն անցնելու համար գարնան, երբ սառերը հալին : Ասոնք ցորեն եւ քարիւղ պիտի փոխադրեն : Կ'ըսուի թէ Ռուսիայէն Գերմանիա ցորենի փոխադրութիւնը սկսած է արդէն : Այս բեռները Փրշէմիզլ հասնելով, արագօրէն կը փոխադրուին Գերմանիա, որուն շոգեկառքի գիծերը վերակազմուած են նոր դրութեամբ մը :

Տոքթ. Քլոտիուս, Գերմանիոյ տնտեսական ներկայացուցիչը, որ Պուքրէշ կը գտնուէր, Հռոմ գացած է, տեսակցելու համար իտալական կառավարութեան հետ : Կ'ըսուի թէ շատ կարեւոր պաշտօն մը ստանձնած է, եւ պիտի ջանայ փարատել Իտալիոյ կարգ մը կասկածները : Կ'ըսուի նաեւ թէ Հիթլէր յուշագիր մը ուղղած է Մուսոլինիի : Ամէն պարագայի մէջ, բոլոր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ Գերմանիոյ Առաջնորդը զանազան ծրագիրներ կ'որոճայ Պալքաններու մասին, միշտ նոր քարտէսներ դծելով :

*** Ռումանիոյ իրաւասու շրջանակներէն կը հաղորդեն թէ քարիւղի վերատեսչութեան հաստատումը պարզապէս կը ձգտի աւելցնել արտադրութիւնը, որ երթալով կը նուազի վերջին տարիներու ընթացքին, հետեւաբար պէտք չէ արտաքին ճնշումի վերագրել զայն :

*** Պելժիական թերթերը կը գրեն թէ վերջերս Պերլին հրաւիրուած են եւ դեռ հոն կը գտնուին Պելկրատի, Փէշթայի, Սոֆիայի, Պուքրէշի եւ Աթէնքի գերման դեսպանները, մասնաւոր խորհրդակցութեան մը համար : Միայն Անգարայի դեսպանը չէ հրաւիրուած : Իրազեկներու կարծիքով, այս խորհրդակցութիւնը կապ ունի Պալքանեան խորհրդաժողովին հետ, որ պիտի գումարուի Պելկրատի մէջ, փետրուար 2ին :

*** Անգարայի կիսապաշտօնական օրկանը, «Ուլուս», խմբագրականի մը մէջ բացատրելով Գերմանիոյ կողմէ Ռումանիոյ վրայ կատարուած ճնշումը, կ'եզրակացնէ.— «Ռումանիոյ կ'իյնայ վճռել թէ կը նախընտրէ՞ ապագան զոհել ներկայ խաբուսիկ ապահովութեան, որովհետեւ եթէ Գերմանիա յաղթանակը տանի, շուտով պիտի տնօրինուի Ռումանիոյ ճակատագիրը : Ոչ ոք կ'անգիտանայ թէ Գերմանիա իր կենսական տարածութեան մաս կը նկատէ Ռումանիան» :

*** Հռոմէն կը հեռագրեն թէ նախարարական խորհուրդը ամէն օր ժողովներ կը գումարէ մէկ շաբաթէ ի վեր : Վերջին նիստին մէջ վաւերացուցած է օրինագիծ մը որուն համաձայն շոգեպինդ յառաջ պիտի տարուի զինուորական մարզանքը, որպէսզի բանակը կարենայ սպաներ ունենալ երկար պատերազմի մը համար : Միեւնոյն ատեն ամրութիւններ կը շինուին Պալքաններու մէջ : Իտալիա այժմ զէնքի տակ ունի 820.000 զինուոր : Արձակուրդները կըրճատուած են : Ցառաջ կը տարուի նաեւ մասնագէտ բանուորներու պատրաստութիւնը :

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Dameame, PARIS (13e)

Téléphone : COBelins 15 - 70
Chèque Postal Paris 1678-63
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԳԻՆԵՐԸ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 30 Janvier 1940

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année No. 4259

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ԽՆԴԻՐ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանքօ-Հայկական Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարին, Պ. Անտոէ Ֆայէի մասնաւոր խնդրանքին վրայ, կիրակի օր ամբողջութեամբ հրատարակեցինք իր ճառին ֆրանսերէն բնագիրը,— չորս երկար սիւնակ: Անհրաժեշտ համարուած էր այս պահանջը, դիւրացնելու համար իրենց աշխատանքը: Մանաւանդ որ «Յառաջ»ի այդ համարը պիտի ղրկուէր շարք մը Ֆրանսացի երեւելիներու, անոնց համակրանքը ապահովելու համար:

Անոնք որ կարդացին այդ ճառը, անշուշտ կրցան իմանալ անոր հիմնական առաջադրութիւնը,— կարելին փորձել, պաշտպանելու համար հայ զինուորներուն եւ առ հասարակ բոլոր տարագիրներուն տարրական, արդար իրաւունքները:

Մէկդի ընելով ճառին արտաքին մասը, ուր ֆրանսական բարեկրթութիւնը ջերմ գովեստներ հիւսել կուտայ նաեւ հայ գործակիցներուն, փորձենք ամփոփել Նորակազմ Կոմիտէին գործունէութեան հիմնական կէտերը:

Նախ, ինչպէս ուրիշ առիթով մըն ալ բացատրած ենք, նախապատերազմեան ձեւով «հայասիրական» ձեռնարկ մը չէ որ կը փորձուի: Դէպքերը այնպէս դասաւորուած են, որ պարզապէս ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար վարդագեղ յոյսեր սնուցանել:

Ուրեմն, կը մնայ կարելին փորձել, գործնական, առօրեայ հողեր լուծելու, տարրական արդարութիւն մը ապահովելու համար հայ տարագիր բազմութեանց: Մանաւանդ հիմա որ անոնք արեան տուրքն ալ կը վճարեն,

Ինչպէս հայկական յուշագիրը, անոր կցուած ֆրանսական նամակը, «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած ֆրանսերէն գրութիւնները եւ այս ճառը մանրամասնօրէն կը պարզեն այդ հողերը—

1.— Ամրապնդել Ֆրանսան Հայ Ժողովուրդին միացնող դարաւոր կապերը: Ուրեմն քարոզչական աշխատանք, «վերցնելու համար թիւրիմացութիւնները եւ դարմանելու անիրաւութիւնները»:

Այս առթիւ, Պ. Անտոէ Ֆայէ իրաւամբ զիտել կուտայ թէ այդ քարոզութեան պէտք ունին նաեւ «կարգ մը Հայեր, որոնք կը մոռնան հինաւուրց Հայաստանը եւ իրենք զիրենք աւելի Ֆրանսացի քան Հայ սեպելով, կարծես իրենց երկրորդ հայրենիքը կը նախընտրեն իրենց նախահայրերու հայրենիքէն»: Եւ բարեկամաբար կը յիշեցնէ թէ «Ֆրանսա զիրենք աւելի պիտի սիրէ, եթէ հաւատարիմ մնան իրենց հայրենիքին, մարտիրոս այլ անմահ Հայաստանին»:

2. Միջամտել, յաջողութիւնը ապահովելու համար, որովհետեւ «ահարկու միջնորդներ են Ֆրանսայի հանրային վարչութիւնները եւ մենք Ֆրանսացիներս գիտենք թէ յաճախ անոնց դժխեմ ձեւապաշտութեան պիտի հանդիպինք: Ֆրանքօ-Հայկական Կոմիտէն ձեզի պիտի ընծայէ անհրաժեշտ եւ հզօր աջակցութիւնը իր ականաւոր անդամներուն»:

Կարճ խօսքով, Կոմիտէն արդարութիւն պիտի պահանջէ, որպէսզի «մեր հայ եղբայրները անցորդ օտարականներ չհամարուին» եւ վայելեն ամէն իրաւունք հպատակութեան, աշխատանքի եւ վարչական ապահովութեան համար:

—«Մենք, Ֆրանսացի հայրենասէրներս, չենք կրնար հանդուրժել որ Հայերու ձեռքէն առնենք հաց ճարելու իրաւունքը, երբ անոնց զաւակները կը գտնուին մեր դրօշին տակ, մերիններուն հետ: Աշխատելու իրաւունք տուէք անոնց, քանի որ կը վճարեն արեան տուրքը»:

Ճառը կը վերջանայ, աջակցութեան կոչ մը ուղղելով հայ գաղութին.— «Ահա մեր գործիքը, ձեզի կը մնայ օգնել մեզի որպէսզի այդ գործիքը դառնայ հզօր եւ արդարարար ազդակ մը հայկական վերածնութեան համար»:

Կոմիտէն հրապարակային ժողով մը սարքած էր չորեք օր, Բարեգործականի կեդրոնին մէջ, հրաւիրելով հայ երեւելիները:

Տակաւին լուր չունինք թէ ի՛նչ գործնական ելքի յանգեցաւ այդ խորհրդակցութիւնը: Բայց, ժողովարարին ընտրութիւնը ինք չը՞ պացուցաներ թէ որմէ ի՛նչ կը սպասուի, այս կարեւոր ձեռնարկին յաջողութեան համար:— Շ.

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Պալքաններու մէջ

Երկու ճակատները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին պալքանեան 7րդ խորհրդաժողովին գումարման, որ տեղի պիտի ունենայ ուրբաթ, 2 փետրուար, Պելկրատի մէջ: Ժողովը պիտի տեւէ մինչեւ կիրակի: Պիտի մասնակցին Եուկոսլավիոյ, Ռումանիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները: Ժողովին գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ ամէն բանէ առաջ պահպանել խաղաղութիւնը: Այս առաջադրութեամբ, փորձեր պիտի կատարուին, հարթելու համար Պալքանեան Միութեան եւ Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ եղած վէճերը, գոնէ առժամապէս: Այն վերջին երկու պետութեանց արտաքին նախարարներն ալ պիտի մասնակցին ժողովին, իբրեւ դիտող: Իտալիա կը ջանայ Հունգարիան եւ Պուլկարիան մօտեցնել Պալքանեան Միութեան, մասամբ գոհացնելով կամ յետաձգելով անոնց հողային պահանջները:

Ժողովին օրակարգը գաղտնի կը պահուի, բայց կը հաւաստեն թէ գլխաւոր նիւթերն են չորս պետութեանց գործակցութիւնը, խաղաղութեան եւ ներկայ ստատուքոյի պահպանումը հարաւային-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, շինարար գործակցութիւն դրացի երկիրներու հետ, եւ չէզոքութեան պահպանումը: Հողային պահանջներու խնդիրը փուշ արգելք մըն է ընդհանուր գործակցութեան համար, բայց կը հաստատուի թէ Պուլկարիա այժմ աւելի հաշտարար տրամադրութիւններ կը ցուցնէ: Պելկրատի մէջ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Պուլկարիոյ վարչապետին այն յայտարարութիւնը թէ իրենք դժուարութիւններ պիտի չյարուցանեն եւ թէ իրենց ալ ջերմ բաղձանքն է որ պատերազմը չտարածուի հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Հունգարիա աւելի դժուարին կացութեան մը մատնուած է, գտնուելով Գերմանիոյ, Ռուսիոյ եւ պալքանեան պետութեանց միջեւ: Անհրաժեշտ չէ Ռումանիայէն ունեցած հողային պահանջներէն, բայց որոշ մեղմացում կը տիրէ երկու երկիրներու յարաբերութեանց միջեւ, այն օրէն ի վեր որ խորհրդային զօրքը երեւցաւ Հունգարական սահմանին վրայ:

Ինչպէս դաշնակիցները, նոյնպէս Գերմանիա մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս խորհրդաժողովին: Փէշթայի, Պելկրատի, Սոֆիայի, Աթէնքի եւ Պուքրէշի գերմանական դեսպաններուն խորհրդակցութիւնը Պերլինի մէջ՝ կ'ապացուցանէ թէ Գերմանիա ամէն ճիգ պիտի փորձէ, իր տիրապետութեան տակ առնելու համար պալքանեան շրջանը: Դեսպանները երեք օր անընդհատ տեսակցեցան Գերմանիոյ արտաքին նախարարին հետ, ճշդելու համար իրենց ուղեգիծը: Գերմանիա ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ ապահովել իր տնտեսական պահանջները: Այս պատճառով, իրեն համար ձեռնտու չէ որ պատերազմը տարածուի պալքանեան շրջանին մէջ: Ընդհակառակն, գերմանական մամուլը կը մեղադրէ թէ Դաշնակիցներն են որ կ'ուզեն պատերազմը տարածել Պալքաններուն մէջ: Այս առթիւ ծանր յարձակումներ կը կատարեն Թուրքիոյ դէմ: Մարաջախտ Կէօրինկի օրկանը կը գրէ թէ Անգարայի վարիչները պարզապէս Դաշնակիցներուն փաստաբանները դարձած են: Նոյն թերթերուն կարծիքով, արեւմտեան պետութիւնները կը ջանան խանգարել խաղաղութիւնը հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ, գործիք դարձնելով Թուրքիան:

Թուրք մամուլն ալ նոյն ուժգնութեամբ կը քննադատէ Գերմանիան եւ անոր գործակալները: Թուրք թերթ մը դիտել կուտայ թէ Տօքթ. Կէօպէլսի գործակալները չափը կ'անցընեն, քարոզութիւններ կատարելով նոյնիսկ Թուրքիոյ վարիչներուն մէջ: Թերթը կը պահանջէ որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ, այս քարոզութիւնները դադրեցնելու եւ խռովայոյզ գործակալները երկրէն դուրս հանելու համար:

*** Անգարայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, արտաքին նախարարը, Սարաճօղլու, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի վարչապետներուն հետ, Պելկրատի խորհրդաժողովէն առաջ: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Գերմանիա միջամտած է, որպէսզի Խ. Միութիւնը առ այժմ չարծարծէ Պեսարապիոյ խնդիրը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԶԻՒՆԷՆ ԵՒ ՑՈՒՐՏԷՆ ՎԵՐՋ ԱՆՁՐԵՒ ԵՒ ՑԵԽ

Կիրակի եւ երկուշաբթի օր հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց 291, Յունուար 27, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 292, իրիկուն.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 293, Յունուար 28, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 294, իրիկուն.— Յառաջապահ զօրախումբերու գործունէութիւնը վերսկսաւ այսօր, ճակատի քանի մը կէտերուն վրայ:

*** Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերու թղթակիցները, սաստիկ ցուրտէն եւ քամիներէն վերջ, անձրեւ տեղացած եւ ձիւները հալած ըլլալով, այս անգամ ալ ցեխը կը խանգարէ զինուորական գործողութիւնները: Յառաջացեալ դիրքերու պահակախումբերը այժմ ձիւնակոյտերու տեղ պաշարուած են ջուրերով: Օդանաւային շարժումները կը շարունակուին պարբերաբար: Վերջին երկու օրերու ընթացքին անգլիական օդանաւեր թռան Հիւսիսային ծովու գերմանական կայաններուն վրայ, Ֆրանսականները՝ գերմանական գիծերուն վրայ, իսկ գերմանական օդանաւերը՝ արեւելեան Ֆրանսայի վրայ: Հրետանին ալ որոտաց Մոզէլի եւ Վոժի արեւելեան կողմը: Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ օդին մեղմացումը շարունակուի, մեծ գործողութիւններ կրնան կատարուիլ փետրուարին: Բայց, շատ բան կախում ունի այն դիւանագիտական գործունէութենէն որ տեղի կ'ունենայ մանաւանդ պալքանեան ճակատին վրայ:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի զինուորական աշխատակիցը կը գրէ թէ դաշնակից եւ գերման զինուորները աւելի շատ բահ եւ դոյլ կը գործածեն քան թէ թնդանօթ եւ հրացան, մաքրելու համար ցեխերը եւ ջուրերը: Խրամները ջրակոյտերու վերածուած են, իսկ օդանաւային դաշտերն ալ տղմուտ լիճերու, անշարժութեան դատապարտելով օդանաւերը:

*** Պաշտօնապէս հերքուեցան գերմանական աղբիւրէ հաղորդուած այն լուրերը թէ կարգ մը ֆրանսական քաղաքներ կը պարպուին կամ պիտի պարպուին: Պարզապէս մարդահամար մը կը կատարուի տակաւին ճակատի շրջաններին մէջ մնացած քաղաքացիներու մասին, ստուգելու համար թէ որ եւ է վտանգ կը սպառնա՞յ անոնց: Այս ցուցակագրութիւնը զգուշական միջոց մըն է եւ ոչ թէ պարպում: Հերքուեցաւ նաեւ դարձեալ գերմանական աղբիւրէ բխած այն լուրը թէ Փարիզի բոլոր դպրոցականները դաւառ պիտի փոխադրուին փետրուար 15ին: Որովհետեւ շատ մը տղաք Փարիզ վերադարձած են վերջին երկու ամիսներու ընթացքին, անհրաժեշտ համարուած է առժամեայ ցուցակագրութիւն մը կատարել: Այս գործողութիւնը պիտի լրանայ մինչեւ փետրուար 15: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ տեղափոխութեան նոր հրամաններ տրուած չեն. բայց քանի որ գարունը կը մօտենայ, կրաւորական պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը ստիպուած է կարգ մը զգուշական միջոցներ ձեռք առնել:

*** Վերջին երեք օրերու ընթացքին երկու ֆրանսական նաւեր ընկղմեցան Սպանիոյ եւ Փորթուկալի ջուրերուն մէջ: Մէկը «Ալղասիէն« շոգենաւն է, որ սուզանաւի մը կողմէ թորփիլահար եղաւ Փորթուկալի ջուրերուն մէջ: Միւսը՝ 2770 թոննոց շոգենաւ մը, որուն նաւաստիները փրկուած են սպանիական շոգենաւի մը կողմէ: Ուրիշ քանի մը չէզոք նաւեր ալ կորսուած են:

ԴԱՏԱԿԱՆ նախարարին որոշումով, այն օտարականները որ հողագործական աշխատանք մը կամ հողագործութեան հետ կապուած գործ մը կը կատարեն առնուազն հինգ տարիէ ի վեր, կրնան հպատակութիւն խնդրել, կարելի արագութեամբ ստանալու համար: Միւս կողմէ այն Ֆրանսուհիները որ իրենց հպատակութիւնը կորսնցուցած են, օտարի մը հետ ամուսնացած ըլլալով, կրնան, երկու տարի Ֆրանսա բնակելէ վերջ, հաշտարար դատաւորէն խնդրել որ վերահաստատուի իրենց Ֆրանսական հպատակութիւնը:

ՇԱՏ ՄԸ ՓՈՒՌԵՐ փակուած են, վառելափայտ չգտնելով: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, ածուխի փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Le Nouvelliste»ի ջերմ խօսքերը հայ տարագիրներու մասին

Լիոնի «Le Nouvelliste» օրաթերթը, որ սկիզբէն ի վեր այնքան ազնուութեամբ կը պաշտպանէ հայ տարագիրներուն իրաւունքները, իր Յունուար 25ի թիւին մէջ արտատպելով Franco - Arménien կոմիտէին ծանօթ նամակը, «Justice pour nos Frères d'Armes», կը գրէ F. D. ստորագրութեամբ.

— «Մենք քանիցս բարեկամօրէն զբաղեցանք մեր շրջանի հայ գաղութներու ճակատագրով եւ չանտեսեցինք որ եւ է պատեհութիւն, արտայայտելու համար այն ջերմ համակրանքը որուն արժանի է այս ժողովուրդը, ժողովուրդ մը որուն հազարամեայ քաղաքակրթութիւնը քրիստոնէութեան զարգերէն մին կը կազմէ եւ որ կը մնայ ֆրանսական մշակոյթի եւ ազդեցութեան ամէնէն թանկագին վառարաններէն մէկը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

«Մեր պաշտօնակիցը, «Յառաջ», յունուար 14ի թիւին մէջ հրատարակեց Franco - Arménien կոմիտէի մէկ նամակը՝ ուղղուած վարչապետին: Մենք ուրախութեամբ կը հրատարակենք անոր գլխաւոր գիծերը: Այդ կոմիտէին նախագահն է Պ. Լուի Մառէն, երեսփոխան, նախկին նախարար, նախագահը Հանրապետական Դաշնակցութեան, իսկ գործօն քարտուղարն է Պ. Անտոէ Ֆայէ,— թանկագին երաշխիքներ մեզի եւ այս արդար դատին համար»:

Գրեթէ ամբողջութեամբ արտատպելէ վերջ նամակը, մեր անծանօթ այլ ազնիւ պաշտօնակիցը իր կողմէ ջերմապէս կը մաղթէ որ «Հայերը վերջապէս ստանան ֆրանսական պաշտպանեալի հանգամանքը եւ Ֆրանսայի արժանի իրաւակարգ մը շնորհուի անոնց, վերահաստատելու համար արդարութիւնը: Մնաց որ անոնց ջերմ հաւատարմութիւնը արժանի է այս բարեացակամ արդարութեան, որ լրջօրէն պիտի գնահատուի հայ «Poilus»ներէն (զինուոր) եւ անոնց ֆրանսացի զինեղբայրներէն»:

Մեր սրտագին շնորհակալութիւնը «Le Nouvelliste»ի խմբագրութեան եւ իր աշխատակցին: Եւ ըսե՛լ թէ պատերազմէն ի վեր ամբողջ Փարիզի «ջոջ մամուլ»ին մէջ տակաւին չգտնուեցաւ մէկ հատիկ թերթ, որ բարեհաճէր երկու խօսք նուիրել հայ տարագիրներուն եւ անոնց դատին, գոնէ իբրեւ լո՛ւր արձանագրէր թէ հայ երիտասարդներն ալ նոյնքան անձնուիրութեամբ կը ծառայեն այս երկրին, ինչպէս Չեխերը, Լեհերը կամ Հրեաները... Բացառութիւն կը կազմէ միայն Պ. André Failletի օրկանը, «Indépendant», դժբախտաբար չարաթաթերթ մը որ չունի միւս ջոջերուն սպառումը:

Յաղթանակը Դաշնակիցնե՞րը պիտի ակսին

Պ. Չըրչիլ, Անգլիոյ ծովային նախարարը, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ «Հիթլէր այլեւս կորսնցուցած է իր լաւագոյն պատեհութիւնը, որովհետեւ ուշացնելով «պլիցքրիկը» (չանթահարիչ պատերազմ), ամիսներով ժամանակ տուած եղաւ Դաշնակիցներուն պատրաստուելու համար,— աստուածային օրհնութիւն մը մեզի համար»: Նախարարը յետոյ խստօրէն քննադատելով հիթլէրական կարգուսարքը, «չարիք մը որ իր շուքը ձգած է մարդկութեան վրայ», ազդարարեց.

— «Մենք չենք ուզեր անվերջ սպասել մեզի տրուելիք հարուածներուն: Կը յուսանք թէ պիտի գայ օրը երբ Հիթլէր պիտի ստիպուի հարցնել թէ ո՛ւր պիտի կրէ յաջորդ հարուածը»:

Լոնտոնի թերթերը այս յայտարարութենէն կ'եզրակացնեն թէ Դաշնակիցները իրենք ընդհ. յարձակողականի մը պիտի ձեռնարկեն Գերմանիոյ դէմ:

Ինչպէս կը պատմէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ», Չըրչիլի ճառը երեք անգամ խանգարուեցաւ Անգլիոյ Փաշականներուն կողմէ, հետեւեալ կանչերով.— «Հաշտութիւն կ'ուզենք, Մոզլին կ'ուզենք»: (Անգլիոյ Փաշականներուն վարիչը, նախկին ընկերվարական): Ճառը կը խանգարուէր թէ ձայնարձակներով եւ թէ բերանացի, սրահին մէջ: Բազմութիւնը զայրանալով դուրս հանեց երեք խանգարիչներ, որոնց մէկը չարաչար խոշտանգուեցաւ: Չըրչիլ վարժուած ըլլալով այսպիսի ցոյցերու, դիտել տուաւ հեզնութեամբ.— «Քառասուն տարուան փորձառութիւն ունիմ ազմկալի ժողովներու մասին եւ աւելի գէշ ընդհատումներ տեսած եմ»: Ֆաշական կուսակցութեան անդամները դիրք բռնած էին ժողովասրահին դրան առջեւ, եւ կը բաժնէին իրենց առաջնորդին խաղաղասիրական կոչերը:

Շարունակելով իր ճառը, Չըրչիլ վստահութիւն յայտնեց թէ ի՛նչ ընթացք ալ ստանայ պատերազմը, ի վերջոյ իրաւունքը պիտի յաղթէ, ազատութիւնը ոտքի տակ պիտի չառնուի այլեւս եւ արդարութիւնը պիտի տիրապետէ:

— «Դառն փորձառութեան մը հետեւանքով, ես միշտ զգուշացած եմ անձնատուր ըլլալ ծայրայեղ լաւատեսութեան, բայց կը հաւատամ թէ դուք ալ կ'ընդունիք որ մինչեւ հիմա մեր նաւատորմը ի դերեւ չհանեց ազգին վստահութիւնը: Գերմանական առեւտուրը անհետացած է ծովերուն վրայ: Մեծապէս կրճատուած են նախանիւթերու ներածումները, որոնք կենսական են պատերազմին համար: Արտածումները զերոյի իջած են: Գերմանիա կորսնցուցած է իր սուզանաւերուն գրեթէ կէսը եւ իր ներկայ շինութիւնները վար կը մնան մեր ենթադրածէն »:

Նախարարը յետոյ բացատրեց թէ պարենատօմսի դրութիւնը անհրաժեշտ էր, կարելի եղածին չափ խնայելու համար փոխադրութեան միջոցները: «Որպէսզի բրիտանական ազգին, կայսրութեան եւ դաշնակիցներուն ամբողջ կենսական կորովը մինչեւ վերջին ունկին նուիրուի այն գործին որուն ձեռնարկած ենք: Հանգիստ կենցաղի եւ դիւրին վայելքի ժամանակը չէ, այլ խիզախելու եւ տոկալու ժամանակը: Ամէն մէկուն պարտականութիւն մը կ'իյնայ, այր ըլլայ թէ կին: Ամէն մէկը կրնայ ծառայել այս կամ այն կերպով: Ես ալ յաճախ ինքն իրենս կը հարցնեմ թէ թշնամին ահուսարսափի յարձակո՞ւմ մը վերապահած է մեզի կամ պարզապէս չէ՞ համարձակած մինչեւ հիմա: Ինչ որ ալ ըլլայ, մարդասիրական նկատումներով չէ որ ան մինչեւ հիմա չէ փորձած իր ամէնէն ահարկու հարուածները իջեցնել Մեծն Բրիտանիոյ վրայ: Հարցնողներ ալ կան թէ լաւ չէ՞ր ըլլար որ Մեծն Բրիտանիա ինք սկսէր, ռումբեր տեղացնէր Գերմանիոյ վրայ, փոխանակ թռուցիկներու: Ես բացարձակապէս վստահ եմ թէ մեր քաղաքականութիւնը լաւ էր »:

Եզրակացնելով, ծովային նախարարը յայտարարեց թէ Անգլիա իր ջերմ հիացումը յայտնեց Ֆրանսայի կատարած ճիգին համար, անոր «սքանչելի բանակին որ կեցուցած է թիւով գերազանց թշնամի մը, ֆրանսական շքեղ նաւատորմին, անոր օդատորմիղին որուն ուժը կ'աճի արագօրէն»:

ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Հո՞ւր է սրտակից

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ատեն մը, ամէնէն կենսունակ եւ բազմանդամ Միու-թիւններէն էին Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու եւ Հայ Լեգէոնականներու միութիւնները:

Այժմ, ուրիշ շատ մը միութեանց նման, անոնք ալ անգործութեան դատապարտուած են Մարսէյլի մէջ:

Սովորական խուսափողական պատճառաբանութիւնները անոնք ալ կը ներկայացնեն: Բայց արդա՞ր են:

Երէկ հայ կամաւորները զանազան ճակատներու վրայ օրհասական եւ անհաւասար կռիւներ մղելով, իրենց կեանքն իսկ զոհաբերելու պատրաստ էին: Այժմ չունի՞ն ուրիշ պարտականութիւններ, մանաւանդ որ անոնք իրենց յառաջացած տարիքի, հպատակութեանց եւ այլ պատճառներով ազատ են զինուորական ծառայութենէ:

Պատերազմ յայտարարուելէն առաջ, այդ Միութիւնները կ'ունենային իրենց կանոնաւոր ժողովները, հանդէս-ներկայացումներ կը կազմակերպէին, ազգային զանազան աշխատանքներու մէջ իրենց գործօն մասնակցութիւն կը բերէին, իսկ այսօր, անոնց անունն իսկ մոռացութեան տրուած է:

Այսօր երբ հազարաւոր երիտասարդներ բանակներու մէջ ծառայելու գացած են, իրաւունք ունին մնացողներէն եւ մանաւանդ երէց եղբայր հայ կամաւորներէն գործ, օժանդակութիւն սպասելու:

Հայ կամաւորները, հայ լեգէոնականները մօտիկէն շփում ունին մեր ժողովուրդի հետ եւ ամէնէն աւելի իրազեկ են մեր բազմապիսի հոգերուն: Բան մը՝ որ անծանօթ կը մնայ փարիզահայ տիտղոսաւոր վարիչներուն, «մեծանուն» բարերարներուն:

Ժամանակն անցած է յոյսը Փարիզին կապելուն եւ ծոյլ ծոյլ յօրանջելուն, կամ խուլ եւ կոյր ձեւանալուն: «Ի՞նչ կրնանք ընել» ըսելը ո եւ է կերպով չարդարանար:

Փոքրիկ, եռանդուն ճիգերն ու փորձերը միշտ ալ տուած են սպասուած արդիւնքը:

Ո՞վ կրնայ պնդել թէ բացարձակ անկարելիութեանց առջեւ կը գտնուինք: Մանաւանդ այս ազատ երկրին մէջ, ուր օրէնքը լայնօրէն կը թոյլատրէ բարենպատակ ձեռնարկներ կատարել, օրինական կարգ մը ձեւակերպութիւններ լրացնելէ վերջ:

Ո՞վ կ'արգիլէ որ հայ կամաւորները եւ լեգէոնականները եռանդագին փարին հայ զինուորներու օգնութեան գործին, հոգան իրենց հաշմանդամ եւ անգործ ընկերները, մասնակցելով նաեւ տեղական շարք մը աշխատանքներու:

Գիտե՞նք համրանքը, հասցէները մեր զինուոր երիտասարդներուն, ուզա՞ծ ենք գիտնալ թէ ի՞նչ տարրական բաներու կը կարօտին, որոնց հայթայթումը մեր պարտքն է եւ մեր ոյժերուն համապատասխան:

— «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը հայ զինուորներուն «Յառաջ» կը ղրկէ, կը կարդանք ու կ'անցնինք:

Այդ պարտականութիւնը միայն «Յառաջ»ի՞ն սահմանուած է:

Ֆրանսայի մէջ գտնուած քանի մը հազարի հասնող նախկին հայ կամաւորներէն եւ լեգէոնականներէն քանի՞ հոգի «Յառաջ», ուրիշ թերթ կամ գիրք ղրկած են հայ զինուորներուն:

Քանի՞ հայ զինուորի ընտանիքով հետաքրքրուած ենք եւ վերջապէս ի՞նչ ըրած ենք:

Գիտեմ որ գոնէ Մարսէյլի Հայ Կամաւորներու եւ Լեգէոնական Միութեանց վարիչներն ալ քով քովի անգամ եկած չեն, քննած չեն իրենց անդամներու եւ իրենց վերաբերեալ պարտականութիւններ:

Մեղադրելի չեն անշուշտ անդամները որոնք պէտք ունին խանդավառութեան, մղումի: Սխալ է նոյնպէս պնդել թէ զոհողութեան ոգին պակասած է մեր հայրենակիցներու մէջ:

Ծիշդ է միայն մէկ բան, մեր միութեանց վարիչները անփոյթ են:

Միութեանց անդամներուն կը մնայ սթափիլ, վերակազմուիլ եւ գործի լծուիլ, ի հարկին չէզոքացնելով այն վարիչները որ չեն ուզեր գործել:

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Մարսէյլի զոյգ միութիւնները, լեգէոնականները պարտաւոր են բոլորուիլ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան (Առաջնորդարանի) շուրջ, թեւ ու թիկունք հանդիսանալ Կ. Խաչին, «Աղքատախնամ Տիկնանց»ին, ուսումնասիրել մեր հոգերը եւ դարմանումի միջոցներ խորհիլ:

Անյետաձգելի աշխատանքներ կան: Ցօրանջելու, անցեալէն դրուագներ պատմելու եւ հպարտանալու ժամանակ չէ, այլ գործի, աշխատանքի:

Ա—Ն

Մեր անգլիերէն ժողովածուն

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— «Ամերիկեան լաւագոյն թերթերու ուշադրութեան եւ գնահատանքին սկսած է արժանանալ Three Worlds վերնագրով «Հայրենիք»ի հրատարակած անգլիերէն ժողովածուն, որուն մէջ, ինչպէս յայտնի է, մտած են ծանօթ հայ գրողներէն մէկ մէկ պատմուածքներ, Ամերիկայի մէջ մեծցած եւ անգլիերէն գրող հայ երիտասարդներու գրուածներէն մէկ մէկ նմուշներ եւ, վերջապէս, մեր մանուկ սերունդի գրական արտադրութիւններէն նմուշներ:

Ամերիկեան թերթ մը, իր գնահատանքի խօսքն ըսելով մեր հրատարակած այդ ժողովածուի մասին, կը բացագանչէր. «Գլխարկնիս հանենք Հայրենիք»ի առջեւ այդ ժողովածուի հրատարակութեան համար»: Ամերիկեան ուրիշ թերթ մը, The Boston Heraldը, ոչ նուազ գնահատական տողեր էր նուիրած մեր անգլիերէն գրքին:

Ամէնէն ուշագրաւն է, սակայն, Ամերիկայի ամէնէն կարեւոր եւ ազդեցիկ թերթերէն մէկուն՝ The New York Herald Tribuneի գեղեցիկ գնահատականը, որ լոյս տեսաւ դեկտեմբեր 14ի գրախօսական բաժնին մէջ: Խօսելով մեր գրքի մասին՝ թերթին գրական ծանօթ քննադատը կ'ըսէ.

— «Ասիկա կարեւոր գիրք մըն է, եւ ոչ միայն Հայ-Ամերիկացիներու համար, որոնք հոս տպագրական խօսքով կը հաստատեն իրենց ցեղային աւանդութեան վեհութիւնն ու բանաստեղծական շունչը: Ամերիկա միայն նոր է սկսած արթննալ ու գիտակցիլ իր մշակութային ժառանգութեան հարստութիւնը: Մենք սեղմեցինք ու ծռեցինք երկրորդ սերունդին պատկանող հարիւր հազարաւոր Ամերիկացիներ, որոնք մոլեգնօրէն կ'աշխատին ցոյց տալ թէ իրենք հարիւր տոկոսով Ամերիկացիներ են, որոնք կ'ըմբոստանան Հին Աշխարհի սովորութիւններուն եւ գաղափարներուն դէմ, կը մերժեն իրենց ցեղային ժառանգութիւնները, կ'աշխատին բռնազբօսիկ կերպով ինքզինքնին դընել՝ ամերիկեան ձեւի սեղմ կաղապարներու մէջ եւ այս ընելով՝ մշակութային տեսակէտէն ինքզինքնին կ'ամլացնեն: Ամերիկայի համար ողբերգութիւն մը պիտի ըլլար, եթէ համաշխարհային ներկայ տագնապի շրջանին մենք կրկնէինք մեծ պատերազմի օրերու չինծու ամերիկականութիւնը, երբ մակերեսային «հայրենասէրները» կը համոզին մեզ թէ ամէն ինչ, որ անգլօ-սաքսոն չէ, ամերիկեան չէ:

«Ռուլվաակի մեծ վէպը («Հողին Հսկաները»), ամերիկեան դաշտավայրերու ամենամեծ աւանդավէպերէն մէկը, գրուած է նորվեկերէն, բայց այդ պատճառով նուազ ամերիկեան չէ: Ինքը Սարոյեանը, Հայ-Ամերիկացի մը, ծնած Ֆրէզնոյի այգիներուն մէջ, Ամերիկայի կարեւոր մէկ մասն է այսօր: Ճան Ֆանտէն, Իտալացի-Ամերիկացի մը, որ մեծցած է Քոլորատոյի մէջ, կը գրէ նոյնքան լաւ, որքան եւ կը գործէ, որովհետեւ ան թէ Իտալացի է եւ թէ Ամերիկացի: Լուի Ադամիքը, ծնած Սլովենիոյ մէջ, դարձած է խաչակիր մը աւելի մեծ Ամերիկայի մը, որ կ'ընդունի Էլիզ Այլընտր նոյնքան ամերիկեան, որքան եւ Փլիմութի ժայռը: Ամերիկացին այսօր առանձնաշնորհուած է ըլլալու աւելի մեծ մշակութային ամբողջութեան մը մասը, քան ո եւ է Եւրոպացի կրնայ ըլլալ»:

Այս գնահատականները, որոնց, կասկած չունինք թէ, պիտի հետեւին եւ ուրիշներ, չեն կրնար խորունկ գոհունակութիւն չպատճառել ոչ միայն մեզի, այլեւ բոլոր գիտակից Հայերուն:

The Three Worlds ժողովածուն լաւագոյն ձեւի հայկական պրոպագանդն է, զոր կրնանք ընել անգլիախօս ժողովուրդներու մէջ: Ահա թէ ինչու բոլոր անոնք, որ կ'ըմբռնեն մեր այս գործին կարեւորութիւնը, պէտք է քաջալերեն զայն: Իսկ քաջալերելու լաւագոյն միջոցը զայն տարածելն է:

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան, Հ. Կարմիր Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած հիւանդապահութեան դասընթացքին երրորդ դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ջորեքշաբթի օր, 31 յունուար, ժամը 14.30ին, Կարմիր Խաչի բուժարանին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, Փարիզ (8):

Պիտի խօսին՝ Տօքթ. Պ. Քօլօլեան՝ «Հիւանդապահուհիին մտաւորական պարտաւորութիւնները»: Տօքթ. Վ. Ջիլկիրեան՝ «Մէզի քննութիւն-շաքար»:

Ծանօթ.— Փորձերը՝ հիւանդապահուհիները իրենք անձամբ պիտի կատարեն՝ դասախօս բժշկին հսկողութեան տակ:

Ուրախ ենք յայտնելու թէ՝ սոյն դասընթացքին Ա. եւ Բ. դասախօսութեանց ներկայ գտնուած են բազմաթիւ ունկնդիրներ՝ մեծ հետաքրքրութեամբ:— (Կճիֆ)

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

... 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Սիրելի «Յառաջ», 25 օրէ ի վեր Պ. լեռներուն մէջ կը գտնուինք, 17 հայ զինուորներ ի-բարմէ քիչ մը հեռու, բայց միեւնոյն բանակին մաս կը կազմենք: Դիւրութիւն կը տրուի գոնէ կիրակի օրերը իրարու մօտ գալու:

Մեր փոխադարձ սէրը եւ կարօտը եղբայրական է: Երբ վերադառնանք տուն, մեր այս փորձառութիւնը իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ նաեւ հանրային աշխատանքներու վրայ:

Մեր գալէն ի վեր սոսկալի ցուրտ կ'ընէ, Հակառակ ցուրտին, մեր աշխատանքները դադրած չեն, հասուն զինուորներ ենք դարձեր, միշտ ինքնավստահ եւ քաջ: Դեռ երէկ քանի մը հարիւր զինուորներու մէջ նշանառութեան Ա. Բ. Գ. մրցանակը շահեցան մեր ընկերներէն Քէօսէեան, Այվազեան եւ Զինիճեան: Իսկ գնդացիրի առաջնութիւնը քանի մը անդամներ ձեռքէ ձեռք անցած է այս տողերը գրողին եւ Սպանիացիի մը միջեւ:— Ա. Տ. Վ.

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆոնթէնպլոյի ամառնային հանդէսներուն մաս կը կազմէր ջութակահար Ֆիլիր Աղազարեանի մէկ նուագահանդէսը, որ ծանուցուած էր Օգոստոսի վերջերը: Թատրոնը վարձուած էր այս առթիւ եւ նուագահանդէսներու սովորական հասարակութիւնը ժամադրուած էր լսելու համար մեծ արուեստագէտը:

Նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ յունուար 12ին՝ պատերազմի վիրաւորներու եւ հիւանդներու հոգեկան մեծագոյն բարիքին համար ստեղծուած կազմակերպութեան մը, «Մամուլը ամէնուն համար»ի սրահին մէջ: Այս առթիւ «լ'Էնֆորմաթէօր» թերթը պանծացնելով Ֆիլիր Աղազարեանի արժանիքները, կը գրէ.

— «Թէ ի՞նչ եղան երաժշտական սոյն երկու ժամերը Ավոն փողոցի լեփ-լեցուն սրահին մէջ՝ Ֆոնթէնպլոյիններուն համար յայտնութիւնը արդի Փականինիի մը, որ կը նուագէ հրայրքով ու գրգանքով, թեթեւաշարժ բազուկով, մեղմ մատնաճնշումով, եւ շուրջիններուն կը հաղորդէ նուագարանը անճիգ կամ աւելի ճիշդը մոգականօրէն հնչեցնելէն ըղձացած իր ակներեւ երանութիւնը»:

Ս. Լամի

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Անցեալ կիրակի խումբ մը բարեկամներով հաւաքուած էինք Պ. Ս. Դաւիթեանի բնակարանը, Մէտոն, մկրտելու համար փոքրիկ Հայուհի մը:

Հայրը, ընկեր Կ. Գաբոյեան ընդհ. զօրակոչի առաջին օրն իսկ շատերու հետ զօրանոց փութացած ըլլալով, փոքրիկը չէր մկրտուած: Այս անգամ հայրը արձակուրդ ստացած էր, եւ մկրտութիւնը կատարեցինք, փոքրիկը կոչելով Հռիփսիմէ:

Կերուխումի ընթացքին, սեղանակիցներէն չափահաս որբ մը՝ զինուոր Գէորգ Թուֆանեան առաջարկեց խմել Ֆ. Կապոյտ Խաչի կենացը, հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնելով իր ստացած ծրարին համար, միեւնոյն ատեն ցոյց տալով լանջապահը, որ հիւսուած էր հայ քոյրերու ձեռքով: Եւ 500 փրանք տրամադրեց, բուրդ գնելու եւ ձեռնոց հիւսելու եւ ճակատի զինուորներուն ղրկելու համար:

Միեւնոյն նպատակին համար ներկաներու միջեւ կատարուեցաւ փոքրիկ հանգանակութիւն մը, որմէ գոյացաւ եւս 150 փրանք. համագումար 650 փրանք, որ յանձնուեցաւ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան անդամուհիներէն Տիկին Յասմիկ Սալեանճեանին, որպէսզի յանձնէ Շրջ. Վարչութեան:— Կ. Յակոբեան:

ԼԻՈՆ, 22 Յունուար.— Սիրելի «Յառաջ», ազդուելով ձեր վերջին խմբագրականներէն, Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը որոշեց իր մօտ մնացած պահեստի փոքր գումարով բուրդ գնել, գուլպայ հիւսելու համար մեր շրջանի անտէր զինուորներուն: Տիկիններ եւ օրիորդներ գործի ձեռնարկած են արդէն, օր առաջ ղրկելու համար գուլպաները: Սրտցաւ հայրենակից մը, Պ. Եղիշէ Փափազեան եւս լանջապահներ (փուլ-օվըր) եւ գլխանոցներ նուիրած ըլլալով պիտի ղրկուին այս ծրարներուն հետ:

Այս գաղափարը շատոնց յղացուած էր, բայց կը ձգձգուէր: Դեռ աւելին կը սպասուի Լիոնի հոծ գաղութէն: Թորգոմ

*** Պէքոնէն Պ. Գառնիկ Ճիլէրճեան 150 փրանք կը տրամադրէ, «Յառաջ» ղրկելու համար հայ զինուորներուն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԾԱՒԱԼԷՆ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՄՈՆՓԷԼԻԷ, 23 Յունուար.— Մեր գաղութն ալ, թէեւ փոքր, հազիւ 16 ընտանիք — առաջին առթիւ 7 զինուոր տուաւ: Երեքը ամուսնացած, 2—3 զաւակներու տէր, իսկ չորս հոգի ալ ամուրի:

Առաջին օրէն ի վեր հայ զինուորներուն ընտանիքները կ'օգտուին զինուորական նպաստէն: Մնացած երիտասարդները բեռնաւորուած են 3—4 զաւակներով:

Բարեբախտաբար անգործներ չունինք: Շատերը արհեստով դերձակ կամ կօշկակար ըլլալով շաբաթը 3—4 օր կ'աշխատին:

Մեր կարգին օգտակար ըլլալու համար հայ զինուորներուն, սոտ-բադրեալիս առաջարկին վրայ մնացած 8—9 երիտասարդները անմիջապէս գործի ձեռնարկեցին եւ կոկիկ գումար մը գոյացաւ, 170 փրանք, յանձնելի Կապոյտ Խաչին: Կ'իմանամ թէ Մոնփէլիէի զօրանոցին մէջ կը գտնուին 40—50 հայ զինուորներ, ընդհանրապէս Մարսէյլի եւ Նիսի շրջանէն: Անոնք ալ իրենց մարզանքը լրացուցած ըլլալով, մաս առ մաս կ'ուղարկուին ճակատ:

Հանգանակութեան մասնակցողներն են.— Արիստակէս Ղուկասեան, Յարութիւն Թահմազեան, Սարգիս Պետոյեան 10ական փրանք, Աւետիս Պետոյեան, Մկրտիչ Ճոհարեկեան 25ական փրանք, Գրիգոր Պաճաքճեան, Սուրէն Քոչոյեան, Տիգրան Փէշէքիրեան 30ական փրանք, գումար 170 փրանք:— Տիգրան

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Նորէն ռուսական պարտութիւն

Վերջին լուրերը նորէն աննպաստ են Ռուսերուն համար: Եօթը օր անընդհատ կռուելէ վերջ, կարմիր բանակը չէ յաջողած շօշափելի յաջողութիւն մը շահիլ գլխաւոր կէտերուն, մանաւորապէս Լատոկայի շրջանին մէջ: Ֆինլանտական զեկոյցին համաձայն, ռուսական յարձակումին թափը թուլցած է: Շատ ծանր են ռուսական կորուստները: Հազարաւոր սպանեալներէ եւ վիրաւորներէ զատ, կարմիր բանակը Ֆիններուն ձեռքը ձգած է ահագին աւար: Ֆինները առ այժմ խորտակած են Մաններհայմի գծին պաշարման ձեռնարկները: Ռուսերը իրենց վրէժը կը լուծեն անընդհատ ռմբակոծութիւններ կատարելով ֆինլանտական քաղաքներուն վրայ:

Ֆինլանտայի սպարապետութիւնը տեղափոխեց այն զինուորները որ կը կռուէին հիւսիսային շրջանին մէջ, պատերազմին սկիզբէն ի վեր, եւ նոր զինուորներ ղրկեց: Շաբաթներէ ի վեր Ֆին զինուորները կը կռուէին գիշեր ցերեկ, յաճախ իրենց դիրքերուն վրայ մնալով 24 ժամ, առանց քնանալու: Անոնց տեղը անցած զինուորներուն մէջ կը գտնուին օտար կամաւորներ, մանաւանդ Շուէտացիներ, 23—26 տարեկան, իրենց սպաներուն հետ: Ամէն կողմէ կամաւորներ կը հոսին դէպի Ֆրանսա: Սկանտինաւեան ազգերը համոզուած են թէ իրենց ապագան կախում ունի Ֆինլանտայի յաղթանակէն: Մասնաւորապէս Շուէտի մէջ ֆինլանտական դատը կը նկատեն ազգային դատ:

Կ'ըսուի թէ Ռուսերը հինգ հազար սպանեալ ձգած են ռազմադաշտին վրայ, հինգ օրուան մէջ:

Երկրաշարժը խի՞նչ բան տուած է Թուրքիոյ մէջ

Տօքթ. Րէֆիք Սայտամ, Թուրքիոյ վարչապետը, Ազգ. Մեծ Ժողովին փակման առթիւ ճառ մը խօսեցաւ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ստորեւ կ'ամփոփենք յայտարարութեան այն մասը որ կը վերաբերի վերջին աղէտներուն եւ որ կարգ մը յատկանշական երեւոյթներ կը պարզէ.

— Վերջերս, ամէնքս, մեր ամբողջ ազգը յուզման մատնող երկրաշարժի եւ ողողումի աղէտներուն դառն ցաւը, այսինքն անձերու կորուստը չենք կրնար մոռնալ: Ափսոս որ եղած է: Կը փութանք մեր բոլոր միջոցներով օգնել աղէտէն ազատած մեր եղբայրներուն ու մխիթարել զանոնք: Կարելի եղած ամէն բան կ'ընենք ու պիտի ընենք: Մեր գործի սկսած առաջին օրէն մինչեւ երէկ իրիկուն, ազգ. օգնութեան կոմիտէին հասած դրամական նուէրներու գումարը եղած է 2.156.956 ոսկի: Նիւթական նուէրները ամբողջովին դասաւորուած չըլլալով հանդերձ, կէս միլիոն կտորը շատոնց անցած են: Պարենաւորման նիւթերը հարիւր հազարաւոր քիլոյի կը հասնին: Ասիկա բացորոշապէս կ'ապացուցանէ հայրենիքի հանդէպ ի յայտ եկած հաւաքական զգացումը: Դժբախտաբար, մարդիկ կան որ չեն ախորժիր այս տեսարանէն: Մարդիկ կա՛ն որ գոհ չեն, տեսնելով որ կառավարութիւնը աչալուրջ եւ զիւրազգած է, եւ ազգին անհատներուն միջեւ անկեղծ համերաշխութիւն մը կը տիրէ, որովհետեւ այդ բանը արգելք կ'ըլլայ իրենց փափաքներուն: Ինչպէս գիտէք, ամէն երկրի, ամէն շրջանի մէջ, ազգին ի վնաս օգտուող, երկրին աղբիւրները շահագործել ուզող մարդիկ կան, որոնք մերթ իրենց շահերէն կը տարուին, ու մերթ արտաքին ուժերու գործիք կը դառնան: Մեր մէջ ալ այդ տխրահռչակներէն կը գտնուին:

Անոնք հայրենասէր անհատի մը պէս, միամիտ ժողովուրդը կը խաբեն երբեմն, իսկ յաճախ իրենց ուժերը ծածկելով կը ջանան երկրին մթնոլորտը ապականել: Սակայն խեղճն ըսեմ թէ այդ խումբին ամէնէն աննպաստ տեղը Թուրքիան է: Անոնք բնաւ տեղ չեն գտներ Թուրքին մաքուր սրտին մէջ: Այդ մարդիկը ամէն ատեն կը տարածայնեն զանազան զրոյցներ ու զրպարտութիւններ, սակայն թրքութեան միջավայրին մէջ չեն կրնար իրենց ուզած արդիւնքները ձեռք բերել: Հիմա նոր դրամադլուխ գտած ըլլալով, կ'ըսեն. «Կառավարութիւնը ատենին օգնութեան չհասաւ աղէտեալներուն, ազգին ըրած օգնութիւնները կարօտեալներուն ձեռքը չհասան, երկրաշարժի շրջանին մէջ անգործութիւնը չպաշտպանուեցաւ»:

Վարչապետը «տգեղ զրպարտութիւններ» կոչելով այս խօսքերը, երկարօրէն պարզեց կառավարութեան ձեռք առած միջոցները: Յետոյ շարունակեց.

— «Իսկ այն չարակամ լուրերը թէ աղետահար շրջանակին մէջ անգործութիւնը չէ պահպանուած, ապարանջանի մը եւ օղի մը համար թեւեր եւ ականջներ կտրուած են, ու ընդհ. քննիչը աւարառութիւնը արգիլելու համար իր ձեռքով հարիւր հոգի սպաննած է, ուրիշ բան չեն բայց եթէ ապացոյցներ թէ այս երկրին վնասել ուզողներ որ ստոր միջոցներու կը դիմեն: Ընկերներ, ասոնց բոլորը սուտ է, եւ զրպարտութիւն: Ասանկ բաներ չեն եղած եւ չեն կրնար ըլլալ: Արդէն երկրաշարժի լուրին վրայ մեր այս անգամ ձեռք առած միջոցն ալ՝ այդ շրջանակին կարգապահական ուժը աւելցնել եղած է: Այս պատճառով խեղճն այդ տեղերը զինուոր եւ ոստիկան զինուոր ղրկեցինք:

«Ընկերներ, այս շափով չի վերջանար յոռի փրոփականտը: Կ'ըսեն թէ դարձեալ երկրաշարժներ տեղի պիտի ունենան, ողողումներ պիտի ըլլան եւ ուրիշ աղէտներ ալ պիտի պատահին: Եւ ասոնց ամէնուն թուականն ալ ցոյց կու տան: Թէեւ ասոնց նշանակած թուականները շատոնց անցած են, բայց անոնք ամչնալու միտք չունին: Ընկերներ, 20րդ դարուն մէջ երկրաշարժի, ողողումի նման բնական դէպքերը չարաբաստիկ նկատելը, միմիայն իրենց ապօրէն նպատակները ձեռք բերելու համար բոլոր ճամբաները փորձած տեսնող մարդոց գործերն են եւ տարակոյս չկայ որ իրենք ալ չեն հաւատար իրենց ըսածներուն: Ամէն մարդ գիտէ որ բնական դէպքերը բնական օրէնքներու կը հպատակին եւ ոչ ոք չի կրնար կասեցնել զանոնք: Հասուն ազգերը կ'աւելցնեն իրենց դիմադրութիւնը այսպիսի աղէտներու հանդէպ եւ ոչ թէ չարաբաստիկ կը նկատեն զանոնք: Մեր բռնած ճամբան ալ այս է: Այս փրոփականտներուն նպատակն է նախ սարսել ազգին վստահութիւնը կառավարութեան վրայ եւ յետոյ ազգը շուարումի եւ մտահոգութեան մատնել: Հպարտութեամբ կը յայտնեմ թէ ազգին մէջ ազդեցութիւն չեն կրնար գործել այսպիսի դժբախտ փրոփականտներ: Ամէն մարդ համոզուած է որ պէտք է Ազգին Պետին շուրջ բոլորուած իբր միակտուր մարմին, համերաշխօրէն աշխատի»:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն յունուար 26 թուականով.— Երկրաշարժի նոր ցնցումներ զգացուեցան երէկ առտու ժամը 10.50ին, 11.10ին, 12.22ին Սեբաստիոյ մէջ, ժամը 12.40ին Զիլէի մէջ: Ոչ նիւթական կորուստ կայ ոչ ալ մարդկային:

44 ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ երթեւեկը (ճամբորդ) առժամապէս դադրեցաւ երէկուընէ սկսեալ, բոլոր գիծերուն վրայ, դիւրացնելու համար ապրանքներու փոխադրութիւնը: Մանրամասնութիւնները ծանուցուած են մասնաւոր ազդերով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ թերթերը կը գրեն թէ Տէրաքեան(?) անուն Հայ մը վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, անձնագիրը նորոգած չըլլալով: Թարգմանի պաշտօնը կը կատարէր Տիկին Թրէվ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, դատապարտեալը վճիռը լսելէ վերջ, հայերէն խօսակցութիւն մը ունեցեր է թարգմանին հետ: Նախագահը բացատրութիւն պահանջած ըլլալով, թարգմանը ըսեր է.— «Կը հարցնէ թէ միջոց մը չկա՞յ կէս առ կէս կրճատելու պատիժը»: Իբրեւ թէ դատապարտեալը ուզեր է սակարկել...

Le Gerant : H. STEPHAN
Imprimerie A - DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 376.286

Directeur et Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Téléphone : COBelins 15 - 70
17, Rue Damesme, PARIS (13)

Chèque Postal Paris 1678 - 63 (ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ Գաղութներ	150 ֆրանք	75 ֆրանք	40 ֆր.
Անգլիա եւ Իտալիա	265 ֆրանք	140 ֆրանք	
Ուրիշ երկիրներ	215 ֆրանք	110 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MERCREDI 31 Janvier 1940

ԺԵ. ՏԱՐԻ — 15e Année No. 4260 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Նախորդ պատերազմը վերջացաւ Քարիւղով: Նորն ալ հազիւ սկսած, նոյն խնդրին հոտն է որ կը ծաւալի ամէն կողմ, Կեդր. Եւրոպայէն մինչեւ Կովկաս եւ Իրաք:

Արդարեւ տարօրինակ պատերազմ, ուր անթիւ եւ հզօր բանակներ-դիրք բռնած անմատչելի ամրութեանց մէջ, դարանակալ կը սպասեն ընդհանուր յարձակողականի ազդանշանին, մինչ բուն ճակատամարտը կը սաստկանայ քաղաքական եւ տնտեսական գետնի վրայ,— քարի՛ւղ:

Ուրիշ բան չեն ապացուցաներ օրուան լուրերն ու լրագրական տեսութիւնները, մէկը միւսէն շօշափելի: Եւ տակաւին ամէն բան պարզուած չէ, քանի որ երկու դիկտատուրաները, Պերլին եւ Մոսկուա, բացարձակապէս գաղտնի կը պահեն իրենց որոշումները, մոլորեցնելու համար հակառակորդը:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ հրատարակուած է միջազգային մամուլին մէջ, արդէն իսկ խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ մասնաւորապէս չէզոք պետութեանց, որոնք անհնարին դժուարութիւններ յանձն առած են, յանուն իրենց ինքնապաշտպանութեան:

Այդ պետութիւններէն մասնաւորապէս Ռումանիա արթուն կը հսկէ դիշեր ցերեկ, հիմա որ գերման զինուորներ եւ մասնագէտներ տեղաւորուած են արեւելեան Կալիցիոյ մէջ, ինչպէս կը հաստատեն օրուան լուրերը:

Նոյնքան լարուած ուշադրութեամբ անցուդարձին կը հետեւի Թուրքիա, ոչ միայն իբրեւ զինակից, այլեւ իբրեւ անմիջական սահմանակից Սեւ ծովու եւ Պալքաններու:

Կասկած չկայ թէ Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան երկդիմի դիրքը ամէնէն առաջ սպառնալիք մը կը կազմէ Թուրքիոյ համար, որ ոչ միայն դռնապանն է Նեղուցներուն, այլեւ կը գտնուի քարիւղի ճամբաներուն վրայ, Բագուէն մինչեւ Մուսուլ:

Այս իսկ պատճառով, վճռական դեր մը կ'ըլլայ Թուրքիոյ, պալքանեան բացառիկ խորհրդաժողովին առթիւ, որ պիտի գումարուի ուրբաթ, 2 փետրուար, Պելկրատի մէջ: Թէ Դաշնակիցները եւ թէ ռուսեւգերման ճակատը անհամբեր կը սպասեն այդ ժողովի ելքին:

Արեւմտեան ճակատին վրայ եւս նախանշաններ կ'երեւան վճռական գործողութեանց, ինչպէս կ'ազդարարէր Անգլիոյ ծովային նախարարը, Մանչեսթըրի մէջ խօսած ճառով: Այդ ճառէն անմիջապէս վերջը, երկուշաբթի օր, գերմանական օդանաւերը շատ լայն գործողութիւն մը կատարեցին Անգլիոյ դէմ, 400 մղոն տարածութեան վրայ, հարուածելով 12 նաւեր, առանց սակայն իրենց նպատակին հասնելու:

Միւս կողմէ, Պ. Տալատիէի ճառն ալ կ'ապացուցանէ թէ օրերը յղի են, ուստի ամբողջ ժողովուրդը պէտք է վարժուի նոր զոհողութեանց, բոլորովին փոխելով իր կեանքը եւ ապրելով զինուորներու պէս:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ 12 ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Երէկ հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցները հրատարակուեցան.—

Զեկոյց թիւ 295, յունուար 29, առաւօտ.— Ոչ մէկ դէպք:— Զեկոյց թիւ 296, իրիկուն.— Որոշ գործունէութիւն օդատորմիղներու եւ հրետանիներու:

*** Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցն ալ, օդանաւային գործունէութիւնը եւ հրետաձգութիւնը վերսկսած են ճակատին վրայ, հակառակ օդին անյարմարութեան: Երկուշաբթի օր գերմանական փոքր զօրամաս մը յարձակեցաւ Վոժի արեւմտեան շրջանին մէջ, բայց ետ մղուեցաւ: Թշնամին կ'ուզէր գերիներ բռնել եւ տեղեկութիւններ քաղել, սակայն ձախողեցաւ, հեռաձիգ հրասանդներու կրակին տակ, ինչպէս կը հաղորդեն տեղական թերթերը: Զըրչիլի ճառէն ի վեր, ամբողջ արեւմտեան ճակատը, Լիւքսէնպուրկէն մինչեւ Զուիցերիա կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ: Ֆրանսական եւ գերմանական յառաջացեալ դիրքերը գնդացիրի կրակ մը փոխանակեցին մեծ ուժգնութեամբ:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ գերմանական անթելին տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ ճակատին վրայ, օդանաւային հետազօտութիւններով եւ հրետաձգութեամբ:

Աւելի կարեւոր դէպք մը տեղի ունեցաւ նոյն օրը: Գերմանական ռմբաձիգ օդանաւերը լայն յարձակողականի մը ձեռնարկեցին անգլիական ծովեզերքին դէմ, 400 մղոն տարածութեան վրայ: Առ նուազն 12 անգլիական նաւեր ենթարկուեցան ռումբերու եւ գնդացիրներու կրակին: Եօթը նաւազներ սպաննուեցան: Գերմանական բոլոր օդանաւերը հեռացան երբ անգլիական օդատորմիղը երեւցաւ: Անգլիական տասը նաւեր հաղորդեցին իրենց վրայ կատարուած յարձակումները: 4966 թոն տարողութեամբ շոգենաւ մը յաջողեցաւ պրծիլ, թէեւ եօթը ռումբեր ինկած էին իր մօտ: Գերմանական ուրիշ օդանաւ մը յարձակեցաւ 5831 տարողութեամբ շոգենաւի մը վրայ, Սկովտիոյ բացերը, առանց որ եւ է վնաս պատճառելու: Հիւսիսային ծովուն մէջ 3724 թոն տարողութեամբ շոգենաւ մը յարձակում կրեց գերմանական օդանաւի մը կողմէ որ վեց ռումբեր ձգեց: Նոյն օրը ուշ ատեն գերմանական օդանաւեր երեւցան Շէնթլէնտ կղզիներուն վրայ, քանի մը փոքր ռումբեր ձգելով:

Այս յարձակումներուն հետեւանքով, ահազանգը հնչեց Անգլիոյ մէջ առտուան ժամը 9էն սկսեալ: Կէս օրէն վերջը ծխուն ական մը ալիքներէն քշուելով պայթեցաւ:

*** Ցուրտը սաստկագոյն աստիճանին հասած է Անգլիոյ մէջ.—

1815էն ի վեր այսքան ցուրտ չէր տեսնուած այդ երկրին մէջ, իսկ 1888էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Թէյմզ գետը սառած է 15 քիլոմեթր երկայնութեամբ:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ, Յարութիւն Մանուկեան, Գատըգիւղցի (Պոլիս), հրանշան ստացած է 200 զինուորներու վրայ, մեծ յաջողութեամբ կատարած ըլլալով գնդացիրի փորձ մը՝ Մորպիհանի մէջ:

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏԷՆ 400 հոգի մեռած են Մ. Նահանգներուն մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Բ. էջ)

«Ամբողջ ժողովուրդը պէտք է ապրի զինուորներու պէս»

Պ. Տալատիէ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի գիշեր, իր խօսքը ուղղելով մասնաւորապէս անոնց որ ճակատէն հեռու կը գտնուին: Այս առթիւ շեշտեց թէ բոլոր քաղաքացիները պարտաւոր են փոխել իրենց կեանքը, ինչպէս ըրին զինուորները:

— «Երբ մեր զաւակները ճակատ գացին, յանձն առին բոլորովին կերպարանափոխել իրենց կեանքը: Անոնք որ կը մնան եւ միեւնոյն տառապանքներն ու վտանգները չեն կրեր, պէտք է նոյնպէս համակերպին փոխելու իրենց կեանքը: Անոնք պէտք է զոհեն իրենց անձնական շահերը եւ հրաժարին կարգ մը հանգստաւէտ պայմաններէ: Ամէն բանէ վեր, անոնք պէտք է իրենց ամբողջ ուժը եւ գործունէութիւնը նուիրեն ընդհանրական ծառայութեան, այլապէս արժէք չունին: Զինուորը կը պահանջէ բոլոր Ֆրանսացիներէն որ ըմբռնեն կացութեան ծանրութիւնը, դժուարութիւնը, ունենան նոյն կորովը եւ հասկնան որ, թէեւ ամբողջական պատերազմը չէ պայթած տակաւին, բայց եւ այնպէս անոնք որ հոն կը գտնուին, նոյնքան կը տառապին, ամէն օր կը վտանգեն իրենց կեանքը: Լա՛ւ է որ Ֆրանսան անխռով մնայ երբ կը խորհի ապագայի մասին: Արդար է որ ան բացարձակ վստահութիւն զգայ իր ճակատագրի մասին: Բայց պէտք չէ որ այդ պայծառութիւնը անհոգութեան մղէ զայն եւ այդ վստահութիւնը մոռցնէ այն ահաւոր ճիգը որ անհրաժեշտ է հայրենիքին փրկութեան համար: Թիկունքն ալ պէտք է իր ճակատամարտը մղէ, որովհետեւ Գերմանիա տեսնելով մեր բանակներուն վճռականութիւնը, իր յոյսը դրած է թիկունքի տկարութեանց եւ պատահական անստուգութեանց վրայ, խորտակելու համար մեզ: Այնտեղ, ճակատին վրայ, մեր զինուորները մէկզմէկու դէմ տասը հարուած կուտան: Այստեղ, հարկ է մերկացնել նացիական ամէն ձեռնարկ, որպէսզի ոչ մէկը կարենայ դաւաճանել: Մեր թշնամիները նախ կը յուսային իրարու դէմ հանել Ֆրանսացիները: Անոնք կը յուսային զինուորագրել կարմիր մանգաղէն մինչեւ կեռ խաչի դրօշներու տակ եղած բանուորները: Բայց սեպտեմբերին, երբ գերմանական բանակները Լեհաստան կ'արշաւէին, դիմակը ինկաւ: Երկու դրօշները դարձած մէկ դրօշ,— դրօշը բարբարոսներու դրոհին, դէպի այն բոլոր երկիրները ուր աւար կար եւ ստրկացնելիք մարդ: Պէտք է մեր երկրին մէջ իրականացնենք զոհողութեան հաւասարութիւնը, աշխատանքի հաւասարութիւնը»:

Այստեղ վարչապետը անդրադառնալով ներքին դաւաճանութեանց, յայտարարեց.

— «Իմ կառավարութիւնս արդէն պատժեց արտասահմանի գործակալները: Ան պիտի շարունակէ անողորմ պայքար մղել անոնց դէմ, բայց մենք չենք ուզեր դառնալ վրէժխնդրական կառավարութիւն մը, ոչ ալ քաղաքական հաշիւներով առաջնորդուիլ: Մեր կառավարութիւնը Ֆրանսայի կառավարութիւնն է: Եթէ ան պատժեց համայնավար պետերը, պատճառը այն է որ անոնք Մոսկուայի հրամանին տակ մնալով, Պերլինի հրամանին տակ կ'իյնային: Կառավարութիւնը եղբայրական ձեռք կ'երկարէ բոլոր անոնց որ ժամանակին հետեւած էին այդ կուսակցութեան եւ հիմա կը վերադառնան բանուորական ճշմարիտ աւանդութիւնը,— աւանդութիւն մը որ Ֆրանսայի մէջ միշտ եղած է ազգային եւ հայրենասիրական»:

Պ. Տալատիէ ապա խստօրէն ձաղկեց գերմանական քարոզութեան սուտերը: «Այդ քարոզութիւնը ամբողջովին հիմնուած է մարդկային սրտի տկարութեանց շահագործման վրայ: Ան իր ուժերը չի փնտռեր ազնուագոյն զգացումներու փառաբանութեան մէջ»: Ցետոյ պարզեց Գերմանիոյ տիրապետութեան տենչերը:

«Նացիներու տիրապետութիւնը չի սահմանափակուիր ուժերու հաւասարակշռութեան խախտումով եւ մէկ ազգի գերակշռութեան բռնադատումով: Նացիները կը ձգտին ամբողջովին ոչնչացնել պարտեալները: Աշխարհակալ Հիթլէր չի բանակցիր իր հպատակեցուցած ազգերուն հետ, այլ կը կործանէ զանոնք: Ան կը խլէ անոնց քաղաքական եւ տնտեսական գոյութիւնը, մինչեւ անգամ կը ճգնի ջնջել զանոնք իրենց պատմութենէն եւ մշակոյթէն: Ան կ'ուզէ զանոնք նկատել պարզապէս իբրեւ տրամադրելի տարածութիւն մը, թափուր գետին մը որուն վրայ ամէն իրաւունք ունի: Իրեն համար այդ ազգերը կազմող մարդկային արարածները պարզապէս ոչխարի հօտեր են, եւ իրեն կ'իյնայ միայն ջարդի կամ գաղթի հրամանը արձակել: Այս տիրապետութեան տակ, հազարաւոր քաղաքներ եւ գիւղեր, միլիոնաւոր մարդկային էակներ մատնուած են այնպիսի թշուառութեան մը, զոր չէին կրնար երեւակայել դեռ քանի մը ամիս առաջ: Աւստրիա, Պոհեմիա, Սլովաքիա եւ Լեհաստան դարձած են յուսահատութեան վայրեր»:

Եզրակացնելով, Պ. Տալատիէ ազդարարեց թէ «զուր, նոյնիսկ քրէական յանցանք» պիտի ըլլայ ծածկել թէ «Գերմանիոյ նիւթական ուժը աշխարհի ամէնէն ահեղ ուժերէն մէկն է»:

— «Այն բոլոր զրկանքները զոր գերման ժողովուրդը ստիպուեցաւ կրել տարիներէ ի վեր, ծառայեցին աւելի զօրացնելու զայն: Գերմանիա կարագ եւ միս չունեցաւ, բայց թնդանօթներ եւ օդանաւեր չինեց: Գերմանիա կործանեց անհատական ազատութիւնը, բայց բռնադատեց իր բանուորները անդուլ անդադար աշխատիլ իր սպառազինութեանց համար: Այս ուժը խորտակելու համար, մենք պարտաւոր ենք զօրաւոր ըլլալ, ամէն օր աւելցնել մեր սպառազինութիւնները»:

Գրաքննութիւնը աւելի կը խստանայ

Մամուլի օրէնքին նոր յաւելուածով, դատարանը կրնայ մէկէն երկու ամիս բանտարկութեան վճիռ արձակել նաեւ այն զուտ «ենթակայական խառնակութեան յաջողումը վայրոյթ խօսքերուն համար որոնք, առանց ճշգրիտ իրողութեան մը առարկայական հաստատումը կազմելու, ոչ ալ ինքնին ազգային պաշտպանութեան վնասակար հանգամանք մը ներկայացնելու, կրնան չարաշուք ազդեցութիւն մը գործել բնակչութեան եւ բանակի բարոյական կորովին վրայ եւ նպաստել թշնամիին ձեռնարկներուն»:

Լէոն Պլում «Փոփիւլէռ»ի մէջ արտատպելով այս նախադասութիւնը եւ «չարաշուք» կոչելով զայն, կ'եզրակացնէ թէ նոր հրամանագիրը պատիժի արժանի կը գտնէ «ոչ միայն կարծիքի, այլեւ դիտաւորութեան (intention) յանցանքները: «Անպատկառութիւն մըն է յանցանքներ եւ պատիժներ ստեղծել հրամանագրով, երբ խորհրդարանը նստաշրջանի մէջ է»:

Իսկ արմատական օրկանը, «Լ'Էօվր», դիտել կուտայ իր խմբագրականին մէջ.

— «Նոր հրամանագիրը նկատի ունի բոլոր տպագրեալ նիւթերը եւ օրէնքին խստութիւններէն ազատ չի կացուցաներ գրաքննութեան կողմէ արտօնուած յօդուածները: Ուրեմն, Օթէլ Գոնթինանթալի (գրաքննական վարչութիւն) կողմէ վաւերացուած հեղինակ մը կրնայ բանտարկուիլ: «Օրէնքը խիստ է, բայց օրէնք է», պիտի ըսէք: Համաձայն ենք: Միայն թէ, իբրեւ արդար դատաստան, եթէ գրաքննութեան կողմէ արտօնուած գրութիւն մը կրնայ բանտ առաջնորդել, գրաքննիչներն ալ միասին պէտք է երթան»:

Ընկերվարական թերթն ալ արտատպած է այս գրութիւնը եւ պայքարը կը շարունակուի կիրակիէն ի վեր:

*** Փարիզի մամուլի սէնտիքային դիւանը դատական նախարարին ներկայանալով, լուսաբանութիւններ խնդրեց նոր հրամանագրի մասին: Պ. Ժոռժ Պոնէ բացատրեց թէ 1940 յունուար 20ի հրամանագրին նպատակն է պարզապէս ճշդել 1939 Սեպտեմբեր 1ի եւ նոյեմբեր 3ի հրամանագիրներուն տրամադրութիւնները, կարգ մը թիւրիմացութիւններ ծագած ըլլալով: Ինչ կը վերաբերի բուն մամուլին, նախարարը յայտարարեց թէ «լրագրական յօդուածի մը վաւերացումը (վիզա) գրաքննութեան կողմէ՝ բաւական է բացորոշապէս հաստատելու անոր հեղինակին ուղղամտութիւնը, հետեւաբար բառնալու որ եւ է դատական հետապնդում՝ թէ 1940 յունուար 20ի եւ թէ 1939 սեպտեմբեր 1ի եւ նոյեմբեր 3ի հրամանագիրներուն տրամադրութեամբ»:

Մամուլի սէնտիքան շնորհակալութիւն յայտնեց այս յայտարարութեան համար, որ կը հանդարտեցնէ միտքերը:

Հպատակութեան խնդիրը դիւրացա՞ծ է

Արտաքին նախարարութեան շրջանակներէն քաղուած լուրի մը համաձայն, այսուհետեւ, հայ եւ ռուս զինուորներու հպատակութեան գործողութիւններն եւս պիտի կատարուին այն ձեւով ինչպէս սահմանամերձ երկիրներու կամաւորներու հպատակութեան ձեւակերպութիւնները: Ուրիշ խօսքով, այսուհետեւ շատ աւելի կարճ ժամանակի մը մէջ պիտի լրանան գործողութիւնները:

Երկու քարեկամներ ուժ կուտան ծանօթ յուշագրին

Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովի նախագահը Յանձնաժողովին եւ երկու Օֆիսներու կողմէ վարչապետին ուղղուած յուշագրին պատճէնը ղրկած էր նաեւ ծերակուտականներ Ժիւսթէն Կոտառի եւ Հանրի Հէյի, խնդրելով որ հաճին դիմումներ կատարել եւ ուժ տալ:

Կ'իմանանք թէ Պ. Զօպանեան ստացած է ջերմօրէն համակրական պատասխաններ: Պ. Ժ. Կոտառ գրած է.— «Ստացայ պատճէնը վարչապետին ուղղուած յուշագրին, որ անշուշտ պիտի համոզէ զայն եւ մղէ արդար որոշումներու: Իր ձեռքը հասցուցի զայն, իմ կողմէ գրուած ստիպողական նամակով մը»: Իսկ Պ. Հանրի Հէյ կը գրէ.— «Կը փութամ միջամտել ուժ տալու համար այն խնդրագրին զոր յանձներ էք Պ. Շամփըթիէ տը Ռիպի»:

Զուիցերիոյ նախագահին մահուան առթիւ

Հ. Հ. Օֆիսի վարիչ Պ. Ա. Խատիսեան զուիցերիական կառավարութեան ուղղուած նամակով մը ցաւակցութիւն յայտնած է նախագահ Պ. Մոթայի մահուան առթիւ, յիշելով անոր բարեկամական անկեղծ զգացումները հայ ժողովուրդին ու անոր արդար դատին հանդէպ: «Անոր մահով հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ իր լաւագոյն բարեկամներէն ու պաշտպաններէն մէկը»:

Բոլոր աչքերը դէպի Պալքանները

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ 25 հոգինոց անգլիական պատուիրակութիւն մը հասած է օդանաւով, հակազդելու համար գերմանական պատուիրակութեան ձեռնարկներուն, պալքանեան խորհրդաժողովէն առաջ: Ինչպէս կը բացատրէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցն ալ, օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է քարիւղը: Այս պատճառով իսկ, երկու կողմերը լրջօրէն կը ճնշեն Ռումանիոյ վրայ: Գերմանիա բացորոշապէս հասկցուցած է Ռումանիոյ թէ աւելի քարիւղ ստանալը կենսական խնդիր է իրեն համար: Միւս կողմէ, Դաշնակիցները չեն կրնար հանդուրժել որ իրենց քաղաքացիներուն դրամագլուխով հաստատուած ընկերութիւններ քարիւղ ծախեն Գերմանիոյ: Եթէ Ռումանիա տեղի տայ գերմանական ճնշումին առջեւ, Դաշնակիցները պիտի ստիպուին միջոցներ ձեռք առնել:

*** Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Պալքանեան Խորհրդաժողովին առթիւ, Թուրքիա պիտի ջանայ միացեալ ճակատ մը կազմել, մէջն առնելով նաեւ Պուլկարիան եւ Հունգարիան: Այս նախաձեռնութեան գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ համոզել Պուլկարները եւ Հունգարները որ յետաձգեն իրենց հողային պահանջները Յունաստանէն եւ Ռումանիայէն, մինչեւ ներկայ պատերազմին վերջը, եւ իրենց ճակատագիրը կապեն Թուրքիոյ, Յունաստանի, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլավիոյ, պահպանելու համար խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ: Իբրեւ աժամեայ փոխարինութիւն, Պուլկարիա եւ Հունգարիա խոստում պիտի ստանան թէ տեղական ինքնավարութիւն պիտի շնորհուի ետ պահանջուած հողամասերու գլխաւոր փոքրամասնութեանց:

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Պելկրատ գացած ատեն, Սոֆիա հանդիպելով կարեւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Պուլկարիոյ վարչապետին հետ: Բացառիկ արդիւնքներ չեն սպասուիր պալքանեան խորհրդաժողովէն, բայց կը յուսացուի լուսաբանել պալքանեան պետութեանց դիրքը:

*** Գերմանիա մօտէն կը հետեւի պալքանեան անցուդարձին: Կը հաւաստեն թէ դեսպաններու հետ կատարուած խորհրդակցութենէն վերջ, Գերմանիա որոշած է դիւանագիտական եւ տնտեսական նոր յարձակողականի մը ձեռնարկել Պալքաններու մէջ: Անգարայի դեսպանը Պերլին հրաւիրուած ըլլալով, կ'ենթադրուի թէ Գերմանիա այլեւս ձեռք քաշած է Թուրքիայէն եւ պարզապէս թշնամի կը նկատէ զայն, իբրեւ զինակիցը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի:

Ախտաբանական վէճ

— o —

Դ.

Բոր հիւանդութեան անունը կ'ենթադրեմ որ առնուած է բորակ (պարսկերէն պուրակ, սխալ արտասանութեամբ՝ պէվրէկ, ըստ Ամիրտովլաթի՝ պօրա, ֆրանսերէն՝ borax) բառէն: Բորակը հանքային աղ մըն է, որ շատ կը գտնուէր Հայաստանի (պէվրէկը էրմէնի) եւ առհասարակ Փոքր Ասիոյ մէջ: Պարսիկները անոր մէկ տեսակը, զոր քէնէեար կ'անուանեն, կը ներածէին Հնդկաստանէն: Հաւանաբար հիներուն ծանօթ էր միայն այն տեսակը, որ այժմ ծանօթ է հայերէն աղբորակ կամ քարաղ անունով, ֆրանսերէն՝ salpêtrière, թուրքերէն՝ կէօհէրչիլէ :

Իմաստաբանական այս փորձս (sémantique) կ'արդարանայ աստուածաշնչական ախտաբանութեան հետեւեալ դիտողութիւններով.—

1.— Բորակը իր գոյնով կը յիշեցնէ բորոտներուն ճերմկիլը,— արդարեւ, հին ատեն, բորոտութեան գլխաւոր ախտանշանն այն էր, որ ձիւնի պէս ճերմակ խաղաւարտներ կը կազմուէին հիւանդին մորթին վրայ. «Եւ ահա Մարիամ բորոտեալ էր իբրեւ զձիւն» (Գիրք Թուոց, Գլ. ԺԲ. 10):

Մորթի այս գունափոխութենէն մեկնելով՝ հին Յոյները alphos կոչած են բորոտութիւնը :

2.— Ճիշդ ինչպէս աղբորակը կը ծաղկոտի պատերուն վրայ, նոյն ձեւով կը փոշոտի կամ կը թեփոտի ոչ միայն հիւանդ մորթը, այլեւ, ինչպէս կը վկայէ Աստուածաշունչը, ախտաւորին հագած զգեստը (Ղեւտ. Գլ. ԺԳ. 47) եւ բնակարանին պատերը (Ղեւտ. Գլ. ԺԴ. 37):

Չեմ գիտեր թէ փուրը (ընկոյզին արտաքին կանանչ պատեանը կամ թեփը) կապ ունի՞ բորին հետ, բայց իրողութիւն է որ մորթային այդ թեփը հիմ բռնելով՝ հին հեղինակները lèpre կոչած են բորոտութիւնը, (կը ծագի յունարէն լեփրա կամ լեփրոս բառէն, հայերէն՝ թեփոտ): Եբրայեցիները՝ ցարաատ :

Մովսէս, բորոտութեան ախտաճանաչումը կատարելու համար, նկատի կ'առնէր նաեւ վէրքերու եւ այլիներու ձեւը, գոյնը, խորութիւնը, մասնաւորաբար մազերու ճերմկիլը: Այսպէս, այլիներու ձեւին ու գոյնին համաձայն՝ բորոտութիւնը կը կոչուէր պիսակութիւն (morphée, կամ ըստ Բասմաջեանի՝ vitiligo):

Ինչ անուն ալ տրուած ըլլայ, Փրոֆ. Տարիէ կը պնդէ թէ Աստուածաշունչին նկարագրած ցարաատը բորոտութիւն չէ, այն բորոտութիւնը անշուշտ որ ծանօթ է արդի բժշկագիտութեան (Précis de Dermatologie, էջ 725): Աստուածաշունչին մէջ, եւ այնուհետեւ բոլոր ախտաբաններուն մօտ՝ բորոտութիւնը շփոթուած է մորթային այլազան հիւանդութիւններու հետ :

Օրինակ, Ողիասի հիւանդութիւնը. «Երեւեցաւ բորոտութիւն ի ճակատն նորա» (Բ. Մնաց. Գլ. ԻԶ. 19): Եթէ հասարակ քերէշ (achore) չէր այս հիւանդութիւնը, որ երեսներուն ու ճակատին վրայ թեփոտում մը կը ցուցադրէ, ապահովաբար եղջերախտ էր (kératose sénile), մորթին կարծրանալը կամ եղջերանալը, ծերունիներու յատուկ, անոր համար որ երկար տեւեց, մինչեւ մահը :

Ի՞նչ հարկ հիներու ախտաճանաչումի սխալները թուելու: Կարեւոր է միայն ցոյց տալ թէ հիներու ախտաբանական ծանօթութիւնները հիմնովին տարբեր էին մեր ծանօթութիւններէն: Այսպէս, հիները կը կարծէին թէ «բորոտութիւնը տարափոխիկ չէ, այլ կ'անցնի ի հարց յորդիս» (Բառարան Ս. Գրոց): Այս պարագան արձանագրուելէ վերջ, ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ այլեւս Մխիթար Գօշի վկայութիւնը թէ «ծնունդք ուրկաց նմանապէս ուրուկ լինին», որպէսզի Տոքթ. Ա. Մելիքեան պնդէր թէ ուրուկը սիֆիլիսն է: Ճիշդ է որ, համաձայն արդի բժշկագիտութեան, բորոտութիւնը ժառանգական չէ,— Հալոփօ, (տես իր Dermatologien, էջ 539), կը մերժէ ժառանգականութիւնը՝ թէեւ վարանում մը ցոյց կուտայ, ընդհակառակն Տարիէ կը մերժէ բացարձակապէս: Երկուքն ալ, սակայն, կ'ընդունին որ բորոտութիւնը տարափոխիկ է: Ո՛չ, կը յայտարարեն բժշկական նորագոյն աշխատութիւնները,— Տէգօ եւ Պուրժելէ, արդարեւ, կը հաստատեն (Manuel Pratique de Dermatologie, էջ 657) թէ վարակումը կախում ունի prédispositionէն, անոնք միայն կը վարակուին, որոնք ներքին ախտաբանական հակում մը ցոյց կուտան: Թերեւս այդ վերապահութիւնը ունէր նաեւ իմ ուսուցիչս, Փրոֆ. Ժանսէլմ, որ Ս. Լուի հիւանդանոցին մէջ՝ չէր մեկուսացներ իր «սիրելի» բորոտները(*) :

Դեռ աւելին,— վարակումը տեղի կ'ունենայ տարիներ ու տարիներ վերջ:

Այս պայմաններուն մէջ, պէտք չէ զարմանալ որ Աստուածաշունչը թարգմանողները շփոթութեան մատնուած են,— այսպէս, Յոբի հիւանդութիւնը Յովհ. Ոսկեբերան կ'անուանէ բորոտութիւն, Որոնք՝ նոյնպէս, ԺԵ. դարու աստուածաբանները՝ սիֆիլիս, որովհետեւ սիֆիլիսը օրուան սարսափն էր այն ատեն, Ժ. Բոլէ՝ չարաւախտ կամ լնդախտ (scorbut), Շափիրօ՝ եղեփանդական ախտ: Արդ, Եբրայեցիները «ցարաատ» կը կոչէին բորոտութիւնը, զոր երբեք գործածած չէ Յոբի մատենագիրը, այլ միայն «սխին րա», որ թարգմանի «չար կեղ»:

Ընդհանուր այս շփոթութեան մէջ, բացառութիւն պիտի չկազմէին հայ մատենագիրները, որոնք կը գործածեն բորոտութիւն, պիսակութիւն, ուրկութիւն, եղեփանդական ախտ, Եգիպտոսի կեղ, գողութիւն՝ բայց առանց զատորոշելու մէկը միւսէն :

Միայն Մխիթար Գօշի «Դատաստանագիրք»ին մէկ յօդուածն է, ինչպէս նաեւ մեր հին կաթողիկոսներու թարգմանաբար հաւաքագրած կանոնագիրքը, որոնք կը յիշատակեն բորոտութիւնը եւ ուրկութիւնը իբրեւ տարբեր հիւանդութիւններ: Այժմ, բորոտութեան մասին ախտաբանական այս հին ու նոր ծանօթութիւնները տալէ վերջ, աշխատինք ճշդել ուրկութեան ախտաբանական սահմանը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Փրոֆ. Ժանսէլմ ունէր նաեւ հին բորոտներու թանկագին ապակենկարներ, որոնց ցուցադրութիւնը, ինչպէս նաեւ իր բժշկապատմական դասախօսութիւնները ինծի ներշնչեցին գրել Երուսաղէմ, Երուսաղէմ վիպերգութիւնը: Այնտեղ արդէն յայտնած եմ որ բորոտներու դէմ բացուած հալածանքին զոհ կ'երթային բոլոր անոնք որ մորթային հասարակ հիւանդութիւն մը ունէին եւ պաշտպանուած չէին, եւ այս՝ որովհետեւ ճիշդ ախտաճանաչութիւն չկար: Ռամելայի հոգեվարքն իսկ բորոտի հոգեվարք չէ, այլ մահագրութիւնը աղջկան մը, paralytique générale, զոր կը խնամէի Ամիէնի հիւանդանոցին մէջ եւ որ զիս կը կարծէր իր նշանածը: Այդ վիպերգութեան մէջ ամէն բանով ուզած եմ հաւատարիմ մնալ հին ծանօթութիւններու :

Ի՞նչ ուժէ կը ներկայացնեն գերմանական սպառնալիքը

Պարբերաբար, Գերմանիոյ վարիչները եւ մամուլը այնպէս կը սպառնան Անգլիոյ, ինչպէս Եհովա՝ Փարաւոնի: Այսպէս, կ'ըսեն թէ օդէն ու ծովէն անխնայ կրակ պիտի տեղան եւ պիտի բնաջնջեն Անգլիան :

Գաւաթին ու շրթներուն միջեւ հեռաւորութիւնը, կ'ըսէ իմաստուն ժողովուրդը, աւելի երկար է քան Հնդկաստանի ճամբան: Այնպէս ալ լեւ կայ գերմանական սպառնալիքներուն ու գործադրութեան կարելիութիւններուն միջեւ, ինչպէս դիտել կուտայ «Փըթի Փարիզիէն»ի աշխատակիցը:

Ի՞նչ կ'ըսեն գերմանական սպառնալիքները :

Օդանաւերը, զանգուածային ալիքներով, մէկը միւսին յաջորդելով, պիտի երթան զարնել բրիտանական նաւահանգիստները՝ խորտակելու համար մարտանաւերը: Միաժամանակ, Հիւս. ծովուն բացերը պիտի հլէ գերմանական նաւատորմը: Բրիտանական մարտանաւերը, անոնք որ ազատած են կամ ազատելու համար օդանաւային յարձակումէն, դուրս պիտի ելլեն իրենց ապաստանէն ու կռուի պիտի բռնուին գերմանական նաւատորմին հետ, բայց ծովուն բացերը հասած պիտի ենթարկուին գերմանական սուզանաւերու յարձակումին կամ ականներու բախումին :

Նախ դիտել տանք, կը գրէ «Փըթի Փարիզիէն», որ բրիտանական հակօդային պաշտպանութիւնը այնքան լաւ կազմակերպուած է, որ յարձակող օդանաւերը դժուար թէ դիմանան ցամաքային կրակին եւ մեծ վնաս պատճառեն բրիտանական նաւատորմին: Գալով սուզանաւերու վտանգին, վերջին երեք ամիսներու պայքարը ցոյց տուաւ որ չափազանցուած է: Բրիտանական ծովեզերքները պաշտպանուած են ականներով, այնպէս որ սուզանաւերը չեն կրնար մօտենալ նաւահանգիստներուն, մինչ կը հալածուին բաց ծովու վրայ :

Արդէն բրիտանական զրահաւորները միշտ կը գտնուին բազմաթիւ թորփիլանաւերու հսկողութեան տակ:

Այս պայմաններուն մէջ, երբ բրիտանական նաւատորմը կը մնայ անվթար, ի՞նչպէս գերմանական նաւատորմը պիտի փորձուի ծովամարտ մղել:

Գերմանացիները, «Կրաֆ Ֆոն Շփէ»ի եւ «Տէօյչ»ի արժէքով յածանաւի մը կորուստէն վերջ, Քիլի մէջ ունին երկու զրահաւորներ, «Շարնհորսթ» եւ «Կնայզնաու», իւրաքանչիւրը 26.000 թոն տարողութեամբ, երկու փոքրատիպ (գրպանի) զրահաւորներ եւ 10.000 թոնոնոց երկու յածանաւեր «Պլիւխէր»ի արժէքով, (այս երկու յածանաւերը կռուելու ի վիճակի՞ են, կասկածելի է, մանաւանդ որ մէկը վնասուեցաւ «Սալմոն»ի թորփիլներով): Վերջապէս ունին նաեւ չորս ուրիշ յածանաւեր, իւրաքանչիւրը 6000 թոն, «Էմտէն»ը՝ 5500 թոն, եւ 25 — 30 թորփիլանաւեր :

Այս ուժերո՞վ է որ Գերմանիա պիտի խորտակէ բրիտանական հզօր նաւատորմը, որ ունի երեք ահարկու զրահաւոր, մէկը՝ «Հուտ», որ զինուած է 381 միլիմեթրնոց ութ թնդանօթներով եւ ունի 42.000 թոն տարողութիւն: Այս մարտանաւին զրահեայ պատեանը 305 միլիմեթր հաստութիւն ունի: Երկրորդը՝ «Րինօուն», բոլորովին արդիականացած, որ ունի 381նոց վեց թնդանօթներ: Երրորդը՝ «Րիփըլս», նոյնքան հզօր եւ արդիական :

Այս երեք մարտանաւերը առանձին առանձին գերակշռութիւն ունին «Կնայզնաու»ի վրայ: «Րոյըլ օք» զրահաւորին կորուստը եւ «Քուին Էլիզապէթ»ի արժէքով ուրիշ մարտանաւի մը կրած վնասը ոչինչով կը նուազեցնեն բրիտանական նաւատորմին ուժը, երբ աւելցնենք որ Անգլիոյ ծովակալութիւնը ունի երկու «Նելսըն», հզօր մարտանաւեր, 406նոց ինը թնդանօթներով, երեք եռայարկ աշտարակներով եւ 356 միլիմեթր զրահով, ինչպէս նաեւ ութ զրահաւորներ նախապատերազմեան շինութիւն բայց արդիականացուած՝ 381նոց թնդանօթներով եւ զրահով :

Ծովային Մաժինօ մը կը կազմէ այս նաւատորմը իր ահարկու թնդանօթներով, որու դիմաց Գերմանիա ունի ընդամէնը 280նոց երեսուն թնդանօթ: Անգլիական մարտանաւերու ռումբերը ոչ միայն կրնան խորտակել ու փշրել գերմանական զրահները, այլ եւ շատ ծանր կշռել մենամարտելու յանդգնութիւնը ցոյց տուող թշնամիին վրայ :

Աւելորդ է յիշեցնել թէ Վիլհէլմ Բ. աւելի հզօր նաւատորմ մը ունէր, բայց չկրցաւ խորտակել ինչ որ կը խորհի ընել Հիթլէր: Ի՞նչ հարկ սակայն զբաղելու նման սպառնալիքներով եւ մեծխօսիկութիւններով, շուտով կը բացուի գարունը եւ կը տեսնենք փորձը : Թ.

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

...21 Յունուար.— Սիրելի «Յառաջ», շնորհակալութիւն խմբագրութեան որ թերթ կը ղրկէ ինծի, ինչպէս եւ Պ. Հ. Սամուէլի որ գիրքեր եւ թերթեր ղրկեց: Ես առանձին էի մեր գունդին մէջ, հիմա կանոնաւորապէս ստանալով «Յառաջ»ը կը մխիթարուիմ: Ֆրանսացի ընկերներս կը զարմանան որ մենք ալ օրաթերթ ունինք եւ միշտ հարցումներ կ'ուղղեն հայ ժողովուրդի մասին: Մեր սատնապետը կղերական մըն է որ շրջած է Սուրիա եւ Կիլիկիա, եւ գտնուած է Մարաշ: Երբ իմացաւ որ ես ալ Մարաշցի եմ, բարեկամներ դարձանք: Յաճախ պատմութիւններ կը պատմէ հայ կամաւորներու քաջագործութիւններէն (1914 — 1918): Այս առթիւ քանի մը ֆրանսացի ընկերներ յիշեցին թէ իրենց հայրերը նկարագրած են հայ կամաւորներու քաջագործութիւնները: Այժմ զիս «Արմէնիէն» կը կոչեն: «Յառաջ»ի շնորհիւ ծանօթ անուն մը դարձայ ամբողջ գունդին մէջ:

Յաճախ կը կարդամ կոչեր՝ հայ զինուորներու բրդեղէն եւն. ղրկելու համար: Երանի՜ թէ հայ զինուորներու ընտանիքները եւ պարագաները զանազան ծրարներու տեղ մեզի ղրկէին գիրքեր եւ թերթեր, որոնց շնորհիւ մենք մեզ կը ծանօթացնենք ֆրանսացի ընկերներու: Այստեղ մեծ խնամք կը տանին հագուստի եւ ուտելիքի մասին: Իմ պաշտօնս է «պլանքառտիէ» — վիրաւոր փոխադրել: Բարեբախտաբար որ եւ է առիթ չունեցայ:— Նազարէթ Տէր Բաբսեղեան

×

...21 Յունուար.— Սիրելի «Յառաջ», շատ կ'ուզենք հայերէն թերթ կարդալ: Հինգ հոգի ենք, գրեթէ բոլորս ալ արհեստաւոր եւ շատ սիրուած մեր մեծերէն: Ընկերներս են Մարմարեան, Յարութիւնեան, Դարբինեան, իսկ վերջինը՝ դժբախտաբար թրքախօս է եւ անունը չեմ գիտեր: Օդը սաստիկ ցուրտ ըլլալով գոմերու մէջ կը պառկինք:— Հ. Թիւֆէնքճեան

×

...21 Յունուար.— Այս առտու մեր գործերը վերջացուցած, նամակի կը սպասէինք, եւ անոր տեղ ստացանք մեր սիրելի «Յառաջ»ը: Յունուար 3էն ի վեր հայկական կեանքէն զրկուած էինք եւ «Յառաջ»ի յապաղումը զանազան ենթադրութեանց տեղի կուտար:

Մենք հոս փոխադրուեցանք յունուար 3ին, Մարսէյլէն, իբրեւ բանուոր: Մեր գումարտակին մէջ բոլորն ալ տարեց են, 20—24ի զօրակոչէն: Եօթը հոգի Մարսէյլէն եկանք, երկու հոգի ալ առաջուընէ կային: Մեր շրջանին մէջ կը գտնուին ուրիշ հայ զինուորներ ալ, զանազան վաշտերու մէջ բաժնուած: Անցեալ օր տեսայ քանի մը տղաք, որոնք վրդովուած կը պատմէին թէ կաղանդի առթիւ անգամ որ եւ է բան չեն ստացած մեր ազգ. մարմիններէն: Բացատրեցի թէ իրենք ալ յանցանք ունին, քանի որ իրենց հասցէները չեն ղրկած Կ. Խաչին կամ Զինուորներու Օգնութեան Մարմնին :— Ս. Պօղոսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՎԻՆԵՈՆ, 26 յունուար.— Այս պատմական քաղաքը, որ ունի մօտ 55 հազար բնակիչ կը գտնուի, երկու մեծ գետերու մէջտեղ (Ռօն եւ Տիւրանս): Հռչակաւոր է իր հռոմէական դարէն մնացած պատմական պարիսպներով եւ պապական պալատով (ԺԴ. դար):

Քաղաքին եւ արուարձաններուն մէջ կը գտնուին մօտ 60 տուն Հայեր: Ընդհ. զօրաշարժին ունեցանք մօտ 30 զինուորներ: Բոլորն ալ գոհ են իրենց գնդապետներէն եւ ֆրանսացի ընկերներէն: Ռազմէն վիրաւորուած է զինուոր մը, Աղապապ Մաթոսեան, որ երկու ամիս հիւանդանոցի մէջ դարմանուելէ վերջ, տուն փոխադրուած է մինչեւ կատարեալ առողջանալը:

Ազգային կեանքի տեսակէտով ոչինչ մնացած է նախկին վիճակէն: Ժամանակին կուսակցականները մրցումի ելած էին, իրենց շարքերը լեցնելու համար, հիմա իրար տեսնող անգամ չկայ: Չենք գիտեր որո՛ւ պիտի դիմենք: Թաղային խորհուրդ մը ունինք, որուն քանի մը անդամները զինուորութենէ ազատ են, բայց անոնք ալ իրենց պատեանին մէջ քաշուած են: Ինչո՞ւ մենք ալ հաւաքական աջակցութիւն մը չընծայենք հայ կարօտ զինուորներուն: Մեր գաղութէն ալ կան զինուորներ, որոնք օգնութեան կը սպասեն :

Տնտեսական կեանքը լաւ է, ամէն մարդ կ'աշխատի եւ գոհ է իր վիճակէն: Անգործներ գրեթէ չկան: Միայն վերջին ցուրտերու հետեւանքով դուրսի աշխատաւորներու մէկ մասը չկրցաւ աշխատիլ :— Հ. Դ. Նաթանեան

Le Gerant : H. STEPHAN

Imprimerie A – DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme — Paris (13)

Զանազան լուրեր օրուան դէպքերու մասին

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ազգ. պարտքի վարչութեան տնօրէնը, Պ. Մոլլով, Լոնտոն մեկնեցաւ, բանակցելու համար անգլիացի պահանջատէրերուն հետ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ընկղմած թորփիլահալածին՝ «Էքսմութ»ի զոհերուն պաշտօնական թիւը հրատարակուեցաւ ծովապետութեան կողմէ: Մեռած են 15 սպաներ եւ 173 նաւաստիներ :

ՉՈՒԻՑԵՐԻՈՅ պահեստի սպաներէն գնդապետ մը, Ֆոնժոլազ եւ օտարական մը ձերբակալուեցան իբրեւ լրտես :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը զինուորութենէ արձակեց 640 բժշկական ուսանողներ, որպէսզի շարունակեն իրենց ուսումը Պերլինի համալսարանին մէջ: Այս ուսանողները մասնաւոր դասեր պիտի առնեն թունաւոր կազերու գիտութեան եւ «պաշտպանողական ախտաբանութեան» մասին:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ միշտ կ'աճին Անգլիոյ մէջ, պատերազմէն ի վեր: Պաշտօնական ցեկոյցին համաձայն, ամիսը 40.000 ամոլներ կը պսակուին,— համեմատութիւն մը որ չէր տեսնուած մինչեւ հիմա: Այս ընթացքով, տարին 500.000 ամուսնութիւն կնքուած պիտի ըլլայ, ինչ որ մրցանիշ մը կը կազմէ: Լոնտոնի լաւագոյն պանդոկներէն շատերը հարսնետուն դարձած են, շատ աժան գիներ նշանակուած ըլլալով զինուորցուներուն: Այսպէս, Հոչաւոր «Սավոյա» պանդոկին մէջ մեղրալուսնի պարահանդէս ճաշ մը, խրախճանք, փառաւոր անկողին մը, բաղնիք եւ նախաճաշ կ'արժեն 15 տոլար, մինչդեռ խաղաղութեան ատեն 50 տոլարը չէր բաւեր: Ուրիշ պանդոկներ ալ գիները դեղչած են կէս առ կէս, զինուորներու համար:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ զինուորագրութեան գրասենեակ մը բացուեցաւ Փարիզ, դեսպանատան զինուորական կցորդի գրասենեակին մէջ: Ֆրանսա եւ Ալժերիա բնակող բոլոր անգլիացի այրերը, 20էն 50 տարեկան, պէտք է գրաւորապէս հաղորդեն իրենց անունները, եթէ կ'ուզեն կամաւոր արձանագրուիլ անգլիական բանակին մէջ: Անոնք որ կ'ընդունուին, ճամբու ծախք պիտի ստանան իրենց բնակավայրէն մինչեւ բանակատեղին :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը հերքէ այն զրոյցները թէ Գերմանիա կեղծ տոլարներ շրջաբերութեան հանած է Իտալիոյ մէջ:

ՄՕՏ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ լեհ բանուորներ մօտերս Գերմանիա պիտի փոխադրուին Լեհաստանէն, աշխատելու համար իբրեւ հողագործ: Լեհաստանի մէջ իրենց տեղը պիտի բռնեն Գերմաններ :

ՎԱՏԻԿԱՆ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ, դիւանագիտական պատիւներով ընդունելու համար Մ. Նահանգներու նախագահին ներկայացուցիչը, Պ. Թէյլըր: Պապին բաղձանքով, ամերիկեան ներկայացուցիչը պիտի համարուի արտակարգ դեսպան, եւ պիտի վայելէ դեսպաններու յատուկ բոլոր պատիւներն ու առանձնաշնորհները: Ուրեմն Պ. Թէյլըր Պապին ներկայացած ատեն, պիտի դիմաւորուի այն արարողութեամբ որ վերապահուած է մեծ պետութեանց դեսպաններուն:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ խորհրդաժողովին առթիւ, որ պիտի գումարուի փետրուար 2ին, Վատիկանի պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ ժողովը ամէն բանէ առաջ պիտի զբաղի հարաւ - արեւելեան Եւրոպայի խաղաղութեան պահպանումով: Իտալիա կը շարունակէ իր միջնորդութիւնը, սերտ մերձեցում հաստատելու համար Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ: Այս վերջին պետութիւնը իր կարգին կ'աշխատի մերձեցում հաստատել Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ: Թուրքիա կը ջանայ ազդել Պուլկարիոյ վրայ, մեղմացնելու համար Ռումանիոյ հետ ունեցած վէճը: Յունաստան կը փորձէ սիրաշահիլ Պուլկարիան :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան Պաղեստինի մէջ, մանաւորապէս Հայֆայի կողմը: Տասը տարիէ վեր առաջին անգամ է որ երկրաշարժ կը պատահի Պաղեստինի մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովային նախարարութիւնը որոշեց սպայի աստիճան տալ այն նաւազներուն որ ընդունակութիւն կը ցուցնեն, երեք ամիս ծառայելէ վերջ: Այս կարգադրութիւնը եղած է լրացնելու համար սպաներու պակասը:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, 48 ժամ պայմանաժամ տրուած է գերման այրերու եւ կիներու, որպէսզի ներկայանան իրենց համար նշանակուած զինագործարանները, աշխատելու համար: Ուշացողները խստիւ պիտի պատժուին:— Միւս կողմէ որոշուած է փետրուարէն սկսեալ պարտաւորիչ ծառայութիւն հաստատել 10 — 17 տարեկան պատանիներու համար ամբողջ Գերմանիոյ մէջ :

ՊԵԼԺԻՈՅ «անկախութեան փոխառութիւնը» հրապարակ պիտի հանուի այս շաբթու: Փոխառութիւնը սահմանուած է գոցելու զօրաշարժի ծախքերը եւ շրջաբերութեան պիտի հանուի 4, 8 կամ 12 ամսուան զանձատոմսերով:— Կառավարութիւնը որոշեց արձակել 1921ի եւ 1922ի դասերուն պատկանող կարգ մը զօրաշարքեր, նկատի առնելով կացութեան մեղմացումը: Արձակուած զինուորները միասին պիտի տանին իրենց հանդերձանքը, բաց ի զէնքերէն, որպէսզի ի հարկին կարենան զօրանոց վերադառնալ անմիջապէս:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ շարժումը հետզհետէ կը զօրանայ հիւսիսային երկիրներու, ինչպէս եւ Զուիցերիոյ մէջ: Շուէտական կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, բոլշեւիկեան գործունէութիւնը խափանելու համար, առանց խախտելու կարծիքի ազատութիւնը: Հոլանտայի ընկերվարներու Դաշնակցութիւնը իր վերջին ժողովին մէջ դատապարտելով Ֆինլանտայի դէմ կատարուած յարձակումը, հրաւիրեց ընկերվարները ոչ միայն վտարել համայնավարները եւ նացիները, այլեւ բոլոր անոնք որ կասկածելի են, իբրեւ համակիր այդ երկու հոսանքներուն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ գրաքննութիւնը խստացած է: Որոշուեցաւ հեռագիրները ընդունիլ միայն գերմաներէն, անգլիերէն եւ ֆրանսերէն :

ԻՏԱԼԻԱ վերցուց օտար շարժանկարներու դէմ հաստատուած արգելքը :